Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De oratore

Cicero, Marcus Tullius

[Nürnberg], 26. März 1497

[Liber secundus]

urn:nbn:de:bsz:31-324199

Visual Library

conſuetudinē tractaret. Atq; haud ſcio: & tñ o anthoni q̄uis ingenium tuū in cōfutādis ſentētiis noſtris oſtēderis: tñ te aliter ſentire: & aliter dicere ſentio. Preſtitit: excelluit: quia mirifice⁹ fuit anthonius in refellendis inimicoꝝ cauſis. Propria: quia ſicut Cice. ponit in arte id ꝓpriū eſt oratoris refellere aduerſarioꝝ cās. Exercitatio: eſt oratoris: ſed p̄cepta ſunt philoſophiæ. ſed iam in philoſophoꝝ. ſ. peripateticoꝝ. Maximeq;: declarat: quia & inueniēdi & dicēdi rōnē habēt. In vtrāq; ptem. ſ. cōfirmādi & infirmandi. Infirmari: minui: vt eos negligētiores redderem⁹: ſed potius augerem⁹: vt rerum magnitudine maius eoꝝ deſideriū efficeretur.

ri oportere qualis eē poſſet is: q habitaret in ſubcelis: neq; quicq̄ amplius afferet: q̄ qd cāruz neceſſitas poſtularet: ſ; maius qddā videbā quum cēſebam oratorē: pſertim in nr̄a rep. nulli⁹ ornamēti exptē eē oportere. Tu aūt qm̄ exiguis quibuſdā finib⁹ totū oratoris munus circūdediſti: hoc facili⁹ nobis expones ea: q̄ abs te de officiis pceptiſq; oratoris q̄ſita ſunt: ſ; opinor ſ̄m hunc diē ſatis. n. multa a nobis hodie dicta ſunt: nunc & ſcæuola qm̄ in tuſculanū ire conſtituit. paulū q; requieſcet: dum ſe calor frangat. & nos ipi. qm̄ id tēporis eſt: valitudini demus opam. Placuit ſic oībus. Tū ſcæuola. Sana inqt vellē. nō cōſtituiſſe in tuſculanū me hodie vēturū eē Lælio libēter audirē antoniū: & quū exurgeret: ſimul arridēs. neq; eīm inqt tam mihi moleſtus fuit: q̄ ius noſtrum ciuile puellit: quā iocundus q; ſe id neſcire confeſſus eſt.

M. T. Ciceronis ad Quintū fratrē in ſecūdū de Oratore Librum præfacio ncipit.

Agna nobis pueris Quinte frater: ſi meōria tenes: opinio fuit. L. Craſſu; nō plus attigiſſe doctrinæ: q̄ q̄ntum prima illa puerili inſtitutōe potuiſſ; M. aūt anthoniū oino oīm̄s eruditiōis expertē:

Nulli⁹. i. q̄ntulūcūq; id eēt ſed oīa ornamēta oratori Ro. neceſſaria eē oporteret. Scia & liberales artes animū & ingeniū exornāt. In nr̄a rep. cuius imperii maieſtas tāta eſt: vt iā ferine totū terraꝝ orbē occupauerit. Exiguis quibuſdā finibus. i. exiguis diffinitōib⁹: quia breuiter deſcripſiſti oratorē. De officiis quid agendū ſit. Præceptiſq;: quō agendum Scdm. i. poſt hūc diē. Iā eīm inſtabat tēpus curādi corpa. Nunc & ſcæuola: qa ab initio ēēt hoc dixerat ipe: q̄uis a lælio expectaret in tuſculano: tñ dixerat ſe libēter huic diſputatiōi intereſſe. Dū ſe calor frāgat: bona & honeſta pipbraſis: vt oñdat caloris diminutionē. Tū ſcæuola: Vellē inqt nō couēniſſe cū lælio i tuſculanū ire: qa libēter audire volebā antoniū: & quū hoc diceret itelligim⁹ ſurrexiſſe: vt abiret i tuſculanū. Quō ire poterat i tuſculanū: ſi i tuſculāo erat? Hoc iō dicit: qa oīs ille ager appellat̄ tuſculanus: q ē circa oppidū tuſculanū: q̄re nō eſt mirādū ſi de tuſculano in aliud tuſculanū ꝓfecti ſunt. Peruellit. i. detraxit & dignitate eius ad ſuā vtilitatē

Liber primus finit.

Agna nobis. Hoc ꝓemii initiū cōtinet diſceſſū ſcæuole ex tuſculano i vrbē: & quō Catullus & cæſar frēs hortatu ſcæuolæ rhomā ꝓfecti ſunt i tuſculanū: vt huic diſputationi intereſſent. Q̄m aūt. L. craſſi & M. anthonii oīs de oratore diſputatio futura ē. Cicero ne videret̄ eis ptes dediſſe: q̄rū ipi oino ignari eēnt. Idcirco principio h⁹ ꝓhemii cōfutat eoꝝ opinionē q craſſum & antoniū de hac arte nihil aut paꝝ didiciſſe credebāt. Hoc āt ꝓhemiū in ſex ptes diuidere poſſum⁹. In p̄ria ponit: quid de his viris vulgo creditū ſit. In ſecūda pte cōfirmat eos: quū alioꝝ. tū ipſius iudicio doctiſſimos. In tertia pte rōnē affert. q̄re illi hui⁹ doctrinæ ignaros: & rudes videri voluerunt. In quarta oñdit eloquētiæ pſtantiā: quā viri illi mediocriter cōſecuti ſunt eā eē: vt oīm̄s doctrinæ & ſapiētiæ ſtudiū: cognitionēq; deſideret. In quinta pte cās adducit cur hūc de oratore ſermonē ab his viris habitum meoriæ ꝓdiderit. In ſexta & vltima: hos libros Q. fratri cōmēdat quū eiuſmōi eē dicat vt nō poſſit cōtēni nec debeāt. In quo illud aiaduertendū eſt Ciceronē interea nō p̄termiſiſſe ꝓhemii virtutes: nā quū diluit min⁹ honeſtā ſuſpitionē: q̄ eos faciat de arte loq: q artē ignorēt: beniuolētiā cōpat a pſona ſui. Itē quū dicit hūc ſmonē ab his viris habitū iō ſe ſcribere voluiſſe: ne tales viri apud poſteros i docti haberent̄. & ne ei⁹ nomē obliui ōi mādaret̄ beniuolos reddit auditores. Quib⁹ ita breuiter percurſus ad lr̄æ expoſitionē deſcēdam⁹. Magna opinio fuit. ſ. inter oēs. Nobis pueris. i. a puericia nr̄a. Pr̄ia inſtitutōe. i. in ludo lr̄aꝝ: quū prias lr̄as i ſchola cū eq̄libus didiciſſet. M. aūt Antoniū: & rurſus fuit magna opinio. Exptē atq; ignaꝝ. i. iperitū & indoctū. Erātq; multi: & erāt nōnulli q nō ſolū q̄ ita fuiſſe exiſtimabāt: ſed iuidia q̄dā iducti nos a ſtudio lr̄aꝝ deterrere voluerēt q̄ dicerēt ſi ſine his ſtudiis docti viri euaſerūt: ſtultū ē nr̄m ſtudiū. Rē hrē: vt indocti fuiſſent. Hoīes: antoni⁹ & craſſus. Deterrerēt: remouerēt. Sūmā prudētiā atq; eloquentiā. in ꝓhemio artis veteris. Cicero diſſeruit elo-

quẽtiã cũ ſapiẽtia cõiũctã eſſe debere:alioquin vero paꝝ ꝓdeſſe ciuitatib⁹. Pr̃is nr̃i.Q.ciceronis. Inanis vanus & inutilis. Studiũ i.incõſulta videret̃ eẽ cupiditas. Quos tu. Hæc ẽ ſcd̃a ps in q̃ cicero cõfutat eoꝝ opinionẽ.qui eos indoctos exiſtimabãt dicẽs.q̃uis hoc illi diceret:nos:tñ eoꝝ opinionẽ facile cõfutabim⁹. Vt pueri.i.q̃tũ pueri pñt:& eis cõcedebant. Teſtib⁹ pr̃e & C.Aculeõe qui vterq; familiariſſimi fuerũt:alter craſſi:alter antoni. Patruo:qui pẽtis ei⁹ frater extiterat. Teſtib⁹.ſ.pr̃e & C.Aculeone ꝓpinquo. Nr̃a mr̃tera Declarat quid dixerat ꝓpinquo Dicit̃ mr̃tera q̃ſi mr̃ altera: eſt eñ ſoror matris. Patruus.ſ.aculeo.

In cicilia:quũ antoni⁹ in ciciliã queſtor miſſus eſt:& reuerterũt vna.Deceſſerat nõ ſignificat mortu⁹ erãt in ꝓuincia ſed deceſſerat.i.diſceſſerat.nã antonius poſtea iuſſu marii capite obtrũcatus eſt.

Cõſobrini:qui ex duab⁹ ſororib⁹ nati eẽnt & nõ cõſobrini dicũtur q̃ſi cõſororini. Ab his doctorib⁹:quũ craſſi cõſilio erudiemur:nã quos ille doctores habuerat & iã nobis p̃fecerat. Illud.ſ. qd̃ ſequit̃. Eiuſmõi:eius ingenii & verecũde dixit pueros magni ingenii fuiſſe. Nullã alia noſſe:adeo apte græca lĩgua ꝓnũciabat vt nunq̃ in latino fuiſſe videret̃. Ponere:ꝓponere.eſt eñ aphereſis. Nouũ:qd̃ nõ didiciſſet ipſe p ſe. Inauditũ:qd̃ nõ ab alio accepiſſet. De Antonio vero:dixi de craſſo:nũc de antonio. Acceperam⁹:audiueram⁹. Patruo.ſ L.cicerone. Sermonib⁹:ſicut etiam ipe craſſus de ſe dixerat:nã & ipe cõmemorauit quos ſermões habuiſſet partim cum philoſophis athenıẽſibus:partim cũ philoſophis rhodi:& p̃cipue cũ Menedemo. Ipe:ſcimus ſm̃ priſcianũ hoc ꝓnomẽ tres pſonas ſignificare.ſcilicet primã:ſcd̃am:& terciã. Ineũtis ætatis Oſtẽdit quid ſit adoleſcẽtiæ.i ineũtis ætatis tẽpus quũ a pueritia ad adoleſcentiã venire cœperit. Patiebat̃:quia adoleſcẽtis ꝓprium ẽ & ineũtis ætatis pudor. Ex eo ſ.anthonio. Iã tum.ſ ab ineũte ætate. Ex multis quia ſæpe cum illo mihi colloqui cõtigit. Artibus:ſcilicet grãmatica:rhetorica:& dialectica: quæ ſunt artes adoleſcẽtiæ. Aeſtimare id eſt æſtimationẽ vel iudicium facere.

Rudẽ:imperitũ. Ignarum:indoctũ. Sed fuit: Hactenus confutauit opinionẽ eoꝝ:qui nihil eos de hac arta didiciſſe credebant. Nunc aliã partẽ tranſit:in quo oſtẽdit illos voluiſſe ſe ignaros & rudes in oĩ doctrina videri. In vtroq;.ſ. antonio & craſſo. nã craſſus non impediebat quin hoĩes de ſe exiſtimarent ſciẽtiã:ſed illa græca volebat videri deſpicere eo q̃ græca latinis poſtponere conſueuerat. Si putaritur ſcilicet artificium diſcendi: vt non tam arti q̃ veritati confiſus eſſe videret̃. Alter.ſ.Craſſus. Alter.ſ.Antonius. Quale rectum nec ne Ad hoc tẽpus.ſ.attinet. Quoꝝ cõſiliũ Hæc ẽ quinta ps hui⁹ ꝓemii in q̃ confirmat & oñdit Cicero eloquẽtiã tãtã vim habere vt oĩm rerũ ſciam cognitionẽq; deſideret. Illud aũt:ſed hæc mea ſciẽtia

atq; ignarum fuiſſe. Erantq; multi q quanq̃ non ita ſeſe rem habere arbitrarentur:tñ quo facilius nos incẽſos ſtudio dicẽdi a doctrina deterrẽt:libẽter id quod dixi:de illis oratoribus p̃dicarẽt: vt ſi hoĩes nõ eruditi ſũmã eẽnt prudẽtiã atq; incredibile eloquẽtiã cõſecuti inanis oĩs nr̃ eſſet labor & ſtultũ in nobis erudiẽdis pr̃is nr̃i optimi ac prudẽtiſſimi viri ſtudiũ videret. Quos tũ vt pueri refutare domeſticis teſtibus pr̃e &.C.aculeone ꝓpinquo nr̃o &.L.cicerone patruo ſolebam⁹ qd̃ de craſſo pr̃.& aculeo:quo quũ nupta erat nr̃a mr̃tera:quẽ craſſus dilexit ex oĩbus plurimũ:& patru⁹ qui cũ antonio in ciciliã ꝓfectus vna deceſſerat:multa nobis de ei⁹ ſtudio doctrinaq; ſepe narrauit. Quũq; nos cũ cõſobrinis noſtris:aculeonis filiis & ea diſcerem⁹ q̃ craſſo placerẽt:& ab his doctoribus q̃bus ille vteret̃ erudiremur etiã illud ſepe intelleximus.quũ eſſem⁹ eiuſmõi.qd̃ vel pueri ſentire poteramus:illũ (& græce ſic loq)nullã vt noſſe aliã linguã videret̃ & doctorib⁹ nr̃is ea ponere in p̃cũctando:eaq; ipe oĩ ſermõe tractare.vt nihil eẽ ei nouũ:nihil inauditũ videret̃.De antonio vero:q̃q̃ ſæpe ex hũaniſſimo hoĩe patruo nr̃o accepamus.quẽadmodũ ille athenis vel rhodi.ſe doctiſſimoꝝ hominũ ſermõib⁹ dediſſz:tñ ipe adoleſcẽtul⁹ q̃ntũ ili⁹ ineũtis ætatis meæ patiebat̃ pudor.multa ex eo ſæpe q̃ſiui:nõ erit ꝓfecto tibi qd̃ ſcribo hoc nouũ:nã iam tũ ex me audiebas.mihi illum ex multis variiſq; ſermõibus:nullius rei quæ quidem eẽt in his artibus:de quibus aliqd æſtimare poſſem:rudẽ aut ignarum eſſe vſum.Sed fuit hoc in vtroq; eoruz vt Craſſus nõ tam exiſtimari vellet.nõ didiciſſe q̃ illa deſpicere.& nr̃oruz hominũ in oĩ genere prudẽtiam græcis anteferre. Anthonius autẽ ꝓbabiliorem hoc populo oratõnem fore cenſebat ſuam.ſi omino didiciſſe nunq̃ putaretur. atq; ita ſe vterq; grauiorem fore.ſi alter continere.alter ne noſſe qui-

eſt:neminē ſapientis nomē hr̃e poſſe:niſi oīm rerū ferme ſciam tenuerit. Eſt.ptinet ad hāc diſputatio-nē quā inſtituimꝰ. Sine dicēdi doctrina.i.ſine pceptione artis rhetorice. Florere vigere:& excellere eloquētia. Eteni:vere inqt nemo poterit eloquētiā pfectā hr̄e niſi ſciam oim artiū tenuerit.reliq̄ ēm artes cōtente p ſe ipe ſunt. Tuētur.i.ſingule artes:videlicet:grāmatica:rhetorica:dialectica:& relique certos termios habēt qbus ſe tueātur. Omi ſapia ſ.bonaꝝ artiū:& pſertim philoſophiæ.Bn̄ dicere qđ eſt eloq̄ntis:nā illud quoq; Cicero i omī libro de arte ſentit. Per ſe:ſine alteriꝰ artis adminicio. Fere:

dem græcos videret̃. Quoꝝ conſiliū quale fuerit:nihil ſane ad hoc tēpus:illud autē eſt huiꝰ inſtitute ſcriptionis ac tēporis:neminē eloquētia: nō modo ſine dicēdi doctrina:ſed ne ſine omni quidē ſapiētia:florere vnq̄ & preſtare potuiſſe. Eteni cætere fere artes:ſe ipſe p ſe tuentur ſingule:bn̄ dicere autem quod eſt ſciēter & perite & ornate dicere:nō habere definitam aliquā regionem.cuius terminus ſepta teneat̃. Omia enim quæcūq; in hominū diſceptationem cadere poſſunt:bn̄ ſunt ei dicēda:qui hoc ſe poſſe profitet̃: aut eloquētie nomē relinquēdū eſt. Quare ęquidem & in noſtra ciuitate:& in ipſa grætia:quæ ſemp hæc ſumma duxit:multos & ingeniis:& magna laude dicēdi:ſine ſumma omniū rerum ſciētia fuiſſe fateor:talē vero exiſtere eloquētiā qualis fuerit in craſſo & anthonio non cognitis rebus omībus quæ ad tantā prudētiā pertinerēt tantāq; dicēdi copiā:quāta in illis fuit.nō potiſſime cōfirmo:quo etiā feci libētius:vt eum ſmonē:quē quondā illi inter ſe de his rebus habuiſſent.mādarē litteris:vel vt illa opinio quæ ſemp fuiſſet:tolleret̃.alterū non doctiſſimū.alterū plane indoctum fuiſſe:vel vt ea quæ exiſtimarem a ſummis oratoribus de eloquētia diuinitus ē dicta.cuſtodirē litteris:ſi vllo modo aſſequi complectiq; potuiſſem:vl̄ mehercule etiā:vt laudem eorum iā prope ſeneſcētē:quātum ego poſſem. ab obliuione hominū.atq; a ſilētio vindicarem: Nā ſi ex ſcriptis cognoſci ipſi a ſuis potuiſſent. minus hoc fortaſſe mihi eē laborādum putaſſē; Sed quū alter nō multum:quod quidē; extaret. & id ipſum adoleſcēs:alter nihil admodū ſcripti

ideo dixit:qa ſūt quædā artes q̄ indigēt alteriꝰ adminiculo:vt verbi gr̄a:geometria ſine arithmetrica eē nō pot. Scienter.docte. Perite.prōpte. Ornate eloquēter:nā ſciēter ad artē:perite ad exercitationē.ornate ad elocutionē. Regionē.i.nō habet circūſcriptā alicuiꝰ ſciētiæ ſedē. Terminis:finibꝰ. Septa circūdata. Oia videlicet aut de oibus bn̄ dicere poſſit:aut certe eloq̄ntis nomē relinquat. Diſceptationē:cōtrouerſiā:cōtentionē. Poſſe pfitet̃.i.q pfitet̃ ſe poſſe dicere de q̄libet re artificioſe. Quare eq dem. Cōcludit argumētū & ſyllogiſmꝰ eſt ex omī pte pfectus. Perfecta eloquētia ē bn̄ de oibus rebus poſſe dicere:bn̄ aūt dicere nemo poterit q nō cuiſlibet rei ſciam tenuerit. At q anthoniꝰ & craſſus pfecte eloquētiæ fuerūt:igit̃ nullius rei cognitionē nō habuerūt. Hæc.ſ.precepta dicēdi:ſenſus ē. Fateor eqdē multos mediocrē dicēdi laudem cōſecutos fuiſſe:pfectā aūt neminē. Sine ſumma: hoc eſt etiā mediocri ſcia. Talē eloquētiā.ſ.pfectā. Prudentiā:dixit.i.rōnem pceptionis:nā hæc duo paulo poſt cōiūxit:vel p trāſitū oñdit ſapiam cū eloquētia eē cōiūctā.nā prudētia ē de his rebꝰ quæ aliter eē pn̄t. At ſapia eſt pfecta diuinaꝝ humanarūq; reꝝ cognitio. Prudētiā tātāq; dicēdi copiā: intellige artē & exercitationē:prudentiā: rōnem dicēdi copiā exercitationē: nā ex exercitatiōe ſequit̃ copia. Quo etiā feci libētiꝰ Hæc eſt ſexta & vltima pars huiꝰ proemii:in quo beniuolentiā cōpat ab auditoribꝰ quū officioſe ſe feciſſe dicat:vt hunc ſermonē ab his viris habitum ſcriberet:nē coꝝ memoria oblitaret̃. Alteꝝ craſſuȝ Alterū:antonium. Quo.i.q̄obrē. De his rebus:quæ ad eloquentiā pertinēt. Mandarem p cōmenderem. Tolleret̃ aboleret̃: Vel vt quæ:facit attētos quū laudat quæ in hoc opere continentur. Sūmis.ſ.Craſſo & Antonio. Aſſequi: ſcilicet dignitatem dicendi. Cōplecti: magnitudinem cogitando. Seneſcentem:deficientem. Atq; a ſilentio:vnum ſequitur ex altero:nā quia obliuiſcimur iō ſilemꝰ. Nā ſi ex ſcriptis:ſi ipi inqt aliq̄ ſcripta reliquiſſet:qbꝰ ſe mēoriæ pdidiſſent:hoc onꝰ minime ſuſtinēdū putaſſem.ſed qa nullū poſteris ſcriptū reliquerūt:hoc mihi ſuſtinēdū putaui. Scriptis quæ ipi reliqſſent hoc.ſ.ſcribere de ipis. Sed quū alter.ſ.antoniꝰ:libellū q̄ndā dicit quē ſupius cōmemorauit antoniꝰ de eloq̄nte & diſerto quē ſibi iuito excidiſſe dixit:i quo dicebat mltos diſertos:paucos vero eloq̄ntes adhuc iueniri. Alter:Craſſus. Qđ.i.quia. Etiā nūc viuā:ſenſus ē.iō mihi de talibus viris ſcribēdū putaui vt mēoriā coꝝ q̄nquidē apud nos manēs:apud poſteros æternā reddere.

Qd hoc etiã ſenſus ẽ. Spero inqt poſteros maiori fide nr̃a lecturos: ꝙ videlicet de illis ſcribo: de qui
bus inter pñtes adhuc mẽoria ẽ. Quia nõ de ſergii galbe aut. C. Carbonis: qui fuerũt tpe Priſci cato
nis & vetuſtiſſimi. Ad pbandũ: videlicet q̃ de his libris ſcribo: quia ſi de his oratorib⁹ ſcriberẽ: quo
rũ mẽoria oblitata eſt: fortaſſe fides nobis nõ adhiberet̃. Edo. i. mẽorie prodo poſteris. Differẽtia eſt
inter edere & cõponere: quia prio cõpoſuim⁹: deinde cõpoſita edim⁹: q̃re nõ omẽ qd cõpoſitũ eſt: edi
tũ eſt: ſed qd editũ eſt: cõpoſitũ eſt. Sed edo hæc ſenſus ẽ: mortuos inqt viuoꝝ teſtimonio poſteris
notos facio. Ambo ſ. anthoni⁹ & craſ
ſus. Nec vero. Hæc ẽ ſexta & vltia ps
hui⁹ phemii: in qua cõmẽdat libros ſu
os Q. fratri: ne dicat eẽ contẽnẽdos &
auditores facit attẽtos. Quibuſdam li
bris. ſ. vulgarib⁹. Nec vero. ſ. ipedio te.
Inſequor: vrgeo: ipello Agreſtis: ſigni
ficat veterẽ artẽ: quã Qu. frẽm Agreſtẽ
appellare ſolebat. i. inſulam. Subtili⁹ aut
ornati⁹ videlicet q d pt eẽ diſertũ magiſ
aut eloquens orone tua: Siue iudicio:
qa q̃uis dicas tuã hãc eẽ ſniam tñ fortaſ
ſe tecũ aliter ſentis. nã nõ iudicio ſ; exẽ
plo Iſocratis feciſti: q timiditate q̃dã a
dicẽdo refugis: qui dicebat tm̃mõ duo
gña dicẽdi eẽ: videlicet quũ ea q̃ dicũt̃
neceſſaria ſũt: aut vtilia. Ingenua: libe
ro hoie digna. Pr̃ eloqntiæ. Nã Iſocra
tes rhetor pſtãtiſſim⁹ fuit Athenis: qui
dicẽdi pcepta tradidit: cui⁹ oroes græce
ſcriptas adhuc i manib⁹ habem⁹. Tñ q̃
uis tu ita deterritus ſis a dicendo. Pro
pter ieiunitatẽ. ſ. bonaꝝ artiũ: ꝙ in his li
bris nõ introducũt̃: q bonaꝝ artiũ exp
tes fuert̃: ſed doctrina ſũma pſtãtes. Ni
hil. n. vere inq̃ nõ erãt cõtẽnẽdi tibi: co
ꝙ in his cõtinet̃ ſũma bonaꝝ artiũ eru
ditio. Sermõe: quẽ a craſſo & antonio
habitũ fuiſſe facimus. Cognoſci: rõne.
Percipi: ſenſu. Sũmis ingeniis: ingẽti
acumine: vehemẽti labore: pſtãti ſcia: ex
ercitatõe nõ pua. Prudẽtiã rõnẽq dicẽ
di. i. pceptionẽ & artẽ dicẽdi. Prudẽtiã
id ẽ ſapiaꝫ: aut certe oñdit id qd dixim⁹
eloqntiã cũ ſapia cõiunctã eẽ oportere.
vſum. i. exercitatõe dicendi q̃ſi velit Q.
frẽm exercitatõi poti⁹ q̃ arti opam dare
Sed quo citi⁹ ſed ne te logiori exordio
teneã: venim⁹ ad illoꝝ diſputationem:
qui añ ſmonẽ incœperãt. Non medio
cre. i. ſummũ: & attẽtos facit auditores:
quũ dicat ſe pfectuꝝ mun⁹. i artẽ quã in
cepat. Ergo ſũmũ mun⁹. i. officiũ. Omiſ
ſa nr̃a q̃ vſi ſum⁹ hoc phemio: quũ te ad
hos libros legẽdos adhortabant̃. Eoꝝ
ſcꝫ craſſi & antonii. Sermonẽ diſputati
onẽq: inter ſmonẽ & diſputationẽ hoc
intereſt: ꝙ diſputatio ex ſmonib⁹ cõſi
citur. Nã vnius ſmo diſputationẽ cõ
ficere nõ poſſet.

reliquiſſet: deberi hoc a me tãtis hoim ingeniis
putaui: vt quo etiã nunc viuã. illoꝝ memoriã te
neremus: hãc imortalẽ reddere ſi poſſem. Quod
hoc etiã ſpe aggredior maiore ad pbandũ quia
nõ de Sergii galbæ: aut. C. carbonis eloquẽtia
ſcribo aliquid i quo liceat mihi fingere: ſiqd ve
lim: nulli⁹ memoria iã me refellẽte Sed edo hec
iis cognoſcẽda: q eos ipos: de qbus loquor: ſæ-
pe audierũt: vt duos ſũmos viros iis q neutrum
illoꝝ viderint eoꝝ qbus ambo illi oratores co
gniti ſint viuoꝝ: & pſentiũ mẽoria teſte cõmen
dem⁹: Nec vero te chariſſimi frater atq optime
rhetoricis nũc qbuſdam libris: quos tu agreſtis
putas: inſequor vt erudiã qd em̃ pt eſſe tua oro
ne aut ſubtili⁹ aut ornatius: ſed qm̃ ſiue iudicio
vt ſoles dicere: ſiue vtile pr̃ eloquẽtiæ de ſe Iſo
crates ſcripſit ipe pudore a dicẽdo & timiditate
ingenua quadã refugiſti. ſiue vt ipe iocari ſoles
vnũ putaſti ſatis eſſe nõ mõ in vna familia rheto
rẽ: ſed pene in tota ciuitate. nõ tum arbitror tibi
hos libros i eo fore genere. ꝙ merito ppter eo
rũ q de dicẽdi rõne diſputarũt ieiunitare bonaꝝ
artiũ poſſit illudi. nihil. n. mihi qdẽ videt̃ i craſ
ſi & antonii ſermõe eẽ pteritũ qd quiſq ſũmis in
geniis: acerrimis ſtudii: optima doctria: maxĩo
vſu cognoſci ac pcipi potuiſſe arbitraret̃. qd tu
facillime poteris iudicare qui prudentiã rõnem
q dicendi p te ipum vſum vero per nos pcipere
voluiſti: ſed quo citius hoc qd ſuſcepimus non
mediocre munus cõficere poſſimus: omiſſa nr̃a
adhortatõne ad eorum quos pppoſuimus ſermo
nem diſputatõemq veniamus. Poſtero igitur
die. ꝙ illa erant acta hora fere ſecunda quũ etiã
tum in lecto craſſus eſſet & apud eum ſulpitius
ſederet. Anthonius aũt inambularet cũ cotta
in porticu repẽte. Quĩtus Catullus ſenex cũ. C.
iulio fratre venit quod vbi audiuit commotus
Craſſus ſurrexit: omneſq admirati. maiorem

POSTERO IGITVR DIE

Hic incipit prim⁹ tractatus huius ſcdi
libri: i quo verecũda q̃dã diſputatio in
ducit̃. Q. catulli & Iulii cæſaris fratꝝ cũ
L. craſſo quũ illi ſuperuenientes æquum cenſerent vt ipſum quoq craſſum diuinitus de eloquentia

diſputantē audirent. Craſſus aūt verecūde excuſaret partim ingeniū ptī cōſuetudinē diſputādi. Q ni tractatus in duo capita diuidi poteſt: ſed primū continet quō quærit verū diſputandū ſit: hinc Cæſar & Catull⁹ inſtant: diſputādum eſſet: inde craſſus negat. Ergo hoc caput in tot partes diuidi poteſt: quot ſunt dialogi ſiue ſermones. In hoc igitur ſermone agit de aduentu Cæſaris atq; Catulli: qui audiendi craſſi mira quadā cupiditate tenebāt. Poſtero die. i. ſequēti die. Igit quāquidē craſſi & antonii diſputationē de eloquētia dicturi ſum⁹. Illa. ſ. que in ſuperiori libro diſputata ſunt. in lecto i. tridinio: Antiqui em̄ ſtratis trib⁹ lectis epulari ſolebāt vnde tridiniū dictū eſt. Antonius cuius erāt ptes diſputādi hodierna die Inambularūt: more pipateticoꝝ qui deambulātes diſputare cōſueuerāt. In porticu. ſ. ædiū vbi cōſederat craſſus atq; ſulpitius. Qu. catullus Hic eſt. Qu. catull⁹ qui de collega ſuo Lepido quū ſeditioſo ei⁹ exercitu deleto triūphare noluit. Cōmotus aduētu eoꝝ quaſi grādi aliq̄ cauſa veniſſent cæſar & catullus. Surrexit de lecto: vbi cōſtiterat. Maiorē cauſam. ſ. fuiſſe aduēt⁹ eoꝝ q̄ veniſſent ex ipuiſo crediderūt cauſā maiorē eē. i. q̄ ad rēpu. ſpectaret. Quid. ſ. veniſtis: Noui ſcʒ accidit. nūquid. i. an. Vſus conſuetudo: nā maxima cōſuetudine inter ſe coniūcti erāt. Inter ſe. ſ. craſſus: catull⁹ & cæſar. Cōſalutaſſent i. vltro citroq; ſalutatiōe data. Nihil. ſ. accidit. Ludos de q̄bus in principio huius libri cōmemorauit. nā ædilis erat eo anno. ædiliū aūt officiū erat ludos inſtaurare. Sed tu vel nos: ſed quā noueris cauſam aduēt⁹ noſtri nos dixeris fortaſſe ineptos & moleſtos. i. icōmodos & graues. Quū ad me red dit cauſaʒ cur ineptos: ſeu moleſtos ſe eſſe putet dicit em̄ forte ita accidit: vt Scæuola veniret ad cæſarem: & narrauit quō tu o craſſe mira quadā de æloquētia diſputaſſes. In tuſculanū: ager tuſculi: tuſculanus ois appellat: qui circa tuſculū erat: qđ oppidū nō lōge fuit ab vrbe: a Selegono circes & vlyxis filio cōditū. De ſuo tuſculano. i. de ſua villa tuſculani veniſſet in meū tuſculanū. Veſperi. i. iam ſole ad occaſum tēdente veſperi aduerbiū eſt & ſignificat principio aduentus noctis: quo tpe ſtella heſperus apparet. Euntes: abeūtes apheresis eſt nā ſicut ſuperius dixit: diſceſſit Scæuola ab Antonio & Craſſo. Ex quo. ſ. Scæuola. Mira: admiratiōe digna

aliquā eē cauſam eoꝝ aduētus ſuſpicati ſūt. Qui quū inter ſe: vt ipoꝝ vſus ferebat: amiciſſime cōſalutaſſent. Quid vos tādē Craſſus: nūqd nā in qt noui: nihil ſane inqt Catull⁹: & .n. vides eē ludos. Sʒ vel tu nos ieptos licet inqt: vl̄ moleſtos putes. Quū ad me i tuſculanū inqt heri veſpi veniſſet Cæſar de tuſculano ſuo dixit mihi a ſe ſcæuolā hic euntē eē cōuētū: ex quo mira q̄dā ſe audiſſe dicebat. te quē ego totiēs oi rōne tē. ās ad diſputādū elicere nō potuiſſeʒ: pmulta cū anthonio diſſeruiſſe de eloq̄ntia: & tā q̄ in ſchola ꝓpe ad græcoꝝ cōſuetudineʒ diſputaſſe. itaq; frater exorauit meipm nō quidā a ſtudio audiendi nimis abhorrētem ſed mehercule verentē: ne moleſti vobis iteruenirem⁹: vt huc ſecū venirē. ſcæuolā .n. ita dicere aiebat: bonā ptē ſmōis i hūc diē dilatā: hoc ſi tu cupidi⁹ factū. exiſtimas Cæſari attribues: ſi familiarius vtriq; nr̄m nos qdē niſi forte moleſti interueniem⁹: veniſſe delectat Tū Craſſus: Eq dē q̄cūq; vos cauſa huc attuliſſʒ lætarer: quū apud me viderē hoīes mihi chariſſimos: & amiciſſimos: ſed tm̄ vere dicā: q eius cā mallē fuiſſe q̄ iſta quā dicis. Ego .n. vt queādmo

Te quem: Hoc mirū nobis viſum fuit: q̄ tantūmō ſpōte tua cū Antonio diſſeruiſti qđ vt faceres nūq̄ te adducere potuimus. Tociēs. q. d. multociēs. Omni ratione. i. oi mō & oi arte. Elicere. i. arte q̄dam adducere. In ſchola: more græcoꝝ qui diſputare ſolēt in ſchola quū de aliqua re quærit: ita etiaʒ vos feciſtis nā græce: latine ſignificat ociū: quia in ſchola eſt ociū & ſtudium litterarū: deriuaturq; a teſte Feſto: qđ vaco ſignificat. Exorauit orare eſt precibus aliquid contēdere: exorare eſt oratum impetrare. Frater. ſ. cæſar. Non abhorrentē. i. libentiſſime audientem: lyptote eſt: minus dicit & plus ſignificat. Moleſti: nam ſubdubitaui: ne noſter aduentus ſubitus vobis moleſtiam aliquā afferet. Etenim: ecce qua ſpe venerant quia videlicet ſuperiori die non de omnibus diſputauiſſent: ſed bonam & magnam partem diſtuliſſent in hunc diem. Aiebat. cæſar. Bonam. i. magnā. Eſſe dilatam: & ideo me frater exorauit vt adhuc ad vos venirem. Hoc ſi tu: ſi hunc aduentum noſtrum cupiditati aſcribas culpam Cæſari attribue. culpa enim ipſius eſt. qui me exorauit. Si vero familiaritati non ſolum ipſi ſed mihi attribue. Familiarius id eſt familiaritate quadam factum eſt. nam vterq; noſtrum ea familiaritate fretus eſt: quæ ſemper nobis tecum fuit. Tum Craſſus. In hoc ſermone Craſſus eleuat heſternam diſputationem ſuam: dicit enim quacunq; cauſa vaniſtis ad nos: gaudeo quum mihi chariſſimi ſitis: ſed tamen voluiſſem quacunq; alia cauſa veniſſis q̄ hac. Chariſſimos ſcilicet te o Cæſar atq; Catulle. Ego enim quaudoquidem nec mihi ipſi heſterna die diſputans ſuffeci ego vobis minus ſatiſfaciam. Sentio: id eſt quemadmodum ſententia mea eſt.

Facilitate: ſcilicet ingenii mei: quia facilis fui ad obſequendum ſtudiis adoleſcentum: adeo vt

imprudenter hoc munus ſuſceperim. Magis. Hic Craſſus eleuat diſputationem ſuã dicẽs ſe facilitate
quadã adductũ: vt adoleſcẽtibus priuſꝙ ſibi obſequeretur. Adoleſcẽtibus: Sulpitio & Cotte: Senẽ
cui hæc diſputatio nõ cõgrua erat: neqꝫ eñ grauitatẽ ſeruaui. Iis de rebus. ſ. de vita de moribus: de iu
re ciuili & cæteris q̃ in media phĩa verſant̃. Sed hoc: ꝗuis de eloquẽtia diſputauerim: tñ mihi placet:
ꝙ ptibus meis pactis ſupueniſtis: et quũ viciſſim antonius diſputaturus ſit. Cecidit: accidit. Tũ cæſar
In hoc ſermone cæſar aperit ꝙ cupidus ſit audiẽdi craſſi: & ſimul quid ſibi de ipſo craſſo polliceat̃. Lõ
giore: declarat. Ac ꝑpetua. cõtinua fu
gi: ſine interceptiõe alicuius rei. Vt ſi id
videlicet: vt perpetua orõne vtaris. Ser
mone. Sermo eſt q̃ inter duos vl̃ plures
habet̃ ex interrogatiõe & reſpõſiõe mu
tua. Itaqꝫ. Ergo quãdoquidẽ tãtopere
te audire cupimus piculũ faciamus. plꝰ
ne apud te cotta & ſulpitius valuerit ꝙ
ego. Te: eſt idẽ augmẽ
tum. Exorabo. Inter orare & exorare
hoc intereſt: orare eſt pcibus petere. Ex
orare eſt pcãdo obtinere multi eñ orãt
pauci vero exorãt. Vt mihi quoqꝫ. Hic
tñ fretus eſt humanitate craſſi vt exora
turũ ſe dicat. Imptias. Eſt vnũ ex his ver
bis: q̃ vtrãqꝫ hñt declinationẽ actiuã. ſ.
& paſſiuã vt reuerto: reuertor: impitio
impitior: Libebit. ſ. mihi & Catullo ob
ſeq. Vrgebo: inſtabo tibi. Ne tu ſis ine
ptus. ſi hãc diſputationẽ ſuſcipiamus.
Tũ ille audito hoc verbo ineptꝰ craſſus
occaſionẽ nactus diſputãdi de hoc ver
bo docet qd ſit ineptꝰ cũ ingẽti græcoꝝ
inſectatiõe: & dicit græcos hoc verbũ ñ
habere: ſed ipſius verbi relaborare: qui
oĩm ineptiſſimi ſunt. Verbis. i. dictioi
bus: neqꝫ eñ hoc loco verbũ ꝓ illa parte
orõis accipit̃. Vim ſignificationẽ. Ma
ximã: effuſam & late patẽtẽ. Ineptũ. In
eptus ita interprætari pot nõ aptus: ſed
videamꝰ an græci habeãt hoc verbũ: ſed
nõ hñt verbũ: ſed rẽ. quũ ipi oĩm ineptiſ
ſimi ſint. Ductũ: deriuatũ. Perlate patet
qd ſuperius dixerat maximã vim habe
re. & diffuſam & late patentẽ. Nã qui:
Hic locus ꝓdeſt ad intelligẽdũ decorũ
illd̃ de quo cicero in libo de officiis di
ſputauit. Quid tẽpus poſtulet. i. q̃ intẽ
peſtiuus eſt. nã intẽpeſtiuꝰ dicit̃. q̃ præ
ter tẽpus aliqd vl̃ dicit vl̃ agit: Aut plu
ra loquit̃. i. qui petulãs eſt. Aut ſe oſtẽ
tat. i. arrogãs eſt. Vl̃ dignitatis vl̃ cõmo
di vel incomodus vel importunus. In
aliquo genere. ſ. dicti vl̃ facti. Incõcinnꝰ
incogruus. nã cinnus plurimorũ eſt cõ
mixtio. Cicero in hoc ope: cinnus vtri
uſqꝫ particeps: vl̃ vtriuſqꝫ: ſi verũ quæri
mus: expers: vnde cinnare & cõcinnare
Multꝰ. i. grauis & moleſtus. Aut in
cõcinnus: incongruus. Hoc vicio. ſ. in
eptiæ. Cumulata eſt. i. plena vſqꝫ ad cu
mulũ. Eruditiſſima: vnde oia humani
tatis ſtudia emanarũt. Itaqꝫ quãdoqui
dẽ græci nõ agnoſcunt hoc viciũ ineptiæ. ideo nec nomẽ quidẽ ei impoſuerũt: nã: & ſi proximũ hñt: tñ
ꝓpriũ nõ habent. vt .i. incõmodus: vel incõgruus: quæ ſpe
cies ſunt inepti. Vim huius mali græci nõ vidẽt: ſignificationẽ: vl̃ magnitudinẽ & amplitudinẽ. Huiꝰ

dũ ſentiã: loquar: nunꝙ mihi minus ꝙ heſterno
die placui: magis adeo id facilitate: ꝙ alia vlla cul
pa mea cõtigit: q̃ dũ obſequor adoleſcẽtibus me
ſenẽ eſſe oblitꝰ ſum: fecitqꝫ id ꝙ ne adoleſcẽs qui
dẽ fecerã: vt is de rebus q̃ doctrina aliq̃ cõtinerẽ
tur: diſputarẽ. Sꝫ hoc tñ cecidit mihi ꝑ opportũe
qd̃ trãſactis iã meis ptibus: ad antoniũ audiẽdũ
veniſtis. Tũ Ceſar: Eqdẽ Craſſe ita ſum cupidꝰ
in illa lõgiore te: ac ꝑpetua diſputatõe audiendi:
vt ſi id mihi minꝰ contigat. vel hoc ſim quotidia
no ſmõe cõtẽtus. Itaqꝫ expiare q̃dem illud: vt ne
Sulpitius familiaris meus: aut Cotta pluſꝙ ego
apud te valere videant̃ & te exorabo ꝓfecto: vt
mihi quoqꝫ & Catullo tuæ ſuauitatis aliqd imꝑ
tias. Sin tibi id minꝰ libebit: nõ te vrguebo: neqꝫ
cõmittã: vt dũ vereare: tu ne ſcis ineptꝰ me eẽ iu
dices. Tũ ille. Ego mehercule inqt Cæſar ex oĩ
bus latinis verbis hꝰ verbi vi vl̃ maximã ſꝑ pu
taui. Quẽ. n. nos ineptũ vocamꝰ: is mihi videt̃
ab hoc nomẽ hr̃e ductũ: ꝙ nõ ſit aptꝰ: idqꝫ in ſer
monis nr̃i cõſuetudĩe ꝑlate pr̃. Nã q̃ aut tp̃s qd
poſtulet: nõ videt: aut plura loqt̃: aut ſe oſtẽtat:
aut eoꝝ: q̃bus cũ ẽ: vel dignitatis vl̃ cõmodi rõ
nẽ nõ hꝫ. aut deniqꝫ ĩ aliquo gñe: aut incõcinnꝰ
aut multꝰ ẽ ſi ineptꝰ eẽ dicit̃: hoc vicio cumula
ta ẽ illa eruditiſſima græcoꝝ natio. Itaqꝫ ꝙ vim
hꝰ mali græci nõ videt: ne nomẽ qdẽ ei vitio im
poſuert̃. Vt. n. q̃ras oĩa: quõ græci ineptũ appel
lẽt: nõ repies. Oĩm ãt ineptiaꝝ. q̃ ſunt innũerabi
les: haud ſcio an vlla ſit maior ꝙ illoꝝ qui ſolent
quocũqꝫ ĩ loco: quoſqꝫ inter homines viſum eſt
de rebus aut difficillimis. aut non neceſſariis ar
gutiſſime diſputare hoc nos ab iſtis adoleſcẽti
bus facere inuiti & recuſantes heri coacti ſumꝰ
Tum Catullius. ne græci quidem inquit Craſ

mali: de quo dixi ꝙ latiſſime patere. Vicio. vnum ſequit̃ ex altero: nam qui rem aliꝗꝫ ignorant: ei nomē nõ imponunt. Vicio. ſ. ineptiæ. Quaras. i. quãtū liber græca legas: tñ nõ inuenies quo verbo appellet̃ inept⁹. Oĩm aũt: Nunc reddit cauſã cur tã multa de inepto diſputauerit: videlicet græcos aliis quidē in rebus ineptos eſſe: ſed in hoc potiſſimū: vt velint quibuſcūꝗꝫ in locis: aut q̃cūꝗꝫ in re: & apud quaſcunꝗꝫ perſonas etiã digna diſputare. Haud ſcio: ac ſi diceret dubito. Vlla ſ. ineptia. Maior. i. an ex omnibus ineptiis vlla ſit maior eſt eñ abuſio: aliquãdo eñ genitiuū recte damus cõparatiuo: vt hic.

ſe: q in ciuitatib⁹ ſuis magni & clari fuer̃t: ſicuti tu es: noſq̃ꝫ oẽs ĩ nr̃a rep. volum⁹ eẽ: hoꝝ græcorū q ſe inculcãt aurib⁹ nr̃is ſil̃es fuerūt: nec tñ in ocio: ſmones hmõi diſputatiõeſq̃ꝫ fugiebẽt. Ac ſi tibi vident̃: q tpis: q loci: q hoim rõnē nõ hꝫ: inepti ſicut debẽt videri: num tãdem aut locus hic nõ idoneus videt̃. i quo porticus hæc ipſa. vbi inambulam⁹: & palæſtra & tot loci ſeſſiões gymnaſioꝝ: & græcaꝝ diſputationū memoriã quodãmõ cõmouent. Aut importunū tẽpus in tãto ocio: qd̃ & raro datur: & nunc ꝑoptato nobis datū eſt. Aut hoies ab hoc genere diſputationis alieni: q oẽs hi ſumus. vt ſine his ſtudiis: vitã nullã eẽ ducamus. Oĩa iſta inquit Craſſus. ego alio mõ interꝑtor: q primū paleſtram: & ſedes: & portic⁹. etiã ipos Catulle græcos exercitatiõis & delectatiõis cã inſtituiſſe arbitror. nã & ſclis multis añ gymnaſia inuẽta ſunt: ꝙ in his philoſophi garrire cœperūt: & hoc ipo tpe quū oĩa gymnaſia philoſophi: teneãt tñ eoꝝ auditores diſcum audire: ꝙ philoſophū malunt: qui ſimul ac vt increpuit: in media oratõne: de maximis rebus: & grauiſſimis diſputãtē philoſophū oĩes vnctiõis cauſa relinquūt: ita leuiſſimã delectationē. grauiſſime: vt ipi ferūt vtilitati anteponūt. Ociū autē: quod dicis eſſe aſſentio. Veꝝ ocii fruct⁹ ē; nõ cõtẽtio animi: ſꝫ relaxatio: ſæpe

Quocunꝗꝫ in loco: Quia ſuperi⁹ dixit: no habere rationē. vel dignitatis vel cõmodi. Aut difficilimis: id ē. non ſeruata pſonaꝝ. vel rei: vel loci dignitate. In qd̃ viciū incurrim⁹ heſterna die: vt adoleſcentū ſtudiis obſequeremur. Difficillimis: Qd̃ ſuperi⁹ dixit in aliquo genere dicti vel facti. Argutiſſime: loquaciſſime: quia argutari: vt Nõio marcello placet. ē ꝓloqui quẽadmodū loquaces ſolẽt. Inniti quia nullo pacto hãc diſputationē ſuſcipere volebat. Heri: heſterno die. Tẽpore Quintiliani: here dixerunt. antea vero dicebant heri: ſicut: & nos dicimus. Tū Catullus. in hoc ſermone Craſſo reſpõdet Catullus dicẽs græcos etiã grauiſſimos viros: ſiqñ ocium daretur: neminē tamē ab huiuſmõi ſermonū cõſuetudine abhorruiſſe. Tñ ꝗuis graues eſſent: & auctoritate pſtarent: tamē ſiquando eis ociū dare: nõ erant ab hmõi diſputationibus alieni: Clari: Sicut Socrates: Zenophon: Plato: Alcibiades: Ariſtides: & cæteri: qui præſtãtiſſimi fuerunt. Magni: nomine & re. Nos oẽs. ſ. Romani ciues. Hoꝝ græcoꝝ: quos vt ineptos recte reprehẽdens dixiſti. Inculcãt: ingerunt: obſtrepunt: & nobis inuitis ſp aliquid habent de quo diſſerere volunt. Similes: ſi dixero ſum ſimilis tui ſignificat moribus: vt ſi dixero ſum ſil̃is tibi ſignificat imagine & forma. Nec tñ: quãuis non eſſent ſimiles hoꝝ græcoꝝ: qui nec loci: nec tpis: nec hominū rationem habent nõ tamē hmõi diputationes fugiebat. Ac ſi tibi. Nūc ad alterã partem deſcendit: in qua oſtendit catullus: ſe ita cõmode veniſſe vt nihil eoꝝ: quæ inepti hominis ſit: ſibi obiici poſſit. Vedent̃ ſcilicet inepti: qui nec temporis: nec loci: nec hominum rationē habent. Qui temporis. ſ. rationē non habent. Hæc ipſa. domomſtratiue dixit. Inambulamus: more peripateticorū: vt ſupra diximus. Paleſtra: Paleſtram poſuit pro ſtadio vbi exercetur luctatio a .i. a luctando. Seſſiones. i. ſedilia ad ſimilitudinem gymnaſiorum: vbi hoies in colloquio conſedere ſolebant. Aut importunuꝫ tempus: ſuperius de locꝫ probauit: nūc vero de tẽpore ꝓbat. Peroptato. i. exoptato & valde optato. Qui oẽs. ſ. hic preſentes ſumus. Dicamus i. exiſtimemus: ac ſi diceret ſine litteris nemo noſtrū viuere poſſet. Oĩa iſta: Craſſus reſpõdet nã hic craſſi ſermo totus artificioſus eſt vbi ad omnia reſpõdet quæ ſuperius Catullus: de loci: de temporis cõmoditate: de pſonaꝝ dignitate diſputauerat: & in ꝓpoſito pſiſtit vt oñdat nõ oportere ſe hmõi ſermonibus inſerere Et primã partē primo cõfutat de loco: quē videlicet aptū & idoneū eſſe catullus affirmauerat: neꝗꝫ eñ inquit ab ipſis gymnaſia primū inuenta fuerūt diſputatiõis grã: ſed exercitatõis & delectatõis Garrire. i. inepte ſtrepere. vt Nonio Placet. qui huius loci vtit̃ exemplo. Et hoc ipſo tẽpore non ſolum priſcis illis tẽporibus factitatum eſt: vt pocius exercerentur: ꝙ diſputarent: ſed etiã hoc ipſo tẽpore. Quū omnia gymnaſia i. quū omnia gymnaſia: in quibus iuuenes ſe exercere ſolebãt nūc diſputantes phi occupauerint. Teneant: occupauerint. Diſcū: Diſcus eſt rotunda moles cuius iactu iuuenes inter ſe certare ſolebãt q aut alti⁹ in ſuclime: aut lõgi⁹ in tractū iaceret. Simulac. i. quū primū. Increpuit ni

mio impetu miſſus: nam quum magna vi iacitur: ſtridorem facit per aerem. In media oratione. i. inter rupta oratione: vt apd̄ Virgi. Incipit effari: mediaq; in voce reſiſtit. Vnctiōis. i. cauſa palæſtræ: Virg. Exercent pingues oleo labente palæſtra. Leuiſſimam delectationem. ſ. diſci. Vtilitati: diſputationi. Vt ipſi ferunt. Hoc ideo dixit: ne ipſis aſſentire videretur. Ocium autem. hactenus reſpondit ad id quod de loci commoditate dixerat: nunc de ocii commoditate: Quod de ocio dicis: aſſentior: ſed ſi te ſequimur: nullum ex hoc ocio fructum capiemus. Contentio: intentio: vt Cicero in hortenſio. Magna animi contentio. i. intentio animi.

Relaxatis translatio ab arcu nam quū intentus eſt laborat: quum remiſſus requieſcit: & huic ſententiæ ſuffragatᷣ Herodotus. qui refert de quodā rege græco: qui Nitrocis appellabatur. dicit eñ quū a prima hora vſq; ad terciā iura ſuis ciuibus redderet. Interrogatus a familiaribus: quidnam ita faceret: Reſpondit græce: Si nūq; ceſſes tēdere: mollis erit quod Ouidius in heroidibus ſine dubio mutuatus eſt. Lælium cū Scipione Exemplo probat ociū nō negociū eſſe debere: ſed relaxationem animi: qd̄ Lælium & Scipionē feciſſe legitᷣ: quū ſe a re pu laboribus: laxare volebat. Is. ſ. ſocer meus Scæuola Faunius & Scæuola generi fuerunt Lælii: hic autē Scæuola ſocer erat huius Craſſi. Ruſticari: rus colerē quotienſcunq; rus peteret Scipio: ēt cum illo proficiſcebatᷣ Lælius. Repuereſcere: Honeſte dictū eſt ad puericiā redire: vt idem Cicero libro de ſenectute: vt ex hac etate repuereſcā: & in cunis vagiam. Tanq; ex vinculis: quēadmodū equi faciunt qui diu coerciti quū remittuntur ſe relaxant. Conchas legere ꝓ colligere: ſicut Valerius dicit. Conchas & calculos in caietæ littoribus: atq; laurenti legebant. Vmbiliculos eſt oſtrei marini genus. ſic dictū: quod in vmbiliculi modū ſpecioſe ſuauiterq; coeat: & eiuſmōi oſtrea in litore legebant. Sic. n. res recte quidem inquit dicis ociū nobis datum eſſe: ſed fructus ocii ē. a labore deſiſtere: nā ideo ruſticari ſolemus: vt animū nr̄m a labore relaxemꝰ. Qd̄ nunc etiā facit: & ꝑ ſimilitudinē oſtēdit: Aues ei ad tēpus nidificāt & ad tp̄s a labore deſiſtūt: neq; n. vllū aiantis genꝰ in ꝑpetuo labore perſiſtere poteſt. Procreationis atq; vtilitatis: videlicet vbi pariāt: in quibus hybernentᷣ. Effingere: cōponere. Cōſtruere: edificare. Effecerint quū ex parte nidificauerint. Leuandi: remittēdi. Paſſim: varie. Solutas. i. liberatas ab ope. Forēſibus: vt in priuata re amicorum. Vrbano ope: i publica adminiſtratione ciuitatis. Geſtiūt: exultāt. nā geſtire eſt geſtu & motu corporis læticiā animi ſignificare Virg. Et ſtudio incaſſū videas geſtire lauādi. In cauſa curiana: De qua ſuperiꝰ dixit vbi agebatᷣ de hereditate Curii: quū Craſſus teſtatoris voluntatē. Scæuola teſtamenti ſcriptū defenderet. Nā ſi vnq;: facere & vrbane: ſicut mos erat craſſi: cōſtat eñ ip̄m fuiſſe vrbaniſſimū. Nullū teſtamētū: Hæc autē dicebat Craſſus in Scæuolam quaſi ꝑ illuſionē: quia Scæuola ita plene ſcribendū eſſe dicebat teſtamentū: vt ab eo ne pūctum quidē diſcedi oporteret. Non audeo: quaſi diceret: vix audeo dicere propter grauitatē tantoꝝ viroꝝ ſed tamē dicā: quod Scæuola narrare ſolebat. Niſi qd̄. q. d. o Scæuola: ſi nemo cōdere teſtamētū ſcit preter te neceſſe erit: vt ad te oēs veniamus: igitᷣ ſi ſemper ſcribēdis teſtamētis occupatus eris quā

ex ſocero meo audiui: quū is diceret ſoceꝝ ſuū Læliū ſp̄ fere cum ſcipione ſolitū ruſticari eoſq; incredibiliter repuereſcere eſſe ſolitos quū rus ex vrbe: tāq; e vinclis euolauiſſem nō audeo dicere de talibꝰ viris: ſed tñ ita ſolet narrare Scæuola: cōchas eos: & vmbiliclos ad caietā: & ad lauretū legē cōſuiſſe: & ad oēm animi remiſſionē: ludūq; deſcēdere Sic eñ res ſeſe hꝫ vt quemadmodū volucres videmus: procreationis atq; vtilitatis ſuæ cauſa: effingere & cōſtruere nidoſ eaſdē aūt qñ aliquid effecerint leuandi laboris ſui cā: paſſim ac liberæ ſolutas opere volitare ſic noſtri animi forēſibꝰ negocii: atq; vrbano ope defeſſi: geſtiūt: ac volitare cupiūt: vacui cura ac labore. Itaq; illud qd̄ ego in cā curiana ſcæuolę dixi: nō dixi ſecus ac ſentiebā. Nam ſi vnq; ſcæuola nullum erit teſtamētum recte factū niſi ꝙ tu ſcripſeris: oēs ad te ciues cum tabulis veniemus: oīm teſtamēta tu ſcribes vnus. Quid igitᷣ inq;: cum ages negociū publicum. Qñ amicoꝝ quando tuū: quādo deniq; nihil ages. Tū illud addidi: mihi enim liber eē non videtᷣ: qui non aliquādo nihil agit in qua ꝑmaneo Catulle ſententia: meq; cum huc veni: hoc ip̄um nihil agere & plane ceſſare: delectat nam ꝙ addidiſti tertiū vos eos eſſe: qui vitā inſuauē ſine his ſtudiis putaretis id me: nō mō nō hortatur ad diſputandū ſed etiā deterret. nam vt. C. Lucilius homo doctus & ꝑturbatus dicere ſolebat: ea q̄ ſcriberet: neq; ſe ab īdoctiſſimis: neq; ab doctiſſimis legi velle: qd̄ alteri nihil intelligerēt: alteri plꝰ fortaſſe q̄ ip̄e: de quo etiā ſcripſit. Perſiū nō curo lege

do negotiis publicis operam dabis:& rempu. adminiſtrabis. quando amicorum & tuum priuatū negocium ages. Nihil ages. i. ocium habebis: acſi diceret quando tibi licebit ab omni re gerenda laxare animum. Tum illud ſi quis eſt: qui aliquando a labore non deſiſtat: hic nihi nullo pacto libertate vti videť. Quid. ſ. hæc verba ſuæ orationis attulerit: vt ex his verbis oſtēderet ſuam ſemper fuiſſe ſenteciam: vt animum ſuum a labore nonnūq̄ laxaret. Huc in tuſculanum. Quid hæc dixi: quū aduerſus Craſſum orationem intenderem. Nam quid nunc aliam rationē Catulli confutat: q̄ videlicet dicebat: ſe nō ineptum eſſe preter perſonarū dignitatē: propterea q̄ hi homines tales erant: q̄ vitā nullā ſiue litteris eſſe dicebant. Vos eos ſicut dixiſtis: litterarum eſtis ſtudioſi: ꝓpterea ego minus audeo diſputatiōem ſuſcipere inter tales viros: nam quū vos audiatis: nihil dicere poſſem ſine reprehenſiōe: quod incultū eſſet ſiue iniocundum. Deterreret: id eſt dehortaretur. Nam vt: Reddit rationem: & auctoritate vtitur Lucilii: dicebat eñ ſcripta mea: neq̄ ab indoctiſſimiſ neq̄ a doctiſſimis legi velle: nā idocti ñ itelligerēt doctiſſimi vero fortaſſe pl⁹ itelligerēt q̄ vellē: ita & ego poti⁹ apud ruſticos diſputationē habere vellem. hunc autem locū mutuatus eſt plinius in epiſtola ad Domitianum in præfatione naturalis hiſtoriæ: Alteri indoctiſſimi: qui doctrina carent. Alteri: doctiſſimi. Ipſe: de ſe. ſ. itellexiſſet: qui ſcripſerat. Perſium nolis intelligere perſiū cuius ſatyræ extāt: ſed multo ante hic fuit: & hæc verba ſunt Lucilii: qui dicebat non curo legere perſium. Nihil ad perſium: id eſt nihil perſio comparandus. Hominum romanorum. Lælium. Hic eſt lælius qui introduciť a Cicerone de amicicia diſputans. Sed nihil: acſi diceret: nihil litteratus. ſi ad Perſiū ſpectes id eſt compares. Virg. Si ad Vitulā ſpectes: nihil eſt q̄ pocula laudes. Sic pari ratione. Multo minus ſcilicet diſputatio apud ruſticos.

TVM CAESAR. Sunt qui velit hic incipere ſecundum caput huius tractatus: nec abſurde quidem nam eſt quaſi quædā œconomia. i. præparatio ad Antonii diſputationem & dicit opere precīū eſſe audire Craſſum diſputare recuſantē: ſed inutile eſt Antoniū impedire paratū dicere. Manaſſe ſtudio ſe impleſſe: & abſoluiſſe: vt ait Seruius. qui huius loci vtiť exemplo. ergo manaſſe. i. pfecte impleſſe operā Eſt aūt verbū tractū a celeritate nauiū. Nā: ꝓ qa Craſſus dū diſputare recuſat quodāmō diſputat. Periocūda: valde iocūdiſſima. Sed q̄uis placuerit audire craſſū d̄ſputare recuſantē: ñ ꝓpterea antoniū impedire debemus diſputare paratū. Deæloquēt a. ſ quid ſentiat Ego vero: In hoc ſermone craſſus affirmat: nec ſe: nec antoniū diſputaturos eſſe: niſi prius fidē dederit apud ſe illo die māſuros: q̄d illi nō: ſine quadā vrbanitate ꝓmittūt. Et ipſe obmuteſcam. i. ſilentiū faciā. Quid nā inquit: Et anteq̄ diceret q̄d vellet Craſſus: interrupit orationē Catullus. Sitis: ꝓ maneatis. Tūquū: quū ſuſpenſus animi neſciret Catullus quid faceret. nā ꝓmiſerat fratri ſe apud eum eo die futurū tum Cæſar frater pro vtroq̄ reſpondit. Ille. ſ. Catullus. Dubitaret. i. ſuſpenſus & incertus eſſet quid ageret. Q̄d id eſt quia promiſerat ſe futurum apud fratrem pro vtroq̄ ſcilicet pro fratre: & pro me. ſic faciemus: id eſt erimus hodie apud vos. Me teneres: id eſt etiam ſi verbum nullum a nobis haberetur: tamen me teneres. Vt pro quamuis: ſic enim aqud idoneos inuenitur ſignificare. vt famulos dicas homines tamen eſſe memento: id eſt quamuis. Hic Catullus. Catullus qui vidit adeo promptum fratrem fuiſſe reſpondere etiam pro eo cur promiſerat ſe apud eum eo die futurum, riſu proſecutus eſt hanc: fratris promptam promiſſionem. Præciſa: ſublata: ut dubitare non poſſum. Arriſit: ideo arriſit: quia tam prompte promiſit. Dubitatio: & quia nihil eſt quod dubitem: nam fratri pro-

re. hæc fuit eñ vt noramus oīm fere noſtrorum hoīm doctiſſimus. Læliū decimū volo quē cognouim⁹ virū bonū: & nō illr̄atum: ſed nihil ad Perſiū Sic ego ſi iā mihi diſputādū ſit de his noſtris ſtudiis: nolī eq̄dē apud ruſticos: ſed multo min⁹ apud vos. Malo. n. nō intelligi orōnē meam q̄ reprehēdi. Tum cæſar. Eq̄dem inq̄t Catulle iā mihi videor nauaſſe opam: q̄ huc venerim: nā hæc ipſa recuſatio diſputationis: diſputatio quædā fuit: mihi q̄dem ꝑiocunda. Sed cur īpedimus. Antoniū: cui⁹ audio eē ꝑtis: vt de tota eloquētia diſſerat: quēq̄ iādudū Cotta & ſulpitius expectāt. Ego vero inq̄t Craſſus: neq̄ antoniū verbū facere patiar: & ipſe obmuteſcā: niſi prius a vobis impetrabo. Quid nā inq̄t catullus. Vt hic ſitis hodie. Tum quū ille dubitaret: q̄ ad frēm ꝓmiſerat. Ego inq̄t iulius pro vtroq̄ reſpondeo: ſic faciemus: atq̄ iſta q̄dē cōditione vel vt verbū nullū faceres, me teneres Hic catullus arriſit & ſimul. Preciſa inq̄t mihi q̄dē eſt dubitatio: q̄m neq̄ domi īperarā. & hic apud quē erā futurus. ſine mea ſnīa. tā facile promiſit. Tū oēs oculos in Anthoniū cōiecerūt. Et ille. audite vero audite īquit: hoīe eñ audietis e ſcho la. atq̄ a magiſtro. & græcis litteris eruditū & eo quidem loquor confidentius q̄ Catullus

auditor acceſſi :cui nõ ſolũ nos latini ſermõis ſʒ etiã greci ipſi :ſolẽt ſuæ ligue ſubtilitatẽ . elegã tiãq̧ cõcedere. Sʒ tñ qm̃ hoc totũ :qcqd ẽ : ſiue artificiũ :ſiue ſtudiũ dicẽdi : niſi acceſſit os : nullũ põt eſſe. Docebo vos diſcipuli :qd̃ ipſe ñ didici :qd d̃ oĩ genere dicẽdi ſẽtiã. Hic poſtea q̃ arriſert. Reſ mihi videt̃ eſſe iqt facultate p̃clara arte mediocris. Ars.n.eaꝝ reꝝ ẽ: q̃ ſciũt̃ : oratoris :ãt oĩs actio opiniõib⁹ nõ ſciẽtia cõtinet̃ .nã & apd̃ eos dicim⁹ q neſciũt & ea dicim⁹ q̃ neſcim⁹ ipſi. Itaq̧ & illi alias aliud iiſdẽ de reb⁹ & ſẽtiunt :& iudicãt :& nos cõtrarias ſæpe cauſas dicimus non modo vt Craſſus cõtra me dicat aliquãdo :aut ego cõtra . Craſſũ :quũ alterutri neceſſe ſit falſũ dicere ſed etiã vterq̧ noſtrũ eadeʒ de re :alius aliud defendat: quuʒ plus vno vero eſſe ñ poſſit. Vt igit̃ in eiuſmõi re que mẽdacio

miſeram & ideo famulis meis non imperaueram: vt triclinia parerent. ſed nec apud fratrẽ cui promiſeram cœnare poſſum. Nã ipſe Craſſo promiſit. ideo oĩo apud te o Craſſe me eſſe oportet. Imperatã vt ſterneret̃ tricliniũ: vbi accũberem⁹. Et hic.ſ.frater meus: cui ꝓmiſerã me affuturũ. Sine mea ſnia.i. priuſq̧ exploraret qd ego vellẽ. Tũ oẽs poſtq̧ Craſſo vterq̧ promiſit: ſe apud eũ eo die futuros: oẽs in antoniũ coue: ſi ſũt: expectãtes vt diſputationẽ inciperet. In hoc aũt capite cõtinet̃: quõ Antonius diſputatiõis ſuæ partes aſſumit. In quo docet rhetoricæ facultatẽ preclarã eſſe: artẽ vero ſemiplenã. Audite: itelligimus Antoniũ hæc dixiſſe p ioc ũ: que de ſeipſo loquit̃. Coniecerũt .i.cõuerſi ſũt. Ille.ſ. Antonius. Hoiem iocat̃. Eruditũ: oĩa per ironiã dicta ſũt. Vult.n. Antoni⁹ credi ſe huiuſmõi græcorũ ſtudioꝝ imperitũ eſſe. Ego .n. iqt ſũ: qui audierim homies eruditos. Et eo qdẽ: & hic locus eſt captã de beniuolẽtiæ: nec tñ a ioco diſcedit: ac ſi diceret: quũ auditor mihi ſit adeo erudit⁹: libenter diſputabo. nã ipſi eruditi magiſtri diſputationẽ: & erudit⁹ auditor intelliget Subtilitatẽ elegãtiãq̧.ſ. diſerte orõnis. Cui nõ ſolũ: ac ſi diceret: q ñ ſolũ latina lingua cæteris præſtet: ſed etiã in aliena tantũ valeat: vt in ea princeps eſſe putetur. Sed tñ: Quãuis Catull⁹ ſit adeo eruditus: vt ñ ſolũ latinæ: ſed etiã græce linguæ primas ptes conſecutus ſit tñ ego taq̧ diſcipulus docebo & hæc oĩa p iocũ dicta ſunt. Vñ etiã riſus cõſecutus ẽ. Hoc totũ qd̃ dictur⁹ ſum artificiũ: Artificiũ artis ꝑceptio. Studiũ vſus: & exercitatio dicẽdi. Niſi os.i. niſi adhibita ſit orõ: & iſtrumẽtũ poſuit ꝓ re. Docebo: iterũ iocat̃. Qd̃ plane iocũ oſtẽdit vbiq̧ enim vult credi ſe imperitũ eẽ huiuſmodi ſtudiorũ. De omni genere: de oĩ qualitate artis rhetorice. Hic: ꝓ tũc quũ dixiſſet vos diſcipuli. Arriſerũt: res eñi ridicula erat: ſpondere ſe dictuꝝ: qd̃ nõ didiciſſet. Res de qua diſputaturi ſumus. Facultatẽ: qd inter artẽ & facultatẽ intereſt videamus. ſic eñi facile intelligere poterim⁹: cũ alicui⁹ rei artẽ precipimus: neceſſe eſt nos aliquid conſequi. Quare id qd̃ ex arte precipit̃ facultas eſt vt Cicero in arte veteri oſtendit materiã inquit artis hãc eſſe dicimus: circa quã oĩs ars & ea facultas quæ ex arte cõficit̃ verſatur: ergo facultas eſt ipſa eloquẽtia: ars videlicet eſt rhetorica. Facultate æloquẽtia. Mediocris: quia ſemiplena ars eſt huius facultatis: nã nõ proprie ars eſt rhetorica: quẽadmodũ & ſentit & docet Antonius: & ideo mediocris: dixit. Præclara quia ceterarũ artium facultates eloquẽtia vicit. Ars enim: ꝓbat a diffinitione: & eſt ſylogiſmus ex oĩ parte perfect⁹ ars eſt earũ rerũ. quæ ſciẽtia cõprehendunt̃: at vero rhetorica in rebus incertis verſat̃: non igit̃ ars eſt. ꝙ ita ſit propoſitio ipa per ſe patet artẽ eſſe eaꝝ reꝝ quæ ſciunt̃: at qui rhetorica eſt eaꝝ rerũ: quæ incertæ ſunt fortaſſe prima aſſũptio: quã minorẽ dyalectici appellant: indiget approbatione. ergo Antonius probat eſſe de rebus opinabilib⁹ & incertis. Omnis actio id eſt officiũ: nã officium eſt congruus actus vniuſcuiuſq̧ perſone ſm̃ mores ciuitatis: ſed ſi officiũ eſt ars: ergo omne officiũ actione continetur. officiũ autẽ oratoris eſt appoſite dicere ad perſuaſionem: perſuaſio aũt fit ex vulgi opinione ergo nõ eſt de rebus certis officiũ: ſiue ars oratoris. ꝙ nõ fiat ſciẽtia: ſed opinionibus ſæpe auditoribus perſuadet orator non veris. ſed veriſimilib⁹ non certis ſed probabilibus: quare hoc intendit: videlicet rhetoricã magis opinionibus: q̧ ſcientia cõtineri. Nam & apud eos: Poſſumus enim perſuadere quæ falſa ſunt adeo rhetorica eſt de rebus incertis: vt plærumq̧ eos qui audiunt decipiat: at rhetorica ſi eſſet ars eſſet de rebus certis nam ſi eſſet de rebus veris: auditoribus niſi vera perſuadere non poſſet. Que neſcimus ipſi: quod orator ſæpe dicat quæ ipe neſciat: manifeſtum eſt: quippe quum dicat: quæ ipſe: clientibus acceperit. nam ſi clientes pro quibus dicit falſa docuerint: neceſſe eſt vt dicat quod neſcit. Alias alio tempore. Apud eos ſcilicet. iudices apud populum: apud concionem: apud ſenatũ. Iiſdẽ de rebus quia modo hoc modo illud iudicabunt: quare neſciũt auditores q̃ dicit orator: qa mõ vna mõ alia rõne ſuadet aut diſſuadet. Iudicãt: quantum ad populum & iudices. Sentiunt: quantum ad ſenatum vbi ſententia dicitur. Et nos nunc neceſſario probat Antonius: eam eſſe de rebus incertis. quum duo inter ſe oratores contendũt: & alter affirmat: & alter negat: oportet alterum falſum dicere ergo ars non eſt de rebus certis. Nos: ſ. oratores. Non modo vt Craſſus: vt alter neget: alter confirmet: ſed etiam vt eadem de re alius aliud dicat: & ali⁹ aliud ſentiat. & hoc in cõiecturali cõſtitutione ſit: quũ alter inſtat eſſe factũ alter vero negat.

nixa ſit q̄ ad ſciam ſæpe ꝑueniat: q̄ opiniones hominū: & ſæpe errores aucupet̄. Ita dicā: ſi cauſaꝫ putatis eſſe: vt audiatis. Nos vero & valde quidē catullus inqt putam⁹: atq̄ eo magis a veritate vt putas: q̄ a neſcio q̄ dignitate. Vt igit̄ de ip̄o gn̄e ſum confeſſus inquit Antonius artem eſſe nō maximam: ſic illud affirmo præcepta poſſe quædaꝫ dari peracuta: ad pertractandos hominū animos & ad excipiēdas eoꝝ volūtates: huius rei ſciam: ſiqs volet magnā quandā artem eſſe dicere nō repugnabo. Etenim quū plæriq̄ temere ac nulla rōne: cauſas in foro dicāt: nonnulli aūt ꝓpter exercitionem aut ꝓpter conſuetudinē aliquā callidius id faciant: non eſt dubiū: qui ſiquis animaduertit: quid ſit: quare alii melius q̄ alii dicāt id poſſe notare. Ergo id qui toto in genere fecerit: is ſi nō plane artē: at quaſi artem quandā inuenerit. Atq̄ vtinam vt mihi videor illa videre in foro atq̄ in cauſis: ita nunc queādmoduꝫ ea reperiātur: poſſe nobis exponere: ſed de me videro: nunc hoc propono qđ mihi ꝑſuaſi: q̄uis ars nō ſit: tamē nihil eſſe profecto oratore pręclarius: nam vt vſum dicēdi

Sed etiā: ſed etiā cū accidit: vt vterq̄ de eadē re alius aliud dicat: videlicet quū factū cōcedit̄. Hoc autē in iudiciali: aut in legitima cā ſit. Eadē de re: qa factū cōcedit̄: vt occidiſti matrē: occidi: ſed iure. Alius aliud: alius iure: alius iniuria factū dicit: ita etiā in legitima: nam alius ſcriptū alius ſcripti voluntatē defendit. Quū alterutri falſum neceſſe: neceſſe eſſet vnā ſniam eſſe verā: alterā vero falſam. Alterū: nunc de duob⁹: nā neceſſe ē: aut ex duab⁹ vnā ptē verā eē videlicet cū factū iſtat alter negat: aut ex plib⁹ neceſſe ē vnā tm̄mō ſniam eē verā cū videlicet ſcriptū: aut legē mſtis & variis ſentētiis interp̄temur: q̄ alterutrū dixit de duob⁹: vnū de plib⁹. Vt igit̄. Poſtq̄ ꝓbauit artē n̄ eē rhetoricā nō cōcedit. Poſtq̄ oñdi n⁹ igt q dnā ſit facultas rhetoricæ: non plena: ſed ſemiplenā eſſe. ita de ip̄a loquemur: vt de re q̄ in opinione potius: quā in veritate cōſiſtat. Nixa: firmata medacio. Quæ ad ſciam. i. quū in veritatē aliqn̄ nō veniat: neq̄ auditor neq̄ orator: ſed vterq̄ nōnunq̄ mētiat̄: is dicēdo: ille vero audiēdo. Venire: eſt in aliquā rē ſpōte ſe cōferre. Incedere caſu: nunc ergo dicit nō ſæpe venit: ſed incidit orator dicēdo: auditor credēdo: qa non nunq̄ orator dicendo in veritatē incidit auditor audiēdo: ergo quia nō cōſtat rōne: ars aūt rōne cōficit̄: igit̄ ars nō eſt rhetorica. Opiniones: quū aut veriſimile: aut ꝓbabile aliquid dicat̄. Errores: Subiūxit errores: quia ꝓbabile. aut veriſimile ſemper dicit orator: nec ſolum hoc in re falſa: ſed etiam in vera ſemp ſeruatur. nihil em̄ impedit orator qđ hoies opinētur: dummō ſe eis accōmodet. Aucupetur: calide inueſtigiet: qa ſatis habet orator mō illis qđ velit ꝑſuadeat. Ita dicaꝫ ſi cām. q. d. forcaſſe: qa ꝓfiteor me dicturū de rebus incertis: mea orō vobis non eſt audiēda. Nos vero. Nunc introducit rn̄dentē catullū pro ſe: & cæteris: q ad audiēdū parati erant: dicēs ſe magnope putare hac de re audiendū eſſet quā Antonius ꝓpoſuerat: videlicet nō eſſe artē plenā: ſed ſemiplenā. Nulla oſtētatōe. i. q̄ pure ac ſimplr̄ locutus es: nec vt ingenium tuū oſtentes: ſed vt rei veritatem explices. Exorſus em̄ nō glorioſe. Senſus eſt: dediſti principiū nō arrogans: ſed veritati ꝓpinquius: quā dignitati nō oſtentatōe vſus es in exordiēdo: ſed nuda: ac ſimplici veritate: nam alii in exordiis magna quadā magis quā vera polliceri ſolent. Non glorioſe ſicut ſolent hi: qui magis p̄clara quædā: quā vera pollicent̄. Dignitate: quod vulgo facere ſolet: vt in exordiis ſuis dignitatē quandā ꝓponant: vt attentos auditores habeāt. Vt igit̄: ergo q̄nquidē vobis videt̄ cauſam eſſe cur de hac re audiatis quā ego nō magnope artē eſſe dico. Incipiamus nunc ſniam noſtrā apire. De ipſo agere. i. facultate rei: & vniuerſa re ſ. rhetorica. Non eſſe. i. nō eſſe magnope artē dicēdi id qđ ſequit̄. ſ. Non maximā. q. d. ſemiplenā. Per acuta: calida. Pertractādos: ꝑquirēdos: & inueſtigādos. Excipiendas. i. capitādas: & obſeruandas voluntates hoim: nam excipere eſt dolo circūuenire: orator aūt nihil aliud agit: niſi vt voluntas hoim excipiat. Ad ptractandos animos hoim: nam facilius eſt perſuadere auditoribus: quod ſentiūt: q̄ quod nō ſentiūt. Si quis: ſi hanc artē maximā eſſe qs dixerit: ego etiā cum illis ſniam: ſed tn̄ genus & facultatē nunq̄ artē eſſe maximā cōceſſerim. Et em̄ illud confirmat cōcedam inquit hanc artem eſſe: diligenter cognoſcere animos hoim: vt ad opiniones eorum accomodetur orō: nam ex oratoribus ꝓdeunt ad dicendū: alii cōſuetudine: alii exercitatōe: ergo hoc ipm: quod ꝑ exercitationē: ſiue cōſuetudinē quandā efficit̄ ſi quis in quādā artem redegerint: nō erit abſurdū illam dicere artem. Temere: incōſulte. Terenti. Vide nequid temere agas. i. incōſulte. Rōne: p̄ceptiōe: Propter exercitationē: aut cōſuetudinē. Idē dic: & eſt iteratio ex diffinitiōe. Exercitatio em̄ nihil aliud eſt q̄ aſſiduus rei cuiuſdā vſus. Aiaduerterit. i. diligēter cōſiderauerit: & excogitauerit: an exercitatio: an cōſuetudo. Quod: videlicet ipſam exercitationē: nam exercitatio facit vt hoies alii aliis melius dicāt. Toto genere. i. vniuerſa re & facultate dicēdi. Atq̄ vtinā: Vellē inquit anthonius: vt queādmodū in actione: ita in diſputatōe explicare poſſem: nam quū cauſas ago: video quid ſit illud: qđ alii aliis melius dicāt ergo fatet̄ anthonius ſe in agēdis cauſis melius videre: quid agendū ſit: q̄ in diſpiutationibus explicare

& explicare queadmodū oretor facere debeat. In fore atqꝫ in cauſis. ſ. in cauſis forenſibus: qa cognoſcat
& qđamō cōteplor. Exponere: explicare: Sed de me videor. ſ. quantū in ea re explicāda valeā. Nūc hoc
ego: redit ad illud. Præclarius: qa hæc facultas aliarū artiū dignitatē exupat. Nā vt vſu dicendi. Hic inci
pit nūc hāc facultatē dicēdi p cōpationē cæterarū facultatū extollere: quā ea aliis anponat. Quoties aūt
aliqd laudamus: id ab honeſto: ab vtili: a iocūdo laudamus: duo nūc cōplectiť anthonius. Dicit em̄ q ſit
vtilis mihi nūc ptermittēdū videť: ſed ſi quærimus voluptatē: & iocūditatē: cæteris oibus anponetur.

omittā: qui in omī pacata ac libera ciuitate domi
natur: tanta oblectatio eſt in ipſa facultate dicēdi
vt nihil hoīum aut auribus: aut mentibus iucun
dius pcipi poſſit. Quis em̄ cantus moderata pro
nunciatione dulcior iueniri pōt. Qđ carmen arti
ficioſa verboꝝ conſtructiōe aptius. Qui actor in
imitanda: quā orator in ſuſcipiēda veritate iucun
dior. Quid aūt ſubtilius: ꝙ crebrę acutæqꝫ ſenten
tiæ. Quid aūt admirabilius: ꝙ res ſplendore illu
ſtrata verborum. Quid plenius: ꝙ omni reruꝫ ge
nere cumulata oratio: neqꝫ enim vlla nō propria
oratoris eſt res: quę quidē ornatæ dici grauiterqꝫ
debeat: huius eſt in dando conſilio de maximis
rebus cum dignitate explicita ſententia: eiuſdem
etiā languētis populi incitatio: & effrenati mode
ratio: eadem facultate et fraus hominū ad perniti
em: & integritas ad ſalutē vocatˀ. Quis cohorta
ri ad virtutē ardentius: quis a vitiis acrius reuoca
re quis vituperare improbos aſperiꝰ: qs laudare
bonos ornatius: qs cupiditatē vehemētius frāge
re accuſando poteſt: quis mærorē leuare mitius
conſulādo. Hiſtoria vero teſtis tempoꝝ: lux veri
tatis: vita memoriæ: magiſtra vitæ: nūcia vetuſta
tis qua voce alia niſi oratoris immortalitate com
mendatur: nam ſi qua ē ars alia quæ verboꝝ: aut

Vſum: vtilitatē: quāta ē vtilitas eiꝰ facul
tatis: vt q in ea pſtātes ſūt: hi in oi repu.
dn̄i eſſe poſſint. Pacata: iō dixit pacata
qa i ciuitate q ſeditōe laborat: nō verbis
ſed armis diſceptať: ergo pacata ſine ſe
ditōe. Libera: Nam in ciuitate: q alicui
ſeruit parēdū eſt vni nō pſuadēdū. Libe
ra: q nullius impio ſubiecta ſit. Auribus
voce & cōpoſitōe orōnis: & verborum.
Mentibꝰ: magnitudine: & varietate rerū
Quis em̄ a iocūditate ſiue delectatōe ſu
mit argumētū. Cantus: inter ſermonē
& cōcionē mediocris. Artificioſa cōſtru
ctiōe. i. clauſula piodi: q certis qbuſdam
numeris cōficiť. Qui actor. i. minus &
hiſtrio q plærūqꝫ nec res veras agit: nec
veriſiles. In ſuſcipienda: qa q̄uis orator
vera nō dicat: tn̄ hoc debet eſſe ꝓpoſitū
& nūqꝫ falſa defendat. Subtilius pſpica
cius. Illuſtrata cumulataqꝫ: nihil aliud
eſt. ꝙ ornate loqui & copioſe dicere. Or
nate: Duo iſta cōphendit. ſ. illuſtrationē
verborū & cumulationē rerū. Huius ē:
oratoris inquit ē & in curia dicere ſniaꝫ
ex dignitate ſenatoria: & in cōcione po
pulū aut torpeſcentē excitare: aut ſeuien
tē cōprimere: & in foro defendere inno
centes: & accuſare ſontes: tria hæc q dixi
mus: his verbis Cice. cōplectiť. In dan
do cōſilio. i. in cōſulando de repu. Cum
dignitate. ſ. ſenatoria. Explicita: expo
ſita. Incitatio ad vltionē improborum
videlicet langueſcentē pplm ad impro
borū vltionē incitare vitupando impro
bos. Effrenati: ſæuiētis in bonos. Mo
deratio: cōpræſſio. Eadē. ſ. facultas elo
quentiæ. Fraus: iniuria. Integritas: in
nocētia. Quis cohortari: hoc loco tria:
quæ ſupra dixit genera cauſarū: oratoris ꝓpria eſſe dicit. nam & cohortari ad virtutes: & reuocare a vi
ciis deliberatiui generis eſt: qđ in ſenatu ſæpe tractať: deinde laudare bonos: & vituperare malos demō
ſtratiuo generi cōuenit: qđ ad pplm frequēter agiť. Cupiditatem frāgere: iudiciale genus innuit: a quo
nō valde diſtat cōſolādo lenire mærorē: nam qui in iudicio nocētes defendit: ſine dubio cōſolať mœſtos
ſed hoc dixit: vt amplius aliqd oratori attribueret: ꝙ nō ſolū inſontes defenderet: & ſontes accuſaret: ſed
etiā miſeros cōſolando iuuaret. Illū aūt aiaduertēdū eſt. Antoniū ſentire: qđ in ſequētibus apparebit:
nec hortādo pplm langueſcentē: nec obiurgādo ſeuientē: nec cōſolādo mœſtū in nullo genere cāꝝ eſſe:
qn etiā antoniꝰ negat demōſtratiuū genꝰ nō eē: nā antoniꝰ hoc facit. vt ſe huiꝰ artis impitū oñdat. Re
uocare: cū aliqd ſuademꝰ: & honeſtū eē oñdimꝰ: & ab oi turpitudie alienū. Ergo cū hoc dicit: ſine dubio
deliberatiuū genꝰ oñdit. Ardētiꝰ: cupidiꝰ. Acrius: vehemētiꝰ: vt acrior ad pugnā redit. Accuſando. ſ.
nocētes: & defendēdo inſontes. Quis mœrorē. Ecce poſtqꝫ dixit frāgere cupiditatem accuſando: addit
mœſtos cōſolari: ſed tn̄ hoc dixit antoniꝰ: vt aliqd ampliꝰ oratori attribueret: vt mō dicebā. Mœrorem
Quia vt ſupra dixit: defendere innocētes: ē ſine dubio mœſtos cōſolari. Quis leuare. ſ. pt. Hyſtoria ve
ro: Hoc loco oñdit oratoris ꝓpriū eē: hyſtoriā lrīs cōmēdare: vel etiā orōne ſua pplo narrare res geſtas
antiquorū: & eſt pulcra diffinitio hyſtorie ex eo qđ effecit. Hæc em̄ oia q in hac deſcriptōe cōtineť: ſūt
qđā hyſtorie effectus. Teſtis tēpoꝝ: qa digerit ætates. Lux veritatis: qa res geſtas clariſſimorū virorū
aperit. Memoria: qa vetera cōſeruat. Magiſtra vitæ: qa virtutes & vicia ꝓponit. Nūcia vetuſtatis: qa
antiqua repñtat. Qua. ſ. voce. Immortalitati. i. ſempiterna cōmēdatōe donať. Nā ſi q ars: Nunc pbat

qđ ꝓpoſuit: ſi alia inq̄t ars hoc efficere poſſet q̄ rhetorica nō eſſet ꝓpriū oratoris: ſed q̄a nō p̄t: ergo ad oratorē tm̄mō ſpectat. Nā ſi qua ē ars alia: ſi alia ars dicēdi p̄ceptionē dat: q̄ rhetorica: aut hoc ipm̄ qđ rhetorica facit: alius cuiuſpiā artis eſt: vt id ipſi cū alia arte conuenit: ſed nulla alia ars tale aliq̄d docet: aut alicui arti hoc cōuenit: neceſſe eſt ergo hāc p̄ceptionē dicēdi nullius artis eſſe q̄ rhetorice: & id ē qđ hoc loco dicit. Alia.i.alius cuiuſpiā artis. Verborū faciendorū: ꝓpter elegātiā q̄ nos facit ꝓpriis: & planiſſimis verbis vti. Deligēdorū: ex aliis auctorib⁹: poetis: atq̄ ſcriptorib⁹. Formare: ex ſuis ptib⁹.ſ.exordio narratōe: diuiſione: ꝯfirmatiōe: cōfutatōe: & ꝯcluſiōe. Variare & diſtiguere .i.fingere & ornare: nā exornatōes v̄borū & ſniaꝝ v̄ſicolorē picturā imitāt̄. Verborū.ſ.exornatiōes: q̄ verborū & ſniarū ſunt. Verborum: ad id qđ dixi variare Sniarum: ad id quod dixit diſtinguere Via.i.rōne Vir. Fata viā inueniet.i.rōnem. Ab hac arte.ſ.rhetorica. Argumentorū: ꝓpter inuētionē. Inuētio ēm eſt rerū verarū: ac veriſimiliū. Deſcriptionis: Sunt q̄ ita intelligāt locorū diſpoſitōis: vt tres ptes rhetorice facultatis tetigerit.ſ.elocutionē: inuētionē. & diſpoſitionē: q̄ diſponimus & ordinamus res inuētas: vt ſuo quæq̄ loco apte ꝓnūciet̄ ſed ſine dubio totū hoc hyſtoriæ conuenit. Qđ ipſe Cice. haud multo poſt declarat quū dicit rerū rō tēporū ordinē cōſiderat: & regionū deſcriptionē. Hoc.ſ. qđ docet rhetorica. Alienū: alius cuiuſpiā artis. Eſſe cōe.i.ipſi cū alia arte conuenire. Sed ſi: Nunc id efficit qđ intēdit ſicut in argumēto diximus. Hæc etiam neq̄ aliena ē: neq̄ alicui arti cōis p̄ceptio dicēdi ergo in rhetorica facultate verſat̄ ſed ſi verſat̄ iam cæteri artifices: ſi q̄d bñ locuti ſunt: qđ oratoris eſt ꝓpriū effecerūt: hoc aūt dicit: vt r̄ndeat illi obiectiōi: nō ſi mathematicos grāmaticos &c: In hac.ſ.facultate rhetorica. Rō.i.ars. Doctrina.i.facultas: q̄ ex arte ꝑficiſcit̄. Huius vnius.ſ.facultatis. Siqui.ſ.artifices piti docti aliarū artium.

faciendoꝝ aut diligēdoꝝ ſciam ꝓfiteat̄: aut ſi q̄s q̄ dicit̄: niſi orator formare orōnē eāq̄ variare et diſtinguere: q̄ſi q̄buſdā verboꝝ ſententiarū q̄ inſignibus: aut ſi via hac vna arte traditur: aut argumentoꝝ: aut ſententiaꝝ: aut deniq̄ deſcriptionis aut ordinis fateamur: aut hoc: qđ vlla: niſi ab hæc ars ꝓfiteat̄. alienū eſſe. aut cum aliqua alia arte eē cōmune. Sed ſi in hac vna ē ea ratio atq̄ doctrina nō ſiqui aliarū artiū bene locuti ſunt eo minus id eſt hui⁹ vni⁹ ꝓpriū. Sed vt orator de his rebus. quæ ceteraru꞉ artiū ſunt. ſi mō eas cognouerit. vt heri craſſus dicebat: optime pōt dicere: ſic cętera rū artiū hoīes ornatius illa ſua dicunt ſi q̄d ab hac arte didicerūt: neq̄ niſi de rebus ruſticis agricula quiſpiā aut etiā id qđ m̄lti medici đ morbis aut ſi depingēdo pictor aliq̄s diſerte dixerit: aut ſcpſerit iccirco illius artis putanda ē eloquētia in q̄: q̄a vix magna ē hoīm ingeniis: eo m̄lti ēt ſine doctrina aliq̄d oīum generū aut artiū cōſequūt̄: ſed qđ cuiuſq̄ ſit ꝓpriū: & ſi ex eo iudicari pōt: quū vide

Sed vt orator: ſenſus ē. Quēadmodū inq̄t orator cæteras artes ſua ita ſuas artes cæteri artifices facultatem rhetorica exornāt. Eas.ſ.artes. Cognouit.ſ.ab his: eas artes ꝓfitent̄ optie. Pōt dicere hoc: q̄a idē Craſſus diſputauit. Hoīes.ſ.eruditi. Illa ſua: q̄ didicerūt. Si q̄d ab hac arte.ſ.rhetorica facultate. Neq̄ ēm ſi de rebus ruſticis. Ecce qđ ab initio dixit q̄ etiā ſi alii bñ locuti ſunt de artibus ſuis: tñ qđ eſt ꝓpriu꞉ orator effecerūt. De rebus ruſticis: de agricultura: vt Lucius columella. Cato. & Varro. q̄ oēs de agricultura elegātiſſime ſcripſerūt. Id qđ.ſ.fecerūt. Diſerte acute: explicite. & dilucide. De morbis vt Cornelius celſus. Si de pingēdo pictor: vt appelles: q̄ teſte Pli. in naturali hyſtoria tradit: olympiade cēteſima. xii. picture plura ſolus ꝓpe: q̄ cæteri oēs cōtulit voluminibus etiā editi q̄ doctrinā eā cōtineret. Dixerit.ſ.nō ſolū viua voce. ſed lr̄is etiā mādauerit. Ingeniis.i.q̄a hoīes multa ſuopte ingenio ꝑcipiūt. Senſus eſt: hoīes ꝓ acritate ingenii id cōmodi ex rhetorica facultate capiūt. vt arte. q̄s nūq̄ didicerit: eas tñ ſcire q̄dāmō videāt̄. In q̄.ſ.eloquētia. Eo.i.ideo. Vis.i.virtus. q̄a multa ſuopte ingenio cōſequunt̄. Doctrina. illarū artiū. Generū: vt phiæ. Aut artiū: q̄ ex ipſo genere manāt: cuius tria ſūt genera: vt phiſices: æthices: & logices: ab æthica politica. œconomica: & monaſtica. nā illa q̄dē genus eſt: ſed regere ciuitatem: & gubernare rē familiarē artes ſūt. Sed qđ cuiq̄ ꝓpriū: ſenſus talis eſt. Oīm artiū ꝓprietas ex ſuo fine ꝑficit̄: ſed rhetorica facultas hoc amplius: nā cætere artes ſine eloquētia ſuū munus explēt. at rhetorica ſine eloquētia ſuū nomē retinere nō p̄t. Propriū.i oīm artiū ꝓprietatē. videlicet q̄d ſit cuiuſq̄ artis officiū: nā vnaquæq̄ ars ſuū habet officiū: vt verbi grā. Medici eſt officiū curare apposite ad ſanandū. At oratoris ꝓpriū eſt apposite dicere ad ꝑſuadēdū: & qđ ꝓpriū eſt medici fieri p̄t ſine eloquētia. ſed qđ eſt oratoris ſine eloquētia.ſ.nō p̄t ex fine ipſius artis. nā cognito ipſius artis fine. tūc deniq̄ cognoſcit̄ officiū ſine fine artis cognoſci nō p̄t: ergo recte finis ab ipſo officio ducit̄ & officiū a fine: vt medici officiū eſt apposite ſanare ſed medicinæ finis eſt curatōe ſanare: pari rōne oratoris officiū eſt dicere apposite ad ꝑſuadendū finis aūt rhetorice facultatis eſt dictōe ꝑſuadere. Quid quæq̄ doceāt.ſ. q̄d finis cuiuſq̄ artis Munus.i.ſuū officiū explēt. Orator.i.orator ſine eloquētia ſuū nomen retinere nō p̄t: ex q̄ ſequit̄

vt cæteri artifices ab oratoribus nõ ergo a cæteris artibus orator dicere diſcat. Hic.ſ.orator. Domeſti
cis copiis.i.ſuis ipſius dicẽdi pceptis:q rhetorica facultas ſubminiſtrat. Tum Catullus: In hoc ſermo,
ne Catullus admirat̃ antoniũ:q nã ille de laude oratoris dixerit:& ſil' ei aſſentit̃:bñ dicere ꝓpriũ ẽ ora,
toris munus. Deinde Craſſus iocabũdus cõcludit ꝙ antonius vno noctis curriculo orator mitior fa,
ctus ſit ꝗ ſolebat:dr̃ aũt catullus tanta vis eſt oronis tuæ:& ita elegãter eloquentiã laudas vt nemo hãc
tuæ oronis cõtinuationẽ impedire debeat. Ego tñ nõ poſſũ me cõtinere p̃ nimia leticia.vt Plau.ille in tri
nũ mo. Non ẽm poſſum.ſ.me cõtinere
Curſus:cõtinuatio. Interpellatõe:in,
terruptõe. Ignoſces.ſ.ſi te interpellaue
ro. Ille.ſ.plautus. Pariete:quia p̃ lætitia
me cõtinere non poſſum:qn exclamẽ ſil'
admiratus:q nã de vi ac laude oratoria a
te:dicta ſunt pſtãtiſſime. Quũ.i.partim
Vim.i.vehemẽtia & virtute. Subtiliter
.i.diſcrete. Copioſiſſime.i.& ſubtilitate
& copia viſus es in laudando oratorem.
Q d̃ videlicet laudare eloquẽtiã. Vel
ꝓpetiã Optime nõ mediocriter ſed op
time:nam ſi eloquẽtis eſt laudare quem
voluerit:quãto magis eſt laudare ipſam
eloquentiã:& cõtinuo reddit rõnẽ: quũ
eam aſſecutus ſis:vt alios optimos lau,
dare poſſis. Debet ẽm ad eã laudandã.
Ecce rõ:debet ẽm ad eã laudẽ illã ipſam
adhibere quã laudat:vt cũ eloq̃ntia lau,
det eloquentiã laudare nõ debet nec pt
Sed pge: In prima pte dialogi admirat̃
antonius.ꝙ p̃clare dixit de vi oratoris:
nunc vero ſe ei aſſentire dicit: bñ dicere
eſſe ꝓpriũ oratoris. Perge:pſequere:
& pſeuera:vt Vir. O dea:ſi prima repe,
tens ab origine pgam. Porro.deinde.
Veſtrũ.ſ.oratoris. Diſerte:acute & di
lucide. Id q vt bñ loquat̃. In alia arte fa
ciat:vt ſiqs in aliq̃ arte bñ locutus fuerit
nõ ſuũ eſſet:ſed aliunde ſumptũ.ſ.a facul
tate rhetorica. Alia arte:in grãmatica:
dialectica:aritmetrica:aſtrologia. Aliũ,
de.ſ.a facultate rhetorica. Nec ꝓprio
nec ſuo.i nec ſibi nec arti ſuæ accomoda
to. Et Craſſus:hic iocabũdus rñdet an
tonio. Nox.i.ſpaciũ noctis. Expoli
uit:erudiit. Hoiem.i hũanũ:qa antea te
horridũ reddebas. Heſterno ſermõe.i.
heſterna diſputatõe. Vniuſcuiuſq opis
.i.laboris:qa deſcripſeras nobis oratorẽ
tanq̃ remigẽ & vectorẽ: q operã dat p
pecũia:& q onera vehẽda mercede ſuſci
pit:ergo vt inqt oparii & remiges one,
ra vehẽda mercede ſuſcipiũt:ita etiã ora
torẽ dicebas. Baiulũ.i.vectorẽ:q hume
ris onera portat. Humanitatis.i.diſcipline:qa nolebant tm̃mõ oratoris officiũ in vſu quotidiano eſſe.
In vrbanũ.i.agreſtẽ & inſulſum. Tum.M.antonius:O craſſe nõ intellexiſti cur ea viſus fuerim oronẽ
aduerſus te:ego ẽm id agebã:vt oronẽ tu ã refellerẽ:& hos diſcipulos a te alienarẽ. Hos abs te diſcipu
los.ſ.cottã & ſulpitiũ. & ꝓiocũ diſcipulos craſſi appellat. Abducerẽ:alienarẽ.vt Vir. Iam pridẽ a me il,
los abducere Theſtilis orat. Nunc:Sed nũc quia acceſſerũt ad hanc diſputationem audiendã:& catul,
lus:& cæſar:q & ipſi eruditiſſimi ſunt.nõ agẽdũ mihi exiſtimo: vt tibi cõtradicã:ſed vt meã de hac facul,
tate ſniam explicẽ. Catullo & cæſare.ſ.doctiſſimis viris. Sequit̃ igit̃:Qñq dẽ ꝓbauimus hãc nõ artẽ
ꝓprie dici ſed ſemiplenũ qddã artificũ:deinde oñdimus hanc facultatẽ cæteris artibus eſſe añponendã:
ſeqt̃ vt de oratoris officio loq̃mur:& ẽ terciũ caput hui⁹ tractatus qd̃ videlicet ĩ iuridiciali:& deliberati
uo genere cauſarũ verſat̃:& qre nulla ſint in demõſtratiuo gñe pcepta neceſſario dãda. In foro:apud iu,
dices ĩ oculis ciuiũ.ſ.i ſenatu & cõciõe. Quid negocii.i.q materia ſit illi⁹. Nũeri.i.ꝙ officiũ ei⁹ ſit.ſ.ap,

ris:qd quęq doceãt:tñ hoc certi⁹ eẽ nihil põt: ꝙ
ꝙ oẽs artes aliæ ſine eloq̃ntia ſuũ mun⁹ præſtare
pñt:orator ſine ea ſuũ nomẽ obtinere nõ:potui cę
teri ſi diſerti ſint: aliqd ab hoc habeãt: hic niſi do
meſticis ſe inſtruxerit copiis aliũde dicẽdi copiã
petere nõ poſſit. Tu; Catullus. Etſi inqt Antoni
minime ĩpediẽdus ẽ interpellatõe iſte curſus oro
nis tuæ:patiere tñ:mihiq ignoſces. Nõ ẽm poſſũ
qn exclamẽ:vt ait ille ĩ trinũmo: ita vim oratoris
mihi quũ exprimere ſubtiliter viſus es:tũ laudare
copioſiſſime: qd̃ qdem eloquẽtẽ vel optime face
re oportet:vt eloquẽtiã laudet: deb; ẽm ad eã lau
dãdã ipſã illã adhibere: quã laudat. Sed pge por
ro.tibi.n.aſſentior: veſtrũ eẽ hoc totũ diſerte dice
re:idq ſiqs ĩ alia re faciat eũ aſſũpto aliũde vti bo
no non ꝓprio.nec ſuo. At craſſus.nox te inqt no
bis antoni expoliuit:hominẽq reddidit:nam he
ſterno ſmone vniuſcuiuſq opis vt ait Cecilius re
migẽ aliquẽ. aut baiulu; nobis oratorẽ deſcripſe
ras inopẽ quẽda; hũanitatis: atq inurbanũ. Tũ
M.Antonius. Heri.n.inqt hoc mihi ꝓpoſuerã.
vt ſi te reuelliſſem hos abs te diſcipulo abducerẽ
nũc catullo audiente & cęſare.videor.debere nõ
tã pugnare tecũ.ꝙ qd̃ ipe ſentiã dicere. Seqt̃ igi
tur qm nobis ẽ hic de quo loq̃mur: in foro aut in
oculis ciuiũ cõſtituẽdis. vt videamus: quid ei ne
gocii demus cuiq eũ muneri velimus eẽ præpo
ſitũ:nã Craſſus heri quũ vos catulle et cæſar non
adeſſetis.poſuit breuiter in artis diſtributiõe:idẽ
qd̃ græci plæriq poſuerũt: neq ſane qd ipſe ſenti

poſite dicere ad pſuadẽdũ. Heri: heſterna diſputatõe: cui⁹ ptes fuerũt craſſi. Diſtributõe: diuiſione ar
tis. Quid ipſe ſentiret. i. q̃ ſua ſnĩa eſſet: nunq̃d laudaret: an vituparet: Ab his. ſ. rhetorib⁹. Neq; ſane:
Et nihil me fefellit craſſus: q̄ aliter ſentiret & aliter diceret: cũ diuiſit materiã in duplicẽ. ſ. theſim & hypo
teſim. Duo prima genera. i. vnũ infinitũ: & vnũ certũ: & mira quædã copia Cice. eſt. Nam idem ſæpe ali
is atq; aliis verbis dicere. Infinitũ: videlicet q̄ in duplici q̃õne materia verſat̃. ſ. theſi & hypotheſi. nam
theſis ẽ q̃õ ſine circũſtãtiis: quã dialectica tractat. hypotheſis ẽ q̃õ cũ circũſtãtiis quã rhetorica cõſiderat

ret ſed quid ab his diceret̃ oñdit. Duo prima ge
nera quæſtionũ eſſe: in qbus eloquẽtia verſaret̃:
vnum infinitũ alterũ certũ. Infinitũ mihi videtur
id dicere. in quo aliquid generatim quereret̃ hoc
mõ expetẽda ne eſſet eloquẽtia. expetendi ne ho
nores. Certũ autẽ in quo quid in pſonis & conſti
tuta re. & definita quereret̃. cuiuſmodi ſunt. quæ
in foro atq; in ciuiũ cauſis. diſceptationibuſq; ver
ſat̃. Ea mihi vident̃ aut in lite ordinãda aut in cõ
ſilio dando eſſe poſita: nã illud tertiũ qd a Craſſo
tactum eſt: & vt audio: ille ipe ariſtoteles qui hec
maxime illuſtrauit adiunxit: etiã ſi opus ẽ tñ mi
nus ẽ neceſſariũ: quidnã inquit catullus an lauda
tiones. id em̃ video poni genus tertiũ. Ita inquit
Antoni⁹ & i eo quidẽ genere ſcio & me & oẽs q
affuerũt delectatos eſſe vehemẽter: quũ abs te eſt
popilia mr̃ veſtra laudata. cui primũ mulieri hũc
honorẽ in nr̃a ciuitate tributũ puto. ſed nõ omĩa
q̃cunq; loqmur mihi vident̃ ad artẽ & p̃cepta eẽ
reuocãda. Ex his. n. fontibus vnde oĩa ornate di
cẽdi p̃cepta ſumunt̃: licebit ẽt laudationẽ ornare
neq; illa elemẽta deſiderare. q̃ vt nemo tradat: qs
eſt q neſciat q̃ ſint in hoĩe laudãda poſitis. n. iis re
bus q̃s Craſſus in illius orõnis ſuæ quã cõtra col

Infinitũ theſim infinitũ appellat in qua
nullæ circũſtãtie ſunt locorũ: rerum & p
ſonarũ. vt qs. i. pſona qd. i. q̃ res vbi loc⁹
in q̃ loco res geſta ſit qb⁹ auxiliis: cũ cõ
ſiderant̃: auxilia: quõ: q̃ occaſione: q̃ q̃ti
ens nõ venerint in q̃õnẽ vel oĩa vel aliq̃
earũ infinitũ ẽ. Generatim qa q̃õnũ aliæ
ſunt indiuiduæ: aliæ ſpãles inter generali
ter & generatim hoc intereſt: qa genera
liter ẽ cũ dicim⁹ vniuerſalr: generatim cũ
p ſingulũ genus de aliqua re loqmur: vt
verbi grã. Nunqd oratori expetẽda eẽt
eloquetia iã eẽt q̃õ ſpãlis nõ indiuidua
ſi quis diceret expetenda ne ſit ſcipioni:
tũc erit finita. Expetẽdi. Hic nec pſonæ
nec rei circũſtãtie ſunt nã honorũ alii ſũt
cõſulatus alii cenſure: ſed ſi dixiſſet expe
tendi ne ſcipioni ſunt honores cõſulat⁹:
dixiſſet & rem & pſonã. Certũ: q̃õnẽ hy
potheſi. In q̃ qd in pſonis. Hic oſtẽdit
cãm videlicet hypotheſim duplicẽ eſſe
ſpãlem & indiuiduã: quẽadmodũ dice
bant vt ſi quæreret̃: vtrũ viro forti petẽ
dus ſit honos: cã cõſtituta eſt: ſed nõ dif
finita cõſtituta eſt cã qa honos & vir for
tis hñt in ſe pſonã & rem incluſam ſed in
certã. Q̃ ſi dicã an cõſulatus ẽ petẽdus
ſcipioni tunc eã diffiniero: & ſupra dicta
ſpãlis: hæc vero indiuidua dr̃. In pſonis
ſc; ſcipioni. In re: cõſulatus. In foro q̃
tũ ad iudiciale gen⁹ cauſarũ. i. in forẽſib⁹
cauſis q̃ agunt̃ a ciuib⁹. Diſceptationi
buſq;. Hoc ptinet ad deliberatiuũ gen⁹
cauſarũ: qa in ſenatu ſnĩe dñr diuerſæ in
ter eos: q de aliq̃ re diſſentiũt. Ea: q̃ pti
nẽt ad cãs & deliberatiuũ gen⁹. Ordinã
da: inſtituẽda cõtrouerſia. Inſtãtis. i. ac
cuſantis. Dep̃cãtis. i. defendẽtis. In cõſilio: quod eſt p̃priũ deliberatiui generis cõſulere em̃ eſt in con
ſuetudine ſuadẽtis & diſuadẽtis. Nam illud terciũ: Nunc q̃ſi rõnem reddit Antonius: cur duo tñmõ
genera cauſarũ poſuerit qbus oĩs materia: ſiue q̃õ format̃ hanc q̃õnẽ. ſ. infinitã & certã vt ſupius vidiſtis
tria genera informãt. ſ. demõſtratiuũ: deliberatiuũ & iudiciale. Sed qa antonius duas ſpẽs tñmõ p̃poſu
erat: nũc reddit rõnẽ cur terciã nõ adiũxit. ſ. demõſtratiuũ. Illud terciũ videlicet demonſtratiuũ: ſicut po
ſtea ipſe declarabit interrogãte catullo. Vt audio: ſemp in eo pſiſtit vt oñdat antonius nõ legiſſe phos:
ideo dixit vt audio. Extat librũ rhetoricæ ariſtotelis: nã cũ athenis ariſtoteles philoſopharet̃. Iſocrates
aũt rhetoricã doceret & maior diſcipulorũ numerus ad Iſocratẽ cõcurreret inuidia motus cœpit de elo
quẽtia & arte rhetorica ſcribere. Hæc p̃cepta rhethorice artis. Illuſtrauit. ſ. ſcribẽdo. Minus neceſ
ſariũ q̃ iudiciale & deliberatiuũ. Quid nã. ſ. eſt illud terciũ qd dicis. Laudatões. ſ. demõſtratiuũ gen⁹ ĩ
q̃ laudatões tractat̃. Ita inqt antoni⁹: rñdet antoni⁹ illd ee & nũc dicit q̃re min⁹ neceſſariũ ẽe videat̃ illd
genus & illa duo ſufficiãt ad orõnẽ informandã: nec tñ negauerim inquit qn laudatio ſit tractanda. In
eo genere. ſ. laudis. Quũ in funere matrẽ noſtrã o catulle laudaſti: & cũ ego & cæteri oẽs q affuerũt te lau
dantẽ audiuerim⁹ magnope delectati ſum⁹. Affuerũt. ſ. exequiis. Hũc honorẽ laudationũ in funere qa
prima fuit popilia q̃ laudationẽ in funere habuit. Sed nõ oĩa rõ hæc eſt q̃ me adducit vt terciũ genus ad
dere nolim: q̄ videlicet nõ oĩa q̃ ab oratore tractant̃ ſunt reuocãda ad artẽ rhetoricã: multa em̃ p ſe ora
tor cõſequi pt ſine rhetorice artis p̃ceptõe. Sine arte & p̃ceptis. i. ſine p̃ceptis artis endiadis ẽ. His fon
tibus quia ſi q̃ mõ elocutio fiat didicerimus multa ſunt q̃ iiſdẽ fontibus elocutõis ſine aliis p̃ceptis exor
nare poterimus. Elocutõis em̃ tres ptes ſũt elegãtia cõpoſitio dignitas. Ex quib⁹. ſ. cõpoſitõe elegãtia

& dignitate. Licebit etiã vt ex his fontibus exornemus etiam laudatões vt ꝓpterea nõ debeamus hoc
quaſi quoddã genus a cæteris ſepare. Elemẽta: principia. Quis eſt qui neſciat: breuiter oĩa pcurrit: q̃
ſunt quaſi quædã ſemina & principia laudãdi. Quæ natura aut fortuna: verba Craſſi quibus vſus eſt
in orõne cõtra collegã. Cn. domitiũ: quũ quo cenſor fuerat: nã orta inter eos altercatiõe obiecit domiti
us craſſo q̧ hymetias columnas in porticu domus habuerit: quẽ quũ cõtinuo Craſſus quanti ipſe do-
mũ ſuam æſtimaret interrogaret atq; vt rñdit ſexagies ſexterco quãto eam minorem fœnere æſtimas ſi

legam cenſor habuit prĩcipio dixit: q̃ natura aut
fortuna darent̃ hominibus in his rebus ſe vinci
poſſe animo æquo pati: quæ ipi ſibi hoĩes parare
poſſent: in his rebus ſe pati vinci non poſſe. Qui
laudabit quẽpiã intelliget exponẽda ſibi eſſe for
tunæ bona: ea ſunt. generis pecuniæ: ꝓpinquorũ
amicoꝝ opũ valitudinis formæ viriũ ingenii cæ
terarũq; rerum q̃ ſunt aut corporis aut extraneę
ſi habuerit bene his vſum: ſi nõ habuerit ſapiẽter
caruiſſe ſi amiſerit moderate tuliſſe. Deinde quid
ſapienter is quem laudet: quid liberaliter: qd for
titer: quid iuſte: qd magnifice qd pie quid gratiæ
qd humaniter quid deniq; cu; aliqua virtute: aut
fecerit aut tulerit. Hæc & quæ ſint eius generis fa
cile videbit qui volet laudare quempiam: & vitu
perare contraria. Cur igitur dubitans inquit Ca
tullus facere hoc tertiũ genus quoniã ineſt in ra
tione rerum: non enim ſi ẽ facilius: eo de numero
quoq; eſt excerpendũ. Quia nolo inquit omnia
quæ cadũt aliquãdo in oratorem quãuis exigua
ſint: ea ſic tractare: quaſi nihil poſſit dici ſiue præ
ceptis ſuis: nam & teſtimonium ſepe dicendũ eſt
ac nõnunq̃ etiam accuratius vt mihi neceſſe fuit
in Sex. Titium ſeditioſum ciuem & turbulentũ

decẽ arbuſculas inde ſuccedero: ipſe tri-
ties ſexterco inqt. Domitius. Tũc craſ-
ſus: vter igit̃ luxurioſior eſt: ego ne qd
decẽ colũnas centũmilibus nũmũ emi:
an tu q̃ decẽ arbuſcularum vmbra tricies
ſextercũ ſumma compenſas. Quæ vero
hoc in exordio poſuit Craſſus ac ſi dice
ret de his rebus q̃ natura vel fortuna pa
rant̃: pati æquo animo poſſum me ſupa
ri a domitio. i. in rebus naturalib⁹ & for
tuitis: in rebus aũt animi nõ patiar. Na
tura darent̃: vt bona corpis cõmoda vi
delicet & incõmoda: vt robur velocitas
valitudo dignitas. hiſq; cõtraria. Fortu
na: q̃ externa bona appellãt̃ vt educatio
diuitiæ ptãtes ciuitates pecuniæ & cæte
ra eiuſmodi hæc eñ ſunt fortunę potius
q̃ virtutis: nec ſi quiſpiã ea minus conſe
cutus fuerit vitupandus eſt. Neq; eñ in
duſtria aut virtute ſed fortuna compãt̃.
In his vero. ſ. in bonis animi q̃ conſilio
& rõne conſtãt: vt prudẽtia: iuſticia forti
tudine: & tẽperãtia & cætera hmõi. In
his rebus. ſ. naturæ & fortunæ: in qbus
ſe vinci pati poſſe dicebat Craſſus: In
iis rebus. ſ. ai in quibus dicebat ſe vinci
pati nõ poſſe facile inueniantur ſemina.
Qui laudabit: nã duo genera ſunt bo-
norũ ex quibus laudes dicunt̃: ſicut to-
tidẽ: qbus ecõtrario vitupatões ſumũt̃:
Vnũ bonorũ qđ ad animũ ptinet: alterũ
ad corpus vt vires velocitas dignitas &
quæ ſunt cõtraria his: vt imbecillitas de
formitas tarditas q̃ ꝓpter ea appellant̃
corpis: eo q̧ nobiſcũ ſunt. Bona aũt ex-
terna dicunt̃ q̃ nec ad animũ nec ad cor
pus ptinẽt q̃ in fortunæ ptãte poſita ſũt
Generis: qbus maioribus natus ſit. Pecuniæ: paup an diues. Propinquorũ: vtrũ ꝓpinqs abundet:
an careat: q̃tũ ad nobilitatẽ vel ignobilitatẽ. Amicorũ qbus amicis vtat̃ bonis an malis qetis: an ſedi-
tioſis. Opũ vtrũ opib⁹ polleat an ꝯ Valitudis vtrũ bone valitudis an ecõtra. Formę ad dignitatẽ ptiet
corpis: formoſus an informis. Virũ robuſtũ an infirm⁹ Ingenii acuti an obtuſi. Corpis vt antea comme-
morauimus vires &c. extraneæ vt gen⁹ ꝓpinq amici pecuniæ & eiuſmodi. Si habuerit: ſi laudare volu
rimus aliquẽ q hæc bona habuerit dicem⁹. his ſapiẽter vſus fuiſſe. Si nõ habuerit: dicemus æquo aia ca-
ruiſſe ſi amiſerit fortiter tuliſſe. ſed ſi qñ habuerit: & poſtea amiſerit: moderate tuliſſe: nã media ſunt nec
bona nec mala ſe ꝑ rõne vtẽtis vt diuitię nõ ſunt male: ſed rõne vtẽtis nã ſiqs diuitias hũerit: & his bñ
& liberaliter vſus fuerit bñ diſtribuẽdo laudabit̃ ſin aũt ꝓfuſe vitupabit̃. Moderate: quũ moderatiõe.
Deinde qd ſapiẽter. Poſtq; de bonis extremis & corpis dixit: nũc de bonis animi loquit̃: deinde etiã
bona animi laudabimus in eo quẽ laudandũ ſuſcepimus. Bona animi: ſicut ſcitis a q̃tuor fontibus ma-
nant a prudẽtia: fortitudine iuſticia & tẽperãtia & a ptib⁹ earũ q̃rũ nõnulla Cicero in pſona antonii de-
clarat. Sapiẽter q̃tũ ad prudẽtiã q̃ eſt virtutis ps qa oĩs virt⁹ in q̃tuor gña diuidit̃. Liberaliter ptinet
ad cõtinẽtiã: Nã ſicut auaritia cõtraria ẽ tẽperãtię ita etiã liberalitas quẽadmodũ tẽperãtia obſiſtit aua-
ricię: eodẽ mõ de liberalitate intelligim⁹. Fortiter manifeſtũ ẽ ad fortitudinẽ ptinere. Iuſte: ad iuſticiã.
Magnifice: ad fortitudinẽ: Pie: ad iuſticiã ptinet: nã pietas & grã in naturali iure cõtinent̃. Natura-
le ius diuidit̃ in pietatẽ: religionẽ gratiã & vindicationẽ: & reliqua. Humaniter ad iuſticiã ptinet. Fe-
cerit aliarũ virtutũ eſt. Tulerit magis fortitudinis eſt. Fortitudo eñ in ſuas ptes diuidit̃ in fiduciã pati
entiam pſeuerantiam &c. Hæc & quæ ſin:. Nunc quaſi concludit q̃nquidem hæc ipſa per ſe vltro ſe-

offerunt laudare volenti non ſunt in aliquo genere ponenda ne omnia quæcunq; orator dixerit ſub rhetoricæ præceptis cohercere velimus. Laudare laudanda. Et vituperande vituperanda. Cur igitur Catullus Quandoquidem inquit Catullus tu quoq; Antoni fateris hæc quæ ad laudem pertinent accidere poſſe oratori vt tractanda ſint tam etſi dicis eſſe minora illis duobus cur non etiam hoc in ipſis generibus ponendum eſſe cenſes. Reſpondet Antonius multa eſſe in oratore quæ nō tamen p̄ceptis vllis cōtinent̄. Ita etiā in demōſtratiuo genere dicā qn̄ accidere poteſt vt aliquis vituperādus ſit vel laudādus

in eo teſtimoniū explicaui: dicendo omnia conſilia cōſulatus mei: q̄bus illo tribuno plebis ꝓ rep. reſtitiſſem q̄ ab eo cōtra rēpu. facta arbitrarer: expoſui diu retētus ſum: multa audiui: multa reſpōdi. nū igit̄ placet quū de eloquētia p̄cipias: aliq̄d etiā de teſtimoniis dicendis: q̄ſi in arte tradere: nihil ſane inq̄t Catullus neceſſe eſt. Quid ſi q̄d ſępe ſūmis viris accidit: mādata ſint exponēda: aut in ſenatu ab imꝑatore: aut ad imꝑatorē: aut ad regē aut ad pp̄lm aliquē a ſenatu: nū q̄a hoc gn̄e orōis in hmōi cauſis accuratiore eſt vtēdū: icirco etiā pars hęc cauſa⁊ numerāda videt̄: aut ꝓprii inſtituēda p̄ceptis. Minimevero inq̄t Catullus: nō. n. deerit hoī diſerto in eiuſmodi reb⁹ facultas ex cęteris rebus & cauſis cōparata. Ergo itē inq̄t illa q̄ ſæpe diſerte agēda ſunt: & quæ ego pauloante cū eloquētiā laudarē: dixi oratoris eſſe neq; hn̄t ſuū locū vllū in diuiſione ꝑtiū: neq; certū p̄ceptorum genus: et agēda ſunt nō minus diſerte q̄ꝫ q̄ i lite dicunt̄: obiurgatio: cohortatio: cōſolatio. quo⁊ nihil eſt: q̄d nō ſūma dicēdi ornamēta deſideret: ſed

Quoniā ineſt in ratione. i. quia in nūero & ordine rerū dicēdarū ab oratore cōtinetur. Hoc terciū. ſ. demonſtratiuū.

Non em̄. Hæc ratio reddit̄ a Catullo cur nō ſit tollendū: ſi nullā aliam rationē habes: q; hoc cæter⁊ nō annumeres q̄d facile eſt nō mihi ratio ſatis valida videtur Eo. i. ideo. Si eſt facilius. ſ. reliquis generibus. Excerpendū tollendū. De numero. ſ. generū. Quia nolo inquit. Rn̄det Antonius: ratio hæc ē cur nolim hoc quod pertinet ad vituperationē: & laudationem: cæteris generibus annumerari quia omnia quæ poſſunt accidere oratori: vt peragenda ſint non debent q̄ſi ꝓpriis p̄ceptis indigeāt in facultate rhetorice artis inferri: quia ab aliis generib⁹ venire poſſunt: & ad anguſtū nimis omnia redigerent̄: ſi nihil cuiq; niſi præcept⁊ ꝓpriis dicere liceret. Quæ cadūt. i. incidunt dicēda oratori: quēadmodū inquit oīa quæ dicunt̄ pene infinita ſunt: ſi vnicuiq; ſua p̄cepta eſſent tradenda: ſequæret̄ vt etiā p̄cepta eēnt infinita. Suis p̄ceptis. i. cuiuſq; rei ꝓpriis: hoc eēt nimis cohercere oratorē vt nihil diceret niſi ꝓpoſitis cuiuſq; rei p̄cept⁊. Nā: & teſtimoniū. Multa cōmemorat: q̄ Catull⁹ his annumerauerat. Mihi neceſſe fuit in Sextū Titiū Ecce ꝓbat exēplo: nō oīa p̄ceptis ꝓpriis eē inſtruēda. nā ſæpe contingere poteſt vt oratori ſit dicendum teſtimoniū: ꝓ verbis ei⁹ neceſſe eſt vt p̄cepta tradant̄ teſtimonii. Ergo pari ratione nec demōſtratiuū genus p̄ceptis ſuis videt̄ mihi indigere. Accuratius: diligētius & exquiſitius. Vt mihi etiā. i. q̄uis demōſtratiuū genus ſit reliquis generib⁹ facilius tamē nō ē excerpendū. ad illud reſpicit quia ſi hoc fatemur: infinita eſſent p̄cepta quæ in rerū numero poſita ſunt. In ſextū Titium ſeditioſū ciuē ob legē egrariā: in tribunatu ſuo latā: ob quā rem populo gratioſus erat: ſed tamē imago ſaturnini in domo eius inuēta ita vniuerſam contionē in eū exacerbauit: vt ſuffragiis oīm opprimeret. Seditioſū: ſeditiones mouentē: quia illecebris legis agrariæ vniuerſum populū aduerſus ſenatū incitabat. Turbulentū: id ē populi animū miſcentē: hoc ē turbas cientem. Quibus ſcꝫ conſiliis. Pro repu. i. ꝓ vtilitate reipu Contra rempu. quia nō ꝓ vtilitate communi ſed pro priuatis opibus id faceret. Diu retentus ſum. ſ. a ſenatu: aut in diſputatione. Multa audiui: ab interrogātibus vel contradicentibus Multa reſpondi ſicut fieri ſolet quum teſtes examinantur. Reſpondi. Ecce quā obrem exemplum ſuipſius poſuit: cur dixerit accurrate: quia accidere poteſt vt oratori dicendum ſit teſtimonium ergo præceptum teſtimonii tradere oportet. Præcipias præcepta des de eloquentia. In arte: quaſi teſtimonia in arte contineantur. Quid ſcilicet dicis o Catulle de mandatis legatorū quotiens ipſi a ſenatu: populo q; Ro. aut ad imperatorem: aut ad Regem: aut ad populum aliquem mittuntur: aut econtrario: nunquid etiam de mandatis præcepta traduntur vt de his quæ dicturi ſunt præcepta accipiāt non ſane. Siquid ſæpe ſummis viris: quia legationibus præficiuntur viri auctoritate digniſſimi. Imperatore id eſt duce exercitus. Ad regem contra quem bellum gerat: vt ad Mithridatem: Anthiochum & Pruſiam. Ad populum vt Athenienſem. & Carthaginenſem qui & ipſi aliquando rerum potiti ſunt.

Hoc genere ſcilicet exponendorum mandatorum: Accurratiore: diligentiore: & exquiſitiore. Etiam pars hæc cauſarum ſcilicet mandatorum: vt dicamus: verbi gratia: mandatiuum genus cauſarum.

Propriis. vt propria præcepta tradantur. Minimevero reſpondet Catullus q̄a poterit orator in eiuſmodi cauſis. ſiue teſtimonium ſiue mandata exponēda fuerint facultatē habere. nā orator ex cæter⁊ generibus cauſarū p̄cepta habebit parata vt mādata inſtituere poſſit. In eiuſmodi rebus id eſt in teſtimoniis

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Baden-Württemberg

ex artificio res iſte p̄cepta nõ querũt. Plane inqt Catullus aſſentior. Age vero inqt Antoniꝰ: q̃lis oratoris: & quãti hoĩs in dicẽdo putas eſſe biſtoriam ſcribere: ſi vt græcis ſcripſerũt: ſũmi inqt Catullus ſi vt noſtri: nihil opus eſt oratore ſatis ē nõ eſſe mẽdacē. Atq; ne noſtros contẽnas inqt Antonius: græci ipſi ſic initio ſcriptarũt: vt noſter Cato: vt Pictor: vt Piſo. Erat.n.biſtoria nil aliud: niſi annalium cõfectio: cuius rei memoriæq; publicę retinẽde cauſa: ab initio rerũ romanaꝝ vſq; ad P. Mutium põtificē maximũ: res omẽs ſingulorũ annoꝝ mãdabat lr̃is: põtifex maximus efferre

& legationibus. Inſtruẽda. munienda. Ex cæteris rebus.i.ex cæteris generibꝰ cauſarũ. Cæteris quæ ab aliis generibus accipiunt. Ergo itē inquit. Nũc cõcludit a ſimili Antonius: poſtq̃ ꝓbauit m̃lta eſſe quæ non indigent ꝓpriis p̄ceptis: ergo inquit de laude & vituperatione dicemus. nõ eſſe cauſaꝫ cur boc genus in cæteris annumeres. Quæ agẽda: videlicet laudationis: & vituperationis eſſe. Oratoris eē: quæ ad oratorē ptinet. In diuiſione.i.in ſpeciebus rbetoricæ. nã partes ꝓ ſpeciebus poſuit: vt quã dicimus pars ſequitur ſuũ genꝰ. ita etiã ſpecies ſequit̄ ſuũ genꝰ: vt animal genus ē ſpecies ē bõ: quicq̃d ē animalis. eſt & ſpeciei: nã ſpecies & ps nullã ferme differẽtiã babēt. Partiũ: ſpecieruꝫ æedē dicunt̄ genera cauſarũ: q̄ oĩs cauſa ſub vno genere cauſarũ cadat neceſſe eſt ſpecies & genera dicuntur quia ſicuti dialectici docent: Aliud eſt ſpecies ſpecialiſſima. & ſpecies ſubalterna: Rurſus aliud eſt genus generaliſſimum Aliud genus ſubalternum: Nam ſpecies ſpecialiſſima genus eſſe non poteſt. Itē genus generaliſſimũ nõ poteſt eſſe ſpecies: vt ens: ens autē ſub nullo ponitur quod omnia contineat: & a nullo cõtineatur: animal: ſi reſpicias bominem: bouem & leonem: genus eſt idem partes appellari poſſunt ſupra dicta rõne: ſed nõ eſt genus generaliſſimũ: vt ſi dicã. Animal eſt ſubſtantia animata: bic animal ſpecies ſubſtãtiæ. Deinde ſunt genera: ſed nõ generaliſſima naꝫ ſi cauſas cõſideraueris recte dicentur genera: quibus cauſæ ſubiiciũtur: quia omnis cauſa ſiue indiuidua ſiue ſpecialis ſit: ſub vno borum genere cadat: neceſſe eſt æedem ſpecies erunt rbetoricæ: quia facultas eſt genus. Partium. id eſt ſpecierum: quia in diuiſione non eſt ponenda ſpecies in qua laus contineatur. Non minus diſertæ: acutæ & ornate. Quã quæ in lite.i.in iudiciali genere cauſarum ſiue in deliberatiuo. Obiurgatio: cobortatio: conſolatio: obiurgare improbos: laudare bonos: cobortari ad virtutem: deterrere a vitiis: vel dolorem cõſolando lenire: altioris cuiuſdam ſententiæ eſt q̃ rbetoricę: quod ad pbyloſopbiam moralē. id eſt ad ethicam pertinet. Obiurgatio: a vitiis deterrendo.

Cobortatio: ad virtutem incitando. Conſolatio: dolorem leuando. Præcepta.ſ.rbetoricæ facultatis. Præcepta ꝓprie intellige quia non ſua propria ad eas res accommodati debent præcepta: ſed quæ ex aliis generibus cauſarum ſumuntur. Rbetorica autem tota ē in generibus ſuis: ergo ſpecies rbetoricæ artis eſt. Ex artificio. id eſt a rbetorica. Plane inquit Catullus: Hactenus docuit Antonius: nec teſtimonia: nec elegationem nec cobortationem: nec obiurgationem nec conſolationē propria babere præcepta: quibus tractari debeant. Nunc quidem boc de biſtoria confirmat non eſſe in tractanda byſtoria propria rbetoricæ artis præcepta. Age vero inquit: de biſtoria inquit dicamus. Qualis ſcilicet optimi. Et quanti: ac ſi diceret maximi: & cum admiratione potius q̃ interrogatione legendũ eſt. Si vt græci Catullus reſpondet Antonio dicens. O Antoni ſummi bominis eſt ſcribere biſtoriam. Si vt græci. ſcilicet ſi quæris quemadmodum græci ſcripſerunt: latini vero non ita. Summi. ſcilicet bominis eſſe ſcribere byſtoriam. Si vt noſtri ſed ſi quæris quemadmodum noſtri ſcilicet romani veteres biſtoriæ ſcriptores res geſtas memoriæ tradiderunt id eſt primi qui priſco illo & borrido dicendi modo ſcripſere annales. Satis eſt non eſſe mendacem id eſt vera ſcribere: quia proprium eſt biſtorici nec falſa ſcribere nec vera conticere. Satis eſt ergo: ſiue veteres illos ſcriptores reſpiciamus: qui nondum elimatiori ſtilo vſi ſunt: ſed priſco illo: & borrido modo. At qui ne noſtros contemnas quia dixiſti. O Catulle: ſi græcos reſpiciamus ſummi bominis eſt ſi noſtros nõ eſſe opus oratoris. Tibi dico non eſſe contemnẽdos noſtros quin græcos quoq; in eo numero babeas nam quemadmodum priſci ſcriptores latini rudes fuerunt: itidem etiaꝫ in græcis ſcriptoribꝰ reperies. Sic videlicet nil artificioſe nil elaborate. Vt noſter Cato: princeps portiæ familiæ qui de originibus romanis libros ſcripſit: in quibus magna pars biſtoriarum continebatur:

Vt pictor vt Piſo Hi omnes vetuſſimi fuerunt biſtoriæ ſcriptores: quorum teſtimonio frequenter vtitur Liuius. Annalium confectio id eſt nihil aliud erat: q̃ explicatio rerum ſingulis annis geſtarum vbi nullæ rationes continebantur: nec orationes arte babitæ: bas græci vocant. namo græce: latine tempus: vel annus eſt. Inde id eſt annales. Gellius libro quinto. noct. art. byſtoriam ab annalibus: ita quorundam teſtimonio differre facit: quod quum vtriuſq; ſit rerũ geſtarum narratio. earum tamen proprie rerum ſit biſtoria: quibus gerendis interfuit is qui narret. Annales vero eſſe: quũ res geſtæ plurium annorũ obſeruatio cuiuſq; anni ordine. deinceps componuntur.

Sed clarius ea differentia concipitur ex Libro. Sempronii. Aſellionis primo oſtendentis: quid inter Annales: & res geſtas interſit. Verum inter eos inquit qui annales relinquere voluiſſent & eos q res geſtas: a Romanis perſcribere conati: eſſent omnium rerum boc interfuit.

batq́ in albū: & ꝓponebat tabulā domi: ptās vt eēt ppl'o cognoſcēdi: biq́ nunc annales maximi noiant̃. Hāc ſilitudinē ſcribēdi multi ſecuti ſunt: qui ſine vllis ornamētis monumēta ſolum tēpoꝝ boīm. locoꝝ. geſtarūq́ rerū reliquerūt. Itaq́ q̄lis apd̄ grçcos Pberecydes. Hellanicus acſilas fuit aliiq́ ꝑmulti. Talis nr̃ Cato: & pictor: & piſo: q neq́ tenēt qb⁹ reb⁹ ornet̃ orō. Mō. n. buc iſta ſūt iportata: & dū itelligat̃ qd dicāt: vnā dicēdi lau dē putāt eſſe breuitatē. Paululū ſe erexit & addi dit biſtorię maiorē ſonū vocis vir optim⁹ Craſſi familiaris antipr̃: cçteꝝ n̄ exornatores: ſ; tātūmō narratores fuer̄t. Eſt inqt Catullus vt dicis: ſ; ipe iſte Celi⁹ neq́ diſtinxit biſtoriā varietate locoꝝ neq́ verboꝝ collocatiōe: & tractu orōnis leni: & æq̄bili ꝑpoliuit illd̄ op⁹: ſ; vt bō neq́ doct⁹: neq́ maxime aptus ad dicēdū: ſicut potuit dolauit: vi cit tn̄: vt dicis ſupiores. Minime mirū inqt Anto nius: ſi iſta res adbuc nr̃a līgua illuſtrata nō ē neo em̄ ſtudet eloquētię noſtroꝝ boīm: niſi vt ī cauſis

Annales libri tm̄mō quod factū quoquo anno geſtū ue ſit demōſtrabant. Nobis non ſatis eſſe video qđ factū eēt id ꝓnunciare ſed & quo cōſilio quaq́ rōne geſta eſſent: & infra Aſelius. Nā; neq́ alacriores ad remp. defendendā: neq́ ſegniores ad rem perperā faciundā annales libri cōmonere quicq́ poſſunt. Cu ius rei: Vis cognoſcere ita eſſe: q in ſcribenda biſtoria nibil aliud requirebat̃: cōprabēdere poſſumus qa boc officium ſcribendi maximi pontificis fuit poſtea vero diligentius ſcriptum eſt. Cuius rei. ſ. annaliū Memoriæ retinendæ cauſa. id ē rerum publicarum. Ab initio: id eſt ab vrbe cōdita: ex quo res roma næ græci cœptæ ſunt. Adſunt. Ad. C. Mutiū. Nam a. C. Mutio cœperunt eſſe diligentiores in ſcribendis biſtoriis Res omnes ſingulorū annorum: declarat qđ ſint annales. Efferebat: pro proferebat: vt Virgilius Ceſtus pater extulit equos. In album: album ꝓprie dicitur tabula vbi populi Romani ſcribebātur actiōes. Proponebat. id eſt in publicum profe rebat: vt omnibus qui eam legere vellet pateret. Domi. ſcilicet pontificis. Co gnoſcendi. ſ. res geſtas litteris demanda tas. Hanc ſimilitudinem ſcribendi Declarat quid dixerit maximi: qa nibilo ex politiores fuerunt vetuſtiſſimi græcorū ſcriptores. Nam & ipſi tantūmodo me moriæ mandabant biſtorias: nec maiori arte ſcribebant. Hanc. ſ. pontificū. Or namentis. id eſt exornationibus verboꝝ & ſententiarum. Monumenta: biſtori as: vt Virgilius. Tum genitor voluens veterum monumenta. id eſt biſtorias. Hominum. i. a quib⁹ res geſtæ fuiſſent vt a Scipione contra Hannibalē. Temporū: quādo geſta ſunt. i. quibus conſuli bus tunc exiſtentibus. Locorum: vbi res geſtæ ſint. an in italia an in apbrica: vt Scipio in Apbrica bellum geſſit. Rerū geſtarum. ſcilicet qui geſtum ſit. Itaq́: redit ad propoſitum: vt oſtendat nibilo laudabiliores græcos fuiſſe ſcriptores q̄ romanos. Pberecydes: Syrius fuit: Baſis filius: pittaciq́ auditor: ac pytbagoræ p̄ceptor. primus omnium de natura: & diis apud græcos tradidit & primus (vt Cicero in quæſtionib⁹ Tuſculanis ſcribit) animos bominum ſempiternos aſſeruit. Idem teſte Pli. lib. xii. natura. biſto. Proſam orationem primus condidit. tempore Cyri regis floruit regnante Tullio boſtilio Hellanicus &. Vſilas: bi apud græcos priſci biſtoriarum ſcriptores fuerunt: ſicut apud nos Cato: Piſo: & Fabius pictor. Qui neq́: nedum ipi potuerunt ex arte loqui. ſed nec artem quidē tenuerunt. i. neſciebant quibus rebus ornetur oratio. Modo enim buc iſta ſint importata: dūmodo inquit ad banc ætatem noſtram memoria rerum geſtarū referatur: nibil præterea requirunt & nibil aliud laudandum putant præter breuitatem. Importata: quaſi quodammodo videtur modū illum borridiorem imitari dummodo ad banc ætatem facta iſta veterum referantur vt cognoſci poſſint ſatis babent: Importata relata. Huc ad banc ætatem. Paululum ſe erexit. i. poſt. C. Scæuolā biſtoriam ſcribere cœpit Celius antipater: qui paulum altius ſcribendæ biſtoriæ ſtilum euexit. Paululū. id eſt ad altiorem ſtilum ſe euexit & continuo declarat dicens. Maiorem ſonum. id eſt grandiorem dicendi characterem. Cæterum ante Cælium antipatrem non fuerunt exornationes: quia ſatis babebant dū modo rem geſtam narrarent. Eſt inquit Catullus: Reſpondet Antonio Catullus dicens. Aſſentior tibi ſed tamen nec iſte de quo loqueris: omnia conſecutus eſt in ſcribenda biſtoria quæ requiruntur. Diſtinxit: variauit. Varietate locorum: quia regiones deſcribendæ ſunt ei qui biſtorias coponit vt chorographiæ non ſit ignarus Varietate: deſcriptione regionū. Verborū collocatione id ē in compoſitione quā compoſitione verba apte locata conficiūt id ē illam dignitatē orationis quā compoſitionē appellāt. Tractu id ē tenore quodā dicēdi trāſlatione ſumpta a filante nam vt mulier filū trabit ita atiem ſcriptor tenore quodā deducit ea quæ ſcribēdo ꝓſequit̃ vt Cicero in Lælio. Alium quoddā filum orōnis tuæ expectamus. Leni: & æquabili id eſt tenui: & vniformi ac ſimplici. Perpoliuit: tranſlatio ſumpta eſt a fabro qui opus ſuum primo fabricatur: deinde politius reddit. Doctus ad ſcientiam. Neq́ aptus id ē eloquens. Dolauit tranſlatio iterū a fabris quū ipſi etiam materiaꝝ aſperitates explanāt: edolare dicūt eo v̄bo vſi ſunt antiq ſcriptores vt Varro. Nūquid librū nō edolem ꝑ edolabo qa poſt edolationē ſequi

atq̧ in foro eluceat. Apud grecos aũt eloquẽtiſſimi hoĩes remoti a cauſis forẽſib⁹ quũ ad cæteras res illuſtres: tũ ad ſcribẽda hiſtoriã maxime ſe applicauerũt. nãq̧ & Herodotũ illũ: q princeps genus hoc ornauit ĩ cauſis nihil oĩo verſatũ eẽ accæpim⁹: Atq tãta ẽ eloquẽtia vt me qdẽ quãtũ ego græce ſcripta ĩtelligere poſſuꝫ: magnop̃e delectet & poſt illũ Thucydides oĩs dicẽdi artificio: mea ſñia facile vincit: qui ita ẽ creber rerũ frequẽtia: vt verboꝝ ꝓpe nũerũ ſñiaꝝ numero ſeq̃tur. Ita porro verbis eſt apt⁹ & p̃ſſus: vt neſcias vtꝝ res orone: an verba ſentẽtiis illuſtrent̃. Atq ne hũc qdẽ ꝙ̃ꝙ̃ in rep. verſat⁹: ex numero accæpim⁹ eorũ q cãs dictaꝝ: et hos libros tũ ſcripſiſſe dr̃ quũ a rep. remot⁹: atq̧ id qđ optimo cuiq̧ athenis accidere ſolitũ ẽ: in exiliũ pulſus eẽt. Huc cõſecut⁹ ẽ Syracuſius Philiſtus: q quũ Dyoniſii tyrãni familiariſſim⁹ eẽt: ociũ ſuũ cõſũpſit ſcribẽdo: maxieq̧ thucydidẽ ẽ: ſicut mihi vr̃ imitatus. Poſtea vero ꝙ̃ ſi ex clariſſima rhetorꝛ officina duo p̃ſtãtes ĩgenio Theopõp⁹ & Ephorus Socrate magr̃o ĩpulſi: ſe ad hiſtoriã cõtulerũt cauſas oĩno nũq̃ attigerũt. Deniq̧ etiam a phia ꝓfectus prĩceps Xenophõ Socraticus ille poſt ab ariſtotele Caliſthenes co

tur expolitio. Sup̃iores. ſ. hiſtoriæ ſcriptores vt Catonẽ pictorẽ & piſonẽ. Minime mirũ inq̃t. Reſpõdet Anto. Minime ẽ mirandũ: ſi nõdũ tp̃ibus ſuis romani ſcriptores oẽs nũeros ſũt conſecuti ꝓpterea ꝙ romanoꝝ nemo eloquẽtiã diſcebat: niſi vt ĩ foro cauſas agere poſſet. Ac vero græci ſtudioſiſſimi fuerunt ĩidem & ocioſi. Minime mirũ: qa res ip̃a nõ valde a nr̃is tractata fuit. Iſta res. ſ. ſcribẽdi hiſtorias. Nr̃a ſcꝫ romana. Nemo. n. ſtudet eloquẽtiæ. niſi q̃tenus cauſas in foro tractare poſſit. In cauſis atq̧ foro. i. in cauſis forenſib⁹. Eluceat. i. clarior euadat in forenſib⁹ cauſis tractãdis. Apud græcos aũt ſed apud græcos nõ ita multi. n. viri p̃ſtantiſſimi q eloquẽtia cæteros anteibãt: ſe ab adminiſtratione reip̃ũb. ſepararũt: & ſe totos ad ſcribendũ hiſtorias applicuerũt. Res illuſtres. i. politias ſcribere vt de re militari: de oĩ adminiſtratione ciuitat⁹: & de cæteris mẽoratu dignis ac diſciplina viuendi. Nãq̧ & Herodotũ: ꝙ ita ſit græcos a reb⁹ ciuilib⁹ oĩno remotos hiſtoriã ſcribendã ſuſcæpiſſe: ꝓbari p̃t. nã Herodotus maxim⁹ in hiſtoria ſcribẽda nũq̧ cauſas ĩ foro tractauit: ẽ aũt teſtimonio Quintiliani dulcis cãdidus & fuſus. Scripſitq̧ hiſtoriã vt Pli. refert. xii. naturalis hiſto. anno vrbis romæ. ccc. x. Princeps. id ẽ primus: vt Virgi. princeps ardentẽ coĩecit lãpada turn⁹. i. primus. Accæpimus intellexim⁹ Tãta eloquẽtia. ſ. Herodoti. Q̃tũ ego hoc dixit reſpiciẽs ad illud qđ vbiq̧ vult videt. Anto. nõ valde lr̃is græcis erudit⁹ eẽ. Poſt illũ. ſ. tp̃e & nõ dignitate nã Quintilian⁹ Hũc Herodoto anponendũ cenſet: fuit eĩ eodẽ teſte denſus & breuis ac ſp ſibi inſtans: cõparat̃ q̧ Saluſtio: queadmodũ. Herodoto Liui⁹: ex quo ſequit̃ Saluſtiũ Liuio eẽ meliorẽ Dicẽdi artificio: videlꝫ p̃ceptione dicẽdi ſecundũ p̃cepta rhetorice artis. Dicendi artificio: ꝓpter narrãdi cõmoditatẽ. Ita creber ꝓpter concionuꝫ ſubtilitatẽ: quia nemo vnq̧ artificioſi⁹ ſcripſit cõtiones q̃ Thucydides. Frequẽtia. i. vt q̃t v̄ba: tot ſentẽtias ip̃ius oratio cõtineat. Conſequat̃: adæquet. Preſſus verbis: nõ potuiſſet melius exprimere: ita aptus & p̃ſſus. i. ita elegãs & ſubtilis: Ci. de officiis: pulchritudo corpis apta cõpoſitiõe mẽbroꝝ. i. elegãti. Idẽ ĩ hortẽſio. Quis aũt te: aut ĩ diffiniẽdis explicãdiſq̧ ſñis p̃ſſior. i. ſubtilior. Atq: ꝙ̃uis tñ dicẽdo valuerit: tñ nec ip̃e qdẽ cãs ægiſſe legit̃. In repu. fortaſſe min⁹ miꝝ ẽ đ herodoto q nũq̧ reip. adminiſtrationẽ geſſerit. nec cãs ægerit. At vero đ Thucydide mirũ ẽ q rẽp. geſſit ſicut ip̃e ſcripſit qa p̃fectus claſſis miſſus ẽ aduerſus Thracas. Et hos libros: nã quũ hiſtoriã Peloponneſiaci belli ſcripſit thucydides exulabat lacedæmone. A repu. remot⁹. i. quũ eẽt ĩ exiliũ pulſus Id qđ optĩo: & dicere audẽt optime oĩm geſſiſſe rẽp. Athenis vñ oẽs ferme optimi ĩ exiliũ pulſi ſũt. Id qđ optĩo cuiq̧: ꝓpter exoſtraciſmõ i. decẽ annoꝝ relegatiõnẽ: legim⁹. n. apud Plutarchũ oẽs ferme q̃ꝝ opes libertati obfuturæ videbant̃ a pp̃lo Atheniẽſi exoſtraciſatos. i. ad tp̃s ĩ exiliũ miſſos: ſicut Alcibiades: ſicut Temiſtocles: ariſtides: q ꝓpter inocẽtiã iuſt⁹ cognoiat⁹ ẽ. Nã exoſtraciſm⁹ dicebat̃ ab oſtraco: qđ latine dici p̃t teſta. nã ĩ oſtrac⁹. i. teſtis noĩa eoꝝ q relegãdi a pp̃lo videbãt̃ ĩſcribi cõſuetũ erat: & erat ſuffragii gen⁹: Vñ legit̃ ĩ exoſtraciſmo Ariſtidæ: quũ iuxta eũ qdã ruſtic⁹ illiterat⁹ ſederet: ip̃i Ariſtidi teſtã dediſſe: vt nomẽ ſuũ ĩſcriberet: Admiratus ariſtide. ĩterrogauit: nũq d iſtũ cognoſceret. minime inq̃t: ſed qa cæteri ita ſentiũt: ego quoq̧ ita cenſeo eẽ cũ damnandũ. Philiſtus: qui & ip̃e egregiã ſcripſit hiſtoriã. & ꝓximus a Thucydide fuit. Dyoniſii familiariſſimus a quo ociũ cõſecutus erat. ita vt oĩe tempus in ſcribenda hyſtoria conſumere potuerit

Poſtea vero poſt hunc philiſtum ſyracuſanum ſecuti ſunt Theopõpus & Ephorus iſocratis diſcipuli.

Officina. id eſt ex ſchola. Theopompus. is tragicus fuit & orator vt teſtatur Gellius. lib. noct. at. x.

Cauſas omnino nunq̧. id eſt nunq̧ ad cauſas agendas ſe contulerunt: Princeps Xenophon nã Xenophon primus phõrum omnium ſcripſit hiſtoriam. Hic primo quidem applogiam. id eſt excuſationeꝫ Socratis præceptoris ſui damnati ſcripſit. deinde de arte equitandi. De arte venandi. De lacedæmonum

pollitia: de repu. Athenienſiū: & đ educatione Cyri: cui oēm diſciplinā optimi impatoris attribuit. qui liber ſcriptus ē nō ad veritatē ſed ad exemplū. Illę: emphaſim facit: ac ſi diceret magn⁹ ille. Caliſthenes: q Ariſtotelis diſcipul⁹ fuit: & illi neceſſitudine ex materna ſtirpe cōiunctus quū ad Alexandrū ab ariſtotele miſſus fuiſſet q̄ſi hermolai cōiurationis auctor ab Alexandro interfect⁹ ē: de hoc plura Iuſtin⁹. li. xv. Scripſit aūt & geſta Alexādri. & bellū troicū. Et hic. ſ. Caliſthenes. Rhetorico pene more. i. ſm̄ pcæpta rhetoricę artis. Leuiore ſono. i. vſus ē humiliori ſtilo dicēdi. nā ſtilus ſiue character. Xenophontꝭ magis philoſophicus eſt q̄ꝫ hiſtoricus.

mes Alexādri ſcpſit hiſtoriā. Et hic qdē rhetorico pene more: ille aūt ſupior leuiore quodā ſono eſt vſus & qa illū impetū oratoris nō habeat: vehemens fortaſſe minus: ſed aliquāto tamē eſt: vt mihi quidē videt̄: dulcior. Minimus natu oīum: horū Timæus: quātum aūt iudicare poſſum: longe erudiſſim⁹: & rerū copia: & ſententiaꝝ varietate abundātiſſimus: & ipa cōpoſitione verboꝝ nō impolitus: magnā eloquētiā ad ſcribendū attulit ſed nullū vſum foreſem. Hæc quum ille dixiſſet. Quid eſt inquit Catullo Cæſar: vbi ſunt q Antoniū græce negāt ſcire. Quot hiſtoricos nomīauit quā ſcīēter: ꝙ ꝓprie đ vno quoqꝫ dixit. Id me hercule: dixit Catullus admirās illđ iā mirari deſino qđ mlto magis añ mirabar: hūc quū hęc neſciret: in dicēdo poſſe tātū. Atq Catulle inqt Antoni⁹. Nō ego vtilitatē aliquā ad dicēdū aucupās: hoꝝ libros: & nōnullos alios: ſed delectatiōis cā quū ē ociū legere ſoleo. Quid ergo ē: fatebor aliqd tn̄: quū i ſole ambulē: ēt ſi ego ob aliā cām ambulē fieri natura tn̄ vt colorer: ſic quū iſtos libros ad miſſenū: nā romę vix licet: ſtudioſi⁹ legeri: ſentio illorum cātu orationē meam quaſi colorari: ſed ne latius hoc nobis patere videat̄ hæc dūtaxat in grę

Illū impetū: quē caliſthenes hr̄e videt̄. Minim⁹ natu. i. iunior. Timæus: q thebanū bellū ſcripſit: qđ Cicero idicat i epl̄a: quā ad. L. Lucciū ſcripſit. Quātū iudicare poſſū. i. quantū quidē iudicio meo conſequi poſſuꝫ. Et rerū copia & ſniaꝝ. i. q nō ſolū multarū: ſed etiā variarū rerū ſentētiā teneret. Nō ipolit⁹. i. ꝓpolit⁹ ornatu oīois Liptote ē. Nullū vſū: qa nūq̄ꝫ i foro cauſas tractauit. Hæc quū ille interponit alioꝝ ſmonē delectatiōis cauſa ne vni⁹ ꝑpetua: & longa nimis oro faſtidiū pariat. Quid ē iquit: qđ audiuim⁹ ab antonio diſputāte. Vbi ſūt q Antoniū ac ſi diceret: magnope fallūt̄: & cum admiratiōe q̄dā locut⁹ ē: ꝙ videlicet tāta copia antonius đ hiſtoriis græcis diſputaſſet: quū tn̄ feciſſet ad id tps hāc oībus opinionē: ſe lr̄aꝝ græcarū exptem eſſe.
Quā ſcīēter: vt qui vim atqꝫ virtutem eorū itelligeret. Quot hiſtoricos. Hic facile oñdit: ſe nō ignarū eē ſed erudiſſimū quū tot nominauerit hiſtoricos græcos
Proprie: q ꝓprietatē eorū explicauerit
Id me hercule inquit: Cæſar Catulo rn̄det: dicēs Se quidē admirari: ꝙ tā diligēter: tā ꝓbe de hiſtoriis ſcribēdis Antonius diſputauerit: & aliā ſibi dēpta admirationē mlto maiorē ꝙ quū antea hæc Antoni⁹ ignorare videret̄: tātā idē dicendi facultatē haberet. Id me hercule: Senſus ē. id ĝ inquit admirās: ꝙ diſputatione ſua ſe lr̄arū grecaꝝ eruditiſſimū eē oñdit. Iā deſino admirari. ac ſi dicat: quum ego id admirer: qđ de ſcriptorib⁹ græcis tāta ſcia diſputauit: illa mihi: q multo maior erat: ſublata nunc ē admiratio: quonā modo litterarū græcarū ignarus hæc dicendo conſequi poſſet.
Hæc. ſ. quæ a græcis didicit. Atqui Catulle: Reſpondet antonius dicens: O Catule: ꝓ verbis tuis ego videor magna adiumenta ex lectione librorum græcorū cœpiſſe ad ornatum orationis ſed nō eſt ita neqꝫ enim hos libros græcos legere ſoleo: vt locupletiorem orationē reddam: ſed oblectationis cauſa.
Vtilitatē: ſicuti tu putas. Aucupans: id eſt latenter vendicans. Vtilitatē vt ex lectione librorū græcorū ornatior mea reddatur oratio. Quum eſt ociū: id ē quū mihi datur tempus vacuū a rebus gerendis. Quid ergo. Quid eſt diceret aliquis o antoni. ꝙ tn̄ in dicēdo valeas & orationē tuā variis diſtinctam coloribus pronuncies. Fatebor. ſ. fieri: & ſimilitudine oſtendit: quid or[illegible]et orationem ſuam. Quēadmodum inquit eſt quū in ſole ambulo nō vt colorer: ſed vt calefaciam & col[illegible]rer: tn̄ ita hos libros græcos lego. non vt ornet̄ oro & ornatur tn̄ qđ natura poti⁹ q̄ꝫ voluptate mea efficit̄. Ad miſſenum. id eſt lego in agris nō in vrbe: quia vſqꝫ adeo rebus gerendis occupatus ſum. Miſſenus mons campaniæ ſic appellatus a Miſſeno comite Aeneæ: ibi ſepulto. vt Virg. Qui nūc miſſem⁹ ab illo dicit̄. Cantu: ſuauitate dicēdi. Sed ne latius. Sed nollem nos exiſtimare: me vim dicēdi intelligere. quæ in his libris ineſt tantūmodo intelligo ſupficiem. nec aliud ꝑterea requiro. niſi vt intelligam id quod ipī qui ſcripſerunt intelligi voluerūt. Sed ne hoc latius patere videat̄. Fortaſſe creditꝭ me hos libros itelligere accurati⁹: ac ſubtili⁹ q̄ artificio ſcripti ſūt. ſed erratis qa tantū eoꝝ ſupficiem itelligo. quēadmodū voluerūt: q ſcripſerūt: vt hiſtoriæ intelligerent̄. In philoſophos vero. Sed ſi forte libros græcos qui de phia ſcripti ſūt. in manib⁹ accæpero quod plerūqꝫ facio deceptus titulo librorū q quū facilis ſit ita etiā reliq̄ eē credo. ſed quū ad legēdū

cis quæ ipſi qui ſcripſerunt voluerunt a vulgo in
telligi. In philoſophos veſtros ſiquãdo incidi. dé
ceptus indicibus librorum: qui ſunt fere inſcripti
de rebus notis & illuſtribus: de virtute: de iuſti
cia: de honeſtate: de voluptate verbũ prorſus nul
lum intelligo ita ſunt anguſtis et conciſis diſputa
tionibus illigati. Poetas omino quaſi aliena qua
dam lingua locutos nõ conor attingere: quũ his
me (vt dixi) oblecto qui res geſtas aut q oratio
nes ſcripſerũt ſuas; aut qui ita loquunt̃ vt videan
tur voluiſſe nobis qui nõ ſumus eruditiſſimi eſſe
familiares. Sed illuc redeo: videtis ne quãtũ mu
nus ſit oratoris hiſtoria. Haud ſcio an flumĩe ora
tionis: & varietate maximum: neq; tamen eam re
perio vſquam ſeparatim inſtructam rhetorũ pcæ
ptis: ſita ſunt em̃ ante oculos: nam quis neſcit pri
mam eſſe hiſtorię legẽ: nequid falſi dicere audeat
deinde. nequid veri tacere audeat: nequa ſuſpitio
gratię ſit in ſcribẽdo: nequa ſimultatis hęc: ſcilicet
fundamẽta nota ſunt oĩbus. Ipſa aũt exedificatio
poſita eſt in rebus et verbis. Rerum ratio ordinẽ
tempoꝝ deſiderat: regionũ deſcriptionẽ vult etiã

venio nec verbum vllum quidẽ intelligo. In philoſophos noſtros. o Cæſar & Catulle: quos cõſtat fuiſ
ſe eruditiſſimos lrĩs græcis. Indicibus. i. pſcriptionib⁹ & titulis. Indices pſcriptiones: & tituli librorum: q
indicãt de q diſputandũ ſit. Nullũ: qa phia prius mihi incognita ẽ. Anguſtis & cõciſis diſputatiõib⁹:
. i. ſubtilib⁹ & breuib⁹ diſputationib⁹: & ppterea obſcur. Illigati intricati Poetas omino: de poetis nihil
ẽ qd admirationẽ faciam⁹. nã mihi nõ vident̃ græca lingua: ſed alia quodãmõ locutos fuiſſe: hoc ideo di
cit: qa poete græci oĩb⁹ linguis vtunt̃: put ſtilo ſuo cõmodius eẽ vĩ: hiada: attica dorica: æolica: & cõmuni
ſiquis quæreret: quæ nã ẽ lingua poetica
Lingua poetica ẽ oĩb⁹ linguis vti prout
cõmodũ erit. Quũ his. ſ. hiſtoric & ora
torib⁹: qui itelligi voluerunt. Qui res
geſtas: ſicuti multos noĩauit. Aut orõne
ſicuti Socrates. Nobis. ſ. mediocribus
Sed illuc redeo: Nũc redit ad hiſtorias
dicẽs: incertũ eẽ hiſtoria plus ne adiumẽ
ti oratorib⁹ afferat: an varietate an q co
pioſe ſcripta ſit. Munus qñtũ vtilitatis
ex hiſtoria cõſequat̃ orator. An flumi
ne. i. copia & abundãtia. Et varietate:
quia hiſtoria nõ ſolũ multis ſed etiam va
riis iſtructa ſit neceſſe ẽ. Senſus ẽ: Hiſto
ricos video nulla a rhetorib⁹ pcepta ſu
mere ſcribẽdi: quũ tamẽ ipa pcepta oĩ
bus cognita ſint: ſed ſicut videm⁹ inquit
nulla ſcribẽdæ hiſtoriæ pcepta: adhibẽda
& redit ad illud: nõ oĩa quæ ornate dicẽ
da ſũt: ad rhetoricæ artis pcepta referen
da eẽ. Neq; eam reperio ſeparatim q
aliquod genus: quod ſit ppriũ: adhibea
tur ſcribendæ hiſtoriæ. Inſtructam mu
nitam. Separatim: proprie ab aliis pce
ptis. Sita añ oculos: obiectioni reſpõ
det. id ẽ pcepta ita manifeſta. vt ab omni
bus perſpici poſſint & oſtendit ea q ſunt
ppria ſcribẽdæ hiſtoriæ: nulla eẽ rhetori
cæ artis. Nam quis. Hæc nõ pcipiunt̃
i arte rhetorica: quia rhetores percipiũt:
vt nõ vera dicamus: ſed veriſimilia & ſm
vulgi opinionẽ loqmur. Nequid fal
ſi. i. vt nihil a veritate diſcedat. Nequid
vere tacere: qa poteſt aliquis non dicere
falſum: ſed nec tacere veritatem: neceſſe em̃ eſt vt queadmodũ falſa nõ dicit. ita vera non taceat. Nequa
ſuſpitio gratiæ i. qd Cicero. L. Lucero ſcribit videlicet gratiã illam qua te nõ magis potuiſſe affici demõ
ſtras: q Herculem Xenophontiũ illũ a voluptate ſed me tibi vehemẽtius cõmẽdabit: ne aſpernare: amo
riq; nro pluſculũ etiã: q cõcedat veritas largiare. dicit em̃ hiſtoricũ ſeruare oportere. ne cuiuſq; gratia aut
odio a veritate diſcedat. Neq; ſimultatis. Nec ita ſcribat: vt ſuſpicent̃ legẽtes ad gratiã potius: q ad ve
ritatẽ locutum fuiſſe. Simultatis: q ſimultate aliqua motus non dixerit veritatem. Omnibus qui hy
ſtoriam ſcribunt. Ipſa autem: ac ſi diceret: hæc ſunt quædam qſi pcepta. q in hiſtoria ſcribenda ſunt ſeruã
da: & tamẽ non videmus in rhetorica arte contineri. Exædificatio. i. compoſitio & tractatio hiſtoriæ: &
quaſi fabricatio. & eſt reciproca tranſlatio componere: & ædificare: nam pprium eſt orationis compone
re ædificare ædium: & tamen componi ædes: & orationis ædificari reciprocæ tranſlationes ſunt quæ ita i
ter ſe habent: vt inuicem alia p alia ponatur: vt exædificatur oratio id eſt componitur: & econuerſo: com
ponitur ædis. id ẽ ædificatur: vt Virgi. Quã tuta poſſis vrbem componere terra: id eſt ædificatæ. In re
bus. ſ. geſtis. Verbis: quibus geſta ſcribunt̃: quia nõ ſolum præſtantiũ virorum facta: verum etiã verba
memoriæ tradunt: vt Thucydides: qui oſtendit difficilimum eſſe: non ſolum digerere ordinibus: & tem
poribus: ſed etiam verbis quæ dicta ſunt. Rerum ratio: & quia dixit in verbis & in rebus. Primo oſtẽ
dit: quiſnã reꝝ ſcribendaꝝ ordo ſit ſeruãdus in hyſtoria. duo pcipue: ordo tpm: & deſcriptio regionũ. i. vt
intelligi poſſit & vbi quæq; res geſta fuerit: & qñ: videlicet quib⁹ cõſulibus. vbi an i hiſpania an in italia.
an in macedonia. Vult etiã: ecce quõ manifeſte docet hoc loco Antonius: quæ in hiſtoria ſcribenda req
rebant̃: & tamen nõ contineri in pceptis rhetoricæ artis: neq; omnia: quæ ornate dicenda ſunt ad rhetori
cæ facultatis præcepta transferri debere. Magnis memoriaq; Optimum ſequitur ordinẽ: ſicut hoc idẽ
Saluſtius oſtendit: nam priuſq; inquit facias opus eſt conſulis: Vbi conſulueris: mature opus eſt facto hi
ſtoria ẽ: in q res magnæ memoratuq; digne continent̃: & vnũ ſequit̃ ex altero: nã qa magnæ ſunt: iõ me

moriæ digne. Cōſilia qa añq̨ facias primū opus ē cōſulto. Acta qa vbi cōſuleris mature op⁹ eſt facto. Euēt⁹ nā primo agiť deinde actionē ſequiť euēt⁹. De cōſiliis recte dicit nā ſi hoc ordine ſcribēda ē hiſtoria eoꝝ de quib⁹ tractať: vt primo qñ deinde vbi q̄ q̄ geſta fuerint deſcribať nō ſatis ē ſcriptorē hiſtoriarū cōſilia dicere ei⁹: de q̄ res geſtas ſcribere ſuſcepit: niſi cōſilia ipſi⁹ vel laudet q̄ laudāda ſunt: vel vituperet q̄ vituperāda. Significari.a ſcriptorib⁹. In rebus geſtis ꝯtū ſit qđ ptinet ad ſcđam ptē ordinis ſcribēde hiſtoriæ. Quo ad rōnē & cōſiliū agēdi ptinet. Vult.ſ.hiſtoria vt explicēť cāæ oim caſuū oim rōnū & oim temeraritatū. Vel caſ⁹ nihil oino pteрmiſit quicqd em̄ euenit: vel caſu accidit vel rōne geriť vel temeritate admittiť. Vel ſapiæ q̄ cōſilio illud geſtū fuerit. Euentus qui ſubterfugi potuiſſet.

quoniam tamen in rebus magnis memoriaq̨ dignis: cōſilia primum deinde acta poſtea euentus expectantur: & de cōſiliis ſignificari: qd ſcriptor probet: & in rebus geſtis declarari nō ſoluꝫ quid actum aut dictum ſit ſed etiā quę & quō de euentu dicatur: vt cauſæ explicentur omnes vel caſus: vel ſapientiæ vel temeritatis hominūq̨ ipſorum nō ſolum res geſtæ ſed etiam qui fama ac nomine excellat: de cuiuſq̨ natura atq̨ vita verborum autem ratio: & genus orationis fuſum atq̨ tractum & cum lenitate quadam ęquabiliter profluens: ſine hac iudiciali aſperitate. & ſine ſententiarum forenſibus aculeis proſequēdum eſt. Harum tot tantarumq̨ rerum videtis ne vlla eſſe præcepta quæ in artibus rhetorum reperiātur: in eodem ſilentio multa alia oratorum officia tacuerunt: cohortationes cōſolatiōes præcepta admonita quæ tractanda ſunt omnia diſertiſſime: ſed locuꝫ ſuum in illis artibus quæ tradite ſunt habent nullum. Atq̨ in hoc genere illa quoq̨ eſt infinita ſilua: quod oratori plæriq̨ vt etiam Craſſus oſtendit duo genera ad dicendū dederūt. Vnde decreta definitaq̨ cauſa: quales ſunt quæ in littibus. quæ in deliberatiōibus verſanť: addat ſiqs volet etiā laudatio

Res geſtæ qa multa in hiſtoria tractāť quæ nō ſolū ad acta verūetiā ad vitā & famā eoꝝ qui laudanť: ptinēt hoc videm⁹ fieri ab hiſtoricis & a. T.Li. & a Saluſtio vt laudenť qui laudādi ſunt & cōtrario qui vitupandi vitupenť. Verborū aūt rō. Et quū diuideret in duas ptes hiſtoriæ cōpoſitionē in re & in verba: poſtq̄ oñdit quid ſeruandū ſit in rebus nūc oñdit quid in verbis ſeruari debeat. Rō & genus.i.cōpoſitio. Fuſum planū ſine aſperitate vlla tranſlatio a fuſo metallo: qđ quū fudiť planū eſt æquū: Tractū iuge atq̨ cōtinuū vt Vir. Tractūq̨ ſuſurrāt Lenitate ſuauitate. Aequabiliter: naꝫ qđ fuſum eſt æq̄bilitatē habet. Solēt em̄ quēadmodū hiſtorici: vt cū aliquid implicite dixerint explicite dicant ſicut dic hoc loco. Tractū cū æq̄bilitate. Iudiciali aſpitate.i.ſine acerbitate accuſādi Qđ forenſiū aculeis.i.ſine vehemētia obiurgandi qđ in iudiciali genere tractatur & vtrūq̨ ſine vehemētia & acerbitate fieri idē dicit. Sine ſniaꝝ.i.ſine vehemētia accuſandi: nā in forēſibus cauſis ſicut videtur plerumq̨ mordenť aduerſarii vt in odiū adducanť. Aculeis quēadmodū aculeis: & ſtimul's apes vehementer nocent ita etiā pleriſq̨ in cauſis aduerſarii aduerſarios mordēt quū eorū vitiū vituperēt. Harū tot tantarū & ita plane cognoſcis quō antonius concludit: qđ ab initio ppoſuerat multa eſſe oratori dicēda quæ nō indigēt rhetoricæ facultatis pceptis. Tot numero. Tantarū magnitudine. In eodē ſilentio.ſ.pceptorū rhetoricæ arte videmus multa taceri q̄ in pceptis rhetoricæ cōtineanť. Cohortatōes ad virtutē: Conſolatōes doloris. Præcepta bñ viuēdi. Admonita bñ inſtituēdi. Cohortatōes vt imperatoris ad milites. Conſolatōes vt amici ad amicum. Præcepta phi ad diſcipulos. Admonita vt ſapiētis ad vulgus. Suū pprīū. Illis artibus.ſ.rhetoricæ facultatis.

Atq̨ in hoc genere. Nunc redit ad illud qđ ab initio dixit: quū cæteros artis ſcriptores tum Craſſum etiā materiā oēm in duas ptes diuidere in certā & infinitā hanc græci theſim.i. [illegible]e circūſtantiis appellāt illā vero hypoteſim.i. circūſtātiis inuolutā & dicit hanc duplicē qōnē informa[illegible] duobus generibus cauſarū quia ſicuti in hac diſputatōe ſua vidimus hæc eſt antonii ſnia: aut iudiciale [illegible]eliberatiuū ſit tm̄mō tertiū vero demōſtratiuū nullū locū habeat quia duci poſſit ex aliis generibus. In hoc genere.ſ.facultatis rhetoricæ. Illa q̄ꝫ eſt infinita ſilua.i. inexplicabilis materia quā græci vocāt .i.ſiluā. Infinita.i.qō infinita: quæ nec locis nec rebus diffiniť ſed vaga qđāmō & libera ac late patēs eſt ſicut Ci. paulo poſt declarabit. Duo genera.i.duplicē qōnē. De certa: Aduertendū eſt: q̄ nō poſſumus dicere qōnē infinitā cauſæ nā ſimulac dixeris cām cōtinuo pſonā & rem includis. Cā em̄ eſt alicuius rei: res agiť: agiť aūt a pſona: res igiť nō pōt ſine actōe pſonaꝝ: nā vnaquæq̨ cā eſt rerū: res aūt agiť: igiť ſimulac cā ppoſueris: rem certā includis: q̄ vna eſt e circūſtātiis. Definitaq̨.i.qōne hæ qōnes finitæ hoc eſt qōnes finite cauſæ: formanť duabus ſpēbus.ſ.& ſpecie iuridiciali & ſpē deliberatiua: id em̄ eſt qđ ſentit antonius: nā quū dixit quales ſint q̄ in litibus verſanť ſignificat ſpeciē iuridicialē in deliberationibus ſignificat ſpēm deliberatiuam. Addat videlicet huius rhetoricæ artis ſcriptoris: q̄uis rōnes ſupius oñderim: cur mihi

duæ ſpecies videant̃. Addat etiã ſiquis volet deliberatiuã terciã. Oẽs ſcriptores rhetoricæ artis. Ap
pellat.ſ.genus infinitũ a diuiſione generũ tñ nemo eſt eorũ qui de hoc p̃cepta dederit. Sine tpe ſine his
duabus circũſtantiis quia vbi nõ finit̃ hæc duo qõ dr̃ infinita. Hoc qd & q̃tũ. Quũ dicũt infinitũ ge
nus ſiue qõnẽ: dicũt quidẽ ſed nõ diffiniũt quantũ ſit.i.huius generis infiniti neq; naturã neq; magnitu
dinẽ intelligere vident̃. Si eñ eſt oratoris vere inquã nõ vident̃ intelligere: quia ſi intelligerẽt:nõ dice
rent hoc eſſe oratoris ꝓpriũ:nã eſt adeo magnũ vt fieri nõ poſſit vt cõprehẽdat̃ ab oratore pñt aũt inci
dere oia quæcũq; ab oibus artibus p̃cipi
unt̃: ſed hoc nõ videt̃ fieri poſſe: vt oẽs
artes orator cõphendat: igit̃ nõ videtur
fieri poſſe: vt quũ in diuiſione ponã nõ
intelligãt quid dicãt. Infinite.i.genera
tim ꝓpoſita ſit ad dicendũ. nã qõ infini
ta ẽ gnis: qõ finita ſpeciei ſiue indiuidui.
Et q̃ta ſit ſolis de mathematic̃ loqt̃: qa
alii dicũt ſolẽ terra maiorẽ: alii minorẽ a
lii eqlẽ. Quæ forma t̃re itẽ de forma ter
re diuerſe ſniæ fuere phoꝶ: nã alii qua
dratã alii oblongã alii rotũdã eſſe dixe
rũt. De muſicis vt ſi quærat̃ de ſonis ð
materia cantilenarũ q̃ꝶ triformis eſt na
tura nã aut a voce edit̃ aut flatu aut pul
ſu. Voce qui canit ore flatu q tibiis pul
ſu q̃ fidib⁹ canit. Deniq; his q & breui
cõplectar inquit Antonius hi q dicunt
oratores res infinitas tractare oportere
nihil aliud agũt niſi vt oratores de qua
cunq; re orõnẽ hr̃e poſſint. Suũ ꝓpriũ
Quæ tpibus & pſonis notæ ſunt.i.vt
quũ accuſat̃ qs furti vel cædis: vt verbi
grã. Verres accuſat̃ hæc cã nota eſt oi
bus & re & pſona re furti pſona Verres
Foreſibus q̃ in foro tractant̃ vt de con
trouerſiis iuridicialibus & de qõne cõie
cturali & iudiciali & ptibus eius in qb⁹
alius petit alius negat. Notæ cognitæ.
Infinitis genere vt ſupi⁹ poſuit de ma
thematicis. Nullũ põt.i. nulla res de qua
poſſit hr̃i oro: excepta erit oratori. Sed
ſi illã q; ptẽ: primo qdẽ oñdit non eſſe p
priũ oratoris infinitũ gen⁹ qõnũ tracta
re. Nunc autẽ dicit quo hoc q; oratori
bus cõcedi poſſit: videlicet vt certa q̃dã
diffinitiõe termiet̃. Sed ſi illã. Hoc loco
declarat antonius q̃le ſit infinitũ hoc ge
nus qõnis qd oratori conueniat & hæc oia de qbus nũc loquit̃ in aliquo rerũ expetẽdarũ aut vitandarũ
genere poſita ſunt: ſũt aũt tria aut eorũ quæ ꝓpter ſe: aut eorũ quæ ꝓpter aliud aut eorũ quæ ꝓpter vtrũ
q;. Primũ genus ꝓpter ſe nullũ vtilitate extrinſecus quæſita ſed qd nos ſua vi atq; natura alliciat: qd ge
nus iuſticia veritas ſcia. Scdm genus eorũ q̃ ꝓpter aliud expetunt̃: q̃ nõ ꝓpter ſuã vim atq; naturã ſed ꝓ
pter fructũ nos ducũt q̃n genere ſunt diuitiæ pecuniæ & cætera hmoi q̃ ꝓpter vtilitatẽ expetunt̃. Ter
ciũ genus ex duobus ſpioribus pmixtũ vt gloria amicicia amplitudo honores &c. Vt nonnulli volue
rũt hæc nõ ſolũ dignitatẽ ſua trahũt ſed etiã vtilitatẽ quandã p̃ ſe gerũt qua magna expetunt̃. Vagam
nulla rõne moderatã. Liberã nullis terminis circũſcriptã aut diffinitã. Late patentẽ in oẽs ptes diffuſam
De rebus bonis aut malis expetẽdis genera ſũt rerũ expetẽdarũ ꝓpter ſe: & ꝓpterea ſubiũxit. Aut ho
neſti⁹ aut turpib⁹. Duo gña vitii & virtutis. Expetẽdorũ bonorũ q̃ honeſta ſũt. Maloꝶ q̃ turpia ſũt. Vti
libus aut inutilib⁹. Alia duo genera ponit rerũ pp aliud expetẽdarũ: nã oẽs res vtiles aut inutiles expe
tunt̃ pp aliud: aut fugiũt̃. De iuſticia nũc deſcẽdit ad ſpẽm: & prio de iuſticia dicit q̃ ps vna integralis ẽ
virtutis. Nã a virtutis q̃tuor ptes ſũt integrales iuſticia prudẽtia fortitudo: & tẽperãtia. Cõtinẽtia ps eſt
tẽperãtiæ. nã tẽperãtia diuidit̃ i abſtinẽtiã cõtinẽtiã & modeſtiã: Prudẽtia ẽ ps itegralis virtutis ei⁹ pari
es mẽoria itelligẽtia ꝓuidẽtia. De magnitudie ai refert̃. De liberalitate. Liberalitas etiã cũ fortitudine
cõtinet̃: nã liberalitas ps ẽ magnificẽtiæ. De pietate: pietas ẽ ps iuſticie. De amicicia Multi voluerũt eẽ
in eo gñe rerũ q̃ pp ſe: & pp aliud expetũt̃: vt ſupra dixim⁹. Ci. tñ li. de amicicia id ſentit pp ſe & nõ pp
aliud expetẽdã. Nã amicicia vera expetẽda pp ſe ẽ vt amicitiæ fruct⁹ ſit ipſa beniuolentia ſed ſi pp aliud

nis alterum quod appellant om̃s ferre ſcriptores
explicat nemo: infinitã generis ſine tẽpore & ſine
perſona quæſtionẽ: hoc qd & quãtum ſit quũ di
cunt: intelligere mihi non videt̃ ſi eñ eſt oratori
quæq; res infinite poſita ſit ð ea poſſe dicere dicẽ
dũ erit etiã & quãta ſit ſolis magnitudo q̃ forma
terræ ð mathematicis de muſicis rebus non pote
rit qn dicat hoc genere ſuſcepto recuſare. Deniq;
his qui pfitetur eẽ ſuũ: non ſolũ ð his cõtrouerſiis
quæ tẽporibus & pſonis notæ ſunt hoc ẽ de omi
bus foreſibus ſ; etiã de generũ infinitis queſtioni
bus dicere nullum põt eẽ genus orõnis quod ſit
exceptũ ſ; ſi illã quoq; partẽ quæſtionũ oratori
volumus adiungere vagã & liberã & late patẽ
tem vt de rebus bonis aut malis expetẽdis aut fu
giẽdis: honeſtis aut turpibus: vtilibus aut inutili
bus: de virtute de iuſticia de cõtinẽtia ð prudẽtia
de magnitudine animi de liberalitate de pietate
de amicitia de fide de officio de cęteris virtutib⁹
contrariiſq; vitiis dicẽdum oratori putam⁹. Itẽq;
de republica de imperio de re militari ð diſciplina
ciuitatis: de hoim morib⁹ aſſumamus eã quoq;
partẽ ſed ita vt ſit circũſcripta modicis regionib⁹
æquidẽ omnia quæ ptinent ad vſum ciuium mo
rem hominum: quæ verſantur in conſuetudine vi

expeteret nõ eſſet vera amicicia:nam ſi amicicia ꝓpter vtilitatẽ expeteret̃: deficiẽte vtilitate deficeret amicicia. De fide ps eſt iuſticiæ.nã fides veritati ꝯuenit quã ſcimus iuſticie.i.iuris naturralis ptẽ eſſe. De officio: officiũ ad oẽs virtutes ptinet quicq̃d quũ virtute gerit̃ officiũ eſt: Nã officiũ duplex eſt:vnũ p fectũ q̃d nos rectũ graeci appellãt.nã mediũ.i.q̃d cur factũ ſit:rõ ꝓbabilis reddi põt. Itẽ de repu. cuius cõſeruãde rõ in potẽtia & incolumitate cõſiſtit. De impẽrio cuius officiũ mḡratus eſt. De re milita ri:hoc ꝓpriũ eſt impatoris: De diſciplina ciuitatis:cenſoriæ ptãtis eſt officiũ. Cenſores eñ curã habent

tæ:in rõne reip. in hac ſocietate ciuili : in ſenſu ho minũ cõmuni:& natura:in moribus:comprehen dẽda eẽ oratori puto : ſi minus vt ſeparatim d̃ his rebus r̃ndeat phõꝝ more: at certe vt in cauſa pru dẽter poſſit intexere . Hiſce aũt ipſis de rebus vt ita loq̃tur: vti ii q iura : qui leges:qui ciuitates cõ ſtituerunt:locuti ſunt ſimpliciter & ſplẽdide: ſine vlla ſerie diſputationũ: & ſine ieiuna concertatõe verboꝝ. Hoc loco ne qua ſit admiratio ſi tot tãta rumq̃ rerũ nulla a me p̃cepta ponẽtur : ſic ſtatuo: vt in ceteris artibus:quũ tradita ſint cuiuſq̃ artis: difficillima:reliqua q̃a aut faciliora : vt ſimilia ſũt cuiuſq̃ artis: tradi non neceſſe eẽ : vt in pictura q hoĩs ſpeciẽ pingere ꝑdidicerit: poſſe eũ cuius vis vel formæ:vel ætatis: etiã ſi non didicerit pingere neq̃ eẽ piculum qui leonẽ aut taurũ pingat egre gie ne idem in multis aliis quadrupedibus facere non poſſit:neq̃ ẽ oĩno ars illa in qua oĩa quæ illa arte effici poſſint a doctore tradãtur. Sed velut q primarum & ceterarum rerum genera ipſa didice runt:reliqua perſequuntur: ſimilia arbitror ĩ hac: ſiue ratione: ſine exercitatione dicendi: qui illam

ſub optima viuendi diſciplina ciues oẽs vitã agãt. Modicis.i.moderatis nã mo dicus animꝰ eſt moderatus.ſic Salu. Ani mus bella ingẽs:domi modicus. Eq̃dẽ oĩa.Dixit ſupius antonius etiã ſi q̃s velit infinitũ illud q̃õnis genꝰ oratori attribue re:attribuat:dũmõ modicis q̃buſdã ter minis circũſcribat. Nũc aũt q̃bus termi nis diffiniẽdũ ſit idẽ p̃cipit & oñdit. Di cit eñ oĩa q̃ ſupra dicta ſũt his ſpaciis cir cũſcribẽda eſſe cẽſeo q̃tenus orator orõ ni ſuæ inſerere poſſit ſi forte cõtigerit vt de his rebus dicẽdũ ſit q̃ verſant̃ in cõi hoĩm ſenſu:vt de rebꝰ moralibꝰ.nã mo ralis phiæ theſis eſt.i q̃õ infinita. A d vſũ ciuiũ declarat ipſe q̃ verſant̃ in vſu ciuiũ Per mores eñ hoĩm accipiamꝰ ius cõſue tudine. Nã mores dicunt̃ :q in ciuitati bus fieri ſolẽt. In rõe reip. q̃a rõ reip. mo ribus:& legibꝰ cõtinet̃. In hac ſocietate ciuili.i.in hac cõĩone ciuiũ. In ſenſu hoĩ cõi & natura.i.in naturali ſenſu hoĩm:at q̃ iudicio. Moribꝰ:in oĩ rõne vidẽdi q̃ ci uitatibꝰ bñ cõſtitutis ſeruãda eſt. Si mi nus vt ſepatim. Non inq̃t deſiderio: vt orator eiuſmodi diſputatiões teneat: ſic pbs vt cũ de his rebꝰ interrogatꝰ fuerit ex tp̃e poſſit phõrũ more diſputare ſed ſatis erit ſi eatenꝰ didicerit:vt cũ opus fu erit dicere poſſit. R̃ndeat.ſ.quieẽtibꝰ. Intexere:inſerere. Prudẽter ꝑ q̃litate rei de q̃ agit̃:vt ſupiꝰ dixit deſuadendũ: & diſſuadẽdo dehortãdo cõſolãdo vitu pando:& de cæteris hmõi. Hiſce aũt de rebus.ſ.ſupradictis:oĩa eñ ad æthicã ptinẽt.i.ad phiam moralẽ. Iura:capita legũ:nam leges ſunt ſpẽs iu ris. Conſtituerũt firmarũt vt Ci.in catone maiore:ſenũ cõſtituẽda eſt vita.i.cõfirmanda:Simpliciter cõ mode nõ more phõꝝ ſed dilucide & ipſe declarat. Sine vlla:ad id quod dixit ſimpliciter. Ieiuna ad id q̃d dixit ſplendide. Simpliciter qui loquit̃ ſimpliciter nõ vtit̃ longo ordine & tenore ſniaꝝ:qui plerũ q̃ magnitudine ſua auditorẽ cõfundit. Splendide videlicet loquat̃ :& nõ obſcure. Dilucide illud ſit q̃d in rõnibus ſibi inuicẽ aduerſantibus diſputat̃. Ieiuna.i.inani & inutili. Nam qui ita diſputãt vt rõnes afferãt ꝓ & cõtra caſq̃ inter ſe:hoc eſt alias aliis diſſidẽtis obſcurã facit orõnẽ & hoc ꝓpriũ phõꝝ ẽ qui in vtrãq̃ ptẽ arguũt. Neq̃ ſit admiratio & quũ multa ꝓpoſuerit infinita q̃õne cõtinent̃ :r̃ndet his q for taſſe diceret:q̃n quidẽ Antoni dicis infinitã q̃õnẽ oratori nõnunq̃ eſſe tractandã cur nõ vis de hac p̃ce pta tradi. Ne qua admiratio.ſ.audiẽtibus hanc meã orõnẽ ſit tot tantaq̃:q̃t [illegible] ſupius ꝓpoſuerim. Tot numero. Tantarũ magnitudine. Præcepta:ſua ipſius q̃õnis infinitæ. Statuo ſic diffinio. Dif ficillima videlicet ea q̃ difficultatẽ habẽt. Reliquas. Sic inquit in arte rhetorica cenſeo ſicut in cæteris ar tibus. Quũ eñ capita rerũ ꝓpoſita fuerint certa quadã rõne diſtincta nõ opus erit de oĩbus rebus q̃ ad eam ptinebũt p̃cepta tradere. Ex generibus eñ ipſis poterimus etiam ad alia quæcũq̃ ſpãlia ſint venire. Difficillima principia & capita rerũ. Faciliora.ſ.difficillimis. Reliqua qua ſub ipſis generibꝰ cõtinet̃ Similia.ſ.generibus ipſis ꝓpoſitis. Et ꝑ ſiſitudinẽ oñdit: vt inquit in arte pingendi videmus eũ q ſpẽ hoĩs pingere didicerit:poſſe etiã cuiuſlibet ætatis imaginẽ pingere:vt quũ didicerit ſpeciẽ viri effingere ſenioris.vel adultæ ætatis nõ eſt opus vt ediſcat pingere formã mulieris etiã a ſiſitudine adulti poterit fingere puerũ hoc mõ dicimus de arte rhetorica. Formæ:forma eſt ꝓpriæ facies cuiuſlibet rei. Aetatis videlicet aut pueri:aut infantis aut iuuenis aut etiã ſenis. Neq̃ eſſe piculũ etiã ſtatuo hoc nõ eſſe piculũ ſi q̃s taurũ aut leonẽ poterit p̃ſtãter formare:idẽ etiã nõ poſſit multorũ animantiũ imagines pingere ex ſiſitudine eñ pingi poſſunt. Egregie excellenter. Quadrupedibus:vt in equo:& in ceruo: & in cæteris

hmōi aiantibus quorū imagines poſſunt excellenter pingi. Neqꝫ eſt quæcūqꝫ ars fuerit: ſiue grāmatica: ſiue rhetorica: ſiue dialectica: nec ſolū artibus ad ſciam ꝑtinētibus. ſed etiā de mechanicis: nō pñt oia ꝓcepta tradi: nec calceolarii quidē: ꝗ quū vnā aut alterā calceorū formā diſcēti oñderit: ille ex horū ſilitudine multas diſcet: pari rōne de dictionibus: ſi vellet oēs verbi grā dictōis quiſpiā ſcriptor artis tradere: infinitū eſſet. ob eam rem dixit infinitū eſſe. Oēs eñ dictōes ꝙ nunqꝫ dicte ſunt: vel dicunt: vel dicēdæ ſūt: ſi quis cōplecti vellet: opus immēſum atqꝫ infinitū ſuſcepiſſe videret. Silr cōfert ſilitudinē ad id qđ intendit: Primarū: pſtantiorū: & pcipuarū rerū: vt Vir. Primos iuuenū tot miſerūt orco. Et cæterarū rerū. Quemadmodū inquit: qui didicerit: ptiū orōnis: alias eſſe declinabiles alias indeclinabiles. & vnū aliqđ nomen declinare didicerit ita aliud nomen eius ſilitudine declinare poterit: nō incōmode imo cōmode & vtiliter. Rōe ad illud reſpicit: quia alii voluerūt rhetoricā nō eſſe artē. ſed vſum & exercitationē dicendi. Qui aut de repu. videlicet audiat ſniam in ſenatu. De ipſis rebus. ſ. priuatis. i. de rebus amicorum. Aut de his oia quæ tractant aut eñ ad rempu. aut priuatā: aut ad amicos ptinēt. Contra quos videlicet accuſando. Nemo eñ poterit pro amico dicere: quin contra aliquē dicat. Aut ꝓ qbus: videlicet defenſor. Quū aliqua videlicet iudices: ſenatus ppſs. Omis eñ orō fit: aut in ſenatu quū ſnia dr: aut ad iudices quū accuſat vel defendit vel petitur vel negat aut ad pplm. quū vel concitat aduerſus improbos vel lenitur ſi contra pbos exaſpatus fuerit. His cōtra qs Oſtēdit tm̄modo duo genera cauſaꝝ. ſ. deliberatiuū & iudiciale: naꝫ ad iudices vel accuſas vel defendis: vel petis: vel negas. Apud ſenatū: vel ſuades vel diſſuades: hoc facit anthonius vt in ſnia pſiſtat tm̄mō duo genera eſſe. Statuēdi. i. iudidicandi. De toto: aut rōne aut cōſuetudine. Hunc de toto genere illo reliquarum orationū. i. de vniuerſo rerū genere Non plus quæſiturū. Qui duo illa genera cauſarū optime agere didicerit deliberatiuū: & iudicialē nō plus quæreret quō tractet infinitā illam qōnē quā polycletus quū finxiſſet herculē quærebat quō pellē & hydrē fingeret. nā quū magna didicerit: parua etiā ab eorū ſilitudine ſciet. Reliquarum orōnū: qua ſub neutro duorum generū cōtinentur. Polycletum. Hunc teſte Pli. cōſtat fuiſſe ſua ætate ſtatuarium eximiū Hagriadiſqꝫ diſcipulū: & quemadmodum Quintilia. tradit: fuit diligētia: ac decore ſupra cæteros. Pellem leonis qua tectus erat Hercules. Nam hercules dicit pellem leonis næmei humeris geſtaſſe: Hydram fabula nota eſt. Quū hydrā ſagittis fixiſſet cui vno capite ſucciſo tria: aut vt nōnulli volunt ſeptē: vel centum pullularēt: tandem eam igni cōſumpſit. Tum Catullus. Hic Catullus primo quidē rñdens anthonio quodāmō epilogū facit eorum oim. quę antonius in diſputatōe ſua confirmauerat: deinde obiectionē quandā facit: ꝙ ea videlicet: qua in qone infinita cōtinent: longe ſe aliter habeat: ꝙ antonius dixerat. Anthonius eñ dicebat tractari poſſe ex ſimilitudine generum. quæ in rhetorica tractant. At vero Catullus dici ea his multo maiora eſſe. vtpote: vbi quærat de virtute: & natura deorum. Præclare: egregie. Poſuiſſe ante oculos. id eſt explicaſſe & declaraſſe. Quid diſerte orator oporteret: videlicet duo genera cauſarum: quibus oratoria omnis materia informet: quam voluit eſſe queſtionem finitam. Nam infinitam ꝑ antonii ſnia catenus orator exercere debet: quoad de rebus eiuſmodi in oratione ſua dicere poſſit. Aſſumeret videlicet ex illa queſtione finita: & duobus generibus: quibus ipſa quæſtio informat: aſſumeret: quum eſſet de finita rōne diſſerendum: & ſimul orante dicenda exponenda narranda exequenda teſtimonia mandata legatōes hyſtoria cohortatio obiurgatio cōſolatio quæ nulla ꝓpria pcepta rhetorice habeāt ſed ab aliis inſtruant. vt ſupius dixit Antonius. Deduxiſti: Ipſe plane explicat: qđ antonius diſputauerat dicens. In duo genera in iudiciale & deliberatiuū. Cætera: vt queſtionem illam vniuerſalem: teſtimonia: legatorum mādata: vt hyſtoria: vt obiurgatio cohortatio conſolatio vt ſuperi⁹ dixit vt de his rebus ora

vim adeptus ſit: vt coꝝ mētes qui aut de republica aut de ipſis rebus: aut de his cōtra quos: aut ꝓ quibus dicat quū aliqua ſtatuēdi poteſtate audiant ad ſuum arbitriū mouere poſſit hunc de toto illo genere reliquarū orationū: non plus quæſiturū eēm quid dicat: ꝗ polycletum illū quū herculē fingebat: quēadmodū pellē aut hydram fingeret: etiā ſi hac nunqꝫ ſperatim facere didiciſſet. Tum Catullus. Pręclare mihi videris Antoni poſuiſſe ante oculos qđ diſerte oporteret euꝫ: ꝗ orator eēt futurus: quid etiā ſi nō didiciſſet ex eo quod didiciſſet aſſumeret. Deduxiſti eñ totū hoiem i duo genera ſolum cauſaꝝ cætera innumerabilia exercitationi & ſilitudini reliquiſti: ſed vide: ne in iſtis duobus generibus hydra ſit & pellis. hercules. et alia opa maiora: ne in illis rebus quas ptermittis relinquant: nō eñ mihi minus opis videt de vniuerſis generib⁹ rerum quā de ſingulorꝝ cauſis ac multo etiaꝫ maius de natura deoꝝ. quā de hominum litibus dicere non ē ita inquit Antonius dicam eñ tibi Catulle non tā doctus quā id quod eſt maius exꝑtus. Omniū cęteraꝝ rerū oratio mihi crede: ludus ē homini nō hebeti neqꝫ inexerci

tato neq̨ cõmuniũ litterarꝝ & politioris humani
tatis experti: in cauſarũ cõtẽtionibus: magnũ eſt
quoddã opus: atq̨ haud ſciam: an de hũanis ope
ribus longe maximũ: in q̃bus vis oratoris plerũ
q̨ ab imp̃itis exitu & victoria iudicat̃: vbi adeſt
armatus aduerſarius: q̃ ſit & ferię̃dus & repellen
dus: vbi ſępe is qui rei dñs eſt: futurus eſt alienus
atq̨ iratus. aut etiã amicus aduerſario: & inimic⁹
tibi eſt: quum aut docẽdus is eſt: aut dedocẽdus:
aut reprimẽdus: aut incitãdus aut oĩ rõne ad tẽ
pus ad cauſam orõne moderãdus: ĩ quo ſæpe be
niuolentia ad odiũ: odiũ autẽ ad beniuolẽtiã de
ducendum eſt: qui tanq̃ machinatione aliqua: tũ
ad ſeueritatem. tum ad remiſſionẽ animi. tum ad
triſticiam. tum ad lęticiam eſt contorquẽdus. om
nium ſententiarũ grauitate. omnium verborum
ponderib⁹ eſt vtendũ. Accedatur oportet actio
varia: vehemẽs plena animi: plena ſpiritus plena

.tor ſine p̃ceptõe eleganter dicere poſſit ſĩilitudine aliorum p̃ceptorum. Sed vide: quaſi in ſĩilitudine p̃ſi
ſtit Antonii: qui ſupra dixit quũ oſtẽdere vellet quid oratori faciendũ eſſet: vt ex his quæ difficilia tra
ctare didiciſſet: poſſ et alia: q̃ faciliora eſſent dicere. Nam ſĩilitudo hæc fuit antonii: qui imaginẽ Herculiſ
optime fingeret: nõ quæſiturũ quõ pellẽ formaret: quũ fingere herculẽ difficilius ſit. Pellẽ aut hydrã: q̃ſi
faciliora reſpectu imaginis herculeæ. Duo genera. ſ. iudiciale: & deliberatiuũ. Sed vide hæc duo gene
ra ita introducta ſunt a te quaſi res faciliores: q̃õ illa infinita vbi ea cõtinent̃ q̃ nullis p̃ceptis inſtituũt̃ q̃ſi
facilior. Sed vide ne id ecõuerſo dicen-
dum ſit: videlicet q̃õnem illã infinitã: &
oĩa: in quibus nulla p̃cepta rhetoricæ tra
dunt̃ ſint difficiliora duobus illis gene-
ribus hoc eſt vide ne ea q̃ tibi faciliora &
minora vident̃ cõuerſo maiora: & diffici
liora dici debeãt. Iſtis duobus. ſ. iudici
ali: & deliberatiuo. Alia opa maiora vi-
delicet infinita q̃õne: vbi tractat̃ de reb⁹
honeſtis: & turpibus: vtilibus & inutili-
bus. Quas p̃termittis: quaſi facillima.
Non eñ nõ minus oratoris negociũ
eſſe videt̃ tractare de his reb⁹ q̃ in diſpu
tatõne venire poſſent. Opis. i. laboris.
De vniuerſis hoc eſt he his: q̃ ſub infini
ta q̃õne cõtinẽt̃. ſ. de reb⁹ honeſtis & tur
pib⁹: vtilib⁹ & inutilib⁹: & cæteris hm̃oĩ
virtutib⁹: & vitiis. Quã de ſingulorũ:
videlicet d̃ cauſ hypotec̃. i. cauſ q̃ circũ
ſtãtiis inuolũtæ ſũt: vt cũ tractat̃ de pſo
na d̃ re d̃ loco de facultatib⁹ q̃s hũit is q̃
accuſat̃. Ac multo magis de natura de
orũ: q̃d p̃tinet ad p̃hiam: & methaphiſi
cam. Naturalis p̃hia: diuidit̃ in mathe-
maticã. & metaphiſicã. Methaphiſyca. i.
ea q̃ ſunt poſt naturalia: nõ dignitate ſed
ordine diſcendi: quia primo philoſopho
diſcẽda ſunt phyſica. i. naturalia: deinde
aggredit̃ metaphiſica i. q̃ ſunt poſt naturalia nõ dignitate ſcd̃a: ſed ordine: quia primo diſcenda ſunt na-
turalia: deinde ſupra nturalia: Supra naturalia dicunt̃ ſupra cœleſtia: videlicet dicere de natura deorum:
cuius naturæ ſint: & cuius formæ. Nam in hac diſputatõe philoſophi multa dixerũt: quæ minus p̃hã
da ſunt religioni noſtræ. Nam fuerũt qui dicerẽt deum humanam formã habere: quũ cõſtet eſſe inuiſi-
bile. Alii vero dum eſſe mentem ſapiamq̨ pfectam: oĩmq̨ rerum quæ ſunt ei ſubiecte quaſi prudentiam
quandã p̃curantẽ cœleſtia maxime deinde in terris ea quæ p̃tinẽt ad hoĩes: quæ oĩa deorum nature cõ-
ueniũt: q̃ ſit eadem ſempiterna. Nihil eñ valentius eſſe a quo intereat. Sed Simonides recte r̃ndiſſe d̃r
quũ Hiero. ſyracuſanus ex eo quæreret qualis deus eſſet ille cogitãdi deum vnũ popoſcit: poſtero die-
biduum petiit: & quũ ſepi⁹ duplicaret numerũ: admiratus Hiero. quæſiuit ex eo: quid ita faceret: r̃ndit
quia q̃to magis cõſidero tanto ſpẽs eius mihi videt̃ obſcurior. Non doctus quia maior eſt exp̃iẽtia
q̨ doctrina. Non eſt inquit. ſ. vt dicis. videlicet illa res de quibus generatim diſputãdũ ẽ. difficiliores
eſſe: q̨ forenſes cauſas. Orõ quæ cæteris ẽ adhibẽda. Nõ hebeti. i. nõ obtuſioris & tardioris ingenii
Neq̨ inexpto. i. nõ imperito. Inexercitato: qui nullã in his meditationẽ fecit. Cõmuniũ lr̃arꝝ. cões
lr̃as appellat ſtudia humanitatis: quæ ad grammaticã & rhetoricam p̃tinent. Politioris vrbanioris: q̃
ad politicum. i. ciuilem hoĩem p̃tinent. Ludus: Hæc quæ tibi difficiliora vident̃. p ludo habent̃ homi-
ni ingenioſo. Sed agere cauſas in iudicio maiori eſt opus ingenio. Contentionibus. i. diſceptationib⁹
ſcilicet cõtendere de iure de facto rei. Longe valde. De humanis opibus. i. eſt de omnibus negociis
humanis: quæ ad hoĩem p̃tinent haud ſcio an maximum ſit tractare cauſas. In quibus. ſ. cõtentionibus
Et primo dicit difficile eẽ oratori. q̃ videlicet etiã ſi egregie dixerit. tñ auditores plerũq̨ iudicant ex euẽ
tu cauſæ. vt ſi bene dixerit. & cauſam amiſerit cum imperitum iudicet ſi contra bene dixiſſe exiſtiment.
Vis: virtus. Exitu. i. ab euentu & ſucceſſu. Armatus inſtructus rõnibus & argumentis ſuis ad con-
tradicendũ: vbi abeſt. Hic breuiter: vim oẽm oratorem tangit quæ ad iudiciale genus p̃tinet. Ferię̃dus
quũ accuſas. Repellendus: quũ defendis. Vbi ſæpe rei dñs: videlicet iudex. Iudex eñ dñs eſt rei: nam
in poteſtate eius eſt vel damnare vel abſoluere ideo dixit cum aliqua poteſtate. Alienus atq̨ iratus &
quum iratus videbitur neceſſe erit magna arte vt ex alieno propitium & ex irato pacatũ reddas. Ami-
cus id eſt & ex amico neceſſe eſt reddas inimicum aduerſario. Inimicus ſed videtur iterare quod ſupe
rius dixerat futurus alienus & iratus efficit̃ auditor merito cauſe. Nam ſi cauſa fuerit eiuſmodi: quæ diſ-
pliceat aut etiam ſi ille nobiſcum amicicias non agat vtrunq̨ horum ſubtractum faciet. Alienus turpi-

doloris:plena ſeueritatis. In his opibꝰ ſiqs illā arte cōprahēderit:vt tanq̄ Phidias minuere ſignū efficere poſſit nō ſane quēadmodū in clypeo idē ille artifex minora illa opera facere diſcat: laborabit. Tū Catullus. Quo iſta maiora & mirabiliora feciſti: eo me maior expectatio tenet: qbuſdā rōnibus:qbuſue ꝑceptis:ea tāta vis cōparet̄: nō quo mea quidē iā interſit: neqꝫ.n.ætas id mea deſiderat: & aliud quoddā genus dicēdi nos ſecuti ſumus:qui nunq̄ ſentētias de manibus iudicū vi quadā orationis extorſimus: ac potius placatis eorū animis tantū quantū ipſi patiebant̄ accæpimus ſed tamen iſta tua:nullum ad vſum meū:tantum cognoſcēdi ſtudio adductus requiro. Nec mihi opus ē greco aliquo doctore:q mihi puulgata

tudine cauſæ alienatus. Iratus ꝑſuaſiōe aduerſariorū inſenſus. Amicus:grā aduerſarii. Inimicus:videlicet ſimultate aliqua:quæ tibi cū illo aliqñ fuerit. Docēdus videlicet honeſtā eſſe cauſam:q ipſi turpis eſſe videbat̄. Dedocēdus:diſſuadēdꝰ:vt diſſuadeas cām tuā nō eē turpē. Reprimēdꝰ ab ira:ſi qd tibi iratus fuerit. Incitādus contra aduerſarios:ſi forte eis amicus fuerit. Ad tps ad cām.i.ad cām tpis.i.ad opportunitatē cauſe. Omni rōne.i.oi mō.i.quocūqꝫ pōt. Moderādus:corrigēdus. In quo.i.in q̄ moderatōne:ſi te oderit:neceſſe eſt vt arte quadā ex alieno tibi beniuolū reddas:ſi aduerſariū dilexerit: iratū facias. Machina ꝓprie eſt inſtrm̄ q̄ moles aliqua facile quocūqꝫ volueris impelli pōt. Nā ſolēt qui eiuſmodi rerū artifices ſunt peritiſſimi machinas quaſdā ſtruere:qbus res grauiſſimas puo labore impelliūt. Pari rōne vtēdū eſt artificio quo auditorū animū:in q̄ſcūqꝫ partem volueris facile impellas. Qui.ſ.auditor Machinatōe inſtro quodā:q fabrivtunt̄ ad moles torquēdas. Ad ſeueritatē.i. aſperitatē:qd fit ꝑ amplificationē cū auget̄ crimen:& inſtigat̄ auditor. Ad remiſſionē:cōtrario & ad triſticiā:ꝑ cōmiſerationē:quū minuit̄ crimen & miſericordia captat̄:& vtrobiqꝫ orator curabit vt ſuauis nō rebus tm̄modo inſit:ſed etiam verbis:vt Vir.de Iunone. Gens inimica mihi tyrrenum nauigat æquor. Inimica dixit mihi non his quibus faueo ſed mihi tyrrenū dixit quaſi iam ytaliā teneret Aeneas. Illū i italiā portās:victorqꝫ penates:Illū dixit nō reliquas in italiā portare.victoſqꝫ penates:& qa poterat Aeolus dicere ſi ſe cū deos portant eis obſiſtere nō potero:dicit Iuno ſecū deos fractos & deuictos portare. Ad læticiā:nōnunqꝫ vrbanitate:& facetiis noſtris torquēdus eſt auditor ad læticiam. Omniū ſententiarū omniū verborū:vt non res ſolum: ſed etiā verba ſua vim habeāt:vt ſupra diximus. Actio.i.ꝓnūciatio:quia ꝓnūciatio in actione conſiſtit Nam ſi verba eſſent grauia:& veteris humili voce:nō ſeruares .i.decorū. Nam quū res de qua agit̄:ſeuera fuerit ac triſtis vehemēti voce:& cū quadā acrimonia ꝓnūcianda eſt. Varia:pꝫ res fuerit:vel ſeuera vel humilis vel triſtis vt læta. Vehemēs:quū acrimonia quadā ꝑ cōtentionē ē. Plena animi.i.iræ videlicet ꝑ cōtinuationē:vbi exclamatōe cōtinuata verba conficiunt̄. Plena ſpūs.i.intentioni voce ꝑ diſtributionem:vbi exclamatio ab imis faucibus adhibet̄. Doloris:hoc triſticiam ꝑtinet:quū ꝓnunciationem verbis ſimilem.i.mœſtam fecerimus:nam docet etiam Cice.plerūqꝫ in ꝓnūciatiōe quū de re triſti & mœſta loquimur caput eſſe pulſandum:& id ꝑ cōquæſtionē faciēdū:pars eſt diſtributionis vbi ad miſericordiam auditoris animus cōmouet̄. Seueritatis ꝑ cohortationem.i.quum res ſeuera fuerit: ſed ſeueritas ſignificat̄ in actione:voce magis q̄ geſtu corpis. Vox eñ quæ plenior eſt & canora:ſeueritatem quandam ſignificat:ſicuti vox humilis:& remiſſam leticiam quandam:p ſe fert. In his nunc ergo cōcludit antonius in cauſis:& in iudiciis ſi quolibet auditoris animū verſare didicerimus in cæteris rebꝰ quacunqꝫ tractanda fuerint nihil erit quod magnope laboremus. In his.ſ.exercitationibus verſandi auditorum animos. Comprahenderit:ſi eam artem cōprahenderit:vt tm̄ dicēdo valeat quantū phidias in fingēdo: ita non elaborabit in minoribus opibus quemadmodum phidias in clypeo. Phidias:qui mineruæ ſtatuam egregie fabricauit. Minora illa:hæc omnia ſupra memorata minora dicit. videlicet de rebus honeſtis turpibus de virtute & vicio & hẽ cæteris hmōi. Fuit autem phidias ſtatuarius clariſſimus melior tamen in d[illegible] Mineruæ quoqꝫ vt in na.hyſto. Pli.refert:ſtatuam fecit Athenis amplitudine cubitorum.xxvi.quæ eb[illegible]re & auro conſtabat. Sed in ſcuto eius in quo amazonum prælium cælauit ambitu parmæ eiuſdem concaua parte & gigantum dimicationem. In ſoleis vero lapitharum & centaurorum. In baſi autem ſunt dii.xxx.numero:& reliqua quæ Pli.de eodem tradit. Minora.ſ.potuit fingere. Non ſane:nam quū ipſe formaſſet ſignum mineruæ:facile fuit clipeum effingere.

TVM CATVLLVS. Hic eſt tercius tractatus:in q̄ agit̄ de eo qd ꝑtinet ad ꝑfectam dicēdi rationem hoc eſt de inuentōe earū rerū quæ ad veram eloquentiā ꝑtinent. Diuidit̄ aūt in quatuordecim capita q̄ oia ſuo quæqꝫ loco nobis plana fiēt. In primo aūt capite repħendunt̄ græci qui rerū forēſium ignari: & imperiti ꝑcepta oratori nec neceſſaria:nec ad veras cauſas accōmodata ſubiiciūt. & Catullus vbi Antonium diſputantem audiuit de his rebus quæ ad materiam ꝑtinerent oratoris:q̄ finita videlicet quæſtio circūſtantiis inuoluta maior atqꝫ ꝑſtantior ꝓpria eſſet oratoris:infinita vero nōnunq̄ ab eo tractaretur: quā ab oratore volebat eatenus ſuſcipi vt res eiuſmodi:ſi qñ opus eē cōtingeret:eas etiā ſciret ipſe orōni ſuæ inſerere:in hunc modū loqui introducit̄. Maiora & mirabiliora:quæ ꝓpria ſunt oratoris: videlicet

licet materiā hāc finitā q̄ duabꝰ his ſpeciebꝰ īformat̄.ſ.iudiciali:& deliberatiua. Et me maior expectatiō
tenet:ꝙ ab his etiam ſumi pn̄t p̄cepta:qbꝰilla ætiā q̄ſtio ſuppleret̄:q̄ difficilior aliis videbat̄:caꝫ Antoniꝰ
oſ̄ndit eſſe faciliorem. Quibuſnā rationibꝰ qbuſue p̄ceptis.i.qbus rationibus p̄ceptoꝝ eſt.n.endiadis.
Tāta vis.ſ.oratoris:q̄ in vtroqꝫ genere conſumit̄:in iudiciali & deliberatiuo. Neqꝫ.n.ætas id mea de
ſiderat:nec deſidero inquit:q̄ ad hāc facultatem pertinent:qđ mea ætas ita poſtulare videatur q̄ iam ingra
ueſcit:& p̄ſertim quū fuerim alio dicendi genere delectatꝰ. Id genꝰ.ſ.contentioſum qđ in foro & cauſis

p̄cepta decantet: quū ipſe nunq̄ forū.nūq̄ vllū iu
diciuꝫ aſpexerit: vt ꝑipateticus ille dr̄ Phormio.
quū Hānibal Carthagine expulſus.ephēſum ad
Antiocū veniſſet exul: ꝓque eo.ꝙ eiꝰ nomē erat
magna apđ oēs gl̄ia iuitatus ē etiā ab hoſpitibus
ſuis:vt eū quē dixi:ſi velit audiret:quūqꝫ ſe nō nol
le dixiſſet locutus eſſe dr̄ hō copioſus aliquot ho
ras de īꝑatoris officio:& đ oī re militari. Tū quū
cæteri q̄ illū audierāt: vehemēter eēnt delectati.
quærebāt ab Hānibale q̄dnā ille ipſe de illo phō
iudicaret. Hic pœnus nō optime græce:ſꝫ tn̄ libe
re reſpōdiſſe fertur multos ſe deliros ſenes ſępe vi
diſſe:ſed qui magis q̄ Phormio deliraret vidiſſe
neminē:neqꝫ me hercule iniuria:qđ.n.aut arrogā
tius:aut loq̄cius fieri potuit:q̄ Hānibali.q̄ tot an
nos đ impio:cū pp̄l'o Romano oīm gentiū victo
re certaſſet:græcū hominē q̄ nunqꝫ hoſtē:nūq̄ ca
ſtra vidiſſet: nunq̄ deniqꝫ minimam partē vllius
publici mūeris attigiſſet:p̄cepta đ re militari dare
Hoc mihi facere oēs iſti:q̄ đ arte dicēdi p̄cipiunt.
vidētur.quod.n.ipſi exꝑti non ſunt: id docēt cæ

verſat̄. Aliud videlicet familiare quie
tū ac planū:ſine vlla acrimonia:& ſine vl
la dicēdi vehemētia. Exorciſmꝰ:extor
q̄re eſt vehementia quadā & artificio di
cēdi ſn̄iam a iudicibꝰ ꝑ vim quodammō
auferre. Sn̄ias.ſ.dānandi vl' abſoluendi
Placatis:trāquillis:ac nulla orōne cō
motis:q̄a orator ꝓut cauſæ reqrūt audi
toꝝ aīos cōcitare ſolet vl' ad irā vl' ad odi
um. Quātū ipi patiebāt̄.i.quātū eius
poſtulabat volūtas. Sed tn̄ q̄uis īnq̄t ea
p̄cepta ſint a ꝓpoſito meo aliena q̄ tu ꝓ
feſſus es ea tn̄ nō eā vtilitat' ſed ſcie deſi
dero. Nec mihi. Et ne forte ſe excuſet
Antoniꝰ:ꝙ hæc conſuetudo tradendi p̄
cepta græcorū ſit dicit ſe quidē ſcire per
uulgata eſſe præcepta a græcis: nec ea ſe
deſiderare ab doctore græco qui ſibi p̄ce
pta oibus nota tradat. Peruulgata.hoc
loco Catullus dicit ſe græcoꝝ p̄cepta di
diciſſe: quæ vulgo de arte rhetorica pro
ponere ſolent: videlicet officium orato
ris eſſe:appoſite dicere ad ꝑſuadendum
Deinde tria genera cauſarū:demonſtrati
uum:deliberatiuū & iudiciale Poſtea q̄
qꝫ rhetoricæ artis ptes eē.ſ.inuentionē:
diſpoſitionē:elocutionē:memoriā & ꝓ
nūciationem:& cætera hmōi: & ob eam
rem nihil de eis curare. Quū ipe nunqꝫ
foꝝ.Quō inquit potuerūt græci præce
pta dicēdi nobis tradere:& ad veras cau
ſas accōmodata:quū nunqꝫ cauſas egerit
neqꝫ forū vnqꝫ aſpexerint. Vt ꝑipateti
cus & exemplo oſtendit græcos eiuſmo
di rhetores:qui ꝓfitentur ſe dicendi præcepta dare: eſſe temerarios:ꝙ videlicet eorum præcepta quoruꝫ
ipſi nullam experientiam habent aliis tradere audeant. Quū Hannibal Carthagine pulſus apud Anthi
ochū exularet:forte accidit:vt ab hoſpitibus eius philoſophus hic phormio ad conuiuium vocaret̄ cum
ipſo Hannibale:qui rogatus vt audire vellet Phormionē de re militari diſputantem:non recuſauit:quuꝫ
igitur ille multa de imperatoris & militū officio diſputaſſet & cæteri admiratione quadam tenerentur &
ipſe Hannibal nihil omino moneretur:interrogatus:quid de hac Phormionis diſputatione ſentiret. Tū
ille multos inquit deliros vidi ſenes:neminem auteꝫ Phormione magis et recte quidem ꝙ auſus fuiſſet
tractare de re militari:qꝫ nunqꝫ attigiſſet. Hannibale p̄ſertim audiēte quē conſtat imperatorem fuiſſe præ
ſtantiſſimū:qui bellum diu contra romanos geſſerit:et ita geſſerit: vt plerunqꝫ prælio victor euaderet: et
conuiuio Scipionem etiam cum Hannibale interfuiſſe:narrat Plutarchus. Q[…]m inter cætera quærere
tur ex Hannibale quem omnium primum putaret eſſe ducem Reſpondit Al[…]xandrum magnū:qui om
nem ferme terrarum orbem ſubegiſſet. Deinde quem ſcđm Pyrrhum dixit qui optime rei militaris peri
tiam tenuiſſet. Poſtea quem tertiū: tum ſe reſpondit Hannibal præſtantiſſimorum cæterorū ducem fuiſ
ſe. Hic Scipio Quid ſi me viciſſes. Enim vero inquit Hanibal:& Alexandro & Pyrrho me antepoſuiſſeꝫ
Vt peripateticus ille dicitur:quotiens incepta oratione multa interponuntur anteqꝫ periodus perfici
at:eo ꝙ hiperbatos obſcuriorem orationem facere videtur: iterum reppeti ſolet quod ab initio poſitum
erat:vt hoc loco locutus eſſe dicitur. Expulſus.poſtqꝫ Scipio aphricanꝰ ſuperior Carthaginē pop'o ro
mano tributariā fecit haud multo poſt populus carthaginēſis:quū videret Hannibalē inquietū eē:eū ciui
tate expulere q̄ patriā relinquēs ad Anthiochū regē Syriæ ſe cōtulit. Hoſpitibꝰ.ſ.Hānibalis. Copioſus
q̄ multarū rerū ſcientiā teneret. De impatoris officio.i.đ officio impatoris:& militū. Hic ꝓ tūc. Pœ
nus:Hānibal nō ſatis locutꝰ ē:vtpote barbarꝰ:q̄ græce neſciret:ſꝫ liberū dedit reſponſum.i.libero homine

dignum:vt libertatem quandā animi oſtenderet. Deliros:delirus ra.rum:& deliras vtrunq; deducitur a læra. Eſt autē læra foſſa recta:q̄ contra tuendos agros ducit̃:& inq; totius agri vligo decurrit.& quia rectus ē ſulcus lirare dedicuntur:qui a recta via declinant:ꝗ delirus eſt qui a ratione diſcedit.Ratio enim eſt recta via.ꝑ quam omnes ducunt̃:in qua ſignificatione boc loco:& vbiq; ponit̃. Neq; me bercule:laudat boc reſponſum Catullus:& ſimilitudinem affert:Vt inquit delirum eſſe duxit illum:ꝙ nunq̃ militiā exercuerit:ita ego etiam illos deliros exiſtimo:qui quum nunq̃ cauſas egerint:ꝑcepta dicēdi tradere audeant. Mebercule.ita me adiuuet bercules. Arroganti⁹:impudentius. Loq̄tius:petulantius. Hannibali:ac ſi diceret tanto duci. Græcum bominem.ſcilicet Pbormionem. Hoſtem.i.armatū militem. Nunq̃ caſtra vidiſſet.i.qui nunq̃ in caſtris fuiſſet. Vllius publici muneris qui nūq̃ alicuius officii ad rempu. pertinētis partem attigiſſet:ac ſi diceret:qui nunq̃ in gerenda repub.verſatus eſſet. Hoc mibi nunc confert ſimilitudinem rbetorum græcorū.ſicut Pbormio de re militari diſputabat:quū nunq̃ miles fuiſſet:ita bi qui nunq̃ cauſas experti ſint:præcepta tradūt. Docere conāt̃.i.i ſcola ꝑcepta ſua adoleſcentib⁹ tradūt & nō viris eruditiſſimis quemadmodū tu es o Antoni. Te.ſ.Antoniū Craſſum:& cæteros præſtantes. Erras Catulle in boc ſermone Antonius dicit ꝑcepta rbetorice artis græcoꝝ eſſe ſuperflua ꝙ omnibus vltro ſeſe offerāt:& ꝓpterea non eſſe neceſſaria.Et primū Catullo reſpondet:& bac occaſione capta ea nibilo minus breuiter enumerat:quia autem dixerat Catullos boc prudentiores eſſe doctores græcos q̄ pbormionem ꝙ non viros eruditos bæc quædam quaſi ludibria docerent:ſed pueros.Dicit Antonius fallere O Catulle:ſi credis græcos bæc præcepta ſua imprudenter pueris tantum tradere:nam neminem romanum exiſtimant participem eſſe doctrinæ.Ea inſolentia græci ſunt:vt tantummodo doctos ſe eſſe exiſtiment:romanos autem omnis doctrinæ penitus expertes. Erras falleris inquit Catulle quia dixerat Catullus eſſe rbetores græcos modeſtiores q̄ pbyloſopbos:eo ꝙ pbyloſopbus ille voluerat Hannibalē rē militarem docere rbetores autem tantummodo pueros docere conantur. Nam egomet qui non ſum puer ſed vir:non adoleſcēs:ſed grauioris ætatis bomo. Pbormiones:pbormionis ſimiles. Quis enim nemo inquit eſt tanta inſolentia.tanta impudentia:quanta græci rbetores qui eiuſmodi præcepta ſic tradunt quaſi romanum quemq̃ nibil omnino intelligere exiſtiment. Iſtorum rbetorum.ſ.græcorum.

Noſtrum:ſcilicet romanorum. Ac mibi quidem:& quamq̃ inquit intolerabili quadam ſint ineptia ego tamen illos facile patior:nam aut aliquid dicunt ꝙ non vtile ſit:ſed tamen non moleſtum aut aliquid ineptum.Si inutile:ne moleſtum quidem facile patior ſi vero aliquid ineptum:laudo meum conſilium ꝙ doctrinam eorum contempſerim. Perpetior & perfero:plus eſt perferre q̄ perpeti:nam perferre eſt perſeueranter ferre:vt illud patientiæ boc perſeuerantiæ ſit quæ partes ſunt fortitudinis.Patientia enim parū prodeſt niſi coniuncta ſit cum perſeuerantia. Nam aut:nunc affert rationes. Quod mibi id eſt quod ſi non vtile ſit minus tamen moleſtum. Aut efficiunt aut ſiquidem inepte dixerint efficiunt vt laudem propoſitum meum qui doctrinam eiuſmodi paruifecerim. Dimitto autem ſcilicet a diſputatione.

Non tam:non enim illos delirare dico ſicut Hannibal. Et eo fortaſſe:fortaſſe inquit plus negocii ſuſtineo:ꝙ eos lentius feram:nam me magis obtundunt q̄ ſi eos aſperius repellerem. Plus negocii id ē laboris plus ſuſtineo. Plus ſcilicet q̄ Hannibal. Sed eſt tamē q̄uis inquit bos rbetores græcos æquo animo feram:eſt tamen eorum doctrina perridicula & ita occaſione capta quaſi per tranſitum tangit:quæ ab ipſis de rbetorica præcipiuntur. Perridicula.id eſt riſu digna. Totam rem id eſt materiam rbetoricæ facultatis. Cauſæ controuerſiam:ſignificat bypotbeſim. In quæſtionis.tbeſim oſtēdit:videlicet infinitam illam propoſitionem materiæ. Diſceptatione rerum:inter conſulentes:quum ſuadeāt aut diſſuadeant aliquid:controuerſia vero ſignificat iudiciale genus:inter cauſidicos.Cauſidici autē vel accuſant vel defendunt vel petunt vel negant:& ita duas ſpecies rbetoricæ facultatis tetigit:quibus formatur finita quæſtio. Vel diſceptatione:& controuerſia:quia ex diſceptatione naſcitur controuerſia. Nam prius diſſentimus:deinde contendimus. Quæſtionis cauſam:bic nullā cauſæ mentionem fecit:quia ſimulac cauſa nominatur:continuo in circunſtantiis intelligitur:vt dixi ſuperius. Infinita dubitatione:qa ſiquis vellet diuidere in ꝑtes infinitā quæſtionē nullū finē inueniret.Naꝫ oia de q̄bus ſine circūſtātiis quærit̃ ſub

teros:ſꝫ boc minus fortaſſe errāt:ꝙ nō te vt Hānibalē.ſꝫ vt pueros:aut adoleſcētulos docere conātur. Erras Catulle inquit Antonius:naꝫ egomet in multos iam Pbormiones incidi:quis enim eſt iſtorum rbetorum q̄ q̄ꝙ noſtrū q̄cq̄ intelligere arbitretur:ac mibi quidē non ita moleſti ſunt.facile omnes ꝑpetior & perfero:nam aut aliquid afferunt quod mibi non diſpliceat.aut efficiūt:vt me non didiciſſe.minus pœniteat.Dimitto autē eos nō tā cōtumelioſe.q̄ pbiloſopbū illū Hanibal & eo fortaſſe plus babeo etiā negocii:ſed tñ eſt eoꝝ doctrina.quātū ego iudicare poſſum ꝑridicula. Diuidunt.n.totā rem in duas partes:in cauſæ cōtrouerſiā:& in q̄ſtionis cauſam appellāt rē poſitā in diſceptatione rerū & controuerſia.q̄ſtionē au

bæc continētur: vt ſuperi⁹ dixit: q̄ magnitudine ſit ſol: q̄ forma ſit terra: quid ſit turpe: qđ boneſtū: qđ vtile
& cætera bmōi. De cauſa p̄cepta dāt: de iudicialib⁹: foreſibuſq; cauſis. Nā quū ita diuiſerim: materiā rhe
toricæ facultatis: de finita p̄cepta dāt: de infinita aūt nihil oino. Mirū ſilētium: qa nulla oino p̄cepta pro
ponunt. Deniq; qnq;: poſtq̄ materiā ꝓpoſuerīt finitā & īfinitā formari duab⁹ ſpeciеb⁹. ſ. deliberatiua &
iudiciali: vł trib⁹ vt nōnulli volunt: demonſtratiua: deliberatiu & iudiciali adiungunt ptes: q̄ ſunt inuen-
tio: diſpoſitio: elocutio: memoria & ꝓnunciatio: q̄ ptes appellant̄ itegrales: eo ꝙ aliq̄ earū deficiēte rheto

tē rē poſitā in īfinita dubitatōne: de cā p̄cepta dāt
de altera pte dicēdi mirꝫ ſilētiū ē. Deniq; qnq; fa
ciūt q̄ſi eloquētię: iuenire qđ dicas: inuēta diſpo
nere. deīde ornate verbis poſt memorię mādare:
tū ad extremū agere & ꝓnūciare rē ſane nō recō
ditā. Quis. n. hoc nō ſua ſpōte videret. nemīnē poſ
ſe dicere: niſi & qđ diceret: & qb⁹ verbis: & quo
ordine diceret hr̄et & ea meminiſſet: atq; hæc nō
ego rep̄hēdo: ſed añ oculos poſita eē dico: vt eas
itē q̄ttuor: qnq; ſexue ptes vel etiam ſeptē: qm̄ ali
ter ab aliis digerūt̄: ī q̄s ē ab his oīs orō diſtribu
ta. Iubēt. n. exordiri: ita vt eū q audiat. beniuoluꝫ
nobis faciam⁹ et docilē et attētū. deīde rē narrare
ita vt veriſiſis narratio ſit. vt apta. vt breuis p⁹ aūt
diuidere cām. aut ꝓponere: nr̄a cōfirmar̄ argumē
tis ac rōnib⁹: deīde cōtraria refutare: tū aūt alii cō
cluſionē orōnis: & q̄ſi perorōnē collocāt. alii iubēt.
anteq̄ perorēt̄. ornādi aut agēdi cā digredi. deīde
cōcludere ac perorare: neq; hæc qdē rep̄hēdo. ſunt
eñ cōcinne diſtributa: ſꝫ tñ id qđ neceſſe fuit hoib⁹
expertib⁹ veritatis nō perite. Quę. n. p̄cepta p̄ncipio
rū & narratōnū eē voluerūt: ea ī totis orōnib⁹ ſūt
cōſeruāda. nā ego mihi beniuolū iudicē facili⁹ fa
cere poſſuꝫ ī curſu orōnis. q̄ꝫ quū oīa ſūt inaudita

rica facultas itegra non ſit. Nā quemad-
modū corp⁹ aliq mēbro deficiēte impfe-
ctum ē ita rhetorica ſiqua harū defuerit:
tunc itegralis nō erit quia non ſatis eēt i-
uenire: niſi iuenta diſponerēt̄: neq; diſpo
ni: niſi diſpoſita eloquerentur: & elocuta
memoriæ mādarētur: & niſi iuēta: diſpo
ſita elocuta & memoriæ mādata ꝓnūcia
rētur. Agere ad geſtum corpis ꝓnūciare
ad vocē referēt̄. Rē ſane nō recōditā. i. nō
obſcurā neq; latentē: q̄ ipa ſe ſua ſpōte of
ferat. Quis. n. Et ꝓbāt illud diuidūt ingē
hāc facultatē ī eiuſmōi ptes: q̄ oibus faci-
le offeruntur vt ſua ſponte cognoſci poſ-
ſint ſine vilis hmōi p̄ceptis. Nemo ē. n. q
nō videat nemīnē poſſe apte dicere niſi ē
q illa intelligat & habeat qđ dicat. Quid
diceret ꝓpter iuentionē. Quib⁹ vbis p
pter elocutionē. Quo ordīe: ꝓpter diſ
poſitionē. Meminiſſet: ꝓpter memo-
riā. Atq; hæc: ac ſi diceret nō nego quin
ſint apte diſpoſita & cōgrue ſed ea nō ne
ceſſaria eē contēdo. Ante oculos. i. ma
nifeſta eē oibus. Vt eas itē quattuor.
Hoc. di. ſm̄ diuerſas rhetoꝝ opiniones.
Alii. n. dixerūt orōnis ptes q̄tuor: tantū
mō. hi ſunt qui diuiſioni annectūt cōfir-
mationē. Dicūt. n. diuidi in exordiū: nar
rationē cōfutationē: diuiſionē. Alii quin
q; ptes exordiū: narrationē: diuiſionem:
confirmationē & cōcluſionē qa cōfirma
tioni coniungūt cōfutationē ſed a diuiſi
one ſeparāt confirmationē. Alii ſex. ſ. ex-
ordiū narrationē: diuiſionē: confirmatio
nē confutationē & concluſionem & hæc
opinio vulgatior ē. Alii ſeptē: nā his oī-
bus ptib⁹ addiderūt digreſſionē: vt orō-
nē exornem⁹: aut augeam⁹ anq̄ perorem⁹. Aliter ab aliis: ab aliis plures: ab aliis pauciores: vt mō dicebaꝫ.
Iubent. Nūc ptes orōnis oñdit: & q̄ p̄cepta in vnaq̄q; pte ipi rhetores tradiderūt. Beniuolū: hæ ptes
ſunt exordii: beniuolētia docilitas & attentio. Narrationis ptes ſunt tres: vt breuis: vt veriſimilis: vt dilu
cida ſit. Poſt autē diuidere: quia diuiſio duas ptes habet enumerationē: videlicet & expoſitionē: Enūe
ratio: quæ contineri non debet plus q̄ tribus ptibus: & expoſitio quū res de quibus dicturi ſumus bre-
uiter exponim⁹ & abſolute. Proponere quū oſtendimus quid nobis conueniat cū aduerſariis: aut quid i
controuerſia nobis relictū ſit. Tum. i. poſt has quinq; partes. Peroration. i. finē orōnis nam perorare
ē finē orōni imponere & nihil intereſt: iter perorationē & cōcluſioneꝫ. Alii iubē. ſm̄ eos qui dicūt ſeptē eē
orōnis partes. Digredi: digreſſionē fieri. Ornandi: tunc quū ea quæ per omnē orōem dixerim⁹ exē-
plis ornare voluerim⁹. Deinde: & vbi ꝓ digreſſionē ornauerim⁹ & amplificauerim⁹: continuo deinde
inferatur concluſio. Concludere efficiendo id qđ intendim⁹. Perorare hoc eſt finem imponere. Ne-
q; hæc quidē paucis verbis oīa q̄ ad artē rhetoricā ptinent p̄cepta complexus eſt ſicut vidiſtis: Anto. nūc
autē oñdit: ꝙ ab initio inſtituerat: hæc apte quidem diſtributa eſſe a rhetorib⁹ illis græcis nū tñ perite ſa-
tis ꝙ ea ordinem quendā ꝓbatū magis habent q̄ vtilitatem neceſſariā. Nec hoc rep̄hendo: ꝙ videlꝫ hæc
p̄cepta rhetores græci iuenerint: & iuenta diſtinxerint. Concinne. id eſt apte diſpoſita: vt primo qdem
materiam poſuerint. poſtea in genera diuiſerint: deinde in partes itegrales: deinde inſtrumēti membra p
poſuerint laudandum eſt. Sed tamen ſenſus eſt. congrue quidem diſtribuerunt græci rhetores. ſed im-
perite quod neceſſario contigit omnibus qui a veritate diſcedunt: nam imperite faciāt neceſſe eſt. Quæ
enim: hic ꝓbat græcorum rhetorum diſtributionem magis congruā fuiſſe q̄ veram. Quæ eñ. Vere inq̄

imperite diſtribuere:nam quæ dicũt exordioꝝ & narrationũ ꝓpriã ẽẽ:ea ego toti⁹ orõis ſua eſſe confirmauerim. Neq̃.n.in principio ſolũ auditorẽ:beniuolũ.docilẽ.attentũ reddere volo:ſed i orõe vniuerſa. Nã ego:Q uõ inquit beniuolũ mihi facere auditorẽ potero anq̃ quicq̃ dixerim⁹ d cauſa:quã ſuſcepim⁹:quũ em nõ audierint:nõ pñt ſe nobis beniuolos pſtare. In curſu.i.ꝓceſſu orõnis. Inaudita.qd in principio ẽ:quũ nihil ab oratore dictũ fuerit. Docilẽ:docilitatẽ etiã dico melius fieri poſſe:quũ cauſam aperuero. Nã docilis ẽ ille q̃ apt⁹ ẽ doceri.i.q cauſã itelligere cœperit. Polliceor.ſ.an q̃ aliqd ſit auditũ. Q uum doceo aperiẽdo eã p diuiſionẽ. Explano demonſtrãdo cauſaꝫ p expoſitionem.

Attentũ vero:ſed attẽtionẽ comparare debem⁹ab aduerſariis: nõ p exordiuꝫ ſolũ ſed p vniuerſã orõem. Tota actione.i.tota ꝓnunciatiõe:q̃uis actio mag⁊ ad geſtũ corpis ptineat. Actione:demõſtrãdo argumẽta nr̃a.i.i cõfirmãdis argumẽtis nr̃is:& aduerſarioꝝ refellẽdis. Excitãdis: cõmouẽdis ad audiendũ. Nõ prima nunciatione.i. nõ prima principii oſtenſione. Iã vero hactẽn⁹ oñdit imperite græcos illos artis ſcriptores feciſſe q̃tũ ptinet ad exordiũ:ꝙ hæ ꝓprietates nõ magis ſunt exordii q̃ toti⁹ orõnis nũc illud idẽ oñdere aggredit̃:de ꝓprietatib⁹ narrationis q̃ ſunt breuitas veriſimilitudo & dilucidítas: & ita tenendũ ẽ vniuerſã orõem debere: & breuẽ & veriſimilẽ:& dilucidã eſſe. Qui.ꝓ quõ.q.d.nulla hac rõne ducti fecerũt. Q uũ i hoc oĩs eſt error:ſenſus ẽ:Iccirco iquit rhetores græcorũ fallunt̃:ꝙ hãc dicẽdi rõnem:ſiue facultatẽ certis quibuſdã ac diffinit⁊ generib⁹: & ptib⁹ ſicut cæteras artes cõphẽdi arbitrant̃:qd longe ſecus ẽ. naꝫ oratoris officiũ multo latius patet: q̃ ꝙ diſpoſitis diſtinctiſq̃ quibuſdã q̃ſi mẽbris corpus vnũ efficiat:vt verbi grã. Aliæ quidẽ artes cert⁊ qbuſdã generib⁹ & ptib⁹ contінẽt̃ qd de arte rhetorica dici nõ pt.nã illa oẽs alias pſtat artes & cõphendit.ſicut Cicero dicit Grãmatica diſtribuitur in certa ac diffinita quædã genera.nã eius q̃ttuor ſunt genera:lr̃a:ſyllaba:dictio & oratio:Lr̃arũ rurſus quinq̃ ptes:aliæ vocales: aliæ ſemiuocales:aliæ cõſonantes:aliæ mutæ:aliæ liquidæ.Syllabarũ aliæ ſunt:vnius lr̃æ:aliæ duarũ:aliæ triũ:aliæ plurium cõphenſio.Dictionũ ptes ſunt:nomẽ:verbũ participiũ & ꝓnomen:& reliqua. Orationũ vero aliæ pfectæ:aliæ impfectæ:aliæ cõgruæ:aliæ incongruæ:& tam generũ q̃ ptium deſcriptiones: atq̃ diffinitiones ſunt faciẽdæ:qd i cæteris oĩbus artib⁹ fieri poſſe reperies ſed non ita i arte rhetorica: & hoc ẽ qd dixit ſuperius Antonius nõ artẽ ẽẽ:ſed ſemiplenã:& oẽs artes cõplecteretur amplitudine ſua:ꝙ magna ſit & late pateat. In hoc videlicet in hac facultate rhetorica. Cæteroꝝ.ſ.artificiorũ. Diſſimile.ſ.artificio grãmaticæ:dialecticæ:aſtrologiæ:muſicæ:arithmeticæ:aſtronomiæ:& ſic de cæteris huiuſmodi. Cuiuſmodi.ſicut ſupius.nã quũ Craſſus diceret ius ciuile oratori neceſſariũ ẽẽ: idq̃ ꝓbare vellet facillimũ eſſe: dixit corpus ẽẽ iuris ciuilis paucis generibus poſſe cõphendi:quia tria ſunt tm̃.ſ.ius naturale:ius lege: & ius conſuetudine. Deinde ſingulorũ generũ ptes.ſ.religio:pietas:gratia vindicatio:& obſeruãtia: & veritas. Jus cõſuetudine:pactũ:par:& iudicatũ:Ius lege:& earũ ptium diffinitiones:nã tot ptes ſunt q̃t leges iuriſconſulti exædificauerũt. In quo:videlicet in exponẽdis generib⁹ rerũ. Vitiũ ẽ ſi genus vllũ ptermittatur:oĩs diuiſio generũ debet ẽẽ plena:vt nullũ omino relinq̃tur. Mẽdoſum:quia ſicut genera ponenda ſunt oĩa:ita & generũ ptes. Tum verborũ omniũ diffinitiões. In diffinitione cauendum ẽ:ne quid ptereatur:qd ab aliis ſeparat diffinitũ:quæ ſunt genus & differentiæ.quib⁹ poſitis quicqd acceſſerit ſupfluũ erit.q̃ i deſcriptiõe rerũ ꝓprietas circũſcribatur. Diffinitiões generꝫ & ptium. Sed ſi hoc.q̃ ſi hoc inquit fieri pt i diſputatiõe iur⁊ ciuil:vt ipius quoddã q̃ſi artificiũ fiat.& ſi hoc idẽ i cæter⁊ artib⁹ fieri pt. in paruis:vt i grammatica.in mediocribus:vt arithmetica:nõ hoc idem cenſeo poſſe fieri in hac arte rhetorica. Iam dignior quia præſtat cæteris omnibus. Et maior quia omnes artes complectitur. Hoc videlicet.vt artificium quoddã fiat ex generibus.& partibus generum diſtinctis ac diſpoſitis. Tanta re.ſcilicet magnitudine:qua omnibus præſtat. Immenſa:latitudine:ꝙ omnes complectat̃. Sin autẽ:ſenſus eſt. Artẽ rhetoricã certis generibus ac ptibus cõphendi poſſe ego nõ arbitror:his autem qui arbitrantur ſatiſfacient græci doctores ſi modo eloquentiæ præceptores adhibendi ſunt: quod ego non concedo

docilem aũt non quum polliceor me demonſtraturum:ſed tum quum doceo: & explano:attẽtuꝫ vero credo tota actione excidandis mẽtibus iudicum: non prima nũciatione efficere poſſumus. Iam vero narrationem ꝙ iubẽt veriſimilẽ eſſe: & apertam:& breuẽ:recte nos admonẽt:qui autem hæc narrationis magis putant eſſe propria: q̃ totius orationis: valde mihi vidẽtur errare omino: quum in hoc omnis ẽ error:ꝙ exiſtimãt artificiũ eſſe hoc quoddã non diſſimile cęterorũ cuiuſmodi de ipſo iure ciuili heſterno die Craſſus cõponi poſſe dicebat: vt genera: rerum primum exponerent:in quo vitiũ eſt:ſi genus vllum ptermittatur deinde ſingulorũ generũ partes: in quo & deeſſe aliquã partẽ.& ſupare mẽdoſum eſt:tuꝫ verborũ oĩm diffinitiones:in qbus neq̃ abeſſe qcq̃ decet neq̃ redũdare:ſed hoc ſi in iure ciuili:ſi etiã in paruis aut mediocribus rebus doctores aſſequi pñt non idẽ ſentio tanta hac in re:tanq̃ immẽſa poſſe fieri. Sinantem qui arbitrantur. deducendi:ſunt

Ad eos.ſ.rhetores græcos qui hæc tradunt p̃cepta. Omnia iam explicata.i.explanata. Perpolita: id ẽ pfecta trãſlatio a fabris. Sunt.n.innũerabiles apud græcos hos q ſe rhetores ꝓfitent̃ multi ſunt libri:nec obſcuri:vt Hermogaras:Hermogenes:Lyſias & cõplures alii q de arte rhetorica ſcripſerũt. Nõ abditi:quia per ſe clari ſunt. Neq; obſcuri:id eſt neq; perplexi atq; difficiles. Sed videant: ſed non mihi vident̃ adhibendi eloquentiæ rhetores huiuſmodi:quia aliud eſt q̃d ipſi p̃cipiunt: & aliud quod cõuenit oratoribus. Ludendum quia græci rhetores ludere potius q̃ certare docent: & ẽ trãſlatio a tyronibus: q ꝓludiis quibuſdã ſe exercẽt anteq; adverſariũ ꝓliũ deſcendant. Arma eloquentiæ

ad eos: qui hæc docent omnia iam explicata: & perpolita aſſequentur:ſunt eñ innumerabiles de his rebus libri:neq; abditi neq; obſcuri:ſ; videãt quid velint ad ludẽdum ne: an ad pugnãdum arma ſunt ſumpturi: aliud enim pugna & facies aliud ludus campuſq; noſter deſiderat. Attamẽ ars ipſa ludrica armorum & gladiatori & militi prodeſt aliquid ſed animus acer & præſens & acutus idẽq; atq; verſutus: inuictos viros efficit nõ difficilius arte coniuncta. Quare ego tibi oratorem ſiciam inſtituam: ſi potero vt quid efficere poſſit. ante perſpiciam. ſit enim mihi tinctus litteris audierit aliquid.legerit.iſta ipſa præcæpta accæperit tẽtabo quid deceat quid voce quid viribus quid ſpiritu quid lingua efficere poſſit. ante ꝑſpiciam ſi intelligam ad ſummos poſſe ꝑuenire cohortabor:nõ ſolũ vt elaboret:ſ; etiã ſi vir quoq; bonus

Ad ludendũ more declamandi:ſicut i ſcola ſ.t. Arma nã arma ſunt cuiuſlibet rei inſtrumẽta.vt Virgi.in georgicis. Dicendũ & quæ ſint duris agreſtibus arma. Pugna in acie vbi nõ ſimulata pugna ſ; vera exercet̃. Ludus in campo martio vbi ꝓludia fiebãt pugnæ. Facies aſpect⁹ q̃a facies ẽ ingenit⁹ cuiuſlibet rei aſpect⁹. Aliud quia horridus aſpectus pugnæ aliud requirit.ſ.magnanimitatẽ. Ludus aptitudinẽ & agilitatẽ quãdã corporis & ꝑſiſtit in tranſlatione vt oñdat pugnandũ quodãmodo eẽ oratori: quũ ad cauſã dicendã venerit ſiue defendat ſiue accuſet. Campus.q̃a in campo martio ꝓludia q̃dã fiebant in quib⁹ imago quædam erat veri certaminis. Attamẽ diceret aliqs nõne dimicandi peritia ꝓdeſt: ꝓdeſt quidem:ſed ita:ſi magnitudinem quandam animi adhibuerit. Ludrica armorũ id eſt dimicãdi peritia. Gladiatori qui ſingulari certamine dimicat. Militi q cũ hoſtibus pugnat. Acer.i.acris & vehemens. Præſens firm⁹ ac ſtabilis. Acutus.ꝑſpicax in cognoſcẽdis his q̃ dicentib⁹ ſuis ꝓſunt. Verſut⁹ i inueniẽdis reb⁹ q̃ aduerſariis ſuis noceãt: & illud quidẽ ẽ ꝑſpicacitatis igenii hoc vero calliditatis. Verſut⁹ dr̃ cui⁹ mẽs crebro vertit̃ ad maliciã. Inuictos viros.ſ.oratores iuictos in hac arte dicẽdi. Efficit:reddit. Non difficilius: quia ꝓdeſt:vt dixit multis ars dimicãdi:ſicut oratori artificiũ dicẽdi:ſed non in eo ponenda ſunt omnia. QVARE EGO TIBI. Hoc ẽ ſc̃dm caput hui⁹ tractatus vbi docet̃ q ſint ad oratoria ſtudia admittẽdi: Et q̃ in optimis oratorib⁹ excellãt:nõ ſolũ diligẽti imitatiõe:ſed etiã freqũẽti exercitatiõe ꝓſequẽdũ. Ita inquit antoni⁹ q̃nquidẽ de inſtituẽdo oratore dicturi ſum⁹:primo mihi cõſiderandũ videt̃ q̃d valeat nũq̃d ad eã ꝓſtantiã venire poſſit:neq;.n. d̃ mediocri:aut humili loq̃mur:ſed de excellẽti: & ꝓſtanti. Quare quãdoquidẽ nõ mihi videt̃ oĩa:q̃ ꝓpria ſũt orator; i his cõſiſtere:q̃ vulgo dñr:dicã ꝗ quid d̃ oratore ſentiam. Inſtituã.i.ſic incipiam fingere oratorẽ. Quid efficere poſſit.i.q̃tũ valeat. Ante videlicet q̃ ad hãc facultatẽ admittendũ eẽ cenſeã. Si.n. Et incipit oñdere: quib⁹ mõis periculũ faciat eius: quẽ ad facultatẽ admittendũ iudicabit. Mihi:ſupuacuũ ẽ: & nihil ſignificatiõis habet: vt idẽ Cicę. in alio loco q mihi accubatis. Tinctus imbut⁹: & mediocriter erudit⁹. Audierit:a p̃ceptoribus. Legerit:p ſe ipſe ex libris. Iſta ipſa p̃cepta:q̃ vulgo tradunt̃ a rhetorib⁹ græcis:q̃ pauloante dixit de materia orator;:de duplici forma: & cæteris hm̃oi. Quid deceat.i.q̃d decẽs ſit & q̃ idoneus ſit. Voce:q̃ in tres ptes diuidit̃:in magnitudinẽ:firmitudinẽ: & mollitudinẽ.i.an magnã firmã: & p cõmodo ſuo variabilẽ habeat vocẽ. Quid viribus:declarat vic; quid ſpũ.i.tentabo an firmis: & bonis lateribus ſit ad ꝓnunciandũ. Quid lingua id ẽ an volubilẽ & expeditã habeat linguã. Si intelligã:ſi oĩa videbunt̃ ineſſe adoleſcenti:q̃ ad ſummũ oratorẽ ꝓducebãt:tm̃ oratori optimo tribuo:vt ipm̃ nõ ſolũ adhortari:ſed etiã obſecrare non dubitẽ. Elaboret.ſ.in ſtudiis eloquẽtiæ. Si vir quoq; bonus ſi non ſolũ ad hãc facultatẽ ꝑdiſcendã natus erit: verũ etiã vir bonus fuerit.h.d.quia eloquẽtia ſine ſapientia ꝓdeſt nunq̃ obeſt vero ſæpe:quod etiam Quintilianus ſentit:quũ diffinit oratorem. Orator eſt vir bonus dicendi peritus. Nam vniuerſa ciuitas: vt Heſiod⁹ ait Sæpe malu; hominem ſentit. Pari ratione bono viro vniuerſa ciuitas fruit̃:ſed ſi mihi non dederit ſpem poſſe ad ſummũ oratorẽ peruenire nõ valde eum ſollicitabo.ſed ad arbitriũ ſuum dimittam: velit an nolit eloquentiã ſequi. Sin impar:ſi videbitur non poſſe adæquare ſummũ oratorẽ. Mediocris:vt mediocriter eloquẽtia valeat. Moleſtus.i.non magnope fatigabo:aut ſollicitabo eũ:vl' adhortatione vel p̃ce. Sin plane ſed ſi oĩno ieptus erit ad hæc ſtudia eloquẽtiæ:vt nullã ptem nec corporis habeat:nec ingenii vel perexiguũ admodum ipſum non ſolum dehortabor ſed etiam deterrebo:vt ad aliud ſe transferat. Abhorrebit.i.manifeſte alien⁹ erit. Abſurd⁹ abſonus. Cõtineat ſcilicet ab eloquẽtia. Aliud trãſferat ſtudiũ

mibi videbit̃:obſecrabo:tantũ ego in excellente
oratore:& eodẽ viro puto eẽ ornamẽti vniuerſæ
ciuitati:ſin videbit̃ ipar: & quũ oĩa ſũmaꝫ fecerit
tamen & mediocris orator eſſe venturus: ꝑmittã
ipſi qd velit moleſtus magnopeꝑe nõ ero: ſin plane
adborrebit: & erit abſurdus: vt ſe cõtineat: aut ad
aliud ſtudiũ trãſferat: admõebo nã neqꝫ is ꝗ opti
me põt deferendus eſt vllo modo a cobortatõne
noſtra: neqꝫ is qui aliꝗd põt deterrẽdus: qđ alteꝝ
diuinitatis mibi cuiuſdã videtur: alterũ vel nõ fa
cere qđ non optime poſſis. vel facere. qđ nõ peſſi
me facias bũanitatis. tertiũ vero illud. clamare cõ
tra ꝙ deceat. & ꝙ poſſit. bois eſt. vt tu Catulle. đ
quodã clamatore dixiſti: ſtulticię ſuę ꝙplurimoſ
teſtes pręconio domeſtico colligẽtis. De boc igi
tur. q erit talis vt cobortãdus: adiuuãduſqꝫ ſit ita
loꝗmur: vt ei tradam⁹ ea dũtaxat: ꝗ nos vſus do
cuit: vt nobis ducib⁹ veniat eo: quo ſine duce ipi
ꝑuenim⁹: qm̃ meliora docere nõ poſſum⁹. Atqꝫ
vt a familiari noſtro exordiar: bunc ego Catulle
Sulpitiũ: primũ in cauſa paruula adoleſcẽtulũ au
diui. voce & forma: & motu corꝑis: & reliquis re
bus aptũ ad boc munus: de quo quærim⁹: orõne
aũt celeri: & cõcitata: qđ erat ingenii: ſꝫ verbis ex
ferueſcẽtib⁹: & paulo nimiũ redũdãtib⁹: qđ erat
ætatis: nõ ſuꝫ aſpnatus: volo. n. ſe efferat i adoleſcẽ
te fæcũditas: nã facili⁹ ſicut i vitib⁹ reuocãt̃ ea ꝗ

cui magis videat̃ eſſe idoneus. Nam neqꝫ: & reddit rationẽ: cur primũ quidẽ adbortabit̃: ſecundũ non
valde ſollicitabit: poſtremũ vero omĩno alienabit. Optime. ſ. eloquentiã cõſequi. Deſerẽdus: non de
bemus eũ ſine adbortatiõe vnqꝫ relinqre. Neqꝫ is qui mediocris orator euadere poſſe videt̃. Deter
terrẽdus: remouẽdus etiã ſi in bac arte optime non valeat. Quod. ſ. euadere optimũ oratorẽ. Alterũ
videlicet nõ facere: qđ nõ poſſit optime facere: vl' facere qđ nõ poſſit. Alterũ: vt qui mediocris faculta
tis ẽ ad eloquẽtiã. Tertiũ videlicet ineptũ oĩno nibilomin⁹ ſtudiis eloquẽtiæ iſiſtere: nibil aliud facere vi
det̃: ꝙ ꝙ tu O Catulle de quodã decla
matore dixiſti: qui erat ineptus. Deceat
cõueniat. Quã poſſit. i. ſupra vires ſuas
Præconio: domeſtico: ſenſus ẽ abſurdũ
& alienũ ab eloquẽtia bominem velle tñ
eloquẽtiæ ſtudiis operã dare: nibil ẽ aliđ
ꝙ clamando ineptiæ ſuæ arbitros facere
quẽadmodũ ꝑco tuba ſtrepẽs populum
colligere ſolet: in quo etiã cõparat borri
dũ clamorẽ orator̃ tubæ ſtrepẽti præco
nis. Nã quũ voluerit clamare: teſtes oẽs
ineptiæ ſuæ faciet. qui ad eũ clamantẽ cõ
currẽt. Colligẽtis ꝑconio. i. voce. Naꝫ
quẽadmodũ ꝑco tuba populum colligit
ita ipſe quũ in foro ineptus ſit tñ clamare
velit omẽs cõcurrere facit & multos qui
ineptiæ ſuæ ignari erant teſtes facit. De
quodã declamatore: nã Catullus luſerat
in quẽdã declamatorẽ: ad quẽ oẽs cõcur
rebãt: nõ audiẽdi: ſed ludificandi cauſa.
De boc igit̃ nũc dicit: poſtꝙ delegeri
mus eũ: qui ad eloquẽtiã idoneus fuerit
reliquũ erit vt ea ipi tradere velim⁹ quæ
nos vſu & exercitatione conſecuti ſum⁹.
Neqꝫ. n. meliora babem⁹ ꝑcepta quibus
ipm̃ inſtituere poſſim⁹ qui velit ꝑuenire
ad ſummam eloquentiam. Talis. i. qui
natus erit ad eloquentiam. Quæ nos
vſus docuit in ea ꝗ nos vſu & exercitati
one didicimus. Eo. i. ad eã dicẽdi facul
tatẽ. Ipſi. ſ. ego: & tu o Craſſe. Atqꝫ vt
& incipit ꝑ ſimilitudinẽ oñdere: ꝗlis eſſe
debeat: qui ad eloquẽtiã abborret. Atqꝫ
vt. i. de familiaris noſtri Sulpitii exẽplo
ſummã dicendi principiũ: qualis eſſe de
beat q ad oratoriã facultatẽ admittitur.
Hũc demõſtratiue dixit: In cauſa par
uula. i. exigua & exili & facili. Voce. ſ.
canora: firma magna & verſatili & clara.
Forma: vultus babitu & oris. Mo
tu corpis. i. geſtu. In reliquis videlicet
in ſpiritu & lingua: vt firmis lateribus & volubili lingua eſſet. Celeri veloci & agitata. Ingenii: natu
ræ ſuæ. Exferueſcentibus. i. erumpẽtibus. Redundantibus. i. ſupabundãtibus: & eſt tranſlatio a fon
te ſcaturiente & erumpente. Aetatis: nam adoleſcentiæ conceditur luxuries quædã oratiõis. Quod. ſ.
banc vim & vebementiã copiam: & vbertatẽ dicendi. Nõ ſum aſpernatus: Liptote eſt. i. libenter admi
ſi. Efferat. i. ſe effundat. Fecũditas. i. copia dicendi. Nam facilius ſicut in vitibus pulcberrima ſimili
tudo. Sicut laſciuientis vitis facilius eſt pampinos reprimere ꝙ in vite deficiente nouam virgulam exci
tare: ita ẽ etiã oratoris facilius laſciuientis orationẽ refrenare: ꝙ langueſcẽti nõnibil addere. Nimiũ ꝓ
fuderunt. i. nimium ꝓfuſa ſunt. Nam pampini quũ nimis luxuriauerint reprimi poſſunt falce. Quã ſi ni
bil valet. i. ſi langueſcat. Excitantur: perſiſtit in trãſlatione. i. ea aliis excitant̃: id eſt ex vitibus inutilibus
Noua ſarmenta. i. tenellæ & noue virgulæ pullulãtes ex vite: quas quũ excideris piculum ẽ. ne vites inte
reant. Cultura: ſatione vinitoris opa & induſtria. Excitant̃. Cultura inſitione: quia non tã facile ſuſci
tant̃ ẽ inſerere vites. Noua ſarmẽta. i. nouos ſurculos. Ita volo: pari rõne de oratore: ſi in eo ſuperflua
oratio fuerit: facile erit reprimere: ſi vero defuerit oratio: non tam facile erit excitare. Amputem abſcin
dam. Non enim reddit rationem cur velit in adoleſcẽte aliquid ſuperabundare: quod amputari poſſit
Quicqd eñ cito matureſcit: breuiter ſuccũ amittit & vnũ ſeqtur ex altero: & in trãſlatõe ꝑſiſtit. Significat

aūt moderatā in adoleſcēte orōnē cito euaneſcere. Vidi docilē. i. doceri aptū & idoneū: Indolē i. vidi ſtati virtutis imaginē que ipo aſpectu dignoſcit̄ indoles. n. ē ſpēs future ꝓbitatis. Eū ſ ſulpitiū ꝓde re tpś. ſ. in ſchola declamatoꝝ. Cohortat⁹: ſed eū admonui vt ſibi foꝝ ꝓ ſchola deligeret: vbi cāſ ageret. Ludū: ſcholā: nā mgr̄ ludi dicit̄ mgr̄ ſcholę: in ſcola em̄ q̄ſi lud⁹ exercent̄. Mgr̄m ſ. oratorē quē piā: & pſiſtit in ſilitudine: ſicut ſcholaſtico lud⁹: ita oratori foꝝ ſit q̄ſi ſtudiū. Me quidē ſi & etiā admonerē ſi mihi obſeq̄ret̄ vt pre cæteris deligeret L. craſſum q diſputatoi intererat. Sed audiret. i. ſiqd̄ in

ſeſe nimiū ꝓfunderūt: quā ſi nihil valet materieſ noua ſarmēta cultura excitantur ita volo eſſe in adoleſcēte: vn̄ aliquid amputē nō em̄ pōt in eo eē ſuccus diuturnus: qd̄ nimis celeriter ē maturitatē aſſecutum. Vidi ſtatim docilē: vidi indolē: neq̄ dimiſi tēpus: & cū ſum cohortatus: vt foꝝ ſibi ludū putaret eē ad dicēdu: mgr̄m autē quē vellet eligeret: me quidē nō: ſed audiret. L. Craſſum qd̄ iſte arripuit: & ita ſeſe facturum cōfirmauit: atq̄ etiā addidit gratiæ. ſ. cā: me quoq̄ magiſtꝝ ſibi futuꝝ. Vix anus interceſſerat ab hoc ſermōe cohortatiōis meæ: quum iſte accuſauit. C. Norbanū defendēte: me nō eſt credibile qd̄ intereſſe mihi ſit viſum inter eum qui tum erat: & qui āno an̄ fuerat. oīno in illud gen⁹ eū Craſſi magnificū: atq̄ ꝑclarum natura ipa ducebat. ſed ea nō ſatis ꝑficere potuiſſ;: niſi eodē ſtudio atq̄ imitatōne incœpiſſ;: atq̄ ita dicere cōſueſſ; vt tota mēte Craſſum atq̄ oīmi animo intueret̄. Ergo hoc ſit primū in ꝑceptis meis: vt demonſtrem⁹ quē imitemur: atq̄ ita: vt q̄ maxime excellant: in eo quē imitabimur: ea diligētiſſime ꝑſequamur. Tum accedat exercitatio: qua illum quē elegerit: imitādo effingat: atq̄ ita exprimat nō vt multos imitatores ſæpe cognoui: qui aut ea q̄ facilia ſunt: aut etiam illa q̄ inſignia ac pene viciosa conſectētur imitādo. nihil ē facilius: quā

obtēparet mihi: & ē honeſt⁹ dicēdi modus. Qd̄ ſ cōſiliū meū. Ita ſeſe facturꝝ id ē nec ipe quidē tard⁹ fuit parēdū ꝑceptis meis. Arripuit. i. rapti accepit & ſine mora. Ita quēadmodū ꝑceperā. Atq̄ etiā: & ꝑter ꝓ q̄ ipi. L. craſſus q̄ſi magiſtꝝ ꝓponebā: me quoq̄ ꝓmiſi mgr̄m fore: ſi ita videret̄. Grē. i. cauſe mei erga illū fauoris: me quoq̄ i nō ſolū mgr̄atū habituꝝ eē. L. craſſum: ſed me quoq̄: ſi ita videret̄. Vix ānus interceſſerat. Et nihil mea me f. fellit opinio: nā vix āni ſpaciū ꝑterierat: cū hic auſus eſt accuſare C. norbanū me defendēte illū. Accuſauit. ſ. repetūdaꝝ. Nō eſt credibile: ꝑ redi nō pt: q̄ſta mihi differētia viſa fuerit inter ſulpitiū q̄lis erat quū adhortat⁹ ſum illū & qui poſtea fuit: quū aduerſus. C. norbanū cām diceret: nā idē eē nō videbat̄. Intereſſe. i. differre. Qui tu. ſ. tpe adhortatōis meæ. Anno an̄. ſ. accuſatiōnē Norbani: acſi diceret multo: multoq̄ ꝑclarior. Oīno: ſenſus ē: valde nat⁹ erat: vt aſſeq̄ret̄ craſſi excellētē dicendi rōnē. Magnificū: dignitate. Præclaꝝ: excellētia. Sed ad ea: Natura quidē plurimū valet: ſed ipſa ꝑ ſe infirma eſt: niſi ſtudiū & induſtria adhibeat̄. Sed ea ſ natura tā & ſ erat egregia i ſulpicio: tn̄ non potuiſſet oia efficere ad cōſeq̄ndū illud genus craſſi: niſi ſtudiū & induſtriā ad illū adhibuiſſet. Eodē: eſt aduerbiū i. in id genus ſtudio & volūtate incidiſſet: niſi dicendi cōſuetudinē adhibuiſſet. Tota mēte i. oi diſputatōe atq̄ volūtate craſſū ſibi ꝓponeret quē imitaret̄. Ergo hoc a ſupiori infert. q̄ quidē inquit tm̄ valet imitatio ſicut exēplo Sulpitii oñdim⁹. ergo hoc ſit primū in preceptis meiſ: vt excellētes viros ipi ꝓponam⁹: quos ſequat̄ & imitet̄ egregie: & quēadmodū demōſtram⁹ hāc viā ſuſcipiēdā eē vt q̄cq̄d egregiū videbit̄ in eo quē imitabit̄ id ſtudeat diligētiſſime aſſeq. Nō. n. oia imitari debem⁹: q̄ in eo ſunt q̄ poterit etiā i eo aliq̄d ineſſe vicii ſed tm̄mō q̄ optima ſunt & excellētia: Demōſtrem⁹. ſ q̄lis eē debeat is quē imitemur. Excellēt. i. ꝑſtabūt & ꝑclara erunt. Tū accedat. i. quū ea cognouerit: q̄ in oratore videbunt̄ eē ꝑſtātiora: ad q̄ tota mēte feret̄ velim ipm diligētiſſimā adhibere exercitatōem: vt quē imitat̄ exprimere poſſit & repr̄ſētare. Accedat: adiiciatur. Qua illū effingat atq̄ exprimat. i. formet: & repn̄tet. Ita nō vt multos. Oſtēdit modū imitādi: ſenſus ē. Volo inq̄t vbi cognouerit q̄ in oratore ꝑſtātiſſima ſint: q̄ imitāda ſuſcepit. tūc adhibeat exercitatiōnē vt formare: ac repn̄tare poſſit: quē imitat̄ nō tn̄ exēplo coꝝ duci: qui adeo ſtudioſi ſunt imitādi eos: quos ſibi ꝓpoſuerit: vt nō ſolū q̄ in his ꝑclara ſunt: veꝝ etiā q̄ facilia ſunt & vicioſa imitāda cōſueuerint: quoꝝ alteꝝ vulgare: alteꝝ nō ꝓbandū. Inſignia magna & notabilia. Inſigne nō ſolū de virtute ſed etiā de viciis. Oīne em̄ qd̄ excellit: ſiue illud viciū: ſiue virtutis fuerit: inſigne appellat̄. vt Vir. Scilicet an̄ alias amor ē inſignis equaꝝ. Nihil ē facilius: & quū duo ꝓpoſuerit vitāda in imitatione vnū eſt ne facilia deligam⁹ alteꝝ ne vicioſa. Demōſtrat facilia primum deinde vicioſa & more optimi ꝑceptoris Ci. ꝓponit primo quidē quid faciendū. Facilius. Siquis delegerit ſibi imitādū oratorē ꝑſtantiſſimū: & imitabit̄ ei⁹ hitū: nihil magnū erit. hoc n̄ facillime faciet: vt q̄lis erit habit⁹ talē & ipe hr̄e poſ

amictū imitari alicui⁹:aut ſtatū:aut motū: ſi ve
ro etiam vicioſe aliqd eſt id ſumere:& in eo vi
cioſum eē:non magnū eſt:vt ille qui nunc etiam
amiſſa voce:furit in rep. Fuſios neruos in dicen
do. C. Fimbrie quos tñ habuit ille nō aſſeqtur
oris prauitatē:& verbo⁊ latitudinē imitat̃. Sȝ
tñ ille nec diligere ſciuit cui⁹ potiſſimū ſilis eēt:
& in eo ipo quē delegerat:imitari etiā vicia vo
luit. Qui aūt faciet:vt oportet:primū vigilet: ne
ceſſe ē in deligēdo:deide quē ꝓbauerit i eo que
maxie excellēt ea diligentiſſime pſeqtur. Quid
eñ cauſæ cēſeris eē cur ætates extulerint ſigulæ
ſingula ꝓpe gña dicēdi:qđ nō tā facile ī nr̃is ora
torib⁹ poſſum⁹ iu dicare:qa ſcipta ex qbus iu-
diciū fieri poſſit:nō multa ſane reliqrūt:ꝙ in græ
cis:ex quo⁊ ſcriptis cuiuſqȝ ætatis:q̃ dicēdi rō:
volūtaſqȝ fuerit intelligi p̄t. Antiqſſimi fere ſūt:
quo⁊ qdē ſcripta cōſtent Pericles atqȝ Alcibia
des & eadē ætate Thucydides:ſubtiles:acuti:
breues ſentētiis magis:ꝙ verbis:abūdātes non
potuiſſet accidere vt vnū genus eēt oim:niſi ali
quē ſibi ꝓponerēt ad imitadū:cōſecuti ſunt hos
critias theramenes lyſias. multa lyſie ſcripta ſūt.
nōnulla critia. de theramente audiuim⁹ oēs
etiā.tū retinebāt illū Pericli ſuccū ſed erāt paulo
vberiore filo. Ecce tibi exortus eſt Iſocrates ma
giſter iſtorum omnium cuius eſt ludo tanꝙ ex
equo troyano innumeri principes exierunt. ſed
eorum partim in pompa:partim in acie illuſtres
eſſe voluerunt. Itaqȝ & illi Theopompi. Epho-

ſit. Amictū i cultū corpis:vt pallā ab hūeris pēdentē vſqȝ ad talos habeat. Statū:quō ſteterit in ꝓnū
ciādo eodē mō ſtare ſtudeas. Aut modū vicȝ geſtū corpis:quo geſtu corpis vſus fuerit i ꝓnūciādo
eo tu quoqȝ vtaris:q oia ſūt facillima:ſȝ in aliis q ſūt ꝓbabiliora. Si vero:& hoc ꝯtu̇lad ea q facilia ſunt
In eo.i.que imitari cōſtituis. Vicioſum:natura n. hoīes ad vicia ꝓcliues ſūt:vtrūqȝ ergo vitare debe
mus. Vt ille fuſi⁹. Et exēplū poit cuiuſdā fuſii:q quū ſibi. C. fimbriā imitādū ꝓpoſuiſſet:q i illo vitupē
rāda erāt diligētiſſime aſſecut⁹ ē:virtutē vero oino ptermiſit. Amiſſa ꝓpter ætatē quū ſenex eſſet:&
vocē pene amiſiſſet. Furit dicendo de
rep. in orōe ſua. Quos tñ:& ꝗuis inſa
niat:nō tñ aſſequit neruos. C. fimbriæ i
dicēdo. Neruos vim & virtutē orōis i
dicēdo. Oris ꝑuitatē.i ꝑuerſitatē & de
formitatē. Nā qa fimbria icitatior erat
in dicēdo:neceſſe erat vt rictum oris de
formaret:qđ fieri ſolet ab his q incitati
ores ſunt. Et verbo⁊ latitudinē.i. hian
tia verba & longo ambitu ꝓnūciata. Sȝ
tñ. Hic dupl̄r errauit & ꝙ nō delegit op
timū: & ꝙ in eo quē delegit:vicia poti⁹
ꝙ virtutes eſt aſſecut⁹:optim⁹ eſt ille in
quo nihil oīno inſit vicii. In eo.ſ. fim
briā:ſi nō delegit optimū at ſaltē ōmiſ
ſis viciis:q in eo ꝓbāda erāt:imitat⁹ eēt
Qui aūt. Cōcludit ꝗ ne in alte⁊ horū
vicio⁊ aut i vtrūqȝ incidam⁹ ſ.& facilia
& vicioſa. Primū quidē dabit opam vt
optimū delegat:ꝙ ſi optimū delegerit:
nō poterit facere q ꝓbāda nō ſunt:ſȝ tñ
ſi quē ſibi ꝓpoſuerit i quo ſit aliqd vicii
imitet̃ virtutes eius tm̄. Vigilet.i. dili-
gēs ſit. Excellēt:pſtabūt. Diligendo.ſ.
optimū oratorē. Quid.n. Hic antoni⁹
ſiue Cic. i pſona antonii auctoritate ma
io⁊ ꝓbat ꝓponēdū eē qndā in dicēdo
ꝓbatiſſimū quē imitemur. Dicit.n. hoc
idē factitaſſe oratores illos veteres:vt
imitarēt̃ quēpiā. ꝙ ſiqs eo⁊ ſcripta dili
gēti⁹ cōſideret:id eos oīni ætate fuaſſe
repiet. Extulerit:ediderit:ꝓduxerit:vt
Virgi. Extulit hæc decios:marios:ma
gnoſqȝ camillos. Aetates:alii diffiniūt
nūero cētū āno⁊:alii trigita tm̄mō ꝗto
tpe curſum ſuū Saturn⁹ pagit. Qđ nō
tā:icdita fuiſſe:videlicet ætates oēs ſua
ꝗqȝ dicēdi gña hūiſſe poſſum⁹ facili⁹ in
græcis cognoſcere ꝙ in latinis ꝓpterea
quia græco⁊ mlti libri ſūt:nr̃o⁊ āt pau
ci admodū ne nullos dicā. Cuiuſqȝ æta
tis a tpe craſſi itellige. Ex quo⁊ ſcriptis
Ex ſcriptis græco⁊ intelligi p̄t:quis cui
qȝ dicēdi mod⁹ placuerit:& quo quæqȝ
ætas dicēdi gñe delectata ſit. Ex ſcriptiſ
que plurima vſqȝ ad hāc ætatē pmanēt. Quæ dicēdi voluptas i qui dicēdi mod⁹ cuiqȝ placuerit. Peri
cles. Qui & orator inſignis & philoſoph⁹:& dux in lit⁹ atheniēſium fuit:quo⁊ rēp. qdragita ānis mi
ra prudētia rexit. Alcibiades:i quo natura vī expta quid efficere poſſit:vt Aemili⁹ ꝓbus dicit. Nāqȝ
impator fuit & terra & mari ſum⁹ atqȝ i primis diſert⁹:cui⁹ tāta erat cōmēdatio oris ac orōis:vt nemo
ei dīco poſſet reſiſtere:fuit āt educat⁹ i domo piclis patrui ſui:ſicut teſtat̃ iuſtin⁹:erudit⁹ vero a ſocrate
Thucides:hic nō orator ſolū:ſed hiſtoria⁊ ſcriptor clariſſim⁹ euaſit: Subtiles diſputādo. Acuti ine
niēdo. Breues quib⁹ nihil ſupeſt. Abūdātes quib⁹ nihil deeſſet Tucidides nā de Tucidide ſupius
dixit:ꝙ verba ꝓpemodū ſentētiis adæquit. Nā hi oēs vno ferme gñe delectati ſunt. Nō potuiſſet ee
ee quō nūc q̄ſi iſert qđ ſuꝑi⁹ dixerat:ſꝑ imitatōem fuiſſe apđ illos vetutiſſimos:nō potuiſſent oēs vnū
dicēdi gen⁹ cōſeq niſi hūiſſet quēpiā vnū quē imitati eēnt & iō fcm̄ ē:vt oēs idē gen⁹ hn̄ent. Critias
theramenes lyſias hi oēs demagogi fuere atheniēſes:hoc ē q pplm quocūqȝ vellet trahere poterāt ly

ſias vero mire iocũditatis fuit orator ſubtilis atq; elegãs vt Quĩtilia. ait: & quo niſi: ſi oratoris ſatis ſit dicere q̃ras pfectius. Nõnulla critiæ: Hi q̃ſi in alia ætate cœperunt nõ nihil a charactere illo antiq̃ſſimo declinare. ſed tñ retinebãt illã dignitatẽ pidis.ꝰ De theramene: cuiꝰ pauciora ſcripta pmanẽt. Succum q̃dã q̃ſi filũ tuæ orõnis deſideramꝰ. Ecce tibi tertia ſubſecuta ẽ ætas. in q̃ Iſocrates ille rhetor potiſſimũ viguit: q ſcolã etiã athenis celeberrimã habuiſſe ferꝛ. ex cuiꝰ ſcola pſtãtiſſimi oratores: atq; philoſophi euaſere. fuit ẽm gorgiæ auditor & teſte Quĩtilia. in diuerſo gñe nitidus: & coptus: & palæſtræ: quã pugnę accõmodatior: oẽs dicẽdi veneres ſectatꝰ. In iuẽtione facilis: honeſti ſtudioſus. In cõpoſitõe adeo diligẽs: vt cura eiꝰ rephendaꝛ. Tibi: vacat ſicut mihi plærũq;: vt Vir. Mihi nõ ſegnior ito: nã hic mihi nihil facit. Cuiꝰ e ludo. i. cuius ex ſchola.

Equo troiano: Troianũ equũ dicit: quo capta ẽ troia. i quo armati viri græcoꝝ principes delituerunt. h. d. ſicut ex equo troiano pricipes euaſer̃t: ita etiã ex ſcola illiꝰ euaſerũt pricipes eloq̃ntiæ.

Sed eoꝝ. ſ. pricipũ eloq̃ntiæ: In põpa: id ẽ in turba diſcipuloꝝ. In acie. i. in forẽſi certamie. Alii inqt delectati ſũt eloquẽtia ſua: q̃ vtebanꝛ apud diſcipulos. Alii q̃ vtebãꝛ i foro. i. i cauſ forẽſibꝰ: vbi q̃ſi i certamie oratores ad dicẽdũ pdeũt Itaq; & m̃tos noiat ex his: qui diſcipl̃i Iſocratis pſtãtiſſimi fuer̃t. Theopõpi. i ſiles theopõpo. Ephori. i. ephoro ſiles de theopõpo & ephoro Ci. in horrẽſio

Theopõpũ autẽ acrẽ: ephoꝝ mitẽ eſſe cõmemorat. Naturis: vt de theopõpo & ephoro: qa alter acris: alter mitis erat

Volũtate: quia oẽs ad idẽ dicẽdi genꝰ tendũt. Et inter ſeſe: quia tenore quodã ſeniores ſp̃ iunioꝝ pceptores fuerunt. Mgr̃i. ſ. theopõpꝰ: ephorꝰ: philiſtꝰ: naucrates: & alii quos ſupra mẽorauit. Et ii qui ſe ad cãs. ſ. Demoſthenes: lycurgꝰ Aeſchines: Demarchꝰ: qui i cauſ forẽſibus verſati ſunt Declarat ergo quia dixerat in acie: hoc eſt in cauſis forenſibus daruerũt Demoſthenes: athenienſis.

Lycurgꝰ: Lacedemoniꝰ. Et ſi iter ſe: ait etiã de his nũc qui i põpa daruer̃t: dixit eos naturis differre ita etiã qui i foro. i. qui in cauſis verſabanꝛ diſſiles naturis

ri. Philiſti. naucrate: multiq; aliis naturis differ̃t volũtate ãt ſiles ſũt: & iter ſeſe & mgr̃i & ii q ſe ad cãs cõtuler̃t vt Demoſthenes. Hiperides. Licugus. Aeſchines. Demarchꝰ. aliiq; cõplures. & ſi iter ſe pares nõ fuer̃t: tñ ſunt oẽs i eodẽ virtutis imitãdæ gñe verſati: quoꝝ q̃diu mãſit imitatio: tãdiu genus illud dicẽdi ſtudiũq; vixit. poſtea quã extĩctis his: oĩs eoꝝ mẽoria ſenſim obſcurata ẽ & euanuit. alia q̃dã dicẽdi molliora ac remiſſiora gña viguerũt. Iñ Democares. quem aiũt ſororis filiũ fuiſſe Demoſthenis: tum Phalerius ille Demetrius oĩm iſtoꝝ mea ſñia politiſſimus aliiq; hoꝝ ſimiles extiterũt. Que ſi volemꝰ vſq; ad hoc tẽpus pſequi itelligemꝰ vt etiã Alabandẽſem illũ Menedemũ. & eius filium Hirodẽ. vt ego audiui. tota imiteꝛ aſia. ſic ſp̃ fuiſſe aliquẽ. cuius ſe ſiles eẽ vellẽt. Hanc igiꝛ ſimilitudinẽ qui imitatione aſſequi volet. tũ exercitationibus crebris: atq; magnis. tũ ſcribẽdo: maxiẽ pſequaꝛ: qđ ſi hic noſter ſulpitiꝰ faceret: multo eius oratio eſſet preſſior: in quã nũc interdũ vt i herbis ruſtici ſolẽt dicere: in ſumma vbertate ineſt luxuries q̃dam: q̃ ſtilo depaſcẽda eſt. Hic Sulpitius. Me qdẽ inquit recte mones: idq; mihi gratum ẽ: ſed ne te quidẽ anthoni multũ ſcriptitaſſe arbitror. Tum ille: Quaſi vero inqt nõ ea præcipiam aliis: q̃ mihi ipſi deſunt: ſed tamẽ ne tabu-

fuerũt: & tñ in eodẽ gñe verſati ſunt. Virtutis. i. vehemẽtiæ: & dignitatis oratoriæ. Quoꝝ q̃diu mãſit imitatio: plane nũc cõcludit antoniꝰ: id qđ intẽdebat: ſingulũ genus dicẽdi ſingulꝭ etatibꝰ manſiſſe: q; vnũ ſp̃ ſibi pponuerũt. Poſtea q̃. De tribus generibꝰ dixit: q in totidẽ ætatibꝰ fuerũt: quia vnũ imitabanꝛ oẽs: ſed poſtq; hi exceſſerũt: & imitatio periit: & meliores cœperũt eẽ & hoc quia neminem ſecuti ſũt: vt ex hoc pbet imitationẽ maxiẽ pdeſſe oratori. Sẽſim: pedetẽtim. Obſcurata ẽ. i. aboleuit. Euanuit: ſublata ẽ: & oblr̃ata penitꝰ. Nã prio obſcurior fc̃tã eſt: deide euanuit penitꝰ. Molliora: effeminatiora. Remiſſiora: hũiliora. Iñ demœchares: quẽ aiũt filiũ fuiſſe ſororis Demoſthenes. Phalerius demetriꝰ qui (vt Ci. in officiis ait) diſputator fuit ſubtilꝭ: orator paꝝ vehemẽs dulcis tñ vt theophraſti diſcipulũ poſſis agnoſcere. Politiſſimꝰ: ornatiſſimꝰ. Que ſi volemꝰ: hec eſt concluſio gñalis: videlicet imitatõem ſp̃ in ſingulꝭ ætatibꝰ fuiſſe. Dicit ẽm hodie quoq; menedemꝰ tm̃ ſuo dicẽdi gñe pſtat: vt aſiatici oẽs eũ imitẽtur. Quæ. ſ. diuerſa ſcripta græcoꝝ q̃ ſupra mẽorauimus. Perſequi. i. narrãdo nũerare

Vt ego audiui: vt ad me delatũ eſt tota aſia imitaꝛ. Plæriq; i. ps maxia. Hanc igiꝛ: poſtq; pbauit imitationẽ ſeruãdã eẽ: qđ videlicet plurimũ vtilitatis afferre poſſit: q; ita eſſe pbauit exẽplo græcoꝝ: qui vnaq; q; ætate ſp̃ vnũ aliquid dicẽdi genꝰ habuer̃t. Igr̃: q̃nquidẽ ſatis cõſtat imitatõem oratori eẽ vtiliſſimã: poſſumꝰ hãc cõſequi duabꝰ rebꝰ. ſ. exercitatõe & ſcriptõe. Imitatõe. ſ. alicuiꝰ pbatiſſimi viri. Crebri

frequētibus & diuturnis: & intēſis Scribēdo: nā hoc dixerat craſſus plurimū oratori cōferre vt frequēter ſcribat. Qd ſi: & hoc loco q̄ſi latēter mordet ſulpitiū: ꝙ negligēs ſit i ſcribēdo. Qd ſi hic nr̄.ſ. ſulpitiꝰ faceret: vt nō ſolū exercēdo: ſed etiā ſcribēdo exerceret. Preſſior.i ſubtilior: nā elimaret orō nē ſuā ſcribēdo: queadmodū em̄ ſcriberet: ita etiā loq̄ret. In q̄ ineſt luxuries: q̄ nōdū ſatis correcta: & emēdata ē: & ſilitudine ſegetū dixit luxuries q̄dā. Dicit: āt reprimēdā eē ſupfluitatē orōnis quā ſulpitius hēt. Luxuries ꝓprie dr̄ intēpeſtiua ſegetis abūdātia: vt Vir. Quid qd ne grauidis ꝓcūbat culmꝰ ariſtis. Luxuriē ſegetū tenera depaſcit i herba. Vt ruſtici: tibi luxuries abūdat: in ſegetes imittere ſolent oues vt eā depaſcant. ita etiā faciēdū ē in orōne ſulpitii: depaſcēda moderāda & deprimēda. Hic ſulpitiꝰ. ſulpitiꝰ q̄ſi ſubridēs anthoniū acriter mordet dicit.n. recte tu q̄dē me admones vt ſcribā: q nihil vnq̄ ſcripſeris: nā ſi id faceres iuſta cā eēt: cur me admoneres ad ſcribēdū. S; ne mltū antoniꝰ.n. ſicut apd Valeri. legit̄ aiebat ſe nullā ſcripſiſſe orōnē ne ſiqd priori cauſa actū erat: qd ei noceret: quē poſtea deſenſurꝰ eēt: vt id a ſe dictū negare poſſet Ne multū.i. nihil vel paꝝ quia nūq̄ ſcripſit aliqd ātoniꝰ qd q̄dē extet: niſi libꝝ illū de eloq̄nti & diſerto quē ſibi neſcio quo pacto excidiſſe dixit.

TVM ille. Caput tertiū i quo docet antoniꝰ ſiue Cic i pſona ātonii mltos ſine cuiuſdā imitatōe ſolo naturæ ſtudio claros euaſiſſe Deide nō priꝰ ad cauſe dicti onē ꝑueniendū eē. q̄ꝫ tota penitꝰ ab oratore cā cognita ſit. Sed prio antoniꝰ rn̄det ad id qd ſupiꝰ in fine lcōnis dixerat nec te multū ſcripſiſſe arbitror tu inquit mihi ita obiicis ꝙ nihil ſcriptitaueri: q̄ſi nō ꝑcipiā ea aliis: q̄ mihi ipi deſūt acſi diceret: ſcio me nihil ſcripſiſſe: ſed nō precipis aliis q̄ in me ſūt. Sed tn̄ q̄ꝫuis inq̄t ea mihi deſīt: & ea ipa nō faciā: q̄ aliis pcipio: q̄ꝫtū tn̄ ad ſcribēdū attinet plus facio q̄ꝫ aliis videar: tabulas.n. cōficio qd ſine ſcriptōe fieri non p̄t Tabulas āt ſtipulationū & teſtamētoꝝ intellige: in quibꝰ ſcriptōis opa conſumit̄. Vꝫ etiā ſenſus eſt eiuſmodi & ꝙ in tabulis cōficiēdis exerceor & ꝙ etiā in dicēdo opam cōſumo vtrūꝫ iudicari p̄t. Nā niſi tabulas cōficerē res mea familiaris tāta nō eēt niſi me exercerē eloquētia minꝰ valerē: Vtrūq̄.ſ. me & ſcribere tabulas & exerceri in dicēdo. In hoc.ſ. cōficiēdis tabulis in quo ſine dubio ſcriptio cōſumit̄. Ex re q̄a niſi tabulas cōficerē res mea familiaris tāta nō eēt: nā ex eaꝝ ſcriptione lucꝝ faciebat.

In illo.ſ. exercēdo me in dicēdo. Ex eo videlicet ex ipo gn̄e orōnis meæ. Nā q̄ꝫtū dicēdo valeā q̄ntulūcū q̄ꝫ.i. ex eo ē. ꝙ me exerceo. Q̄tulūcū q̄ꝫ minuit meritū ſuū ne arrogans eſſe videat̄. Atq̄ eſſe: Poſt q̄ꝫ ſatis rn̄dit ad id qd obiecerat Catullus: ꝙ aliis ꝑciperet ſcribere quū id ipe nō feciſſet: nūc ad id venit qd eſt alteꝝ principale mēbꝝ huius capitis: & ſi inquit dixerim: aliquē imitādū eſſe: cuiꝰ imitatione ducamur: tn̄ nōnulli fuerūt: qui ſuopte ingenio ac natura ſine vllius imitatione eloq̄ntiā cōſecuti ſunt. Suapte i. ſua ipius natura: Qd & in nobis. Et ne lōge exēpla petamꝰ de vobis o cæſar & catulle hoc dici p̄ot qui nulliꝰ imitatione ducti tn̄ in dicēdo cū ſecuti eſtis vt alter q̄dē ſuauitate orōnis: alter elegātia plurimū valeat. Alter.ſ. cæſar. Alter.ſ. cotta. ſicut & ipe Ci in li. de claris oratoribus oſ̄dit. Dicē tn̄ vrbanitate illū pſtitiſſe vt facile orōne ſua attētos retinere potuerit inuſitatū.i. nouū quem nulli ex oratoribus nr̄is adepti ſunt. Leporem. lepor ꝓprie eſt ſermo nitidus & abſterſus: hoc ē lauticia q̄dam orōnis. Et ſalē iocū accipimꝰ. Nā ſicut ſal ſuauitatē quādā cū mordacitate hēt: ita etiā ioca vrbanoꝝ.

Acutiſſimū & ſubtiliſſimū: vtrūq̄ ferme idē eſt: niſi ꝙ vnū inuētioni alteꝝ vero ſenſui magis cōuenit

Neq̄ vero alio vtit̄ exēplo Curionis: q & ipe nullū delegerat oratorē imitādū. Aeq̄lis.i æquæuus. Virgi. Aſt illū vidi eq̄les genua ægra trahentē.i. æquæui. P̄r ſenſus eſt. Curio neminē imitatꝰ ē. q̄ꝫuis occaſionē habuerit maximā: vtpote patrē eloquentiſſimū viꝝ: tn̄ ſuo ſtudio: & induſtria ꝓpriū q̄dda dicendi genꝰ cōſecutus eſt. Grauitate: dignitate. Elegantia proprietate. Copia vbertate. Formam figurā. Vnū eſt expoſitio alterius: quia figura eſt forma i. character. Qd maxime: videlicet eū eſſe grauem elegantē & copioſum. In ea cā. Accuſabant̄ Roſcii fratres incertū cuius criminis aduerſus eum dixit Curio & in hac defenſione tantū eloquētiæ in eo eſſe cognoui. In ea orōne inquit Curio oſ̄dit

---

las quidē cōficere eſtimor: verūetiā in hoc ex re familiari mea: & in illo. ex eo quod dico q̄ntulū id quūq̄ eſt: qd faciā iudicari p̄t. atq̄ eſſe tn̄ multos videmꝰ: qui neminē imitētur: & ſuapte natura qd velint: ſine cuiuſq̄ſ ſimilitudine cōſequant̄ qd & in vobis aniauerti recte p̄ot Cæſar & Cotta: quoꝝ alteri vſitatū nr̄is q̄dē oratoribꝰ: leporē quēdā & ſalē alter acutiſſimū & ſubtiliſſimū dicēdi genus: ē cōſecutꝰ. neq̄ vero nr̄ æq̄lis Curio p̄r mea ſnia vel eloq̄ntiſſimꝰ: tꝑibus illis quenq̄ꝫ mihi magnoꝑe videt̄ imitari: qui tn̄ verborum grauitate & elegātia: & copia: ſuā quandā expſſit quaſi formam: figurāq̄ dicēdi: qd ego maxie potui iudicare in ea cā: quā ille contra me apud centūuiros pro fratribus Coſſiī dixit. In qua nihil illi defuit: qd nō modo copioſiꝰ: ſed etiā ſapiens orator: hr̄e deberet. Verum vt aliq̄n ad cauſas deducamus illū quē cōſtituimus: & eas quidē: in q̄bus pluſculū negocii ē iudicioꝝ: atq̄ litium riſerit aliq̄s fortaſſe hoc ꝓceptum. eſt enim

plane omĩbus nihil ſibi deficere:qđ optimũ oratorẽ hr̃e oporteret. Nã ita orauit: vt eloq̃ntiã ſimul ac ſapiam oñderet:ꝙ altera ſine altera nihil aut paꝝ valet. Copioſus .i.eloq̃ns: hoc eſt orator:qui eloq̃n tia & ſapia p̃ditus eẽt. Veꝝ vt: Alteꝝ mẽbꝝ p̃cipale:in quo oñdit:nõ prius ad cauſæ dictionẽ deue nieđũ eẽ:ꝙ cã tota ab oratore cognita ſit:& oñdit cãs q̃ a diſcipulis:aut declamatoribꝰ tractant̃:eẽ ve ris diſſiles:quia hæ ſunt multo difficiliores. Ad cãs deducamꝰ.i.vt aliq̃n p̃cipiamꝰ oratori:quẽ inſti tuimus:quo cãm ſuſcipiat anq̃ ad eã tractãdã pueniat. Ad cãs.ſ.forenſes:vbi de crimie agitur: & pe

nõ tã acutũ:ꝙ neceſſariũ:magiſq̃ monitoris nõ fatui:ꝙ eruditi mgr̃i. Hoc em̃ primũ præcipie-mus:qualſcũq̃ cauſas ſuꝫ dicturus:vt eas diligẽ ter:penituſq̃ cognoſcat:hoc in ludo non præci pitur. Faciles em̃ cauſæ ad pueros deferũtur:lex peregrinũ vetat in muꝝ aſcẽdere:aſcẽdit hoſtes repulit:accuſatur:nihil eſt negocii hmõi cauſaꝫ cognoſcere. Recte igit̃ nihil de cã diſcẽdã p̃ci-piũt:hec eſt em̃ in ludo cãꝝ fere formula. At ve ro i foro tabulæ:teſtionia:pacta:cõuẽta:ſtipula tiones:cognatões:affinitates:decreta:rñſa:vita deniq̃ coꝝ,qui in cã verſant̃.tota cognoſcẽda eſt.quaꝝ rerũ negligẽtia plæraſq̃ cauſas.& ma xime priuatas:ſunt em̃ multo ſæpe obſcuriores videmus amitti. Ita nõnulli dum opam ſuã mul tam exiſtimari volũt:vt toto foro volitare & a cã ad cãm ire videãtur.cãs dicũt incognitas:in quo ẽ illa qdẽ magna offenſio:vel negligentiæ ſuſceptis rebus vel p̃fide receptis:ſed etiam illa multo maior opiniõe:ꝙ nemo põt de ea re.quã nõ nouit nõ turpiſſime dicere. Itaq̃ dum inertie vituperationẽ:quæ maior eſt.contẽnũt aſſequũ tur etiam illam.quam magis ipſi fugiunt tardi tatis. Equideꝫ ſoleo dare opam.vt de ſua quiſq̃

cunia.i.ad cãs crimiales:& pecuniarias vt nr̃i dicũt. In quibus.i.in quibꝰ plus aliq̃nto laboris ẽ:ꝙ in deliberatiuis cau ſis. Riſerit:fortaſſe aliquis hoc p̃ceptum meũ riſu ꝓſequet̃.quia eſt p̃ceptũ nõ tã acutũ.i.difficile.& iõ quia eſt p̃ceptũ faci le itellectu:tã etſi vtilitatẽ habeat: tñ nõ magni æſtimabit̃. Nõ fatui nõ ſtolidi qđ eſt in verbis. Eruditi:piti. Monito ris q monita dat. Mgr̃i:q p̃cepta. Quaſ cũq̃ cãs.ſ.iudiciale. Diligẽter videlicet ex oi pte. Penitus:interiꝰ:vt eas plene atq̃ p̃fecte ex oi pte cognoſcat:ſed non p̃cipimꝰ inq̃t de cauſ̃ q̃ tractãtur in foro p̃cepta dent̃. Hec ãt oia etiã a Quitilia. p̃cipiunt̃. Hoc.ſ.vt cãs diligẽter cogno ſcat orator. In ludo:in ſcola declamato rũ:quia ille cauſe declamatoꝝ facillimæ ſunt:ſed nõ de his dicimꝰ:ſed de forẽſi-bus multo difficilioribꝰ. Ad pueros.i. adoleſcẽtes q declamare diſcũt apud ſo phiſtas:& ponit exẽplũ p̃ceptoris:& ſo phiſtæ. Lex pegrinũ vetat in muꝝ aſcẽ dere:aſcẽdit:hoſtes repulit:q̃rit̃ quid iu ris:hec q̃ſtio facillima eſt. Negocii.i.la boris:& ꝓpterea aliqs fortaſſe riſerit:ꝙ p̃ceptũ hoc i ludo nõ tradit̃:& recte:qꝛ facile ẽ cãs eiuſmõi itelligere:iõ p̃cepta nõ dãt:vt ſui ſcholaſtici cãs cognoſcãt. Formula i.regl'a. At vero. Hactenꝰ di xit multũ differre cãs veras a fictiſ. Ficte em̃ facillime ſunt:q̃s declamatores diſci pul' ſuis ꝓponũt. At uero cauſe vere ſũt difficillimæ:q niſi adhibita accuratori di ligẽtia:nõ facile cognoſci pñt.hic efficit̃ vt qui cãs cognoſcere neglexit: eas ne-ceſſario male agere cogat̃. Nũc vero di cit q̃ cãe ſint q̃ i foro agant̃. Tabule.ſ.te ſtamẽtoꝝ cognoſcẽde ſunt:q̃ ſolẽnitate cõficiant̃:q̃s ſe antoniꝰ cõficere dixit ſupius. Teſtionia:crimi num:que aut ꝓ aliquo:aut contra aliquẽ addũcũtur. Cõuenta:cõuẽta cõuẽtões:ſiquid inter aliquos cõuenit:qđ iuſtum & ratum haberi ſolet. Pacta:ſiquid inter ſe pepigerint. Stipulatiões:ꝓprie in cõ trahendo celebrant̃:emendi:vendendi:locandi:cõducendi. Cognationes. Paulus dicit cognationis nomen:a græca voce dictum:nam illi vocant:quos nos cognatos appellamus. Cogna ti inquit ſunt:& quos agnatos lex duodecim tabu.appellat. Sed hi ſunt qui ꝑ patrem agnati ex eadẽ familia:qui autem ꝑ fœminas cõiungunt̃:cognati tm̃ nominant̃. ꝓximiores ex agnatis ſui dicunt̃. In ter agnatos igitur & cognatos hoc intereſt qđ inter genus & ſpẽm. Nã qui eſt agnatus:& cognatus eſt.nõ vtiq̃ autem qui cognatus eſt:& agnatus eſt. Alteꝝ em̃ ciuile:alteꝝ naturale nomen eſt. Affini-tates:ſunt neceſſitudines quæ ex matrimonio contrahant̃. Decreta:ſenatus. Reſponſa:prudentum

Vita.ſ.eorum:qui in cauſa verſant̃ accuſatoris.ſ.& rei:nam vtriuſq̃ vita cognoſcẽda eſt. Quaꝝ reꝝ ſcilicet ſupra memoratũ. Negligentia.i.ꝓpter negligentiã. Priuatas:quia ſæpe multo magis dubiæ ſunt priuatæ q̃ publicæ:eo ꝙ in publicis cauſis ſemp leges ſunt:quæ vetãt:aut permittãt:aut iubeant aliquid fieri. In priuatis vero nõ ita:nam orinari caſus multo plures ſunt q̃ leges. Ita nõnulli. Oſtẽ dit rõnem:quare plæriq̃ cauſidici cauſas nõ diligenter cognoſcũt:quia volũt videri multa facere:& in foro verſari:vt nũc hanc:nũc illam:modo aliã cãm gerãt:vt inde magnã æſtimationẽ acquirãt:quo fit: vt plærũq̃ cãs amittãt. Nõnulli.ſ.cauſidici. Dũ opam ſuã.i.dum volũt oibus videri negocioſi:vt mul ta faciãt. Volitare.i.cõcurſare ꝑ totũ foꝝ. Et a cã ad cãm ire.i.vt mõ hãc:mõ illã cãm tractẽt. In quo. id ẽ in qua reꝫ:videlicet:dũ cauſ̃ pluribus ſe implicãt. Vel negligẽtiæ ſuſceptis rebus:Differẽtia ẽ inter

re me ipſe doceat:& vt neqꝫ alius aſſit:quo liberius loq̄tur:& agere aduerſarii cām:vt ille agat ſuaꝫ.& quicqd de ſua re cogitarit. in mediū ꝓferat. Itaqꝫ quū ille diſceſſit:tres ꝑſonas:vnus ſuſtineo:ſumma animi æquitate:meā:aduerſarii.iudicis.qui locus eſt talis vt plus habeat adiumēti ꝙ incōmodi hūc iudicio eſſe dicēdum vbi plus mali ꝙ boni reperio.id totū abdico atqꝫ reiitio ita aſſequor.vt alii tēpore cogitem.quod dicam & alio dicam.quæ duo plæriqꝫ ingenio fræti.ſimul faciūt.Sed certe iidē illi melius aliquāto diſcerēt:ſi aliud ſumendū ſibi tempus ad excogitādum aliud ad diſcendum putarent. Quū rem penitus:cauſamqꝫ cognoui:ſtatim occurrit animo:quæ ſit cauſa ambigendi:nihil eſt ēm quod inter homines ambigitur.ſiue ex crimine cauſa conſtet.vt facinoris.ſiue ex cōtrouerſia.vt hereditatis.ſiue ex deliberatōe.vt belli.ſiue ex ꝑſona.vt laudis.ſiue ex diſputatōne.vt de rōne vi-

ſuſcipe:& recipe:ſuſcipimꝰ rogati recipimꝰ ſpōte. Nūc ġ dicit erratū maximū ē:qa pluresꝙ cognoſcere pn̄t cās:vel ſuſceptas negligūt:vel receptas:ꝓdūt. Nā quū cās amiſerit iudicanť vel negligētes nō curare ſuſceptas:vel ꝑfidi ꝓdere receptas:qd ꝓpterea eis cōtigit:quia cām nō ſatis cognitā hn̄t. Magna offenſio i.magnū erratū eſt. Suſceptis rebꝰ:quia negligētes iudicāť. quū cās ſuſceptas amittūt. Perfide receptis ſ.ſpōte.nā ꝑfidi ſumꝰ:quū cās ſpōte receptas agere volumꝰ:ſicut illd ē negligentis.ſ. nō curare ſuſceptas:ita hoc ꝑfidi nolle agere receptas. Sꝫ etiā illa.ſ.offenſio:quō ēm qs poterit cām ꝓbe dicere:cuiꝰ nullā:vel ꝑ exiguam cognitionem habuerit. Illa multo maior opinione i.illa offenſio vincit opionē:& ē honeſtiſſimꝰ modꝰ dicendi. Itaqꝫ: ſenſus ē. Dum minie curant:negligētes eſſe videanť:id:incurrūt:qd vitāt:& obtuſi & hebetes iudicenť. Illā.ſ.vituperationē tarditatis. Contēnūt.i.dū minie curāt:vitiū.ſ.inertiæ. Dū inqt minie curāt:ne inertes appellenť:id etiā incurrūt qd vitāt:vt obtuſi & hebetes videanť. Nā inertie dānanť ab his quoꝝ cās obtinere nequierint. Eqdē:ſenſus ē Ingenio ꝓpti videri volūt:dū cās minus cognoſcere ſtudēt:nō cognoſcētes male eas agere neceſſario coguntur. Male agētes vero poſtremo tardi etiā iudicā tur. Equidē ſoleo:dixit qd alii plærūqꝫ faciāt:dū cās negligētius cognoſcūt:vt tarditatis etiā vitium incurrāt:quū cās amiſerint. Nūc qd ipe facit oſtendit:& hoc mō duo facit:q ꝓpria ſunt ꝑcipientis:vt quū oñderit:qd non ſit faciēdū: poſtea quid ſit faciendū ꝓponat. Quid nō ſit faciēduꝫ ex alioꝝ negligētia vt ſuperiꝰ oñdit:quid faciēduꝫ ex ſua diligētia: Ne quis aliꝰ:& vt poſſit cām ſuam cliens meꝰ liberius & explicatiꝰ declarare:ipum remotis arbitris dicere iubeo: quid de cā ſua ſentiat:& nulliꝰ reſpectu teneať. Et agere aduerſarii cām: Et hoc etiā ſeruare conſueui: quū cliens mihi cām ſuā dicere incœperit:ego cōtradico illi:quid aduerſariꝰ obiicere poſſet:vt ab ipo eliciā:q rñderet. Quia Cliens mihi cām ſuā dixerit. Ego illi cōtradico. Tu qdem ita dicis:qꝫ ſi aduerſarius aut hoc dicet:aut illud:tu quid cōtra rñdebis. Et ita quodāmodo quū videor cām aduerſarii ſuſcipere:cliens declarat qd diceret. Itaqꝫ quū ille:& quū cliens meꝰ diſceſſit:ego tres ꝑſonas ſuſtineo videlicet meā:clientis:& iudicis:& ſumma cū æquitate. Meam.i.his tribus ꝑſonis inuenio:quæ ꝓſint æque:atqꝫ obſint. Summa animi æquitate:quia tam ea que cōmoda ſunt ꝙ ea que incōmoda diligenter conſidero:prodeſſe:ad cōfirmandū Obeſſe:ad refellendū:nā hoc mō ea mihi cōfirmanť darius. Aequitate quia nō minus cōmoda cauſæ meæ ꝙ incōmoda cauſæ aduerſarioꝝ diligenter conſidero. Qui locus:& quū in cauſa mihi ſe obtulerit argumētum:in quo plus cōmodi ꝙ incōmodi eē videať:hūc ego ſuſcipio in confirmanda clientis cā. Si vero plus incōmodi ꝙ cōmodi:illud reiicio: Satius ēm ea que magis obeſſe pn̄t:ꝙ prodeſſe tacere. Locus:ꝑ argumēto ineſſe videť plus mali ꝙ boni. Abdico:procul a cā. Reiicio:extra cām hoc ēm intrinſecus:illa vero extrinſecus magis conſideranť:quæ ſumūtur ex maiori:minori:diſpari:ſimilitudinibꝰ & exēplis. Ita hoc pacto dum me ita gero:illud cōmoditatis aſſequor:vt alio tēpore me ad dicēdum comparē:& alio ad dicēdum veniā.

Quæ duo.ſ.cogitandi & dicēdi. Sed certe:ſed profecto illi etiā:qui excellenti ingenio prediti ſunt ſi in duo tēpora diuiderent:id quod eſt cogitandū:& id quod eſt dicēdum:oratorium munus preclarius implerent. Idem illi.ſ qui ſunt ingenio fræti.

QVVM REM. Caput quartū eſt:in quo cā cognita docet antoniꝰ pmeditādū eſſe oratori q ſit ambigēdi rō.i.q ſit cōſtitutio cauſæ:quot ſint nūero cōſtitutōes:cā inquit rei cognita.primū rō ineunda eſt ambigendi.i.primū cōſtitutio cauſæ ineūda eſt:in qua poſita ſit res de qua agitur. Rem cauſamqꝫ -endiadis eſt.i.cauſam rei. Occurrit.i.ſtatim offertur animo meo. Ambigendi i. ratio dubitandi.

Nihil eſt enim:declarat quomodo dubitetur ac diſceptētur de cauſa quæcūqꝫ fuerit. Ambigitur inter homines:id eſt dubitatio ſit. Omnis res quēadmodum ipſe Cicero in arte veteri docet:quæ habet in ſe poſitam controuerſiam:aut diſceptationē aliquam:aut rei:aut nominis:aut generis continet quæſtionem. Rei:vt factum ſit nec ne:conſtitutionem cōiecturalem innuit.feciſti: non feci.

Nominis:quū factum conſtat:ſed quo nomine ſit appellandum dubitatur diffinitiua conſtitutio naſcitur. Generis:quū de vi:& genere negocii quæritur.tūc cōſtitutio generalis appellatur:que di-

ſidit in iudicialē: & negocialē eſt etiā ali⁹ ſtat⁹: qui appellat̄ actionis ex trāſlatiōe videlicet quū aut rei
pt accuſatoris: aut iudicis: aut loci: aut tpis: aut eiuſmōi rei cōmutatio faciēda eſſe dr̄ De hac iō nihil
oino tractat̄: q̄ ea raro in iudiciū venit. Siue ex crimine: Ex his verbis iudiciale gen⁹ cāru innuit̄. Nā
iudiciale gen⁹ cārū: aut criminis: aut cōtrouerſie q̄ſtionē cōtinet. Criminis quū agit̄ de re quæ ad ali-
qd maleficiū ptinet: vt occidiſti: nō occidi. Cōtrouerſiæ: quum agit̄ de pecunia: vt illa res: illa pecunia
mihi debet̄: nō debet̄. Deliberatiōe: Vt ſi q̄rat̄ bellū Carthaginenſibus inferendū ſit nec ne: deliberati

uēdi: in quo nū aut qd factū ſit: aut fiat futurūq̄ ſit q̄rat̄. aut q̄le ſit: aut qd vocet̄. Ac nr̄e fere cauſæ: q̄ qdē ſūt criminū: plærūq̄ inficiatōe defēdūtur: nā & de pecuniis repetūdis: q̄ maxīe ſūt: negāda fere ſūt oīa & de āmbitu: raro illd̄ dat̄ vt poſſis liberalitatē atq̄ benignitatē de āmbitu atq̄ largitōe ſeiūgere De ſicariis: de veneficiis: de peculatu: īficari neceſſe ē. Id ē igit̄ gen⁹ primū cāꝝ ī iudiciis & cōtrouerſia factis. In deliberatōnib⁹ plerūq̄ ex futuri raro etiā ex īſtāti: aut facti. Sæpe aūt res nō ſit: nec ne: ſed q̄lis ſit: q̄rit̄ vt quum

uū dicet̄ cāæ gen⁹. Siue ex perſona. Nā demonſtratiuū gen⁹ cāæ ē qd in alicui⁹ pſonæ laudē aut vituperationē tractat̄: vt ſi agat̄ de laude Scipiōis: Diſputatione hoc loco īfinitū ſignificat. quā ſæpe theſim dicim⁹ practicen: vt verbi gr̄a: ſi quærat̄ an bonū aliud preter honeſtum vt vtilitas: vt gloria: vt amicicia: & cætera hmōi. Multi em̄ hec oīa ſupradicta in bonis ponēda eē voluerūt: hic de nulla certa re agit̄. Nā gloriæ diuerſe ſunt genera: qa alia eſt gloria belli: alia pacis: & alia ali⁹ rei: ergo nullā circūſtātiā hēc rei certæ. Circūſtātia dr̄: quē rē certā circūſcribit vt ſi q̄reret̄ de gloria Scipiōis tūc haberet pſone circūſtātiā. Rōne viuendi q̄ ptinet ad oēm phiam moralē. ſ. politicā: œconomicā: monaſticā. Factū ſit

Id eſt an ſit ita ſicut Cicero in arte vereri decuit. primū an ſit deinde qd ſit poſtea q̄le ſit in his trib⁹ modis oīs cōſtitutio verſat̄. An ſit cōſtitutio cōiecturalis efficit̄ vt occidiſti aiacē: nō occidi Quid ſit quū factū nō negat̄ ſed de facti noīe dubitat̄ quo noīe ſit appellādū: vt ſiqs accuſet̄ ſacrilegii q̄ vaſa argētea de loco ſacro ſuſtulerit nō tn̄ ipſa ſacra & is fateat̄ quidē ſe ſuſtuliſſe nec iō eſſe ſacrilegiū dicat ſed futurū: Quale ſit quū de vi & genere negocii ambigit̄: tūc cōſtitutio generalis appellat̄ q̄ diuidit̄ in negocialē: & iuridicialē: Iuridicialis in duas ptes abſolutā & abſūptiuā ſcidit̄. Factū ſit de p̄terito. Fiat de p̄nti: Futuꝝq̄ ſit de futuro. De p̄terito: vt ſi q̄ret̄. vtrū occidit aiacē vlyxes de p̄terito ē cōtrouerſia: Fiat vt ſi q̄rat̄. bono ne aio ſint in rēp. fregellani. Futuꝝ vt ſi q̄rat̄. ſi Carthaginē reliq̄rim⁹ icolumē: nūqt in fide māſuri ſint carthaginēſes. Quale. ſ. tūc qū de vi ac gn̄e negocii q̄rit̄: & gn̄alis cōſtitutio dr̄. Quid vocet̄ nois cōtrouerſia quū cōſtat: & res: & rei q̄litas ſed tn̄ de rei noīe q̄rit̄: & quia vis vocabuli verbis diffiniēda eſt: iō queſtio ſiue cōſtitutio diffinitiua appellat̄: Ac nr̄e de trāſlatiua nihil oino dr̄: quū aut iudicis: aut loci aut eiuſmōi reꝝ mutatio faciēda ſit: & ideo nihil oīo tractat quia raro venit in iudiciū. Ac noſtræ: ſed nr̄æ cāæ videlicet romanoꝝ quia apud græcos plærūq̄ cā illa in iudiciū venire ſolet qa ius ciuile diffinit apd̄ quos quo in loco quo tpe agēdū ſit cōſtitutio actiōis dr̄ q̄ mutanda ſit actio.

Criminū q̄ ad iudiciale gen⁹ cārū ptinet vt pulſatio: adulteriū: vt furtū: vt cedes: vt cætera hmōi. nā in iudiciali gn̄e verſant̄. Inficiatione: negatiōe: feciſti nō feci. feciſti: inſtat nō feci deprecat̄ cōtrouerſia eſt prima intētio accuſatoris cū defenſoris inficiatiōe cōiūcta. Nā de pecuniis. Incipit alias cās: q̄ nō in criminib⁹ verſant̄: ſed in quib⁹ petit̄ aliquid aut negat̄ in iudiciali gn̄e verſat̄. Nā iudiciale gen⁹ hēt petitionē cū defenſione. defenſio ad vtrūq̄ ptinet ad petitionē & defenſionē: quia negat̄ qd̄ petit̄. Repetūdis accuſat̄ is qui puinciæ alienas pecunias expilauit. ſed poſtea latius patuit. Nā etiā ſiquis populus alteri populo iniuriā fecerit. aut captiuoꝝ. aut incendii. aut prede q̄ iniuriā repētere. diceret agere repetūdaꝝ reꝝ. ergo quū repetūt̄ q̄ ſunt ablata tūc repetundaꝝ reꝝ agit̄. Fere hoc mō. vt rapuiſti gregē meū: nō rapui. De ambitu. Sed ſi de ambitu inciderit cōtrouerſia: raro inquit p inficiationē defēdere poterim⁹ nā quia largitio late patet: obſcura eſſe nō poteſt: idēo negatio locū nō habet. Nā ambitus accuſat̄ ille: qui populū largitiōe currupit ergo ſi volūt largitionē defendere nō negabimus factū ſed neceſſe erit: vt ad liberalitatē cōfugiam⁹ q̄nquidē largitio facta negari nō poteſt. Largitio eſt quū aliqua munera in populū diſtributā fuerit q̄ notiſſima ſunt vulgo negari nō poſſunt. ergo neceſſe ē: vt ad liberalitatē confugias: vt diſtribuiſti annonā in populum hoc negari nō poteſt reſpōdet: diſtribui: ſed iure licuit em̄ mihi pro mea liberalitate populo ſubuenire. rurſus: qui inſtabit largitionem in populū feciſti: feci nō largitionē ſed liberalitatē. Quā em̄ accuſator largitionē appellabit defēſor liberalitatē eſſe dicet ergo diffiniendū erit: quid ſit liberalitas: & quid ſit largitio. Seiūgere: ſeparare. Do ambitu atq̄ largitione. i. de ambitu largitionis: ſed de his rebus q̄ in crimine verſant̄: nulla cōſtitutio incidere poterit: niſi cōiecturalis nā ſi cōceſſeris nihil iudiciū cōmorabitur. De ſicariis. i. latronibus: Nā ſicarii dicti ſunt a ſica gn̄e teli: quo vtunt̄. De veneficiis. vt ſi quis accuſetur q̄ aliquē veneno necauerit. De peculatu. inter furtū. ſacrilegiū. & peculatus hoc inter eſt. quia furtum eſt rei priuatæ. ſacrilegiū rei ſacræ. peculatus reipublice. Inficiari. i. negare. Id eſt igitur: videlicet an ſit controuerſia facti. quæ coniecturalis conſtitutio appellatur: De deliberationibus de rebus futuris controuerſia ſumitur: vt ſi quæratur ſi Carthaginenſes dimiſerimus incolumes an in fide ipſi manſuri ſint: Facti raro: quia

non incidere poteſt. vt ſit deliberatio rei inſtantis. Vt ſi quæraꝰ: an fregellani bono in rēp. aio ſint. Nā alii ſuadēt alii diſuadēt. Facti raro: Rurſus: vt verbi gr̄a; Poſtq̄ Hānibal italiā inuaſerit: & populo Romano bellū intulerit: quæraꝰ in ſenatu Carthagineſi: vtrū hoc Hānibali licuerit: raro icidit deliberatio: vel p̄teriti: vl̄ etiā iſtātis: q̄a nō deliberam⁹ q̄ facta fuerint aut q̄ fiant. ſꝫ q̄d faciēdū ſit. Sepe aūt res: Quæ breuiter ſuperius ꝓpoſuit: declarat. Sepe em̄ incidit: vt de re nulla queſtio ſit ſed de qualitate rei. quum de vi & genere negocii queriꝰ. Qualis ſit: videlicet iuſta: an iniuſta. & ideo de genere rei: ſiue negocii agitur: ſiue iuridicialis: ſiue negocialis: ſiue abſoluta: ſiue aſſūptiua. L. opimii Oñdit exēplo poſſe incidere cōtrouerſiā: de q̄litate rei. i. hmōi. L. opimius. C. gracchū leges agrarias ferre volētē facto grege bonoꝝ inuaſit: & cū ad pōtē miluiū deprehēſuꝫ occidit. poſt aliquot annos accuſat⁹ ē leſe maieſtatis. q̄ C. Gracchus occiſus eſſet eo auctore. Nihil de C. Gracchi. qui. L. opimiū accuſabat. dicebat occidiſti. C. Gracchū defenſor reſpōdebat occidit ſꝫ iure nā patrie libertate defēdit: & hoc mō defendebat cām iuſtā eſſe. Apud populū quia diē dixerat tribunus plæb. L. opimio ad populū Iure vt occidiſti. C. Gracchū: occidi: ſꝫ iure. nā patriā defendere volebā. hic de qualitate rei quærebaꝰ vtrū iuſte: an iniuſte. ſed quia factū erat i. p̄teritū iō iudicialis erat cōſtitutio: quia re extranea aſſumpta: hoc eſt defenſione patriæ cōfirmabaꝰ: ideo diciꝰ aſſumptiua. idē Carbo eandem cauſam e diuerſo ſuſcepit.

L. Opimii cām defendebat apud pplm̄ audiēte me. C. Carbo cōſul. nihil de. C. Gracchi nece negabat: ſꝫ id iure ꝓ ſalute patrie factū ēē dicebat: vt eidē carboni tri. plæ. alia tñ mēte rēp. capeſcēti. P. aphrican⁹ de. C. Graccho itarrogāti: r̄ñderat iure ceſuꝫ videri. Iure āt oīa defenduꝰ: q̄ ſūt ei⁹ gn̄is vt aut oportuerit: aut licuerit: aut neceſſe fuerit: aut īprudētia: aut caſu facta ēē videāꝰ. Iā tū q̄d voceꝰ q̄riꝰ: cū quo verbo: q̄d appellādū ſit cōtēdiꝰ. Vt mihi īpi cū ſulpitio fuit i norbani cā ſūma cōtētio: plæraq̄ . n. de iis q̄ ab iſto obiiciebāꝰ: quū cōfiterer: tñ ab illo maieſtatē iminutā negabā: ex quo verbo. lege Apuleia tota illa cauſa pēdebat: atq̄ in hoc gn̄e cauſarum

Alia tñ mēte vt gratificareꝰ Mario: cuius tūc opes maxīe erāt. Nā qū ex numātia rediret Scipio aphrican⁹ inferior: quā nuper euerterat. quia magna erat viri auctoritas. & ipſi⁹ meritū recēs id agebat: vt tāti viri iudicio. C. Gracchi cædes iprobareꝰ: & ita plæbis opes augereꝰ. cui⁹ cōmodis Gracchus cōſule reuoluerat nec dubitabat q̄n hac neceſſarii ſui cedē idigne ferret Scipio. Veniēti igiꝰ illi obuiā ad ipas ꝓpe portas obuiā ꝓdiit: & eū iterrogauit quidnā ſibi de cæde. C. gracchi videreꝰ. Ille cōtinue iure ceſum videri reſpōdit. Q̄d plæbē romanā vehemēter offendit: & creditū eſt ipm̄ ꝓpterea etiā in cubiculo domi ſuæ iterfectū eſſe. & hui⁹ cædis cōſciā fuiſſe vxorē Sēproniā. Alia tñ mēte: vt gratificādi Mario: vt ſupra dictū eſt: qui ſp̄ nobilitati infenſus fuerat. De. C. hraccho i. de cæde C. gracchi. ḡ ſi hec cōſtitutio faciēda fuiſſet: ita obiectū fuiſſet: occidiſti. C. gracchū: occidi ſed iure. Iure aūt. Hic attēdēdū ē quō oēs ptes iuridicialis aſſumptiue breuiter Cicero p̄ſtrigit. Vt aut oportuerit. p aſſunmptionē ex trāſlatiōe criminis vt quū Oreſtes trāſfert crimē in matrē. q̄ magnitudine ſceleris eā necari oportuerit. Occidiſti matrē occidi ſed iure nā patrē meū necauerat. Licuerit: p aſſumptionē: ex remotione nō criminis ſed culpæ vt qui Sulpitiū occidit trāſfert culpā in cōſules: qui ita iuſſerūt. vt ideo ſibi occidiſſe licuerit. Aut neceſſe fuerit. ſ. per conceſſionē ex porgatione: quæ fit tribus modis. videlicet imprudentia: caſu: neceſſitate. Iam tū quid ad aliā. i. diffinitionē trāſit dicēs. quod aūt peritnet ad controuerſiam nominis. videlicet q̄ñ vis vocabuli diffiniēda erit verbis. tūc diffinitiua cōſtitutio appellaꝰ. quū & factū conuenit: & facti qualitas manifeſta fuerit: & de ipſius facti nomine quæriꝰ: quia vis verbi diffiniēda eſt diffinitiua appellaꝰ. Vt mihi ipſi: Sulpiti⁹ accuſauit Norbanū: q̄ populū aduerſus Scipionē concitaſſet: q̄ exercitū aduerſus Cimbros amiſerit: hic inſtabat dicēs ipſum læſiſſe maieſtatē: q̄ concitarat populū cōtra Scipionē. Antonius aūt qui eū defendebat: non negabat concitatū populū. Id uero factū eſſe nō lædēdæ maieſtatiſ: ſed ſumēdi ſupplicii cauſa ex eo qui læſerat maieſtatē. Norbani: Tribu. plæbis. Plæraq̄: videlicet q̄ Scipionē apud populū accuſet: q̄ populū aduerſus eū cōcitaſſet. Ex quo. ſ. læſæ maieſtatis nā Appius legē tulit de maieſtate cōtra eū: qui ciuitatis amplitudini derogaſſet. Et in hoc dubitabaꝰ: quia alius alio modo diffiniebat. Atq̄ in hoc genere. ſ. diffinitiuo. Hic reprehendit eos: qui putant diffiniendā: eſſe vim verbi breuiter & abſolute quia puerilis & dyalectica ratio eſt: videlicet ſcholaſtica. ac rhetorica latius: ac locupletius loquitur: nec conciſis huiuſmodi diffinitionibus vtitur: quod oſtendit exemplo ſui: in cauſa. C. Norbani de maieſtate læſa: non hoc feciſſe: quod nō videbatur ad oratoriā artem pertinere: ſed cauſam multis & verbis & rationibus explicaſſe. In hoc: videlicet in diffinitiua conſtitutione: cauſam facit: quum quæritur quid ſit ledere maieſtatem hoc modo Læſiſti maieſtatem: non læſi: diffiniendum eſt an læſerit Dilucide: abſolute. Breuiter: commode abſolute cui nihil deeſt: breuiter cui nihil ſupereſt. Quod: Antonius improbat.

Nō enim vti debet tanta orator breuitate. Per q̄ puerile: id eſt aptum potius pueris: & ſcholaſticis q̄ oratoribus. Alia eſt. Et alia diffinitio quum diſputatur inter philoſophos & alia quum diſputatur

nōnulli præcipiūt: vt verbum illud qđ cām facit
breuiter facit: breuiter vterq; definiat qđ mihi q
dē p̄ q̄ puerile videri ſolet. Alia ē em̄: quū inter
doctos hoīes de iis ipſis rebus q̄ verſant̄ in arti
bus diſputat̄: verboꝝ definitio vt quū quærit̄
qd ſit ars: qd ſit lex: qd ſit ciuitas: i qb⁹ hoc p̄ci
pit rō: atq; doctrina: vt vis eius rei quā definias
ſic exprimat̄: vt neq; abſit quicq̄: nec ſupſit: qđ
qdem in illa cā. neq; ſulpitius fecit: neq; ego face
re conatus ſum. nam quātum vterq; noſtꝝ po-
tuit: omni copia dicēdi dilatauit quid eſſet ma
ieſtatem minuere: etenim definitio primū repre
henſo verbo vno: aut addito. aut dempto. ſæpe
extorq̄tur e manibus: deinde gn̄e ipſo doctri
nā redolet: exercitationē q̄ pene puerilē. tum:
& i ſenſu; : & i mētē iudicis intrare nō p̄ot ante
em̄ p̄terlabit̄: q̄ precepta eſt. ſed i eo gn̄e in quo

inter oratores. non em̄ quum cauſa agitur de artibus diſputatur: ſed quod in diffinitione verſatur: or-
natiori: & locupletiori eſt orone declarandū: & planū iudicibus faciendū. Diffinitio. ſ. dyalectica. In
artibus: vt i gramatica: rhetorica dialectica nā artes dialectico more tractant̄: vt grāmatica eſt ſcientia
recte loquendi: recteq; ſcribendi nā ars ipſa per ſe intelligentiā ſui plenā nō habet: ſed intelligit̄ ad ali-
quid pertinere. Lex eſt receptio boni prauiq; depulſio. Ciuitas quā nonulli deſcribūt per æthymolo
giā: ciuiū vnitas: nec tn̄ q̄ſquis dicat ſe hanc diffinitionē dyalecticā. nō laudare q̄ ea vti non debeat ora-
tor: tn̄ quid facere ſoleāt primū declarat
videlicet q̄ diffinito nihil deſit & nihil
ſupſit. ratio atq; doctrina. i. ratio doctri-
ne eſt em̄ endiadis. Vis. i. natura & pro
prietas vt ſi diffinias hominē Homo eſt
aīal rōnale & mortale: hic nihil abeſt nec
ſupeſt nā ſi diceres homo eſt aīal: deeſſ;
quia etiā equ⁹ eſt aīal. Si adiūxeris rōna
le tūc ſeparat̄ ab equo: ſed nō ē ſatis. nā
angelus ſiue mētes ſingulares ē aīal rati
onale: ſed addis mortale: & ita ſepat̄ hō
ab angelo: angel⁹ em̄ nō eſt mortalis. Vt
neq; abſit qcq;: qđ facit abſolutio. Sup
ſit: qđ facit breuitas. Qđ Oñdit quid fa
cere ſoleāt phi ſiue dialectici: & quid fa
ciendū ſit oratori. Nā alia rō eſt dialecti
ci & alia oratoris: & ideo nec ſe nec Sul-
pitiū feciſſe inquit in cā Norbani nō n.
diffinierūt vim verbi breuitate: ſed locu
pletiori orone aperuerūt In illa cā: i q̄
agebat̄ de leſa maieſtate. Oi copia. i. oi
facūdia & vbertate. Etem̄: alias nūc rati
ones adducit: cur hmōi diffinitionibus
vti nō debeat orator. quū i his quæ cō-
ſtāt ex genere: & differētiis q̄ breuibus
verbis circūſcriptæ ſūt ſi vnū verbū rep
hēderis: tota ipſi⁹ diffinitio deſtruetur.
Tria ſunt quæ facile deſtruūt diffinitionē illā dialacticā: vno verbo vel reprehēſo vel addito vl' adēpto
nō debet id agere orator vt vno verbo cā tota nitat̄. Vno verbo reprehēſo: vt homo eſt aīal placabile
videris recte diffiniſſe: ſed tn̄ facile reprehēdet̄ ſi quis dicat alia quoq; aīalia placabilia eſſe: vt: equū: leo
nē: vrſam quæ placari poſſunt. Dempto: vt ſi de illa diffinitione homo eſt aīal ratiōale & mortale. adi
mas ſiue rationale ſiue mortale. Addito: vt homo eſt animal rationale & mortale & bipes: quum nō
ſolum homo ſed atiam aues bipectes ſint Diffinitio ſcilicet dialectica. Extorquetur deſtruetur: hæc
eſt prima ratio cur nō debeant ſe oratores eiuſmodi diffinitionib⁹ aſtringere. Deinde: ſed genere ipo
id eſt vi ac natura ipſius diffinitio videtur pocius conuenire pueris hoc eſt ſcolaſticis q̄ oratorib⁹. Ge
nere. i. vi. Natura. i. p̄prietate. Redolet. i. præ ſe gerit. Tum deinde alia ratio q̄ qui præſunt iudicio:
& foro non poſſunt facile huiuſmodi diffinitiones percipere quū orator debeat elaborare vt quicquid
dictum fuerit: ab omnibus intelligatur. Ante em̄ preterlabitur. quū enim adeo breuib⁹ conciſiſq; ver
bis dicta fuerint vix dicta eſt: quum memoria excidit. Sed in eo genere. Poſtq; ſatis dixit de diffiniti-
one nunc redit ad generalem conſtitutionē: videlicet cum generis controuerſia incidit. Generis autē
controuorſiam diximus facere cōſtitutionem generalem: & quas partes nunc generali conſtitutione
ſubiicit eaſdem in arte noua legitime conſtitutionis nominauit: videlicet ſcriptum & ſententiam: cōtra
rias leges: ambiguum & ratiocinationem. Illud autem animaduertendum eſt quod etiam ſuperius di
xit: generis quæſtionem eſſe: quum quæritur quale ſit id de quo agitur: & ideo generalem conſtitu
tionem appellauit. Eſt autem duplex: negotialis: & iuridicialis. De iuridiciali ſuperius ſatis dictum eſt:
quæ diuiditur in purgationem & deprecationem. Relinquitur nunc vt de altera parte dicatur: quæ ne
gotialis dicitur quæ ſpectat ad duo tempora: preſens vel futurum: quæ in ipſo negocio iuris ciuilis ha
bet controuerſiam: cui diligentiæ iuriſconſulti præeſſe exiſtimant: & ideo recte ſubiicitur legitime. nā
a lege legitimum deducitur Legum autem interpretes ſunt iuriſconſulti. In quo: in qua conſtitutiōe
generali. Qualis: queritur quale ſit illud de quo agitur. Sæpe contentio: in quo dubitatur de qualita
te rei videlicet iuſta an iniuſta ſit. Ambigitur: dubitatur & in controuerſiam venit. Exiſtit: Non ſolū
inquit exiſtit contentio iure an iniuria factū ſit. i. iuſtum ne ſit an iniuſtum id de quo agitur: ſed etiam
in hac generali conſtitutione exiſtit controuerſia in ſcripto quum aliquod ambiguum videbit̄ ſcriptū
eſſe. illud aūt ambiguū conſtat ex his p̄tibus. ſcripto ſentētia. contrariis legibus: diffinitiōe ex quib⁹
duas tantū partes hoc loco breuiter & ſuccincte commemorat atq; obſcure. nam niſi quis diligenter
animaduertat: vix verbis ipis præcipi poteſt: ſed eas Cicero in arte noua planius tractauit: Interpræ

tatione:quum ſcriptum interpretandum ſit:videlicet in ea parte:cōſtitutionis quæ apellať negocialis:
quū quærit̃ ex iure ciuili an in ſcripto aliquo ſiue teſtamēto ſiue lege obſcurū aliquid interpretādū ſit;
ſiue etiā cōtrariæ leges fuerint. Ambiguū:qđ in duas pluresue ſnias trabi poſſit. In quo.ſ. ſcripto vel
genere interpretādi ſcripti. Ex ambiguo. Ergo vult ambiguo cuidā quaſi generi bas ptes negocialis
cōſtitutiōis eſſe ſubiectas vt ambiguū ſit genus & ſub eo cōtineant̃ partes vna q naſcit̃ ex cōtraria ſnia
vnius legis altera ex cōtrarietate duaꝝ legū. Nā illud. Ecce quō nūc illud declarare incipit: vere inq̃
nulla cōtrouerſia naſci pōt in ſcripto niſi
ex ambiguo:quia ambiguū eſt quoddā
genus ad cōtrouerſiā ſcripti. Ambigu
um videlicet ſub boc gñe qđ ambiguū
dicim⁹ cōtinet̃ cōtrouerſia ſcripti atq; ſē
tenciæ quū ſcriptū aliđ ſignificare videa
tur & ſnia ſcriptoris alia fuiſſe vī: Qđ vi
delicet ambiguū. quū iquit cōtrouerſia
inciderit ex ſcripto & ſnia:genus buius
cōtrouerſie ambiguū dicit̃ qđ explicat̃
quū:ea verba ſuppleta fuerint quæ am
biguū illud facere videbant̃:vt in illo te
ſtamēto Ciceronis vt Tullius beres me
us terētiæ vxori meæ triginta pōdo va
ſoꝝ argentoꝝ dato q volet. bic ſcriptū
& ſētēcia ambiguitatē quādā bñt. Quū
eñ ita dicat:quæ volet ambiguū ē vtri⁹
arbitrio dari oporteat. Dato ꝑ det: vel
ipſe beres vel Terētia. illa maioris pre
cii vaſa petit bic vero dicit ſe illi debere
vaſa quæ ipſe voluerit:& ex boc contro
uerſia naſcit̃:ſed quū verba ſuggeſta ſūt
videlicet dato.xxx.pondo vaſoꝝ q ipſe
volet:tūc deſinit eē ābiguū:vł e diuerſo
dato q ipſa volet:ēt remouet̃ ambiguū.

qualis ſit:qđ ambigit̃:exiſtit etiā ex ſcripti iter
ꝑtatōe ſæpe cōtētio:ī quo nulla pt eē niſi ex am
biguo cōtrouerſia.nā illđ ipm quū ſcriptū a ſnia
diſcrepat gen⁹ qđdā bꝫ ambiguū:qđ tū explica
tur:quū ea verba q deſunt:ſuggeſta ſūt qbus ad
ditis defendit̃:ſniam ſcripti perſpicuā fuiſſe. Ex
cōtrariiſq; ſcriptis ſiquid ambigit̃:nō nouū ge
nus naſcit̃:ſed ſupioris generis cā duplicatur:
idq; aut nunq̃ diiudicari poterit aut ita diiudi
cabitur:vt reuerendis præteritis verbis id ſcri
ptum:quodcūq; defendimus:ſuppleatur. Ita ſit
vt vnū genus ī iis cauſis:quæ ꝑpter ſcriptū:am
bigūtur:relinqtur:ii ē ſcriptū aliquid ambigue.
Ambiguoꝝ autē complura genera ſunt q mibi
videntur melius noſſe:qui dialectici appellant̃
Hi autem noſtri ignorare:qui nō minus noſſe

Suggeſta ſuppleta. Quæ deſunt quæ minus vident̃. Defendit̃ ab vtraq; parte pro cōmodo ſuo. Ex
cōtrariiſq; ſcriptis. Nūc inſtat Cice. ꝓbare qđ ſuperius cœperat:videlicet cōtrouerſias oēs quæ ex ſcri
pto naſcunt̃ eſſe vnius generis:qđ ambiguū appellat̃;Deinde docet multas eſſe ambiguoꝝ ſpecies:
quoꝝ ſciētia eſt dyalecticoꝝ. Ex cōtrariiſ ꝗ ſcriptis videlicet ex cōtrariis legib⁹.ī nō amt igue ſcriptis.
cōtrouerſia quæ ex cōtrario cōſiſtit nō ſepat̃ ab ambiguo:nā quia leges cōtrarie ſunt: ideo etiā ambi
guū naſcit̃:ꝙ & duoꝝ ſcriptoꝝ cōtrarietas facit alterā quaſi partē ſubiectā ambiguæ. Cauſa duplicat̃:
quia in bac cōtrouerſia ex duobus ſcriptis ambiguū cōſiſtit in ſuperiori ambiguo: ex vno ſcripto tm
mō cōſtabat:vt dato q volet Sed quū ex cōtrariis ſcriptis cōtrouerſia cōſiſtit:nō eſt diuerſum genus
a ſupiori:nā ita ſub ābiguo cōtinet̃ cōtrouerſia:q ex cōtrariis legib⁹ orit̃:vt quæ ex ſcripto & ſentētia.
Duplicat̃:qa illa tm̄mō ex vno ſcripto. bæc vero ex duobus cōſiſtit.quū duæ aut plures inter ſe leges:
diſſident:tūc dī cōtrouerſia.quæ ex cōtrariis ſcriptis. Lex ē:in demortui locū q petat augur noiet inde
mortui locū ī.qui petat ſubſtitui in locū.eius qui mortuus eſt nondū:ex acto ipſius magiſtrat⁹ tēpore
nā cōſulis magiſtratus erat annuus ſed ſi conſul decediſſet:qui petebat ſubſtitui: eū augur lege noiare
poterat. Altera lex eſt qui dānatus fuerit in demortui locū noiare nō pōt. Forte ita accidit vt augur q
dā dānat⁹ de pecuniis repetūdis eū qui ſubſtitui vellat.noiaret:bic orit̃ controuerſia nā ꝙ augur eſt ei
licet in demortui locū lege noiare ſed qa dānat⁹ erat repetūdis lege noiare vetat̃:qō ergo ambiguū ex
plicari poterit videlicet ſi referāt ab vt:oq;.ſ. defenſore & accuſatore:q cauſæ ſue ꝓſunt qui defendit di
cit licuiſſe auguri noiare in demortui locū.boc mō. Lex ꝑmittit vt augur quilibet in demortui locū no
minare poſſit:q vero accuſat ita refert:legē augur innocēs in demortui locū noiato:ergo vterq; rettulit
ex cōmodo ſuo:ille quilibet:bic vero innocēs. Nouū.ī.a ſuperiori ſeiūctū. Supioris.quia cā erat vni
us ſcripti. Duplicat̃:quia cā eſt ābigui duoꝝ ſcriptoꝝ. Idq; aut:& id ābiguū ciuſmōi eſt vt nūq; diſcer
ni:nunq̃ explicari poſſit niſi verba referant̃:q vł a ſcriptore vel a legiſlatore ꝑmiſſa eſſe videbūt̃. Ver
bis ꝑteritis:vel a ſcriptore vel a legiſlatore:vt in illa cauſa qui defendit augurē dici t:quilibet.qui vero
accuſat:dicit innocēs augur. Ita:ergo ſequit̃ iſta cōcluſio vt vnū gen⁹.ſ.ambiguum relinquat̃. Am
biguoꝝ: Dicit aūt ābiguoꝝ plura eſſe genera que magis noſſe vidēt̃ qui dyalectici appellant̃ ꝑpter
cognitionē amphibologiaꝝ quæ tractantur ab illis.& bic Anto.ſentit cōtra illđ qđ in arte noua ipe
Cicero dixit:āphibologiæ cognitionē nō modo adiumētoꝝ eſſe:veꝝ etiā impedimēto:ſed boc ipo ex
cuſat̃:qa ſub aliena pſona loquit̃:Amphibologia dī ambigue dictū:qđ in diuerſas ptes trabi poteſt.
Qui.ſ.noſtri oratores. Quū a ſuperiori repetito.ſenſus eſt:illud inquit ſcriptū frequētiſſimū ē in ciuſ
modi cauſis negocialibus:vt ſcriptū a ſententia diſcrepare videat̃ quū vnū vł plura defuerint verba.
Verbū:vt paulo ante dicebat:vt dato quæ volet.ꝑtermiſſum eſt vel ipſe vel ipſa. Iterum peccant: Pri

num peccatum eſt. quia quū amphibologiarum inperiti ſint ambigua tractare neſciunt. ſecundū vero: quia ſcripti cōtrouerſiam a generali conſtitutione diſtinguūt: & hoc eſt ab illis cauſis qualis quæq; res ſit. i. a cōſtitutionibus generalibus: vbi præcipue de vi & genere rei quærit. Seiungūt: ſepant. Diſceptat. in quibus cōtrouerſia eſt. Nuſq;: Vere inq; peccāt nō mediocriter qui hāc cōſtitutionē. quæ ex ſcripto naſcit a generali conſtitutione ſepant. quia in ſcripto potiſſimum quærit de qualitate rei. Quale ſit. i. q̄lis ſit ipſius rei qualitas. In ſcripto i. in controuerſia ſcripti. A facti controuerſia. i. a coniectura: nā quū de facto ambigit: coniecturalis conſtitutio appellatur. Quum vero factū cōſtat: de qualitate rei quæritur & generalis conſtitutio appellat vt verbi grā: quū agit de vaſis argēteis hæreditate legatis vxoris. Terentiæ. de facto no ambigit: nā factū fatet ſed qualitate. i. cuiuſmōi vaſa debeant. hoc mō. Debes triginta pōdo vaſoꝝ argēteorū debeo debes āt q̄lia ipſa vult. Ecce quō hic icipit eſſe cōtrouerſia: quia ille dicit. immo debeo qualia ipſe volo. Ita tria: Nūc quæ ſunt de cōſtitutionib⁹ breuiter dicta breui epilogo cōplectit. In diſceptationē. p̄pter deliberatiuū genus Ibi em̄ diſceptatio dr̄ quū alius ſuadet ali⁹ diſuadet. Cōtrouerſiā: iuditiale gen⁹ magis innuit: quū alter accuſat alter defendit. Quid fiat: Coniecturalē cōſtitutionē oñdit quæ in tria tpa diſtinguitur: p̄ſens p̄teritū & futuꝝ: Quō noiet Diffinitina eſt cōſtitutio. quū de nomie verbi ambigit. Futuꝝ ve ſit Nūquid Carthagineſes ſi cū ipis pacē fecerimus in fide p̄māſuri ſint. Factūue ſit vtrū vlyxes interfecerit Aiacē. Quale ſit: generalis cōſtitutio ē quū de genere facti cōtrouerſia naſcit coiecturalis eſt: quæ diuidit in iuridicialē: & negocialē & ob eā rē rep̄hēdit græcos: q̄ iuridicialē ſeparārūt a cæteris p̄tibus. Nā id q̄d græci adiungūt recte de factū ſit. Hoc manifeſtū eſt contineri ſub generali cōſtitutiōe videlicet ſub ea p̄te quæ iuriditialis dr̄. In eo in ea conſtitutione. Recte ne factū. i. iure an iniuria.

debeāt: quū illud ē freq̄ntiſſimū in om̄i cōſuetudine: vel ſmonis: vl ſcripti: cū idcirco aliq̄d ambigit qn aut verbū: aut verba ſint p̄termiſſa. Iterū aūt peccāt: quū gen⁹ hoc cārū: q̄d in ſcripti iterp̄tatione verſant ab illis cauſis: in q̄bus qualis quæq; res ſit. diſcæptat. ſeiungunt nuſq̄ em̄ tm̄ q̄ritur: q̄le ſit gen⁹ ip̄m rei: q̄ in ſcripto q̄d totū a facti cōtrouerſia ſepatum ē. Ita tria ſūt oīno gn̄a quæ in diſceptationē. & cōtrouerſiā cadere poſſunt q̄d fiat: factū. futurūue ſit: aut quō noīetur. nā & illud. q̄d quidā græci adiūgūt recte ne ſit factū totū in eo ē q̄d quale ſit quærimus. Sed iā ad inſtitutū reuertar meū. Quū igit accepto cauſæ gn̄e. & cognito rē tractare cœpi. nihil prius cōſtituo. q̄ quid ſit illud: quo mihi referenda ſit oīs illa orō: quæ ſit p̄pria queſtionis. & iudicii. deinde illa duo. diligētiſſimē cōſidero quoꝝ alteꝝ cōmēdationē habet noſtram aut eorum. quos defendimus. alterum eſt accōmodatū ad eorum animos. apud quos dicim⁹. ad id quod volumus. cōmouendos Itaq; ratio omnis dicēdi tribus ad p̄ſuadendum rebus eſt nixa: vt probemus vera eē quæ defendimus. vt conciliem⁹ nobis eos. qui audiūt. vt animos eorum ad quē

SED IAM AD INSTITVTVM

Hoc eſt quintū caput. vbi dicet quō cōſtitutiōe cauſæ inuēta iudicationē repire debem⁹ ad quā toti⁹ orōis rō conferēda eſt. Deinde generalia q̄dam de triplici orōis effectu. Poſtremo de duplici p̄ſuaſione ſ. artificiali: & inartificiali. Pōt hoc caput in tres p̄tes diuidi. In prima oñdit quō iudicatio inueniat In ſc̄da oñdit triplicē orōis effectū. In tercia oñdit duplicē eſſe p̄ſuaſionē artificialē. & ſine artifitio. Sꝫ iā: quia ſuperi⁹ q̄ſi digreſſionē quādā fecerat dū rep̄hendit eos: qui ſepant ſcripti controuerſiā a conſtitutione generali & reprehēdit eos qui amphibologiaꝝ ignari eſſent. Q̄n̄quidē inquit oñdi quō artis ſcriptores rep̄hēdēdi ſunt qui ſcripti controuerſiā a cōſtitutione generali ſepāt. nūc ad p̄poſitū reuertar. Quū igit. i. cōſtitutiōe cauſæ inuēta: ſiue cōiecturali. ſiue diffinitiua. ſiue generali Rē cognitā. Sic em̄ p̄cæpit ſuperi⁹: diligētiā nō mediocrē adhibēdā eſſe. vt rē cauſamq; noſcam⁹. Nihil pri⁹. i. nihil aliud ago vel cōſtituo q̄ iudicationē inuenio. i. poſt cognitā cām̄ & cāe iſtitutionē inuētā: nihil pri⁹ ago vel conſtituo. Quō mihi ſit. i. quō inuenieda ſit iudicatio: ad quā oīs orōis noſtræ ratio conferat. Queſtionis: vt feciſti: nō feci: queſtio eſt: an fecerit: & in coniecturali conſtitutione queſtio eſt: eadē q;: & iudicatio. nā quia factū negat: facti rō nulla aufert & ob eā rē neceſſe eſt vt coniecturis verū q̄rat. nā qui accuſant factū eſſe contēdūt: qui defendūt factū eſſe negāt At vero in aliis conſtitutionib⁹ ex ratione defenſoris: & ex firmamēto accuſatoris queſtiō naſcat oportet. Iudicii. Q̄d ex queſtione naſcit: quā iudicationē nos .i. iudicationē nā græce: latine iudico. Inde iudicatio Iudicat em̄ factū in coniecturali conſtitutione. quū vtrinq; peroratū fuerit: & in iuridiciali iudicabitur factum ne ſit: iure: an iniuria. Queſtiōis. i. iudicii. i. iudicationis. Deinde recto ordine procedit. Primo quidem diligenter debemus cognoſcere cauſam & cauſe conſtitutionē: deinde ipſas iudicationes

ad quas omnis quæſtionis.ratio cōferatᷣ Tercio:& quæ cōmoda incōmoda ſint nobis & quæ cōmo-
da rurſus:& incōmoda ſint aduerſariis Nā bona nr̄a ad id valētvt auditoꝝ aīos nobis cōciliemus:ma
la vero aduerſarioꝝ.i.vicia ad id valent vt aduerſos ipſos odiū & iracundiā cōcitēt.Rurſus incōmoda
noſtra ad id valent vt nobis beniuolos reddamus auditorū aīos:cōmoda vero aduerſariorū amplifi-
cando eos in odiū & inuidiē rapimus. Jlla duo videlicet bona noſtra & mala aduerſariorum. Dein-
de infert Antonius dicens:Quandoquidē ad cōfirmationē cauſæ noſtræ & ad cōfutationem aduerſa

cūq̃ cā poſtulabit motū:vocemꝰ. Ad ꝓbādum
aūt duplex ē oratori ſubiectas materieſ:vna reꝝ
caꝝ q̄ nō excogitantᷣ ad oratorē:ſed ī re poſitæ:
rōne tractantᷣ:vt tabulæ:teſtionia:pacta:cōuen
ta:quæſtiōes:leges:ſenatuſcōſulta:res iudicatæ:
decreta:reſpōſa reliqua:ſiquæ ſunt:quæ non ab
oratore pariuntᷣ:ſed ad oratorē a cā.atq̃ a reis
deferuntᷣ:altera ē quæ tota in diſputatōne & ar
gumentatōne oratoris collata eſt:ita in ſupiori
genere de tractandis argumētis in hoc autē etiā
de inueniēdis cogitandū eſt:atq̃ iſti quidē qui
docent:quū cās in plura genera ſecuerīt ſingulis
gnībus argumentoꝝ copiam ſuggerīt:quod & ſi
ad inſtituendos adoleſcētulos magis aptum eſt
vt ſimul ac poſita ſit cā:habeant:quo ſe referant.
vn̄ ſtatim expedita poſſint argumenta deprome
re:tamē & tardi ingenii ē riuulos cōſectari.fon
tes reꝝ nō videre:& ætatis ē:vſuſq̃ nr̄i.a capite:
qd̄ velimus:arceſcere:& vn̄ oīa manant:vide-

riorum hæc duo accomodata ſunt:alte-
rum ꝙ nobis conciliat auditorum aīos
alterum ꝙ cōmoueat in aduerſarios ſe
quitᷣ triplicem orationis effectum.i.tri
pliciter pſuaderi:docendo:monēdo: cō
ciliando. Cōmouendis ſ.cōtra aduer-
ſarios incitando. Eoꝝ:Quū em̄ lauda
mus aliquid in dicentibꝰ nr̄is ad cōciliā-
dos auditorū aīos plurimū valet. Alte
rū videlicet vicia aduerſariorū & eoruꝫ
cōmoda valent vt aduerſus eos concite
mus auditorū animos:quia ſiquid vicii
aduerſariorū oſtenderimus:qd̄ i arte ve
teri & noua didicimꝰ:adducemꝰ eos in
odiū & inidiā.In odiū aūt adducemꝰ: ſi
vicia eoꝝ apiemꝰ:ſpurce:ſupbe:cōtume
lioſe:flagitioſe aliqd factū eſſe oñdētes
Ad odiū cōcitabimꝰ. rurſus ſi cōmoda
eoꝝ āplificauerimꝰ eos inuiſos faciemꝰ
id eſt in inuidiā deducemꝰ:vt ſi nobilita
tē:dignitatē:diuitias:opes dictelas ad
uerſariorū pdicemus. Eorū:ſ.qui audi-
unt. Itaq̃.Infert ergo ex his rōnibꝰ tri-
plicē eſſe ſuadēdū rōnē & rōnis effectū
docendo:conciliando:mouendo Nixa
firmata & poſita. Quæ defendimꝰ: vi
delicet ad cōfirmationē nr̄oꝝ argumen
torum & aduerſariorū cōfutationē valet
Ad q̄cunq̃:ad odiū:ad inuidiā :ad mi
ſericordiā:ad indignationē. Ad ꝓban-
dum poſtq̃ oſtendit triplicem eſſe pſuadendi rationē:nūc quomō vnūquodq̃ eoꝝ fieri debeat predi-
pit & primo oſtēdit quomō ꝓbare poſſimus:cuius duplicē docet eſſe ratione: vnam quæ ſimul cum
cauſa ſumitur & nullam oratoris cogitationē deſiderat.alterā que tota in oratoris inuentione cōſiſtit
In re.i.in cā de qua agitᷣ. Ratione formandis argumētis cū ratiōe:quæ illis ineſſe debet. nā argumē
ta oīa:ſiue cū cauſa veniāt ſiue cum cogitatione nr̄a inueniantᷣ:certa quadā ratione tractanda ſunt. Vt
tabulæ:oſtendit quænā ſint ea quæ in re ipſa poſita ſunt:nec ab oratore inueniuntᷣ. Tabule ſi cauſa no
ſtra aut in tabulis teſtamēti:vel ſtipulationū cōtinetᷣ:aut teſtimoniis confirmatᷣ aut pacto aut cōuento
aut quæſtionibꝰ aut legibus aut ſenatuſconſultis aut decretis aut reſponſis hinc poterimus ad ꝓban-
dum plurimū adſumēti ſumere. Teſtimonia ꝙ quæſtiones:ex his duobus verū inuenitᷣ: ſed hoc diſ-
ferunt ꝙ veritas teſtimoniis exquiritᷣ.quæſtionibus extorquetᷣ.nā quū teſtes ꝓducti teſtimoniū de
derit rei de q̄ agitᷣ:tūc veritas eluceſcit:pari ratione quū is qui in tormētis habetᷣ veꝝ dicere cogitur.
Pacta:ſ.qd inter ſe pepegerint.id etiam ꝓbationē plurimū iuuabit ſine patroni labore. Cōuēta: eodē
modo: ſi quid cōuenerit inter aliquos vt emendo vēdendo:locādo:conducēdo. Quæſtiones:vt di-
xi in tormentis. Leges:ſi leges ſcriptæ fuerint. Senatuſcōſulta:ſi quid ad cauſam noſtrā pertinebūt.
Res iudicata pretoꝝ. Decreta.ſ.principū. Reſponſa prudentū:Hæc omnia ſupradicta ab oratoribꝰ cū
cauſa accipiuntur. Siq̃ ſint.ſ.eiuſmodi:vt cruor in veſtimentis:vt liuor in corpore mortui:& ſimilia.
A cauſa quæ in quæſtionibus aut teſtimoniis audita fuerint. Reus quicunq̃ accuſatus fuerit. ſiue in-
re ſiue i iuria,ille reus dicitᷣ. Altera dixit duplicē eſſe rationē ꝓbationis.vna quæ cū cauſa ſumitur:&
nulla oratoris cogitatione indiget.altera quæ tota ad oratorē pertinet:in qua neceſſe eſt vt plurimum
induſtriæ ac laboris ponat.vt inueniat ea quæ cauſam ſuā adiuuent:hæc aūt ſunt quoꝝ extrinſecus rō
inuenitᷣ ex his quæ aut pſonis aut negotiis attributa ſint:vt in ſequētibꝰ dicetᷣ. In diſputatiōe.i.in tra
ctatione argumēti argumētatio eſt ipſius argumēti tractatio. Argumētum eſt quod ex loco nudū ſu
mitᷣ:vt verbi gr̄a Si peperit cū viro concubuit.locus qui ſedes eſt argumenti eſt a conſequentibꝰ. Ar-
gumētū aūt eſt ipſa res quæ ex cā cōſequitᷣ:& ideo peperiſſe: & cū viro cōcubuiſſe cōſequētia ſunt nā
vnū ex altero ſequitᷣ ergo dicimꝰ locū eſſe a cōſequentibus & argumētū nudū eſſe: argumētatiōe ve
ro ipſius argumenti tractationē appellamus. In ſuperiori genere argumētorū: quæ cū cauſa deferuntᷣ

ad oratorē Detractādis argumētis: ꝓ argumētationē: quæ ampliſſima quidē quinq; partita ex ꝓpoſiti
one ꝓpoſitionis rōne exornatōe & cōcluſione. breuiſſima tripartita ex ꝓpoſitōe aſſumptōne ſiue rōne
& cōcluſiōe. mediocris quartripartita ſublata exornatōe: vel cōplexione. In ſupiori genere vbi res ipa
argumāta nobis ſuggerit: vnus labor eſt tractādi.ſ. In hoc aūt: in hac ꝓbatōe quæ ſumitꝛ ex attributis
pſone: & negocio duplex tractādi.ſ. & inueniēdi argumēta: Atq; iſti quidē. Ex tribus proprietatibus
orōnis q̄ ad pſuadēdū valēt.ſ. docere ſiue ꝓbare: cōciliare: mouere: agreſſus eſt p rimā.i. ꝓbare. Dixit aūt

re: et primū genus illud earū rerū: quę ad oratorē
deferuntꝛ: meditatū nobis in perpetuū ad omnē
vſum ſimilium rerum eē debebit: naʒ & pro tabu
lis: & contra tabulas: & pro teſtibus: & contra te
ſtes: pro quęſtionibus: & cōtra quęſtiones: & itē
de cæteris rebus eiuſdē generis: vel ſeparatim di
cere ſolemus de genere vniuerſo: vel definite de
ſingulis tēporibus: hoībus: cauſis: quos quidē lo
cos vobis hoc Cotta & ſulpiti dico: multa cōmē
tatione atq; meditatione paratos: atq; expeditos
habere debetis. Longū eſt em̄ nūc me explicare:
qua rōne: aut cōfirmare: aut infirmare teſtes: tabu
las: q̄ſtiones oportet. Hæc ſunt oīa ingenii: vł me
diocris: exercitationis aūt maxīe: arte quidē & p̄
cepta dūtaxat hactenus reqrunt. vt cæteris dicen
di luminibus ornētur. Itēq; illa: q̄ ſunt alteri⁹ ge
neris: q̄ tota ab oratore pariuntꝛ: excogitationem
nō habēt difficilē: explicatione magis illuſtrem
perpolitamq; deſiderāt. Itaq; quum hæc duo no
bis quærēda ſint in cauſis: primum quid: deinde
quomodo dicamus: alterum. quod totuʒ arte in
cinctum videtꝛ tāetſi artē requirit. tamē prudētię
eſt pene mediocris: quid dicēdum ſit. videre. alte
rū eſt in quo oratoris vis illa diuina vtriuſq; cerni

duo genera argumentorū eſſe: quibus
vtitꝛ orator ad cōfirmādā cām vnū qd
ſil' quū cā traditꝛ. alterū qd ab ipſo orato
re excogitatꝛ. Nunc ꝓſequitꝛ qd facere
iſtituerat: & rhetorꝝ primo p̄cepta oñdit
deinde qd ſibi faciēdū eſſe videatꝛ decla
rat. Rhetores inquit. q de dicēdi rōne p̄
cepta tradūt cōſtitutōes: & cōſtitutionū
ptes primo ꝓponit deinde ſingulis con
ſtitutionibus ꝓpria quædā p̄cepta ſub-
ſtituunt. at nos aliter faciendū ſentimus:
Id em̄ qd iſti faciūt potius ad adoleſcen
tes ptinet vt argumēta parata habeāt: cū
declamandū fuerit. Nos vero q cauſas in
foro agimus oportet argumentorū fun
damēta intelligere: vt nobis ad oēm cau
ſam vtilitati eſſe poſſint. generalia igitꝛ p̄
cepta volumus nō ſpālia In plura ge-
nera.i. in cōſtitutiōes cōſtitutionūq; par
tes. Secuerūt: diuiſerūt. Generibus cō
ſtitutionibus. Suggerūt ſubiiciūt. ſicut
Cice. in arte noua & veteri fecit. Nam ꝓ
poſitis cōſtitutionibus ſingulis ſua cui-
q; argumenta diſtribuit. Qd & poſtq̄
reddit rōnem cur ita faciāt nūc dicit qd
ipſe faciat. Primo quidē nō negat vtilia
eſſe hæc adoleſcētibus q ſe exercere cœ-
perunt. Deinde dicit aliā adoleſcentū: &
aliā oratorū. q cauſas agunt: eſſe rōnē di
cendi. Quod videlicet ſua cuiq; cōſtitu-
tioni argumēta ſubiicere. Vt ſil' ac poſi
ta cā cōſtitōe cauſæ vel cōiecturali vel dif
finitiua vel generali & partibus earum.
Habeāt.ſ. argumēta. Quo: ad q̄ argu-
menta. Vn̄.i. a qbus argumentis. De-
promere ꝓferre. Tardi ingenii. hoc in
quit eſt tardioris ingenii. Riuulos con
ſectari.i. argumēta aliunde ſumpta. Tranſlatio eſt a fonte. de quo riuuli deriuantꝛ. Quēadmodum in
quit riuuli de fonte deriuantꝛ ita hæc argumenta tradita rhetoribus. aliunde ſumpta ſunt hoc mō. Qui
amore ardet amatā cōcupiſcit argumentū erit. Fons aūt argumēti ſumptus erit ab adiunctis negocio ex
genere & ſpecie. Cupere genus eſt. pars eſt amor: nam ſi ſpecies cōceditur genus negari nō pōt hoc mō
ſi amat ergo cōcupiſcit & ſicut ſpecies generis ita etiā amor pars eſt cōcupiſcentie: & hoc ſentit antoni⁹:
nō modo argumēta eſſe tenēda: ſed argumentorū originē: vt omnia quæ ab eodem fonte manare poſ-
ſunt quū opus erit inueniamus. Fontes.i. originem ipſorū argumentorū. Et ætatis. p̄terea nec etatem
nec cōſuetudiuē noſtrā decet ſpāliter argumēta ꝓponere. Aetatis: qui grauiores ſumus. A capite ab
origine. Arceſcere.i. ab ipſa origine ſumere.i. a loco qui ſedes eſt argumēti. Et primū genus earum re
rum: ſenſus eſt. Inter cætera argumēta ea potiſſimū parata eſſe debere: quæ ſil' quū cauſa traduntꝛ. id aūt
q̄obrē cōtinuo declarat. Meditatū.i. exercitū: meditari exercere ſignificat & hoc loco paſſiuū eſt. Mul-
ta em̄ que apud nos deponētia ſunt apud antiquos actiue & paſſiue ſignificatōis inueniebantꝛ cōia. Si-
miliū: videlicet: quū ſimiles res inciderint tractande nobis. Nam & ꝓ tabulis. Ecce que ſunt res q̄ orato
ri tenede ſunt: vt p̄parati ſint: & eſt rō cur velit ea quæ ſimul quū cauſa traduntꝛ: eo diligenter pcipi volu-
mus q̄ infinite p theſim tractantꝛ: & diffinite p hypotheſim. nam.i. quod dicit de genere vniuerſo.i. de qō
ne infinita q̄ circūſtantiis ſeiuncta eſt: & finite.i. de qōne finita quæ implicita eſt circūſtantiis: certarum p-
ſonarum: rerum & locorū. Hæc em̄ circūſtantiæ ſunt: vt verbi gra. Si quis cōtra teſtes dixerit dupliciter
dicere poterit & vniuerſaliter & finite: vniuerſaliter: teſtibus credendum nō eſſe in quibus gratia: metus:
odium: officium. Diffinite: teſtibus credendam nō eſſe. Nam ſeruo fides habenda nō eſt: qui nihil ꝓ ad

uerſariis contra dnm diceret:eodē modo de cæteris eiuſmodi dicendū eſt argumētis hoc igiẽ ſentit An
tonius.q̄ nobis taliū argumētorū vtilitas maior diligētius pcipiēda. Pro tabulis.i.p ſtipulationibus
cōtra ſtipulatōes:& teſtibus cōtra teſtes. Teſtibus:credendū eſſe teſtibus:vniuerſalis eſt qō.& iō infini
ta eodē mō teſtibus credendū nō eſſe e diuerſo. Sepatim.i.ſolemus p theſim tractare.i.p qōnē infinitā
quæ ſepata eſt a circūſtātiis. Definite.i.p qōnē finitā.i.implicita circūſtātiis locorū:rerū & pſonarū. Sin
gulis tpibus.i.certis diffinitis:Scimus em̄ has eſſe circūſtātias:quis:qd:vbi:qbus auxiliis:cur:quō:qn̄.

Quos.ſ.cū cā coiūctos. Multa cōme
tatōe:vt.ſ.memoriæ mandeẽ. Expedi
tos.i.pmptos ꝑludio quodaꝫ:qd greci
appellant. Longū ideo in
quit volo hæc expedita:& parata vobis
eſſe qa ſiqs declarare vellet vobis:quō
cōfirmare aut infirmare tabulas qōneſqꝫ
oportet nimis longū ac pplexū erit.Hæ
ſunt oia.Primo quidē excuſat:cur nolit
de ſingulis ꝑcepta dare: Prio qa ꝓlixū
deinde qa nō,eſt neceſſariū:qa quilibet
ingenii etiā mediocris poterit a ſeipo p-
cipe:quō hæc argumētorū genera cōfir-
mari aut infirmari debeāt. Exercitatōis
maxime.Neceſſe eſt ergo vt in his mul
tum ſe exerceat orator.Hæc.ſ.tabulæ &
qōnes. Certis luminibus.i.certis exor-
nat onibus verborū & ſniarū.Nam ex-
ornatiōes verborū & ſniaꝝ ſunt quædā
q̄ſi lumina oratoris. Idem̄ fit quū argu
mētatio artificioſa his etiā argumētis ad
hibeẽ q̄ cū cā veniūt. Itēqꝫ illa q̄ ſunt al-
teri⁹. Silr nec illa inqt q̄ ab oratore exco
gitanẽ argumēta tam difficile eſt inueni-
re q̄ȝ tractare. Excogitationē.i.inuētio-
nem. Explicationē:expoſitionē ornatā
& ppolitā ſenſus eſt ergo. Duo genera
argumētorū eſſe vnū qd ſua ſpōte offer
tur:nec vlla arte niſi exornatiōe indiget:
vt tabule rn̄ſa:decreta & reliqua. Alterū
qd nō cū cā venit:ſed ab oratare repitur
que ſunt atrributis pſone & negociis:&
in his argumētis,neceſſe ē:vt orator nō
nihil laboret inueniēdis:ſil' & exornādiſ
ergo locutio vtriqꝫ cōuenit:alteri quidē
ſola:alteri vero quū inuentiōe coiuncta.
Itaqꝫ:Concludit ergo a ſupiori:qn̄qui
dē duo genera argumētorū ſe ita habēt
vt alterū p ſe offeraẽ:alterū vero ab ora-
tore inueniaẽ:ſequiẽ difficile nō eſſe qd
dicas inuenire:ſed tm̄modo exornare.
Quid in inuentōis eſt. Quō elocutiōis
eſt. Alterū.ſ.qd dicaẽ inuenire:artē qui
dem deſiderat ſed nō difficilē. Mediocris.i.mediocriter prudens orator:quū ſibi ꝓpoſita fuerit cā:po-
terit ex ea ſumere argumentū:videlicet ex attributis pſone & negociis. Alterū:videlicet quō dicaẽ:ex-
quirere totū ē oratorie facultatis.Ornare copioſe varieqꝫ:nā id oratoris ē ꝓpriū multis variiſqꝫ reb⁹ ex-
ornare & locupletare orōnē. Quare illa.Q̄n̄ qdē duo ſunt in qbus potiſſimū elaborare debet orator:
inuētio.ſ.& elocutio. Nā ex qnqꝫ ptib⁹ rhetoricæ facultatis dicit duas ꝑcipue oratori eſſe neceſſarias.ſ.
inuētionē & elocutionē.Ego qdē de inuētōe dicere conabor:exornatōis vero ptē craſſo relinquā. Illā
ptē ſ.inuētiōis. Qm̄ ſemel.i.qm̄ ſemel ita placitū ē.id em̄ ſūmope ab antonio petierūt Cotta & ſulpiti⁹
Interim:dū ego vobis eiuſmodi expedio argumēta. Cōſeqr.ſ.ꝑcipiēdi:de hac maxīa rhetorica faculta
tis pte.Quib⁹:nā ſicut ſupi⁹ dixit:hi ſūt effect⁹ orōnis:vt cōciliẽ in principiis auditores:doceāẽ i cōfu-
tatōe & narratōe & moueāẽ i cōcluſiōe ne ſiue p orōne q̄ tn̄ p totā orōnē faciēda ſūt:vt etiā ſentire vī an
toni⁹. Quēadmodū:vn̄ inueniāẽ ego me dictūrū ꝓfiteor quō vero exornēẽ:adeſt h craſſus. Illuſtrēẽ
.i.exornēẽ inuēta:& oñdit tantā eē exornādi facultatē i craſſo:vt oim oratorū q̄s vnqꝫ viderit & audie-
rit craſſū pſtātiſſimū eē cōfirmet. In romanos.i.a grecis trāſferēda & bono ordine ꝓcedit.primo nouū

tur.ea q̄ dicēda ſunt.ornate.copioſe. varieqꝫ dice
re. Quare illā partē ſupiorē.qm̄ ſel' ita vobis pla
cuit.nō recuſabo quo minus ppoliā:atqꝫ conficiā
quantū cōſequar:vos iudicabitis: qbus ex locis.
ad eas tres res:q̄ ad fidē faciēdā ſole valēt.ducaẽ.
oratio.vt & concilienẽ animi & doceanẽ.& mo
ueanẽ. Hæc ſunt em̄ tria. ea vere quēadmoduꝫ il
luſtrenẽ.preſto eſt.q oēs docere poſſit.q hoc pri
mū in noſtros mores iduxit:q maxīe auxit:qui
ſolus efficit.nāqꝫ ego Catulle dicā em̄ nō reuerēs
aſſentādi ſuſpitionē neminē eſſe oratorē paulo il
luſtriorē arbitor:neqꝫ græcū neqꝫ latinū quē ętas
noſtra tulerit:quē nō & ſæpe tulerim:& diligēter
audieri.Itaqꝫ ſiqd ē in me.qd iā ſperare videor qn̄
quidē vos.his ingeniis hoies.tantū ope mihi ad
audiēduꝫ datis.ex eo eſt.q nihil q̄ſquā vnq̄ me
audiēte ægit orator:qd nō in mēoria me.penitus
inſederit. Atqꝫ ego is.q ſuꝫ q̄ntuſcūqꝫ ſuꝫ:ad iudi
candā oibus auditis orōnib⁹ ſine vlla dubitatio
ne.ſic ſtatuo & iudico neminē oium.tot & tanta.
quāta ſit i Craſſo hūiſſe ornamēta dicēdi. Qꝫob
rē ſic vos quoqꝫ hoc idē exiſtimatis.nō erit vt opi
nor iniqua partitio:ſi cum ego hunc oratorē.quē
nūc fingo vt inſtitui creato:aluero.cōfirmato:tra
dā cū Craſſo:& veſtiēdū:& ornādū. Tū Craſſus
Tu vero inqt Antoni pge vt inſtituiſti:neqꝫ em̄
boni ē:neqꝫ liberalis parētis quā ꝓcreārit:& edu
xerit:eum nō & veſtire:& ornare. preſertim quū

aliquid in cõſuetudinẽ adducitᷣ: deinde augetᷣ: poſtea cõfirmatᷣ. Nanqȝ: hoc eſt qđ antonius dicit in lau dem Craſſi. ſ. oratores oẽs: q vbiqȝ ſint ætatis ſuæ audiuiſſe diu adeo vt quæcũqȝ in eis notãda ſint me moriæ mãdarit: & tñ ex oĩbus oratoribus ſe iudicare pſtantiſſimũ eſſe craſſum: & ꝓpterea dicit Craſſũ ipm optime exornãdi partẽ tractare poſſe. Non aſſentãdi. i. nihil dubitãs ne aſſentari videar craſſo qꝛ ei tñ attribuã. Tulerit: ediderit: ꝓdiderit: vt Vir. Si duo pterea tales idea tuliſſet terra viros. Tulerim ſc; diu audiẽdo paſſus fuerim & diligẽter: qa nõ ſolũ diu ſed eiã diligẽter. Si qđ ẽ. i. ſi qua dicẽdi piuria

te locupletẽ eẽ negare nõ poſſis. Qđ eñ ornamẽ tum: q̃ vis: q animus: q̃ dignitas illi oratori defuit qui in cauſa poranda non dubitauit excitare reũ conſularẽ: & eius doloricare tunicã: & iudicibus cicatrices aduerſas ſenis imperatoris oñdere qui idẽ hoc accuſante ſulpitio quum hominẽ ſeditio ſum: furioſumqȝ defenderet: nõ dubitauit ſeditio nes ipſas ornare: ac demonſtrare grauiſſimis ver bis: multos ſæpe impetus ppłi: nõ iniuſtos: quos pręſtare nemo poſſit mł̃tas etiã rẽpublicã ſeditio nes ſæpe eẽ factas: vt quũ reges eẽnt exacti tũ tri bunitia poteſtas eẽt cõſtituta: illã norbani ſeditio nẽ ex luctu ciuiũ: & ex cepionis odio: q exercitũ amiſerat: neqȝ reprimi potuiſſet: & iure eẽ cõflatã Potuit hic locus tã anceps: tã inaditus: taȝ lubri cus: tã nouus: ſine q̃dã: incredibili vi: ac facultate dicẽdi tractari. Quid ego de. C. N. Mãlii. Quid

eſt in me. Q đ iam: hoc eſt poſſum ſpera re me aliqđ dicẽdo valere: qꝛ tanto inge nio viri: tanto ſtudio me audire pergat. Inſederit. i. infixũ ſit: ita vt aboleri neq̄ uerit. Atqȝ ego: Tandẽ cõcludit qđ vo lebat: poſtqȝ oñdit ſe optimũ eſſe q iudi care poſſit. Is talis q bonorũ oĩm orato rũ auditor extiterit. Q uãtuſcũqȝ: mo derate de ſeipſo locutus eſt. i. q̃ſtũcunqȝ valeã. Statuo: delibero & iudico. primũ deliberamus: deinde iudicamus. Tot numero. Tanta magnitudine. Q̃ꝛob rem: Nũc infert qđ intẽdit nõ eſt inquit abſurdũ ſi ex duabus ptibus rhetoricæ facultatis: vnã mihi aſſumpſerim: alterã craſſo delegauerim. Hoc idẽ. ſ. pferẽdũ eſſe oĩbus oratoribus etatis nr̃æ: Parti tio. i. iniqua diuiſio: vt ex duabus ptibꝰ vnã mihi: alterã vero craſſo tradiderim. Crearo. i. naturaliũ bonorũ optione. Alucro: optimorũ ſcriptorũ imitatõe. Confirmato: locorũ ſiue argumẽtorũ inſtructiõe. Crearo. Itẽ vt bonis & fir mis ſit lateribus & bono vtitᷣ ordine in tranſlatõe: primo eñ creatᷣ filius: deinde alitᷣ: poſtremo veſtitᷣ. Et veſtiendum. i. tradã craſſo vt ei tradat ornamẽta dicẽdi: videlicet locutionẽ q̃ cõſumitᷣ in exornatione verborũ & ſnia rum. Veſtiũt verbis: exornãt ſententiis. Tum craſſus: vrbane craſſus: atqȝ facete in tranſlatiõe pmanſit. Dicit eñ nihil ẽ antoni: qꝛ mihi hũc oratorẽ veſtiendũ: & exornãdũ tradas. Nã ſi parẽs optimus es: indi gnũ facies parẽte libero: vt quẽ creaueris atqȝ alueris eũ ſine veſtibus & ornatu relinquas: pſertim cũ ſcia mu ſte diuitẽ eſſe: q hoc optime facere poſſis. Neqȝ eſt boni: ille eñ nec bonus nec liberalis parẽs videtᷣ vt quẽ filiũ creatũ alueritᷣ: atqȝ cõfirmauerit eũ ſine veſtibus relinquat: atqȝ ornamẽtis. Eduxerit: educa uerit. vt Terẽti. Eduxi te a paruo. Preſertim iuſta cã eſſet ſi parẽs iõ filiũ nudum relinqueret: qa faculta tes ei nõ ſuppeteret: ſed quũ tale nihil de antonio dici poſſit quippe quẽ locupletẽ eſſe cõfirmat non re ctẽ faciet eũ ſine veſtibus relinquere. Te locupletẽ. i. te diuitias orõnis habentẽ. Q đ eñ ex eo qđ an tea fecerat Antonius ꝓbat craſſus ipm hr̃e vim q̃ ad exornandã orõnẽ ptineat. Nam ſi cãs inquit diffi ciles atqȝ deſperatas tu ſolus ſuſtinuiſti qd eſt qđ tibi nõ ineſſe dicamus. Quæ vis. ſ. pſuaſionis. Q ui animus. ſ. cõcitatõis. Quæ dignitas. ſ. vetuſtatis q̃ in geſtu & habitu corpis cõſideratᷣ. Reũ: Aquiliũ dicit quẽ legimus belli Aſiatici reliq̃s cõfeciſſe: non ille quidẽ romano more: ſed quĩ fontibus venena miſcuiſſet ad quarundã ciuitatũ deditionem qđ maturã quidẽ victoriã fecit ſed infamẽ. Itaqȝ dies illi di cta eſt qꝛ veneno cũ hoſtibus certaſſet & romana arma: q̃ ſacroſancta in id tp̃us habebantᷣ: medicaminibꝰ ipſius violauerit. Hunc defendit anthonius ꝓductũ in cõcionẽ: & cicatrices ſciſſis veſtibus oñdẽs: quas aduerſo pectore accepat: pp̃lo cõmiſerationẽ leniuit. Diloricare. Vſus eſt militari verbo: nam dilorica re ꝓprie eſt ſcindere tunicã. vt Nonio marcello placet: Aduerſas: aduerſo pectore acceptas in q̃ ſignifi catᷣ eũ ſtrenuẽ ac fortiter aduerſus hoſtes dimicaſſe: nõ aũt terga dediſſe. Cicatrix aũt ſignũ eſt vulneris obducti. Q ui idẽ: Anthonius quũ defenderet Norbanũ: qꝛ pp̃lm aduerſus Scipionẽ cõcitaſſet: q ex ercitũ amiſiſſet: oñdebat nõ eſſe crimini dandũ. qꝛ ppłi ſeditio plerũqȝ reip. ꝓfuiſſet. Seditioſum. quia nõ negabat ſeditionẽ cõcitatã eſſe a norbano. Furioſum nõ qꝛ ipſe furioſus eſſet ſed quia aliis furorẽ im miſerit. Præſtare nemo poſſit. ſ. certos reddere quippe qui ꝓ vulgi mobilitate ꝓueniunt. Vir. Sæuitqȝ animis ignobile vulgus: quis eñ ppłi motus confirmet: Exacti: expulſi exigere eñ expellere ſignificat: vt ꝓbandæ vobis exigẽde ſint prius. Multas: pendet lr̃a a ſupiori. Seditões: ſeditio ppłi ac tumultꝰ ingens aduerſus reges ꝓpter cedẽ Lucreciæ facta eſt: vt apud Titũ Liuium. Tum tribunitĩ aptãs. Hoc quoqȝ a Liuio ſcribitᷣ ꝓpter cædẽ virginiæ pp̃lm ſeceſſiſſe in auentinũ montẽ: hic creatos tri. plæ. eſſe: de inde ſenſim diſcẽdebat ad hanc Norbani ſeditionẽ & dicebat eam in rem factã: nam ciues merore com pulſos amiſſi exercitus nullo mõ reprimi potuiſſe. Luctu: quia lugebãt tot ciues romanos in exerci tu fuiſſe deletos. Odio: quo parciti erãt aduerſus Cepionẽ. Neqȝ reprimi: quã ſi voluiſſet Norba

nus reprimere nō potuiſſet. Potuit hic: exaggerat & rei & cauſæ difficultatē: vt maiorē vim ōndat eloquētiæ in Anthonio: neq̧ eñ difficile eſt cauſas vulgares defendere ſe magnas ac ꝓpe deſperatas. Hic ſcȝ defendere ppl̃i ſeditionē iuſte factā: & cū qui ipſius ſeditiōis auctor fuerat: nūc magne eloquētiæ: Id demum eſt oī laude: oīq̧ admiratōe ꝓſequendū. Anceps: dubius & piculoſus. Inauditus: inuſitatus. Lubricus. i. cā difficilis. Tam nouis. i. pter cōſuetudinē. Vi. i. vehemētia oratoris. Facultate: que ex arte cōficiť. i. habilitate dicēdi: nā facultas eſt habilitas q̄ ex arte cōficiť: & ē cuiuſlibet artis gen⁹. Quid ego. Si alia pſequi vellē q̄ ſumma cū laude antoni⁹ ſuſcepit: ſuſceptaq̧ defendit: nūc facile ꝓbare potero qđ dico: videlicet poſſe illū vnāquāq̧ cām ornare ac locupletiorē reddere. C. Manilii. Hiſtoria eſt eiuſmodi: gallorū: ſenonū: teutonūq̧ atq̧ tugurinoꝝ q ex vltimis galliæ regionib⁹ quū terrā eorū ocean⁹ inundaſſet nouas ſedes quærebāt. Primū impetuȝ Syllanus: ſcđm manili⁹: terciū Scipio ſuſtinere nō potuerūt: fuſi igiť fugatiq̧ ſūt & caſtris exuti. Sed Manilius ab abronibus qđ eius gētis robur in exercitu fuerat: q quū accuſatus eſſet: ꝙ ſpoliatus caſtris eſſet: Antonius eū defendit & in ea cā potiſſimū elaborauit vt ppl̃m ad cōmiſerationē adduceret: quū ōnderet nō ducis temeritate factū eſſe: ſed fortunæ cui nemo reſiſtere pōt. Pruſiæ: idē etiam defendit pruſiam: ꝙ Hānibalē ab antiochū ꝓ fugū hoſpitio ſuſcepiſſet: & ducebať in ſuſpitionē: qđ de bello inferendo romanis cogitaſſet. Cōmiſeratiōe: quā ꝓ. C. Manilio ppl̃o romano. Quid. ſ. dicam. Quod. ſ. ſingulare quoddā tibi oēs dant. Dant. i. cōcedūt. Acumen ſcȝ inueniendi quæ cauſe vtilia ſunt: oēs eñ hoc tibi ineſſe cōcedūt. Sed hæc ipſa: vt nō ſolū habeas quæ ad inuentionē ptinent: ſed quæ ad elocutionē ſpectant Delegare: deferre. Eximia: ſingularia: & pſtantia. Eximia dicunť ab eximiendo. nam qđ a vulgo exemptū eſt: ſingulare diciť: qđ in aliorum ordinem nō ſit redigendū. Tum catullus: catullus hic interlocutus eſt: hoc ideo facit: vt interlocutōe vtať eorum qui introducunť vt faſtidium ppetuæ oōnis tollat: & varietate auditorum animos retineat erectos. In vobis. ſ. o Craſſe: & Anthoni. Dicendo: hoc eſt quod me admiratione tenet. Diſſimilimi. i. diuerſum dicēdi genus ſequať. Denegatiuū: non delatum: pulcra eſt expolitio. Quare: Quādoquidē pares in diſſimili genere dicēdi eſtis: petimus a vobis vt tu antoni dicere pſtes vt cœpiſti & tu o Craſſe ſi quid ab anthonio ꝑtermiſſum fuerit: ſupplere non recuſes. Explices: declares. Pretermiſſum. ſ. curſu dicendi. Relictum: inchoatum: videlicet quod inchoauerit: & non pfecerit. Neq̧ te: & ſi quid nō dictum erit: quod ad ꝑcepta huius facultatis ptineat: non ideo factum eſſe dixerimus: ꝙ necietis: ſed Craſſo dicendum delegaueris. Hic Craſſus. Quū hoc dixiſſet tum aliam interlocutionem Craſſus inſeruit: vt varietatē faceret: Craſſus ita allocutus eſt anthonium: Quid opus eſt inquit: vt narres quæ vulgo tradunť ab oratoribus de inuentione & elocutione: nō iſta requirunt cæſar & catullus audire: quæ vulgo docere ſolent: ſed quæ in agēdis cauſis ipſe facere conſueuiſti. Quibus ex: Hoc nō dixerim: ꝙ tua oratio nō ſit mirifice ꝓbāda: quippe qui noua quædā & mira dixiſti. Q̄ꝫq̧ ꝗuis & noue dixeris & mire: tamen ſunt vulgaria. Peruagata. Oēs enim ferme de arte rhetorica ſcribētes eiuſmodi ꝑcepta tradiderunt. Deprome ꝓfer manifeſta nobis quæ ſint illa quæ facere ſoles.

de. Qu. regis cōmiſeratione dicā: quid de aliis innumerabilib⁹: in q̄bus nō hoc maxīe enituit qđ tibi omēs dant acumē quoddā ſingulare: ſed hęc ipſa q̄ nūc ad me delagere vis ea ſemꝑ ī te eximia & prēſtātia fuerūt. Tum catullus. Ego vero inq̄t in vobis hoc maxīe admirari ſoleo: ꝙ quuȝ inter vos dicēdo diſſimilimi ſitis: ita tñ vterq̧ veſtꝝ dicat vt ea nihil neq̧ a natura denegatuȝ: neq̧ a doctrina nō delatū eē videať. quare Craſſe: neq̧ tu tua ſuauitate nos priuabis: vt ſiquid ab Antonio aut prætermiſſum aut relictū ſit nō explices neq̧ te Antoni ſiquid nō dixeris: exiſtimabimus nō potuiſſe poti⁹: q̄ꝙ a craſſo dici maluiſſe. Hic Craſſus: qui tu inq̄t Antoni omittis iſta: q̄ ꝓpoſuiſti: quæ nemo nō horum deſiderat: quibus ex locis ea q̄ dicēda ſunt in cauſis reperianť: q̄ q̄ꝙ ab ſte nouo quodā mō plæraq̧ dicunť: ſunt tñ et refaciliora & præceptis ꝑuagata: illa deprome nobis vnde afferas q̄ ſæpiſſime tractas: ſemꝑq̧ diuinit⁹ Depromam æquidē inquit Antonius: & quo facilius id a te exiuam. qđ peto: nihil tibi a me poſtulanti recuſabo. Meæ totius in dicendo oōnis & iſtius ipſius facultatis quam mō Craſſus in cæ

DEPROMAM. Hoc eſt caput ſextū de primo genere perſuaſionis artificialis: quod docendorum auditorum cauſa tradiť: & argumentorum acumen deſiderat. Depromam: Ita ingreditur ad diſputationem: vt dicat. petis a me o Craſſe: vt oſtendam quid ego faciam. & vnde inueniam ea quæ ſæpiſſime tractem nō deero tibi quominus obtemperē. Idq̧ faciam vt quum poſtea a te meo quodam iure quaſi debitum exegero: tu mihi negare non poſſis. Exigam id eſt quaſi debitum recipiā. Nam exigere eſt debitum repoſcere. & aduertendum eſt: ꝙ hæc pars huius libri perutilis eſt. Nihil tibi: æquū enim eſt: vt

ꝙ postulans impetrauit:postulatus deinde reddet. Meæ totius:Incipit nūc declarare repetēs breuiter
ronem illū artificialē psuadēdi:quot effectus intēdunt:sed primū p̄cipiet quū docere possimus audito
rem videlicet p̄cepta dabit cōfirmādæ rōnis nostræ:& refellende rōnis aduersariorū. Meæ orōnis quā
seruare soleo in dicēdo. Facultatis.i.copiæ dicēdi & facilitatis. Nam facultas facilitas dr̄:sed inter facul
tatē & artē hoc differt ꝙ facultas ex arte ꝑficiscit:& iō facultas dixit qa videlicet in oibus causis iudica
tus fuerit in dicendo excellere. Extulit.s.dum laudat cās quas semp ægerim. Tres:Nam tres has psua

lumverbis extulit:tres sunt rationes:vt ante dixi
vna cōciliandoꝝ hominū:altera docēdorū:tertia
cōcitandoꝝ. Harum triū partiū prima lenitatem
orationis: secunda acumen: tertia vim desiderat.
Nam hoc necesse est: vt is q nobis cām adiudica
turus sit: aut inclinatōne voluntatis ꝓpendeat in
nos:aut defensionis argumētis adducat̄: aut ani
mi permotione cogat̄. Sed qm̄ illa pars in q̄ rerū
ipsarum explicatio:ac defensio posita est:videtur
omnē hui⁹ generis quasi doctrinā cōtinere:de ea
primum loquemur:& pauca dicemus. Pauca.n.
sunt quę vsu iā tractata & aīo quasi habere nota
videamur. Ac tibi sapiēter monenti.L. Crasse li
benter assentiemur. vt singularū causarum defen
siones:quas solent magistri pueris tradere relinq̄
mus:aperiamus autem ea capita:vnde oīs ad om
nem & causaꝫ & orationē:disputatio ducit̄: neq̧
em̄ quotiēs verbū aliqđ ē scribēdū : nobis totiēs
ei⁹ verbi littere sunt cogitatōne conquirēde. nec
quotiēs cā dicēda ē totiēs ad eius cause seposita
argumenta reuolui nos oportet certos locos qui
oēm causam nostrā instruere & aduersariorū destruere possimus.

dendi ꝓprietates Antonius sæpe noia
uit. Ante.i.in supiori disputatōe. Vna
cōciliandarū. Nunc dicit qđ in vnaqua
q̧ istarum partiū seruandū sit. Harū triū
videlicet in cōciliādo facundiā:& in do
cendo acumen:in cōcitando vehemētiā
Leuitatē:vt conciliemus. Acumen:vt
doceamus. Vim:vt cōmoueamus. Le
uitatem suauitatē quādā:vt nobis beni
uolos efficiamus auditores. Acumen
ꝑspicacitatē quandā ingenii. Nam acu
men inueniēdi est necesse em̄ est:vt quæ
causæ ꝓsint inueniat orator. Vim vehe
mētiā:& acrimonia orōnis:quā audito
rum animos quocūq̧ velimus impella
mus:vel ad iram vel ad misericordiam.
Vt is vel p̄tor:vel iudex:vel ppl'us:vel
impator. Propendeat.i.ꝓpensus & in
clinatus in nos sit. Inclinatōne:quæ arte
conficit̄ & hoc ad conciliandū auditoris
animū. Defensionis qđ fit docendo: si
sua sponte inclinatus nō fuerit. Permo
tione:hoc ad concitandū:ptinet siue ad
iracundiā siue ad cōmiserationem. Ad
ducat̄. Quia quū rōnes nr̄as vel veras
vel verisimiles vel necessarias vel ꝓbabi
les adduxerimus:tunc inducit̄ auditor
vt nobis faueat. Sed qm̄ illa pars. Tria
inquit sunt quæ posuim⁹ ad psuadendū
ptinere.i.docere:cōciliare & mouere:ho
rum aūt primū est docere vt cōsiderent̄
loci ex quibus argumēta ducant̄ q̄bus
De hac igit̄ psuadendi parte primū di
cemus:deinde de cæteris subsequēter. Explicatio ac defensio vnū ex altero sequit̄.nam cām nostrā ex
plicādo defendimus. Explicatio quū em̄ rōnes nr̄as exponimus:cām nostrā cōfirmamus. Generis.i.
huius facultatis rhetorice cuius finis est psuasio. Ad psuadendum aūt tria intendunt̄.s.docere concilia
re & mouere: De ea.s.parte psuadendi quæ ad docendum ptinet. Pauca:ideo inquā pauca dicemus:
quia pauca sunt minus nota. Vsu consuetudine & longa exercitatōe. Non tentatam.id est notā & tri
tam aut quod mihi non displicet tentam inchoatam dixit vt sit sensus ab aliis iam incepta tractari. Ac
tibi:Nunc specialiter respondet Crasso:qui supra adhortatus erat anthonium vt p̄cepta rhetorum per
uulgata omitteret:neq̧ enim ab oratore desiderari. Assentiemur:videlicet ne singula argumēta cuiq̧ cō
stitutioni subiiciamus:quod facere solent magistri huius artis:videlicet rhetores.qui de huiusmodi ar
te p̄cepta dant. Assentiemur.id est tibi in hac re libenter morem geremus o Crasse. Defensiones.id ē
argumenta a p̄cedente quod sequit̄: nam argumenta p̄cedunt ex argumentis vero defensiones conse
quunt̄. Aperiamus autem id est ipsorum argumentorum originem explicemus ex quibus argumē
tis omnis causa confirmat̄ ac si diceret: volumus p̄cepta nostra generalia & non particularia esse: vt cū
genera rerum tenuerimus ad omnem causam instructi sumus. Capita.i.origines quēadmodum capita
fluminum fontes & origines appellamus:nam qui capitula dicunt satis latine non loquunt̄. Causam.id
est controuersiam. Omnis disputatio.i.omnis confirmatio:nam confirmatio est quædam quasi disputa
tio rei de qua agitur. Ad causam & orationem.i.orationem causæ:qum qua ipsa causa defendit̄. Neq̧
enim ꝑ similitudinem ostendit:quō vniuersaliter argumentorum loca tenere debeamus: Nam loci sunt
sedes argumentorum:quemadmodum inq̄t non singulorum verborum.i.dictionum litteras mente
ꝑtractamus quum dictionem aliquam scribere volumus:sed vniuersaliter omnes litteras cognitas ha
bemus pari rōne velim argumenta.id est locos nobis esse cognitos:quemadmodum promptas habe
mus litteras quū verbum aliquod scribere volumus ita promptos haberi locos volumus quibus om
nis causa confirmet̄. Verbum quod greci appellant id est dictionem. Litteræ qui

bus dictio ſcribit̃. Nec quotiẽs: Satis em̃ eſt: vt vniuerſas lr̃as mente notatas teneamus: quod facere vĩ
dent̃ hi rhetores: qui vnicuiq; cõſtitutioni ſua argumẽta ſubiiciũt quaſi ꝓpria. Nam ꝓpoſitis argumẽ
torũ locis: facile erit eligere: quæ ꝓpoſite q̃õni & cauſe conueniant. Certos: firmos: ſtabiles: notatos: &
mentis noſtre habitu ita pceptos: vt oblitterari nõ poſſint. Cauſa: quæcũq; illa fuerit: ſiue cõiecturalis: ſi
ue diffinitiua: ſiue generalis: ſiue ptes eius quas ſatis plane ſupra memorauit. Sepoſita: ſeparata: ſicut a
rhetoribus fieri ſolet. Statim: ſua ſponte: nulla noſtra cogitatiõe. Explicandã tractandã: & cõfirmandã

Occurrũt .i. nobis ſeſe offerũt. Sed hi
loci. Et neq; forte exiſtimet in locis oĩa
cõſiſtere admonet antonius alia quædã
neceſſaria eſſe oratoribus: qui aliquã ex
his locis vtilitate cape voluerunt: videli-
cet multarũ rerũ ſciam: atq; experientiã
tenere: tum demum vſui poterunt eſſe.
Hic loci: quos nunc oratori p̃ponere ſta
tuimus. Ei oratori: videlicet qui verſa-
tus eſt in rebus agẽdis: vel vſu vel exer-
citatiõe vel peritia. Quẽ .ſ. vſum & ſciam
ac ſi diceret: ſi nullã alia rõne multarũ re-
rum expientiã cape potes: at potes lon-
gitudine vite: & nunc quaſi p tranſitum
oñdit oratorẽ tunc demũ eſſe pfectum:
quũ ꝓuectioris ætatis eſſe cœperit. Vel
vſu .i. qui vſum rerũ ab aliis pcipiẽdo: &
intelligẽtia cõſequẽdo cognouerit: etiã
ſi iunior fuerit orator & m̃lta ab aliis pce
pit & multa intelligẽtia cõſecutus fuerit
tñ hanc facultatem: de qua loquit̃ conſe
qui poterit. Aetatis: quia experientia
niſi longi tpis eſſe nõ pot. Cogitatiõe
reꝝ .ſ. quas acumine inueniẽdo tenuerit
Auditõe q̃s ab aliis pcipiẽdo didicerit

vt litteræ ad verbũ ſcribendũ ſic illi ad cãm expli
cãdã ſtatim occurrũt. Sed hi loci ei demũ oratori
ꝓdeſſe poſſunt: qui eſt verſatus in rebus. vel vſu:
quẽ ætas deniq; affert: vel auditione: & cognitio
ne. quæ ſtudio & diligẽtia præcurrit ætatẽ. Nam
ſi tu mihi q̃uis eruditũ hominẽ adduxeris. q̃uis
acrem & acutũ in cogitãdo: q̃uis ad ꝓnunciãdũ
expeditum. ſi erit idem in conſuetudine ciuitatis
in exemplis. inſtitutis. in moribus a volũtatibus
ciuium ſuorum hoſpes non multũ ei loci ꝓderũt
illi ex quibus argumenta promũtur. ſubacto mi
hi ingenio opus eſt. vt agro non ſemel arato. ſed
nouato & iterato. quo meliores fœtus poſſit. &
grãdiores edere. ſubacto ãt ẽ vſus: auditio. lectio
littere. Ac primũ naturã cãe videat. q̃ nũq; lateat.
factuꝫ ne ſit. q̃rat̃ an q̃le ſit: an q̃d nomen habeat.

Studio: q̃tũ ad cognitionẽ. Diligẽtia q̃tũ ad auditionẽ. Nã ſi tu. Rõnẽ affert: cur velit multaꝝ rerũ vſũ
& expientiã hr̃e oratorẽ: q̃a tũc poterit magnã ex his locis cape vtilitatẽ: nã ſi oĩa etiã locorũ argumẽta
tenebit orator tñ ſine expientia & p̃cipue ciuitatis in qua vixerit nõ valde hæc illi ꝓdeſſe poterunt: ſen-
ſus eſt. Si bona ingenii & naturalia adeptus fuerit: nõ tñ vſum tenuerit: & rerum ciuiliũ rõnem habuerit
hi loci parum ei ne dicam nihil ꝓdeſſe videbunt̃: vult ergo oratorem ex ciuitatis cõſuetudine & ꝑſen
ſibus hoim dicere: vt nõ ſolum argumẽta ſua vi: ſed ex ſn̄ia vulgi cõprobent̃ & iudicum. Q̃uis .i. quã
tum vis eruditum: qui doctrinã adeptus fuerit. Acrem diligentẽ: & ꝓuidũ. Vir. Iam tum acer curas ve
nientẽ extendit in annũ .i. quemlibet adduxeris mihi oratorẽ acrem. Acutum .i. excogitãdo ingenio-
ſum: qui acumine ingenii p̃ditus ſit ad inueniẽda quæ cauſe ꝓſint. Expeditum .i. etiã ſi doctrinæ: ac na
turæ bona cõſectus fuerit: rerum aũt peritiã nõ tenuerit: vtilitatis parum capiet ex his locis. In cõſuetu-
dine .i. in vſu agendorũ. In exemplis .i. in monumẽtis dictorũ vel factorũ. Inſtitutis .ſ. diſciplinã maiorũ
obſeruãdo. Moribus .i. rõnibus viuẽdi. Voluntatibus: opinionibus: & vulgi ſtudiis. Hoſpes: pere
grinus: alienus .i. niſi hæc oĩa tenuerit: quæ ſine magna expientia rerum cõſequi non poterit. Subacto
qualis igit̃ eſſe debet orator: cui hmõi loci vtilitatẽ afferãt & vſum. Subacto exercitato & molito mul
tarum rerum vſu: & eſt tranſlatio ab agricultura. Nam terra dr̃ eſſe ſubacta: quũ exculta & molita fuerit
agricolarum labore: Virg. Scrobibus mutata ſubactis .i. excultis: & molitis: vt planta ſuccreſcere poſſit.
Vt agro: Tunc em̃ dicit̃ ager ille noualis: quũ frequẽter cultura renouat̃. Nouato .i. quotannis excul-
to. Quo .i. vt & in tranſlatione ꝑſiſtit agri hñ culti fructus em̃ ꝓpria ex terra naſcunt̃. Edere: de ſe dare
mittere. Subactio .i. exercitatio. Vſus: conſuetudo agendarum rerum ciuilium: quas res ciuiles: & audi-
endo: & legendo & doctrina pcipiendo cõſequi poſſumus. Litteræ: ſciã atq; doctrina. Ac primum:
Poſtq̃ dixit: quænam in oratore requirant̃ cui argumẽta de quibus p̃cepta traditurus eſt vſui: atq; vtili
tati eſſe poſſint nunc quõ cauſam cõſiderare debeat oñdit. Dicit em̃ primũ exquirendũ eſſe: qua in con-
ſtitutiõe poſita ſit deinde iudicationem inueniendã: ad quã oĩs ſuæ orõnis rõnem cõferat orator: & recte
quidẽ: nam quũ de locis p̃cepta daturus ſit ex quibus argumẽta ſumunt̃ primũ debet oñdere quid ſibi
ꝓponat orator ad quod quaſi obiectũ orõnem ſuã intẽdat. hanc igit̃ primũ docet inueniẽda eſſe. Na
turam .i. vim & ꝓprietatẽ cauſæ .i. cõſtitutionẽ. Ne ſit p q̃d cõiecturã cõſtitutionẽ accipe. An quales: ge
neralẽ. An q̃d nomen: diffinitiuã cõſtitutionẽ intellige quũ quærit̃ de vi & noĩe vocabuli. Partes in ne
gocialẽ: & iuridicialẽ: iuridicialis in abſolutã: & aſſumptiuã. Aſſumptiua in purgationẽ: & dep̃cationẽ.
Purgatio in imprudentiã neceſſitatẽ & fortunã. Negocialis q̃a ſcindit̃ in ſcriptũ & ſn̄iam & cõtrarias le
ges .ſ. ambiguũ & cõtrariũ. Quo videlicet genere cauſe & cõſtitutiõe cognita. Naturali q̃dã .i. ſua ſpõ-
te offert̃: q̃a ſimulac ꝓpoſita eſt cã: hoĩes videt: q̃d controuerſiã faciat. Quid faciat cãm: ex qua contro-

uerſia naſcit̃ vt verbi gr̃a. Accuſatur furti Verres. hic cognoſcit orator etiā ſine illa pceptiōe & naturaliter itelligit: qđ facit cauſā. Q uū.n. accuſator obiicit ſurripuiſti bona illa rñdetur: nō ſurripui q̃ſtio erit an ſurripuerit. Ecce quō prudētia natural' cauſam facit videlʒ īficiatio. Surripuiſti ē īſtantis accuſatoris non ſurripui ē īficiatio defenſoris q̃ſtio ē an ſurripuerit. Subductionib⁹: ſurreptionib⁹: ſubtractionib⁹. Nā iſti rhetores artis ſcriptores: ſubductionib⁹ cauſaʒ facere docēt. Dicūt.n. ſubducto hoc: aut illo: cā nō erit. Subducere ſignificat ſurripere. Teren. Vbi primū poterit ſtatim ſe ſubducet. Quid faciet cauſam.i. cōtrouerſiā

quo perfecto ſtatim occurrit: naturali q̃dā prudētia non his ſubductionibus: q̃s iſti docent: quid faciat cauſaʒ id eſt quo ſublato: cōtrouerſia ſtare non poſſit. deinde quid veniat in iudiciuʒ: qđ iſti ſic iubent querere. Interfecit Opimius Gracchū. quid facit cām: quod reipu. cā quū ex ſenatuſconſulto ad arma vocaſſet hoc tolle cā non erit. At id ipſum negat cōtra leges licuiſſe Decius. Veniet igit̃ in iudiciū. licuerit ne ex ſenatuſcōſulto ſeruādæ reip. cā. Perſpicua ſunt hęc qdē: & in vulgari ſcientia ſita. Sed illa quærenda: quæ ab accuſatore & defenſore argumēta: ad id quod in iudiciuʒ venit: ſpectāti ea. debeāt afferre atq; hic illđ vidēdum ē: in quo ſummus ē error iſtorū magiſtrorū ad quos liberos nr̃os mittim⁹: nō quo hoc qdem nihil pcipiunt.

vt vbi gr̃a occidit Oreſtes parentē ille reſpōdet. occidi: ſed iure. Nā illa parentem meū occiderat: hoc ſubducto. naʒ illa patrē meuʒ occiderat cā nō erit: carpit ergo hmōi rhetoꝝ ſubductiōes. Q uid cauſaʒ.i. controuerſiā. ex q̃ cōſiſtit cōſtitutio deī de iuenitur iudicatio q̃ ꝓpriæ dr̃ q̃ſtio iudicii qꝛ ī ea oīs iudicū ſnia verſatur. Qđ more ſuo oñdit qđ vulgo facere ſolēt deinde qđ ipſe facere cōſueuerit. Deinde Cœpit ſupius Cicero ī pſona Antonī pcipe: qđ oratori faciēdum ſit: ſimulac cām accæpit: primo.n. dixit cōſtitutioneʒ cāæ eē īſpicieda deīde q̃ſtionē iudicii: q̃ a nobis iudicatio appellat̃: hic etiā rhetores repĥēdit: q cauſam certis qbuſdā pceptꝭ ſed tñ nō neceſſariis obſcuriorē q̃dāmodo reddere videtur. Dicet.n. magiſtros hoc facere q qbuſdā iterrogatiūculis ad diſcipl'os erudiēdos vtūtur deinde redit ad ꝓpoſitū: qđ ab initio ꝓpoſuerat oſtēdēs qbus argumētis ī agēda cauſa rhetores inſtituantur. ſed primū docet nō eſſe ꝑtermittendū q̃ſtionē īfinitā mgr̃i.n.đ ea

Deinde a ſupiori lr̃a pendet. Quid videlicet cōſtitutio. In iudiciū.i. q̃ſtio iudicii quā iudicationē appellant. nā primo quidē cauſa cognoſcēda ē.i. conſtitutio cauſæ: quæ fit ex accuſatoris inſimulatione: & defenſoris inficiatione. & ſicut ſupra dixi iterrogatiūculas iſtoꝝ rhetorū carpit. deinde ipſius cōſtitutionis iudicatio q̃ ex defenſoris rōne & ex accuſatoris firmamento cōſtituit̃. Iſti.ſ. pceptores: & artis ſcriptores: & verba ponit quib⁹ vtūtur pceptores ad diſcipulos. hoc mō interfecit opimi⁹ Gracchum: ita q̃ret pceptor: qd ē qđ cauſam facit. rñdet diſcipulus: reip. cam nam ſi reus reſpondet interfeci nihil remorabitur iudiciū: & cauſa non erit: niſi quid additū fuerit. Hoc quia ē factū reip. cauſa. Vocaſſet .ſ. populū ad arma. Ecce quō nūc oſtendit qd faciat cauſam.ſ. iuridicialē & aſſumptiuā. Aſſumptiua dr̃ eo qꝛ ab extranea reſumit̃. Sumit̃.n. ab vtilitate reip. quū fateat̃ opimius ſe occidiſſe Gracchū. idq; reip. cauſam qđ nihilominꝰ negat̃ ab accuſatore licuiſſe. & ad hāc q̃ſtionē vterq; ſua argumēta & rōes itēdit. ille vt oſtēdat licuiſſe hic cōtra nō licuiſſe. Ex ſenatuſcōſulto. Q uia ſenatus ita pcæpit vt populus incitaret̃ ad arma. & C. Gracchus a lege agraria ꝓmulganda ꝓhiberet̃. Hoc.ſ. qꝛ interfecerit ex vtilitate reipu. & qꝛ ex ſenatuſconſulto populū conuocauerit. Cauſa.i. controuerſia non erit. Ipſum.ſ. Decium: q accuſabat Opimium. dicebat enim non licuiſſe Opimio facere contra leges: q̃ ꝓhibent vim inferri tribuno plæ. Nam tri. plæ. erat Gracchus: quū hanc legem ferret. Scimus.n. vt apud. T. Liuiū didicim⁹ ſacroſanctū fuiſſe tri. plæ. Quicūq; eum violaſſet caput eius ſacrum eſſet & imolaretur ac ſacrificaretur. Veniet igit̃. Ecce quæſtio iudicii. ita inquit iſti docent inuenire cauſas pceptis quibuſdam minime neceſſariis. Nonne pſpicuā ē: & nō neceſſaria. ac ſi diceret quis ē qui nō videat cauſam eſſe nō poſſe: vbi nulla fuerit cōtrouerſia.i. vbi ptes inter ſe conueniant. In vulgari.i. generali & ſine arte. Sed illa quū inuenta fuerit quæſtio iudicii: quæ vt ſæpe iam dixerimus. ex rōne defenſoris: & firmamenro accuſatoris conſtituit̃: argumenta quæ ab oratore inueniūtur. eo intendent̃ tam ab accuſatore. q̃ a defenſore. Hāc.n. quæſtionē quaſi quoddā obiectū ſibi ꝓponūt: ad qđ argumēta ſua cōferūt. Ad id videlicet ad iudicationē: quo ſummā argumentoꝝ vterq; cōferat. Spectāti.ſ. accuſatore & defenſore. Atq; hic Hoc repĥendit Aut vulgo errare rhetores oēs: q infinitā quæſtionē a cauſis ſeparāt agendis quaſi nihil ad oratorē ptineat: quū etiā ī oībus cauſis vniuerſaliter de natura rei: & quæri poſſit: & debeat. Hic in hoc loco anteq̃ vlterius progrediamur. Mittimus liberos. erudiendos intellige: & ideo diligēter perſpiciendum eſt: Magiſtroruʒ q̃ præcepta artis tradunt. Eſt error: qꝛ in duo genera materiam ſcindunt de finito præcepta tradunt. de infinito vero nullum omnino verbum faciunt de natura quærere nihil aliud eſt: q̃ de cauſa vniuerſaliter agere.

Non quō hoc quidem ad dicendum magnopere pertineat. id eſt non ideo dixi: qꝛ hoc valde interſit. vtrum finite an infinite cauſa tractetur. Eadem enim eſt ratio dicendi conſideratio autem varia. & ideo errare videntur qꝛ de ea nihil omnino præcipiant. vt verbi gratia. In cauſa Milonis & Clodii: quæ vulgatiſſima eſt: accuſator inſtat. Interfecit Clodium Milo. interfecit: ſed iure. nam ille ſibi inſidias facientē gladio

ꝓhibuit hæc cauſa ē finita pſonis locis & tꝑibus. Perſonis:videlicet:Milo clodiū. locis quia in appia via
Tꝑibus:ipo meridie. Sed Antonius dicit:non ſolū finite ꝯſiderãda eē cū circūſtãtiis cauſam: ſed infini-
te ſine circūſtãtiis. Nã ſi primū rei natura q̃ſita fuerit & eã orator ex commodo ſuo ꝓbauerit:facile erit
cauſam ipam certã & finitã confirmare. Primo quidē q̃rit̃:liceat ne hominē interficere ſimplr:& hanc dici
mus eē quæſtionē īfinitã:neq̃.n.diffinit̃ pſonis nec reb⁹:nec locis nec tꝑib⁹ ſicut ipe Cice.in hac cauſa fa-
cit:qui vbi ꝓbauit licere hominē interficere:aditū ſibi facile aperuit ad Milonē defendendū:quū intulit ſi-
cut vnq̃ hoc licuit:ꝑfecto licuiſſe Milo-
ni Clodiū occidere:ẽ hoc ē qđ dixit aliã
eē finitã: & aliã īfinita quæſtionē: & ꝓpe
eadē vtrãq̃ rõne tractari. Gen⁹ hoc eo
rū.i.hæc conditio hmõi hoim. Qui ſibi
.i.tãetſi ꝑ iudicio ſuo videant̃ eē eruditi
tñ ſiquis diligẽtius conſiderauerit:vide-
bit eos ingenio eē hebetes. Impolitū
rude incultū:ſine doctrina. Conſtituūt
eñ. Vere inq̃ rude:& incultū ꝓbatur eē
eiuſmodi gen⁹ hoim:duo.n.genera cau-
ſaꝝ ꝓponūt & alterū tñmõ tractãt. In
partiẽdis.i.diuidendis. Vnū.ſ.genus.
Appellãt. Mire dixit:quia cõmunis ē
quæſtio de genere: ſicut appellatio nois
communis ē. Alteꝝ.ſ. gen⁹ ꝓponunt.
Perſonis vt ſupra dixim⁹ Clodi⁹ & mi
lo. Tꝑibus videlicet q̃ tẽpe.ſ.meridie:
quia meridie cædes facta ē. In quo.ſ.ge
nere finito: & circūſtãtiis implicito. Oc
cupati ſunt nã quõ hæc finita cauſa tracta
ri debeat tantūmodo ꝑcipiunt. Diſtin-
ctū: ſeparatū ab aliis ꝓpriis noibus pſo-
narū:locorū & tpm. Superius ſed de illo
ſuperiori genere infinito verbū nullū fa-
ciūt. Vniuerſi generis.i.vbi vniuerſali
ter de natura rei quærit̃. Ignari.hoc fa-
ciūt ignari poſſe in oñi cauſa de vniuer-
ſo genere quæri.in quouis atq̃ natura ipi
us rei conſiderat̃. Vim potentiã. Na-
turã: ꝓprietatem:vt ante dictum eſt:vt ſi
conſideretur de natura cædis:quū oſten-

ad dicẽdū magnopꝫ ꝑtineat : ſʒ tñ: vt videatis q̃
ſit genus hoc eoꝝ q ſibi eruditi videt̃:hebes atq̃
impolitū. Conſtituūt.n.ī partiẽdis orõnū modis
duo genera cauſaꝝ. Vnū appellãt:in quo ſine pſo
nis:atq̃ tꝑibus: de vniuerſo gñe quærat̃. Alterū
qđ pſonis certis & tꝑibus definiat̃.ignari.oẽs cõ
trouerſias ad vniuerſi gñis vim.& naturã referri.
nã in ea ipſa cã: de q̃ ante dixi: nihil ꝑtinet ad ora
toris locos Opimii pſona.nihil Decii. de ipo eñ
vniuerſo gñe infinita q̃ſtio ē. nū pœna videat̃ eē
afficiendus:q ciuē ex ſenatuſcõſulto:patriæ cõſer
uandæ cã:interemerit: quūʒ id ꝑ leges nõ liceret.
Nulla deniq̃ ē cã:in q̃ id qđ ī iudiciū venit reoꝝ
pſonis:ac nõ generū ipſoꝝ vniuerſa diſputatione
q̃rat̃. Quin etiã ī iis ipſis vbi đ facto ambigit̃ cœ
perit ne cõtra leges pecunias.p. decius argumẽta
& criminū & defenſiõis reuocent̃ oportet ad ge
nus.& ad naturã vniuerſam q̃ ſumptuoſus: de lu
xuria. q̃ alieni appetens. De auaritia qđ ſeditio
ſus de turbulẽtis: & malis ciuibus:quod a multis

ſum fuerit:vtrum aliqua cædes honeſta eſſe poſſit:hanc quoq̃ iuſtam ꝓbare poſſumus. Sed ſi nulla iuſta
cædes eſt nec ea quidem iuſta erit. Naturã: Et per exemplum vult hoc oſtendere Antonius:vt facilius
intelligi poſſit ab omnibus vt in ea cauſa Opimii:quam ſupra propoſuit:poterimus inquit ipſius rei cõ-
ſiderare naturam:ſepoſita perſona:& loco & tempore:vt nunquid licuerit ciuem occidere:Hic enim nul-
lum certe perſonæ nomen affertur. Si probatum fuerit:licere aliquando ciuem occidere facilius erit oſten-
dere:& hunc licuiſſe. De qua:vbi agit̃ de cæde Gracchi. Decii:qui accuſabat Opimiū. De vniuerſo
genere:videlicet quæratur de ipſa vi:ac natura rei:videlicet de cæde ciuis romani. Qui. Non qui inter
fecit. Gracchum:ſed qui interfecit ciuem:vt oſtendatur in iure occidi ciuem ex ſenatuſconſulto. Quum id
per leges. Lex erat poteſtatem tribunitiam violari nõ poſſe quia ſacroſancta erat. Nulla:vt inquit oſtẽ
dimus fieri poſſe in hac cauſa Opimii:eodē modo inſtituimus omnem omnino cauſam:in qua de finito
genere agitur:poſſe infinitum quoq̃ conſiderari hoc modo. Oreſtes matrem interfecit.quæſtio eſt finita.
Infinita eſt nunquid aliquando liceat filio matrem interficere:& ideo ſenſus eſt. Nullam omnino cauſam
eſſe:in qua genus finitum conſideret̃:id eſt in qua quæratur de perſona:& cæteris circunſtantiis.in q̃ non
poſſit de infinito quæri:id eſt de natura rei. Nam ſi hoc ineſt:illud quoq̃ inſit neceſſe eſt. Quin etiã: Nõ
ſolum inquit in his cauſis:in quibus factum conceditur:ſed in quibus factum negatur: in huiuſmodi cau
ſis inuenimus fieri poſſe hanc vniuerſalem quæſtionem:& exemplo probat huius Decii:qui accuſatus ē
deinde q̃ ipſe actionem ſuſcæpit aduerſus Opimium pecunia corruptus:hæc quæſtio erit de facto. Nun
quid ſi Opimius pecunia corruptus.hoc modo. Accepiſti pecuniam num accepi: quæſtio erit nunquid
pecuniam accæperit.& ideo dixit non ſolum in his cauſis:in quibus factum cõceditur:ſed etiam quum fa-
ctum negatur poſſe eſſe vniuerſi generis quæſtionem. Contra leges. Quia lege cynthia:vt Corneli⁹ cel-
ſus docet:cautum eſt antiquitus nequis ob cauſam perorandã pecuniã donũue accipiat. Cœperit oſtẽ
dit in hac q̃ʒ cauſa Decii argumẽta omnia ad gen⁹.i.infinitã quæſtionē referri hoc modo videlicet luxuria
ſedicioſi:& mali ciues teſtimonia ſūt vniuerſalia ergo argumẽta ab ipis ſumpta vniuerſalia erūt:neq̃.n.de
vni⁹ aut alteri⁹ auaritia:ſeditiõe:aut teſtimoniis agit̃ ſed generaliter.ē aūt ordo a ſupiori:argumẽta đ luxu

ria.q̄a ſumptuoſus ē:& de auaritia:q̄a alieni appetēs:& ſic de cæteris reuocēt̄ oportet ad gen⁹. Sumptuo
ſus. Quia veriſile ac ꝓbabile argumentū cauſa pecuniæ aliquid feciſſe hominē.ſi ſumptuoſus ē. Nā ideo
ē auditor ad rē vt ſumptib⁹ ſufficiat. Auarus aūt aliena appetit:ſeditioſus & malus ciuis ꝑturbat quietos
ſed talis ē decius.ergo &c. Decius: Oīs qui aliena appetit auarus ē. Atq̄ aliena appetit. Decius igitur
auarus ē. Q̄ d ſeditioſus & turbulētus. Pari rōne de turbulētis. Oīs ſeditioſus ciuis turbulētus. & malus
ciuis ē:ſed Decius ſeditioſus ē:agit̄ turbulētus & malus. De genere teſtiū. Quādo contra aliquem te

arguit̄:de genere teſtium. Cōtraq̄ꝫ:quæ pro reo dicētur omnia neceſſario a tēpore: atq̄ꝫ homine: ad cōmunes rerum & generū ſūmas:reuoluētur. Atq̄ꝫ hæc forſitan hominū: nō oīa q̄ ſunt ī natura rerū:celeriter aīo cōprehēdēdi. ꝑmulta videant̄: quæ veniat in iudiciū: tū q̄ꝫ de facto quærat̄:ſ; tū criminū ē m̄ltitudo nō defenſionū aut locorū infinita. Quæ vero. quū de facto nō ambigit̄. q̄runt̄ qualia ſint ea:ſi ex reis numeres: & īnumerabilia ſunt:& obſcura:ſi ex rebus valde & modica: & illuſtria. nam ſi Mācini cām in vno Mācino ponimus. quotieſcūq̄ꝫ is quē P̄r̄patratus dediderit. receptus nō erit totiēs cā noua naſcet̄. ſin illa cōtrouerſia cām facit: videat̄ ne ei quē P̄r̄patratus dediderit. ſi is nō ſit receptus poſtliminiū eſſe. nihil ad artē dicēdi. nec ad argumēta defenſiōis Mācini nomen ꝑtinet. At ſi q̄d affert p̄terea hoīs: aut dignitaſ. aut īdignitas extra q̄ſtionē ē. et ea tū ipa oro ad vniuerſi gn̄is diſputatōeꝫ referat̄ neceſſe ē. Hęc ego nō eo cōſilio diſputo: vt hoīes eruditos redarguā: q̄ꝫ q̄ꝫ reꝑhēdēdi ſūt. q in gn̄e definiēdo

ſtimonia dicūt. is nocēs ē. atq̄ hæc oīa ī deciū concurrūt: ergo nocēs ē. In hac igitur cauſa: nihil de facto ambigit̄: ꝑt etiā d̄ natura rei cōſiderari. & q̄ſtio hæc inueniri. nā in reb⁹ vbi factū concedit̄ min⁹ mirum ē: poſſe generalē quæſtionē tractari ſed ī hoc vbi negat̄ factū videt̄ eē difficili⁹. Contra quæ eodē modo dicim⁹ de argumētis: quib⁹ defenſor vtitur: poterit ea trahere ab vniuerſo genere: & vniuerſale appellat̄. Dixit de argumētis: q̄ contra deciū dici poſſent ſi q̄s cū accuſaret q̄ꝫ corruptus. L. Opimiū ad populū accuſauerit: eodem modo dicere poſſum de argumētis: q̄ ꝓ eo dicerent̄: ſi q̄s accuſatū defenderet. Contra econtrario. Reuoluent̄ .i. reuocabunt̄. A tpe .i. a circumſtantiis: q̄ finitā cauſam oſtēdūt: Ad communes ſummas .i. vniuerſalitates. Cicero ad Herenniū: & ſi ſummatim: & non ꝑticulatim narrabim⁹. Atq̄ꝫ hæc ꝓbat a conſequētib⁹: genera rerū eē cōſiderāda: quia ſi quis ea min⁹ ꝑſpiciet: putabit īnūeras eē q̄ſtiones iudicioꝝ. Sed quū de facto inquit q̄rit̄: & īfinita ꝑnt īcidere crimina: ea tū oīa eadē rōe tractant̄. Quū vero d̄ qualitate facti ambigit̄ ſi ꝑſonas cōſideres: infinitū hoc erit & difficile ſi res finitū & facile. Ita in cōiecturali conſtitutione crimina in negociali ꝑſonæ moduꝫ non habebūt: ſi a rerū genere diſceſſeris. In natura rerū: q̄ ſeorſū a circūſtantiis cōſiderat̄. Hominū .i. is qui ea genera per

ſpicere nō poterit: infinitas iudicioꝝ q̄ſtiones eē putabit & hoc cōtinget ei: ſiue cōiectural' ſiue general' q̄
ſtio fuerit. Si cōiectural' cōſtitutio fuerit crimia modū excedūt. ſi gn̄alis: ꝑſonæ vt mō dicebat̄. Sꝫ crimia tā
etſi īfinita ſūt d̄ q̄b⁹ dubitari ꝑt: facta ſint nec ne ī oīb⁹ tū tractādis vna ratio erit: ſiquidem ipa vniuerſaliter
conſideres ſine circūſtātiis: vt furtū: vt cædē: vt īceſtū ꝑ ſe: nō furtū verris: aut cæde Milonis: aut īceſtū clo
dii. Ex reis ex ꝑſonis. Innūerabilia & obſcura .i. multa ſunt ac difficilia. Modica: ſingula ſingul' reddē
da ſunt. Modica: oppone inumerabilib⁹. Illuſtria oppone obſcuris. Innūerabilia quia multæ: & innūe
ræ ꝑſonæ ſæpiſſime eiuſdē criminis accuſant̄. Obſcura: nā quēadmodū multitudo obſcuritatē: ita pauci
tas claritatē generat. Nam ſi. & vt exemplo planius fiat: q̄d obſcurius dixiſſe videbatur Cicero nobis
cauſam Mācini ꝓponit. Cauſa hæc ē negocialis. Ambigit̄ nunq̄d Mancino poſtliminiū eē poſſit. Manci
nus miſſus ē cū imperio aduerſus Numātinos. qui cū exercitu interceptus in ſummū ſalutis ſuæ exerci
tuſq̄ꝫ ſui diſcrimē venit: q̄re cū hoſtib⁹ pacē in iuſſu populi romani fecit: quā ſenat⁹ nō ꝓbauit. Itaq̄ꝫ decre
uerunt ipm hoſtib⁹ tradere. Feciales .n. & p̄r̄patrat⁹ Numātinis dedendū ducunt: a quib⁹ ille nō receptus
romā rediit: quærit̄: nunq̄d ei poſtliminiū eē poſſit. P̄r̄patrat⁹. dicebat̄ is qui ꝑeras fœderi patrādo Nā
patrare ſignificat conficere: inde p̄r̄patratus. In cauſa: ſi q̄ſtio fuerit. nunquid Mancino. qui hoſtibus deditꝰ
erat. & ab hoſtib⁹ non receptus. poſtliminium eſſe debeat. Quotieſcunq̄ꝫ receptus non erit. is qui dedi
tus fuerat: hoſtibus noua cauſa īſtituenda erit. Sed ſi ꝑſona ſepoſita. quærit̄ nunq̄d ei. q deditus fuerat. &
nō receptus poſtliminium eē debeat. Iam nō finita erit hæc quæſtio. ſed īfinita oēs em̄ cauſæ ad hoc qua
ſi genus referendæ ſunt. ſi oībus qui dediti fuerint. & ab hoſtib⁹ nō recepti. ei poſtliminiū eſſe poſſit. ergo
& Mancino pari ratione ſi econtra ꝓbatum fuerit nemini poſtliminiū eſſe qui hoſtib⁹ deditus fuerit. nō
receptus: & inde ad propria reuerſus. nec Mancino quidem. Videatur ſcilicet videatur ne in priſtinam
libertatem eſſe reſtitutus. Si is. Ecce quomodo excludit perſonam. Non generaliter dicit ſi is tantum
mō & nō Mācinus ſiue alius. Nihil ad artē .i. nō ꝑtinet ad argumēta: quæ ab oratore arte quadā ex rō
ne inueniunt̄. Nā vnū expoſitio alteri⁹. At ſi quid. q̄uis īquit ex dignitate vl' īdignitate ꝑſone id ē ex

Iſtas cauſas deſcribunt in ꝑſonis: & in tēporibus poſitas eſſe nam & ſi incurrunt tēpora: & ꝑſonæ: tamē intelligēdum eſt: non ex his: ſed ex genere queſtionis pēdere cauſas ſed hoc nihil ad me: nullum em̄ nobis certamē cum iſtis eſſe debet: tantū ſatis eſt intelligēdi: ne hoc quidē eos conſecutos: qđ in tanto ocio etiā ſine hac forēſi exercitatione efficere potuerūt: vt genera rerū diſcernerēt: eaq̄ paulo ſubtiliꝰ explicarēt. Verū hoc vt dixi nihil ad me. Illud ad me: ac multo etiam magis: ad vos Cotta nr̄æ & Sulpiti: quō nūc ſe iſtoꝝ: artes hn̄t: ꝑtimeſcēda ē multitudo cāꝝ. ē. n. infinita: ſi in ꝑſonis ponit̄ q̄t hoīes: tot cāæ. Sin ad generū vniuerſas q̄ōnes referēt̄: ita modicę & paucę ſūt: vt oēs eas diligentes: & mēores: & ſobrii oratores ꝑcurſas aīo & ꝓpe decātatas hr̄e debeāt: niſi forte exiſtimatis a Māio curio cām didiciſſe. L. Craſſuꝫ & ea re multū attuliſſe: quā poſthūo non nato. curiū tn̄ herēdē cepioni eē oporteret: nihil ad copiā argumtoꝝ: neq̄ ad cāę vi: & naturā nomē Poponii. aut curii. ꝑtinuit. ī gn̄e erat vniuerſo rei negocii q̄ nō ī tp̄e nō ī certis ꝑſonis: ac noībꝰ: oīs q̄ſtio quū ſcp̄tū ita ſit: ſi mihi filiꝰ genitus iſq̄ prius morit̄. & cetera. tū mihi ille ſit heres ſi natꝰ filiꝰ nō ſit

honeſtate hominis aut turpitudine ſumuntur argumēta: tamē ea ad quæſtionē generis referēda ſunt. Si quid. ſ. argumentorū vt ſi dignitas fuerit valeat ad defenſionē. ſi indignitas ad accuſationem. Vtrūq̄ complectitur. ſ. turpitudinē & honeſtatem. Extra quæſtionē quia hæc indignitas non pertinet ad hanc cauſam poſtliminationis. Indignitas. Nam indignus eſſe videt̄ in priſtina libertatē reſtitui qui ſe turpiter hoſtibus dederit hæc indignitas non ꝑtinet ad naturam rei nunquid is qui deditícius fuerit & non receptus ab hoſtibus in priſtinam libertatē reſtitui poſſit: ſed tamen q̄uis extra quæſtionem ſint: ad quæſtionem ipſa referenda ſunt: vt ſi ei qui deditícius fuerit: & non receptus: poſtliminium eē nō poteſt ergo nec Mancino: qui p̄ſertim ignauia ſua gratiam nullam a populo romano mereri debet: q̄ turpiter ſe hoſtibus dederit. i. multo minus huic q̄ aliis ꝓpter eius ſocordiam. Ea. ſ. dignitas vel indignitas. Referant̄: ad quæſtionē quā pauloante dicebam. Hæc ego: Nō inquit hæc dixerim rep̄hendendi cā ſed admonēdi potius. excuſat. n. inuidiā ne ſolus multis: & eruditis viris cōtradicere videatur: Quāq̄. Digni inquit ſunt qui rep̄hendantur: qui quū quæſtionum duo genera eſſe dicant. ſ. finitum & aliud infinitū. Infinitum genus ita diffiniūt vt non generis alicuius vim: ſed ꝓprietateꝫ indiuidui explicare videant̄: quippe qđ ꝓpriis nominibus ꝑſonarum: locorū & temporum determinatū ſit Iſtas cauſas facti nominis: & generis. i. coniecturales diffinitiuas: & generales. Naꝫ & ſi Q̄z uis inquit ſecum trahant ꝑſonas & tempora cauſæ. tamen in his ipis cauſis: non de perſonis: ſed de vniuerſo genere cauſæ quærendū eſt: vt quū quærit̄ de adulterio: aut de furto. primo conſiderare debemus naturam rei. i. ipſius furti: vt verbi gratia. Furtum committi ſolere a cupidis: a ſumptuoſis aleatoribꝰ: deinde furtum ſecum trahit perſonā: aut locum aut tempus: quia neceſſe eſt: vt factum fuerit ab aliquo: aut nocte aut die: & alicubi.

Ex his. ſ. temporibus: & ꝑſonis. Sed ex genere: Vt in mancini cauſa demōſtratū eſt: vt quærit̄: nō de Mancino ſtatim: ſed prius an dedititio: nō recepto quiſq̄ ille fuerit poſtliminiū eē poſſit. Sed hoc nihil ad me. ſ. pertinet. h. d. reſpiciens ad id quod ſuperius ait: nō vt redarguam Cum iſtis: Contemptim locutus eſt. Nam hoc pronomen dici ſolet de his qui paruifiūt non ideo locutus ſum: vt velim cum huiuſmodi hominibus intendere certamen ſed tamen: ſed tamen rep̄hendēdi ſunt. Nec hoc cōſecutos: Et oñdit rep̄hendendos eſſe quia ipi ne in ſummo quidē ocio genera conſiderare potuerunt. qđ cauſidicus: id eſt forenſibus rebus occupatus videre: & intelligere potuit.

Sine hac: Probat ocium ſuperfuiſſe illis quippe qui in forenſibus negociis occupati non eſſent. Diſcernerent. ſ. a cauſis certis: & diffinitis. Paulo ſubtilius: q̄ nos videlicet. Illud: Nihil ad me ꝑtinet hæc diſputatio: vt velim contra eos diſputare: & eorum negligentiam repræhēdere. Sed illud ad me voſq̄ in primis Cotta & Sulpiti: q̄ ſi rhetores iſtos ſequemur. infinitas credemus cauſas eſſe: & ab his deterrebimur. Pertimeſcenda: quia niſi genera rerum ſpectemus: ſed perſonas tantum nullo poterunt ſine complecti: quemadmodum perſonæ ſunt infinitæ: ita etiam cauſæ erunt infinitæ: & ex omnibus circunſtantiis perſona potiſſima eſt: & ideo eam elegit. Sin ad generum videlicet vt de genere rei quæratur atq̄ natura: remotis omnibus circūſtantiis: perſonarum: locorum & temporum. Modicæ menſura: & quantitate

Paucæ: numero: vt eas omnes tenere debeat orator diligenter & memoriter & ſobrie: abſolutiſſimū eſt quod dicit Siquidem omnis ars diligentia: ingenio: & ſobrietate comparatur. Diligētes: ꝓpter induſtriā. Memores: ꝓpter ingeniū. Sobrii ꝓpter continentiā id ē viuendi rationē. Percurſas: Tranſlatio ab cantore: qui tragœdiarū ꝑtes ſibi demādatas: primo quidē ideo ꝑcurrit: deinde ꝑcurſas in ſcænam decantat: eodē mō orator facere poteſt de cauſis omibus ſi eaꝝ genera ꝑcurrere voluerit nō ꝑſonas & cauſas circūſtantiis diffinitas. Niſi forte ꝓbat qđ ſupius dixerat: nō ꝑſonas ſꝫ rei naturā eē cōſiderādū: tāctū

res ipa ſecū pſonā trahat: aut illud ē inqt qđ dixi: aut putatis cauſa. M. Curii ab aliio didiciſſe Craſſum: & nō ipius rei naturā pcepiſſe: ſed hoc nō ē igit̃ illud ad veritatē diſiūctiue ſufficit aliā ptem eē verā. Cauſa illā repperit de q̄ etiā in ſupiorib⁹ dictū ē pleni⁹: quō eā Craſſus defenderat. L. Craſſū. ſ. hūc de eo. n. loquitur q diſputationi itererat. Quā poſthumo q mortuo paternatus: q̄ſi poſt humationē ei⁹. Nā. L. Craſſus. M. Cepionē defendebat: ꝙ Pomponii hæres eē deberet. Ea re. qđ didicerit ab alio. Ad cauſæ vim & naturā. i. ad ſummā rei: vbi ois cauſa nitit̃ nō in pſonis. In genere videlicet hæres ne eē deberet his qui

videat̃ ne is: qui filio mortuo inſtitutus hæres ſit hæres eē ꝑpetui iuris & vniuerſi generis q̄ſtio nō hominū nomina ſed rationē dicēdi & argumēto rum formas deſiderat. In quo etiam iſti nos iuriſ conſulti impediunt a diſcēdo q; deterrent. Video enim in Catonis. & in bruti libris nominati fere referri quid alicui de iure viro. aut mulieri reſpon derit credo vt putaremus in hoībus non in re con ſultationis: aut dubitationis cām aliquā fuiſſe vt quū hoīes eēnt inumerabiles debilitati a iure co gnoſcēdo volūtatē diſcēdi ſimul cū ſpe ꝑdiſcēdi abiiceremus. ſed hęc Craſſus aliquādo nobis ex pediet & exponet deſcripta generatim. Eſt enim ne forte neſcias heri nobis ille hoc Catulle polli citus: ſe ius ciuile qđ nūc diffuſum: & diſſipatum eſt. in certa genera coacturū & ad artē facile reda cturū. Et quidē inqt Catullus haud q̄ꝙ id ē diffi cile Craſſo q & qđ diſci potuit de iure didicit: & qđ iis q eū docuerūt defuit: ipſe afferat: vt q̄ ſint in iure vel acute deſcribere: vel ornate illuſtrare poſ ſit. Ergo iſta inqt Antonius: tū a Craſſo diſcem⁹ quū ſe de turba: & a ſubſelliis ī ociū vt cogitat: ſo litudinē q; cōtulerit. Iam id quidē ſæpe inqt. catul lus. ex eo audiui quū diceret. ſibi certū eſſe a iudi ciis cauſiſq; diſcedere. ſed. vt ipſi ſoleo dicere. nō licebit neq; enim ipe auxilium ſuum ſæpe a viris bonis fruſtra implorari patiet̃ neq; id æquo aīo

ita iſtitutus eēt ordo ē a ſupiori ois q̄ſtio erat in genere vniuerſo rei atq; negocii videret̃ ne is heres eē: & reliq. In genere .i. q̄ſtione finita. Rei negociiq;: res & negociū idē ferme ē niſi ꝙ negocium ad vnū tātummō ptinet res vero ad oia vniuerſaliter Iſq; prius. ſ. q̄ teſtm̄ cōdere poſ ſit: Ille. ſ. Curius nā ſi natus nō ē filius ꝗ nō mortu⁹ q̄ſtio igit̃ icedere videt̃ nū qđ curius hæres eē debeat. Perpetui. Ido inqt cōſiderāda ſūt genera rerū & ꝑcipue quū agit̃ de iure qa ſicut diximus in iuridiciali pſonæ modū nō hñt ſi voluerimus nō vim ſed pſonas cōſiderate ad q̄s cauſa ptineat. Perpetui: qđ ſp idē eſt nō mutat̃ pſonarū vł tempoꝝ varietate. Infinita & ad ipm ius incomodāde ſunt pſonæ nō aūt leges pſonis: alioqn leges infinitas eē opteret. Rationē dicēdi & argumētoꝝ formas alteꝝ ē expoſitio alteri⁹. Formas. i. tractationes argumentorū. In q̄ iure. ſ. ꝑdiſcēdo Impediūt Cauſam nūc oñdit quare iuriſcōſultorū ſcientiā pborreſcāt nonulli quaſi infinitā quandā: atq; difficilē: id fieri dicit iuriſcōſultoꝝ culpa qui ꝑ ſingulis quibuſq; pſonis leges ſcribebāt q qđ fieri nō oportebat. Nā nō ius ciuile perſonis vt dictū ē: ſed ecōtrario pſonas legib⁹ accōmodare oportebat. Nā ſi perſonis accōmodarent̃ leges: infinitas eē eas oporteret. qs eñ tot leges ſcribere poterit quot perſonis caſus incidere pñt: ergo generalia q̄dam iura ſcribēda ſunt ad quæ ſingule pſone accommodent̃. Impediūt. Multitudine rerū. nā ex multitudine rerū generat̃ confuſio: vbi. n. multæ res fuerint: ibi ferme ordo eē nō poterit. ex cōfuſiōe difficultas. ſed cōfuſio ipedit: multitudo autē deterret. Impediūt confuſione. Deterrent multitudine. Impediūt. Vere

inq; nos deterrēt iuriſcōſulti: ꝑpterea ꝙ ita ſcripſerūt iuriſcōſulti ius ciuile: q̄ſi ſingul' pſonis aut viris: aut mulierib⁹ rñderet: quū ecōtra ius ciuile generale eē debeat ad qđ oēs pſonæ referāt̃. Quid rñderit nō ꝙ rñdendū ſit ſingul' pſonis: ſed oib⁹ ſuū ius tribuāt. Nā illud ifinitū ē & imenſū. nō. n. ita erat ſcribēdū: vt ſingulis cōueniret: ſed gen⁹ qđ eēt oibus cōe. Credo: ironice carpit iuriſcōſultos qui ſingulare quodāmodo ius ſcripſerunt. Credo: inqt nō in reb⁹: ſed in hoibus eſſe diſceptationē. Vt putarem⁹. i. quū homies ſint inumerabiles: & caſus item inumerabiles eē optet & leges. Debilitati. i. ibecilliores facti multitudine cauſaꝝ. nā qa multe ſūt leges ꝑ rñſis iuriſcōſultoꝝ iō cōfuſæ qa confuſæ iō obſcuræ. Abiiceremꝰ. i. deponerem⁹. Perdiſcēdi. ſ. ius ciuile pulchra differētia: illud. n. incipiēdi: hoc vero pficiēdi ē: qui incipit diſcere dr: qui pdidicit perfeciſſe. Sed hæc Craſſus: qđ cæteri iuriſcōſulti facere noluerūt vt ius generale ſcriberēt & non ſingulare: hoc ē qđ craſſus dixerat in diſputatione ſua ſe ſi ociū ſibi daret̃ in genera diſtinctū eē ius ciuile. Expediet: q̄ſi cōfuſum nā expedire ius ē i certū ordinē digerere. Exponet. i. obſcura aperiet q̄ſi difficilia. Eſt. n. & qa non iterfuerat Catullus diſputationi Craſſi: vbi pollicitus fuerat ſcripturū de iure ciuili: idō declarat hæc Catullo. Ne forte neſcias. i. vt ſcias: vt tibi hoc non ſit ignotū. Coactuꝝ. cōgregaturū: collecturū i. i qđ nūc diffuſum ē. Vir. Tityre coge pecus. Diffuſū & diſſipatum. id ē nec ordinatū nec continuū. Catullus: hic ꝓbat & cōmendat quod facturū ſe ꝓmiſit Craſſus: vt q̄ſtiones iuris ciuil'

quaſi corpus quoddā efficiat. ſicut artis & dicit Craſſus oīa quæ ad ius ciuile ptinebāt pdidiciſſe: & ſi qd deeſſet ipm facile aditurū ex facultate ſua. Qui & qd oīa qcūqȝ de iure ciuili diſci poſſūt. ipm didiciſſe. Docuerūt eū. ſ. ius ciuile diſcere: videlicet qd inuentū ē. Nā q inuēta ſūt diſcere poſſum⁹: q aūt nondū ſunt inuenta: inuenire oportet. Afferat addat. Vt quæ. Et declarat quæ ſupius dixit & ſingula ſingul referenda ſunt. Deſcribere. q didicit inuenta. Illuſtrare: quæ inuentis adbibebit. Apte commode diſtinguendo. Ornate. ſ. id quod erit adbibendum. Ergo quādoquidē Craſſus ſe ius ciuile deſcripturū generatim pollicitus eſt. & tu etiam affirmas id facile fieri poſſe a Craſſo. ergo expectabimus ius ciuile: & tūc deniqȝ nos etiā id diſcemus. A turba. i. a iudicialibus cauſis in foro pagendis. A turba: a multitudine populi: vbi quæſtiones babent. A ſubſelliis: nā ſubſellia ſunt tribunoꝝ: quæſtoꝝ: triūuiroꝝ & cæteroruȝ buiuſmodi minora exercentiū magiſtratuum tribunalia. Iam id recte inquit Catullus dixiſti Antoni. nā egoipſe ex craſſo pcœpi fore. vt aliqn ſe ſub bmōi ſcauſis forenſib⁹ remoueat. Certū ſtatutuȝ ac deliberatū. A iudiciis. i. a cauſis iudicialib⁹. Sed vt. Sed nō licebit. tā etſi nūc babebat in animo. Nā amic⁹ ſuis & familiarib⁹ deeſſe non poterat. qui ab ei⁹ eloquētia quotidie auxiliū depoſcūt. Neqȝ ciuitas id ē nec priuatē nec publice boc Craſſo concedet. vt ſe a foro liberet. Nā & amici euȝ cogent priuatim ſibi auxilio eſſe. & reſpu. eū p ſe dicere coget: vt ſtudiis ſe dedere non poſſit. Nam ſine. L. craſſi eloquētia non valeret ciuitas ſuā dignitatem obtinere. Nam bercule. Hic antonius ſi verū inquit eſt o Craſſe qd Catullus dixit. vt tibi nec p rēpu. nec p amicos ocio frui liceat neceſſe ē vt vitam noſtram in perpetuo labore conſumamus.

Piſtrinū appellat laborioſum ſeruitiū ſimilitudine tranſlata a ſeruis. q ob noxiam a dominis in piſtrinum traduntur. vt Theren. Daue te in piſtrinū dedā. Piſtrinū agendarū in foro cauſarū laborē & publice & priuatim appellāt Et iſtā oſcitantem dormitātem & ſomnolentā. q. d. ocioſā eo q oſcitare ppe ſignificat dormitare. ab oris biatu. vt dormitātes videmus. Beatorum. Ironice dixit. nam ita dixit beatorum. ac ſi diceret iuriſconſultorū: qui ſibipſis beati eſſe videntur. Arriſit bic Craſſus leniter: Craſſus quia Catullus dixerat ſapientiam banc oſcitantem ſcæuolarum: & cætera iuriſconſultorum. eo q Craſſus & ipſe erat iuris ciuilis ſcientia peritus ideo arriſit q oſcitantē iuris ciuilis ſcientiā appellaſſet. Et ptexe: ac ſi diceret de bac ſcientia iuris ciuilis poſtea videbimus

Pertexe. pge. pfice. tranſlatio pulchra a textoribus qui primo telam ordiuntur & orſam deinde texunt

Me tamen iſta oſcitans. Sed tamen interea ſcias velim ſapientiam banc iuris ciuilis. q tu oſcitantem appellas. me quum in ocium relicto foro & cauſis contulero: tunc deniqȝ facturam. vt libere viuam remot⁹ a ſeruitio fori. Huius quidem loci. Redit ad diſputationem ſuam Antonius recreatis inter loquēdo animis. Eſt autē ordo a ſuperiori. buius loci finis eſt: vt qui ſtudioſi eſſent dicendi cōprabenderent materiaȝ orationis: & reliqua buius autem loci videlicet cauſas nō in perſonis poni debere. ſed ad generꝝ queſtiones referri. Modo. i. pauloante incœpi. Finis. i. buc tendit ratio diſputationis buius. Omnia quæ in dubium. i. de quibus ambigi poſſunt. In dubium. id ē in controuerſiam ſiue de facto ſiue de nomine facti ſiue de qualitate facti ambigat. Varietate bominū ac temporum. Hoc eſt non in circūſtantiis pſonarum ac temporum variis & infinitis. Sed in generuȝ cauſis atqȝ naturis. i. generalibus cauſis & quæſtionibus. Genera autem ſed vt perſone loca & tempa ſunt infinita ita genera rerū boc ē vis atqȝ natura rei de qua agitur & ſi ſecum trabūt circūſtantias tamē pauca eē comprobātur. Numero ſed etiā paucitate id eſt genera rerum non ſolum eſſe numerabilia verumetiam pauca. Multū em intereſt vtrū aliq numerabilia ſint an pauca. Nam ſexcētoꝝ ſumma nūerari poteſt & nō ſūt pauca at vero qnqȝ vl ſex pauca

feret ciuitas: q ſi voce: L. Craſſi carebit ornamēto quodā ſeſe ſpoliatā putabit. nā Hercule inqt Antonius ſi bęc vera a Catullo dicta ſunt tibi mecuȝ in eodē eſt piſtrino inſtituto Craſſe viuēdum: & iſtā oſcitantē & dormitantē ſapiētiam ſcæuolarū & cæterorum beatoꝝ ocio concedamus Arriſit bic Craſſus leniter. Et pertexe modo inqt Antoni q exorſus es me tamē iſta oſcitās ſapia ſimul: atqȝ ad eā cōfugero in libertatē vindicabit. Hui⁹ quidē loci quē modo ſuȝ exorſus: bic ē finis inqt Antonius: qm intelligit. nō in bominū innumerabilib⁹ pſonis: neqȝ in infinita tēporū: varietate: ſed in generū cauſis. atqȝ naturis omnia ſita eſſe q in dubiū vocarētur. Genera autē eſſe definita nō ſolum numero ſed etiam paucitate: vt eā materiē orationis q cuiuſqȝ eēt generis ſtudioſi qui eſſent dicēdi: oībus locis deſcriptā inſtructaȝ: ornatāqȝ cōprabēderēt: rebus dico & ſentētiis: ea vi vt ſua verba pariant: quæ ſemper ſatis ornata mibi qdē videri ſolent. ſi eiuſmodi ſunt vt ea res ipa peperiſſe videat: ac ſi verū quæritis: qd mibi qdē videat nibil em aliud affirmare poſſum: niſi ſnīam & opinionē meā: boc iſtrumētū cauſarū: & generū vniuerſoꝝ: in forū deferre debem⁹ neqȝ vt quęqȝ: res delata ad nos erit: tū deniqȝ ſcrutari locos: ex qui

ſunt. Cuiuſq; generis.i.cuiuſq; cōſtitutōis. Studioſi q eēnt dicēdi.i.eloq̄ntiæ. Oībus locis.i.oēs cōſtitutōes:cōſtitutionū q; ptes ſuis locis deſcriptæ eſſent atq; inſtructe. Deſcriptā:ꝓpriis. Inſtructā validis.ſ.ad cōfirmandū argumētis. Ornatā rebus dico & ſententiis quia videbat ornatā ad verbo℞ cōpoſitionē poſſe referri:iō ſubiūxit rebus & ſentētiis:nequis tm̄mō verbis ornatā intelligeret. Ea ui ſua verba pariāt. Ex locis eñ naſcunt̄ argumēta:ex argumētis res atq; ſniæ:ex his āt ſua ſibi verba pariunt̄. Ea vi ſua.i.ꝓprietate ipa re℞ atq; ſnia℞. Pariāt:qa ſimulatq; aliqs rē tenuerit:facile ſuis illam poterit verbis explicare.

bus argumēta eruam⁹:quæ qdē oībus:q ea mediocriter mō cōſiderāt:ſtudio adhibito:& vſu ꝑtractata eē poſſunt:ſed tñ anim⁹ referēdus eſt ad ea capita & ad illos:quos ſepe iā appellaui locos:ex qbus oīa ad oēm oratōem inuēta dicūt̄. Atq; hoc totū eſt ſiue artis:ſiue aīaduerſiōis:ſiue cōſuetudis noſſe regiōes:intra q̄s venire debeas:vt pueſtiges:qđ quæras. Vbi eū locū oēm cogitatōe ſepſeris:ſi mō vſum re℞ ꝑcalueris:nihil te effugiet:atq; oēe qđ erit i re:occurret atq; incidet:& ſic quū ad īueniēdū indicēdo tria ſūt acumē:deīde rō quā licet.ſi nolum⁹:appellem⁹ artē:tertiū diligētia nō poſſum eqdē nō ingenio primas cōcedere:ſed tñ ipm īgeniū diligētia etiam ex tarditate īcidat:diligētia inq; quū oīb⁹ ī reb⁹ tū in cauſ defendendis plurimū valet. Hæc ꝑcipue colēda ē nobis:hæc ſꝑ adhibēda:hæc nihil eſt qđ nō aſſeq̄tur cā penitus:qđ initio dixi:nota ſit. Diligētia eſt:vt aduerſariū attēte audiamus:atq; eius nō ſolū ſentētias:ſ; etiā verba oīa excipiamus:vultus deniq; ꝑſpiciamus oēs qui ſenſus animi plærūq; indicāt:diligētia ē id tñ diſſimulāter facere ne ſibi ille aliqd ꝓficere videat̄ prudētia ē:deiñ vt ī his locis quos ꝑponā paulo plus reuoluat̄ anim⁹ vt penit⁹ inſinuet ī cām:vt ſit cura & cogitatōe itēt⁹ Diligētia ē vt his reb⁹ adhibeat tanq; lumē aliqđ.mēoriam.vt vocem

Quæ ſꝑ ornata:hoc ꝑtinet ad eā ꝑtem elegātiæ:q latinitas dicit̄.vt ꝓpriis videlicet verbis vnūqdq; dicat̄. Ac ſi ve℞ q̄ritis. Et ſi ī quit ſniam meā ſcire vultis:neq; enim id ego cōfirmo:ſed dico quid mihi videat̄ cēſeo oportere añ oratorē p̄meditatum eſſe:& hoc q̄ſi ꝓpriū habere:vt argumētis rē quālibet de vnaquaq; cōſtitutōne cōfirmare poſſit:nō tn̄ primū delata cā cogitare. Hoc inſtrumentū.i.hæc argumēta quib⁹ cauſe inſtruūtur. Nam argumētis cā munit̄:quib⁹ ea cōfirmat̄. Et gene℞ vniuerſo℞ ne obiiciat̄ quō poterūt ad cām referri argumēta anteq; nobis ꝓpoſita ſit:ſed dixit ad cām generū vniuerſo℞ & nō ꝑſona℞:q; ſi ꝑſona℞ dixiſſet:hoc recte obiici poſſet. Generū vniuerſo℞.i.queſtionū vt dixi. In fo℞ id ē ad cauſidicādū. Scrutari i.excogitare. Locos:declarat qd ſit locus. Que quidē oībus. Et hec inqt argumēta q̄ ſumunt̄ a locis:ſi quis ſe mediocriter exercuerit facile conſequat̄. Mediocriter.i. nō valde fuerit in his imoratus. Studio ingenii. Vſu:induſtriæ. S; tñ. Sed hæc argumēta inuenire & concipere poterimus:q ad vniuerſum vniuſcuiuſq; cauſæ genus referēda ſūt:ſi ad locos animū nīm continuo intēderimus. Ad ea capita i.ad eā originem & fontes. Ad illos locos:nā ſiue capita:ſiue origines:ſiue fontes argumēto℞ dicat ſꝑ locos argumento℞ intellige qui ſedes eo℞ ſunt. Oīa ad oēm.i.ad oēm cuiuſlibet cauſe orōnē. Hoc totū.ſ.inſtrumentū cārū. Noſſe regiones intra quas:nā qui rē latentē inuenire voluerit:neceſſe eſt vt prius locū ſciat:vbi poſita ſit.alioqn ei⁹ nunq; cōpos eſſe poterit:ergo quū argumēta inuenire voluerim⁹ quib⁹ vnū quodq; negociū confirmat̄:neceſſe eſt:vt ad locos veniamus:qui ſedes ſunt argumēti. Artis precep tionis. Aniaduerſionis:hoc ideo dixit:quia nōnulli voluerūt non artē eſſe rhetoricā:ſed tantūmodo obſeruationē quandā. Regiones:locos: græci appellant. Res quæ in ipa regione abdite ſunt & latentes. Vbi eū:vbi inquit ad locum quēlibet eueneris:& tota cognitōe cōprehēderis:ſi modo re℞ ciuiliū peritus fueris:facile erit oīa argumēta & rōnes inuenire:quib⁹ cauſa confirmetur. Sepſeris.i.cōprehēderis cogitatōe tanq; maceria. Si mō vſum:ſi mō inquit re℞ ciuiliū conſuetudinē tenuerim⁹. Percallueris.i.optime ſciueris & quū calliditate Nā callere ſcire ſignificat. Calliditas eñ eſt vrbana peritia atq; ſcīa. In re.i.in vtilitate rei & cauſæ. Occurret.ſponte ſua. Incidet.ſ. caſu:occurrere eñ eſt ſponte:incidere āt caſu. Incidere in nos dr̄ ille qui etiā inuit⁹ nobis obuiā fuerit & ideo neſcius tūc occurret:incidet q̄ſi inuitus. Et ſic:& quū tria ſint:ex quib⁹ oīa hec cōſequi poſſit vicī ingenio rōne & diligētia acumen ꝑceptio & induſtria:ex his oībus mihi acumen añponendū eē videt̄. Nō poſſum nō.i.poſſum & debeo cōcedere. Ad inueniēdū.i.ad ea inueniēda quæ dicēda ſūt Acumen:ſenſus eſt. Quū inquit inuenire poſſimus ea quæ cā deſiderat inuenio:acumine ꝑceptiones ſiue arte & induſtria:his tribus añponēdū eſt ingeniū:quia pa℞ ars valeret ſine ingenio:& ſi etiā mediocre igeniū habuerit diligētia adiuuare poterit. Imo q ingenioſiores ſūt:nōnūq; negligētiores

ſunt:fræti ſuo ingenio. Ars:nihil aliud ē ꝙ̄ qdā pceptōis rō. Diligētia.i.induſtria. Nō poſſum nō.i. poſſum anponere ingeniū duab⁹ illis. Sed tñ:ſed tñ nō deteri⁹ eſt:qđ diligētia confert:quippe q̄ me diocritatē ingenii plurimū iuuare pōt. Hæc pcipue colēda. Laudare pgit diligentiā:de qua ſupius di cere cepit:hic ex trib⁹ vnū pbat in primis:nā & ſi ingeniū anponendū:tñ quia diligētia pt ingeniū:ſi forte tardi⁹ fuerit:excitare nō videt̄ eſſe inferior: Colēda:exercēda. Virgi. Fructuſq; feros molite co lendo. Adhibēda.ſ.in cauſ cognoſcēdis & tractādis. Hæc nihil eſt.i.diligentiā latere:& fugere nihil pōt eoꝝ:quæ ad cām cognoſcēdā penitus ptineat. Diligentia:hoc etiā ad diligētiā ptinet:vt dū cām aduerſari⁹ dicit adeo attēti ſim⁹ vt ipi⁹ nō res mō:ſed etiā verba pcipiam⁹:& tñ aliud agere videamur:ne ſi ille ſe attēti⁹ notauerit audiri:credat aliqd dicēdo cōſequi. Excipiam⁹.i.qbuſdā quaſi inſidiis obſeruemus. Vultus deniq;: quū aduerſarii:tū iudicis. Qui ſenſus.ſ.iudicis. Snia ē ariſtotelis:mētis aurigā eē vultū. Proficere.ſ.dicēdo:eo ꝙ te tua diligētia magis ſollicitū oñdit. Prudētia:Eſt q̄ ſimul cū diligētia debet eē cōiūcta:vt ſæpe aio locos reputam⁹ vñ argumēta ſumūtur cōfirmāde cauſæ:& quū eos aios voluerimus ea ſumam⁹ quæ cauſæ nr̄e pfutura videant̄. Reuoluat̄.i ſæpe hi loci repetant̄ aio. Vt penit⁹ cōtinuo ſubiūgit: q̄re iſtos locos ſepius aio repetere debemus. Vt penit⁹ i.locos ipos:vbi promptos & expeditos fecerit cōtinuo i cauſam inſerat i in cōfirmationē cauſe. Cura:affectu. Cogitatōe.i ſtudio. Diligentia:aiaduerſiōe Inſinuet:vt i mediū cāſe inſerat. Tāq; lumē aliqđ. Hoc etiam ad diligētiā ptinet:videlicet vt adhibeatur reb⁹ inuētis:tanq; lumē aliqđ mēoriā:vt quæ inuenerit mēoriæ fixa remaneāt:& hñ mēoriā tanq; lumen appellauit:nam quēadmodū ſine luce oia obſcura ſunt:ita etiā quē inuenta ſunt ſine mēoria oblitterantur.

vt vires hæc magna ſūt. Inter īgeniū qdē:& diligētiā perpaululū loci reliquū ē arti. Ars demōſtrat tātū vbi quæras:atq; vbi ſit illud qđ ſtudeas iuenire. Reliq̄ ſunt ī cura, attētiōe animi cogitatōe:vigilātia:aſſiduitate, labore cōplectar hoc vno verbo:quo ſepe iā vſi ſum⁹, diligētia q̄ vna virtute virtutes reliq̄ cōtinent̄. nā orōnis qdem copia videm⁹ vt abūdēt philoſophi. qui vt opinor. ſed tu hæc Catulle meli⁹ nulla dant p̄cepta dicēdi:nec idcirco minus q̄cūq; res ppoſita eſt ſuſcipiūt:de q̄ copioſe & abundāter loquantur. Tum Catullus. Eſt inquit vt dicis antoni plæriq; philoſophi nulla tradāt præcepta dicēdi. & habeāt paratū tñ, quid de quaq; re dicāt:ſed ariſtoteles is quē maxīe ego admiror ppoſuit quodā locos, ex qbus oēs argumēti via nō modo ad philoſophoꝝ diſputationē:ſ; etiā ad hāc orōnē qua ī cauſis vtimur inueniret:a quo qdē hoīe iā dudum Antoni nō abhorret nec aberrat ora

Vocem:pter pronūciationē. Vires:pter ſpūm & latera:quia etiā ſi vox magna erit:oportet vt firmi lateris ſit & boni ſpūs. Hæc.ſ. quæ dixi de magna voce & virib⁹. Inter ingeniū:ſenſus eſt. Vbi ingeniū & diligentiā adhibueris artis vſus erit paruus admodū:hoc eſt paruā admodū vtilitates ex arte capies:& hoc vult oñdere Antoni⁹ ꝙ ſæpe Cice. in arte noua & veteri cōmemorauit:ingeniū & exercitationē plus valere ſine arte ꝙ̄ artē ſine his. Perpaululū.i paꝝ loci ars hr̄e poterit:acſi diceret:nō erit valde neceſſaria. Demōſtrat tñ:& oñdit rōem cur nō plurimū indigebit arte ille qui exercebit ingenio p̄ditus. Etenī ars tm̄modo locos indicat & ingeniū deinde atq; diligētia ex his locis argumenta ſumit quē confirmāde cauſe ſunt accōmodata. Inuenire.ſ.illa bona. Reliqua p̄ter locos ab arte demonſtratos diligētia cōprehendit. Nā hoc vno verbo, curā attētionē animi cogitationē vigilātiā aſſiduitatē ac laborē exprimit. Hoc vno verbo.ſ diligētia:quia diligētia ita deſcribi pt. Diligētia ē cura attētior animi hæc cogitatio:hæc vigilātia:cura & labor:q̄nquidem de his oibus p̄dicari poteſt diligētia. Reliquæ:abſolute dixit:quia ois virtus diligētia compat̄. Nā orōnis:nūc probat exēplis qđ dixerat de vi diligētiæ:vere inqt diligētiam arti eſſe anponēdam nā philoſophos videm⁹ ſine arte dicēdi facultatem ſola diligētia conſecutos eē. Si philoſophi id conſecuti ſunt ſine arte, probabile igit̄ eſt id quod dixit: diligentiā arti p̄ſtare. Copia.i facultas dicendi. Vt opinor reddit cām dicēs Sed tu o Catulle q phyloſophie opam dediſti:& phyloſophoꝝ libros pcepiſti:meli⁹ cognoſcis an debet præcepta dicendi. Nam vbiq; Antonius vult oſtendere ſe artium græcarū rudum eſſe:hoc autem cur faciat ſupra declarauit. & inferius etiam declaraturus eſt:ne videlicet dicēdi auctoritas minueret̄ ad populum. Nec idcirco.i quāuis nullā dicendi artem adhibeant græci:tamen nihilo ſegnius quicqd ppoſitum fuerit de quo diſputent:copioſe & abūdanter diſputant: Copioſæ:abūdāter:poſtremū eſt maioris ſignificantiæ:nā abūdare ſupfluitatē quandā oſtendit.

TVM CATVLLVS. Hoc eſt ſeptimū caput i quo docet̄ moderate phiam ab oratore eē tractādā ne exqſita nimis & ambitioſa orō eſſe videatur:& qa Antoni⁹ dixit:tu hoc Catulle melius cognoſcis iō Catull⁹ reſpōdet ad ea laudās Antonii ſniam:quia vic; phyloſophi habeāt gen⁹ quoddā diſputādi quietū de his q̄ ad phyloſophiā ptinēt:tñ ipos valere eloquētia tm̄ vt de quocūq; voluerit poſſint

cōmode diſputare. Et habeāt patū: q̄uis inquit nulla habeāt ꝓcepta dicēdi: tn̄ ita pati ſunt vt quicqđ
cis ꝓpoſitū fuerit: de eo poſſint ſine arte diſſerere. Quaq; re. ſ. ad diſputādū ꝓpoſita. Sed & Ariſto
teles: ſenſus ē. Philoſophi dialecticā hn̄t. oratores rhetoricā. quib⁹ artib⁹ vterq; ſuū officiū implēt: &
ipar quidē facultatū loci ſunt plæriq; ferme cōes: attn̄ inter ſe differūt: materia: vſu: & fine. Materia dif
ferūt: quia hæc theſin: illa hipotheſin tractat. Fine: quia hec. ſ. rhetorica ſtudet auditoribus ꝑſuadere. at
vero dialectica elaborat ab aduerſario id qđ vult extorq̄re. Differūt etiā vſu: nā dialectica interroga-

tio tua ſiue tu ſilitudie illi⁹ diuini igenii i eadē i
curris veſtigia: ſiue etiā illa ipa legiſti atq; didi
ciſti: qđ qdē mihi magis veriſiſe videt': plus em̄
te ope græcis dediſſe reb⁹ video: ꝙ putaremus
Tū ille. Verꝝ inqt ex me audies Catulle: ſp ego
exiſtimaui iocūdiorē: & ꝓbabiliorē huic ppl'o
oratorē fore: ꝙ primū ꝙ minimā artificii alicui⁹
deide nullā græcaꝝ reꝝ ſignificationē daret. At
q; ego idē exiſtimaui pecudis eē: nō hoīs: quū
tātas res greci ſuſcipiēt: ꝓfiterent: agerēt: ſeſeq; vi
dēdi res obſcuriſſimas: & bn̄ viuēdi: & copioſe
dicēdi: rōnē hoīs daturos pollicerent: nō admo
uere aurē: & ſi palā audire eos nō auderes: ne mi
nueres apud tuos ciues auctoritatē tuam: ſubau
ſcultādo tn̄ excipe voces eoꝝ: & ꝓcul qđ narra
rēt attēdere. Ita q; feci catulle & iſtoꝝ oīm ſūma
tim cās & gn̄a ipa guſtaui. Valde hercl'e inqt ca
tull⁹ timide: tāq; ad aliquē libidis ſcopulū: ſic tu
am mētē ad phia; appuliſti: quā hec ciuitas aſp

tionib⁹ vtit'. at rhetorica ꝑpetua orōne
Rurſus dialectica a ꝑfectis ſyllogiſmis:
rhetorica enthimematibus gaudet.
Oīs via. i. oīs rō argumētādi nō mō in
ueniret' ad diſputationē phoꝝ: q ex in-
terrogatōe & rn̄ſione cōſtat: q̄tū ad vſū
& ꝑfectis quoq; ſyllogiſmis: ſed etiā in-
ueniret' via argumētādi ad ꝑpetuā orō
nē: qđ ꝓpriū ē oratori. Siqdē enthime
mata ſunt ſyllogiſmi imꝑfecti oratoꝝ: ꝑ
fecti āt ſunt dialecticoꝝ. Nū abhorres.
id ē nō eſt aliena. Nec aberrat. i. nec de-
clinat. i. videris quodāmō Ariſtotelem
imitari. nā vt ipe dicit i topicis: locos eē
ſedes argumētoꝝ. Ita āntoni⁹ dixit regio
nes iueniēdas eē: i qb⁹ argumēta repo
ſita ſūt ſiue ſilitudie illi⁹ diui igenii. Ne-
ſcio iqt q̄re hoc eueniat: vt diſputatio tua
adeo ſilis ſit ariſtoteli: nā fortaſſe ē ꝙ di
uino es igenio: vt & ille: aut fortaſſe ꝙ
ariſtotelica perdidiciſti: qđ magis exiſti
mo. Nā & ſi videbaris abhorrere a lr̄is
græcis: tn̄ ex diſputatōe tua pcæpim⁹ te
græca lectitaſſe. In eadē incurris veſti-
gia. i. eandē viā ſeq̄ris. Tū ille: verꝝ in-
quit. Hic rn̄det antoni⁹ ad id qđ i extre
ma orōe Catull⁹ dixerat: viꝫ exiſtima-
re ſe antoniū a græcis accæpiſſe q̄ de lo
cis hacten⁹ inſtituit: qđ i diſputādo illiſ
ſimillim⁹ fuiſſ: quū ꝑſerti ipm iā cogno
uerit græca multomagis didiciſſe q̄ putabāt. Nō negat āt antoni⁹ ſe ea didiciſſe: ſed id diſſimulatōe
q̄dā egiſſe & reddit rōnē: ꝙ hmōi doctrinæ opīo plurimū ſibi obeēt i cauſ agēdis: q ſcia magis q̄ ve
ritate fret⁹ videret': q̄re ego ſimulaueri me didiciſſe greca hec rō ē: ꝙ exiſtiaui ſp apđ ppl'm romanū pl⁹
auctoritatis hr̄e oratorē: q nullā ſciæ alicui⁹ doctrinā oñderit. & potiſſimū qui ſe alienū a lr̄is grecis eē
ſimulauerit. Iocūdiorē q̄tū ad grām. Probabiliorē: q̄tū ad ꝑſuaſionem. i. putat ppl'o placere magis: &
pl⁹ auctoritatis hr̄e oratorē. Significationē. i. veſtigiū. i. q paꝝ vel nihil artis ſe didiciſſe oñderūt: vt q
arte fret⁹ ſed veritate ad dđm veiſſet. i. p'rio mimā ſignificationē artis: deide nullā græcaꝝ lr̄aꝝ tenere
videret'. Atq; ego idē: viꝫ q ita exiſtimo oportere oratorē occultare ſe artē aliquā didiciſſe: & potiſ-
ſimū a græcis aliqđ accepiſſe. Ego tn̄ exiſtiaui nō hoīes eē ſed pecudis: qui quū græcos doctores tāta
polliceri videāt: eos vl' diſſimulāter audire nolit. Et ſi eos: ſenſus ē: q̄uis inquit ab audiēdis græcis
abſtineas: ne apđ ciues min⁹ auctoritatis habeas: tn̄ hoc ipm diſſimulāter facere poteſ: qđ ego me feciſ
ſe ꝓfiteor. Nō admouere aurē. i. nō adhibere aurē & attētionē. Suſcipent: aggrederent'. Profiteren
tur: ꝓmitterent: ſuſcipimus rogati: ꝓfitemur ſponte: agimus ꝓnūciando. Vidēdi res obſcuriſſimas.
qđ eſt phyſice. i. naturalis phyloſophie: que reꝝ cauſas docet: quaꝝ ſcia obſcuriſſima eſt. Et bn̄ viuen
di: qđ eſt æthicæ. i. moral' phyloſophiæ: que bn̄ viuendi ꝓcepta tradit. Copioſe dicēdi: qđ eſt logicæ. i.
ſermocional' phyloſophiæ: q̄ diſputādi rōnem tradit: & his verbis breuiter: & ꝑtranſitum tria phyloſo
phiæ genera tetigit: phyſicam: æthicam: & logicam. Et ſi eos: & non hoīs: ſed pecudis eē putaui: ſi no-
les eos aperte audire id tn̄ diſſimulāter facere: & eſt ſenſus paulo antedictus. Subauſcultādo. i. latēter
audiendo. Excipere: tractare: & captare: ſicut i ſuperiori ad ꝑtractandos hoim anīos: & eorum mētes
excipiendas. i. obſeruandas & captandas. Procul: quaſi aliud agas: tamē latenter audire quid dicant.
Itaq; feci: & vt aliis faciendum exiſtimo: ita meipm feciſſe confiteor. Sūmatim: vniuerſaliter. Cauſas
& genera: id eſt genera cauſarum. Valde hercule inquit Hoc loco Catullus quaſi ſubridens Antho
nio. Valde inquit mihi videris Anthoni græcoꝝ hanc phyloſophiā aufugere quaſi ſcopulum quum
tn̄ fuerit a Rhomanis nō aliena: & aliqn̄ Romæ verſata: ꝑſertim quū primū Pythagoras ſami⁹ in eā ꝑ-
tem Italiæ: q magna olim græcia appellata eſt: venit: & deide phyloſophi etiā a pricipibus nr̄is ſedulo
auditi: quū Romam venerūt: & tn̄ q̄ſi neglecta fuerit dicis: ꝙ ea videat' oratoribus noſtris auctoritatē
tollere. Valde hercule inquit per ſilitudinem loquit'. Ita vitaſti phyloſophiam quaſi quēdā ſcopulū

nata nūq̄ ē. Nā & referta quōdā italia pithago- reoꝝ fuit: tū quū erat i hac gēte mḡna græcia: ex quo etiā q̄dā Numā Pōpiliū regē nr̄m fuiſſe pi thagoreū ferūt: q̄ ānis ꝑmultis añ fuit: q̄ ipſe Py thagoras quo etiā maior vir habēdus ē: quū illā ſapiam cōſtituēdæ ciuitatis: duob⁹ ꝓpe ſæculis añ cognouit: q̄ etiā græci natā eē ſenſerūt: & cer te nō tulit vllos hec ciuitas. aut gl'ia clarioreſ: aut auctoritate grauiores: aut hūanitate politiores. P. Aphricano. C. Lælio. L. Furio. q ſecum eru ditiſſimos hoīes ex grecia palā ſp̄ habuerīt Atq; ego ex his ſæpe audiui quū dicerēt ꝑgratū athe nieſes & ſibi feciſſe: & multis pricipib⁹ ciuitatis q̄ quū ad ſenatū legatos de ſuis maxis reb⁹ mit terēt: tres illi⁹ ætatis nobiliſſimos phōs miſiſſēt Carneadē & critolaū. & diogenē. Itaq; eos quū rhome eſſent. & a ſe & ab aliis freq̄nter auditos. quos tu quum hr̄es auctores antonii: miror cur phiæ ſicut zetus ille pacuuian⁹: ꝓpe bellū īdixe ris. Minīe inq̄t ātoni⁹ ac ſic decreui phāri poti⁹ vt neoptolem⁹ apđ enniū. paucis. nā oīno haud

libidinis: & eſt trāſlatio a nautis. Illi em̄ quā maxie pn̄t ſcopulū: fugiūt. at ſi forte vis ventoꝝ impulerit eos ita declināt ne naufragiū faciāt. Libidis: acſi diceret circeū ſcopulum. Appuliſti. i. applicuiſti: & in trāſlatione pſiſtit. Nā appellere: applicare ſignificat. Aphr. appelle ad hāc molē nauiculā. Tanq̄ ad ali quē. i. quēadmodum libidinē vitare debem⁹ quaſi ſcopulū: ita tu a phia declinaſti. Nunq̄ aſpnata eſt Liptote ē. i. maxio i honore habuit. Nā & referta: & ꝓbat exēplis: ſ romanos hoīes phiam i hono re habuiſſe: adeo vt Pythagoras ille ſami⁹ phiam docuiſſe mēoreť: in ea ꝑte q̄ magna græcia eſt appel lata. Magna græcia ps ē illa Italiæ: q̄ Ca labria dr̄: vbi Pythagoras græcaꝝ lrarū ſtudia celebraſſe ferť. Magna. i. illa Ita liæ ps: q̄ magna græcia ē appellata.. Ex quo: quia null⁹ extat vir Numa tantā di ſciplinam accæpiſſe videri poſſit. Pytha gore diſcipulū fuiſſe credūt: ſed falluntť. quia Pōpili⁹ multis añ ſæculis fuit q̄ py thagoras. Sæculum trigita ānoꝝ ſm̄ ali quos dr̄: vt curſus Saturni: alii centū di cūt eſſe ānoꝝ: ſunt q mille ānos ſæculuȝ vnū hr̄e exiſtimēt: ſed ſpaciū centū āno- rum hoc loco accipi debere. T. Liui⁹ ab vrbe cōdita oñdit: quia dicit pōpiliū añ pythagorā ducētis ferme ānis fuiſſe.

Etiā maior habēd⁹ eſt: hac de cā maio- ri q̄dā admiratōe ꝓſequi debemuſ Nu mā pōpiliū: q̄ m̄ltis añ ānis fuerit q̄ py thagoras i Italiā venerit. Hec n. ita Ro manā vrbē inſtituit legib⁹ morib⁹ atq; i ſtitutis: vt nihil i eo defuiſſe videať eo rum q̄ phyloſophi p̄cipiūt. Nā politicā multos añ ānos īuenit q̄ pythagoras fuit. Hic pythagoras iterrogat⁹: quē ſe ꝓfiteretť prim⁹ phūm ſe eē dixit. i. ama torē ſapie: quū alii ſopohs ſe. i. ſapientes appellarēt. Quū illam ſapiam: politicā: œconomicā: & monaſticā Et monaſtica q̄dē ꝑtinet ad rhetoricā i. ad vitā cōtē platiuā: œconomia ad rei familiaris gu bernādę ſciam: politica vero ē ſcia reip. admiſtrādæ. Et certe nō tulit. i. extulit: edidit. & ꝓtulit: vt magis affirmet romanos hoīes ſp̄ coluiſſe phiam: dicit ex oībus romanis pricipi bus p̄ſtantiores fuiſſe. P. aphricanū. & C. Læliū: & L. Furiū: qui tātū ſe dediderāt phiæ vt phōs græ cos ſecū ſp̄ hr̄ent. Clariores: illuſtriores. Grauiores: ſapiētiores. Politiores: ornatiores. Atq; Et hi etiā aliq̄n me p̄ſente narrarūt: & ſibi & cæteris pricipibus romanis feciſſe athenieſium gratā legationē in qua tres phōꝝ illius etatis p̄ſtātiſſimos miſiſſent: vicȝ Carneadē. Critolaū: & Diogenē. Tres illius ætatis nobiliſſimos phōs Sic habet hyſtoria veniſſe hos tres phōs romā: & ibi nōnihil tpis ꝑmanſiſ ſe: multos auditores habuiſſe. De rebus maxis. i. de rebus q̄ ad ſuæ ciuitatis ſtatū ꝑtinerent. Itaq;: & ob eam rem: q̄ grata fuerat legatio hm̄oi pricipibus romanis frequenter auditi ſunt. Quos tu quum haberes Antoni. Nūc q̄ſi concludit Catull⁹: cur mentionē phōꝝ fecerit qui ab Athenieſibus romā miſſi adeo vniuerſæ ciuitati & pricipibus p̄cipue grati fuerūt: vt frequēter eos quoad romæ fuerint libenter audiuerint: & nūc concludit quū inquit: tāti fuerit apud romanos: miror q̄ ita phiaȝ inſecte ris quaſi perpetuū bellū tibi quū phyloſophis ſit. Quū haberes. i. hr̄e poſſes. Minime inq̄t reſpōdet Antonius Catullo: non ita illa dixiſſe: q̄ vituperet illā: ſed nō ita illā oportere oratorē diſcere: vt nihil oīno p̄terea requirat. Minime. ſ. indixi bellum phiæ vt dicis. Indixeris: quaſi phiæ hoſtis ſis: ita eā i ſequi videris: vt te zeto pacuuiano cōparare poſſim⁹. Pacuuian⁹. i. quē pacuui⁹ introducit aduerſus phiam vbi quū fratre ſuo Amphione de muſica diſputare cœpiſſet ei⁹ diſputatōis finis fuit: vt phiam vituperaret zetus ſicut dicit Cicero i arte noua vbi rep̄hēdit eos q ita argumēta ſua itēdūt vt i aliđ q̄ iceperit exeāt ſicut illi duo fecerīt zet⁹ a pacuuio itroduct⁹ & amphino ei⁹ frater. Minime rn̄det antho nius Catullo dicēs. Nō ē ita Catulle vt dicis: nō em̄ ego aduerſor ita phiæ vt ille ſed philophādū ita eē conſtituo vt mediocriter id faciā. Neoptolem⁹. Hic ab Ennio introduciť dixiſſe non oīno phōphā dum. Idem ipē Cice. dicit i pricipio ſcđe q̄ſtionis tuſculane. Neoptolemus quidē apud Enniū phylo ſophari ſibi ait neceſſe eſſe ſed paucis & cætera Paucis & non ꝓlixus. Sed tamē. videbā expoſuiſſe inquit ſniam meā in ſuperiori diſputatōe mea. Dixeram em̄ non contēnēdam eſſe phiam: ſed medio crem illi operam eſſe dandam & id quidē diſſimulanter faciendū: ne ſi hoīes ſcirent nos phia eſſe pre

ditos:minꝰ auctoritatis haberemꝰ. Mõ.i.mõ aliquo:& ſine ſuſcipiať.i.nõ oẽ vite ſue tẽpus i hac dĩ cenda cõſumat orator:& hec rõ eſt:qa velim moderatã eſſe opam:q ab oratoribꝰ his ſtudiis phyloſo phie intẽdiť:ne hãc opionẽ hoies inducãt ipos ita munitos eẽ ſtudiis ac doctrine phyloſophiæ:vt nõ magnope veritatẽ ſequi elaborẽt:apd eos qui res iudicẽt:ſiue apud pplm ſiue ſenatũ: Imminuit:vnũ ex altero ſequiť:nã qto miorem auctoritas dicẽtis:tãto etiã eſt mior orõnis fides. Sed vt eo:nũc re dit ad ꝓpoſitum.i.vt ad argumentoꝝ inuẽtionẽ redeamꝰ. cuiꝰ cã phoꝝ facta ẽ mẽtio:videamꝰ phos

placet.Sed tñ hec ẽ mea ſnĩa:quã videbar expo ſuiſſe. Ego iſta ſtudia nõ ĩprobo moderata mõ ſint:opinionẽ iſtoꝝ ſtudioꝝ.& ſuſpitionẽ artifi cii apud eos q res Iudicẽt oratori aduerſariã eẽ arbitror:ĩminuit eñ & oratoris auctoritatẽ & orõnis fidem ſed vt eo reuoceť.vñ huc declina uit oro ex tribus iſtis clariſſimis phyloſophis quos romã veniſſe dixiſti.vides ne diogenẽ fuiſ ſe q diceret artẽ ſe tradere bñ diſſerẽdi:& vera ac falſa diiudicãdi.quã verbo greco dialecticen appellaret.In hac arte ſi mõ eſt hæc ars.nullũ eſt pceptũ quõ veꝝ inueniať.ſed tñ eſt quõ iudice mus:nã & oẽ qd eloqmur ſit.vt id.aut eſſe dica mus:aut nõ eẽ & ſi ſimplr dictũ ſit:ſuſcipiũt dia lectici vt iudicẽt veꝝ ne ſit an falſum.& ſi cõiũ cte ſit elatũ & adiuncta ſunt alia iudicent recte

ꝑ diuerſ eoꝝ ſectis:diuerſas ſecutꝰ fuiſ ſe rõnes diſputãdi:& hic locus plene a phis tractať.ad cuiꝰ intelligẽtiã qdã no bis ꝑmittẽda videnť ꝑ re pauca:ꝑ tpe certe ſatis. Nã rõem diſſerẽdi pipateti ci logicen vocãt:q duo i ſe hꝫ iueniẽdi & iudicãdi rõem. At uero ſtoici:de qbꝰ nũc loqť:breuiꝰ & anguſtiꝰ hãc rõnem tractãt. Nã de iuẽtione nihil laborãtes in iudicatõe tñmõ cõſiſtũt.de q multa pcepta tradẽtes greco vocabulo dialecticen nũcuparũt. Plato etiã dialecticã vocãt facultatẽ:q id qd vnũ ſit:i plura ꝑtiri poſſit:velut ſolet genꝰ ꝑ ipas differẽ tias vſq; ad extrẽas ſpẽs ſepare. Iudiciũ aũt i rõne colligẽdi ꝓprias ptes hꝫ:Nã ois argumẽtatio:ſiue ſyllogiſmꝰ ꝓponi bus ſtruiť.oẽ aũt id qd cõpoſitũ eſt duo in ſe cõtinet cõtẽplãda: Vnũ q ſunt illa ex qbus itelligiť qd cõpoſitũ ſit eẽ con nexũ:atq; ea q multa ſunt i vnũ generũ rõne colligere alteꝝ qd ẽ quanã ſuaꝝ ꝑ tiũ iũctura cõpoſitũ ſit:vt in pariete:ſi la pides tñmodo conſpicias: materiã ſpe ctas:at ſi ordinẽ & cõpoſitionẽ conſide res:iã nõ materiã ſed de forme rõne diſcernis. Itẽ in argumẽtationibꝰ:ſi ꝓpõnũ ipaꝝ naturã cõſideres hoc eſt materiã cõtemplari:at ſi nõ ꝓpõnũ naturã ſed ipaꝝ conectionẽ iudicare volueris:tũc de forma ois erit ſpeculatio:ſed i hac diſſerẽdi rõne:q in iudicio poſita eſt ꝓprie ſubmiſtranť regule qs Analyticas appellãt:& ea quidẽ q de ꝓpõnibꝰ vel veris & neceſſariis:vel veriſimilibꝰ:vel cauillatoriis & ſophiſticis cõſiderat:analytice poſterior dr. Que vero de iũctura ipaꝝ ꝓpõnũ iudicat:ea analytice prior nũcupať. Eo reuoceť.i.ad argumẽtoꝝ inuentionẽ. Vñ declinauit oro.i.cuiꝰ cã phoꝝ mentionẽ facimꝰ Ex tribꝰ iſtis.ſ.Crytolao.Dyogene:& Carneadæ. Dyogenẽ:ſtoicũ. Qui rõ diſſerẽdi vocať a pipateticis logice:& ea i ſe continet tã inuẽtionis q; etiã in iudicatõis rõem. Nã ſtoici de rõne inueniẽdi nihil oino laborãt:iudicatõe tñmõ conſiſtũt:de qbus nũc loqť. Quã.ſ.rõem iudicãdi.nã idẽ eſt qd diſputo.vñ In hac arte.ſ.dialectica quã ſtoici docẽt. Si mõ ẽ hec ars quia nullã inueniẽdi rõem tradit:qd eſt ꝓpriũ artis. Sed tñ eſt qũo iudicemꝰ.ſ.in arte a dyogene tradita id contineť:qũo iudicare poſſumꝰ de argumẽtatiõe ꝓpoſitionũ. Nã & cauſæ. Et nũc incipit oñdere qd dixi:vic; iudiciũ in ratione colligẽdi ꝓprias ptes habere:qa ſyllogiſmꝰ ꝓpoſitionibꝰ:ſiue veris ſiue falſ ſtruiť.ergo hic iudicat ſtoicus an veri:an falſa ſint:& de hac tñmodo iudicatõe artẽ tradit:quorũ ſtoicoꝝ priceps fuit Doygenes. Oẽ qd eloquimur:ideo dixit:qa ois ꝓpõ aut vera aut falſa eſt. Et ſi ſimplr. Incipit nũc rõem dare qũo iudicent de ꝓpõnibꝰ veris:an falſ:an veriſilibus? Si ſimplr vera an falſa:Si coniũcti:vtꝝ neceſſaria an ꝓbabil.vel veriſilis:an ſophyſtica: & ſi quidem iudicent de ꝓpõne ſimplici:vera:ſit an falſa:de natura ipius ꝓpõnis iudicant:& hoc analytice poſterior & reſolutio dr.q ſi non de natura:ſed de coniũctione & iunctura prior dicetur. Et ſi cõiũcte. Quid ſit ſimplr & coniũcte dici videndum:nam dialectici ſimplicem enũciationem appellant cathegoricam:vt omis homo eſt animal. Coniũctam vero nũcupant hypothethicam:que ex duabus vel pluribus cathegoricis conſtat:vt ſi ſol terram illuſtrat:dies eſt. Nam ſol terra illuſtrat:vna eſt cathegorica:altera vero dies eſt.& ſic vtraq; dr græco ſermone. Eſt autem cathegorica propõ que conſtat ex ſubiecto & predicato. Hypothetica ex duabus his vt dictum eſt vel pluribus:& ſi coniũcte elatũ ſit:id eſt enũciatum:& declarat vt adiuncta ſint alia. Et vera dixit duplicem iudicandi eſſe rõnem:vnam quæ materiam tñmodo notat.id eſt naturam ipãrum propõnũ diiudicat.& hec eſt alia iudicandi rõ quæ formam.i.iuncturam compoſitionẽq; conſiderat. Ad extremũ ſuis acuminibus:propter tertium genus argumentoꝝ: quod cauillatoriũ appellatur.& ſophiſticis magis argumẽtis applicatur. Quæ iam.ſ.neceſſaria:qui argumentoꝝ quæ iudicantur:alia ſunt neceſſaria:alia veriſilĩa:alia vero cauillatoria atq; ſophyſtica. De veris & falſis indicat analytice poſterior. De aliis oino pretermittendũ eſſe videtur:quia expoſita erit ratio de mediis:ſi veroꝝ & falſoꝝ argumentoꝝ poterit haberi noticia. Media autem inter vera &

ne adiūcta ſint. & vera ne ſūma ſit vniuſcuiuſq̧ rōnis: & ad extremū ipi ſe cōpūgūt ſuis acuminibus: & mlta q̄rēdo reperiūt: nō mō ea q̄ iam nō poſſint ipi diſſoluere: ſ; etiā qb⁹ an̄ exorſa & potius detexta ꝓpe retexātur. Hic nos igit̄ ſtoicus iſte nibil adiuuat: qm̄ queadmodū inueniā qd dicā: nō docet: atq̧ idē etiā ipedit q̄ & multa repit: q̄ negat vllo mō poſſe diſſolui: & genus ſermonis affert nō liqdū ee̅ nō fuſu; ac ꝓfluēs: ſ; exile aridū: cōſciſſum ac minutū. Qd ſiqd probabit: ita ꝓbabit vt oratori: tn̄ aptū nō fateatur. Hæc em̄ nr̄a oro̅ multitudinis ē aurib⁹ accōmodāda: ad oblectādos aīos: ad ipellēdos: ad ea ꝓbāda. q̄ nō artificis ſtatera ſed q̄dā populari trutina examiatur. Quare iſtā artē totā dimittam⁹ quæ in excogitādis argumētis muta nimiū eſt. in iudicādis nimiū loquax Critolaū iſtū quē ſi

falſa ſint probabilia: quæ cognitis extremis notiſſima ſunt. Sed etiā quibus an̄ exorſa: ſed inueniunt etiā argumenta qua primo exorſa genere: dextera differētiis: poſtea retexant̄. i. reſoluant̄ per eadem que exorſa fuerint. i. per genus & differētias. Exorſa incboata. Detexta: pfecta. Retexant̄: reſoluā tur ac ptiant̄. vſq̧ ad vltimas ſpēs: quaꝝ rōnem dialectica pſtat: vt ver. g. Ho eſt anial rōnale mortale hoc iā diffinitū eſt: vt exorſum fuerit p genus: & detextū p differētias exorſum: vt hō eſt aial: detextū ſuis differētiis: vi; rōnale: iā cœpit detexere: nondū tn̄ pfecte: quia etiā angel⁹ eſt aial rōnale: ſi addideris mortale detexeris p differentias. Retexant̄. i. reſoluātur p genus & differētias vſq̧ ad vltimas ſpes eius: vt anial rōnale & mortale hō. Detexta trāſlatio eſt a textore. Nā primo quidē telā ordi tur. deide exorſam texit hō rōnaleq̧ aial & mortale: q̄ multa ſunt reſoluūtur per gen⁹. vt aial per differētias vt rōnaleq̧ & mortale vſq̧ ad ſpēm vt hō: & quia hec inter ſe cōueniūt: cognoſcet̄ cōgrua cōpoſitio diffinitōis: & ido vera. Hic noſ igit̄: ſuperi⁹ ſtoicoꝝ dicere cœpit cōſuetudinē q ita intēdūt argumēta ſua neceſſaria: vt diſſolui nō poſſint. Nūc igitur qn̄quidē inquit ſtoicoꝝ argumēta eiuſ modi ſunt: vt nec ipſi quidē diſſoluere poſſint nihil oratori vtilitatis afferunt: nā quæ orator agit talia eſſe debent: vt ex vtraq̧ pte de ipis dici poſſint. Non docet. i. non docet me iuenire argumēta: ſed tn̄ inuenta iudicare nos āt non q̄rimus qūo iudicem⁹: ſed qūo ipa argumēta iueniam⁹. Idē ſ. ſtoicus. Impedit etiā. i. non ſolū ſunt ſed etiā impedit. qa tollerabili⁹ ee̅t ſi nō iuuaret niſi etiā impediret. Multa vi; neceſſaria q̄ diſſolui non pn̄t Primo igit̄ impedit. quia in diſſolubilia ꝓpoit: deide q̄ vtit̄ minutis argumētis: & qbuſdā q̄ſi pūctis: q̄ ab oratoris ornatu: & copia alieniſſima ſunt. Liquidū: latū. Fuſum: plenū. Profluēs: abūdās: latū verbis: plenū ſentētiis.

Profluēs i. abūdās verbis & ſentētiis vtrūq̧ cōplectit̄. Exile: anguſtū. Aridū inane. Cōſciſſum atq̧ minutū. i impfectū. cohibitū & repſſum: vt exire & ꝓfluere nō pmittat. Id etiā Cicero declarat ee̅ paradoxis. Qd dixi ſtoicos: vi; vti minutis qbuſdā interrogatiūculis: vt ver. g. Solum boneſtum bonū eſſe virtutē ad bn̄ beateq̧ viuēdū ſatis ee̅: id qd ꝓponit minutis interrogatiūculis: probat boneſtum ſolum bonū eſſe contra eos qui dicebāt: non ſolū boneſtū bonū eſſe: ſed etiā diuitias. An nō diuitiæ inquiūt nocēt hn̄tibus? nō igit̄ bone ſunt. Eodē modo: nō te forme dignitas: valitudo vires corpis: detrimēto plærūq̧ ſunt hoi: igit̄ nō bona q̄ ſi neq̧ formæ; dignitas neq̧ valitudo: nec cætera quæ bona ee̅ vident̄: quia detrimēto ſunt: bona ſunt mala igit̄. Si mala ſunt reliquit̄ vt virtus ani oīm fortunæ: dn̄et̄. In quo igit̄ ea ē: illū tm̄mō btē viuere neceſſe ē: his interrogatiūculis mimis. & qbuſdā quaſi pūctis efficit: qd probare intēdit ſtoicus: & hec oino ab oratore aliena ſunt. Qd ſiquid probabit id eſt ſiquid ꝓbabile afferet: ita concludet vt facile appeat eſſe ab oratore diuerſum. neq̧ exornationibus cōuenire: quibus oratio quibuſdā quaſi coloribus diſtinguitur. Hæc em̄ nūc per ſimilitudinem oſtendit quod dixerat. Oratoria quidem argumenta locupletiora & copioſiora eſſe: atuero ſtoicorum conſciſſa & minuta: & ideo ſtatera dicit examinari argumenta ſtoicoꝝ. vt aurum & argentū ſtante libra penſatur. vn̄ etiam a ſtando dicta ē. oratoria vero ponderari trutina ſicuti res vulgatiores vergēte in alterā ptem examie. Comparat igit̄ ſtoci iudiciū ſtateræ. q̄ exqſita ſint ipius argumēta quibus nihil addi poſſit: Oratoris vero populari trutinæ: que ita nūcupat̄ a trutinādo. i. impellēdo & inclinādo: quū aliquid ponderi iuſto adiicitur ſicut argumētis oratoriis multa exornādi cauſa ſupaddere licet. Ad oblectandos animos. Tres illas ptes ſuperius tractatas breuiter tangit. Oblectandos: conciliandi cā. Impellēdos: mouendi cā. Probāda: docendi cā. Statera: quia auꝝ & argentū ſtāte libra pōderat̄: hilāces. n. eq̄liter ſtāt. Populari trutina. videlicet vbi pēſat̄ viliora. Iſtam artem. ſ. ſtoicoꝝ.

Muta q̄ſi elinguis quia nihil h; eloq̄ntiæ. In iudicādis quia tripliciter iudicat̄. vt ſupra dixit. prio de forma. ſecūdo de materia. & hæc in tres partes diuidit̄. in analytica priorem: & vt poſteriorem: & mediam. Artē. ſ. dialecticam: q̄ iudicandi rōem affert. Loquax dum genus p ſuas differētias vſq̧ ad extremas ſpecies partit̄. & e diuerſo colligit vt ſupra dictum eſt. Noſtro ſtudio ſ. oratorio. Erat em̄ ſcilicet ipſe Crytolaus. Ab ipo Ariſtotele. i. a ſcola ipſius Ariſtotelis. Videor. vt ſupra dixit Catullus: diſputationē Anthonii nō valde ab Ariſtotele ee̅ alienā. quē aut ingenio adequaret: aut certe imi

tarē quū aliq̄n eius ꝑcepta legiſſet. Illū librū: quia adhuc ille liber extat Ariſto. vbi mlta de arte poeti ca traduntˀ. Dicendi artem vicꝫ rhetoricā artē quā iſocratis tpibus Athenis: & edidiſſe & docuiſſe cō ſtat. Et hos. ſ. ſiſes ꝓxime ætatis. Magiſtros rhetores. Germanos. i. ſiſes docēdi ſtudio nō aūt rōe itel ligēdi. Nā valde oībus pſtitit Ariſto. Qđ illa eadē acie: qꝫ eodē acumine iginii: quo reꝝ cās: atqꝫ natu ras intellexerit. eodē etiā dicēdi artē & rōꝫ facile pſpexit: Qua acie: quo acumine. Vim ꝓprietatē. Na turā: quia nullꝰ vnqꝫ phūs de reꝝ natura copioſius. atqꝫ acutius ſcripſitqꝫ Ariſto. Ille. ſ. Dioge. Illi āo

cū Diogene veiſſe cōmēoras: puto plꝰ huic ſtudio nr̄o ꝓdeſſe potuiſſe: erat eī ab ipo ariſto. a cuiꝰ iuētis tibi ego videor nō lōge aberrare. Atqꝫ hūc iter ariſto. cuiꝰ & illū legi libꝝ: i quo expoſuit dicēdi artē oīm ſupioꝝ: & illos i qbꝰ ipe ſua q̄dā de eadē arte dixit: & hoc germanos hꝰ artis mgr̄os ꝗ mihi viſuꝫ ē itereē qꝫ ille eadē acie mētis: q̄ reꝝ oīm vi naturāqꝫ viderat. Hec quoqꝫ aſpexit: q̄ ad dicēdi artē: q̄ ille deſpiciebat: ꝑtinebāt. Illi āt q hoc ſolū colendū ducebāt: laborarūt i hac vna rōne tractāda nō eadē prudētia: q̄ ille: ſꝫ vſu i hoc vno gn̄e: ſtudioqꝫ maiore. Carneadi vero vis icredibilˀ illa dicēdi: & varietas ꝑ quā eēt optāda nobis: q nullā vnq̄ i illis ſuis diſputatōibꝰ rē defēdit: quā nō ꝓbarit: nullā oppugnarit: q̄ nō euerterit ſꝫ hoc maiꝰ ē qđdā q̄ ab iis q hec tradūt & docēt: poſtulandū ſit. Ego aūt ſi quē nūc plane rudē iſtitui: ad dđm veli his potius tradā aſſiduis vno ope eādē icudē diē noctēqꝫ tūdētibus: q oēs tenuiſſimas ꝑticlas atqꝫ oīa mima māſa vt aiūt nutrices iſātibus: pueris i os iferāt: ſin ſitis q & doctria mihi liberalr̄ iſtitutꝰ & aliquo iā ibutus vſu: & ſatis acer igenio eē videatˀ illuc cū rapiā vbi nō ſecluſa aquula teneatˀ: ſꝫ vn̄ vniuerſuꝫ flumē erūpat q illi ſedes & q̄ſi domicilia oīm argumētoꝝ mōſtret: & ea breuiter illuſtret verbiſqꝫ definiat. Quid ei eſt i quo hereat q viderit oīe qđ ſumatˀ in orōne: aut ad ꝓbādū aut refellendū. aut in ſua ſumi vi atqꝫ natura: aut aſſumi foris: ex ſua vi: tū quū aut res quæ ſit tota quæratˀ aut ꝑs eius aut vocabulū quod habeat: aut quippiā. rē illā qđ attingat: extrinſecus autē

. ſ. rhetores. qui omiſſa phia tātūmō artē ſicuti ſunt in hac dicēdi exercitatione plꝰ verſati ſunt q̄ Ari. ſed nō eadē prudētia: vt ille: Neqꝫ eī cū ingenio adeq̄re potuerūt. Vſu. i. exercitatiō e maiori q̄ Ariſto. quia phiam magis ſecutꝰ eſt ſꝫ eloq̄ntiā quoqꝫ: vt Ci. ait. Veniet eī orōis aureū flumē fundēs Ariſtoteles. Carneadi vero: Sed ſi de carneade loquimur negarē nō poſſumꝰ habuiſſe illū mirū qđdā dicēdi genus. Varietas. i. copia multaꝝ reꝝ & ē mira laus de carneadis eloq̄ntia. Qui nullā vnq̄. i. quācūqꝫ rē defendere ſuſcepit ꝓbauit. Oppugnarit. i. nulli rei vnq̄ cōtradixerit: q̄n vicerit. Sed hoc maiꝰ. i. q̄ntū dicēdo cōſeq̄batˀ. Carneades maiꝰ qđdā eſt: q̄ vt nulla arte cōſeq poſſimꝰ ac ſi diceret illđ carneadi nō ars. ſed diuinū quoddā igenium ſubminiſtrabat: Ego āt ſēſus ē. Nō oibꝰ cōcediṫ: q̄ntū dicēdo carneades valebat: ego aūt ſi inſtituēdꝰ ſit orator: hūc ſi rudis eſſet rhetoribꝰ. ſi eruditꝰ oratoribus traderē. Si quē. i. ſi iſtituēdꝰ eſt orator: qui plane ſit ſine eruditōe aliq̄. Aſſiduis eī dētibꝰ: trāſlatio a fabris ferrariis quoꝝ vnꝰ labor eſt die nocteqꝫ eādē incudē tūdere q̄madmodū oratoꝝ vna eſt exercitatio. eadē ſꝑ ꝑcepta tradere. Diem nocteqꝫ. Honeſtior eſt locutio q̄ ſi dixiſſet. die noctuqꝫ dicēdū eī ē. aut dies atqꝫ noctes: vt noctes atqꝫ dies pꝫ atri ianua dices. aut die nocteqꝫ n̄ āt die noctuqꝫ. vt Nocte die tutū carpe viator iter. Qui oēs tenuiſſimas ꝑticulas atqꝫ oia māſa. Metaphorice dcm̄ ē. i. qui oēs locos ꝑticulariter docent vicꝫ cōſtōibꝰ ſuos cuiqꝫ ſubiiciēdo. Māſa trāſlationē reſpicit iſantē nutriētis q̄ cibū prio quidē mādit māſu; deiñ infantˀ admouet ori Sic etiā rhetores eiuſmōi faciūt qui vulgo hāc artē tradūt prio quidē locos cōſtitutionibꝰ diſtribuūt deſtributos deiñ pueris ꝓponūt diſcēdis. Māſa. i. cibos. & māſa ꝓprie cibū ſignificat comeſtum qđ pueris datˀ a mādēdo. Is. i. talis qui iſtituēdꝰ ſit orator. Sin ſit: dixit de rudi nūc vero de pito. Liberaliter iſtitutꝰ. i.

doctria ꝑditꝰ: vt liberꝝ quēqꝫ decet: & igenuū adoleſcētē: ita eī apud maiores educabātˀ igenui: vt i oi gn̄e lr̄aꝝ exercerētˀ. Aliquo iā ibutꝰ vſu i. q videatˀ iā aliq̄ exercitatōe valere. Acri. i. ſatꝫ acuto: vehemēti. & ꝓuido igenio: vt vna cū doctria igeniū ēt hēat egregiū. Illuc. ſ. ad pitiſſimū oratorē: & nō ad rhetorē. rapiā. i. rapti ducā ſine itermiſſiōe aliq̄. Illuc. ſ. ad oratorē Secluſa. alia metaphorice. i. nō teneatˀ ſeparatꝰ & diſtrictꝰ itra fines ſuos cuiuſqꝫ gn̄is: vl̄ cōſtōis. Aquula. i. locˀ illis ſueqꝫ qbuſqꝫ cōſtitōi diſtributis & diminutiuo vſus eſt. Nā vt aquula diminutionē fcat ita ēt iminutā oñdit eſſe doctrinā eoꝝ q ſuos cuiqꝫ locos cōſtōi ſubiiciūt. Flumē. i. reꝝ oīm gn̄a: q̄ ex ipſis locis vniuerſaliter ꝓpoſitis ſumi pn̄t. Erūpat: exeat. Sedes. i. locos. Nā ſic a boetio diffinitˀ. Locꝰ ē ſedes & domiciliū argumētoꝝ. Breuiter. ſ. recēſēdo Verbis. ſ. explicādo & exponēdo. QVID. n. Poſtqꝫ oñdit qđ ſibi faciēdū videatˀ Ant. nūc

quemadmodũ id fieri debeat oſtendere p̃git:& eſt caput octauũ: in quo docet.nihil aliud niſi qui loci ſumendi ſunt ad inſtituendũ oratorẽ:& ad cõfirmadã cãm. Et notãdũ eſt hos locos nõ ſolũ rhetoricos eſſe verũetiã dialecticos:& ſi vſu & materia:& fine rhetorica diſtet a dialectica: tñ his locis vtraq; ars vtit:vt hoc loco oñdit & Quint.etiã docet. Quid em̃ vete inq̃; oẽs loci ſunt demõſtrãdi.ſed inter locos & loca hoc intereſt quia loci ſedes argumẽtoꝝ ſunt loca vero:vbi locat aliquid. q̄ꝫ et iã locos dicam⁹ i eodẽ ſignificato.& tñ loci iõ appellati ſunt:ꝙ i his locata ſunt argumẽta. Hæreat dubitet: qũ ꝓpoſita cã ad dicẽdũ venerit. Oẽ qđ ſumat.i.oia argumẽta:q̃ vel ꝓbãdi vł refellẽdi cã ſumũt. Probãdũ.ſ.cãm nr̃am.
Refellẽdũ aduerſarioꝝ:idẽ in Topicis Ci.dicit.ſ; alio mõ. Ex oib⁹locis i qb⁹inclusa ſunt argumẽta alii i eo de quo agitur inhæreret:alii extrinſec⁹ ſumũt in eo de quo agit ex toto:ex p̃te:ex nota: & ex his q̃ affecta ſũt ad id de quo agit ex trinſec⁹ q̃ ſunt.lõgeq; diſiũcta ſũt ſed q̄ꝫ uis aliis vſus ſit verbis tñ idẽ ẽ ſenſus:ſumũt ex his locis qui in eo de quo agit ĩhereẽt. Ex ſua vi.i.ita ſumũt :ãt ex toto ꝑ diffinitiõeꝫ.ex p̃te ꝑ enumeratiõeꝫ: & ex nota ꝑvocabuli interpretatiõeꝫ. ¶To ta.i.quũ ex toto ſumit argumẽtũ a diffinitiõe. Pars:quũ a p̃te ſumit ꝑ enumeratione. Aut quippiã.ſ.ex his q̃ quodã mõ affecta ſunt ad id de quo agit. Attigat.i.quũ argumẽta ſumũt ex affectib⁹ id eſt q̃ adiũcta ſunt negotio. Extrĩſec⁹.i.ex his locis:q̃ abſunt & longe diſiũcta ſunt:& rñ vi maximã afferãt ad ꝓbãdũ: vt exẽplis ꝓbabit:ꝑ mai⁹ per min⁹ per æque magnũ & cætera:ex toto per diffinitionẽ. Si res tota.i.ſi ex toto ſumũt argumẽta per diffinitionẽ:vt qui defendit.C.Norbanum reum concitari aduerſus Cepionem populi:ita finget diffinitionem Maieſtatem læſit Norbanus.nam populũ aduerſus Cepionem concitauit. Reſpondet. Non læſit ipſe immo Cepio. Nam qui exercitũ populi romani amiſit læſit maieſtatem non aũt Norbanus:aut populus qui dolorem ſuũ vltus eſt.ſed ita diffinienda eſt maieſtas:prout cauſæ eius ꝓdeſt:qui norbanũ defendit:& hoc ſequit precepta quæ ſuperius tradidit. Antonius videlicet non finitam queſtionem prius eſſe conſiderandã: ſ; infinitam Infinitũ em̃ eſt quod dicit hoc loco:is maieſtatem lædit qui amplitudinẽ ac dignitatẽ ciuitatis minuit.nã maieſtas eſt amplitudo:& dignitas ciuitatis ergo qui amplitudinem & dignitatem ciuitatis minuit:is maieſtatẽ ledit.& vniuerſaliter queſtionẽ cõſiderat nõ circũſtãtiis vllis implicatã. Probandũ quãtũ ad cõfirmationem. Refellendũ ad cõfutationẽ. Vi.i.virtute. Natura ꝓprietate. Foris:extrinſecus ideo animaduertendũ locos iſtos diligenter memoriæ mãdandos: quibus videm⁹ q̄tũ vtilitatis ineſſe dicat Anto. Quæ ſit tota:ex diffinitione ipſius rei. Aut pars eius.i.per enumerationem cũ enumeratis partibus quibus aliquid fieri poſſit cætere tollunt vna relinquit quã ꝓbare intendimus. Vocabulũ.i.quũ ſumit ex ipſa interpretatione vocabuli. Qđ attingat. Quũ argumẽtũ ſumit ñ ex cõiũctis negotio:ſed ex adiũctis quæ aũt adiũcta ſint vel cõiũcta ipſe infra declarat. Extrinſecus.ſ.ſumit argumentũ. Quũ ea quæ ſunt foris.i.quũ argumentũ ſumit ab his rebus:que intelligi poſſunt ab ipſo negotio ſeparata. In rei natura.i.in rei ꝓprietate. Si res tota: Nũc per exempla declarat qđ ꝓpoſuit de locis ꝓpoſitio:ſi maieſtas eſt amplitudo ciuitatis is cauſa minuit qui exercitũ populo ro.amiſit. Hoc aũt Cepio fecit:ergo ipſe maieſtatem minuit. Sed.C norbanus eũ qui maieſtatem leſerat ſub populi poteſtate cõſtetuit igit maieſtatem nõ leſit:ſed eũ qui leſit puniendũ curauit & ẽ argumentũ ex toto per diffinitionem ſumptũ. Sin pars partitiõe:exemplũ ex diffinitiõe datũ eſt: vt apparuit hoc ex partitione obſcurius videtur eſt aũt huiuſmodi argumentũ quod ſumit ex parte ſumit per enumerationẽ:querit qua rõne potiſſimũ ſaluti reipu.conſulat. Ratio cõſulendi triplex eſſe poteſt aut ex ſanatuſconſulto:aut ex alio inſtituto:aut ex ſemetipſo: Nouũ inſtituere arrogantis.i.ſuperbi fuiſſet ex ſeipſo ſumere temararii. Ergo fuit ex ſenatuſconſulto ſumendũ. Inſtituendũ.i.inchoandũ.
Aut ſua ſpõte.i.eius qui conſulere volebat:nũc tollit reliqua oia.& qđ intendit efficit. Igit q̃nquidẽ & aliud ſuperbũ:& aliud temerariũ fuit relinquit vt a ſenatuſconſulto reipu. cõſulendi ratio ſumenda fuerit. Ex vocabulo.i.interpretatione vocabuli.nã.L.Opimius conſul.C.Gracchũ occidit Cõſul dicitur eo ꝙ reipu.cõſulat. Sed hic Opimius interficiẽdo Grachũ reipu.cõſulit ergo recte fecit.nã qđ cõſulis erat officio funct⁹ eſt. Sin ab eo. Hacten⁹ de his quæ ex ſua vi ac natura ſumunt hoc eſt quæ in eo ipſo de quo agit inherẽt:videlicet ex toto.ex partione.& ex nota nũc de his q̃ rẽ illã attingũt:de q̃ agi

quũ ea:q̃ ſunt foris:neq; hærẽt in rei natura:colligũt. Si res tota q̃rit :definitõne vniuerſa vis explicãda ẽ ſic:ſi maieſtas eſt amplitudo ac dignitas ciuitatis:is eã minuit:q exercitũ hoſtib⁹ populi romani tradidit nõ q eũ q id feciſſet ꝑpli romani ꝑtãti tradidit:ſi ꝑs ꝑtitõe hoc mõ:aut ſenatui patẽdũ de ſalute reip.fuit aut aliđ cõſiliũ inſtituẽdũ:aut ſua ſpõte faciẽdũ:aliđ cõſiliũ ſupbum ſuũ arrogãs:vtẽdũ:igit fuit cõſilio ſenat⁹:ſin ex vocabulo:vt carbo:ſi cõſul ẽ:q cõſulit patriæ qd aliud fecit Opimi⁹.ſin ab eo:qđ rẽ attingat pleſ ſunt argumẽtoꝝ ſedes ac loci:nã & cõiũcta q̃remus:& gña:& p̃tes gñib⁹ ſubiectas & ſimilitudines & diſſimilitudines & cõtraria & cõſeq̃ntia & cõſentanea:& q̃ſi præcurrẽtia & repugnãtia.& cauſas rerum inueſtigabim⁹:& ea que ex cauſis orta ſint: & maiora paria minora quæremus.

tur:hoc eſt quæ ad ipſam affecta ſunt. Et hec in pſures diuidunt̃ partes queadmodū in ipſa Cice. ſra vi
dere licet. Sin a ſuperiori lr̃a pēdet. Sedes.i. loci ex quibꝰ argumēta ſumūt̃. Nā & coniūcta. Alio no
mine cōiugata dnr̃:ſunt aūt q̄ ex eiuſdē gn̄is verbis dicunt̃.i.quæ ab vno verbo in diuerſa cōmutāt̃:vt
ſapiēs ſapiētis:ſapientia grææ hoc eſt cōiugata nūcupant̃: Partes. Alio noie forme:ſeu ſpe
cies dicunt̃. Nā hoc qđ dixi a ptibꝰ ſumi ſignificat a ſpecie.q̄ ſubiecta eſt generi:quia ſpēs ſequit̃ ſp ſuū
genꝰ. Et ſiſitudines:a ſiſi & a diſſiſi:& a differētiis: Cās videlicʒ quū argumētū ſumit̃ ex cāis: vt ñ effe
ctus.ex effectibꝰ vn̄ cāæ noſcūt̃: Paria æque magna. Maiora: a minori ad maius.

Ex cōiūctis ſic argumēta dicūt̃. ſi pietati ſūma tribuēda laus ē debitis moueri quū Qu. Metellū tā pie lugere videatis. Ex gn̄e āt:ſi mgr̃atꝰ in ppl̄i romani eē ptāte debʒ.qđ norbanū accuſas cuiꝰ tribunatꝰ volūtati paruit ciuitatis. Ex pte āt ea q̄ ē ſubiecta gn̄i:ſi oēs q reip. cōſulūt chari eē debēt certe i primis impatores.quoꝝ cōſiliis virtute picul̃ retinemꝰ & nr̃aʒ ſalutē:& iperii dignitatē. Ex ſiſitudi e āt:ſi feræ ptus ſuos diligūt ꝗ nos in liberos nr̃os idulgētia eē debemꝰ. At ex diſſiſitudie ſi barbaroꝝ ē i diē viuere nr̃a cōſilia ſempiternū tp̄s ſpectare debēt. Atqꝫ vtroqꝫ in gn̄e & ſiſitudinis:& diſſiſitudis exēpla ſūt ex alioꝝ factis aut dictis. aut euētis & fictæ narrationes ſæpe ponēde. Iā ex cōtrario ſi Gracchꝰ nefarie ꝑclare Opimiꝰ. Ex cōſeq̄ntibꝰ:ſi & ferro iterfectꝰ ille & tu inimicꝰ:& cū gladio cruēto cōꝑhēſus i illo ipo loco:& nēo ꝑter te ibi viſus eſt & cā nemi & tu ſp audax:qd ē qđ de faciore dubitare poſſimꝰ. Ex cōſentaneiſ:& ꝑcurrētibꝰ & ex repugnātibꝰ:vt olim Craſſus adoleſcēs nō ſi Opimiū defendiſti Carbo:idcirco te bonū ciuē putabāt: ſimulaſſe te & aliđ qd q̄ſiſſe pſpicuū ē. qđ. T. Gracchi mortem ſæpe in cōcionibus deploraſti. quod. P. Apbricani necis ſocius fuiſti:

Ex coiūctis. Nūc icipit exēpla ſuæ cuiqꝫ parti ſubiicere:vt ꝓpterea planius intelligāt̃ quō ſumūt̃ argumēta: Et primo ex cōiūctis videlicʒ ex verbis eiuſdē gn̄is:q̄ ab vno orta in diuerſa cōmutāt̃: vt qa pie luget metellꝰ piꝰ eſt. Nā ab eo ꝙ eſt piꝰ orit̃ pie. & pietas: cui plurima laus tribuēda eſt. Ex gn̄e. Rō huiꝰ argumēti eſt:ꝙ ſpēs a gn̄e:quo ad ſuū nomē retinet ſepari nō pōt tribunatꝰ genꝰ retinet ſuū:vt magr̃atꝰ ſit:ſi magr̃atꝰ ois i ſenatꝰ auctoritate eſſe dēt: tribunꝰ paruit ſenatui:g̃ functꝰ ē officiō ſuo. Quid nor. tribunatꝰ ꝑtura:cōſulatꝰ:cēſura:edilitas hæc oia ſunt ſpēs magr̃atꝰ. Sʒ norbanus tri.plæ erat:quū ex ſenatuſcōſulto cōcionē habuit. Cuiꝰ. q. d. accuſari ñ dēt quādo id ꝙ ſui officii eſt feciſſe cōprobat̃. Ex pte:ex gn̄e docuit:nūc ex ſpecie. Ex pte hic ſciēdū eſt qa aliđ ē ptē ſumere:ſicut ē pars totiꝰ:aliđ ſicut ē ſpēs gn̄is: vt ſi dicamꝰ tectū fūdamētū pietes. ptes eē domꝰ. alio mō dicemꝰ ptes gn̄is ſubiectas. Si oēs. Hoc argumentū ſumit̃ ex gn̄e quū dicimꝰ ſi oēs q reipu. cōſulunt chari:nobis eſſe dn̄t. ſumit̃ aūt a ſpecie. qđ planiꝰ intelligi pōt: ſi ſpēs i ſuas ptes diuidit̃:qđ iterdū fieri ſolet. vt ver. g. Si ita diuidamꝰ:hoīu; alii reip. cōſulūt alii nō cōſulūt:nemo dubitat qn hoīum ſit ſpēs:ex q̄rū ptibꝰ alteꝝ ſumit̃ argumētū Oēs āt q reip. cōſulunt nobis chari eſſe dn̄t at qui i ꝑatores reip. cōſulūt:g̃ nobis chari eſſe dn̄t:quoꝝ conſilio. & ope pr̄ie ſalꝰ defēdit̃. nā hæc ꝓpō ois hō mēdax vniuerſalis eſt. At vero hō mendax eſt indiffinitiua dr̄. & tn̄ vtraqꝫ ſpetiē continet illa vniuerſaliter hæc indefinite: Quare ſi dixeris: ois homo mendax:igitur mercator mendax eſt argumentum a ſpecie ſumptū erit. Pari ratione, hoc Cic, argumētum non ex genere:ſed ex ſpecie ſumitur. Ex ſimilitudine. i. hoc exemplum ſiſitudinis qđ a Ci. ponit̃ ꝑ ſe patet:& pſpicuū ē ſi liberos ſuos feræ diligūt:a ſimili nos quoqꝫ liberis noſtris indulgētes eſſe debemus. Si feræ quibus nō eſt innata human tas ita partus ſuos diligunt nobis quoqꝫ liberi noſtri curæ eſſe debent. Ex diſſimilitudine: Hic attēdendum eſt quō locus a cōtrario aliꝰ ſit a loco a diſſimili:ne forte exiſtimet̃ vnū & eundē locun eſſe eos autē diſcernere alteꝝ ab altero facile erit. ſi intelligit̃ aliud eſſe differens & aliud eſſe contrarium tu in his ipſis argumētis conſilia barbaroꝝ & conſilia nr̃a contraria nō ſunt vtraqꝫ em̄ tēpus reſpiciunt. Contraria vero ſunt in quibus nihil omnino ſiſe inuenit̃. Differunt autē quia barbaroꝝ conſilia diē:nr̃a vero ſempiternum tp̄s ſpectāt contraria vero nō ita nā oio oppo. ita ſunt vt ſalus & pernicies:album & nigrum bonū & malū. In diē viuere hoc eſt viuēdi rationē diurnā hr̄e. Atqꝫ vtroqꝫ Quō ſumit̃ exēplum ſiſitudinis & diſſiſitudinis ſumit̃ ex factis alioꝝ & dictis aut etiā cunctis. & nonunqꝫ ex ficta enunctiatiōe vl̃ narratiōe:vt verbi grā: Si hoc ille dixit:& nos idē dicere poſſumꝰ:& ſi ille hoc fecit nos quoqꝫ tale qđdā facere poſſumꝰ. Ex ficta narratiōe. Nō eſt aſſentationibus credendū nā quia coruus vulpi credidit caſenm perdidit igit̃ nō eſt aſſentatiōibus credēdū. In vtroqꝫ .i. ſiſitudinis & diſſiſitudinis. Ex contrario. i. qđ pauloante dicebā locū a cōtrario alium eſſe a loco diſſiſi. Ex cōſeq̄ntibꝰ locus hic qui dr̄ ex cōſequētibꝰ ad cōiecturales cās q̄ in iudicio tractāt̃. plurimum valet. Sed hoc aīaduertendū eſt. quia locus ex cōſequētibus conuenit loco ex cōtinentibus. cū ipſo negocio in ea quidē parte. Vbi quæritur quid ante rem. quid in re & quid poſt rem

actum factūue fuerit: & cauſa per quā & cur fecerit. Si & ferro ille: Argumētum hoc ſumit̄ a conſequē
ti ex eo ꝙ re trāſacta euenit hoc aūt re trāſacta cōſequi ſolet: vt appareat qua quis morte interierit &
quis interfector fuerit an cruento gladio forte in eo loco deprehēſus ſit i quo cōmiſſum ſit maleficiū.
Inimicus: ex cā impulſiua. quia inimic⁹. Gladio poſt rē geſtā. In ipſo loco vbi occiſus eſt: & hoc quo
ꝗꝫ poſt geſtū negociū. Et cā memini. Hoc aūt ex cā rōcinatiua ex cōparabili ſumi pōt argumentū quū
oñdim⁹ nemini niſi reo cōmoduꝫ fuiſſe. Et tu ſemp. Hoc ſumit̄ ex ꝓbabili de vita quū tale aliquid a
reo factū habuiſſe oñdimus: vt in ſupio
ri tpe aliū occidiſti. Quid cōſequēs oñ
dit̄ eiuſmōi in quo hæc oīa ſup memo
rata fuerit ab eo crimē nō abeſſe. Ex cō
ſentaneis. Hic loc⁹ qui dr̄ ex cōſentane
is a ſupiori diuerſus eſt qui a cōſequēti
bus dr̄. Nā cōſequētia nō ſp eueniunt:
hæc de quibus huc ſub vocabulo cōſen
taneoꝝ loquit̄ ſp eueniūt. Itē ꝑcurrētia
q̄ añtia dr̄: & repūgnātia ſp vera ſūt nā
qd̄ quāqꝫ rē ſequit̄ id cū ipā re cohereat
neceſſe ē. Rurſus qd̄ alicui rei repugnat
eiuſmōi eſt: vt cohærere nō poſſit. Quū
igit̄ locus hic tripcito diſtribuit̄ in cōſe
cutionē: in anteceſſionē: & repugnatio
nē. Argumēti quidē inueniēdi ſimplex
rō eſt tractādi vero triplex: vt verbi grā
in exēplo Cicerōis quū ſumpſeris Car
bonē nō iccirco eſſe bonū. quia. L. Opi
miū defendit: quū ſupiori tpe alia mēte
fuerit nihil differt: ſiue argumētat⁹ fuerī
Si. T. Gracchi mortē ſæpius deploraſti: & tñ. L. Opimiū defendiſti: conſequens eſt: vt bonus nō ſis: ſi
ue hoc modo: ſi non fuiſti ſocius necis. P. aphricani: quia L. Opimiū defendiſti: bonus es. At qui ſoci
us fuiſti necis aphricani: igit̄ non bonus. Tercius itē modus tractandi nihil differt a ſuperioribus: nō
ſi ſemper a bonis diſſenſiſti: quia. L. opi. defendiſti: bon⁹ es: at quia a bonis ſemp diſſenſiſti: non igitur
bon⁹ hoc poſtremū ſumit̄ a repugnantib⁹: repugnat em̄ bonū eſſe: & diſſentire a bonis: illud ſi nō fui
ſti. P. Aphricani necis ſocius qa. L. opi. defendiſti. bon⁹ es. At. P. aphri. necis ſocius fuiſti. igit̄ nō bon⁹
ſumit̄ ab antecedētibus: qa antecedit: vt ſocius fueris necis. P. aphri. ex hoc ſequit̄ ꝙ non ſis bon⁹. At
vbi dr̄ ſi. T. Gracchi mortē deploraſti: non ideo bonus putandus es: quia. L. opimiū defendiſti: ab cō
ſequētibus eſt. conſequētia em̄ ſunt. T. gracci mortē deploraſſe: & eūdē nō ideo bonū eſſe: quia. L. opi
miū defenderit. Qd̄ legem i tribunatu tuliſti legē. ſ. agrariā: ex quo apparet a bonis diſſenſiſſe. Ex cau
ſis aūt. Hic ſcire debemus: vt locus hic plenius intelligat̄. Cauſaꝝ duo gn̄a eſſe vnū qd̄ ex vi ac natura
ſua: id qd̄ ſibi ſubiectū eſt efficit vt ignis naturaliter ardet ergo effect⁹ ignis eſt ardere. alteꝝ qd̄ nō effi
cit naturaliter: qd̄ ſibi ſubiectū ſit: ſed ſine quo aliquid effici nō poteſt quēadmodū æs ſtatuæ cām dici
mus: nō ꝙ faciat. ſed ſine quo ſtatua effici nō pōt hoc aūt Cice. exēplū ex ſupiori gn̄e ſumit̄. Nā luxu
riæ natura eſt: vt pariat auariciā: & ꝗꝫ ꝗꝫ auaritia & luxuria inter ſe cōtraria eſſe videāt̄: tñ vnū ex altero
ſequit̄: qui em̄ luxurioſus eſt multas pecunias cōperat neceſſe eſt vt luxuriē ſufficere poſſit: & iō qui lu
xuria laborat auaritia laboret neceſſe eſt alioqn̄ pecunias hr̄e nō poterit: q̄s luxuriē ſuppeditet. Ex iis
vic; ab effectibus: qui naſcūt̄ ex cāis q loc⁹ mirā dicēdi copiā ſuggerit oratorib⁹: poetis: ꝓhis: quū de
nūctiāt quid ex q̄ re futuꝝ ſit vt i hoc exēplo Cice. Si ærarii copiis. Ecce effect⁹ ſi vectigalib⁹ ſeruitū fu
erit: quis effect⁹ erit: ærarii copiæ effeciēt magnē quib⁹ & ad belli adiumēta: & ad pacis ornamēta vſus
eſt: & hic loc⁹ cū ſupiori cōiūct⁹ eſt. Cognitio em̄ cāꝝ & effect⁹ cōiūcti ſunt: quia cā ſine effectu: & effe
ct⁹ ſine cā eē nō pōt: & iō hos locos diligēter tenere debem⁹. Vectigalibus ſeruiamus. i. dem⁹ operaꝫ
vectigalib⁹. Vectigalia ſunt tributa q̄ ex vectura pēdūt̄: vñ ēt a vehēdo vectigalia dr̄ quū ex fūdis fru
ges i vrbē vehūt̄. Sed ei⁹ ſignificatio latius pt; & ſicut Ci. in orōe ꝓ Cn. Pompeio dicit. Vectigalia ſunt
reip. nerui. Maiora aūt. Hoꝝ vis cōſiſtit i cōparatōe maiorū minorū & pariū. In his āt ſpectat̄ numer⁹:
ſpecies: vis: & quæ habēt ad aliquas res affectionē. Numerus vt plura bona anteponēda ſunt paucior
ibus: & econtra pauciora mala anteponēda ſunt pluribus: maiora anteponēda ſunt minoribus: rara vul
garibus: & q̄ eiuſmōi ſunt. Spēs: vt ſi anteponunt̄ ea q̄ ꝓpter ſe expetunt̄ his quæ ꝓpter aliud neceſſa
ria nō neceſſariis: quæ innata ſunt & inſita externis & aduentitiis: aīata inanimatis artificialia non arti
ficialibus: & cætera id genus. Vis: ita cōparatur cauſa efficiēs grauior eſt ꝗꝫ nō efficiēs quæ ſeipſis cōtē
ta ſunt ante: ponūt̄ his quæ alio indigēt: ſtabilia inſtabilibus: certa incertis: quæ eripi nō poſſunt his q̄
eripi pn̄t quæ gratiora ſunt minus gratis: quæqꝫ pluribus laudata: quæqꝫ optimo cuiqꝫ probata ſunt.
A pari vero cōparatio neqꝫ elationē: neqꝫ ſummiſſionē hēt. & multa ſunt q̄ ex parib⁹ cōparāt̄ ſed oīa
eodē mō cōcludūt̄: vt hoc ſi æqua in laude ponendū: & qui auxilio adiuuāt ciues. & qui conſilio ergo
pari gloria eſſe dr̄: & qui conſulūt: & qui defendūt Ex maiore. ſic Hoc quidē coꝝ ē quæ ꝓpter ſe ex
petunt̄: videlicet quæ conſiderāt̄. ꝓpter ſpeciem ſuā: quia ſpecie cōparant̄: vt dixi: quæ ꝓpter ſe aut

ꝙ eā legē in tribunatu tuliſti: ꝙ ſp a bonis diſſen
ſiſti. Ex cauſ āt reꝝ: ſic auaritiā ſi tollere vultis:
mr̄ eius ē tollēda luxuries. Ex iis āt: q̄ ſunt orta
de cauſ: ſi ærarii corp⁹: & ad belli adiumēta: &
ad ornamēta pacis vtimur: vectigalib⁹ ſuiam⁹
Maiora āt: & miora: & paria: ſic. Ex maiore. ſi
bona exiſtimatio diuitiis p̄ſtat: & pecunia tan
tope expetit̄ q̄to glīa magis expetēda eſt. Ex
miore ſic: hic puæ cōſuetudis cā hui⁹ mortem
fert: tā familiariter. qd ſi ipe amaſſꝫ: qd hic mihi
faciet pr̄i. Ex pari ſic ē eiuſdē & eripe cōtra rem
publicā & largiri pecunias. Foris āt aſſumūtur
ea: q̄ nō ſua vi: ſed extranea ſubleuātur: vt hæc

propter aliud expetunẽ. Si bona exiſtimatio. Nam oĩs virtus propter ſe cætera vero ꝓpter aliud expetunẽ ergo ſi diuitiæ tãtope expetunẽ: quãto magis gloria: quæ in bona exiſtimatiõe cõſiſtit expetĩ debet. Ex minore. Terẽtii exẽplũ pãpbili eſt: qui lugebat mortẽ criſidis. Pr̃ ei⁹ quũ eũ lugẽtẽ vidiſſ; bis verbis vſus eſt. quia nõ nibil domi bui⁹ Criſidis cũ ſuis æqualib⁹ verſat⁹ eſt iõ mortẽ eius tãto dolore ꝓſequiẽ: Sed ſi amaſſet Chriſidẽ: quãto magis lugeret argumẽtũ a minori ſumitur: quid ſi ego in quit obiero: quãto maiori dolore afficieẽ ex funere meo. Ex pari. Vt etiã ſupra diximus videlicet ſi in

hoc veꝝ ẽ: dixit eñ Quit⁹ Lucan⁹ hoc falſu; ẽ: habita eñ q̃ſtio ẽ. hoc ſeq neceſſe ẽ. recito. n. tabulas de quo gñe toto paulo añ dixi. Hæc vt breuiſſime dici potuerũt ita a me dicta ſunt. Vt eñ ſi auꝝ cui: qd eẽt m̃ltifariã defoſſu; cõmõſtrare vellẽ ſatis eẽ deberet ſi ſigna: & notas oñderẽ locoꝝ. q̃bus cognitis: ille ĩpe ſibi foderet: & id qd vellet: ꝑuulo labore: nullo errore ĩueniret: ſic bas ego argumẽtoꝝ erui notas: q̃ illa mihi q̃rẽti demõſtrãt: vbi ſũt reliq̃ cura & cogitatõe erũt Qd aũt argumẽtoꝝ gen⁹: cuiq; cãꝝ gñi maxie coueniat: nõ ẽ artis exq̃ſite ꝑſcribere: ſ; ẽ mediocris ĩgenii iudicare: neq;. n. nũc id agim⁹ vt artẽ aliquã dicẽdi explicem⁹: ſed vt doctiſſimis hoĩbus vſus nr̃i q̃ſi q̃dã monita tractam⁹. His igiẽ locis ĩ mẽte & cogitatiõe defixis: & ĩ oĩ re ad dicẽdũ poſita excitatis nihil erit: qd oratorẽ effugere poſſit nõ mõ ĩ foreſib⁹ diſceptatõib⁹: ſ; oĩno ĩ nullo gñe dicẽdi. Si vero aſſeq̃tur vt tal' videaẽ. q̃lem ſe videri velit: & animos coru; ita afficiat apud quos aget: vt eos quocũq; velit vl' trahere

equa laude poniẽ: & auxilio adiuuare ciues: & cõſilio pari gloria eẽ debet: & qui adiuuat: & qui cõſulit: hoc quoq; ciceronis ſiſe eſt. Eripere. ſ. pecuniã in pari culpa ponẽd⁹ eſt: & q depeculaẽ. i. qui publicã pecuniã ſurripit: & qui in populo cõtra rẽp. largitionẽ facit: ſi vterq; in pari eſt culpa ſequiẽ vtrũq; parẽ reprehẽſionẽ mereri. Foris ãt: Mõ de locis tractare ĩcipit q̃ ſumũẽ extrinſec⁹. i. q̃ nõ trahũtur ex ipſa re de q̃ agiẽ: ſed extrĩſec⁹. hæc ãt argumẽta ab auctoritate trahunẽ: nã græci tales argumẽtotiões .i. artis expertes vocãt: vt ĩ Cice. ẽ exẽplo. Nã exẽplũ primũ & terciũ ſumiẽ ex auctoritate naturæ: ſed illud ſcripti: hoc ꝑſonæ: ſcd̃m ex auctoritate tꝑis: Nã duo ſunt q̃ auctoritatẽ auferre pñt: naturæ aũt auctoritas eſt in virtute tꝑis vero: mẽbra multa ſunt: vt ætas: opes: neceſſitas & vſus. Sed quia exẽplũ cice. ab ea ꝑte eſt q̃ neceſſitas dr̃ videdũ ẽ igiẽ quo ea cõſidereẽ. Nã aut ab aĩs: aut a corꝑib⁹ ẽ. Ab aĩs vt a dolore: a cupiditate ab ira: & metu: A corꝑib⁹ vt a verberib⁹. A tormẽtis a cruciatibus: ab igne & ferro ſicut ciceronis exẽplo dep̃hẽdiẽ. Quæſtio eñ habeẽ tũc cũ tormẽtis & cruciatib⁹ veritas exquiriẽ. Hoc veꝝ eſt. ſ. eſt qd dicim⁹ iudices ab auctoritate ſumiẽ nã Luctatius iuriſcõſult⁹ ita dixit. Hoc falſũ. Sumptũ eſt a neceſſitate i. ab ea ꝑte temporis quæ neceſſitas dicitur. Falſum eſt hoc nã de eo quæſtio habita eſt. & nullis cruciatibus. & nullis tormentis adduci potuit vt fatereẽ. Hoc ſequi neceſſe eſt: recito eñ tabulas ab auctoritate nature. i. a ſcripto ſumiẽ. i a tabulis. De quo genere videlicet oñderet eſſe quoſdã locos qui ſimul cũ cã ad oratorẽ venirẽt: argumẽta q̃ ſumunẽ a tabulis a q̃ſtionib⁹: a teſtib⁹ hæc nõ inueniunẽ ab oratore ſ; ſua ſpõte occurrũt. Vt breuiſſime: vere quidẽ nã ſicut in expoſitione ꝑcurrim⁹: multa dici oportuit. Hæc ſc; argumẽta: q ex locis ſumunẽ: reddit cãm cur hoc fecerit. Vt eñ hac ſimilitudine dicit ſe recte feciſſe q; has ſedes argumẽtoꝝ: q̃; breuiter potuit expoſuit ut ſi cui oñdere vellẽ aurũ defoſſum. ſatis eſſet oñdere regionẽ: in qua lateret: ita ſatis fuit oñdere eñ ſigna ex quibus argumẽta ſumi poſſent. Signa & notas: idẽ fere ſignificat: niſi q; notæ rẽ ipſã diſtinguũt oñdendo. Multifariã. i. diuerſis locis recõdita.

Paruulo labore. ſ. excogitãdi. Nullo errore. ſ. exquirẽdi. Fruuntẽ. i. extrahunẽ & excutiunẽ. Qd aũt argumentoꝝ: illud repetit. qd ſuperius dixit nõ eſſe oratoꝝ ſuæ cuiq; cõſtitutioni ꝓpria ſubiicere: ſed rhetoꝝ poti⁹ qui pueros inſtruũt. Exquiſite. i. diligentes. Generis. i. cuiq; conſtitutioni cauſaꝝ. Neq; eñ & ideo non ſit admirãdũ ſi hos ita diſtribuere noluim⁹: vt ſuos cuiq; conſtitutioni ſubiicerem⁹ Sed diſputam⁹: hæc vt oſtẽdam⁹ qd nos facere conſueuerim⁹. Vſus. i. conſuetudinis. His igiẽ locis Propoſitis argumẽtoꝝ locis oĩbus Cicero nũc oñdit quid vtilitatis afferãt ſiquis eos diligẽti⁹ mẽte cõprehẽdere: & cõp̃hẽſos ſtudioſe ꝑtractare voluerit. Dicit eñ id vtilitatis cõſecutuꝝ eſſe oratorẽ: vt q̃cq; de re dicẽdũ fuerit inſtructiſſimus ſit ad argumẽtandũ & refellẽdũ. Deĩn dicit variã eſſe tractãdorũ argumentoꝝ rõem: nec ſatis eſſe locos ipſos diligenter tenuiſſe: niſi etiã tractãdi q̃ndã rõem habuerit vt Ci. ipſe ſubiũxit. His ſupra memoratis. Mẽte memoria. Cogitatõe: p̃meditatione. Defixis: vt firmiter inhereãt. In oĩ re ad dicẽdũ. i. in oĩ queſtiõe ſiue finita: ſiue infinita eſt. i thesis & ipotheſis vt ſæpius dcm̃ eſt. Excitatis. i. adhibitis. Nihil erit. i. nihil eſt qd ad cõfirmãdã rẽ ꝑtinet: q̃ ad dicẽdũ ꝓpoſita fuerit ſiue finita: ſiue ĩfinita erit: qd nõ orator facile inueniat: ſiue cõfirmãdũ: ſiue refellẽdũ fuerit aliqd Nõ mõ. i. nõ mõ ĩ cãis ciuilib⁹ vbi de iure agiẽ. ſed oĩo nihil erit: qd nõ orator facile inueniat ſiue cõfirmãdũ: ſiue refellendũ quid fuerit. i. qd ſuperi⁹ dixi: in oĩ re. i. q̃ſtione ad dicẽdũ poſita. Si vere aſſequa

vel rape poſſit: nihil ꝓfecto ꝑterea ad dicēdū requiret iā illud videm⁹ nequaq̄ ſatis eē repire qd dicas niſi id inuētū tractare poſſis. Tractatio āt varia eē debet: ne aut cognoſcat artē: q audiat: aut defatiget̃ ſiſitudis ſacietate: ꝓponi oportet qd auferas. & q̄re id ita ſit oñdere: & ex iiſdē ill' locis īterdū cōcludere: relinq̄re alias alioq̄ trāſire: ſæpe nō ꝓponere: ac rōne ipa deferēda qd ꝓponēdū fuerit: declarate: ſicut qd ſiſe dicas pri⁹ vt ſimile confirmes: deinde qđ agitur adiungas inter puncta argumentoꝝ pleruq̄ vt occules:

tur. Sed ſi argumentis adhibita fuerit opinio probitatis: tum vero facile omnia quæ voluerit cōſequetur. Nam id tetigit hoc loco Cicero: qđ in ipſius oratoris diffinitione pcipitur. ſ. oratorē eſſe virū bonū dicēdi peritū: ars facit oratorē dicēdi peritū: bonitas aūt addit auctoritatē. Si vero vt talis. i. vt videat̃ bonus. Nā id eſt qđ auctoritatē facit: quæ ad pſuadendū plurimū valet qui finis eſt oratoris: Quū eñ ſemel bonitatis opinio facta fuerit auditorib⁹ quicquid orator dixerit. etiā ſi nō recte dixerit tñ recte dictū eſſe ab ipſis exiſtimabit̃. ſicut etiā ecōtrario. Si quis ſemel orator malus habitus fuerit: nunq̄ deinde auditores induci poterūt vt verbis eius fidem adhibeant. Et aios eorū ita afficiat. i. quācunq̄ voluerit affectionē ais auditoꝝ immittat: ſiue doloris ſiue miſericordiæ: ſiue odii: ſiue beniuolentiæ: Trahere conciliando ad beniuolētiam nā trahi potius videt̃ auditorū animus: quā cogi: vt nobis beniuolus efficiat̃. Rapere: mouēdo & ad odiū cōcitādo: Nihil preterea. i. ꝑter argumētorū inuētionē ad docēdū ꝑter bonitatis opinionē ad mouēdū nihil oio reqret tunc eñ pfect⁹ erit orator: quū oīa ſupra memorata plene tenuerit. Iā illud. Nūc aliud pcipit qđ neceſſariū erat: ne fortē orator exiſtimaret ſatis eſſe: ſi locoꝝ cognitionē haberet ſimplicem. Nā id multo magis inquit laborādū eſt: vt argumēta quæ ſumunt̃ ex locis varie tractare poſſit id quomodo fieri debeat: breuiter & ſuccincte pſtringit. Nequaq̄ ſatis. i. nō ſatis eſt reperire: quid dicas: quod facile facere poteris: ſi hec argumenta tenueris: ſed hoc non ſatis eſt Quid dicas. i. reperire argumenta quæ ex his locis trahunt̃ quæ ſupra diximus. Niſi. i. niſi id argumentū quadam ratioē tractaueris. Tractatio. Et incipit nunc præcapta tradere quibus argumenta tractari debeant: & quare variare oporteat ipſe docet ne auditores artem percipiāt. Id eñ eſt oratoris precipuū: vt auditores argumentādi rationes percipere nō poſſint hoc etiā fit ne ſimilitudo faſtidiū pariat. Tractandi varietas duplex eſt vna modi altera ordinis variat̃ modus argumentationis. vt vel abſolutiſſima ſit ac pleniſſima qn̄q̄ partita quæ cōſtat ex ꝓpoſitione. & ꝓpoſitionis ratione. rōis confirmatione. exornatiōe & cōplexione. Nā ſi ex illis partibus alterutra demat̃ relinquit̃ quadripartita. Breuiſſima triptita: ſi exornatione: & cōplexiōe ſuperſedeas & hic varius appellat̃ modus tractandi. Argumētādi ordo ſic variat̃: vt ſi vel exornes vel cōfirmes anteq̄ ꝓponas vt alio quouis mō prepoſterā facias argumentationē qđ eo fieri oportet: vt difficilimū ſit: niſi acutiſſimo ingenio. atq̄ ſolerti ipſam argumētationē argumentatiōiſq̄ ipſius partes pcipere cui⁹ cā ne ars pciperet̃ multiplicē & quaſi pturbatā: vt ita dicā vult eſſe argumētationē. Simul illud accedit: vt varietas ſatiati medet̃: tūc faciemus vt auditores ſimilitudine tractādi nos minime faſtidiāt. vt ſupra dictū eſt. Proponi. i. exponi per ꝓpoſitionē. Nā ꝓpoſitio eſt per quā exponimus id qđ ꝓbare intendimus ſi voluerimus facere argumentationē nō prepoſterā debebim⁹ incipere a ꝓpoſitione. & cætera poſtea ſubiicere. & hic erit ordo direct⁹. Quare ita ſit oſtēdere. i. ꝑ confirmationis rationē & rōis confirmationē. Ex iiſdem locis. i. ex propoſitione: & ꝓpoſitionis aſſumptione: aſſumptionis cōfirmatiōe concluſio efficit̃. Alias Aliquādo erit quadripartita ſublata cōcluſione. Alio tranſire. i. ad aliud argumentū tranſitū facere. Sæpe nō Ecce nunc argumentationis ordo prepoſterus Sæpe nō ꝓponere. i. ſepe etiā ratio preferet̃ propoſitione ſubſequēte: vel vt ipſe dicit in ipa ratione ꝓpoſitio declarat̃. Si cui quid ſimile dicas. Nūc dici aliqñ exornationē primo loco eſſe ponendā: deinde confirmationē tercio concluſionē. Si cui quid ſimile. i. ſi ab exornatione quæ ex ſimilibus cōſtat: ex cōtrariis: ex maiori: ex minori: & exēplis. exēpli gīa. Si quis vellet argumētationē recto ordine formare: inciperet a ꝓpoſitōe: hoc mō. Nō eſt cur admiremini iudices frugi vxori ſupinductā eſſe amicā Deinde rationē ꝓpoſitionis afferre Sæpe eñ iocūda vtilibus potiora vident̃: Simile deinde ſubiūgerēt: hoc mō: Pſytacus eñ ferme charior eſſe ſolet cicurrib⁹. Deinde inferret cōcluſionē nō igit̃ eſt cur admiremini iudices matrone frugi ſupinductā fuiſſe amicā illecebroſam: hic eſt ordo directus. At vero indirectus a ſili inciperet. pſytacus ferme clarior eſſe ſolet cicurribus. Deinde cōfirmationē afferret. Sepe eñ iocūda ſolēt vtiliorib⁹ eſſe potiora Poſtea cōcluſionē inferret: nō eſt igit̃ cur admiremini iudices ſi matronæ frugi meretricē illecebroſam antepoſuit. pari rōe ſi ꝓbare vis puerū delicatū antepoſitū eſſe frugi liberto eſſet hic ordo direct⁹ ꝓpoſitio hæc ē. Delicatū puerū frugi liberto anteponi ſolere delitiæ eñ nonunq̄ vtilitatib⁹ preferunt̃. Poſtea afferre ſimilitudinē Equo eñ plærūq̄ catella anteponit̃: & tñ equus eſt vtilior. Deinde cōcluſionem. Quid igitur miremini iudices frugi liberto delicatū puerū eſſe antopoſitū ſi incipere volueris ab exēplis dices Equo interdū catella ꝑfert̃ ſic eñ vtilitate pociores plærūq̄ ſunt delitiæ. hæc eēt ſimilitudo. nō igit̃ mirū ſi delicatū puerū pluris fecit q̄ frugi libertum. Simile exemplo quod ex ſimilibus conſtat. Deinde quod agitur adiungas. i.

cõcluſionẽ. Nam cõcluſio eſt id qđ ex ꝓpoſitionibus:rõnibus:& cõfirmationibus efficiẽ. Qđ agiẽ ex
his pluribus ꝑtibus. Inter puncta argumẽtorũ: Deinde inquit cauendũ eſt:ne auditores ꝑcipe poſſint
quũ ab vno argumẽto ad aliud trãſeat. Sed danda inquit eſt opa:vt latẽter ab vno argumẽto trãſeaẽ ad
aliud vt vix ꝑcipi poſſit:qđ etiã facit Cice. ſi eius orõnes diligẽter aĩaduertemus: Sic eñ ab vno argumẽ
to ad aliud trãſit:vt vix diſcerni poſſit. Inter pũcta:interſticia argumẽtorũ:qbus argumẽta argumentis
ſubnectũẽ: Occules.i.occultes.i.vt ipſa inter ſe argumẽta diſcerni nõ poſſint:ſi iũcturã & ordinẽ verbo
rũ inſpicias. Numerare.i.numero dice
re poſſit:vt nec diſtinguãẽ verbis: ita tñ
vt diſtinguanẽ re:ne ſenſus cõfundaẽ:cũ
hoc ſumaẽ ex diffinitiõe:illud ex toto:ali
ud ex ꝑte:& ex reliqs locis alia ex aliis.

neqs ea numerare poſſit:vt re diſtiguãtur:verbis
confuſa eſſe videãtur. Hæc vt & properãs:& apđ
doctos & ſemidoctus ipſe ꝑcurro vt aliqñ ad illa
maiora veniamꝰ. Nihil ẽ.n.ĩ dicẽdo Catulle ma
ius ꝙ vt faueat oratori is q audiet vtqꝫ ipſe ſic mo
ueaẽ vt impetu quędã anĩ: & ꝑturbatõne magis
ꝙ iudicio:aut cuꝫ alio regaẽ. Plura eñ molto ho
mines iudicãt odio aut amore aut cupiditate:aut
iracũdia:aut dolore: aut læticia: aut ſpe:aut timo
re:aut errore:aut aliq̃ ꝑmotõe mẽtꝭ ꝙ veritate:aut
ꝑſcriptio:aut iuris norma aliq̃: aut iudicii formu
la aut legibus. q̃re niſi quid vobis aliud placet ad
illa ꝑgamꝰ. Paululũ inqt Catullus: ẽt nũc deeſſe
videẽ his rebus Antoni. q̃s expoſuiſti qđ ſit tibi
ante explicãdum ꝙ illuc ꝓficiſcare. quo te dicis
intẽdere. qdnã inqt. qui ordo tibi placet inqt Ca
tullus:& q̃ diſpoſitio argumẽtoꝝ:in q̃ tu mihi ſꝑ

Numerare:quot ſint videlicet. Hæc
vt ꝓperans. Quia breuiter & q̃ſi ꝑ tran
ſitũ hos locos:& ex locis argumẽta tra-
ctanda ꝑſtrinxit: ideo excuſat ſe dicens:
Hæc inquit ꝓcepta argumentorũ vobis
ꝓpoſui quaſi feſtinans & æpud doctiſſi-
mos ſemidoctus diſputans: vt admirari
debeat nemo ſi tanta breuitate vſi ſumꝰ.
Ad illa maiora. Videlicet qbus ꝓcipiẽ
orator nõ ſolũ docere ſed etiã conciliare
mouere animos auditoꝝ & ea eiuſmodi
ſunt:vt poſſimus animos auditorũ ꝑ ar
bitrio nr̃o verſare:& auditores vel ad be
niuolẽtiã: vel ad irã: vel ad miſericordiã
impellere:ꝓut res poſtulat:q̃ ageẽ
græce latine animi cõ-
motio:ſiue ꝑturbatio dr̃: Faueat:conci
liãdo auditorũ animos:nec faueat tñ au
ditori etiã beniuolus reddaẽ oratori vel
cõtra aduerſariis nr̃is maliuolus. Impe
tu.i.impulſione animi. Et ꝑturbatione:
quia primi motus animi regi nõ pñt: &
ꝑturbatiões animũ ita impediũt ne recte quicqꝫ nec iudicare nec cõſulere poſſit. Plura eñ vere inquam
mobiles ſunt auditorũ animi. Odio:vicii. Amore virtutis. Nam ſi l'ac ꝓpoſitũ fuerit id de quo agiẽ
eſſe honeſtum:amore iudices mouebunẽ:vt ſm nos iudicent. & ecõtra odio cõcitabunẽ in aduerſarios.
Amore:honeſtatis quã cauſe noſtre ineſſe declarabimus. Cupiditate.ſ.vlciſcẽdi:vel gratificandi. Ira
cundia:indignitatis cuiuſpiã. Dolore:iniuriarum in eos quos auditores charos habent. Læticia.ſ.be
neficiendi:vt hñmeritis gratiam reddant. Spe cõmodi timore incommodi. Errore falſa opinione: ꝙ
ars oratoria iudicibus inſerat. Permotione:vt miſericordie:pleriqꝫ miſericordia iudicant potius. Ve
ritate:bona fide & ſine dolo. Perſcriptio:tabulæ:vel ſtipulationum:vel & teſtamẽtoꝝ. Iuris norma:ex
æquo & bono. Formula:vt ſm decreta principũ ſenatuſcõſulta:& rñſa prudentũ. Legibus:Ex eo qđ
legibus vel ꝑmittiẽ vel iubetur:vel ꝓhibetur. Quare:Quandoquidem ſatis diximus de his quæ per
tinent ad docẽdum:quod ſi opus erit mouere bona æſtimatio oratorem plurimum iuuabat:auctoritas
enim potiſſimum valet ad auditorum animos cõmouendos. At illa:quæ dixi.i.quibus poſſumus ani
mos auditorum varie afficere.
PAVLVLVM INQVIT CATVLLVS: In fine ſuperioris capitis anthonius dixerat ſe tranſiturũ
ad aliud genus:qđ eſt cõciliare & mouere niſi forte aliud videreẽ auditoribus:modo ergo ſubiicit catul
lus aliud ſꝑponendũ videlicet vt primũ de diſpoſitiõe locorũ agat antonius deinde ſm ꝑſuadẽdi genus
aggrediaẽ. Hoc igiẽ caput nouũ eſt in quo agiẽ de ſcđo genere ꝑſuadẽdi:qđ ſumiẽ:aut ex moribus di
centis aut eius ꝓ quo dicimus qđ in tres ꝑtes diuidi põt. In prima parte reddit rõnem antonius:cur nõ
ſit de diſpoſitiõe argumentorũ hoc loco tractandũ ſed potius de hoc genere ꝑſuadẽdi qđ ad cõciliandũ
deinde qđ ad mouendũ ꝑtinet. In ſcđa oñdit quõ cõciliari poſſint auditorũ animi. In tercia & vltima q̃
in genere orõnis modus hic cõciliandi adhiberi debeat. Paululũ: Poſtqꝫ de locis argumentorũ ſatis di
xiſti:nunc nobis aliud videẽ:vt.ſ.poſtqꝫ locos argumentorũ oñderis quo ordine diſponẽda ſint argu-
mẽta ꝓcipias. Deeſſe.ſ.anteqꝫ ad ſcđm ꝑſuadẽdi genꝰ ꝑuenias:qđ eſt cõciliare. His rebus:his locis ar-
gumentorũ:qđ oñdiſti. Explicandũ exponendũ. Quã illuc.i.ad cõmouendũ. Quidnam inquit rñ-
det Catullus. Qui ordo.i.in quo ordine & qua diſpoſitiõe ſint argumẽta collocãda. Deus.i.diuinus:
ita inquit in cõfirmãda cauſa argumẽta oĩa diſponis:vt id diuinitus potius ꝙ humaniter facere videaris
Vide rñdet: Tu me quaſi deũ appellas in diſponẽdis argumẽtis ſed vide id ꝙ recte facias qñquidẽ de
hac diſpoſitione nihil dicturus fuerim:niſi me admonuiſſes:quõ igiẽ me deũ appellas. Mihi veniſſet
in mentem.ſ.dicere de diſpoſitõe. Vt poſſis exiſtimare:& hoc intelligere potes ſiquid dicẽdo valeam

vſu potius & exercitatōe q̄ꝫ arte me cōſecutū fuiſſe. Efficere: quū cām obtineo apud iudices: Vſu con
ſuetudine quadā. Vel caſu fortuito. Acres qdē: nec inqt p̄teribā banc diſputationē locorū: q̄ſi non ne
ceſſariā. imo nō ea eſt q̄ maximā vim babet ad obtinēdā cām: ſed id inſcitia potius faciebā q̄ꝫ q̄ rei digni
tas cōtemnēda fuerit. Acres ſiſitudo eſt queādmodū inqt ignotū boiem p̄tereūtes nō appellamus: ſic
banc diſpoſitionē tanq̄ꝫ mibi nota nō eſſet: niſi abs te monitus oino religſſem intactā. Sed tn̄ q̄ꝫq̄ꝫ fate-
or banc diſputationē argumētorū mibi in mentē nō fuiſſe venturā tn̄ oino bic mibi nō videt̄ eſſe loc⁹ p̄
cipiēdi de ea: nā cū inqt tria ꝓpoſueri. ſ.
docere cōciliare & mouere: Primo qdē
tria h̄ gn̄a tractāda ſūt: deide de argumē
torū diſpoſitōe dicēdū. Nā ſi ego. Si di
xiſſem inqt ꝑſuaſionē in vna re. i. i docē
do cōſiſtere quū locos ꝓpoſuiſſem: qb⁹
docere poſſumus: tum de ipſorū diſpoſi
tione dicendū eſſet: nūc relinquit̄ vt de
bis duob⁹ primū dicamus. Argumen-
tis. ſ. docēdo. Cōprobāda: qa argumē
tis cōfirmat̄: qđ ꝓbare intēdimus. Per
ſe. i. ſine rōe auditorū: nā cōciliare & mo
uere ꝑtinēt ad auditores: ꝓpterea dixit
ꝑ ſe. Sed quū tria. ſ. docere: cōciliare: &
mouere. De vno. ſ. de docēdo. Dictū:
videlicet quū locos ꝓpoſuit argumēto
rum. De reliqs. ſ. ꝯciliādo & mouēdo
Hum erit tūc locus etiā digerēdi: ac diſ
ponēdi argumēta ipſa: vt oñdam⁹ argu
mēta q̄ vi ſua atq̄ꝫ natura ꝑmū: q̄ mediū
queue poſtremū ſortiant̄ locū. Igit̄: qn̄
quidē primo dicendū ē de cōciliādis au
ditoꝝ aīs: ſi ꝓbari pn̄t mores dicētis: vel
eius ꝓ q̄ dr̄: id vim maximā babet ad cō
ciliandū. Mores ꝯſuetudinē. Inſtituta
vitæ rōnē. Facta res geſte Vitā: ex ſu-
ꝑioribus dignoſcit̄ ex moribus inſtitu-
tis & factis. Aīos eorū: ecce quō oñdit
ſcđm genus ꝑſuadēdi: qđ eſt conciliare.
Apud q̄s. i. quia auditores: vbi mores
nr̄os inſtituta: facta: & vitā ꝓbabūt: non
poterūt nobis nō eſſe beniuoli. Pari rōe
ſi clientū nr̄oꝝ egregia facta: & vita opti
ma memorabunt̄ maximā vim babebūt
ad cōciliandū. Conciliari: ſed qa mores
inſtituta: facta: & vita ꝓbāda eſt: quū ora
toris: tum dictis vt cōcilient̄ auditorum
animi: videamus qbuſnā in reb⁹ talia cō
ſiſtunt. Erga illū. ſ. clientē: ꝓ quo dicēdū
eſt. Robuſti. i. cōſtantis: ſiue nr̄os mores
vel clientū noſtrorū oñdamus eſſe: in q-
bus cōſtātie plurimū ſit vim maximā babebit. Exiſtimatōe. i. bona opinione vitæ: ad id qđ dixit ſupi⁹
quæ bona animi. Quæ facilius ornari pn̄t. ſ. cū aliqua bona ſunt eoꝝ: q ꝓbādi ſunt ſed ſi nō fuerint dif-
ficilius erit fingere ea atq̄ꝫ cōponere. Ornari amplificari. Fingi: componi & cōminiſci. Sed bec illud cōe
eſt tam oratoris q̄ꝫ dictis bona. ſ. aī ꝓbi & boneſti. ſed boc ꝓpriū eſt oratoris: qđ dicturus eſt. Lenitas. i.
vox mitis. Vultus modeſtus. Pudoris ſignificatio: & declarat ſi pudorē vultu ſignificabimus. Comi
tas: ſuauitas. Et ſi quē ꝑſequare & ſi quidē forte in aliquē inuebaris acerbius oſtēdas te inuitū atq̄ꝫ co-
actū id facere. Acrius: acerbius: auſterius. ſicut Ci. in bortēſio: q̄ſi acetū egyptiū acrē eſſe volebat. Facili-
tatis in colloquēdo. Liberalitatis: in cōcedēdo. Manſuetudinis in ignoſcēdo. Pietatis: commiſerādo
Grati animi: remunerādo ſiue retribuēdo. Non appetētis. ſ. aliena. Nō auidi. ſ. vltōis. Eaq̄ꝫ ꝓborū
ꝑſiſtit ꝓbare id qđ cœpit: vt p̄cepta det cōciliādi beniuoloſq̄ꝫ auditores faciēdi. Nā ſicut ſupius multa di
xerat q̄ ad mores ꝑtinēt boneſtos. Ita nunc multa ecōtrario cōmemorat q̄ ad ꝑuerſos ſpectāt: qbus alie-
nari ab aduerſariis auditorū aī poſſint. Ea igit̄ qbus placant̄: ineſſe nobis: qbus vero abalienant̄ aduer
ſariis nr̄is ineſſe mōſtrabimus. Proborū ꝓbitate p̄ſtantiū. Demiſſorū: videlicet animis nō acriū boim
Nā demiſſus opponit̄ acri. Nō acriū: nō ſeuorū. Pertinaciū ꝑtinaces dr̄ illi q id vebemētius tenent
qđ tenere nō debet. Non litigioſorū. i. q nō ſint amatores contētionū. nā bmōi ſolēt ſp̄ inuiſi oībus eſſe

deus videri ſoles. Vide quā ſuꝫ inqt deus i iſto ge
nere Catulle: nō bercule niſi mibi admonitio ve
niſſet in mētē: vt poſſis exiſtimare me in ea in qui
bus nōnūq̄ꝫ aliqd efficere videor vſu ſolere i dicē
do vl' caſu poti⁹ incurrere. Ac res quidē iſta: quā
ego qa nō norā ſic tāq̄ꝫ ignoratū bominē p̄teribā
tantū pōt i dicēdo: vt ad vincēduꝫ nulla plus poſ
ſit. Sed tn̄ mibi videris ante tēpus a me rōnē ordi
nis: & diſponēdarū rerū reqſiſſe: nam ſi ego oēm
vim oratoris i argumētis: & in re ipſa ꝑ ſe cōpro
banda poſuiſſem tēpus eēt iaꝫ de ordine argumē
torū: & đ collatiōe aliqd dicere. Sed quō tria ſint
a me ꝓpoſita đ vno dictū: quū đ duob⁹ reliqs di
xero tū erit deniq̄ꝫ de diſponēda tota ōrone q̄ren
dum. Valet igit̄ multū ad dicēdū ꝓbari mores:
& inſtituta & facta & vitā eoꝝ q agēt cās: & eoꝝ
ꝓ qbus: & itē iprobari aduerſariorū aīoſq̄ꝫ eorū
apud quos agit̄ conciliari: quā maxime ad beni
uolētiā: tum erga oratorē. tum erga illū pro quo
dicet orator. Cōciliāt̄ aūt aīi dignitate bois. re
bus geſtis: exiſtimatiōe vitæ: quæ facilius ornari
poſſunt ſi mō ſūt quā fingi. ſi nll'a ſunt: ſꝫ bęc adiu
uant i oratore. lenitas vocis: vultus pudoris ſigni
ficatio: verboꝝ comitas: ſi qd ꝑſeq̄re acrius vt iui
tus & coactus facere videare. facilitatis. liberalita
tis. māſuetudinis. pietatis. grati animi. nō appetē
tis. n̄ auidi. ſigna ꝓferre ꝑutile ē eaq̄ꝫ oīa. q̄ ꝓboꝝ

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Non acerborũ:nõ aſperorũ. In qbus hæc.ſ.ptinacia:acritas:litigia:acerbitas. Illa ſunt q̃ ſupra memorauimus:ad id pſunt:vt eis beniuoli efficiant̃ auditores. Itaq̃:ergo qa in qbus fuerint:quũ eos dicamus acerbos:acres:litigioſos:& ptinaces:vt eis attribuemus cetera q̃ ſunt generis hmõi:abalienabit̃ ab his auditorũ anim⁹. Ex cõtrario in qb⁹ nõ Sed gen⁹ hoc totũ.ſ.cõciliãdi nobis:abalienãdi aduerſariis. Hoc totũ excellet:Excello excellis:& excelleo excelles apud antiqs vtrũq̃ inuenit̃ vt fulgeo fulges: q̃ fulgo fulgis:ferueo ferues:& feruo feruis. Vir. Feruere leucatẽ: auroq̃ effulgere fluct⁹. In iis cauſis

demiſſoꝝ:nõ acriũ: nõ ptinaciũ.nõ litigioſoꝝ:nõ acerboꝝ ſunt:valde beniuolẽtiũ conciliãt: abalienantq̃ ab iis ĩ qbus hęc ſunt. Itaq̃ eadẽ ſunt in aduerſarios ex cõtrario conferẽda. Sed genus hoc totũ orõnis in iis cauſis excellet ĩ qbus min⁹ põt inflãmari anim⁹ iudicis acri & vehemẽti q̃dã incitatione: nõ eñ ſp fortis orõ q̃rit̃: ſed ſæpe placida ſũmiſſa.lenis:q̃ maxime cõmẽdat reos. Reos aũt appello:non eos mõ: q arguunt̃ ſ; oẽs quorũ de re diſcæptat̃.ſic.n.olim loq̃bant̃. Hoꝝ igitur exprimere mores orõne.iuſtos.integros.religioſos.timidos.pferẽtes iiuriaꝝ.mirũ qddã valet.& hoc vel in pncipiis vel ĩ re narrãda. vt̃ imporãda tantã h; vim.ſi ẽ ſuauiter.& cũ ſenſu tractatũ:vt ſe pepluſq̃ cã valeat:tantũ aũt efficit̃ ſenſu quoda;. & rõe dicẽdi:vt q̃ſi mores oratoris effigat oratio gñe.n.quodã ſñiarũ:& gñe verboꝝ adbibita etiã actiõe leni: facilitateq̃ ſignificãdi efficit̃ vt pbi. vt bñ morati: & boni viri eẽ videant̃. Huic autẽ eſt illa:diſpar adiũcta rõ orõis: q̃ alio quodã gñe mẽtes iudicũ pmouet: impellitq̃:vt aut odit aut diligãt:aut iuideãt:aut ſaluũ velit:aut metuãt:aut ſperẽt:aut cupiant:aut abhorreãt:aut letant̃: aut

i.remiſſiorib⁹:q̃ reqrũt mollitudinẽ q̃n dã dicẽdi poti⁹ q̃ incitationẽ. Fortis:vehemens.i.non ſp acrimonia dicendi vti debet orator:ſed p q̃litate rei:de q̃ aget̃ ſiue intẽſori ſiue remiſſiori orõne vtẽdũ eſt. Placida:reb⁹. Sũmiſſa:voce. Lenis æq̃litate verborũ. Reos:& qa dixit maxime cõmẽdat reos:fortaſſe putaret aliqs q̃ tm̃modo diceret̃ de his q accuſat̃:non ẽ ita inquit. Oẽs eñ reos appello ad q̃s cã ptiet. Rei eñ dñr a re. Arguunt̃ accuſant̃. Diſceptat̃:vt ſi de iure aliquid agat̃:vt ali⁹ petat ali⁹ neget. Olim loq̃bant̃.ſ.romani:& maiores nr̃i q apte & idonee loqui ſolebãt. Hoꝝ igit̃:Cõcludit ergo dicẽs. Q̃nquidẽ ad conciliãdos auditorũ aios plurimũ valet placida mitis ac lenis orõ:ergo elaborare debet orator:vt oñdat mores eoꝝ q̃s defenderit eſſe iuſtos:integros:religioſos: timidos:& iniuriarũ leuiter pferẽtes. Exprimere:explicare. Iuſtos:innocẽtes. Integros:incorruptos. Religioſos:pietatẽ colẽtes. Perferẽtes:patiẽtes iiuriaꝝ. Et hoc:& q̃ in pte orõnis p̃cipue aios auditorũ conciliare debem⁹ oñdit: & ſi id in ſupioribus fieri poſſe p oẽm orõnẽ oñderit:tñ p exordiũ:p narrationẽ:& p cõcluſionẽ cãæ maxĩe faciẽdũ ẽ. Et hoc.ſ. cõciliare auditorũ aios. In principiis.i. exordio. In re narrãda.i.in narratõe. Perorãdo.i.in cõcluſiõe. Suauiter.i.verbis Et cũ ſenſu.i.in ſentẽtiis. Vt ſæpe:nã vbi ſemel auditorũ aios pcepimus cauſe nr̃e fauere nõ põt nõ optime confirmari cauſa:cui ſemel faueri incoepit. Tm̃ aũt:ecce q̃d dixit ſuauiter in verbis ſenſu:ſentẽtiis. Effingat cõponat .i.ipſa orõ q̃ſi exprimere videat̃ mores oratorũ. Genere ſñiaꝝ:ad id q̃d dixit cõſenſu. Verborũ:ad id q̃d dixit ſuauitate adbibita. Actõe ad pnũciationẽ reſpicit:qa ſicut verba & ſñie ſunt placide & mites: ita etiã pnũciatio debet eſſe remiſſa ac mitis:qm̃ ſi verba & ſñie:q̃ natura ſũt ſumiſſe & mites ac placide acri vociferatõe pnũciarent̃:abſurdũ quoddã & inconcinnuũ fieret. Facililitate: declarat.i. pnũciatione Probi:fide ac factis. Bene morati:conſuetudine & moribus. Boni viri:genere ipſo vitæ.

HVIC AVTEM EST ILLA:Caput decimũ in quo tractat̃ de tercio genere pſuadendi:q̃d attẽdit̃ poenes auditorẽ:vt pturbationibus ſiue paſſionibus quocũq̃ voluerit impellere poſſit. Tria igit̃ in hoc capite p̃cipiunt̃.primo quidẽ dicit obſeruãdos eſſe diligẽter auditorũ mores:vel etiã iudicũ naturas: p̃terea quo animo erga nos:vel aduerſarios ſint. Si igitur aduerſariis fuerint infenſi: facile erit eos ad indignationẽ impellere:qui ad id ſua ſponte pni erunt atq̃ parati. Sin aũt ars maior quadã adbibẽda eſt:vt videlicet primũ ipſi oratores moueant̃ & voce & verbis:ſi q̃n opus erit auditorũ aios ad miſericordiã ſiue indignationẽ impellere &.h.d.eſſe optandum:vt auditorũ animi ſua ſponte cõmoti ſint:vt non arte id.ſed rei veritate fieri videat̃. deinde pbat haud difficile eſſe oratori in re vera moueri:quũ inquit vidimus ĩ re facta hiſtriones vel mimos ita pturbari:quũ rem aliquã indignã pnũciẽt:vt nec lachrymas nec acrimoniam vocis cõtineãt:quãto igit̃ facilius erit oratori facere id in re vera. Diſpar:quia ſupior conciliat:hæc vero concitat & irritat auditorũ aios. Quodã genere:videlicet pturbationis:nam genere ſupiori concilliant̃ auditorũ ai:ſed hoc genus eſt ecõtrario:acre vehemẽs & concitatũ. Impellit:& dicit quot modis auditorũ ai cõmoueri poſſint ad aliquẽ effectũ. Odiãt:crudeles. Diligãt mites. Inuideãt.potẽtibus. Saluũ velint:moderatũ. Metuãt ſupiores. Sperẽt.inferiores. Cupiãt:pbos. Abhorreãt improbos. Aut letant̃:ſucceſſibus bonorũ. Mæreãt:econtrario. Miſerant̃ nõ ſponte pec-

mœreant: aut miſereant̃: aut punire velint: aut ad
eos motꝰ aducãt̃ ſi q finitimi ſũt: & ꝓpinq̃ bis ac
talibus ai ꝑturbationibꝰ. Atq; illđ optãdũ ẽ ora
tori: vt aliquã ꝑmotõe; aioꝝ ſua ſpõte ipi afferãt
ad cãm iudices ad id qđ vtilitas oratoris feret ac
cõmodatã. Facilius eſt .n. currentẽ: vt aiũt: icitare
q̃ꝫ cõmouere lãguentẽ: ſint id aut non erit: aut erit
obſcurꝰ: ſicut medico diligẽti: puſq̃ conet̃ egro
adhibere medicinã: nõ ſolũ moribus eius. cui me
deri volet: ſꝫ etiã cõſuetudo valentis & natura cor
poris cognoſcẽda eſt. ſic eq̃dem quũ aggredior
ancipitem cãm: & graue; ad aios iudicũ ꝑtractã
dos oi mẽte in ea cogitatiõe curaq; verſor vt odo
rẽ q̃ꝫ ſagaciſſime poſſim qd ſentiãt: qd extiment:
qd expectẽt: qd velit: quo deduci orõe facillime
poſſe videãt̃: ſi ſe dant ita: & vt añ dixi ſua ſponte
quo ipellimꝰ: inclinant atq; ꝓpendũt: accipio: qđ
dat̃: & ad id vnde aliq̃s flatus oñdit̃: vela do. ſin
eſt integer q̃etuſq; iudex: plus ẽ opis. ſunt .n. oia
dicendo excitãda: nihil adiuuante natura: ſed tan
tã vi hꝫ illa q̃ recte a bono poeta dicta ẽ flexania.
atq; oim regina rerũ oratio: vt non mõ inclinantẽ
erigere: aut ſtãtẽ inclinare: ſꝫ etiã aduerſantẽ & re
pugnantẽ: vt impator fortis ac bonꝰ cape poſſit.
Hæc ſũt .n. illa: q̃ me ludẽs Craſſus mõ flagitabat
quũ a me diuinitus tractare ſolere diceret & i cau
ſam. M. aq̃lii. C. q; Norbani: nlr̃iſq; aliis: q̃ſi ꝑcla
re acta laudaret: q̃ mehercule ego Craſſe quũ a te
tractant̃ i cauſis: horrere ſoleo: tanta vis ai. tãtus
impetꝰ tãtus dolor oculis. vultu. geſtu. digito de
niq; iſto tuo ſignificari ſolet: tãtũ ẽ flumẽ grauiſſi

cantibus. Punire velint: cõſultò delinquẽtes. Finitimi: adherẽtes. Propinqui: ſimilibus ac talibus ꝑtur-
bationibꝰ ai. Atq; illud: Poſtq̃ dixit qd faciẽdũ ſit: nũc dicit quõ id facile fieri poſſit: Si inquit auditorũ
ai iã infenſi erũt aduerſariis nr̃is: facillimũ erit eos cũ ſua ſponte inclinati fuerint impellere. Feret cupiet.
Oui. In noua fert aius .i. cupit. Facilꝰ eñ ꝓuerbiñ eſt facilꝰ eſt currẽtẽ excitare q̃ ſi languentẽ nacti fue
rimꝰ cõpucere poeta: Nihil nocet admiſſo ſubdere calcar equo. Languentẽ: torpentẽ. Sin .i. ſi nõ dabit̃
oratori: vt auditor ſua ſpõte moueat̃ ſeu mouebit̃ quidẽ: & tñ id nõ facile intelliget̃. Sicut medico dili-
gẽti ſenſus eſt. Quẽadmodũ medicꝰ añ
q̃ medicinã ægroto adhibeat diligẽter
& accurate nõ ſolũ morbũ eiꝰ exq̃rit: ſed
etiã naturã ipſiꝰ: & vitã oẽm: q̃ ei ẽ ɔſue
uit dũ valeret. Eodẽ mõ oratori faciẽdũ
ẽ: vt nihil iexquiſitũ oio relinquat: q̃ co-
gnito facilꝰ erit auditorẽ quocũq; volu
erit impellere. Obſcurꝰ incertꝰ: quia
etiã ſi ſpõte moueat̃: nõ tñ facile poterit
depꝛhẽdi. Diligẽti: exq̃ſito: & accurato.
Morbus eiꝰ: cui mederi volet. Cõſue
tudo valẽtis .i. vita egrotãtis dũ valeret.
Natura robuſti: an imbecillis fuerit cor
poris: dũ bona valitudine frueret̃: q̃a ſi
robuſta erit poterit grauia & fortiora ad
hibere remedia & ſilr ꝓ q̃litate corporis
Ancipitẽ: incertã & difficilem. Pertra
ctãdos: verſãdos. Oi mẽte: oi diligẽtia
qđ eſt intellectꝰ. cogitatõe curaq; vnũ eſt
ingenii: alterũ ſtudii. Odorẽ: inueſtigem
explorẽ trãſlatio a canibꝰ q̃s ſagaces ap
pellant: vt Vir. Et odora canũ vis odora
.i. odoriſeq̃: q̃a ſeq̄t̃ odorẽ. Quã ſaga-
ciſſime: in trãſlatõe ꝑſiſtit: q̃a trãſlationẽ
ſũpſit a canibꝰ .i. diligentiſſime & accura
tiſſime. Sentiãt .ſ. auditores: qđ ſit ſuũ iu
diciũ. Exiſtimẽt opinione. Expectent
intentõe. Velint ſtudio ſuo: & volũtate:
Quo .i. ad qd: videlicet ad iudiciũ opini-
onem: expectationẽ: intẽtionẽ &c. Si ſe
dant .i. ſi cedunt oratori auditores: vt co
gnoſcãt illos ad eũ ai affectũ inclinatos:
qui ſit cãe nr̃e accõmodatos. Veri ai ap
pellauit affectus ai. vt dolor ſpes: lætitia:
metꝰ &c. Propẽdũt .i. ꝓpẽſi ſũt inclina
ti & ꝓcliues. Vela do trãſlatio a nautis
qui cũ nauigaturi ſũt diligẽter obſeruãt:
qua pte ventꝰ ſpiret: & in eã ptẽ vela cõ-
ferũt. Vela do .i. orõnẽ meã intẽdo. Oñ
dit̃ ab auditoribꝰ. Sin ẽ integer alia ps
huiꝰ capitis: i q̃ pcipit̃ qd faciẽdũ ſit ora-
tori cũ auditor conſtãs fuerit & cõpoſite
mẽtis: vt nõ facile in aliquẽ ai affectũ im
pelli poſſit: tũc plus artificii & laboris re
quirit̃. Integer conſtãs: vt difficulter ꝑ
turbari moueriue poſſit. Quietꝰ mẽtis
cõpoſite. Operis .i. plus laboris eſt ora-
tori. Oia .i. oẽs affectꝰ ai. Sed tantã vim: Sed vis inquit tanta orõnis eſt: vt ſi oia tentare voluerit ora
tor: nihil efficere nõ poſſit: qui etiã reſiſtẽtes & repugnãtes auditores vincat vt ꝓpterea enniꝰ nõ incon
grue flexanimã appellauerit eloquẽtia: quã greci dicũt nã dr̃ aia duco poſtea flexani-
ma a latinis eſt interꝓtata. A bono poeta .ſ. ennio. Flexanima .i. flectẽs animũ auditorũ. Regina: q̃ oia
quicqd voluerit nõ difficulter obtineat. Inclinantẽ trãſlatio a colũna: q̃ cũ inclinari cœpit: facile impellit̃
Inclinantẽ .ſ. ad id qđ vult. Stantẽ .ſ. erectũ & in neutrã ptẽ ꝓnũ. Repugnãtẽ .i. oi ſtudio renitentẽ ad
uerſantẽ .i. voluntate infeſtũ. Impator .i. quemadmodũ impator ꝑeſt militibꝰ ad pugnã ita orator argu
mentorũ ſuorũ q̃ſi dux eſt q̃bꝰ cãm obtineat & aduerſarios opprimat. Fortis ac bonꝰ .i. pitꝰ ac ſtrenuꝰ.
Cape trãſlatio a militibꝰ. Hæc ſunt eñ id Craſſum ioco feciſſe dicit ꝙ ſibi hãc de q̃ loquit̃ vim dicẽ
di tribuerat vt quocũq; vellet auditoris animũ facile ipelleret. Ludẽs .i. p iocũ irridẽs. No .i. paulo ante

Flagitabat:petebat vehemētius. Diuinitus q̄ſi diuina q̄dā vi dicebat ſolere tractari a me: vt auditorū
affectꝰ quocūq̄ vellē impellerē. Et in cām. C. Aquilii:de q̄ in ſupioribꝰ ſatis dictū ē:ſicut etiā de Nor,
bano tri.plæ.qui pplm incitauerat aduerſus Cepionē:q̄ exercitū hoſtibꝰ ꝓdiderat. Præclare.i.excellen
ter. Hercule ego: Tu mihi hāc vim dicēdi attribuis Craſſe:q̄ tibi rectiꝰ attribui pōt:q̄tiē cūq̄ em̄ hāc ptē
artificii tractas q̄ ad effectꝰ aioꝝ ptinet in eo oim pſtātiſſimꝰ eſſe videris. affectꝰ & ai comotio:nam
paſſio ſatis latinæ dici nō pōt. Hærere ſoleo:q̄ſi attētius obſtupeſcere. Nā qui obſtupeſcit admiratōe q̄

moꝝ:optimoꝝq̄ verboꝝ:tā integrę ſnīe:tā veræ
tā nouæ:tā ſine pigmētis: fucoq̄ puerili: vt mihi
nō ſolū tu incēdere iudicē:ſed ipē ardere videaris
Neq̄ fieri pt vt doleat is q audit:vt oderit vt inui
deat vt ptimeſcat aliqd vt ad fletū miſcđiamq̄ de
ducatᷣ:niſi oēs ii motꝰ.quos orator adhibere vo
let iudici in ipſo oratore impſſi eſſe atq̄ iniuſti vi
debūtᷣ.Quid ſi fictus aliqs dolor ſuſcipiēdus eēt
& ſi in eiuſmodi gñe oratiōis nihil eſſet niſi falſuꝫ
atq̄ imitatōe ſimulatū maior ars aliq̄ forſitan eēt
reqrenda:nūc ego qd tibi Craſſe:qd cæteris acci
dat neſcio: de me aūt cā nulla eſt:cur apđ homīes
prudentiſſimos.atq̄ amiciſſimos mentiar nō me
hercule vnq̄ aut dolorē: aut miſericordiā. aut in
uidiā.aut odiū dicendo excitare volui: qn ipſe in
cōmouēdis iudicibus iis ipſis ſenſibꝰ: ad quos il
los adducere vellē ꝑmouerer.neq̄.n.facile ē pfice
re vt iraſcatᷣ cui tu velis iudex ſi tu ipē id lente fer
re videare:neq̄ vt oderit eū quē tu velis:niſi te ipꝫ
agrātē odio añ viderit.neq̄ ad miſcđiā adducetᷣ
niſi ei tu ſigna doloris tui verbis ſententiis voce
vultu collacrymatiōe deniq̄ oñderis. Vt.n.nulla
materies tā facilᷣ ad exardeſcēdū ē:q̄ niſi ad moto
igni ignē concipe poſſit:ſic nulla mēs eſt tā ad cō
ꝓhendendā vi oratoris pata.q̄ poſſit incēdi. niſi ī

dā detēꝰ hæret. Horrere:horrore q̄dā
ꝑfundi in cauſis:quia tu mihi q̄ꝫ terrorē
incutis ne dū his cōtra quos agis. Tāta
vis:tanta vehemētia. Impetꝰ:impſſio vt
moueatᷣ auditoꝝ aīus & motꝰ impellatᷣ
Dolor:i.ſignificatio doloris:qa etiā ſi ñ
doleas tñ dolere videris. Oculis:qa ocu
li ſcintillare videtur: tanta ira excādeſcis
Vultu irato. Geſtu:ſignificāte iracūdiā
Iſto demōſtratiue dixit:quia digitū eiꝰ
demōſtrat:ſignificat contentionē:q̄ p di
ſtributionē tractatᷣ in q̄ celeritate brachii
vti oportet oratorem. In eo inquit ma
gna vis ad impellēdos auditoꝝ aīos: &
cū digitū illū brachio porrecto intendis
dolorē maximū ſignificās: q̄ neceſſe eſt
vt auditores moueantᷣ:cū te dolore affi
ci viderint ſicut Ci.ꝑcipit in arte noua:ſi
quid tale dicat ille auarꝰ:hic liberalis ille
petulās hic ꝓcus ille libidinoſus: h caſtꝰ
& īteger & q̄ hmōi ſūt. Flumē.i.copia
Grauiſſimorū:pp dignitatē. Optimo
rū:ꝓpter elegātiā q̄ dignitatis eſt. Inte
græ:vt nō facile labefactari poſſint. Vere
ꝓbabiles & neceſſariæ. Nouæ:inuſita
te mire. Pigmētis.i.coloribꝰ vnguētis
trāſlatio ē. Nā pigmēta ſūt vnguēta qui
bus vtūtᷣ puellæ ad venuſtādā faciē vt
fucus. Accipiᷣ aūt hoc loco ꝓ mēdacio
& fraude qa nō ē naturalis color ſed arti
ficialis. Ter.ē.Per regulas veniſſe clau
culū fucū mulieri p impluuiū. Puerili:q̄
vti ſolēt pueri. Incēdere:cōcitare vel ad
irā vel ad odiū. Doleat iniuriis bonoꝝ
Oderit ſupbos. Inuideat potētibus.
Pertimeſcat: vim ꝑnicioſoꝝ hoim. Af
fectet bonorū ſalutē. Ad miſericordiā
eorū q nō ſpōte peccauerint. Oēs ii mo

tus doloris odii inuidiæ affectꝰ miæ &c. Motꝰ affectꝰ. Impſſi:q̄ſi ſigillo. Iniuſti:q̄ſi cādēti ferro:& p
trāſitū dicit oportere eē in oratore ſigna ꝑturbationum q̄s velit eſſe in iudice. Quid ſi fictꝰ aliqs dolor
hic oñdit haud difficilē eē dolorē admitti in re vera. Id aūt a facili ꝓbat:nā ſi in re falſa hoc fit:vbi maiori ē
opus artificio:in re vera facilꝰ etiā auditoꝝ aī mouebūtᷣ:q aūt in re ficta moueantᷣ patet:& tñ id nō ſine
magna arte fieri pōt vt cū in ſcæna hiſtriones imitantᷣ aut execrātē nefāda conuiuia thieſtē: aut indignātē
noua cōnubia medeā nō pñt nō cōmoueri. Fictꝰ:a poeta tragico:pſertim q eiuſmodi fabulas ſcribit hy
ſtriones em̄ ſp dolorē cōcipiūt q̄tiēs rē aliquā doloris plena agūt. In eiuſmodi gñe videlicet in q̄ audi,
torū aī cōmouēdi ſūt. Orōnis: vehemētis & acerbæ. Niſi falſū:q̄lia ſūt in fabulis.vt mō dicebā & ipſe
poſtea de hiſtrionibꝰ dicet plus artificii requiretᷣ. Sed cū orator nō falſā aut fictā cām agat:ſed verā: ꝓpe
neceſſe ē ſine vlla arte dolorē cōcipe.ipſa em̄ res animū eiꝰ cōmouet:q̄re haud difficile erit etiā auditores
ſiſr cōmouere.ac ſi diceret:qđ mihi idem vobis vſu venire exiſtimo. Cæteris.ſ.oratoribus. Quid tibi ne
ſcio quid inquit tibi accidere ſoleat aut aliis mihi vero hoc accidit vt neſciā alios vel ad iraꝫ:vel ad miam
aliquē cōmouere quin ego ipſe toto aīo cōmouear. Cur.i.cur falſū de me dicā. Prudentiſſimos:q falli
nō pñt ita nō debēt amiciſſimi. Nō me hercule:ecce dicit quid ſibi occidat. Illos.ſ.iudices. Dolorē:in
digne rei. Aut miam:calamitoſæ: Aut inuidiā aduerſus potētes. Aut odiū cōtra flagitioſos. His ſen
ſibus.i.affectibus:ac ꝑturbationibus.ſ.doloris miæ:inuidie:& odii. Neq̄ em̄. Et rō eſt cur id fecerim &
vos quoq̄ idē facere exiſtimē quia niſi orator prius moueretᷣ auditor minime cōmoueri poſſet ſi tu eā
placide & lente tuleris quō auditores indigne patietᷣ: Lente:placide:patiēter:Ci.in Hortēſio ait.Q ui

cauſas publicas lente tuliſſes. Flagrātē ardentē: & excādeſcentē. Duo aūt ſūt gn̄a cōmouēdi. Vnū qd̄ fit p̱ amplificationē: Alterū p̱ q̄ōnē. Per amplificationē cū incitam⁹ ad o diū ad iracūdiā cū eorū crimina augem⁹ cōtra quos dicim⁹. Per q̄ōnē quū calamitates & miſerias eorū an̄ oculos ponim⁹: p̱ q̄bus dici-mus. Adducet̄.ſ.iudex: quū p̱ calamitoſo aliq̄d dixeris. Verbis vt nō ſolū res: ſed etiā verba quandā cōmiſerationē p̄ ſe ferrēt. Voce.ſ.hūili. Vultu demiſſo. Collachrymatione: vt etiā a lachrymis nō tem peres: ſicut illa apud Vir. de Euryali morte cōq̄ſtio plena cōmiſeratōis hunc ego te Euryale aſpicio: tu ne

flāmatus ipe ad eā: & ardēs acceſſeris. At ne hoc forte magnū: ac mirabile eē videat̄: hoīem totiēs iraſci: totiens dolere: totiens oī motus aī cōcitari p̄ſertim in rebus alienis: magna vis eſt eoꝝ ſn̄iaꝝ atq̄ʒ eorū locorū quos agas: tractesq̄ʒ dicendo: nihil vt opus ſit ſimulatione & fallatiis. Ipſa .n. natura orōis eius q̄ ſuſcipit̄ ad alioꝝ aīos p̱mouēdos oratorē ip̄m magis etiā q̄ꝑ quēq̄ꝑ eorū q audiūt p̱ mouet: & ne hoc ī cauſis ī iudiciis ī amicoꝝ p̱icul̄ & in cōcurſu hoīm ciuitate in foro accidere miremur. quū igr̄ nō ſolū ingenii nr̄i exiſtimatio cōſiderāda eſt nā id eēt leuius q̄ꝑ q̄ꝑ quū ꝓfeſſus ſis: id poſſe facē qd̄ pauci: ne id q̄dē negligendū ēſʒ alia ſunt maiora m̄lto. fides. officiū. diligētia. q̄bus rebus adducti etiā quū alieniſſimos defēdimus: tn̄ eos alienos: ſi ipi viri boni volumus hr̄i exiſtiare nō poſſumus: ſʒ vt dixi: ne hoc ī nobis mirū eē videat̄: qd pōt eſſe tā fictū. q̄ꝑ ſcæna q̄ꝑ fabulæ: tn̄ in hoc gn̄e ſæpe ipſe vidi quū ex p̱ſona mihi ardere oculi hoīs hiſtrionis viderent̄. ſpondialia illa di

illa ſenectæ fera mea reges potuiſti linq-re ſolā crudelis: nec te ſub tāta p̱icula miſ ſum. Affari extremū miſere data copia matri: Deinde: Heu terra ignota canib⁹ data p̄da latinis. Alitibuſq̄ʒ iaces nec te tua funera mr̄: Produxi: p̄ſſiue ocl'os aut vulnera laui. Veſte tegens tibi quā no ctes feſtina dieſq̄ʒ. Vrgebā: & tela curas ſolabar aniles: Nihil em̄ habet illa q̄ō qd̄ nō lachrymarū vndiq̄ʒ plenū eſſe videat̄. Vt em̄ nulla ſenſus ē hmōi: Queadmo-dū inq̄t materies tā & ſi ardere facilis ſit tn̄ ſine igne flamā cōcipe non poterit: ſic etiā auditorū aīus tā & ſi ad irā ꝓcliuis fuerit: ſine oratoris ardore nō excādeſcet. Tā facilis tā ꝓcliuis. Ardēs: vt fomes quidā accipe ignē poſſit. Admoto: appropinq̄to. Sic nulla mens tā pata .i. tā diſpoſita ad irā & vim cōp̄hendēdā oratoris in cōmouēdo. Vim vehemētiā dicendi q̄ impellūt̄ auditoꝝ aī. Eā ad eā rē: q̄ impellere tentat orator. At ne forte: alia ps ē hui⁹ capitis in q̄ oñdit aliā rōnē: cur facile moueri poſſint advarios effect⁹ aī oratoꝝ: q alios ipſi cōcitare voluerint. Quū em̄ inq̄t ex his locis q̄s paulo an̄ ꝓpoſui argumēta ſumunt̄ eiuſmōi q̄b⁹ orator aut dolorē: aut odiū: aut irā: aut miāʒ: mouere poſſit: res ipſa q̄dāmō cogit oratorē: mō iraſci: mō miſereri: mō odiſſe: mō dolere: q̄ cū ſint ita queadmodū nō ē difficile ipi oratori: aium ſuū ꝯmouere: ita facile erit auditoꝝ aīos ad quēcūq̄ʒ affectū voluerit ipellere. Ipſa em̄ natura. Primo q̄dē facit quēdā q̄ſi obiectionē: & quō p̄t orator totiēs iraſci: totiēs dolere: totiēs odiſſe: aut inuidere: & p̄ſertim quū res alienas tractet: Nā ſi res ꝓprias ageret fortaſſe iuſta eſſet cā cur moueret̄: ſed quū agat alienas: videt̄ eſſe difficile. Deinde tollit hanc q̄ōnē: nā ſi locos inquit diligētius ſupra poſitos notaueris: ex q̄bus argumēta ſumunt̄ diuerſi effect⁹ nō videbit̄ adeo difficile immo res ipſa q̄dāmodo cogere pōt: vt ſi indigna res fuerit doleam⁹: ſi calamitoſa: miſereamur ſi inuidioſa oderimus: ſi ſup̱ba: inuideam⁹. Magnū ingens: quoddā videt̄. Ac mirabile admiratōe dignū. Totiens: quotiens cā agenda fuerit: q̄ indignitatē requiret. Iraſci: rei indignitate. Dolere: re praua. Oī motu vl̄ ad miam: vel ad irā: vel ad odiū: vel ad inuidiā. In reb⁹ alienis: q̄a in ꝓpriis nō difficile ē. Suis em̄ q̄ſq̄ʒ rebus facile cōmouet̄ .i. magna vis ē rerū ipſaꝝ: vt ſi indigna dolorē ſi calamitoſa cōmiſerationē ſi ſup̱ba inuidiā ſi flagitioſa odiū cōmouere poſſit. Eorū .ſ. argumētorū: q̄ ex ipſis locis ſumunt̄. Agas dicendo q̄tū ad geſtū corp̱is. Tractes: q̄tum ad ꝓnunciationē vocis. Nihil vt opus ſit ſimulatōe: vt in re vera nō ſimulandū: neq̄ʒ fingendū: quū res ipſa impellat quo cā ipſius requirere videat̄. Ipſa em̄ argumentum a minori ad maius: nam ſi res ipſe eiuſmodi ſunt. vt facile p̱mouere poſſint alios: q̄to magis cōmouere poterūt oratorē ip̄m qui ea inuenerit: & inuenta ꝓnūciauerit. Et ne hoc in cauſis ſenſus quidē breuior eſt ac dilucidior. Dicit em̄ non eſſe admirandū ſi orator in re vera mouet̄: quū hiſtrio in re ficta inflamet̄: quū p̄ſertim alter de ingenio tm̄ p̱icliteт̄. Orator vero etiā de fide de officio: de diligentia: q̄ multo maiora ſūt. In cauſis: q̄ agunt̄ in foro apud iudices. Iudiciis .i. in cauſis q̄ agunt̄ a cētū viris. Amicorū p̱iculis: q̄ ꝓpulſant̄ apud pp̄l'm: tibi ſuffragiis pp̄li abſoluit̄ aliq̄s aut cōdemnat̄. In cōcurſu: ſingula ſingulis redde: In cōcurſu hoīm: q̄tum ad p̱icula: vbi agit̄ de ſalute ciuis ad pp̄l'm: cuius ſuffragiis vl̄ dānat̄ vel abſoluit̄. In ciuitate: in iudicio cētū viroꝝ: vbi de iure agit̄ quorū iudiciū ſm̄ mores & inſtituta maiorū explicat̄ & obſeruat̄. In foro in cauſis forēſibus apud p̄torē: vbi accuſat̄ reus: aut defendit̄

Hoc videlicet vt cōcitet̄ auditorū animi: & ē vna rō quare cōmoueri debeāt oratores q̄a agit̄ de æſtimatōe ſui ingenii. Quū ficti .i. in q̄buſdā reb⁹ q̄ cōmiſcūt̄: ſicuti poetæ fabulas nōnūq̄ʒ cōponūt ꝯmiſeratiōe plenas. Cogitatōe ſæpe em̄ cogitam⁹ res cōmiſeratiōe digniſſimas. Noſtri nō ſolū agit̄ iudicium nr̄i ingenii: nunquid de ingenio noſtro bene aut male ſentiant auditores. Quāq̄ʒ quū ꝓfeſſus ſis id .i.

facultatē orādi. Negligendū.ſ.ab eo oratore: qui ſe ī paucoꝝ nūero cōnumerari & baberi voluerit. Sꝫ alia ſunt maiora: ſed q̄ diligētius ſūt oratori cōſeruāda. Fides conſtātis bois. Officiū viri. Diligētia: ſtudioſi & vigilātis. Quib⁹ rebus: quia nō minoris faciēda ē fides offm̄ diligentia. nā ſi bæc ſuare volue rim⁹ quū alienos defendem⁹: debem⁹ eos nō alienos ſed nobis coniūctos exiſtimare. Conſtātia: in fide. Probitate: i officio. i. nō ſolū conciues fideliter & ſtudioſe: ſed etiā alienos: q̄ſi conciues defendere debe m⁹. Boni viri: ſi fidē: offm̄: diligētiāq̨ i ſcauſis ſuabim⁹ agēdis.

cētis ſegregare abs te auſus. aut ſine illo ſalamina ingredi: neq̨ paternū aſpectū es veritus: nūq̄ illū aſpectū dicebat. qn mibi Telamon irat⁹ furere luctu filii videret̄ vt idē iflexa ad miſabilē ſonū voce: quē ętate exacta idigē liberꝝ laceraſti: orbaſti extinxiſti: neq̨ fr̄is necis: neq̨ eius gnati parui: q tibi i tutelā ē traditus flens: ac lugēs dicere videbat̄. Quę ſi illæ biſtrio quotidię quū ageret. tñ recte agere. ſine dolore ñ poterat qd pacuuiū putatis i ſcribendo leui aīo ac remiſſo fuiſſe fieri nullo mō potuit. ſæpe. n. audiui poetā bonū neminē id qd a Democrito et Platōe i ſcp̄tis relictū eē dicūt ſine iflāmatiōe aīoꝝ exiſtere poſſe. & ſine quodā afflatu q̄ſi furoris: q̄re nolite exiſtimare meipm. q nō berōū veteres caſus fictoſq̨ luctus velim imitari atq̨ adunbrare dicendo: neq̨ actor ſim alienæ pſonę. ſed auctor meæ quum mibi. N. Aquilius in ciuitate retinēdus eēt. quæ in illa cauſa perorāda fecerim ſine magno dolore feciſſe. Quem

Quid poteſt eē tā fictū. Et i bis fabulis ſæpe biſtrio iflāmat̄: nō igit̄ mirū eē debebit: ſi i veris cauſis orator cōmoueri poterit. Fictū tā fabuloſū: vanū & falſum: qa in ſcæna & in fabul' nec vera nec veriſimilia tractāt̄ pleriq̨. Genere: fabularū q̄ narrant̄ in ſcæna. Perſona. i. larua vt iuniores dn̄t quā mimi induūt vl' principis vl' regis: & alius bmōi. Dr̄ aūt pſona vl' q faciei adbibita pſonet: vl' vt aliis placet. Ex pſona. ex foraminib⁹ pſonæ ſcintillare oculi videt̄ quū illa narrabat plena idignatiōis: vbi inducit̄ Telamō Teucrū icrepantē: q ſine fratre ſuo Aiace domū redire auſus fuiſſet. Quū. Telamō duos filios ſuos ad bellū Troianū mitteret. Aiacē: & Teucrū. būc iā grandiorē illū iuniorē: pcæpit Teucro ne ſine aiace rediret. Aiax quū multa fortia facta apd̄ Troiā geſſiſſet: & ſingulari certamine cū bectore certaſſet vn̄ æquo marte diſceſſit: poſt aliqd̄ tp̄s contigit vt Acbilles p inſidias occideretur a paride quū ſub pactione Polyxenæ cui⁹ amore ardebat acbilles: in templū iouis veniſſꝫ & ſupplex ad altaria cōſtitiſſet vt puella ſibi deſponſaret̄: & paris q in tēplo delituerat ſagittis eum occidit. Deinde certamē iter græcos fuit vtri⁹ arma Acbill' eē deberēt q̄ vulcan⁹ thetidis p̄cib⁹ fabricauerat: tandē oraculo babito vt fortiori & ppingori darent̄. Aiax & Vlyxes iter ſe cōtendere. aiax q fortior & ppinquior. Vlyxes aūt q fuiſſet prudētior & fortior anponēdus q non ſolū robore corpis ſed etiā conſilio multū valuiſſet. Quū diu diſceptatū fuiſſet tandem agamennon arma adiudicauit Vlixi: q̄ facto aiax indignatus eſt: vt nullo mō iniuriā banc ferre potuerit & in furorē conuerſus quuꝫ ſtabula irripuiſſet aialia cuncta occidit: ſed ex cæteris ſuem vnū ingentē cœpit: & credens ſe tentoria inuaſiſſe. Vlyxis euꝫ q̄ ſi Vlyxē pedib⁹ trabe ſuſpēdit & vſq̨ ad necē verberauit. poſtea vero quū ad ſe rediit dolore nimio compulſus deſerta loca petiit a caſtris ibi ſe gladio tranſfixit. Capta igit̄ troia. quū Teucer rediiſſet in patriaꝫ grauiter increpatus ē a Telamone pr̄ q impauerat ne ſine fratre rediret. quē diſcedenti cōmēdarat. ſed qd ad ppoſitū ptinet: pacuui⁹ fabulā ſiue tragœdiā cōpoſuit in q̄ introducit Telamonē Teucrū increpanteꝫ: q relicto aiace rediiſſet in patriā. Dicit aūt quū in ſcæna biſtrio bæc narraret: tanta erat indignatiōe vt ſcintillæ q̄dā ex pſone foraminib⁹ emicare videret̄. Dicētis pnūciātis. Spondialia. i. metra illa ſpondaica. Segregare abs te verba ſunt Telamonis. Nunq̨. i. nunq̨ inqt videbaꝫ aſpectum biſtrionis imitantis Telamonem: quin ipſe telamon ante oculos meos eſſe videret̄. Segregare: ſeiungere Aiacem. Salamina. accuſatiuus græcus eſt inſulam & patriam eiuſdem nominis. Eſt aūt in Euboico mari cōtra athenas ſita. Hiſtrionis imitātis Telamonē furentē. Vtilē inflecti. Apparet ergo in ſupiori alio genere vocis vtendū eē alio etiā boc loco: qa in ſupiori neceſſe ē cōcitata voce vti orator eſt vt dolor oſtendi videat̄ in boc vero miſerabili. Idem. ſ. biſtrio. Inflectia cōtētione vocis ad remiſſionē nā ſicut concitatio ad indignationē: ita remiſſio ad cōmiſerationē mouet auditorē. Inflexa. i. mutata voce in miſerabilē ſonū. Exacta decrepita. Indigē liberꝝ. p liberoꝝ ppter decrepitā ætatem. Laceraſti dolore Orbaſti: ſolitudine. Extinxiſti: acerbitate vitæ: quia mibi vita acerbior eſt ipſa morte. Parui quem Aiax in caſtris genuerat ex Termeſſa concubina. Flens ac lugens. Differentia eſt inter flere ac lugere: Flere eſt lacbrymis dolorem oſtendere. Lugere eſt quum exterius dolorem vultu ipſo atq̨ aſpectu declaramus. Vnde legimus matrone Bruti: & Valeri memoriam annū luxerunt non q lacbrymate fuerint annum: Neq̨ enim id fieri potuit ſed intelligimus luxerunt: id eſt mœſtæ fuerunt. Quæ ſi. Ecce nunc redit ad exemplum ſupra poſitum. Et ſi mouentur biſtriones qui verba a poetis accepta pronunciant. q̄nto magis ipſi poete commouent̄ qui excogitant & ponunt: ſi poete qui componunt mouent̄ multo magis q̄ biſtriones: quid facere nos oratores oportet: qui nō ſolū inuenimus vt poete. ſed etiā inuenta pnūcia-

mus: vtriuſq;.n.motū: & cogitatiōis & ꝓnūciationis babem⁹. Quæ.ſ.verba: vt ſupra dixim⁹ cōmiſerati onis & idignatiōis plena. Quotidie: quotieſcunq; ludi agerent̄ i ſcœna. Sæpe.n.audiui: Probat q̄d ſu peri⁹ dixerat: videlicet Pacuuiū ipm: quū bæc i tragœdia ſcripſit ſupradicta: vbi itroduxit Telamonē acri us icrepare Teucrū facere nō potuiſſe: qn ipe moueretur: & ꝓbat auctoritate nemine poetā bonū eē: qui non moueret̄ i ſcribēdo: binc ē il ud q̄d apd Virg. poetæ in anire dn̄r: vt inſanire libet: qm̄ tibi pocula po nā. Sæpe.n. quia & ipi ita ſenſerūt: optere inflāmari poetā ſi carmina ſcribit. Sine iflāmatione.i. quin nō inflāment̄ animi quū carmia ſcribūt. Afflatu: q̄ſi afflatu diuini furoris. Quare nūc ifert q̄d intēdit.ſ.cōcluſionē: quā m̄ltis ꝓbauit argumētationib⁹. Si i re ficta mouent̄ poetæ: multo mag̃ oratores in re ſeria moueri debēt. Herōū.ſ. Telamonis: aut aliorū eiuſmōi: qs illi imitādo explicare conant̄. Heroum veteres quia beroes veteres imitatu ſūt difficiles: naʒ q̄ a mēoria nr̄a remota ſūt: renouare difficili⁹ eē ſolet. Veteres.ſ. a memoria remoti. Fictos: non veros: ſed a poeta cōpoſitos. Atq; adūbrare.ſ. imaginaria q̄daʒ ſimilitudine rep̄ſentare vel vti vmbrā.i. imaginē veritates effingere tr̄ſlatio ſūpta a pictore: qui quū aliquā imaginem formare voluerit primo quidē eā adumbrat deinde adumbratā colorib⁹ effingit. Neq; actor: ſicut biſtriones. Meæ.ſ. boneſtatis. Quuʒ mibi. M. Aquili⁹: de q̄ ſupra dictū ē: q belli aſiatici reliquias cōfecit: ſed iuidiā conſecut⁹ ē: & ideo repetūdis accuſatus: ipe noluit dep̄cari iudices ſed Antoni⁹: qui cū defendit: tunicā eius diſcidit & cicatrices aduerſo pectore acceptas oñdit & idō dicit: nolite putare iudices prius cōmotos eē q̄ʒ ego. Quē: Et oñdit quō maxīa animi commiſeratione cōmouerit auditores. Impatorē: contra Mitbridatē. Ouantē debilitatū: proſtratū. Et bic loc⁹ ē cōmiſerationis plen⁹ quū oñdim⁹ nos i maxīa fœlicitate fuiſſe deide fortuna variāte ad minimā conditionē recidiſſe. Diſcrimē.i. captis piculus. Aliis.ſ. auditorib⁹ & iudicib⁹. Senſi equidē. Tūc quū cauſam illā cōmiſerationis plenā apd iudices egi ipſos iudices eē cōmotos: qppe q lacbrymis tpare nō poterāt. Ouantē: naʒ triumpbū q̄dē non meruit: ſed ouationē ſordida veſte idutū. De q̄ extenuat meritū ſuū Anto. vt videat̄ nō arte bæc dicere ſed potius q̄dā vſu. nā q̄tomagis oro ſine arte eē videt̄: tāto oib⁹ ꝓbabilior ē. Tunicā .ſ. a pectore. C. Aq̄lii. Afflictū: crimine derelictū ab amicis. Mœrentē.ſ. ſordidatū. In ſummū diſcrimē adductū: quippe cui⁹ de ſalute ambigebat̄. Sū ipe captus qa ipa oronis natura me iuitū etiā ad miſc̄diam impellere potuiſſet. Mœſtū ac ſordidatū: qa ſenex. M. Aquili⁹ triſtis ab oib⁹ amicis ſuis deſtus: demiſſis oculis iudiciū expectabat. ſed. M. Anto. quū i optimā ſpem erexiſſet: nudato pectore eius populo vniuerſo cicatrices oñdens: oēs i miſc̄diam cōmouebat. Diſcinderē: diloricarē dixit ſupius. Oſtenderem nudo pectore: boneſtas: pulcbras.i. aduerſo pectore acceptas & nō a tergo: q̄d fugietis eſt. C. Mari⁹. C. Mari⁹ collega erat. M. Aquilii quo tpe bæc geſta ſūt. Mot⁹: quū lacbrymas emitteret: ob nimiā cōmiſerationē. Mœrore oronis.i. mœrore quē oro mea cōmouebat. Præſens: in iudicio. Collegam ſuū.ſ. Aquiliū. Crebro.i. altero q̄q; verbo. Cōmendarē. Dicebā em̄ q̄lis fortuna fuerit Marci Aquilii bodierna die: talē & reliqui impatores expectent: quotiens aliquid eis aduerſi cōtigerit: Nō fuit bæc.ſ. imploratio q̄ iplorabā: deos: ciues: boies: ſocios iploro velitis buic ciui miſero adeſſe i ipius piculo ac diſcrimine. Sine meiʒ lacbrimis: quia lacbrymas ſimul emittens magno animi dolore afficiebar. Quid oib⁹ ſi iquit quū bæc verba ꝓnunciarē ſine meis lacbrymis ꝓnūciaſſem non mō lacbrymas ciere: & alios ad miſc̄diam concitare nō potuiſſē ſed me ēt ridēdū p̄buiſſeʒ. Q̄obrē nūc cōcludit q̄ quō ita ſint iudices cōmoui poti⁹ q̄ʒ docui. Ego bon⁹ atq; erudit⁹ ironice loquit̄. q.d. qui mime idone⁹ mgr̄ ſuʒ apd tātos viros. Iraſci: dolere flere bono ordine ꝓcedit. Quāq; ſenſus ē dixi me vos admonere q̄uis iam pridem id tu feceris Sulpiti vt nulla admonitione indigeas. In accuſando ſodali: id eſt in cauſa. C. Norbani. qui il-

em̄ ego conſulē fuiſſe iperatorē: ornatū: a ſenatu: ouantē i capitoliū aſcēdiſſe meminiſſem būc quū afflictū: debilitatū mœrentē: in ſūmū diſcrimē adductum viderē: non prius ſum conatus miſc̄diaʒ aliis cōmouere: q̄ miſc̄dia ſuʒ ipſe captus: ſenſi eq̄dem tuʒ magnope moueri iudices. quū excitaui mœſtum: ac ſordidatū ſenē: & quū iſta feci que tu Craſſe laudas: non arte de qua q̄d loquar: neſcio: ſed metu magno animi: ac dolore vt diſcinderem tunicā: vt cicatrices oſtēderē quū. C. Mari⁹ mœrorē oronis meæ p̄ſens ac ſedēs multū lacrymis ſuis adiuuarunt: cunq; ego illū crebro appellans collegā ei ſuū cōmēdarē: atq; ipſum aduocatum ad cōem impatorū fortunā defēdēdā iuocarē. nō fuit bæc ſine meis lacrymis nō ſine dolore magno miſeratio: oīmq; deoꝝ & boim: & ciuiū: & ſociorū imploratio q̄bus oibus verbis q̄ a me tū ſūt babita. ſi dolor abfuiſſet meus non mō nō miſerabilis ſed etiā irridēda fuiſſet oro mea. q̄obrem boc vos doceo ſulpiti. bon⁹ ego videlicet atʒ erudit⁹ magr̄ vt i dicēdo iraſci. vt dolere vt flere poſſitis. q̄q̄ te q̄dē q̄d boc doceaʒ q in accuſando ſodali meo tātū incēdiū: nō orone ſolū ſʒ multo etiā magis: vi & dolore: et ardore animi cōcitatas vt ego

nũ accuſabas: ꝙ populũ aduerſus Cepionem concitaſſet. Sodali: quia. C. Norban⁹ q̄ſtor fuit Antonii
i ciliciã ꝓficiſcenti. Vi vebementia. Ardore: iflãmatione. Vix conarer. i. tanta ꝑturbationem omniũ
concitaras: vt eã vix ſedare poſſem: ſicut quũ icendiũ magnũ ſuſcitatũ fuerit: non facile extingui pt. Ha
bueras. n. Oñdit boc loco Anto. cãm illã: q. C. Norbanũ tribunũplæ. defendit: qui plæbẽ cõcitauerat ad
uerſus Cepionẽ fuiſſe difficilimã nã Catull⁹ multa ipe i ea cauſa aduerſus Norbanũ babuit adiumenta: q̄
boc loco cõmemorat: & quẽadmodũ plurima Catullo cõmoda erant: ita multa ſibi i eadem cauſa incomo

ad id reſtiguẽdũ vix conaret accedere bũeras eñ
tu oĩa i cã ſupiora: vĩ: fugã: lapidatiõ; crudelitatẽ
tribunitiã: i cepiõis ḡui: miſabiliq; caſu: i iudiciũ
vocabas: deide ꝑncipẽ & ſenat⁹: & ciuitatis. M.
æmiliũ lapide ꝑcuſſũ eẽ cõſtabat. vi pulſum ex tẽ
plo. L. Cottã: &. T. didiũ quũ itercedere vellẽt ro
gatõi nẽo poterat negare. Accedebat vt bic tu a-
doleſcẽs ꝓ rep. q̄ri ſũma cũ dignitate exiſtimare
ego bõ cẽſori⁹ vix ſatis boneſte viderer ſeditioſũ
ciuẽ: et i bõis cõſular῾ calamitate crudelẽ poſſe de
fẽdẽ. Erãt optimi ciues iudices: viroꝝ bonoꝝ ple
nũ foꝝ vix vt mibi tenuis q̄dã venia daret᷑ excuſa
tiõis qd tñ eũ defẽderẽ: q mibi q̄ſtor fuiſſ;: bic qd
ego dicã. me artẽ aliq̄ adbibuiſſe qd feceri: narra
bo: ſi placuerit: nos meã defenſionẽ i artis loco re
põetis. Omĩũ ſeditionũ gñ̃a: vitia: ꝑicula collegi

da fuiſſe demõſtrat boc aũt facit vt defen
ſionẽ ſuã oñdat laudabiliorẽ fuiſſe. Naꝫ
q cauſam ꝑiculoſam atq; difficilẽ defẽdit
bic ſine dubio vim magnã dicendi ſe bñe
demonſtrat. Habueras: recte quidẽ in
cendiũ icitaueras. In cauſa. C. Norbani:
Vim ppl̃i aduerſus Cepionẽ concitari
Fugã. ſ. factã ex foro. Lapidationẽ qã
cõſtat lapides cõiecto fuiſſe i contionem
& ide tribunos plæbis deturbatos. Cru
delitatẽ. ſ. Norbani tri. plæ. In graui ca
ſu Cepionis: i quẽ tribunus plæbis pplm
cõcitauerat ꝙ amiſſo exercitu cũ paucis
ipe fugiſſet. Læpidũ. Nã. M. Manili⁹ Læ
pidus q̄ tpe acta ẽ cauſa. C. norbani accu
ſantis Cepionẽ: & ipe a foro cũ cæteris la
pidib⁹ eiectus fuerat: qui bis cenſor cõſul
& põtifex maxim⁹ fuit: & priceps ſenat⁹
aliquotiẽs fuiſſe legit᷑ ꝰ ga maxie aucto
ritat⁹ vir erat: & dignitatẽ ipi⁹ cõtumelia
affectã q̄rebat᷑ plurimũ ide cõmodi acce-
debat ipi⁹ cãæ. Principẽ: videl;. M. æmi
liũ. L. Cottã &. T. didiũ Hi tribuni plæ.
erãt collegæ. C. norbani: & a cepiõe cõtrã
C. Norbanũ collegã appellati fuerant vt
ſibi in periculo adeſſe vellent: babebãt. n.

poteſtatem tribuni a reo appellati intercedere quo minus aduerſus eũ ageretur & ſi tribunus plæ. aliquis
alicui ciui romano diem dixiſſet cæteri tribuni plæ. appellati erant eñ decem intercedere poterant quo mi
nus ille dãnaretur. Dicit eñ quum tribuni plæ. appellati eſſent a Cepione aduerſus. C. Norbanum accu-
ſatorẽ eius & illi interceſſionem pararẽt: facta lapidatione vi e foro eiecti ſunt: & bæc cõmoda Catullus cõ
memorat: q ipe babuit accuſando Norbanũ qui defendebat᷑ ab Antonio. C. Norbanus qui barum rerũ
omniũ auctor fuerat: ꝙ accuſauerat Cepionẽ: nam vt legit᷑ in byſtoriis. Cepio damnatus eſt cum magno
tumultu popu. ro. poſt actionẽ factam ædium: bona omĩa eius publicata ſunt: & eorum auctor fuerat. C.
Norbanus: ꝙ turpiter amiſſo exercitu fugerat. Quum igitur accuſaretur. Norbanus a Catullo. Antoni
us ſumma arte & vi dicendi eum defendit. Hic in bac cauſa. Tu adoleſcens. Adoleſcentes ſolent eſſe:
imo ſunt feruentiores ad turbandum reipu. tranquillitatem. Quum igitur ageret aduerſus ſeditionẽ:
id ipſi non poterat non eſſe: maximo decori: & econtrario ſenior quum ſeditionem factam defenderet id
præter dignitatem ſuam facere videbatur. Iccirco dicit in cauſa magna cõmoda fuiſſe Catullo: ſumma au-
tem incommoda Antonio. Ego bomo cenſorius ego qui cenſor aliquando fueram: & pro ſeueritate cen
ſuræ debebam ſeditioſis ac turbulentis bominibus reſiſtere nunc contra videbar eos defendere. Cenſor.
Quia. M. Antonius cenſor fuerat cum. L. Flacco: in qua cenſura nota ſua affecerunt duornium: ꝙ de co-
ercendis ſumptibus legem abrogauerat. Seditioſum. ſcilicet Norbanum. In bominis conſularis. id
eſt Cepionis qui conſul fuerat. Optimi ciues præterea equæſtris ordinis viri buius cauſæ iudices erãt:
quibus præſentibus non videbatur ſeditio poſſe defendi. Bonorũ virorũ qui omnes fauere videbant᷑
cauſæ cæpionis. Tenuis ꝑ exigua. Excuſationis: perexigua bæc eſt excuſationis ratio: ꝙ quæſtorẽ fuit
defendebat: & tamen q̄ſuis tenuis: ꝙ nõ ideo ſeditioſũ ciuem defendere debes: quia q̄ſtor tu⁹ fuerat. Hic
ego. In tot tantiſq; difficultatibus buius cauſæ: in qua. C. Norbanum defendit: nõ dicam inquit qua ar
te fuerim vſus quippe qui nullam babeo: qua iactari poſſim: ſed quid ꝓ conſuetudine fecerim explicabo:
vt etiam ſuperius oſtendit. Vos meam defenſionem: quia quum ego ante oculos meam defenſionem
poſuero nos poſtea in quacunq; artis parte volueritis: eam reponetis. Omnium ſeditionum genera:
Quum maieſtatis ageretur in. C. Norbanum: ꝙ populum aduerſus cepionem concitaſſet. Antonius ita
defendit eum vt oſtenderet non omnem ſeditionem pernitioſam eſſe: ſed multas plerũq; iuſtas: & reipu.
vtiles fuiſſe. Ergo banc theſim ꝓ argumento ſuſcæpit. i. ifinitam quæſtionem: vt oſtenderet iuſtas ſeditio
nes: & non nunq; vtiles fuiſſe ciuitati. Deinde ad bypoteſim deſcendit. i. ad banc certã cauſam. C. Norba
ni: & ex illa traxit argumentũ. Si vlla ſeditio iuſta fuit. & vtilis bic populi mot⁹ aduerſus cepionẽ iuſticiæ
plurimum præ cæteris babuerit: boc enim eſt quod ſuperius dixit primo vim ac naturam rei eſſe in omi-

bus cauſis antea conſiderandū: deinde ad ſpecialitatē deſcendendū: vt verbi gr̄a. Si vnq̄ ſeditiões vtiles iu-
ſte fuerūt & vtiles: fuerūt aūt p̄multæ: hūc certe motū iuſtiſſimū fuiſſe negari nō p̄t. Genera diuerſitates
Vitia. i. cauſas a p̄cedēti q̄d ſequit̄. Pericula: caſus ſeditionū. Collegi: cōgregaui & an̄ oculos poſui
Omniū ſeditionū: Quia multæ ſeditiones fuerūt vt apud Liuiū legim⁹: Sed duæ p̄cipue extiterūt me-
morād e quar̄ prima facta fuit in ſacrū montē: quodā Sicinio auctore: ob fœnerator̄ crudelitatē q̄ in vin
culis tenebāt quos nexos vocabāt: ſed hāc ſeditionē miſſus Agrippa cōciliauit quū fabulā de corpe a cæ

camq̄ orōnē ex oī reip. nr̄e tēpor̄ varietate repe
ti: cōcluſiq̄ ita vt dicerē: & ſi omes ſp̄ moleſti ſedi
tiones fuiſſent: iuſtas tñ fuiſſe nōnullas & p̄pe ne
ceſſarias: tū illa q̄ mō Craſſus cōmemorabat ęgi
neq̄ reges ex hac ciuitate exigi: neq̄ tribūos plę.
creari: neq̄ plębeſcitis totiēs cōſularē p̄tātem mi
nu neq̄ p̄uocationē patronā illā ciuitatis ac vin
dicē libertatis po. ro. dari ſine nobiliū diſſenſiōe
potuiſſe. At ſi ille ſeditiōes ſaluti huic ciuitati fuiſ
ſent. nō cōtinno: ſiq̄s motus ppl̄i factus eēt: id. C.
Norbano in nefario crimine: atq̄ ī fraude capita
li eē ponēdū. Q̄d ſi vnq̄ popu. ro. cōceſſum eſſet:
vt iure concitatus videret̄: id q̄d docebā ſæpe eē
cōceſſum nullā illa cauſa iuſtiorē fuiſſe. Tu oēm
orōnē traduxi: & cōuerti in increpādā cepionis
fugā: ī deplorādū īteritū exercitus ſic. & cor̄ do
lorē q̄ lugebāt ſuos orōne refricabā & aīos eq̄tū
romanorū apd̄ quos tū iudices cauſa agebat̄. ad
Qu. cepionis odiū. a quo erāt ipſi pp̄ iudicia aba
lienati renouabā atq̄ reuocabā. Q̄d vbi ſenſi me

teris mēbris diſſentiēte narraſſet & tunc
tri. plæ. creati ſunt. Sicini⁹. & L. Albini⁹:
q̄ tres ſibi collegas optauere q̄bus latio
auxilii aduerſus cōſules eēt & iā cōſular̄
p̄tās minui cœpta ē hæc prima fuit. Sc̄da
vero facta ē ī auētinū mōtē. Virginio cō
citāte plæbē aduerſus decē virorū ſuper
biā & p̄cipue Appii Claudii libidinē. Di
ulius tri. plæ. & Vale. deinde legē tulit ne
q̄s mḡr̄m ſine p̄mulgatiōe crearet: eu3 q
creaſſet occiduius: ſal q̄ eēt. Diuli⁹ p̄mul
gauit. Si q̄s po. ro. & mḡr̄m ſiue p̄uoca-
tione creaſſet: tergo capiteq̄ puniret̄. Et
hæ duæ ſeditiões p̄cæteris comemorant̄
q̄ famoſæ ac clariſſimæ fuerūt apd̄ ro. ſed
p̄ter has multas fuiſſe cōſtat. hæ vero rei
pu. vtiliſſime fuerūt: & iuſtæ: iō nō dubi-
tam⁹ has cauſas ab Anto. i cā. C. Norba
ni fuiſſe recitatas. Tū deiñ vbi hāc q̄-
ſtionē infinitā vbi concluſit fuiſſe ſeditio
nes nō ſolū iuſtas ſed etiā vtiles. Exigi
. i. expelli. Terē. Expectādæ nobis an ex
igēdæ ſint prius. i. expellēdæ. Scim⁹ eni3
quō cōcitauerit ppl̄m. Brut⁹ ille auctor li
bertatis romanæ. deiñ Vale. publi. & Lu
cre. cōſules. Neq̄ tri. plæ. ſine diſſenſi-
one nobiliū ſicut pauloañ primo Sicini⁹
vir tribuniti⁹ deiñ Virginius q̄ ſeditōes
cōtra nobiles facte ſunt primo aduerſus
fœneratores: qui ære alieno ciues oppreſ
ſerāt. Neq̄ plæbeſcitis primo quide3 a
Sicinio creati tribuni plæ. deiñ aduerſus conſularē poteſtatē: plæbeſcita dicebāt̄ plæbis ſtatuta. Nā ſciſce-
re ſtatuere ſignificat ḡ plæbiſcita ſtatuta plæbis. Statuta aūt plæbis erāt leges q̄ rogā tib⁹ tribunis latæ fuiſ
ſent. Patronā quia ſic conſules: aut alius quis magiſtratus plæbē contra ius vrgere videret̄ poterat qui
vrgeret̄ ad ppl̄m p̄uocare: & id firmū erat: ſiue abſolutus ſiue dānatus fuiſſet. Patronā tutricē ac defen-
ſatricē. Nā patron⁹ dr̄: qui aliquē ī p̄iculo defendit. Cliens vero qui defendit̄. Nobiliū. i. principū. nam
nō ſolū nobiles dn̄r patricii hoc ē qui claro ſanguine nati ſunt ſed etiā plæbei: quia nobiles dicuntur fama
ac noīe clari ſunt: vñ etiā plerūq̄ nobilē appellam⁹ eū qui p̄ditus ē igentib⁹ vitiis. At ſi ille: Quū mult̄
rōnib⁹ hanc q̄ſtionē firmaſſet. anto. deiñ ad cauſā rediit. de q̄ agebat̄ nōnullas ſeditiones reip. vtiliſſimas
fuiſſe: hāc vero iuſtā q̄i n eū: qui negligentia po. ro. exercitū p̄didiſſet. Ille: ſupra memoratæ. Saluti q̄
creati fuiſſent tri. plæ. & iminuta poteſtas conſularis: q̄ tm̄ imperii habebat: vt nulla ſpes eēt libertat̄. Mo
tus: minuēdæ cauſæ dixit. Seditio. n. ē plus q̄ꝫ motus. Fraude: pœna. Q̄d ſi unq̄. Concludit ſi vnq̄ ſe-
ditio fuit iuſta. p̄fecto hæc iuſtiſſima fuit: q̄ Caius po. ro. cōtra Cepionē cōmouit. Illa. ſ. cauſa. C. Norba
ni. Id q̄d docebāt. mult̄ rationib⁹ confirmauit ſupius po. ro. ſæpiſſime conceſſum eēt ſeditiones conci
tare. Tū oēm: poſtq̄ꝫ vidi ſemel auditor̄ animos mihi fauere cœpi iquit exaggerare crimen Cepionis:
q̄ amiſſo exercitu populi romani: turpiter fugiſſent. Interitū. quia amiſſus erat exercitus: quū aduerſus
cimbros pugnaret. Et eorū dolorē: q̄a cōmemorabā m̄ltos: qui occiſi fuiſſent ī illa fuga: & quib⁹ pote-
rā verbis lachrymas auditoribus concitabā. Refricabā: incendebā: & renouabā & eſt tranſlatio ab vlce
re quod ſi refricueris exacerbatur dolor. Qui lugebant ſuos videlicet qui parentes fratres: filios p̄pin
quos ſuos in exercitu amiſſos lugebant. Et animos & ecce quod dixi: & optimi iudices erant. Ani-
mos. ſ. incendebam: quia iudices erant huius cauſæ. Iudicia: quæ tūc ipī equites exercebāt. In poſſeſ-
ſione iudicii. i. poſſediſſe eos qui iudicia tractabāt. Ipſi abalienati p̄pter iudicia quibus ſæpe agitatus fu
erat Cepio a p̄pinquis: & cognatis occiſorum. Quod vbi ſenſi. Nunc quum iam videret contionem
ferme omnē in lachrymas eē ſolutā: & conciliatos p̄pemodū auditor̄ aīos oñdit ſe ad aliud orationis ge
nus cōtuliſſe: videlicet commiſerationem vbi multa de ſua in Norbanum neceſſitudine commemorauit
In poſſeſſione. exulceratis iudicum animis. Defenſionis. i. conciliatis p̄pe modū populi animis quū

oſtenderē illū populi motū iuſtiſſimū fuiſſe in Cepionē. Exulceratis: odio & iuidia in Cepionē. Calā-
mitate: qđ videlicet romanæ iuuētutis nobiliſſimi cecidiſſent. Luctu quia lugebāt ſuos i ea trepidatione
amiſſos. Deſidero: qa deſiderabāt amiſſos. Vebemētia atq; attroci qđ fit ꝑ verborū amplificationē: &
vocis contentionē: boc gen⁹ orōnis initio babuerat. nā cōtētio ꝑ amplificationē ē: quū vebemēti⁹ & acri-
us vrgem⁹ aduerſariū. Sermo ꝑ cōquæſtionē ē quū voce remiſſa: & verbis: & ſententiis mitiorib⁹ audito-
rē tētam⁹. Lenitatis ad vocē. Et māſuetudinis ad verba: & ſenſus orōis. Et nūc icipit tractare illud cōmi-

ſin poſſeſſione iudicii: ac defenſiōis meæ cōſtitiſſe
qđ et ppl'i beniuolētiā mibi cōciliarā: cuius ius ēt
quū ſeditionis cōiunctione defenderā: & iudicū
aīos totos: vel calamitate ciuitatis. vl' luctu. ac de
ſiderio ꝓpinquoꝝ: vel odio ꝓprio: i cæpionē. ad
cām nřam cōuerterā: tūc admiſcere buic gnī orō
nis vebemēti: atq; atroci: gen⁹ illđ alteꝝ de q̄ ante
diſputaui lenitatis & māſuetudinis cœpi. me pro
meo ſodali: q mibi in libeꝝ loco: more maioꝝ eē
deberet & ꝓ mea oīmi fama ꝓpe fortuniſq; decer
nere: nibil mibi ad exiſtimationē turpi⁹ nibil ad
dolorē acerbi⁹ accidere poſſe q̄ ſi is: q ſæpe alie
niſſimis a me ſed meis tñ ciuib⁹ ſaluti exiſtimarer
fuiſſe ſodali meo auxiliū ferre non potuiſſem. Pe
tebā a iudicibus: vt illud ætati meæ: vt bonorib⁹
vt rebus geſtis: ſi iuſto ſi pio dolore me eē affectū
viderēt cōcederēt. ꝓſertim ſi in aliis cauſis intelle
xiſſent oīa me ſemꝑ ꝓ amicoꝝ ꝑiculis: nibil vnq̄
pro me ipſo. depcatu;: ſic in illa oī defenſione atq;
cauſa qđ eſſe in arte poſitum videbatᷣ: vt de lege
apuleia dicerē vt quid eſſe minuere maieſtatem.
explicarē ꝑ qua; breuiter perſtrinxit atq; attigi.

ſerationis genus. Dixi ꝓ meo ſodali q
mibi in libeꝝ loco eē deberet. Sodali. i.
q̄ſtore meo. C. Norbano nā maiores bo-
neſte appellauere ſodalē miniſtrū ſuu; &
rurſus magna indulgētia in miniſtros q̄ſ
nō ſolū ſodales: ſed etiā filios appellabāt.
Libeꝝ: ꝓ liberoꝝ. Decernere decer
tare. Pro mea oī fama. nā quū tria ſint:
q mortalib⁹ chara eē debēt ꝓpria ſal⁹ fa-
ma: & diuitiæ: duas tetigit loc loco. ſ. exi-
ſtimationē & fortunā. Nibil mibi. bic
ē ille cōmiſeratiōis locus in q̄ oſtēdimus
qdnā mali nobis euenturū ſit: niſi cauſa;
obtiñuerim⁹: quēadmodū bic facit An-
toni⁹: ońdit. n. in quāta moleſtia & dede
core foret niſi ſodal' ſui cauſam obtinuiſ-
ſet: Exiſtimationē. reputationē vt ita di-
xerim & bonā famā: bāc inqt nō medio-
crē maculā mibi futurā ſi nibil iuuare poſ
ſem. C. norbanū: q mibi quæſtor fuiſſet:
Turpi⁹ ignominioſius. Acerbi⁹: aſpe
rius. Quā ſi is. quā ſi ego: q mei ipſius
rōem nō babuiſſem: & patus ſp extitiſſē
i amicis tuēdis viderē nūc ſodalē meu; a
iudicib⁹ cōdemnari. Si inqt ego ſæpe de
fendi eos q mibi alieniſſimi fuerāt. ſed tñ
ciues romani erāt: nequeā C. Norbano
qui nō ſolū ciuis roman⁹ ſit verūetiā ſo-
dalis ac tāta neceſſitudine cōiunct⁹ opi-
tulari. Alieniſſimus a me Hoc ideo dicit
Nā Anto. quēadmodū legim⁹ quū quæ
ſtor mitteretᷣ in Siciliā: & Brunduſiū vſq;
ꝑueniſſet: cognouit ex lřis amicoꝝ ſe in-
cœſti accuſatū fuiſſe. Qua re e veſtigio re

uerſus ē ad vrbē ad cāæ dictionē: & cū lege memia tueri potuiſſet: tñ maluit ſua ſe inocētia defendere apđ
L. Craſſū cui⁹ tribunal ꝓ ipius ſeueritate reoꝝ ſcopulus appellabatᷣ: q̄ beneficio legis vti: q noia eoꝝ veta
bat recipi q i magiſtratu eent. Alii tñ babēt alieniſſimis: qđ meli⁹ ē: & tūc argumentū erit boc mō: Si boc i
pētraui. vt alieniſſimis a me: ſed tamē ipis ciuib⁹ romanis auxiliū ferrē: q̄to nūc dolore cōficiar ſi boc ide;
in ſodali meo mibi amiciſſimo facere nō potero. Is. ſ. ego talis. Aetati: q iam ingraueſceret. Honorib⁹
quibus ſæpe quū populi romani dignitate functus fuiſſet. ſ. conſulatu: cenſura: ꝑtura & quæſtura. Reb⁹
geſtis quas ego ꝓ repu. ſuſceperā. & ſuſceptas ſtrenuæ ꝑegeram. • Si iuſto: ſi pio poſt genus ſpeciē po-
ſuit ſicut apud Virg. Quo iuſtior alter nec pietate fuit: nec bello maior & armis. Sic in illa in bac cauſa. C.
Norbani qđ eſſet minuere maieſtatē q̄ artis eſſet etiā breuiter tetigi. qđ autē cōſuetudinis magis ē q̄ ar-
tis videl; cōmendare norbanū po. ro. ꝑ conciliationē & cōcitare auditoꝝ animos ꝑ amplificationem in eo
plurimū moratus ſum. boc loco ońdit quod ſuperius dixerat in cauſa diffinitiua puerile ē vocabule vim
& naturā diffinire at vero augere & amplificare. id ꝓpriū eſt oratoris: & vim maximā babet ad defenden-
dum quod quiſq; voluerit. De lege apuleia dicerem quia id puerile videbatᷣ verbis diffinire quid eſſet
ledere maieſtatem. nam Apule. lege tulit vt capitis damnarentᷣ bi qui maieſtatē ciuitatis minuiſſent. Ex
plicarē oſtenderē ꝑ diffinitionē. Perſtrinxi ſuccincte tractaui. His duabus. ſ. conciliando: & mouen-
do: quia iamdiu boc agit Anto. vt tria genera ꝑſuadendi oſtendat. ſ. cōciliare: mouere & docere. Com
mendationē. ſ. conciliando. Concitationē mouēdo. Quæ minime. i. de quibus rbetores: qui dicen-
di præcepta tradiderunt ſemiplene dixeruntᷣ. Vt & acerrimus. Ecce q̄ breuiter duas illas partes perſtrin
xit. ſ. conciliādi & mouendi. Acerrim⁹ q̄tū ad alterā partē q concita ratio dr̄ videl; mouēdo. Renouan
da. i. qđ ſupius dixerat: refricādo. Morib⁹ cōciliando auditorum beniuolentiam erga me videlicet quum
oſtenderem me ꝓ conſuetudine in ea defendiſſe amicos & neceſſarios & conciues meos. Ita magis. &

Hís duabꝰ ꝑtibus orõis quaꝝ altera cõmẽdationẽ habet: altera cõcitationẽ: q̃ minĩe p̃ceptis artis ſũt ꝑpolitę: oĩs ẽ a me tũ illa cã tractata: vt & acerrimus in Cepionis ĩuidia renouãda: et ĩ meis moribꝰ erga meos neceſſarios declarãdis mãſuetiſſimꝰ viderer: ita magis affectis aĩs iudicũ: q̃ doctiſ tua ſulpiti ẽ a nobis tũ accuſatio victa. Hic ſulpitiꝰ. Vere hercule inq̃t iſta cõmẽoras. nã ego nihil vnq̃ vidi: qđ tã e manibꝰ elaberetᷣ: q̃ mihi tũ ex collapſa illa cã. quũ. n. quẽadmodum dixiſti: tibi ego nõ iudiciũ: ſ; incẽdiũ tradidiſſe; qđ tuũ pncipiũ dii ĩmortales fuit: q timor: q̃ dubitatio. q̃nta hæſitatio tractuſq; verboꝝ. Vt illđ initio. qđ tibi vnũ ad ignoſcẽdũ hoĩes dabãt: tenuiſti: te ꝓ hoĩe pneceſſario q̃ſtore dicere tuo: quã tibi primũ munuiſti ad te audiendũ viã. Ecce aũt quum te nihil aliud ꝑfeciſſe ſe arbitrarer: niſi vt hoĩes tibi ciue; improbũ defendenti ignoſcendũ ꝓpter neceſſitudinẽ: arbitrarentᷣ: ſerpere occulte cœpiſti. nihil tũ aliis ſuſpicãtibus me vero iã ꝑtimeſcẽte vt illã nõ norbani ſeditionẽ ſed illã popu. ro. iracũdiã neq; eã iniuſtã: ſed meritã ac debitã fuiſſe defenderes. Deinde q locus p̃termiſſus ẽ in cepionẽ vt tu illa oĩa: odio: inuidia: miſcđia: miſcuiſti. neq; hęc ſolũ in defenſiõe: ſed etiã in ſcauro: cæteriſq; meis teſtibus: quoꝝ teſtimonia nõ refellendo: ſed a cũdem impetũ ppl̃i cõfugiẽdo refutaſti: q̃ quũ abſte mõ

ita cõcludit hoc mõ: o Sulpiti vicimus accuſationẽ tuã quã intenderas aduerſus Norbanũ: auditoꝝ animos diuerſis affectibꝰ verſando magis q̃ docẽdo. Iudices. n. ꝓpe cauſam nouerãt vt doceri nõ eſſet opꝰ. Affectis. Duplici rõne. nã affectꝰ dr̃ oĩs animi motus: vnde etiã græci   appellãt: qđ ſi ſi latinæ exprimere volueris ꝓprie paſſionẽ appellabis: ergo affectis. i. indignatione aduerſus Cepionẽ: & cõmiſeratione aduerſus meipm̃. Hic Sulpitius. Nũc ſulpitiꝰ rñdens Antonio affirmat ſimul nunc & admiratur quõ illã cauſam. C. Norbani aduerſus tantũ incendiũ obtinuerit. Hic tũc. Vere hercule nihil abs te falſũ narratũ ẽ oĩa vera eſſe teſtificor: q ꝓpe q experiẽdo ita eẽ cognoui. Nihil vnq; ex his fuit q̃ egerim videlicet in foro qđ mihi ita neſcio quo pacto elaberetur: quũ illum ꝓpemodũ damnatum eẽ crederem. Elaberetᷣ. i. fugeret. Quuʒ eñi quemadmodum. Incipit nunc Sulpitius narrare. quæ in antonio circa agẽdã cauſam Norbani admiratꝰ fuerit: quũ ea ille iuenit quæ a minori cura ad maiorẽ metũ animos iudicũ traduceret. Qđ. i. quale tuũ principiũ: & cætera. Quũ mea ĩquit actio in. C. norbanũ iſtar incendii videretᷣ: potius q̃ iudicii: icredibile ẽ quantũ in ipo orõis ingreſſu oĩm aĩos excitaueris: qui ſuſpitionẽ interdũ faciebas maioris p̃iculi: nonnũq; ſuſpẽdendo orõem: admonebas iudices ne abſoluendo Cepionẽ populũ dãnarent: & pleraq; eiuſmoi. Principiũ: exordiũ. Dii immortales admiratiue dixit. nõ exclamatiue. Quis timor: q̃lis timor quẽ ſimulabat quũ diceret vereri ſe q̃ nam illiꝰ cauſæ iudiciũ euaderet: in q̃ maius aliqđ ageretur q̃. C. Norbani ſalus. Dubitatio: quis exitus iudicii futurus eſſet: i quo factũ populi romani cum Norbani cã coniũgeretᷣ: quaſi temeritatẽ populi timeret. Tractuſq; verboꝝ. i. verboꝝ interualla q̃ ſimilima ſũt dubitãti & p̃cauẽti periculũ. Vt deinde. Qđ tibi. i. tibi vnũ relictũ erat: quia quẽadmodũ & ipſe ſuperiꝰ dixit: hoc i illa cauſa tantũmodo honeſtũ erat: vt diceret ſe ꝓ hoĩe q̃ſtore & amico cauſam dicere. Quã viã. ſ. q ꝓ neceſſario diceres primo quidẽ viam quandam feciſti. Ecce autem: ſed quũ iudicibꝰ ꝓpe modũ ꝑſuaſiſſe videreris vt tibi ignoſceretᷣ: vt ꝓ. C. Norbano diceres: & ſi ſeditioſa: vt illi putarent: viro tamẽ tibi neceſſitudine deuincto. Cœpiſti ſenſum ad cauſam igredi & quũ cæteri nihil aliud ſuſpicarentᷣ: & ego qui te noſſem: ſuſpicarer iam tum te aliud agere: nihil me fefelliſti. Nã populi romani iracundiã iuſtã & debitã eſſe oſtendiſti. Serpere. i. latenter ingredi. Occulte. i. clam: ac pedetentim. & bene addit occulte vt oſtenderet Sulpitius hanc Orationẽ Antonii fuiſſe cõpoſitam maiori artificio. Nihil: Quia nouerã conſuetudinẽ tuã: & primũ id me iam ſuſpicari faciebat illud futurũ: qđ poſtea euentus docuit: vt oĩa quæ dicerentᷣ a Norbano facta ad populum trãſferes. Arbitror vnum eſt ex his verbis: q̃ apud antiquos cõmunia fuerant nũc autem apud nos deponentia ſunt. Serpere iſinuare ad cauſam. Meritã ac debitã: bene dixit: nã qđ quiſq; meretᷣ: id ei debetᷣ. Qui locus a te p̃termiſſus ẽ. q. d. nullus. Odio. ſ. flagitii in fuga. Inuidia audaciæ: in repetẽda patria. nã primo quidẽ odiũ illud cõcitare poterat: q turpiter fugiſſet: ſed nõ minꝰ iuidiæ. q amiſſo exercitu ſe in patriã recepiſſet. Miſericordia: i. C. Norbanũ: q quũ antea tri. ple. populo fuiſſet ipe vt iuſtã iram vlciſceretᷣ: nunc ab amicis deſeratᷣ. Miſcuiſti: miſtũ tractaſti. Neq; ſolũ Et hoc nõ ſolũ feciſti ĩ cõfirmatione & cõfutatiõe verũ etiã in teſtibꝰ: quos refellere ſtudebas ĩ his quæ aduerſus eos dicebas: plena odii & inuidiæ in Cepionem: & miſerationis in. C. Norbanum. Nam hic Scaurus teſtis productus in. C. Memmium: & Flauium repetundarum: & in. C. Norbanum maieſtatis nihil omnino profecit. quamuis magnæ vir auctoritatᷣ eſſet: & religionis: q̃ præcæteris præditus eſſe videbatur. Refellendo: ſcilicet rationibus: neq; enim nega

haſ:qđ negari nō poterat. Nā. C. Narboni tri. plæ. cōcione ſeditionē factā eē cōcedebat: quū ppl's me
rito ſuccēſceret Cepioni: q̄ quū amiſiſſet exercitū ipē turpi fuga euaſiſſet. Quæ quū abs te. Hæc oīa q̄
in cā illa pſeciſti: quū abs te pauloaū exponerent̄: cā mihi vim hīc videbant̄ vt ſatis haberem: ſic ea de
darari: nec ꝓpterea artificiū aliqđ deſiderarē. Iſta ipam vicꝫ poſſe hæc efficere: vel ſcire: aut vſura: vt exer
citatione mihi ſatis magna doctrina eſſe videbat̄.
ATQVI. Qnquidē inqt Antoniꝰ: hæc vobis cōprobant̄ q̄ dixi: cætera ꝓſeq̄mur q̄ ſupſunt: vt intel
ligatis oīa: q̄ nos vſu potiꝰ & exercitati
one q̄dam facere ſolemꝰ q̄ꝫ artificio.
Et eſt vndecimū caput quo ſint affectꝰ
ab oratore tractādi: & qua rōne ingene
rari auditoꝝ anis poſſint paſſiōes: quæ
a græcis appellāt̄. Poſtremo po
nit q̄ cōciliādoꝝ: & cōcitādoꝝ amicorū
cōuenientia ſint: & differētia. Nā ꝑcipiē
tis illud ē potiſſimū docere nō mō qđ
ſit faciēdū: ſed etiā quō quicꝫ ſit facien
dū. Equidē primū cōſiderare. Pria qui
dem ps eſt: vbi docet duo tpa eē in qui
bus auditoꝝ animi cōmouēdi nō ſunt.
Vnū tps: quū adeo exilis ē res de q̄ agi
tur vt verbis extolli nō poſſit. Alterum
quū ani iudicū adeo a nobis alienati ſūt
vt nulla poſſint orōne moueri. Atq̄ di
xit: docēdos: cōciliādos: & mouendos
eſſe auditorum anios: & de primo qui
dem ꝑcepit: vbi dixit: quēadmodū do
cere poſſimus auditoꝝ anios in confir
māda cauſa nr̄a & refellēda aduerſarioꝝ
deinde dixit duo reliq̄ eſſe. ſ. cōciliare &
mouere. Hactenꝰ quibꝰ in cauſ faciēdū
ſit declarauit. nūc aūt quō id fieri poſſit
ꝑcipere inſtat. Spectare. i. maxīe ſolemꝰ
ꝓbare vt Ci. i hortēſio. nō igr̄ ꝓbi in ſin
gulis verbis ſpectādi ſunt. i. ꝓbādi. Do
cuit eīn iā nos lōga vita: & hoc ſicut cæ
tera nobis oñdā. nō q ea artificio quo
dā ꝑceperim: ſed vſu & exercitatōne: &
re ipa experiēdo cognoueri. Vſus ex
periētia. Teneremꝰ diſceremꝰ. Eqdē
primū. Hic incipit primū huius capitis
mēbꝝ. in quo dicit duo tpa eē. quibus
tentādi nō ſunt auditoꝝ ani. Primū eſt:
quū exilis ē cā q̄ verbis amplificari nō
pōt. Alteꝝ eſt quū auditoꝝ ani a nobis
alienati ſunt: vt nulla orōe flecti poſſint

cōmēorarēt̄: eadē nulla ꝑcepta deſiderabā iſtā
eīn ipam demōſtrationē defenſionū tuaꝝ abs te
ipo cōmēoratā: doctrinā eē nō mediocrē puto
Atq̄ ſi ita placet inqt trademꝰ etiā q̄ nos ſeq̄ in
dicēdo: q̄ꝫ maxīe ſpectare ſolemꝰ: docuit eīn lō
ga iā nō vita: vſuſq̄ reꝝ maxiaꝝ: vt qbꝰ rebꝰ aī
hoim mouerēt̄: teneremus. Equidē primū cōſi
derare ſoleo: poſtulet ne: cā: nā neq̄ pariꝰ ī rebꝰ
adhibēdi ſūt hæ dicēdi faces: neq̄ ita aīatis hoī
bus: vt nihil ad eoꝝ mētes orōne flectēdas ꝓfi
cere poſſumus: ne aut irriſiōe aut odio digni pu
temur: ſi aut tragædias agamus ī nugis: aut con
uellere adoriamur ea q̄ nō poſſint cōmoueri: nā
qm̄ hæc fere maxīe ſunt ī iudicū anis: aut quicū
q̄ illi erūt apud quos agemus: orōne moliēda:
amor: odiū: iracūdia: inuidia: miſcđia: ſpes: læti
cia: timor: moleſtia ſedimus amorē conciliari: ſi
id iure videamur: quod ſi vtile ipſis: apud quos
agas: defendere: ſi aut pro bonis viris: aut certe
ꝓ iis: qui illis: boni: atq̄ vtiles ſint laborare: nā
q̄ hæc res amorē magis cōciliat: illa virtutis de
fenſio charitatē: pluſq̄ ꝓficit: ſi ꝓponit̄ ſpes vti
litatis future: quā præteriti bn̄ficii cōmēoratio
Enitēdū eſt: vt oñdas in ea re quā defendas. aut
dignitatē ineſſe: aut vtilitatē. eūq̄ cui concilies
hūc amorē ſignifices: nihil ad vtilitatē ſuā retu
liſſe: ac nihil oīno feciſſe cā ſua. Inuidetur enim

Faces: quibꝰ odiū: iuidia: ira: indigna
tio cōcitat̄. Paruis anguſtis atq̄ exilibꝰ
Aiatis. i. indignatis: alienatis a nobis hoībus. Flectēdas q̄ſtū ad cōciliādū. Aiatis. i. ita diſpoſitis.
Irriſione. Si in re pua indignationē cōcitare voluerimꝰ. aut ſi ab alienatis auditoꝝ anis beniuolētiā
cōcitare voluerimꝰ. Sic Ci. in arte veteri. Nā ab alienatis ſi pſpicue pax & beniuolētia petat̄: non mō
nō minuit̄: ſed auget̄ & inflāmat̄ odiū potiꝰ. Tragœdias. i. deteſtāda ſcælera: q̄ ꝓprie ſunt tragicoꝝ:
nā in eiuſmōi rebꝰ tragœdia verſant̄. Tragœdias. i. āplificatōes criminū: q̄lia tragici tractare ſolēt. In
nugis. i. in puis & exilibꝰ rebꝰ. Couellere. Trāſlatio ſūpta ē ad emoliētibꝰ aliqđ q ſi mouere non pn̄t
multominꝰ euertere poterūt. & argumentū intēdit ſi auditoꝝ ani moueri nō pn̄t: quō vincent̄? Nā
qm̄ ꝓbat qđ ſupius dixit. Dicit ei vere aios acriter infenſos nō eē ſollicitādos: ſed tūc vicꝫ quū tracta
biles fuerit. Tractabiles aūt erūt: ſi nihil dicemꝰ qđ eoꝝ qui audiūt aios offendere poſſit: Apđ quos
agemꝰ: qa nō ſp apud iudices oramꝰ: ſed nōnūq̄ apđ pplm: nōnūq̄ apđ impatorē: plærūq̄ apđ ſenatū.
Amor vicꝫ ſi beniuoli fuerint aduerſariis nr̄is. Odiū oñderint clietes nr̄os. Iracūdia pari rōne. ſ.
in malos. Inuidia. in potētes. Miſcđia: in calamitoſos. Spes cōmodi alicuiꝰ. Læticia: parti iā cōmo
di. Timor periculoꝝ. Modeſtia: calamitatū. Vtile: & qm̄ ꝓpoſuit amorē. odiū: iracūdiā: miam ſpem
&c. Nūc oñdit quō inuidia: amor: & ſinguli deīceps affectꝰ ordine tractent̄ quo ꝓpoſuit. Sētimꝰ pri
ma hec rō ē cōciliādi auditoꝝ aios ſi oñdemꝰ velle ea defendere q̄ illꝭ grata eē itellexerimꝰ. Apđ quos
agas: & idē qđ ci. ꝑcipit i arte. ſi q̄les fuerimꝰ i eos q audiūt: oñderimꝰ. Si aut ꝓ viris. Simpliciter hoc

cōmodis boīm ipoꝝ:ſtudiis aūt ipoꝝ cæteriſ cō
modāti fauetᷣ. Vidēdum q̄ꝫ boc loco:ē ne quos
nos ob bñ facta diligi volem⁹:coruꝫ laudē:atq̄ꝫ
gl̃iam cui maxīe iuideri ſolet.nimis efferre vide
amur atq̄ꝫ biſdē bis ex locis & odiū in alio ſtrue
re diſcem⁹.& a nobis ac nr̄is dimouere:eadēq̄ꝫ
bæc gn̄a tractāda ſunt ī iracūdia:vl̄ excitāda:vl̄
ſedāda. Nā ſi qđ ipis q audiūt pnitioſum:aut in
utile ſit:id factū augeas odiū creatᷣ:ſin qđ aut in
bonos viros aut ī eos quos mīme q̄ſq̄ꝫ debuerit
aut rēpublicā:tū excitatᷣ:ſi nō tā acerbū odium
tn̄ aut inuidiæ.aut odii nō diſſiliſ offenſio.Tēti
mor icutitᷣ:aut ex ipoꝝ picul̄.aut ex cōib⁹ inte
rior ē ille ꝓprius ſꝫ bic quoq̄ꝫ cōis ad eādē ſilitu
dinē ē pducēdus.Par atq̄ꝫ vna rō ē ſpei lætitie.
moleſtiæ ſꝫ baud ſciam an acerrim⁹ lōge ſit oim
mot⁹ iuidiæ.nec min⁹ viriū op⁹ ſit ī ea cōprimē
da q̄ꝓ excitāda.Inuidēt āt boīes:maxīe pib⁹ aut
inferiorib⁹ quū ſe relictos ſentiūt.illos āt dolēt
euolaſſe:ſꝫ etiā ſupiorib⁹ iuidetᷣ ſæpe vebemēter
& eo magis ſi ītolerāti⁹ ſe iactāt & eq̄bilitatē iu
ris p̄ſtātia dignitatis aut fortune ſuæ trāſeūt que
ſi inflāmanda ſunt.maxime dicēdum eſt nō eē
virtute para:deinde etiā viciis atq̄ꝫ pc̄tis tum ſi
erūt boneſtiora.atq̄ꝫ g̃uiora:tn̄ non eſſe tanti vl
lā merita q̄ꝓta inſolētia boīs q̄ꝓtumq̄ꝫ faſtidium.
Ad ſedandū āt magno illa labore magnis picu

eſt ſi ꝓbitate p̄diti fuerit:aut certe ſi ēt cōmodo fuerint alicui ex bis apud quos cā agetᷣ. ꝓ iis.i.qui ſint illis cōmodo futuri: aut etiaꝫ iā fuerint. Hæc res vicꝫ ꝓ illis laborare:qui ſint boni & illis vtiles. Fieri nō pōt:ſi q dē audiuerit nos ꝓ bis dicere quos bonos eē:& vtiles ſibi fore ſenſerit:qui coꝝ beniuolētia:& amor nobis cōciliet. Illa vicꝫ qū ꝓ bis laboram⁹.qui ſimpliciter boni ſunt. Vtilitatis future:ad id refertᷣ qđ dixit:qui illis boni ſint & vtiles. Illa virtutis defenſio.i.defendere bonitatē:boc ptinet ad bonos viros nā ſi boni ſūt:ex eo boni eē cognoſcūtᷣ:q̄ꝛ de rep.aut de aliq̄b⁹ priuati benemeriti fuerit. Eni tēdū Nūc ponit quō a re ipa:& dictib⁹ nr̄is beniuolētiā auditoꝝ cōparare poterim⁹:de re digna dicere.i.q̄ nō cōtemnēda ſit:aut de vtili que ſit appetēda.

Eū:clientē tuū nūq̄ꝫ egiſſe aliquid ſui cōmodi cā. Cui cōcilies i.cui bāc beniuolētiā cōpares. Ac oio i.in omī actione ſua nibil vnq̄ꝫ ad ſuā vtilitatē:ſed ad cōem ſemper retuliſſe. Inuidetᷣ ei commodis: Et reddit cām:cur oñdere debemus eā in eſſe clietibus nr̄is virtutē:vt non ſuaꝝ vtilitatū:ſꝫ cōmuniū rōem babuerit. Qđ ſi ipm dixerim⁹:magnificuꝫ p̄ſtantē gl̃ioſum inuidia poti⁹ pareret ſꝫ ſi ſollicitū:ſtudioſuꝫ:induſtriū fuiſſe oñdem⁹:& bec oia ad cōem vtilitatē accōmodaſſe tūc illā beniuolētia cōplectentur auditores. Dignitatē:ne cōtemnatᷣ. vtilitatē:ne negligatᷣ. Nibil ad vtilitatē .i. nibil vtilitatis cā feciſſe. Moderandis vt ſtudio moderato fuerit i bis q̄ ad ſe ptinuerit. Vidēdū Ex boc p̄cipit diligēter eē aīaduertēdū:ī quo plærīq̄ꝫ fallūtᷣ. Quū eīm beniuolū auditorē facere voluerint nōnūq̄ꝫ virtutes eius extollere laborāt i quo ſolet incē odiū poti⁹ & iuidia eoꝝ q audiūt:aut q̄a nō credūt:aut ſi credūt:iuidere incipiūt:quum ſe talia cōſequi non potuiſſe videāt. Hoc:vicꝫ vbi agitᷣ de virtute dictis:cōſiderādū ē ne modū in excolēda ei⁹ virtute trāſgrediamur. Diligi.i.q̄bus beniuolētiā ob bñfacta eoꝝ cōpare voluerim⁹. Cui maxime iuideri.i.bii maxia ſolet iuidia.

Atq̄ꝫ biſdē. Incipit nūc de odio dicere qūo poſſim⁹ ī aduerſarios nr̄os odium cōmouere:nā qui locos inq̄t tenuerit:quibus a ſe odiū repellat:tenere eos etiā poterit q̄bus ī aduerſarios cōcitet: & recte quidē:nā eadē eſt cōtrario diſciplina. Iracūdiæ:cōcitāda:ſi oñderīmus ad aduerſarios nr̄os ꝓpria ſpectaſſe cōmoda & nō cōia. Sedāda:ſi cōtra demōſtrauimus nos ſp vtilitatis cōis:nō nr̄e rōnē babuiſſe. Nā ſi:& ꝓbat tā dē eē rōem ſedādi:& cōcitādi odii Nā ſi volueris in q̄t odiū cōmouere cōtra aduerſarios:op⁹ ē vt pnitioſū aliq̄d & iutile augeas qđ dicas ab aduerſariis tuis eē cōmiſſuꝫ:ſicut e diuerſo ī beniuolētia cōpanda oñdebas id defēdere:qđ ſalubre eēt & vtile auditorib⁹. Pernitioſū:exicioſū:piculoſū. Inutile reb⁹ eoꝝ q audiūt:bec iter ſe drn̄t:nā pnitioſū ad ſalutē corpis ptiet.iutile ad res externas. Augeas fc̄m:p āplificationē exaggeres:qđ i bonos deliq̄rit aduerſarii ī eos:ī quos mīme q̄ſq̄ꝫ debuerit:vt ī pentes:ī cognatos:ī amicos. Quū.n.dicim⁹ aduerſarios nr̄os:aut boīs viris iiuſtos fuiſſe aut amicis p̄fidos abomiantᷣ oēs Si nō tā acerbū odiū:tn̄ aut iuidiæ aut odii ñ diſſiliſ offēſio.nā fcat nā ex iuidia odiū ex odio ira naſcitᷣ. Nō diſſiliſ:iræ ſiue odio.qđ cōcitatᷣ ex aduerſarioꝝ iiuria:vl̄ cōtūelia ī eos ipos q audiūt. Hactē⁹ de iracūdia nūc de tiore dicit q pl̄imū valēt ad cōcitādoſ auditoꝝ aīos Timor iq̄t ſilr ex ꝓpriis:& cōib⁹ picul̄ excitatᷣ. Sꝫ ꝓpri⁹.i q de ꝓpriis reb⁹ ē:iterior ē:q̄a vicꝫ alti⁹ iſidet Hic q̄ꝫ cōis.ſ.timor ad eādē ſilitudinē pducēd⁹ ē:vt ſicut iiuria ꝓpria acerbior ē q̄ꝫ cōis ita tior de priuatis reb⁹ vebemētior ſit q̄ꝫ de cōib⁹.q̄uis ei ille magis moueat: bic tn̄ nō diſſilr mouet Par:atq̄ꝫ vna rō ē ſpei:leticie:moleſtie. Quia ſilr boīs ꝓpriis atq̄ꝫ cōib⁹ mouetᷣ Contra vero malis itē ꝓpriis & cōibus mouetᷣ moleſtia. Eſt āt futuri boni ſpes p̄ntis leticia:ſicut motus futuri mali:moleſtia ſiue dolor p̄ntis. Par atq̄ꝫ vna rō:par quātitas eſt vna q̄litas.i.vi & ſimilitudi

ne eadē. Leticiæ: geſtiētis: vicꝫ que cōficiť ex bonis p̄ntibꝰ. nā ſpes futuroꝝ eſt vt diximꝰ: ſicut timor maloꝝ de hmōi affectibꝰ plenꝰ in tuſculanis q̄ſtionibꝰ tractať: & nos ibidē plura ī mediū duximꝰ: q̄d in nr̄is cōmētariis videri licet. Sed aut ſciā. Quū de multis affectibꝰ tractaret: q ſolēt ac debēt audito rū aīs ingnari vt eos ad cōmoda cauſe nr̄e trahamꝰ: dicit oīm maximā eē iuidiā: ſiue icitata iā ab aduerſariis ſedāda nobis Et oñdit qbꝰ ī pſonis maiorē vim iuidia hr̄e cōſueuerit. & quo pacto inciteť ſi nō fuerit: aut ſedeť: ſi iā exuſcitata ſit. Haud ſciā: aſi diceret dubito

lis eē pta: nec ad ſuū cōmodū: ſꝫ ad alioꝝ eē col- lata ſeſeq̄ ſi q̄ gl̄iam pepiſſe videať. tn̄ & ſi ea. n̄ ſit iniq̄ merces piculi tn̄ ea non delectari totā q̄ abiicere atq̄ deponere. Oīnoq̄ pficiēdū ē. q̄m plæriq̄ ſūt iuidi: maxieq̄ ē hoc viciū puagatū. Inuideť āt pſtāti florētiq̄ fortūe vt hec opio mi nuať: & illa excellēs opione fortūa cū laboribꝰ & miſeris pmixta eē videať: Iā mia moueť. ſi is q audit: adduci pt. vt illa q̄ de altero deplorētur ad ſuas res reuocet q̄s aut tulerit acerbas: aut ti meat aut ītuēs aliū crebro ad ſeipm reuertať ita tū ſingl̄i caſus hūanaꝝ miſeriaꝝ guiter accipiūť ſi dicūť dolēter. tū afflicta & pſtrata virtꝰ maxi me luctuoſa ē. Et vt ille altera ps orōis q̄ pbita tis cōmēdatōe boni viri debet ſpēꝫ tueri leniſ: vt ſepe iā dixi atq̄ ſūmiſſa. ſic hec q̄ ſuſcipiť ab ora tore ad cōmutādos aīos hoim. atq̄ omī rōne fle ctēdos. itēta ac vehemēs eē debet: ſꝫ ē q̄dā in his duobus generibꝰ quoꝝ alteꝝ lene: alteꝝ vehe mēs eſſe volumus difficilis ad diſtinguēdum ſi militudo. Nā ex illa lenitate q̄ cōciliamur iis: q

Acerrimꝰ. i. aſprimus oīm. Sit in ea. ſ. inuidia. i. dubito an maiori vehementia vicꝫ dicēdi opus ſit ad incitādā inuidiā q̄ ſi excitata fuerit ad ſedādā: nō minus em̄ laboris habebit orator ī ſedāda inuidia ſi cōtra clientē ſuū incitata fuerit: q̄ incitādā cōtra aduerſarios ſi eos in odium ducere volemꝰ. In ea cōprimēda. inuidia ſi aduerſus nos incitata fuerit ſ. Excitāda cōtra aduerſarios nr̄os ſi nulla fuerit. Inuidēt aūt hoies. Dicit āt inuidiā ſolere vim maximā hr̄e iter pares ſed nōnūq̄ inuidia ſolet eē aduerſus inferiores: quū pſertim illi videbunť ab iferiori gradu ad ſupmū euaſiſſe. & hoc contra opionē eoꝝ qui exiſtimāt inuidiā tm̄mo dici deberi inter ipares. Paribus inter pares potiſſimū ſolet eē inuidia. Aut inferioribꝰ. i. quū ſe victos eē ſentiūt ab his q erāt inferiores & ē trāſlatio ſūpta a curſoribꝰ quoꝝ qui tardiores ſunt a velocioribꝰ reliquūtur. Relictos ī ſupatos dignitate & fortuna. Illos: inferiores. Euolaſſe viciſſe. Inuidetur ſæpe. Sed nō ſolū paribꝰ. aut inferioribꝰ: ſed etiā ſupioribꝰ ſæpe vehemēter inuideri ſolet. Eo magis. i. acrius & hec maior iuidiæ cā ſiqui ſupiores fuerint oſtatione ac iactātia q̄dā gl̄ienť: & neminē ſibi eq̄lē patiantur. Se iactāt. i. oſtant arrogātiꝰ vi eoꝝ arrogātiā tollerare nemo poſſit. Acq̄bilitateꝫ vicꝫ vt

non contenti equo iure cū aliis viuere plus aliquid aliis hr̄e voluerint. Dignitatis ad induſtriā. Fortunæ ad externa bona magis ſpectat. Quæ ſi inflāmanda. Quid igiť faciēdū erit oratori. quū hæc preſtantia dignitatis & fortunæ videbiť ineſſe aduerſariis nr̄is ſi incitare in eos voluerimꝰ auditores. Inflāmanda: ſi inflāmatione. i. cōcitatione vtēdū eſt dicemꝰ dignitatē illā: nō virtute ſed diuitiis potius eſſe compatā. Viciis vicꝫ rapinis: aſtutia calliditate: dolis: q̄ oia ſolent plerūq̄ maxias opes acqrere. Viciis: q̄d eſt acrius. Tum. Si poterimus inquit oñdere fulgorē illū dignitatis: & fortune cōparatū eſſe viciis. plurimū valebit ad cōcitandā in aduerſarios nr̄os inuidiā: q̄ ſi honeſte adeo erūt: vt rep hēdi nō poſſint: tūc dicemꝰ eos inſolētes: maioreq̄ eoꝝ eē ſupbiā: q̄ hūmerica. Honeſtiora: vicꝫ ſi bona virtutis erūt: & igenii: q̄ plꝰ grauitatis: & auctoritatis hn̄t. Grauiora. ſ. q̄ ſint bōa fortūæ. Ad ſedādū. ſꝫ ſi ſedare voluerimꝰ inuidiā clietes nr̄os econtrario dicemꝰ ſiq̄d gloriæ habebūt. eā ſūmo laborē ſūmaq̄ induſtria compaſſe. Illa: vicꝫ virtus: & ingenii bona. Deinde quū ad hāc dignitatē veniſſet: nōnem habuiſſe: & quū oſtēderimus hoc inſtitutū eſſe clientū nr̄oꝝ facile inuidiā: ſi qua fuerit lenire poterimus: Collata: Et id eſt ē q̄ magnā gl̄iam cōſecuti ſunt: quia hæc ſua bona ſp cōtulerūt ad alioꝝ cōmoda potius q̄ ad ppria. Tamē & ſi ea nō ſit iniqua merces. ſ. gl̄ia: q̄uis merces nō ſit piculi nō contēnēda: nunq̄ ea tn̄ oblectatos fuiſſe: quin etiā ab ea q̄tum potuerint ſe abdicaſſe dicemꝰ. Oīnoq̄ pficiendū eſt. Et illud inquit p̄cipue oratori faciēdū eſt. vt opio illa gloriæ: q̄ de clientibꝰ nr̄is habeť q̄tū fieri poſſit minuať. Naturale em̄ quō eſt vt ſemper magnis viris: magniſq̄ rebus inuideať. Inuideť autē quoniā pars maior hoim hoc inuidiæ vicio laborāt: ideo dixit peruagatū. Præſtāti meliori: & altiori fortunæ. Minuať: vt ſi dicamus. Nō eſt ita iudices. vt vulgo arbitrantur. beata preſtantium virorum vita. Nam ſiquis intueri poſſet curas: & ſollicitudines: quas quotidie patiūtur facile intelligeret moleſtiæ plænam eſſe: & hoc q̄tum quidē ad conciliādos auditorū aīos pertinet. Iam miſcdia nūc præcepta miſcdie mouendæ tradere incipit. Plurimū inquit confert ad miſcdiam cōmouendam auditoribus ſi oſtendere poſſumus his calamitatibus affici clientes noſtros qbꝰ aliq̄n affecti ſunt hi q audiūt. Is qui audit. i. auditor: vt ſiquis apud Qu. Metellū diceret reſtituendū eſſe Cice. Nam & ipe

Metellus ex ciuitate pulſus fuerat de. inde ſūma laude reuocatus ſiquis vellet miſeriā cōmouere diceret. Scis metelle oīm æquiſſime iudex quāta fuerit Cice iniuria qui & ſi bñ de rep. meritus fuerat patria tñ caret quā de pnitioſoꝝ manibus eripuit quāta p̄ter dignitatē p̄terq̄ meritū ſuū incōmoda perpeſſus ſit nō opꝰ eſt orōne proſequi ſatis ſupq̄ſatis exptus es ipe hmōi caſum & indignitatē.
Vt illa: vt in deplorāda alteriꝰ miſeria ſuæ ipius reminiſcatur. & ꝓpterea vehemētius cōmiſeret̄ præſertim ſi talia cū dolore pronūciētur. Nā calamitas grauior æſtimat̄: ſi virtus cōtumelia indigne affecta oſtēditur. Singuli: quicūq̄ illi fuerint.
Accipiūtur. i. grauiter audiūtur. Si dolenter. nā oportet orōem nō verba ſolū hēe plena miſeriā ſed ipam quoq̄ vocē remiſſam: ac lenā: & vna cū rebus ꝓnūciatio coueniat. Afflicta debilitata. Vt illa ſenſus breuis quēadmodū inquit leni orōni vtēdum eſt. quū virtute cōmēdamus ita vehemēti orōne quū vicia iſeqmur. Spēm imaginē. Lenis: ipſis verbis. Sūmiſſa: ipſa voce. Cōmutandos. i. ꝑturbandos. Intēta. opponitur leni. Vehemēs: opponit̄ ſubmiſſæ. Sꝫ eſt q̄dam. Vidiſtis quō præcepta Cicero tradiderit: & cōciliandi auditoꝝ animos: ſi forte nobis infeſti fuerint: & ex uſitādi: ſi aduerſariis nr̄is beniuoli eē videbūtur nūc docet eē q̄dā ganus orōnis: qđ ex vtroq̄ cōficit̄: & contētione vicꝫ & remiſſione orōnis: in quo diſſilitudo q̄dam ineſt: quā nemo facile dinoſcere pt̄. Senſus eſt. Quū inquit lenitati acerbitas: & acerbitati lenitas ꝑmiſcent̄ diſſilē q̄dam ex diuerſis generibꝰ orōnis naſcit̄: qđ non facile diſcerni poteſt.
Lenitate. ſ. orōnis genꝰ cōciliandi. Vehemēs. ſ. orōis genꝰ concitādi. Difficil̄ quū alteꝝ alteri ꝑmiſcet̄. vt lenitati acerbitas & acerbitati lenitas. Nā ex illa lenitate quū auditoꝝ anīos cōciliamꝰ nobis. Ad hāc vim acerrimā. i. ad aſprimā contentionē dicēdi. Vim vehemētiam qua auditores cōcitamꝰ. Influat oportet. i. neceſſe eſt: vt non nihil acerbitatis huic lenitati cōiungat̄. Ex hac vi. i. vehementia & contētione orōnis: quū auditores anīos nobis conciliamꝰ. Inflāmandum: incitādum. Animi aliquid. i. ad aliquid impetus: & ſpūs. Neq̄ ē vlla diuerſis modis idem dicit quo intelligatur: ne forte obſcurior nonullis videat̄. Neq̄ ē vlla. i. nulla magis ordinata & cōpoſita orō ē. Aſpitas cōtētionis. i. acerbitas acrimoniæ q̄ in voce conſiſtit. Hūanitate: lenitate ipſius oratoris. Remiſſio: alia pars q̄ conciliamꝰ auditorū animos & leni orōne vtimur. Grauitate: aſperitate: quæ potiſſimū in voce cōſiſtit vt diximus. In vtroq̄ aūt gn̄e. h. d. in vtraq̄ orōne. & leni & citata debemus tardius aggredi pricipia exitus vero continēter ac ꝓlixe tractare: Vis orōnis. Contētio vocis. Et hoc in illo gn̄e qđ eſt cōmouēdi & in hoc qđ eſt cōciliandi dixit plurimū valere mores. Et principia tarda ſunt. i. pedetētim inquit debemus ſubire pricipia. & quū ea ſubierimꝰ continētur ac ꝓlixe tractare. Spiſſi. denſi. vt Virg. Scrobibus ſupabit terra repletis. Spiſſus ager. i. denſus: nonnūq̄ tardū. vt apud plautū. Spiſſuꝫ: hoc in amāti dicere veniet nī ſi venit. Producti: ꝓlixi. Nā neq̄. Reddit rōem: qa ſil' ac orōnē exordii cœperimꝰ non ſtati ad concitādos: ſiue conciliādos auditoꝝ aīos accedere debemꝰ: ſꝫ pedetētim demū rebus ꝓpoſitis: q̄ ꝓpria ſūt cauſæ: ad vtrūq̄ viā quādā facere debemꝰ. Abeſt. n. Ratio. n. vel concitādi vel conciliādi nihil ad cām ꝑtinet. Nā extra cām ſumit̄: vel a moribꝰ & vita ſi conciliare vel a ſupbia & opibꝰ ſi cōcitare volueris & ido his in exordio ſupſedemꝰ: quia auditores ī ipius orōis exordio audire cupiūt qđ ad cām pertinet. deinde ad cōmouēdū & conciliādū accedere debemus. Qđ. i. cām. Cauſa em̄ ꝓprie eſt iudicū. in qua oīs coꝝ animꝰ intētus eſt: vt cā cognita iuſtius iudicare poſſint. Non em̄. non em̄ ita ſe hꝫ cōcilia

audiūt ad hāc vim acerrimā: q̄ eoſdē excitamꝰ īfluat oportꝫ aliqd. & ex hac vi nōnūq̄ anī aliqd influēdū ē illi lenitati: neq̄ ē vlla tpatior orō q̄ illa q̄ aſpitas cōtētōis oratoris ipiꝰ hūanitate condit̄. Remiſſio āt lenitatis q̄daꝫ ḡuitate & cōtētione firmat̄ ī vtroq̄ autē gn̄e dicēdi & illo: ī quo vis atq̄ cōtātio dicēdi q̄rit̄: & hoc qđ ad vitā & mores accōmodat̄. & pricipia tarda ſūt & exitus tū ſpiſſi & ꝓducti eē debēt. Nā neq̄ aſſiliēdū ſtati eſt ad illđ genꝰ orōis: abeſt. n. totuꝫ a cā & hoīes priꝰ illđ ipm qđ ꝓpriū ſui iudicii ē audire deſiderāt neq̄ quū ī eā rōnē ingreſſus ſis: celeriter diſcēdū eſt. Nō. n. ſicut argumētū ſil' atq̄ poſitū ē arripit̄ alterūq̄: & tertiū poſcit̄ ita miam aut īuidiā aut iracūdiā ſil' atq̄ intuleris poſſis cōmouere. Argumētū. n. rō ipa cōfirmat: q̄ ſil' atq̄ emiſſa ē adhæreſcit. Illud āt genus orōnis nō cognitionē iudicis: ſꝫ magis ꝑturbationē reqrit: q̄ cōſequi niſi multa & varia & copioſa orōne: & ſubtili cōtētione actionis: nemo pōt. Quare qui aut breuiter aut ſūmiſſe dicūt docere iudicē pn̄t cōmouere non pn̄t: in quo ſunt oīa. Iā illud pſpicuū ē omniū rerū in contrarias ꝑtes facultatē ex iiſdem ſuppeditari locis: ſed argumento reſiſtendum eſt: aut iis quæ comprobandi eius cauſa ſumūtur repræhendendis aut demōſtrando id qđ cōcludere illi velint nō effici ex ꝓpoſitis: nec eē

tio & cōcitatio:ſicut argumētū Nā ſi boc fuerit ab oratore ꝓpoſitū facile ab auditorib⁹ pcipit̄:vt ab ſi
lo ad alteꝝ trāſire poſſis. Simul atq̄ poſitū eſt.i.quū primū poſitū fuerit. Alteꝝ.ſ.argumētū ſcd'm qa
alter ſp dr̄ de duob⁹. Poſitū eſt.i.poſito vno argumēto aliud ſubſtituit̄:& dein tertiū:ſed nō ita vtrū
miſcdia.ſ.& inuidia cōcitari pt. Simul atq̄ intuleris.i.ſimul ac introduxeris. Argumentū cōfirmat.i.
rō pbat id eſſe veꝝ qd ꝓponit̄ in argumēto. Vere inq̄ nō ē eadē rō docēdi ac mouēdi. In illa.n.vbi
inquit argumētū ꝓpoſueris:& ipius rōem ſubiūxeris ita anis auditoꝝ inberet vt diuelli non poſſit.

cōſeqns aut ſi ita nō refellas aſſerēdū ē i cōtrariā
ptē qd ſit aut graui⁹:aut æque gue. Illa āt:q̄ aut
cōciliatonis cā leniter.aut pmotiōis vebemēter
agūt̄ cōtrariis motōib⁹ inferēda ſūt:vt odio be
niuolētia:mīa:īuidia tollat̄.Suauis āt ē:& vebe
mēter ſæpe vtilis iocus:& facetiæ.q̄ etiā ſi alia
oīa tradi arte pn̄t:naturæ ſunt ꝓpria certe neq̄
vllā artē deſiderāt i qb⁹ tu lōge aliis mea ſnīa cæ
ſar excellis:quo magis:mibi etiā teſtis cē potes
aut nullā cē artē ſalis:aut ſi q̄ eſt eā tu nos potiſ
ſimū docebis. Ego vero inqt oī de re faceti⁹ pu
to cē ab boīe nō in vrbano:q̄ de ipis facetiis di
putari:itaq̄ quū quoſdā grecos īſcriptos libroſ

Emiſſa:pronūciata. Adbereſcit.i.infigi
tur. Illud āt gen⁹:atuero conciliatio &
cōcitatio infigēda ē penit⁹.& diu in ea
imorādū eſt. Illud.ſ.cōciliādi & cōcitā
di. Nō cognitionē:nō quēadmodū in
quit:in cōfirmādo doces auditoꝝ aīos
ita i cōcitādo & cōciliādo docere opor
tet:ſʒ opus ē maiori q̄dā vi:vt nō doce
as ſolū ſʒ etiā aīos eoꝝ pmoueas. Quā
ſcʒ pturbationē. Multa lōgitudine orō
nis. Varia ſentētiis. Copioſa verbis.
Subtili artificio. Contētione acrimo
nia & pſeuerātia & vocis elatōe. Breui
ter ad docendū ptinet. In quo.ſ.cōmo
uēdo.i.vbi auditoꝝ aīos moueris ſum
ma rei cōſiſtit ſatis ē ad obtinēdā cauſaʒ
Jā illud:ſenſus ē. Ex quib⁹ locis vl' do
cēdo vel cōciliādo vel cōcitādo cā defē
dit̄.iiſdē etiā ex cōtrario ſūptis ipugna
ri pt:ſed alia eſt argumētationis repben
ſio:& alia auditoris:vel cōciliati:vel con
citati refutatio. Neceſſe em̄ ē quēadmodū in cōmouēdis:ita in cōciliādis maiori q̄dā vi orōis:q̄ etiā
ſuā bebet repbenſionē.i.confutationis rōem. In cōtrarias ptes.i.per contrariū ſumendo. Nā oppo
ſitoꝝ eadē ratio eſt.vt qui ſit quib⁹ rōnibus auditor ſi ſedatus fuerit perturbet̄ idē nō ignorabit quo
nā modo:etiā ſi perturbat⁹ fuerit:ſedet̄:q̄q̄ prius illd videat̄ eſſe difficilius. Illud perſpicuū.ſ.mani
feſtum eſt. Oīm.ſ.docendi:conciliādi:& concitādi. Contrarias i refellēdis aduerſariis. Ex iiſdē:vic
ex quibus locis aduerſarii cōfirmauerint:ex iiſdē per contrarium infirmes. Sed argumēto. Poſtq̄ de
trib⁹ generib⁹ dixit perſuadēdi.ſ.de cōfirmatione:q̄ trib⁹ generib⁹ cōficit̄:docēdis:cōciliādis:& ptur
bādis auditoꝝ animis:conſeqnter de confutatiōe dicere incipit q̄no refellere poſſum⁹ dicta aduerſa
rioꝝ Eſt āt repbenſio per quā argumētatio aduerſarioꝝ vel diluit̄ vel infirmat̄ vel infringit̄. Prio do
cet q̄uo infringat̄.quū ex bis q̄ aſſumpta ſunt nō concedit̄ aliquid vnū:pluraue:aut quū argumentū
ipm aliq̄ ex parte vicioſum eſt:aut quū bis conceſſis q̄ aſſumpta ſunt argumentū ex bis fieri negamus
poſtremo quū aduerſus firmā argumentationē aduerſarioꝝ eque firmā:aut firmiorē opponimus.
Sed argumēto. Qn̄ ex bis q̄ aſſumpta ſunt ab aduerſariis nō concedendū eſt aliquid vnū pluraue.
Conſeqns id ē qn̄ ex bis conceſſis negam⁹ fieri id qd in concluſione pt. Illa aūt:ſed illa duo gn̄a per
ſuadendi.ſ.in conciliādo aut mouēdo. Illa.ſ.argumenta:vbi conciliam⁹ auditoꝝ aīos. Leniter:qa
quū conciliare volumus remiſſa ac ſua vi voce opus eſt. Vebemēter:vic; argumenta quib⁹ animus
auditoris vebemētius agit̄. Contrariis:q̄ſi ab aduerſariis noſtris perturbat⁹ fuerit auditoꝝ animus
in nos:aut in clientes noſtros econtrario ſedari debet.q̄ ſi ab aduerſariis noſtris:propitius eſſe vide
bitur:rurſus alienare tentabimus. Efferenda ſunt.i.minuenda. Nam dicimus & effert illius virtutes:
& fortia facta.i euebit & extollit ab bumiliori gradu ad altiorem. Et rurſus effert eleuat minuit:quaſi
extra fert:boc eſt euacuat:vt ſi vas eſſet liquoris plenū:& inde extra duceres euacuares & minueres:
ergo efferenda extra ſerenda:minuenda:euacuanda:alibi tamen legit̄ inferenda. Tollatur:auferatur:
vbi beniuolos auditorū animos videris aduerſario tuo odium pro beniuolētia ingeras. Vt miſeri
cordia:& vbi videris auditoꝝ animos ad miſcdiam aduerſarioꝝ inclinatos eſſe inuidiam pro miſeri
cordia ſubiicias. Suauis autē eſt. Dicit aūt in bis generibus conciliādi auditoꝝ animos plurimū pro
deſſe vrbanitatē:vt qui vrbanus fuerit facetus:boc eſt orōnis feſtiuitate ad mouēdū auditoꝝ animos
promptus.bic plurimū valere poterit in conciliandis auditoribus:& ita occaſione capta Cicero de fa
cetiis dicere incipit:qui totus locus difficillimus eſt:ſed quēadmodum difficillimus.ita & ſuauiſſim⁹.
locus:riſus. Facetiæ.i ſales. Quæ etiā ſi alia:ſenſus eſt. Etiam ſi alia buius rbetoricæ pcepta arte con
cedatur conſiſtere:quod ad facetias & ſales pertinet id certe ab arte penitus remotū eſſe affirmauerim
quia non concedit vt dictū eſt:artem plenam eſſe rbetoricam. Etiā alia que ad banc facultatē ptinent
Naturæ:quia nullam ſibi partē ars vendicat. Longe valde:qd ſuperlatiuo iūgitur. Quo magis O
cæſar inquit:tu mibi vel concedis:nullā artem eſſe vrbanitatis:aut certe artem eſſe econtrario dicis. Si
mibi concedis artē non eſſe:de bac nibil eſt opus dicere:nam qui natura compant̄:ea nulla arte conti
nent̄. Si autē artem conceſſeris:qn̄quidem tu pre cæteris vrbanus es:nos quæ de bac præcipi poteſt
docere incipies. Et bac complexione vtitur:vt negare non poſſit Cæſar.quū ſi in arte facetias conſiſte
te dixerit:de ea dicat. Tua i.ad te potiſſimū pertinet.

EGO VERO INQVIT. Tertiũdecimũ caput eſt: in quo diſputatõis ptes de facetiis Cæſar ſortiꝰ magnã in eis vi ineſſe: vel ad hylaritatẽ orõnis: vel ad laceſſendos aduerſarios oñdit. Huiꝰ capitis prima ps cõtinet facetos hoies natura potiꝰ ꝙ̃ arte eẽ: qđ ab enũeratõe ptiũ ꝓbat hoc mõ. Duo ſũt gñã facetiaꝝ. vnũ quidẽ ꝑpetuũ: alteꝝ vero cõcitum: ſed neutꝝ arte ꝑcipit̃. igit̃ naturale ẽ. Rñdet Cæſar Antonio q hoc ipi attribuerat vt cæteros hoies in eo gñe excelleret: petebatq̃ ab eo. vt vel ſibi teſtis eſſet nullã facetiaꝝ artẽ eẽ: vel ſi artẽ eẽ cõcederet: eã ipe quũ oim pſtãtiſſimus eẽt pñtibꝰ oñderet. Ego vero inqt. Facilıꝰ eẽ dicit de q̃uis re ꝙ̃ de rõne facetiaꝝ diſputare: q̃ñquidẽ arte contineri nõ pñt ſed naturã facetiæ cõprehẽdunt̃. Facetiꝰ: alii legũt. i. facetum magis. Ab hoie nõ iurbano. i. ab hoie non inſulſo. Itaq̃. Et dicit ſe hoc expientia didiciſſe nullã de facetiis artẽ tradi poſſe: quũ inquit adoleſcẽs in libros quoſdã incidiſſe: quoꝝ titulus erat de facetiis: ſperaui me aliqd ex his conſequi poſſe: ſed quũ illos legiſſem: multa quidẽ in his ridicula eſſe percepi. ſed tñ nulla facetiaꝝ ꝑcepta inueni. Itaq̃. quia diſputari non pt de facetiis. Nonnullã id ẽ aliquã ſpẽ. Inſcriptos libros. i. quorũ inſcriptio erat de ridiculiſ: quẽadmodum videmꝰ libꝝ M. Cice. de offi. ita & theophraſti de ridiculis. In ſpẽ venerã id ẽ ſperare cœperã. Inueni ãt ridicula nõ negauerim in illis libris collecta eſſe multa ridicula: & ſaliũ plena: ſed artẽ tñ nullã oino inſcriptã eſſe. Salſa: vrbana faceta. Nã & ſiculi quia ex græcis multæ ſunt natões q in hoc gñe excellũt & noiat eos. Excellũt pſtant. Siculi: rhodii byzãtii: hi oẽs facetiis delectati ſunt. ꝙ ille eſſent ipis a natura inſitæ. ſed qui de facetiis ſcribere voluerũt id cõmiſerũt vt inſulſa eoꝝ ſcripta viderent̃. quia inſulſe hoc negociũ ſuſceperũt. vñ eoꝝ inſulſitas ꝓ faceti. s habet̃. Oĩa eñ que de hmõi arte dixerũt inſulſa atq̃ inurbana fuerũt. Inſulſitas: qa hoc negociũ ſuſceperũt: vt q res oino na[…]ralis eſt: eã artificio quodã cõprehẽdere nitentur. Doctrina. i. arte & rõne quadã. Eteni: ex partiũ nũeratione ꝓbat. Fuſum i. qđ p oẽm orõnem iocunditas infuſa eſt: quẽadmodũ per oĩa corpis membra ſanguis infuſus diſcurrit. Per acutũ: ſubtile. Breue ꝑſtrinctuʒ ergo ꝑ acutum & breue ingenioſi & ſolertis eſt: vt vno dicto efficiat̃ id qđ perpetua oratioe querit̃. Illa cauillatio. Relatiuũ inter duo ſubſtãtiua poſitum diuerſoꝝ geneꝝ recte cum vtroq̃ concordat: niſi alterum ꝓprium fuerit. Hic illa concordat cũ cauillatione poterat etiã dicere illud ſcʒ genus. Ergo facetiæ que per oẽm orõnem continent̃ cauillatio a maioribus nr̃is dicta eſt. Sed illud quideʒ vno aut altero verbo continetur ab iiſdem dicacitas appellata eſt. Leue: leuitatis plenũ. Quid enim leuius dici poteſt ꝙ̃ cauillationẽ & dicacitatẽ. Cauillatio autem dicit̃ a græcis & eius natura eſt: vt ab euidenter veris ꝑ breuiſſimas mutationes diſputatio ad ea q euidenter falſa ſunt producat̃. Sed loco pro genere facetiaꝝ accipitur. tanq̃ ſcomate faceto. Au. quoq̃ Gellius Ciceronẽ imitatus in hac ſignificatione accepit. Sed dicacitas que a dicẽdo dicta eſt: vt Quinti. placet: ſignificat ſermonẽ cum riſu aliquos inceſſentẽ. Ideo demoſthenẽ vrbanũ fuiſſe dicũt dicacem negãt. Leue eñ hoc totum probat facetias leuia noia merito conſecutus fuiſſe. Nam facetiæ mouent riſum: riſus autẽ res leuiſſima ẽ. ſequitur ergo & ipas facetias leues eſſe. Vtraq̃ res cauillatio & dicacitas. Hoc ſcilicet mouere riſum: que eſt vtriuſq̃ gñis effectus. Verũtamẽ ꝙ̃uis inquit vtriuſq̃ rei effectus leuis ſit ſicut nomen: tamen nõ minimũ videtur habere virium in dicendo: ſiue in oratione quæritur hylaritas: ſiue aduerſarii laceſſendi fuerint. Lepore: feſtiuitate. Facetiis: ſalibus. Sed quum in illo genere: nunc incipit facere quod dixi. ſcilicet a ſufficienti partiũ enarratione oſtendere non in arte poſitas eſſe facetias ſed a natura proficiſſi. Sed quum horum vtriuſq̃ geneꝝ poſtea Cicero quodãmodo exempla ꝓponit ſed ſuperioris generis nõ facile eſt exẽpla ꝓponere: nam & geſtu & voce iuuat̃. Differũt tñ inter ſe non ſolum: ꝙ id perpetuo tractat̃: hoc aũt cõciſum ẽ: verũetiã ꝙ illud nõ tm̃ ſalis hʒ. Verũq̃ aũt mo acrius intẽditur: mõ lenius ſicut Cicero in cõſulatũ Vatinii. Dixit eñ: hoc maximũ portentũ eſt factũ tẽpore Vatinii. ꝙ in cõſulatu eius: nõ autũnus: nõ bruma: nõ eſtas: non ver fuiſſet. Hoc quoq̃ genꝰ ſcilicet dicacitas: aliquando plus mordacitatis habet: aliquãdo minus. ſicut illud ſuperius vt idem Cice. Quũ apud Damaſippũ cœnaret: & is vinum exile appoſuiſſet: dixiſſetq̃. Bibite hoc falernũ qua-

eẽ vidiſſeʒ de ridicul' nõnulla ĩ ſpẽ venerã: poſſe me aliqd ex iſtis diſcere: ĩueni ãt ridicula & ſalſa mlta græcoꝝ: nã & ſiculi ĩ eo gñe & rhodi: & byʒãtii: & ꝑter cæteros attici excellũt: ſʒ q eius rei rõem q̃ndã conati ſũt: artẽq̃ tradere ſic inſulſi extiterũt: vt nihil aliud eoꝝ niſi ipa ĩſulſitas rideat̃. Quare mihi nullo videt̃ mõ doctrina iſta res poſſe tradi. Eteni quũ duo gñã ſint facetiarũ alteꝝ eq̃biliter ĩ oĩ ſmone fuſuʒ: alteꝝ ꝑacutũ & breue illa a veteribus ſupior cauillatio: hæc altera dicacitas noĩata ẽ leue nomẽ hʒ vtraq̃ res: qppe. leue ei ẽ totũ hoc riſuʒ mouere. Verũtñ vt dicis ãtoni multũ ĩ cauſ ꝑſæpe lepore & facetiis ꝑfici vidi. ſed quuʒ in illo gñe ꝑpetue feſtiuitatis ars non deſideret natura: eñ fingit homines & creat imitatores & narratores facetos & vultu adiuuante. & voce. & ipſo genere ſermonis. Tum vero in hoc altero dicacitatis quid habet ars loci quũ ante illud facetum dictũ emiſſum hærere debeat. quã cogitari potuiſſe videatur.

draginta annoꝝ eſt: Bñ inqt Cice. ætatem fert. hoc minus mordet. qui ꝓſequit̃ mordatius eſt. Quũ cedentẽ ex italia Pompeiũ videret Cice. ait: Quẽ ſeqr nõ habeo: quẽ vero fugiã habeo. Simile eſt illud quũ ciceroni obiiceret̃: ꝙ in caſtra ſero aduenıſſet. Rñdit ſe minıe ſero veniſſe: ꝙ nihil patũ videret. & eiuſdẽ gñis illud eſt: Quũ ciceronẽ i iterrogaret Põpei⁹: Vbi nã eſſet gener ſuus Dolobella: Rñdit cũ ſocero tuo. Et mlta alia exẽpla hmõi ciceronis dici poſſent. nã & apđ Macrobiũ in ſaturnalib⁹: & apud Quintilianũ in inſtitutionib⁹ mlta ei⁹ gñis dicta legũt̃. Fingit cõponit.

Quid.n. hic me⁹ frater ab arte adiuuari potuit: quũ a philippo īterrogat⁹: qd latraret furẽ ſe videre rñdit: qđ ĩ oĩ orõe craſſus: vł apđ cẽtũuiros cõtra ſcæuolã: vł cõtra accuſatorẽ brutũ quũ ꝓ C.H. plãco diceret: nã id qđ tu mihi tribuis antoni: craſſo ẽ: oĩm ſnĩa concedẽdũ: nõ ei fere qſq̃ repiet̃: ꝑter hũc ĩ vtroq; gñe leporis excellẽs: & illo qđ in ꝑpetuitate ſmonis: & hoc qđ ĩ celeritate atq; dicto ẽ: nã hæc ꝑpetua contra ſcæuolã curiana defenſio tota redũdauit: hilaritate q̃dã & ioco: dicta illa breuia ñ habuit: pcebat ei aduerſarii dignitati ĩ quo ĩpo ſuabat ſuã qđ ẽ hoĩbus facetis & dicacib⁹ difficillimũ hr̃e hoĩm rõnẽ & tpoꝝ: & ea q̃ occurrãt: quũ ſalſiſſime dici pñt: tenere. Itaq; nõnulli ridiculi hoĩes hoc ĩpm non ĩſulſe ĩterp̃tãt̃: dicere ei aiũt Enniũ flãmã a ſapiẽte facili⁹ ore ĩardẽti opprimi: q̃ bõa dicta teneat hec. ſ. bõa dctã: q̃ ſalſa ſint: nã ea dctã appellãt̃ ꝓprio iã noĩe: ſ; vt in ſcæuolã cõticuit ea craſſus

Altero gñe: qđ eſt ꝑacutũ & breue: Qđ cogitari qa ex rñſo: vel ex dicto adeo breui cõficit̃: vt nulla cogitatio ꝓrius añceſſiſſe videat̃. Quid.n. hic .q.d. nihil. Et ꝓbat exẽplo: quo magꝭ intelligat̃ qđ dicat. Quũ maꝝ ẽ hoc argumẽtũ: & hoc gen⁹ facetiaꝝ qđ acutũ & breue eſt. Debet eñ tãta celeritate ꝓnũciari: vt vix a ꝓnũciãte excogitari potuiſſe videat̃. Quõ igit̃ ſi tãtã celeritatẽ reqrit: vt excogitari ñ poſſe videat̃ ab auctore: poterit ei⁹ gñis vlla tradi ars: Id eñ ẽmmõ ex arte dici p̃t: qđ ĩ cogitatiõe cõſiſtit: ſ; hoc gen⁹ facetiaꝝ tũc ſolũ ꝓbatur: ſi repẽte. & ſine vlla cogitatõe ꝓlatũ fuerit. Quũ añ. i. quũ gen⁹ facetiaꝝ debeat pene pri⁹ auditoꝝ aĩos ꝑtĩgere q̃ a dicẽdi iueniri potuiſſe credat̃. Quid.n. ꝑ exẽplũ ꝓbat. Vere ĩ q̃ nõ p̃t hoc gen⁹ dicacitatis qđ & acutũ eſt & ꝑ breue vlla arte pcipi. nã quũ philipp⁹ iterrogaretur ex fratre: qd latras: cõtinuo rñdit: qa furem video: ac ſi diceret: quia fur es: latrare cõpellor: ſicut & canis cum furẽ videt: nihil tũc artis eſſe potuit. Hic me⁹ frater oñdebat eũ. nã huic diſputatõi intererat. Quid: illud ẽ exẽplũ acuti gñis & breuis: hoc aũt cõtinui: & ꝓlixioꝛ vt Craſſus ĩ orõne: quã ꝓ curio dixit & in ea cã quã hũit aduerſus brutũ. Apđ cẽtũ viros. quũ ꝓ Curio diceret: q heredi tatẽ petebat illius cui poſthum⁹ nat⁹ nõ erat. Accuſatorẽ brutũ q plancũ accuſabat repetũdaꝝ. Qua ꝑpter hoc: Qñqdẽ craſſus ĩ orõnib⁹ ſuis: quũ ſup̃ memoratis: tũ vero multis aliis ſe vrbanũ & feſtiuũ in oĩ gñe facetiaꝝ oñdit: negari nõ poteſt: qn pre cæteris vrbaniſſim⁹ ſit. Hoc. ſ. facetiis excellere & preſtare. Perpetuitate: q̃ eſt in narratiõe. Leporis facetiaꝝ. Curiana. i. hereditatis curii. Dicta illa breuia nõ habuit: Reddit rõ; qa dicax nõ fuit aduerſus Scæuolã reſpectu auctoritatis: ac dignitatis illius: iõ ſe a riſu cõtinebat: verba tñ mordaciter intendebat: vt illud in hac cauſa. Admiror iudices Scæuole ſ ingeniũ q hoc viderit: mori nõ potuiſſe q natus nõ ſit. Parcebat i. dũ pceret auctoritati & dignitati Scæuole: ſua; ĩpe ſeruabat. Nã metuebat ne ſi laceſſeret aduerſariũ aliqd ſe diceret indignũ. Quod abeſt in quit ab vrbanitate & facetiis: quũ aliqd nobis ſalſum offert̃ reticere: hoc eñ difficillimũ eſt. Tenere .i. reprimere: neq; effundere ſales: ſi forte offerant̃ in oĩbus ꝓſertim q dicacitate abundãt. Habere rõ; .i. cõſiderare vniuſcuiuſq; perſone dignitatẽ. Tẽpoꝝ: vt ab vrbanitate: & iocis ſe cõtineat. Salſiſſime .i. mordaciſſime: Itaq; nonnulli: Cæſar de facetiis dicturus. Primo quidẽ eaꝝ artem nullam eſſe negauit: deinde duo genera facetiaꝝ eſſe dixit: Vnũ ꝑpetuũ: alterum vero ſuccinctum: illud cauillationem: hoc dicacitatem appellat ſed vtrumq; variat: ꝙ nunc plus: nunc minus mordacitatis haber. Id ergo vt liquidius apparere poſſit exemplo Craſſi demonſtrat: & illius mordacioris generis & huius lenioris. Lenioris quidẽ in Scæuolã: grauioris aũt in brutũ: qui luxurioſe viuendo bona patria conſumpſerat quib⁹ exẽplis: q̃ nã differẽtia inter hæc duo gñã ſit intelligi poterit. Itaq; vult probare qđ ſupius dixit: Difficili⁹ eſſe hominẽ vrbanũ tẽperare ſibi: quũ aliqd ablatũ fuerit quo aduerſariũ irridere poſſit qđ cũ Craſſum feciſſe affirmat in Scæuolã. Id aũt difficilimũ eſſe auctoritate Ennii ꝓbat: cui⁹ dictũ tale eſt: Facili⁹ ſapiẽtis ore in ardẽti flamınã opprimi poſſe q̃ bona dicta teneri. Sic eñ interpretat̃ hoĩe; etiã ſapientẽ facili⁹ poſſe flammã in ore ardentẽ cõprimere q̃ bona dicta. i. ſalſa cõtinere ſi ſe obtulerint in aliq cauſa cõtra aduerſariũ: & tñ id craſſu; feciſſe dicit. Ridiculi: vrbani q facetiis delectãt̃. Nõ inſulſe nõ iculte: nõ inurbane. Dicere eñ aiũt: ac ſi diceret: Si hoĩes ſapiẽtes faciũt hoc: & ſibi tẽpare nõ pñt: quo mın⁹ bona dicta enũciẽt ſi ſe obtulerint: q̃nto minus ſibi tẽperabunt hoĩes ſemidocti. Qđ bona dicta i. q̃ vt teneat ſalſa dicta. Optimi extingui. Hæc. ſ. bona: & in interpretatio vrbanoꝝ q̃: volũt bona dicta ſalſa dicta eẽ: Proprio iã: qa iã hoc ſibi q̃ſi propriũ nomẽ vendicarũt: vt bona dicta merito ſalſa dicantur. Sed vt ecce quod dix i: differentiam oſtendit inter facetias: ſiue cauillatio ſit: ſiue dica

citas. nā vtrūq; docēt: mō plus: mō minꝰ · moderacitatis hēe: qđ oñdit craſſuꝫ feciſſe leniꝰ in Scæuolā cuiꝰ auctoritati ꝑcebat: & moderatiꝰ i brutū: q oīa bona cōſumpſerat. In illo. ſ. leniori & mitiori. Aculei: ſtimuli morſus. Luſit ꝑ facetias ludēdo tractauit. Diſputatioꝫ: q de curiana hereditate acta ē. Diguū cōtumelia: qa & vētre & gula oia cōſumpſerat. Vtroq;. ſ. cauillatiōis & dicacitatis. Atrociore: aſpiore. In bruto in orōne quā habuit aduerſus brutū. Q̄multa de balneis: Nūc igit̄ incipit oſtendere q vrbanitate vſus fuerit. ſ. acerbioris gn̄is. Q̄multa: Et prio qdē vnū: aut etiā alteꝝ exēplū ponit dicacitatis: q ſuccīcta & pacuta ſunt. i. verbis breuibꝰ circūſcripta. De balneis: quuꝫ romanis freqns & ꝓpe quotidianꝰ eſſꝫ laudādi vſus: ad id res ꝓceſſit: vt ciues fere oēs q diuitiis abūdarēt priuata balnea in domibꝰ hērēt. Hic Ci. ꝑ epiſtolā Terētiā vxorē monet: vt curet labrū in balneo eſſe. Sꝫ ꝑter priuatoꝝ ciuiū mlta ſūt publice iſtituta balnea quoꝝ adhuc nōnllis i locis romæ appent veſtigia. Dicunt̄ aūt thermæ: a greco vocabulo. Nā calidū ſcat. Ille. ſ. Brutꝰ. Mō. i. pauloan̄. Alluſit hoc mō aduerſus brutū craſſus. Qūū eīn cāꝫ vehemētiꝰ ageret aduerſus craſſuꝫ: & emiſſo ſudore dixiſſet: ſine cā ſudo. Tū craſſus: Minie inqt ſine cā ſudas. Nā pauloan̄ balneis exiſti. i. paulo ante balnea vendidiſti. Illa ꝑpetua. ſ. cauillatiōis. Nō minꝰ iocūda: ꝙ hæc dicacitatis breuia. Quū eīn brutus. Incipit nūc aliud facetiaꝝ genꝰ ponere: vt exēplo craſſi planiꝰ nobis faciat cuiuſmōi eē debeat. Brutꝰ cōtēdebat aduerſuſ craſſū & ipſi obiiciebat: ꝙ narbonēſeꝫ coloniā đducere voluiſſꝫ lege ſeruilia: vt magnā aduerſus craſſuꝫ cocitaret iuidiā q legi agrariæ fauebāt nō poterāt nō eſſe nobilitati iuiſi. Nā lex agraria iubebat vt viriti agri diuiderēt: Quū igit̄ in inuidiā craſſuꝫ rapet Brutꝰ primā eiꝰ orōꝫ vni đdit ex lectoribꝰ: vbi ſuadebat coloniam narbonēſeꝫ deduci: alteri ſecūdā: in q̄ legē ſeruiliā laudabat: q narbonēſem coloniā deduci volebat. Craſſus vbi vidit ſe ita infeſtari ab aduerſario: iuſſit tres lectores in mediū ꝓduci. Prio. primū librū dedit a patre Bruti de iure ciuili cōpoſitū. Secundo. ſecūdū. Tercio. terciū. In his oibus libris teſtabat̄ Bruti pater predia q̄dā dū viuere poſſediſſe que brutꝰ poſt mortē eius luxurioſe viuēdo abligurierat Hoc eodē exēplo vtit̄ Quinti. li. inſtitutionū vbi de facetiis & ipe tractat. Excitaſſet. i. ꝓduxiſſet in mediū. Craſſi orōꝫ. ſ. q̄ populo ſuadebat lege ſeruilia coloniā narbonēſem deducēdā: vt coloni romani mitterent̄ narbonā: qbus ager narbonēſis diuideret̄. Alteri lectori. De lege ſeruilia: q̄ orōne legē ſeruiliā laudebat. Dicebat eīn legē illā ſanctiſſimā fuiſſe: nihil q; illa ſanctius: aut equius fieri potuiſſe: q volebat vt agri quēadmodū ſanguine plæbis acquirerent̄: ita etiā ab his poſſiderent̄. Cōtuliſſent capita: ipſi vicꝫ iudices de repu. tn̄ moti contra craſſum inter ſe collocuti fuiſſent. Nā capita conferre inter ſe collo qui ſignificat: Noſter hic. ſ. craſſus. Ex libro primo. ſupple lectū eſt: quē de iure ciuili pater Bruti cōpoſuerat. Hæc erāt verba patris bruti ex quibus cognoſcebat̄ priuernatē agrū bruto a patre relictū eſſe. & hoc aiebat vt planū fieret mlta bona poſſediſſe: q̄ luxurieſa vita cōſumpſerat. Ex primo libro: His libris teſtatū reliquit ſe aliqn̄ poſſediſſe prineruatē agrū: quē filiꝰ dilapidauerat. Brute: interrupit craſſus & dixit. O brute teſtificatur pater priueruatem agrū tibi reliquiſſe. Et eſt exclamatio craſſi inuehentis in brutum. qui bona patria abligurierat. Deinde ex ſecundo libro. ſ. lectum eſt quod ſequit̄. In albano: Hoc loco craſſus laudat prudentiā bruti: qui quū filii noſceret ingluuiē: hos libros ſcripſit. ne forte putaret̄ nihil ſibi reliquiſſe. Cū primis. i. inter primos cōnumerandꝰ. Hūc gurgitē. i. huiꝰ ingluuiē: Nihil relictū vicꝫ cōſumptis oibus pre luxuria. Tum ex libro tercio. ſ. lectum eſt. In Tiburtim ꝑdiis: verba ſunt bruti i libro poſita. Tiburs & Tiburtis in noiatiuo dr̄. Vbi ſunt ii fundi: Verba ſunt craſſi increpantis potius ꝙ interrogātis brutum. Finem: quia tres tantummodo libros de iure ciuili compoſuit. Veri bruti: quia etiam ſi alia ſcripta tribuerentur bruto: tamen bruti non ſunt. Quod niſi inquit: ſenſus eſt. Niſi pubes inquit fuiſſes pater in balneis tecum etiam fuiſſet: & quartum librum compoſuiſſet: ſed quia pubes eras tecum ideo lauari non potuit pater: Nam inſtituto Romano prohibeatur ne patres cum filiis puberibꝰ nec ſoceri cum generis lauarentur in balneis. Ergo qa puber eras non licuit: qđ ſi licuiſſet quartū librum cōpoſu-

atq; i illo altero gn̄e: i quo nulli aculei cōtumeliarū inerāt cām illā diſputationēq; luſit: ſic i bruto quē oderat: & quē dignū contumelia iudicabat: vtroq; gn̄e repugnabat ꝙ multa de balneis q̄s nuꝑ ille vēdiderat ꝙ multa de amiſſo ꝑrimonio: dixit. Atq; illa breuia: quū ille diceret ſe ſine cā ſudare: minime miꝝ inqt mō. n. exiſti de balneis. Innūerabilia fuerūt eiuſmōi: ſed nō minus iocūda illa ꝑpetua. Quū eīn brutus duos lectores excitaſſet: & alteri de colonia narbonenſi. Craſſi orōnē legēdā dediſſet. alteri: de lege ſuilia: & quū cōtra iter ſeſe de repub. capita cōtuliſſent: nr̄ hic facetiſſime: tres pris bruti de iure ciuili libellos: tribꝰ legēdos dedit. Ex libro prio forte euenit: vt i priuernati eēmꝰ brute: teſtificatur pater: ſe tibi priuernatē fundū reliqſſe. Deide ex libr. ii. i albano eramꝰ ego: & M. filiꝰ: ſapiēs vicꝫ hō cū pris noſtre ciuitatis norat hunc gurgitē: metuebat ne quū iis nihil haberet: nihil eſſe ei relictū putaretur: tum ex lib. iii. in quo finē ſcribēdi fecit tot eīn vt audiui ſcæuolā dicere

iſſet. quo apperet q̄lia balnea tibi reliquiſſ3: q̄ pauloāte cū cæteris bonis oib⁹ dilapidaſti: q̄madmodū ſcriptū reliquit. Prio quidē locū i priuernati: deīn i albano poſtremo i tyburtio agro. Quis eſt igit̄ Ha ctenus oñdit exēplo cuiuſmōi gen⁹ eēt verūq̧ facetiaꝝ & id qd̄ ē ꝑpetuūt: & id qd̄ ꝑſtrictū & breue. Nūc dicit eiuſmōi ſales ad cōfūdēdū brutū pl⁹ valuiſſe q̄ reliquā ōro; q̄ i brutū iuect⁹ ē. Quū forte q̄dā iter agēdū anus cuiuſdā noīe iuniæ fun⁹ ex familia Bruti efferret̄. nā illū capta occaſiōe ḡuiter iſectat⁹ ē. For te ita accidit vt iter agēdā cā3 illā fun⁹ Iuniæ de domo Bruti ꝓdiret: & quū pōpā funeris illi⁹ ꝑſpexiſſ3

ſūt x̄i bruti libri. i tyburti forte aſſedim⁹ ego & M. fili⁹: vbi ſūt ii fundi brute: q̄s tibi p̄r publicis cōmētariis cōſignatos reliq̄t: qd̄ niſi puberē te ingtiā h̄ret q̄rtū libꝝ cōpoſuiſſ3: & ſe etiā in bal neis lotū cū filio ſcriptū reliq̄ſſ3. Quis ē igr̄ q nō fateat̄ hoc lepore: atq̧ iis facetiis: n̄ min⁹ refuta tu3 eē brutū q̄ ill' tragœdiis q̄s egit idē: q̄m quū caſu i eadē cā: cū funere efferret̄ anus iunia: ꝓch dii imortales: q̄ fuit illa: q̄ta vis: q̄ icxpectata: q̄ repētia cū cōiectis ocul': geſtu oi & vultu: ſūma ḡuitate & celeritate verboꝝ. Brute qd ſedes: qd illā anū p̄ri nūciare vis tuo: qd illis oib⁹: quoꝝ imagines duci vidæs: qd maioribus tuis: qd. L. bru. qui hūc ppl'm dn̄atu regio liberauit: qd te agere cui rei cui gl'ie cui virtuti ſtudere prio ne augēdo ad id non ē nobilitatis ſ; fac eē. nihil ſup eſt: libidies totū diſſipauerīt an i iure ciuili ē p̄r nū. S; dices te: quū ædes vēderes ne i ruptis qui dē: & cecis ſolū tibi p̄nū reliq̄ſſe an rei failiaris q nūq̧ caſtra videris an eloq̄ntiæ: q̄ nulla ē in te & qcq̄d ē vocis & ligue oē i iuſtū turpiſſimū ca

craſſus ex iprouiſo ita brutū interroga uit. Quid e iq̄t brute: qd̄ d̄ te mādes hu ic mortue maiorib⁹ tuis nūciare: qd̄ co rū virtute dignū ſit: a qb⁹ oio degn̄aſti Et m̄lta hic iuect⁹ eſt in eū: quē nihil h̄re dicer3: qd̄ an⁹ illa mortua narrar̄ poſſ3 n̄ alienū a ꝓgenitorib⁹ ſuis. Hoc lepore hac feſtiuitate. Iis facetiis: iis ſalib⁹. Refu tatū ꝯuictū: q̄a cū iis facetiis at3 ſalib⁹ ita ꝯuicit at3 cōfudit: vt qd̄ rñderet n̄ h̄ret Illis tragœdiis. i. ill' is amplificatōib⁹ cri minū: ac exaggerationib⁹ facinoꝝ cuiuſ mōi i tragediis tractāt̄. Quū caſu i. quū forte q̄dā. Dii imortales: exclamatio ad mirāt' vim: atq̧ ꝓmptitudinē dicēdi q̄ tūc i craſ. fuit ex tp̄e. Q̄ incxpectata. i. ex improuiſo. Nā fun⁹ illud repēte ſuue nit quo mag' admiratet̄ craſ. ōro3: q̄ eā p̄patā h̄re nō potuit: Repētina ſubita. Coiect' oculis i brutū. i. couerſus i brutū dixit. Geſtu oi. ſ. toti⁹ corpis. Imminē ti toto corpe i Brutū inſtāti: vt mag' eū cōfunderet. Grauitate: ſeueritate. Cele ritate q in cōtētiōe req̄rit̄ ſicut ſupi⁹ di xit. Quid illi: cuius funus ducebatur. P̄ri. ſ. Decio Bruto. hic aūt. M. Brutus. Quid illis oib⁹: de morte nobiliū mos etiā apd̄ nos tenet̄: quū funera nobiliū ꝓducerēt̄: iubebāt imagines maioꝝ ſuo rū p̄cedere: vt q̄ſi memoria eoꝝ i funere renouaret̄: vt. L. Bruti: q p̄riā3 liberauit & ceteroꝝ q ex ea fāilia magni viri euaſe rūt. Quid L. Bruto: a quo tu ducis ori

ginem. Nota eſt hiſtoria. quō Iunius Brutus metu ſimulauerit ſtulticiā ne a Tarquino ſuperbo occi deret̄: & poſtea ex morte Lucretiæ capta occaſione regibus exactis patriā liberauit. Agere ois actio aut eſt animi: aut corporis: & rurſus ois actio: aut priuata eſt: aut publica: ſicut hoc loco oſtendit. Rei: q̄tū ad rem priuata3. & ad corpus pertinet. Virtuti q̄tū ad animū. i. cui ſtudio cuiue doctrine ſtudere. Patrimonio ne augēdo. i. mercaturā agere: ad id non eſt nobilitatis. Fac. i. concedat̄ vt ſit nobilitatis Nihil ſupereſt. i. non eſt cur ſtudeas augendo patrimōio. Nā illud ita exhauſiſti vt nihil reliquū ſit. An in iure ciuili: vis nūciare illā te ſtudere iure ciuili. Paternū eſt. i ſtudiū eſt patris tui qui tres de iu re ciuili condidit libros. Sed reſpōdebis te oio eſſe ignaꝝ iuris ciuilis: nedū illi opam dare. Sed dices te quū ædes: Hæc formula venditiōis erat. Omnes hoc faciebāt in vendēdis ædibus: fundoq̧ ac ſiqd aliud Mācipio daret̄: nō ita: at ſi equū & alia hmōi. Neq̧ eīn ædes aut fundi abſolute vēdebant̄: ſ3 pre terq̧ q̄ ruptū eſſet cæſumue. ci. in top. oñdit hoc ita fieri ſolere: his verbis: vt liberales venditores ſo lent qui vendēdis fundis: & ædibus ruptis cæſis receptis: aliq̄d tamē emptori cōcedūt. qd̄ ornādi cā apte: loco q̧ poſitā eſſe videat̄. Nūc ergo dicit Brutū adeo fuiſſe vendēdi cupidū vt eū in vēdēdo fuge rit: qd̄ ignotū nemini eſſe debet niſi q iuris ciuilis ſit plane rudis: ideo obiicit ei nec locū qdē ſeruaſſe in ruptis & cæſis: vt dicere poſſet illū aliq̄n locū fuiſſe maioꝝ ſuoꝝ. nā quū vēdebāt ædes: ſi qd forte in extremitate ædiū eſſet ruptū cæſumue: illud excipiebāt: reliq̄ vero integra ſe vendere ꝓfitebant̄: q̄ vero cæſa erāt excipiebāt. Scæuola de verbo. ſig. ſic dicit: Ruptis cæſis ea inſunt: que terra non tenent̄ queq̧ ope ſtructili tectorioue nō cōtinēt̄. Et qcq̄d ē vocis. i. & ſiquid dicendo vales: id totū mercēna riū feciſti. i. clamoſas actiones venditas. Ciuium. q. d. indignus es qui in hoꝝ conſpectum venias. Il lam mortuā. ſ. iuniā preſtantem fœminam. Tu imagines quia quum vides tuorum maiorum imagi nes. horror tibi deberet toto corpore perfundi: quū tibi conſcius ſis omnino ab huiuſmodi viris mē tem tuam eſſe alienam. Quibus non modo imitandis: quia ſi maiores tui peterent: vt ſtatuæ ſuæ ali quo loco ponerentur eorum: quæ aliquando poſſidebant: non haberes vbi ſtatuas illas erigeres. Col locandis ad id reſpicit quod ſuperius dixit: q̄a nihil pater ni ſoli tibi reliq̄ſti. Sed hæc tragica hæc ver

baCæſaris ſunt admirantis:& laudantis Craſſi orationem. Tragica.i.plena amplificationibus: & ex
aggregationibꝰ. Diuina.i.diuinitꝰ quodāmō dicta:q̄ tātā vim hn̄t atq; vehemētiā. Meminiſtis: vos
qui adeſtis. Habuit hāc cōcionē aduerſus.C.Domitiū:ſicuti poſtea ſuo loco dicemꝰ. Nec eñ maior
cōtio q̄ illa aduerſus Domitiū habita. Nec apud populū quia cōtio ꝓprie erat apd̄ populū oro:& cō
cionari dicūtˀ qui orōeꝫ ad populū hn̄t. Cōtra collegā: nā huiꝰ craſſi in cēſura collega fuit Domitius:
quū alter alteri luxuriā obiiceret. Cōditior:ornatior. Lepore ſuauitate. Feſtiuitate cōcinitate. Qua
re tibi antoni:q̄d quū ita ſit. vicꝫ craſſuꝫ
in oī gñe facetiaꝝ eſſe p̄ſtātē:illđ quideꝫ
aſſentō nullā facetiaꝝ eſſe artē: &miror
cū hāc laudē mihi tradideris potiꝰ q̄ ipi
craſſo. In eo gñe:q̄d ad facetias ꝑtinet.
Tū antoniꝰ:r̄ndet anto.cæſari:qui ſupiꝰ
dixerat:prio quidē ſe fateri nullā artē fa
cetiaꝝ eſſe:& tñ plurimū valere ad ꝑtur
bādū aduerſarios:dein ſubiūxit mirari ſe
q̄ crassus ī vtroq; facetiaꝝ gñe p̄ſtet:q̄d
ꝓbauit exēplis:cur ſe potiꝰ ī hoc gñe di
xerit eſſe p̄ſtātiſſimū q̄.L.craſſuꝫ:cui hu
ius etiā p̄tis ſicut cæteraꝝ oiuꝫ.pricipatꝰ
attribuēdus erat:nūc igitˀ r̄ndet. Fateor
inq̄t q̄d dicis o cæſar: craſſuꝫ ī hoc quo
q; ſicut ī cæteris rebꝰ eſſe p̄ſtātē:ſꝫ facere
nō poſſū qui aliq̄n inuidia aduerſus craſ
ſuꝫ cōmouear. Nā q̄ aliquis ſuopte ige
nio facetꝰ & ſalſus ſit tollerabile eſt. Sed
quū facetiis grauitatē cōiūctā hēat:q̄d pau
cis cōcedit.id in ipſo craſſo vix pati poſ
ſim. Venuſtiſſimꝰ:facetiſſimꝰ. Vrbaniſſi
mꝰ:ſaliſſimꝰ. Grauiſſimū:ſingula ſingu
lis redde. Grauiſſimū: ſeueriſſimū venu
ſtiſſimo vrbaniſſimo. Hic quū arriſiſſꝫ
Craſſus vbi ꝑ iocū audiuit. Aut dicere
q̄ ſibi inuiderat:id cū riſu excepit. At an
toniꝰ cū cæſare vt īſtituerat loq̄ns q̄uis
īquit neges vllā eē facetiaꝝ artē:tñ quū
dixeris locū:tp̄s:& ꝑſonas eſſe cōſiderā
dū:nō nihil de facetiis: p̄cepiſſe videris.
Apuiſti:oñdiſti. Quiddaꝫ: rē aliquā.
Hic eñ dixiſti.ſ.mihi cōſentiēti: Decer
pet:derogareꝫ. Grauitate aut dicētis aut
audiētis. Q̄d quidē: vt ipſe tp̄is: rei: &
ꝑſonaꝝ:dignitatis cōſideratioꝫ hēat: vt
in exēplis ſup memoratis facile cōp̄hen
di pōt. Sꝫ hoc p̄ceptū:q̄d iubet habēdā
eſſe rōꝫ tp̄is:rei:& ꝑſonaꝝ:facetiaꝝ p̄ce
ptū eſt nō inueniēdaꝝ ſed omittēdaꝝ:
Precepit eñ his qui rōꝫ habeāt rei: tp̄is
& ꝑſonaꝝ:vt ſe abſtineāt facetiis. Quū
his nihil opus ſit.i. quū p̄ter dignitateꝫ
rei:tp̄is:& perſonaꝝ fieri videbūtˀ: nihil
opꝰ eſt his facetiis. Nos aūt. Sed nos
q̄rimꝰ a te p̄cepta des:nō quo tp̄e omit
tēde ſunt facetie ſed quō his vti debea
mus. Et maxime ſi eiꝰ ſtultitia i. ſi ſtoli
dus fuerit:vt facile ad iracūdiā ſalibꝰ irretiatˀ. Vbi eñ ſemel aliquis leuitate quadā animi facere dicta pa
ti nō poterit:ita excādeſcit:&ita perturbatˀ:vt ipſa ꝑturbatiōe ſine vlla orōe cōfundatˀ. Et maxime agi
tari:vt in teſtē. Si teſtis aliquis ſtultus ꝓductꝰ eſſet & cū ſalibꝰ morderemꝰ:facile perturbaretˀ:ita vt cō
fuſus in teſtificādo neſciret prorſus quid diceret. Cupidū:vt facile corrūpi poſſit. Leuē ad id q̄d di
xit ſtultū. Si facile neq; ſoluꝫ perſone:in qua facetiæ dicuntˀ:ſed etiā iudicū & eoꝝ qui interſunt:habē
da eſt ratio dignitatis. Ideo dicit ſi etiā perſona in quā dicimus patietˀ:vt facetiis in eā vtamur.tamē cō
ſideranda eſt etiā perſona iudicis & cæteroꝝ nedū aduerſarios:aut teſtē vrbanitate vrgemus:fortaſſe
etiā iudices:aut reliquoꝝ auditoꝝ animos offendamꝰ. Preſunt vt iudices: Interſunt vt reliqua multi
tudo. Omnino ſed hoc preceptū vrbanitatis ſine dubio videtˀ eſſe potiſſimū:vt nunq̄ vtamuꝛ vel ra

lumīe quæſtū cōtuliſti:tu lucē aſpicere audes tu
hos intueri:tu ī ciuiū eē cōſpectu:tu ī foro:tu in
vrbe:tu illā mortuā tu imagīes ipas nō ꝑhorre
ſcis q̄bus nō mō imitādis:ſꝫ ne ī collocādis qui
dē tibi vllū locū reliq̄ſti ſꝫ hæc tragica.atq; diuina
faceta āt & vrbana īnūerabilia ex cōtiōe meminiſtis:nec eī maior cōtio fuit:nec apud pplm̄ gra
uior orō:q̄ huiꝰ cōtra collegā ī cēſura nuꝑ neq;
lepore & feſtiuitate cōditior:q̄re tibi ātoni vtrū
q; aſſentior & multū facetias ī dicēdo ꝓdeſſe ſæ
pe:& a eas arte nulla poſſe tradi:& illđ q̄dē ad
miror:te nobis ī eo gñe tribuiſſe tātum.& non
huiꝰ rei quoq; palmā:vt cæteraꝝ. Craſſo detuliſ
ſe. Tū antoniꝰ. Ego vero ita feciſſeꝫ inq̄t.niſi in
terdū in hoc Craſſo paulū inuiderē. Nā eſſe quē
vis facetū:atq; ſalſum.nō nimis ē ꝑ ſeipm̄ inuidē
dū. Sed q̄đ eū q oīm ſit venuſtiſſimꝰ & vrbaniſ
ſimus oīm grauiſſimū & ſeueriſſimū & eē & vi
deri:q̄đ iſti.cōtigit vni mihi vix credendū vide
hatˀ.hic quū arriſiſſet ip̄e craſſus: attñ inq̄t anto
nius quū artē eſſe facetiaꝝ vllā negares appuiſti
quiddā:q̄đ p̄cipiēdū videretˀ.hr̄e eī dixiſti rōeꝫ
oportere hoīm:rei tp̄is ne q̄d iocus de grauitate
decerpo.q̄đ q̄deꝫ in primis a craſſo obſeruari ſo
let:ſꝫ hoc p̄ceptum p̄termittēdū eſt facetiaꝝ:q̄đ
quū his nihil opus ſit.nos aūt quō vtamur.quū
opus ſit.q̄rimꝰ vt in aduerſariū.& maxīe ſi eius
ſtulticia poterit agitari:in teſtē ſtultū cupidum.
leuē:ſi facile hoīes audituri videbuntˀ oīno ꝓba
biliora ſūt:q̄ laceſſiti dicimꝰ q̄ q̄ priores.nā & ī
genii celeritas maior ē.q̄ appet ī r̄ndēdo & hūa
nitatis ē r̄nſio. Videremur eī quieturi fuiſſe.niſi

ro vrbanis dictis:niſi quũ ab aduerſariis fuerimus prouocati. Duo cõmoda nobis offeruntur. Primũ
cõmodũ eſt:ꝙ ingeniũ noſtrorum laudabilius videt̃:qui cõtinuo ſalſũ aliqđ dictũ aduerſus eos paratus
habuerim⁹. Alterum:ꝙ ab eis qui audiũt modeſtiores dicimur:quippe qui nõ pri⁹ aduerſarios offende-
re voluerim⁹ ꝙ͂ laceſſiſti. Petulãtes: ſi ꝑores ſalſa dicta dicim⁹. Nã & ingenii:nã quũ reſpõdem⁹ ꝓ-
uocati:noſtri ingenii celeritas videt̃ eſſe maior in reſpõdẽdo. Nemo em̃ exiſtimare poteſt nos reſpõ-
ſum illud ſalſũ autea preparaſſe: quippequi neſciamus an aduerſarii nr̃i nos ꝓuocaturi eſſent. Huma

eſſem⁹ laceſſiti:vt ĩ iſta ĩpa cõcione:nihil fere di
ctũ ẽ ab hoc ꝙ qđ ẽ faceti⁹ dictũ videret̃:ꝙ nõ
ꝓuocat⁹ rñderit. Erat ei tãta ꝗuitas ĩ domitio tã
ta auctoritas:vt qđ eẽt ab eo obiectũ:lepore ma
gis eleuãdũ ꝙ͂ cõcione frãgẽdũ videret̃. Tũ ſul
pitius. Quid igit̃ ĩ nqt patiemur cæſarẽ:qui ꝙ͂ꝙ͂
M. craſſo facetias cõcedit:tñ multo ĩ eo ſtudio
magis ĩpe elaborat:nõ explicare nobis totũ ge
nus hoc iocãdi:q̃le ſit:& vñ deducat̃. Præſerti
cũ tãtã vim & vtilitatẽ ſalis & vbanitatis eſſe fa
teamur. Quid ſi inquit Iulius aſſentior antonio
dicendi:nullã artẽ eſſe ſalis. Hic quũ ſulpiti⁹ re-
ticuiſſet:q̃ſi vero inquit craſſus horum ipſorum de q
bus antonius tãdiu loquit̃:ars vlla ſit obſerua-
tio q̃dam iſta eſt:vt ĩpe dixit earum rerum:q̃ in di
cẽdo valent q̃ ſi eloquẽtis facere poſſet:qs eſſet
nõ eloq̃ns:qs em̃ hæc vel nõ facile:vel certe ali-
quo mõ:poſſet ediſcere. Sed ego ĩ his pre cæpta
hãc vĩ:& hãc vſilitatẽ:eẽ arbitror nõ ad reperiẽ
dũ qđ dicam⁹:arte ducamur:ſʒ vt ea:q̃ natura:q̃
ſtudio:q̃ exercitatõe cõſeq̃mur. aut recta eẽ cõſi
damus. aut praua intelligim⁹ quũ quo referẽda
ſint didicerimus. q̃re Cæſar ego quoq; hoc a te
peto:vt ſi tibi videt̃:diſputes de hoc toto iocã-
di gñe qđ ſentias:neq; forte dicẽdi ꝑs:qm̃ ita vo
luiſti:ĩ hoc tali cætu:atq; in tã accurato ſermõe
ꝓterita eſſe videatur. Ego vero inquit ille quo-
niã collegã ad cõuiuia craſſe exigis. nõ cõmittã
vt ſi defugerĩ:tibi cãm recuſandi aliquã dẽ:ꝙ͂ꝙ͂

nitus:ſicut ꝓuocatio ẽ petulãtis: ita re
ſpõſio eſt hũanitatis. Prouocare aliũ eſt
petulãtis ꝓuocatũ rñdere hũanitatis. Vi
deremur vt in ipſa cõtione. & redit rur-
ſus ad exẽpla craſſi in contione illa quã
habuit aduerſus domitiũ. Ab hoc: qđ
facete dictũ videat̃ a craſſo in domitiuʒ
nihil omnino inuenit̃ in ea contiõe qđ
nõ facere dixerit. Et hoc preceptũ ſecu-
tus eſt craſſus:qđ eſt moderatiõis. Erat
em̃ & dicit neceſſariũ quodãmõ fuiſſe
craſſo honeſtis vti facetiis in Cn. Domi
mitiũ:ꝙ vir tãta ꝗuitate: tãtaq; auctori-
tate eſſet:vt aliter infingi nõ poſſet. Ele
uandũ lepore. Frãgẽdũ cõtetione.i. in
firmãdũ. Tũ ſulpiti⁹ q̃nquidẽ igit̃ in-
quit ſulpiti⁹ tãtã vim hñt facetiæ:patie-
mur ne cæſarẽ qui in his tñ ſtudii poſu-
it:ne dicat quid de hmõi ſentiat. Vrba
nitatis:feſtiuitatis. Quid ſi inquit. ceſar
q̃ſi hãc diſputatiõʒ a ſe repellẽs. tu inqt
ſulpitiũ negabas eſſe paciẽdũ quo min⁹
ego q̃ de facetiis ſentiã diſputare. Sʒ qđ
erit ꝙ me đ hac re loq cogat: Si ego aſ
ſenſero anto. nullã facetiarum artẽ eẽ. Hic
ſulpiti⁹ q̃ſi ignar⁹ quid reſpõderet obti
cuit. Sʒ ſermonẽ excepit craſſus: etiã ſi
negas vllã artẽ eſſe nõ tñ iuſta rõ eſt cur
taceas. q̃nquidẽ q̃ diſputata ſunt đ arte
eloq̃ntie:nõ arte: ſed vſu & exercitatõe
cõſtare ab antonio diſputatũ eſt. Arteʒ
nullã: nullo artificio facetias contineri.
Nã de quo artẽ negat eſſe vllã de eo di
ſputare nõ põt. Antonio: Sic em̃ anto.
in fine orõis ſuæ depoſuerat nullã artẽ
in facetiis cõtineri. Salis: vrbanitatis.
Hic ꝑ tũc. Quũ his dictis ſulpitius reti
cuiſſʒ:q̃ſi nõ hñs qđ rñderet cæſari. Craſ
ſus excepit ſermonẽ dicẽs: Quaſi ars vl
la ſit horũ ipſorum: de quibus antoni⁹ lo-
cutus eſt. Sicut nec ars eorum eſt que anto
nius tam diu diſputauit:ita etiã de face-
tiis:& ſi nulla ars eſt tñ diſputandũ vide

videt̃. Obſeruatõ em̃ nõ eſt ars:q̃ ad dicẽdi rõʒ ꝑtinet:quia quũ multi ſuopte ingenio clari oratores
euaſerint:eoſq; diligẽter obſeruauerit nõnulli exide nõ artẽ ſed idolũ artis cõficere:nõ eſt tñ ars: ſʒ obſer-
uatio ab aliis ſuſcepta. Nã qđ vidim⁹ in aliquo ꝓclaro oratore ĩ dicẽdo valuiſſe: id quoq; diligẽter ab-
ſeruatũ nos imitamur: Et hoc mõ poti⁹ obſernatõe ꝙ͂ arte fit eloq̃ntia. Quis. q. d. nſti. Si oĩa ĩ hac ob-
ſerut õe dicẽdi cõſtarẽt:q̃ ad eloq̃ntiã ꝑtinẽt. nemo nõ eſſʒ eloq̃ns. Facile. n. obſeruarẽt:& ꝑdiſcarẽt qđ
oratores boni facerẽt. Sʒ minie in hoc ſũt oĩa. nec. n ſi ĩgenio aliquis ñ valuerit q̃ntũlibʒ alios obſerua-
uerit:id cõſeq̃t̃:qđ ẽ oratoris. Et ita oñdit eloq̃ntiã nõ oĩo artẽ eẽ. Hec em̃ viſʒ q̃ ad obſeruatiõʒ dicẽ-
di ꝑtinẽt. Sed ego. Sʒ in his ꝓcepti:q̃ ex aliorum obſeruatõe ꝑcipiũt̃: non videt̃ mihi illud cõſecuti ora-
tores fuiſſe q̃madmo dũ ea inuenirẽt:q̃ dicẽda ſunt:ſʒ q̃ natura & ingenio inueniſſet: cuiuſmõi eſſent
cognoſcere poſſent. Quo. i. ad qđ gen⁹ referẽda ſint. Quũ em̃ eos primũ obſeruaſſent hoĩes q cæteris
meli⁹ & ornati⁹ dicere videbãt̃:& ex ea obſeruatiõe q̃ndã q̃ſi dicẽdi rõʒ cũ feciſſẽt: ipaʒ veluti artẽ ĩ gña
diuiſerũt:& ea de qb⁹ diceret̃ ad qđ ipi⁹ gen⁹ referẽda eſſent: facile itellexerũt vt verbi gr̃a: Materiã ĩ tri
bus gñib⁹ verſari. ſ. demõſtratiuo: deliberatiuo: & iudiciali: deiñ cuiuſcũq; generis materia fuerit: cauſa
poſtea: inuẽtione: diſputatiõne elocutiõe: memoria. & ꝓnũciatiõe tractari. Quũ igit̃ q̃ſtio ꝓpoſita ſue

rit oratori: continuo videt ad qđ genus orationis ſit referenda: ſiue iudiciale: ſiue demonſtratiuū: ſiue deliberatiuū. Et quū gen⁹ intellexerit: tūc incipit cōuenienter: q̄ ad ipm materiæ gen⁹ ptinēt inuenire: inuēta diſponere: &c. q̄ ſequūt̃. Sed ego: Hoc eſt ego dicerē nō artē efficere: vt hæc repiam⁹: ſ; vt reperta ad aliqđ ipſius artis genus referre poſſim⁹. Vim ꝓprietatē. Nō vt ars ſit nobis via q̄dā & rō ad ea q̄ inuenim⁹. S; vt ea: ſed vt q̄ ingenio: ſtudio aut aliqua exercitatiōe inuenerimus ad qđ artis gen⁹ referēda ſint cognoſcam⁹. Natura ingenio. Studio induſtriā: quia igeniū ſine iduſtria nihil aut paꝝ valet.

Exercitatiōe. i. vſu videlicet vt ad induſtriā exercitatio ēt cōiūgat̃. Recta ſi ſ̃m artē videbūt̃ eē repta. Praua: ſi a p̄ceptione dicēdi fuerint aliena. Quo. i. ad qđ gen⁹ artis ſint referenda. Quare Cæſar: Q̄ñ quidē hæc p̄ceptio dicēdi nō arte cōtinet: ſ; obſeruatiōe q̄dā p̄cipit̃ & tñ antonius de ea plæraq; diſſeruit: tu quoq; idē de facetiis agas: vt de his quid ſentias aut q̄uāti apias Ita voluiſti: ſic eñ ab initio cōſtituerūt. Accurato diligenti.
Ego vero: Cōfutata rōe Iulii cæſaris: ne ab hac diſputatōe d̄ſiſteret: & ſi eā nll'a arte cōtineri cōcederet: ſe tñ patū eē iquit ſatiſfacere Craſſo: & his qui intererāt.
Collectā: Antiquo more oñdit ſe ſatiſſactuꝝ Craſſo: qui mos etiā apđ nos nūc ſeruat̃. Collectā pecuniaꝝ intellige q̄s antiqui ſolebāt in cōuiuiis colligere de conuiuiis: quā collectā appellāt: qđ nūc quoq; quibuſdā in loc̄ fieri videm⁹ i nuptiaꝝ couiuiis: Hoc eſt qđ nūc iqt cæſar Craſſo: q̄ſi q̄ſdā collectā hāc de locis diſputatiōꝫ tibi p̄ſoluere pat⁹ ſum: ne tu itē recuſare poſſis: quū abſq; te aliqđ repoſcer̃. Tibi recuſandi dē. ego ſatiſfaciā tibi poſcēti: ne poſtea quū a te repoſcēr̃ id facere recuſes. Quāq; ſoleo: ſimilitudie vtitur. Mimoꝝ: qui p̄ñte roſcio aliquid in ſcæna imitari nō audēt. ita & ſe ipudētē eſſe dicit. q p̄ñte craſſo de facetiis audeat loqui. Queadmodū inquit impudētes ſunt cæteri Mimi: qui p̄ñte roſcio mimoꝝ oim p̄ſtātiſſimo audēt in ſcæna aliquid agere ita ipudēs mihi videor: qui

ſoleo ſæpe mirari coꝝ impudētiā: q agūt i ſcæna geſtū ſpectāte Roſcio. Quis eñ ſeſe cōmouere p̄t: cui⁹ ille vicia non videat: ſic ego nūc Craſſo audiēte primū loq̄r de facetiis: & docebo: ſus vt aiūt oratorē eū: quē cū Catull⁹ nup audiſſet: & fœnū alios aiebat eē oportere. Tū ille iocabat̃ i qt catull⁹: p̄ſerti quū ita dicat ipſe vt ābroſia alēdus eē videat̃. Veꝝ te cæſar audiam⁹ vt ad Antonii reliq̄ redeam⁹. Et ātonius: ꝑpauca mihi q dē reſtāt inqt. S; tñ defeſſus iā labore: atq; itinere diſputatōis: requeſcāt i Cæſaris ſ̃mone q̄ſi i aliquo ꝑ oportuno diuerſorio. Atq inqt iuli⁹: nō nimiū liberale hoſpitiū meū dices: nā te i viā ſil' ac ꝑ ppl'm guſtaris: extrudā: & eiiciā. ac ne diutius vos demorer: de oi iſto gñe qđ ſentiā: ꝑbreuiter exponā. De riſu qnq; ſūt q̄ q̄rāt̃. Vnū qđ ſit: alteꝝ vñ ſit. Tertiū ſit: ne oratoris riſum velle mouere? Quartu; q̄tenus. Qui tū quæ ſunt gñā ridiculi. atq; illud primū: quid ſit ipſe riſus quo facto concitetur: vbi ſit: q̄uō exiſtat: atq; ita repente erumpat: vt eum cupiētes tenere nequemus & quomodo ſimul latera. os. venas. oculos. vultū. occupet viderit. Democritus. neq; ad

preſente Craſſo aliquid de facetiis audeā dicere: Soleo ſæpe mirari i. ſoleo ſæpe admiratiōe duci. Se ſe commouere. ſ. in ſcæna: Roſciū eñ preſtantiſſimum fuiſſe legimus Mimoꝝ omnium: Vnde cū delitias ſuas Ci. appellare ſolebat. Sus prouerbialiter dictū eſt contra eos qui puros impuri ipi alios docere audent: & eſt puer. ſus Mineruas impurus purū docet. vt ſus ſpurca eſt: ita Minerua intemerata eſt. vt pote virginitatis dea. iō quia inſulſus: falſus: & indoctus doctu docere vult. Fœnū: fœnū oportere exiſtimari alios oratores reſpectu Craſſi cui⁹ orō tāq; flos videt̃ ſp redolere verbis ac ſentētiis: Duas n. virtutes hēt flos. ſ. viriditatē & colorē. viriditatē verbis: colorē ſniis cōpat. Et ideo dicit. quū Sulpiti⁹ craſſū audiſſet: cæteros oratores reſpectu craſſi fœnū putabat eſſe. eſt eñ fœnū herba arida: q̄ nec colorē nec viriditatē hēt. Tū ille iocabat̃ inquit: Sibi inſicē cedūt: Alter alteꝝ ſibi p̄ferendo. Dicit eñ per iocū: accipe Cæſar qđ de me dixit Craſſus: & eo maxime q̄ ipſe ambroſia ali debere videat̃. Alluſit ad id quod ille fœnū dixerat: Ambroſia diuinę genus eſt herbæ: ac ſolis equos: hæc deos ipſos neſci poete ſcripſerunt: Plini. artimiſiā credit Diaſcorides item dixit Ambroſia quā multi artemiſiā credūt. Sed tamen. Q̄uis mihi pauca ſuperſint: interea tñ in ſermone Cæſaris quaſi diuerſorio quodā prolixa diſputatione defenſus requieſcam. Itinere. i. quaſi quadam itineris longitudiue fatigatus.

AT QVI INQVIT IVLIVS. Caput quartumdecimū vbi de materia ridiculoꝝ agitur quomō querenda ſunt & ſimuletiam quot ſint ridiculoꝝ: & facætiarum genera tractantur. Primū igitur de materia loquit̃: deinde de ipſoꝝ ridiculoꝝ ſiue facætiarum generibus. Sed reſponſum Iulii cū ſuperiore oratione Craſſi ita coniungit̃ Dixerat eñ Antonius ſe fatigatum longitudine diſputatiōis: quare itineris labore requiem quandā querere: & ſe in diſputatione Cæſaris quaſi quodam diuerſorio quieturū eſſe. Ad igitur reſponſionem ſuā Cæſar accommodat Dicit eñ tu quidem queris antoni requieſcere in oratione mea quaſi diuerſorio quodā ſ; tibi reſpondeo: Hoc meū diuerſoriū non valde tibi liberale viſum iri. Nā ſimul ac pauca dixero te in itineris laborē denuo retrudā: ac ſi dicat te ad reliquu; id

ſputatōis cōpellā: vt qđ reliquiſti tandē pficias: Nō nimiū.i.nō valde liberale: q̄ in eo p exiguū tp̄s om
rabere. Liberale boſpitiū: pſiſtit in tranſlatōe ab boſpite: qui veniētes ad ſe boſpitio ſuſcipit: ſuſceptoſq̄
cibo & potu reficit. Dicit ergo. Simulac pꝑaulū guſtaris: boc eſt ſimulac de nr̄a diſputatōe libaueris: con
tinuo te laboribus: & longitudine diſputatiōis dedā. Nam te extrudā: expellā. Eiiciā.i.extra diuerſo
riūte mittā. In viā: in laborā viæ. Perpaulū.i.p exiguū mei ſermonis. Guſtaris: libaueris: leuiter attige
ris. Ac ne diutius: incipit nūc de ridiculis & facetiis ſuā exponere ſn̄iam: & facit attētos. Dicit em̄ ſe de

bunc ſermonē boc ptinet: ſi ptineret neſcire me tn̄
id nō puderet: qđ ne ipſi qdē illi ſcirēt: q pollicerē
tur. Locus aūt & regio q̄ſi ridiculi: nā id ꝓxime
q̄rit̄ turpitudīe et deformitate q̄dā cōtinet̄. Hęc
em̄ ridenť: vl̄ ſola: vl̄ maxīe q̄ notant & deſignāt
turpitudinē aliquā nō turpiter. Eſt aūt: vt ad iſtū
tertiū veniā: eſt plane oratoris mouere riſu; vl̄ qđ
ipa bilaritas beniuolentiā cōciliat ei p quē excita
ta ē: vl̄ qđ admirāť oīs acumē vno ſæpe ī verbo
poſitū: maxīe r̄ndentis: nōnūq̄ etiā laceſſentis vl̄
etiā frāgit aduerſariū: qđ impedit: qđ leuat: qđ de
terret: qđ refutat: vl̄ qđ ipm oratorē politū eſſe bo
minem ſignificat. qđ eruditū: qđ vrbanū maxīeq̄
qđ triſticiā at; ſeueritatē mitigat et relaxat. Odio
ſaſq̄ res ſæpe q̄s argumentis dilui nō facile ē ioco
riſuq̄ diſſoluit. q̄tenus bæc ſunt ridicula tractan
da oratori p quā diligenter videndu; eſt id qđ in
quarto loco q̄rendi poſueramꝰ. Nā nec inſignis
improbitas: & ſcelera iuncta. nec rurſus miſia inſi
gnis agitata rideť. Facinoroſos maiore quadā vi
q̄ ridiculi vulnerati volūt. miſos illudi volūt: niſi
ſe forte iactent. Parcendū eſt aūt maxime charita
ti boim. ne temere in eos dicas. qui diligunť. bæc

bac re breuiter eē dicturū. Oī iſto gn̄e
.ſ. vrbanitatis: & facetiaꝝ. De riſu gn̄q̄
ſunt. Hæc oia ad materiā ptinēt ridiculo
rū: videlicet qđ ſit: vn̄ ſit & nunqđ ad ora
torē ptineāt: & quouſq̄ etiā riſus ꝓcede
re debeat. Poſtremū vero eſt de genere ri
diculorū. Quintilianus bæc oia pulcer
rime libro. vi. iſtitutionū explicat: & nos
in cōmētario: qđ ſcripſimus illud opus:
latius de facetiis & eius ſpēbus diximꝰ.
Quid ſit: q̄ſtū ad naturā ipſius. Vn̄.i.
ex q̄bus locis manet. Oratoris ne ſit.i.
cuius officiū ſit.i.an ptineat ad oratorez.
Quatenus.i.quouſq̄ ridicula: & face
tie ꝓgredi debeāt: qa queadmodū in cæ
teris rebus modus ſeruādus eſt: ita ī bis
potiſſimū. Gn̄a.i.q̄litates: Atq̄ primū
Sed qđ ad vim: naturā & ꝓprietatē riſus
ptinet: qđ ē pboꝝ: id nobis minime diſ
putandū videť: quin potiꝰ pbis ipſis re
linquendū: qui de bis rebꝰ diſputare cō
ſueuerūt. Quid.i.q̄ natura ſit riſus. boc
em̄ dixerat querendū eſſe. Vbi ſit.i.in
quo loco poſitꝰ ſit: vt in ſplene qđ pbiſi
ci dicūt. Erūpat.i.exeat: egrediať: primo
q̄dē quærendū videť: q̄ in loco poſitus
ſit: deinde quō ex q̄ loco erumpe ſoleat.
Exiſtat atq̄ erumpat.i.vi quadā exeat.
riſus em̄ in noſtra vix eſt ptāte: Sæpe em̄
ad riſum quiſpiā ita cōcitať: vt etiā ſi pru
dētiſſimus ſit ab eo ſe tpare non poſſit.
Os: vno eodēq̄ tpe: riſus latera: os ve
nas: oculos: vultūq̄ cōpbēdat. Venas:
gutturis. Viderit Democritus: ac ſi dice
ret diſputēt pbī q̄ materia nr̄a nō ē. Nec

ſine rōne dixit Democritus. Nam vt ſcribit Athenodorus Hipocrates pbiſicus admiratus eſt Democri
tum q̄ p acutus adeo eſſet in cognoſcēdo rerū naturā. Itaq̄ quū ei ꝓpinaſſet poculū lactis interrogauit
vt diceret cuius aīalis eſſet: Democritus quū illud vidiſſet: continuo r̄ndit capræ: tunc primū fetæ & ni
græ. Deinde quū vidiſſet pediſſequā: primo quidē ſalutauit eā dicēs: Salue puella. Poſtero die occurēti
dixit: ſalue mulier: eo q̄ pcedēti nocte cū viro cōcubuerat. Scripſit librū de natura vnū de natura itē bois
tā corpis q̄ bois: & ſilborū oim librū quidā de aia iſcripſerūt. Hoc.ſ.qđ ſit riſus.i.q̄ natura ſit riſus. Ne
ſcire me tn̄: Ego tn̄ ſine pudore.i.ingenue faterer me neſcire: q̄nquidē nec ipſi pbi ſciūt: & ſe ſcire pollicē
tur. Eſt.i.ptinet ad boim ridiculū.i.ridendi dignū.i.bois: quē ridere debeamus. Nam id ꝓxime.i.ſcđa
q̄ eſt. Turpitudine & eſt diffinitio ridiculi. Nam etiā ſi neget ſe dicturū de ridiculis: qđ ſit riſus tn̄ per
tranſitū qđāmodo diffinit ridiculū eſt turpitudo aliqua nō turpiter dicta. Quū em̄ aliquid qđ turpitudi
nem ſignificet: nō turpiter dr̄ ad riſum boīes cōmouenť. Sicut Iulia Octauiani filia quā cōſtat impudicā
fuiſſe: quū ex ea quæreret: Dic mibi Iulia: quid ita patri Tyberio ſiles filios ꝓcreas: quū babeas etiā cū
aliis viris cōſuetudinē: Tum illa: Nauis inquit ſum: niſi plena vectorē non accipio. Locus: ſi quæratur:
quis ſit locus: & regio riſus. Notāt verbis. Deſignāt geſtu ipſo. Eſt aūt: & vt terciū exequar qđ ridicu
lis quærendū eſſe ꝓpoſui: placet eſſe oratoris riſum auditoribus cōmouere. Illud: qđ dixi eſſe quærēdū
Eſſe ptinere. Et reddit rōne cur oratori conueniat cōmouere riſum. Qđ.i.qa auditores exbilarati face
tiis beniuoli efficianť. Vel qđ alia rō: In vno verbo: ſicut illud: qđ latras: quia furē video. Maxime
r̄ndentis. ſicut illa fuit r̄nſio. Etiā laceſſentis: ſicut de Cicerone multa diximus. Aduerſariū.i.ſtultū: Nā
ſi aduerſarius paulo ſtultior fuerit pturbať: niſi ab oratore facetiis atq̄ ridiculis vrgeť. Impedit: ſi cupi
dus. Qđ leuat: ſi dicēdi petulans fuerit. Deterret: ſi fuerit inſtabilis. Leuat auctoritatē minuēdo. De
terret: mores inſectādo. Refutat: incōſtantiā arguendo. Vel qđ ipm oratorē: etiā oratoris eſt mouere

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Baden-Württemberg

riſum. Politū:lepore. Eruditū:humanitate. Q đ vrbanū:ſale & facetiis: Maximeq̄:Et maxime orato
ris officiū eſt mouere riſum:qa ſi auditores audiēdo defatigati fuerint:triſticiā illā:& miſeriā qdāmō ri
diculis & facetiis oino repellūt. Mitigat:ſingula ſingulis redde. Mitigat:triſticiā. Ralaxat:ſeueritatē
Odioſas res:& etiā oratoris eſt officiū. Quas.ſ.res odioſas.i.quædā ab aduerſariis nr̄is dicta q̄ in nos
odiū cōcitent:quū ea nō ſatis poſſumus argumētis diſſoluere:ſi faceti fuerimus eam nōnūq̄ ioco diſſol
uemus. Quatenus rōnibus ꝓbauit oratorē poſſe riſum mouere nunc ad aliā q̄ōnē trāſit quouſq̄ riſus

igit̄ adhibēda ē primū in iocādo moderatio. Ita
q̄ ea facilie ludūt̄:q̄ neq̄ odio magno. neq̄ mia
maxia digna ſūt. Q̄obrē materies oim ridiculo
rū ē in iſtis vitiis. q̄ ſunt in vita hoim. neq̄ clarorū
neq̄ calamitoſoꝝ. neq̄ eoꝝ. q ob facin⁹ ad ſuppli
ciū rapiēdi vident̄:eaq̄ belle agitata rident̄. Eſt
etiā deformitat̄ & corpis vitioꝝ:ſatis bella mate
ries ad iocādū. Sed q̄rimus idē qđ i ceteris rebus
maxie q̄rendū eſt q̄tenus. in quo nō mō illud pci
pit̄. neqd inſulſe. ſed etiā ſiqd p ridicule poſſis. vi
tandū ē oratori vtrūq̄: ne aut ſcurrilis ioc⁹ ſit aut
inimicus. q̄ cuiuſq̄ mōi ſint facili⁹ iā intelligimus
quū ad ipſa ridiculoꝝ gn̄a veniem⁹. Duo. n. ſunt
gn̄a facetiaꝝ quoꝝ alteꝝ:retractat̄ alteꝝ dicto te
ſi quū id tāq̄ aliq̄ fabella narrat̄:vt olī tu craſſe in
mēmiū cōmodiſſime quū lacertū largii. quū eēt
cū eo tarracinę. đ amicula rixat⁹ ſalſa tota hac tn̄a
teipo ficta narratio. addidiſti clauſulā. Tota tarra
cina tū oibus in parietib⁹ inſcptas fuiſſe lr̄as tria
LLL. duo. MM. quū q̄reres id qd eēt ſenē tibi

ꝓcedere debeat. i. ad quē finē. Dicit aūt
hoc maxime exq̄ſitiſſime eē rōnis: vide
re quouſq̄ riſus ꝓcedere debeat: nam ſi
longior fuerit auditorē poti⁹ lædit & of
fendit. Per q̄ diligēter piūgit̄ poſitiuo
vt ꝑpulchrū q̄ pro valde ſuplatiuo: vt q̄
pulcerrimū: p q̄ rurſus poſitiuo vt p q̄
pulchrū eſt hoc loco p q̄ diligenter: ſi ali
ter apud idoneos inueneris librarioruꝫ
erit culpa. Nam reddit rōnē cur diligē
ter ridiculoꝝ modus ſit cōſiderād⁹: Nā
Non eīm eouſq̄ debemus eſſe ridiculo
rum cupidi: vt eos ridiculis offendam⁹
qui offendēdi nō ſunt: nam ſi eiuſmodi
hoies: qui aut ſigni ꝓditate ꝓditi ſūt: aut
miſeria affecti: ſi hos hoies inquā dictis
facetis læſerim⁹: nullā vrbanitatē oſtēde
mus: qa alii ſunt graui⁹ vulnerādi: alii ve
ro nec quidē attingendi: cū eīm videmus
miſeros irrideri: nō ad riſum ſed ad com
miſerationē ducimur. Inſignis: magna
excellēs: p̄cipua: Scælere iuncta. i. cū im
pietate: vt pce pias ſcelerate manus. Sce
lere ſicut ꝓditio patriæ: q̄ eſt improbitas
excellēs: & ſcelere iūcta: i. impietate. Mi
ſeria agitata. ſ. ab oratore. Miſeria vt de
eo qui ex regno in ſeruitutē ceciderit: q
ergo illuderet hoiem tanta miſeria circū
uentū: nullā delectationē moueret. Faci
noroſi: & reddit rōnē cur hmōi hoies ſa
libus mordēdi non ſint. Facinoroſos:
ſceleſtos. ſic Salu. dixit flagitiis: facinoroſibuſq̄ coopti. Maiora quædā vi. ſ. orōnis vehemētia maiore
quædā. Niſi ſe forte iacēt: qđ genus eſt vani hois qui nec in miſeria quidē gloriari deſiſtat. Parcendū ē
maxime: ſed p̄cipue abſtinere debemus a ridiculis in eos qui diligunt̄ ab auditoribus: nam ſi ridere vo
luerimus eos qui diligunt̄ ab auditoribus: nō mō beniuolentiā nobis: ſed odiū etiā cōcitabimus. Cha
ritati hoim: qui chari ſunt auditoribus: ſi in eū ſalſa vrbanaq̄ dicta iaceremus hoc etiā nō poſſet audito
ribus placere. Charitati: intellige de his qui diligunt̄ ab oibus. Hæc igit̄ adhibēda eſt moderatio. i. hic
modus adhibēdus eſt: vt intelligamus quouſq̄ ꝓcedere debēt ridicula: ne ad hoies: aut ſceleſtos: aut mi
ſeros: aut charos nr̄a vrbanitas ꝓueniat. Itaq̄: Bene ergo cōcludit q̄nquidē inquit nec facinoroſos læ
dere debemus: nec charos: neq̄ miſeros: cōſequēs eſt vt eos ledere debeamus: qui ſunt nec chari: nec mi
ſeri: nec vulgo oibus diligant̄. Q̄obrem materies: Concludit ex his q̄ ſupra vidiſtis: q̄nquidē inquit vi
dimus q̄tenus ridicula ꝓcedere debeāt: q̄tum ad pſonas: in q̄s eiuſmodi dicta tractent̄: Concludit ergo
ridiculorū gn̄a placere poterunt: & ꝓbari: ſi nec in calamitoſos hoies: nec in facinoroſos dicent̄. Deinde
ſil' etiā aiaduertendū eſt: in quo aliqđ fuerit deformitatis & viciū corpis in eum plerūq̄ ridicula cōuenire
Nec charorū: videlicet qui nō diligunt̄ vulgo ab oibus. Calamitoſorū: qui nō in extremā aliquā mi
ſeriā ceciderint. neq̄ eoꝝ qui ob facinus. i. facinoroſoꝝ: vt pīcidarū: ꝓditoꝝ. Belle elegāter: ſcite. Agi
tata. i. vulnerata. ſ. ab oratore eiuſmodi hoim vicia. Eſt etiā deformitatis: p̄terea eſt etiā alia materia in
qua ridicula & facetiæ verſari pn̄t videlicet ſi alicuius inſignē deformitatē: aut vitiū irridere potuerimus
Deformitatis: vt naſi ſimi vt grippi. Et corpis viciorū: vt ſtrumæ: vt gibbi: claudi: nā in eiuſmōi hoib⁹
elegās ſolet eē vrbanitas: ſi forte in eos aliqđ dictū fuerit. Vitioꝝ: vt balbi luſci: & claudi: nā & in luſco:
& in balbo: & in claudo facile irridere poſſemus. Sed q̄rimus. Diceret aliq̄s. Nūne etiam ſupius dixit
aduertendū eſſe q̄tenus ridicula ꝓcedāt: quō repetit: nō eſt iteratio ſed ſupius dixit aiaduertēdū eē quſ
q̄ ꝓcedāt ridicula: q̄tū ad pſonas: ne oēs pſonas ridiculas eē putarem⁹. Nunc aūt dicit q̄rendū eſſe q̄te
nus. i. quoſq̄ ipſa dicta ſalſa ꝓcedāt. i. q̄ longa eē debeāt. nā illud ſupius quoſcūq̄ ad hoies ptinet. Quæ
rendū eſt. ſ. in ridiculis. Quatenus huouſq̄ ꝓcedāt & q̄ longa ſint ridicula. In q̄. ſ. mō ridiculi: quēad
modū hr̄e debeāt. i. quatenus: ꝓcedere debeāt. Perridicule. i. valde ridicule: qa & ſi aliquid valde vrba

tum diceret̄:& longius ꝓcederet:nõ eſſet ridiculũ:qa ſi longũ nimis diceret̄ q̄tūcunq̧ vrbanũ eſſet vr-
banũ eſſe deſiſteret:vñ etiã vulgo dr̄ iocus longior minime iocũdus. Vitãdũ ē oratori vtrũq̧:& bono
ordine ꝓcedit qđ ſæpe iã dixi:ſicut oẽs q̄ p̄cipiũt:primo oñdit qbus vitiis abſtinere debeam⁹:deinde q̄
faciẽda ſũt oñdit.Scurrilis vulgaris:& ſcurre idone⁹.Nam ſcurra ē q̄ riſus ab audiẽtib⁹ captare ſolet: nõ
habita ſuæ dignitatis rõne. Aut inimic⁹.i.ne inimice aliqd dicat̄:qa etiã ſi aliqd p̄ ridiculũ iniquo aio ſit̄
& voce dicem⁹:ridiculũ eẽ deſiſteret:ſed hilaritate vocis vultus ſeruata dici p̄t vel debet. Quæ.ſ.vicia

quẽdã opidanũ dixiſſe lacerat lacertũ largii mor
dax Mẽmius Perſpicitis hoc genus q̄ ſit facetũ
q̄ elegans q̄ oratoriũ : ſiue hẽas vere qđ narrare
poſſis:qđ tñ eſt mẽdaculis aſꝑgendũ: ſiue fingas.
Eſt eñ huius gñis virtus : vt ita facta demõſtres:
vt mores eius:de quo narres: vt ſermo: vt vultus
oẽs exprimãt̄ : vt iis q̄ audiũt:tuꝫ geri illa: fieriq̧
videãt̄. In re ē itẽ ridiculũ qđ ex q̄daꝫ deprauata
imitatione ſumi ſolet: vt idẽ Craſſus p̄ tuã nobili
tatẽ:p̄ vr̄am familiã.Quid aliud fuit ĩ quo concio
rideret:niſi illa vultus:& vocis imitatio.Per tuas
ſtatuas vero quũ dixit : & extẽto brachio paulu
lũ etiã de geſtu addidit:vehemẽtius riſimus.Ex
hoc gñe ē illa roſciana imitatio ſenis:tibi ego An
tipho has ſero inqt:ſeniũ eſt quũ audio. atq̧ ita ē
toto hoc ip̄o gñe ridiculũ: vt cautiſſime tractãdũ
ſit.Mimorũ eſt eñ ethologorũ : ſi nimia eſt imita
tio ſicut obſcœnitas orator ſurripiat oportet imita
tionẽ : vt is q̄ audiat:cogitet plura q̄ videat p̄ſtet

oratori vitãda ĩ ridiculis. Quũ ad ipſa
gñia.i.quũ de gñibus ridiculoꝝ tractare
cœpim⁹. Duo eñ ſũt gñia. Et repetit qđ
ab initio dixerat Ceſar gñia ridiculorum
duo eẽ vnũ ꝑpetuũ:alterũ breue. Perpe
tuũ re cõtiet̄:alterũ.ſ.breue dicto. Re:ꝑ
petuo & lõgo. Dicto.ſ.ꝑacuto & breui.
Re ſi qñ. Nũc incipit p̄ exẽplũ oñdere
quõ ꝑpetuũ illud ſale dictũ tractat̄.i.ali
qđ iocũditate plenũ:q̄ſi fabula narratur
tũc facetũ illud cõficit̄:qđ contineť in re
Vt olim tu Craſſe:Exẽplũ ponit: quod
a Craſſo ſumit̄. In.i.contra Mẽmiũ.Fa
bula talis ē: Quia cũ ridicula tractam⁹ q̄
re cõtinent̄:nõ vera ſolũ dicim⁹:ſed plæ
raq̧ fingim⁹ ipſi:ſicut fictũ ē a te o craſſe
Fabula inquã eiuſmõi ē:Largi⁹ & mẽmi
us coheredi petæ fuerũt:& ſũmis ſtudiis
cũ amicula q̄dã diuite agebãt Tarracinẽ
ſi:vt in hereditate p̄ponerent̄ alter alteri
tandẽ res eo euaſit:vt Mẽmi⁹ ita ꝑcitus
largii lacertũ morſu laceraret:qđ negare
nõ poterat. Mẽmi⁹ vt Craſſus dicebat:
qa videlicet ꝑietib⁹ p̄ oẽm vrbẽ Tarraci
næ inſcripta eſſent. LLL.MM.q̄ ſen ex
interrogat⁹ r̄nderat ſignare: Lacertũ lar
gii lacerat Mẽmi⁹ mordax. De amicula
videlicꝫ diuite illa:cui⁹ hereditatẽ vterq̧
petebat. Ac tñ a teipſo ficta:qa vera nõ

erat & vt verã eẽ ꝓbares:addidiſti clauſulã. Tota tarracina.i.tota vrbe tarracinæ. Parietib⁹:oim ædifi
ciorũ. Oppidanũ:videlicet tarracinẽſem.Perſpicitis:Laudat nunc hoc gen⁹ ridiculi.qđ nonũq̄ fingit̄
ſicut hoc fuit a Craſſo. Facetũ:vrbanũ: Elegãs:ſcitũ. Oratoriũ:nõ ſcurrile.non nugatoriũ: Siue hã
beas vere.i.ſiue vera ſit ſiue veriſĩlis.ſi vera:aſꝑgenda eſt mẽdaciis.ſi ficta & veriſĩlis multo magis quũ
ſit tota mendax. Mendaculis diminutiuũ eſt a mẽdax. Eſt aſꝑgẽdus:vt ex eo oportunitas riſus offera
tur. Siue fingas:ſiue veriſimile ſit:vt nõ verũ:ſed veriſĩle ſit ſicut intelligimus feciſſe Craſſum. Eſt eñ
huius gñis:& q̄ in hoc gñe ſeruanda ſunt docet.Dicit eñ hoc ridiculi genus multũ iuuari geſtu:& voce
ꝓn unciãtis:ſicut intelligimus feciſſe Craſſum in mẽmiũ. Vt vult⁹ oẽs i.ois ſp̄es vultus:& imago oris
Geri:nõ narrari:ſed geri videant̄. In re ē itẽ.Rurſus etiã ridiculũ in re eſſe dr̄:qđ fit in imitatõe depra
uata:ſicut etiã gñis huius Ci. ponit exẽplũ craſſi Deprauata imitatio dr̄ vbi quũ fidis diffidere: vbi ſpe
res timere:vbi gaudes dolere ſimules:vt Craſſus faciebat:ſicut in hoc exẽplo videbitis:q cũ cõfidere dif
fidere videbat̄: Deprauata imitatõe.i.corrupta Cn.Domiti⁹ cẽſor orta altercatõe:Lucio craſſo collegæ
ſuo obiecit:q̄ columnas hyemeticas in porticu dom⁹ haberet:emptas centũ milibus:quẽ quũ cõtinuo
Craſſus quãti ipſe ſuã domũ exiſtimaret interrogaſſet:atq̧ vt ille r̄ndit ſexagies ſextercio. Quo inquit
ergo eam minore fœnore exiſtimas.Si decẽ inde arbuſcula ſuccidero:trities inquit Domitius ſextercio.
Tum Craſſus:vter igit̄ luxurioſior eſt:ego ne:qui decẽ columnas centũ nũmoꝝ milibus emi:an tu qui
decẽ arbuſcularũ vmbrã trities ſexterciũ ſummã cõpenſas:Deinde cõuerſus ad orõnis genus cõmiſera
tione plenũ:q̄ſi ſupplicabat Domitio p̄ irriſionẽ:ne vſq̧ adeo ſæuiret.De hoc etiã alio loco dicemus:De
prauata.i.falſa imitatõe.Quid aliud fuit:videlicet quũ Craſſus hæc verba diceret. Concio.i.multitudo
quæ aderat:videlicet ppl's. Vultus & vocis imitatio:qui timidũ ſe ſimulabat:quũ tñ nihil timeret.Per
tuas ſtatuas:primo quidẽ dicebat nõ extenſo brachio:ſed in ſe cõtracto:ſicut timidi facere ſolent:quum
vero dixit ſtatuas:tunc extendit brachiũ. Ex hoc genere eſt ego tibi:Meminiſtis eñ apud Terẽtium
hæc verba eẽ demeæ aduerſ⁹ Antiphonẽ adoleſcẽtẽ iracũde & minaciter dicta:q̄ dicit cũ hæc verba Ro
ſcius in ſcæna ꝓnunciaret:voce & vultu adeo ſenẽ exprimebat:vt non Roſcius:ſed Demea ſenex loqui
videret̄. Ex hoc gñe.ſ.ridiculi. Aſſero inqt:quũ cõcuſſione capitis vultu toruo & minaci verba hæc
ꝓnunciabat. Seniũ.i.tm̃ imitatiõe Roſcius valet:vt nõ ſenex:ſed ſeniũ ip̄m videat̄ ſenis quũ ꝑſonã ſuſti
net. Atq̧ ita.Sed aduertendũ eſt:q̄ vſq̧ adeo imitatõe hoc genus ridiculi vniuerſum cõficit̄:vt niſi cau

idē igenuitatē m ruborē ſuũ verboꝝ turpidini &
rerũ obſcœnitati. Vitãda ergo hæc duo gña ſunt
eius ridiculi: qđ ĩ re poſitũ ē q̄ ſunt ꝓpria ꝑpetua
rũ facetiarũ: in q̄bus deſcribunt̄ hoium mores: &
ita effingunt̄ vt aut re narrata aliq̄ q̄les ſunt itelli
gant̄: aut imitatiõe breui iniecta ĩ aliquo inſigni:
ad irridēdũ vitio repiant̄. In dicto aũt ridiculũ ē
id: qđ verbi: aut ſniæ quodã acumĩe mouet̄: ſ; vt
in illo ſupiore gñe: vel narratõis vł imitatõis: vitã
da ē & mimorũ ethologoꝝ ſilitudo: ſic ĩ hoc ſcur
rilis oratori dicacitas magnop̄e fugiēda ē. qđ igi
tur diſtinguem⁹ a Craſſo: a Catullo: & a cæteris
familiarē nr̄m Gãniũ: aut vargulã amicũ meũ: nõ
mehercule ĩ mentē q̄de; mihi venit: ſunt em̃ dica
ces. Gãnio q̄dem nemo dicatior: hoc opinor: pri
mũ ne quotiēſcũq; potuerit dictũ dici neceſſe ha
beam⁹ dicē. Puſillis teſtis ꝓceſſit licet ĩqt rogare

te tractet̄: hiſtrionibus ſiles eſſe videamur. Non em̃ vocē & geſtũ ſimilē mimis & hiſtrionibus hr̄e de-
bemus: ſed oratoribus. Mimorũ: videlicet ne ſupſtitioſa ſit imitatio. Mimorũ: ethologoꝝ. Q uemad-
modũ ſi q̄s ruſtice ꝓnũciaret rep̄hēderet̄: ita etiã ſi quis nimiũ venuſtus eſſe vellet: rep̄henſione nõ caret.
Ethologorũ. rõ. Deinde vertit̄ in e longũ: poſtea latine ꝓfert̄ ethologus. i. moris
exp̄ſſor: q̄ geſtu ipſo corpis: & ſono vocis ita exprimit mores hoim: vt geſtus corpis: mores hoim loq
videant̄: hinc fit ethologia: de q̄ dixim⁹ in cõmētariis q̄s in Fabiũ Q uinti ſcripſimus. Orator ſurripiat
q̄a gen⁹ hoc ridiculi totũ imitatõe cõciſi
tur & caute agēdũ ē ne hiſtriõi ſiles eē vi
deamur: iõ bn̄ ſubiũgit. Surripiat. i. latē
ter rapiat imitationē: q̄ſi nõ ꝑuidētib⁹ q̄
audiũt. Imitationē. ſ. ei⁹ ĩ quē iocamur.
Vt is q̄ audiat. i. auditores inq̄t ab ipſa
imitatõe plã mēte concipiãt q̄ꝫ oculis vi
deãt. Nã vt ſit aliq̄ñ ĩ geſtu tãta vis ē: vt
in ipſo motu multo plã cogitem⁹: q̄ꝫ au-
rib⁹ audiam⁹: q̄ꝫ aliq̄d ſil' & verbis dicit:
& motu corpis oñdit duo ꝑcipit q̄b⁹ in-
telligi poſſit. Vnũ qđ audit̄. ſ. i verbis. a
liud qđ videt̄. ſ. i motu. Præſtet: Ad hoc
etiã orator curare debet: ne petulãter fa-
ciat: ſed rubore q̄dã atq; pudore nã inge
nui pudor ē: cũ aliquid nõ ſatis honeſtũ
dicim⁹: Suũ. i. ꝓpriũ ingenuitatis. Præ
ſtet. i. p̄ſtet igenii dignitatē: Ingenu⁹ em̃
debet a ſeruili hoĩs ĩ dignitate diſſilis eē
Verboꝝ: vt nec v̄ba turpia ſint: nec etiã
res obſcœnitatē quãdã oñdãt: vnũ ex al
tero ſequit̄. Nã vbi verba turpia ſũt: nec
res quidē p̄t eē honeſta. Ergo hæc duo
cõcludit q̄ q̄ñquidē exēplo Craſſi oñdi
mus illud ridiculũ qđ ꝑpetuũ eſt: nũc in
narratõe vera: aut veriſili cõtinent̄ nunc
imitatõe ſequit̄: quia huius ridiculi gña
duo ſunt Vnũ qđ i narratõe: alterũ ĩ imitatõe cõſiſtit. In re: ĩ ꝑpetuo ſermone. Propria. i. lepidi ſermõis
atq; feſtiui: qđ ꝓlixũ dr̄: in quib⁹ declarat: q̄ ſint duo illa gña: breue videlicet: ac ꝑpetuũ. Effingunt̄ ita
formant̄ atq; fingunt̄ q̄dãmõ atq; pingũt. Vt aut re narrata ſingula ſingulis redde. Re narrata: ad id
qđ dixit effingũt: vt ipſa gña q̄ in ꝑpetua feſtiuitate cõſiſtũt nobis añ oculos poneret. Breui: vt ſi mode
rate: vel claudũ imiteris: vel balbũ vt q̄ voluerit in aduerſariũ iocari. Si dixerit: cũ hic nr̄ ꝑ foꝝ incedit ſin
gulis gradib⁹ adorare videt̄ hoies: & ita nõ nihil & voce & geſtu corpis ſignificarũt hũc eē claudũ: etiã
craſſus in ſupiorib⁹ exēplis imitat⁹ ē hæc duo gña: cũ fictã illã fabulã. Memii mordacis lacerãtis largii la
certũ narrauit. Deinde alteꝝ gen⁹ qđ in imitatõe cõſiſtit imitat⁹ ē: cũ videlicet nobilitatē Domitii iplo-
rabat: ꝑ tuã nobilitatē: ꝑ tuos libros ꝑ tuas vxores: ꝑ tuas deniq; ſtatuas. In dicto aũt: Hacten⁹ declara-
uit quid ſit ridiculũ: qđ ĩ ꝑpetua orõne verſat̄. Nũc trãſit ad aliud ridiculũ qđ nõ ĩ ꝑpetua orõne: ſed ĩ di
cto pacuto: ac breui p̄ſiſtit. Sed añq; ad gña ipſi⁹ ꝑueniat: dicit aĩaduertēdũ eē oratori mł'tũ differre inter
dicacitatē & vrbanitatē. Vrbanitas igenii hoĩs ē. dicacitas aũt ſcurrilis: & q̄a nõ p̄t lucidi⁹ nec plani⁹ q̄ã
exēplo intelligi aliq̄t primũ exēpla ꝓponit dicacitatis: deinde q̄ a dicacitate ſepata ſunt. Q đ verbi: quĩ
verbũ aliq̄đ adeo vrbanũ ꝓnũciat̄: aut ipſi⁹ verbi ſnia adeo erit faceta: vt ſine magno igenio nõ potuiſſe
dici videat̄. Sed vt ĩ illo: ecce quõ oñdit vrbanitatē a dicacitate ſepatã: & ꝑ ſilitudinē oſtēdit cuiuſmodi
debeat eē hoc ridiculũ: qđ ĩ dicto: aut ſnia pacuta cõſiſtit. vt inq̄t ĩ illo gñe qđ ĩ narratõe & imitatõe conſi
ſtit. Cauēdũ ē ne mimis ethologis ſiles ſim⁹: ita hoc vitãdũ ē ne dũ vrbani eē volum⁹ dicaces eſſe videa
mur. Quid igit̄: & quia nõ p̄t meli⁹ oñdere aliis rõnib⁹: qđ interſit inter dicacitatē: & facecias: ad exem
pla cõtinuo ſe cõfert dicēs: Craſſũ & Catullũ oēs vrbaniſſimos eē ꝯſentim⁹. Q uid igit̄ differũt a gãnio
& Vargula: q̄s dicaces fuiſſe cõſtat. Deinde dicit q̄ dubitãs: Nõ mihi venit ĩ mētē: quõ hæc poſſit diſti
guere: & ſtatim q̄ſi id ſibi oblatũ ſit diſtinguit cõtinuo alteꝝ ab altero. Gãni⁹ & vargula: romanoꝝ ciuiũ
nõia aũt qui dicaces erãt: Gãnio: ſed dicacitate Gãnius ſupabat Vargulã. Hoc opinor primũ: re vera
hæc eſt differētia. Opinor. ſ. diſtinguem⁹ a Craſſo & a catullo: & a cæteris vrbanis. Iõ copioſe de face-
tiis Cicero nr̄ tractat: q̄ ſatis cõſtat eũ: vt Fabi⁹ teſtat̄ ĩ hoc gñe fuiſſe ꝑcipuũ. Dicaces: dicacitas lõge de
bet eē ab oratore remota: qđ ita ꝑcipit Quinti. dicacitas inquit: & ſcurrilis: & ſcænica huic pſone alieniſſi
ma ē. Primũ: p̄ria rõ diſtinguēdi vrbanitatē a dicacitate: hæc erit: vt ſi vrbani eē velim⁹: nõ ſp iocemur: ſ;
tũc cũ tp̄s: aut pſona req̄rere videat̄. i. cũ nobis: aut dictib⁹ nr̄is ꝓdeſſe poterit: q̄ ſi p̄ter loci: & pſone q̄
litatē iocaremur: tũc nobis nõ mõ ꝓdeſſet: ſed & plimũ officeret: nõ vrbani. ſed dicaces diceremur: & id
videlicet qđ ꝓdeſt exēplũ oñdit. Ne q̄tienſcũq;: ne exiſtimem⁹ neceſſariũ: q̄a nõ q̄tiēs aliquid facetũ di

ᵣere poſſumus:dicere debemus:ſed quū aut nō obeſt aut ꝓdeſt:& exēplū ponit:quō aliqn̄ philippus fa ceto dicto vſus fuerit:& licet riſum mouere potuerit. tn̄ ipſe multo plus dāni cōtraxit ꝗ̄ vtilitatis. Pu ſillus Philip.accuſator erat:contra eū ꝓductꝰ eſt teſtis puſille ſtaturæ:interrogauit q̄ſtorē:qd more ꝑerat iudicio q̄s iudices capitales vocamꝰ.q.inq̄ſitores.Q uæſtoris em̄ officiū ē in ſuo officio vnūquēq̄ȝ deti nere:vt reꝰ nihil aliud agat:ꝗ̄ defendat:& accuſator nihil aliud ꝑterq̄ȝ accuſet:& iō ſi aliqd ꝑmitteret: ab officio diſcederet.Ergo vt ſupra mēoraui philippꝰ petit ex q̄ſtore:nūqd liceret interrogare teſtē: cui

philippū:tū q̄ſtor ꝓperās:mō breuiter:hic ille nō accuſabis ꝑpuſillum.Rogabo ridicule.Sed ſede bat iudex.L.aurifex breuior ēt:ꝗ̄ teſtis ipſe:oīs eſt riſus ī iudicē cōuerſus. viſuȝ ē totū ſcurrille iu diciū.Ergo hæc q̄ cadere pn̄t in quos nolis:quis ſint bella:ſunt tn̄ ipo gn̄e ſcurrilia.vt iſte.q ſe vult dicacē et mehercule ē appiꝰ:ſȝ nōnūq̄ȝ ī hoc vitiū ſcurrile delabiť.Cœnabo inqt apđ te.huic luſco familiari meo c.ſexto. Vni.n.locū eſſe video. Eſt hoc ſcurrile qdē.& qđ ſine cā laceſſiuit:& tū id di xit.qđ ī oēs luſcos cōueniret.ea.qa mediata putā tur ēē:minꝰ ridenť.Illud egregiū ſexti: & ex tꝑe manꝰ laua iqt.& cœna.Tꝑis igr̄ rō & ipſius dica citatis moderatio.& tꝑantia.& raritas dictoꝝ di ſtinguet oratorē a ſcurra.& qđ vos cū cā dicimus nō vt ridiculi videanť:ſȝ vt ꝓficiamꝰ aliqd.id illi totū diē: & ſine cā. Quid.n.ē Vargula aſſecutus. quū eū cādidatus.A.ſempronius cū Marco ſuo frē cōplexꝰ eēt: puer abige muſcas riſū q̄ſiuit.q ē mea ſnīa vl̄ tenuiſſimus īgenii fructus.Tꝑs igr̄ di cēdi prudētia & ḡuitate moderabiť:q̄rū vtinā ar tē aliquā hr̄emus:ſȝ dn̄a natura ē.nūc exponamꝰ gn̄a ipa ſūmatī q̄ riſū maxīe moueāt.Hæc igiť ſit pria ꝑtitio: qđ facete dicať id alias ī re hr̄i alias in verbo.facetiis āt maxīe hoīes delectari:ſi qn̄ riſuſ cōiūcte re:verboq̄ȝ moueať: ſed hoc memētote. quoſcūq̄ȝ locos attingā: vn̄ ridicula dicāť ex eiiſ dē locis fere etiā graues ſentētias poſſe duci:tātū intereſt:ꝗ̄ grauitas honeſtis ī rebus ſeuere.iocus

q̄ſtor:licet:mō breuiter roges: Tū Phil lippꝰ:facere dictū hoc ꝓtulit:nihil me ac cuſabis:nā ꝑpuſillū rogabo. Nā duplici ter itelligi ꝑt ꝑpuſillū:vel breue aliqā:vl̄ hoiem ꝑpuſillū. Sed dicacitatis fuit: qa huiꝰ iudicii iudex breuior erat & oēs cre dētes ī iudicē illud dixiſſe: ī eūdē oclos cōuerterūt. Licet.ſ.rogare. Non accuſa bis.ſ.me o q̄ſtor ne hoc breuiter faciam. Q uid:quo eiuſmōi dictū iudicare de bemus. Scurrile.i.ex oī ꝑte vulgare & nō liberale. Ergo hoc nobis:ſicut hoc dictū cecidit in iudicē. Bella elegātia:ſci ta & bn̄ dicta. Ipſo gn̄e:qa etiā ī alios in cidūt ī q̄s nolles. Vt iſte ponit alteꝝ exē plū vt etiā appiꝰ cū ſe dicacē ingenue fa teret:& ꝓfecto ita ē. Multa em̄ dicit q̄ n̄ ſolū ī alios quos nollet:ſed etiā in ſeipm cōuertūť. Vitiū:vulgare & illiberale:eu iuſmōi ē hoc facere dictū. Cœnabo:Ap piꝰ ī quēdā ſextiū iocatꝰ ē in hūc modū Sextiꝰ luſcꝰ erat: quē cū vidiſſet Appiꝰ Cœnabo inqt apud te Sexti: nā vni lo cꝰ vacuū video eē hoc iō dicebat:qa mo noculꝰ erat.Nā vni locū vacuū video eē ſignat alteriꝰ oculi orbem vacare.Impro bat hoc dicacitatis genꝰ ſed laudat id qđ ſine mora rn̄dit Sextiꝰ: Laua & cœna.i. purga te ab infamia tua:qa repetundaꝝ accuſatꝰ fuerat. Locū.i.orbē alteriꝰ ocu li vacare dixit. Tꝑis igiť rō.i.qđ ſupiꝰ dixit:qa nō vſq̄ȝq̄ȝ facete dico vti debe mus:ſed qn̄ ꝓdeſt:vel nihil nocet.Medi tata:ꝑcogitata.Nā oēs putare poterant hūc appiū ꝑcogitaſſe hoc facetū: qđ nō ex tēpe dixit. Manꝰ laua.i.te ab infamia purga. Tꝑis igiť:Cōcludit igiť:rō tꝑis hn̄da ē. Tēꝑantia & raritas:ne oia freq̄n tia ſint. Ridiculi:qui riſum mouere pn̄t Totū:nūq̄ȝ dicere ſperāt. Q uid em̄ ē vargula.Nūc alteꝝ exēplū dicacitatis ꝓ ponit.Aulꝰ ſemproniꝰ magiſtratū pete bat:& ambiēdo apphēderat vargulā & amplectebať cum rogās vt ſuffragiis ſu

is vellet ſe ad magiſtratū ꝓuehere:tunc ille vocauit pueꝝ & inquit:Puer abige muſcas. Candidatꝰ:ꝑtu ram petēs:nā romani mḡratum petēs ambire ſolebāt ꝑp̄lm. Abige puer.i.pelle a me:ac ſi diceret:nolo hunc iuuare. Vt tenuiſſimus:nā etiā tenuiſſimi ingenii hō ꝑt riſū mouere:ſi diligētius in ea re obſerua re voluerit. Prudētia:vt dicamꝰ q̄ ꝓſunt. Grauitate:vt dicamꝰ q̄ nō obſunt. Q uaꝝ.ſ.prudētiæ & gra uitatis. Sed dn̄a nā ē.i. hæ virtutes ſub nā cōtineť:nā has virtutes ī ꝑtāte tenet. Nūc exponamꝰ.Poſt ꝗ̄ diximꝰ dr̄iam eſſe inter dicacitatē & vrbanitatē:& illā dicimꝰ eē ſcurriliū:& vulgariū hoim hanc orato ris & exēplo oñdimꝰ:nūc ad gn̄a faceciaꝝ traſeamꝰ:& quot modis facetiæ fieri poſſint ꝑcurramꝰ. Hec igiť:Hic cognoſcimꝰ in tria gn̄a ꝑtiri facetias.Nā vnū facetiaꝝ genꝰ ē in re:aliud ī dicto:terciū in vtroq̄ȝ & hoc poſtremū dicit eē ān̄ponēdū. Re videlicet cū narramꝰ aliqđ ridiculū. Verbo:cū acute ac breuiť dicimꝰ aliqd. Coiūcte:videlicet vtroq̄ȝ. Sed hoc mementote:ſed aliud ꝑceptū:anteq̄ȝ ad ipſa facetiarū gn̄a veniat exponēda:dat.videlicet aīaduertendū eē q̄huſcūq̄ȝ locis res iocoſæ ſumunť:ex iiſdē etiā ſe ria ſumi poſſe:& aliq̄ exēpla ponit:quibꝰ intelligiť eadē rōne ioca fieri:ac ſeria:deinde ad ꝓpoſitū reuer tēť. Locus:quos ſupius gn̄a appellauit. Vn̄:a quibꝰ gn̄ibus ex iiſdē locis:& grauia & iocoſa ꝓficiſci.

Tm̄:ſed hæc dr̄ia eſt:ꝙ alterū q̄dē res honeſtas:alterū iocoſas magis reſpicit: q̄a iocus ſp̄ nō nihil ab ho-
neſtate declinat:moderate tn̄: Seuere:grauiter:ſtudioſe:& cū ſeueritate. In turpiculis:q ſi plane turpes
eēnt:iā non vrbanitas:ſed obſcœnitas diceret̄:& ponit exēplū.queadmodū inq̄t poſſum⁹ iiſdē verbi:&
frugi ſeruū laudare iocoſe:& furē ſeruū vitupare. Nequā.i.ſi fugitiu⁹:ſi inuid⁹:ſi ebrioſus ridiculū ē:& p
bat exēplo Claudii Neronis: q facete dictū ꝓferēs in ſeruū furacē dixit. Hic ſeru⁹ ſolus ē:cui nihil domi
ſit:nec obſignatū:nec clauſū:ſi affirmatiue accepis:bon⁹ ſeruus:cui dn̄s adeo fidit:vt oia ſibi apta relinq̄t
Si negatiue:intelligis malū eſſe ſeruum:
cui quia dn̄s diffidit:nihil aptū reliquit.
Nā ꝙ ſpurio caruilio:Dicit duas dr̄ias
eſſe in vna eadē ſilitudine. Silitudo ē:ꝙ
ex iiſdē locis ſumant̄ & ſeria & ioca:& ꝙ
ab eadē origine & ſeria & ioca trahant̄:
Alia ſilitudo eſt:ꝙ nō ſolū eadē origine
ſed etiā iiſdē verbis nonunq̄ȝ trahuntur
ſed non oia hiſdē verbis:ſed hiſdē locis.
Nā ꝙ ſpurio Caruilio: Hæc duo exēpla
ſumunt̄ ex claudicatōe:vnū graue alteꝝ
vero ridiculū: Sed graue Caruilii plane
eſt. Caruilius glancia iocabat̄ in caluiniū
claudiū:& vbi eū vidit: Nō claudicat iq̄t
ſȝ clodicat. Dr̄ia i ſillaba u ꝓ.o.ponere ſo
lebāt:vt plauſtrū ploſtrū:clauſtꝝ cloſtrū
rō ridiculi hȝ ē:ꝙ dixerit clodicat.i.clodii
mores imitat̄: Nouim⁹ Clodiū flagitio
ſiſſimū fuiſſe:q mlta ſtupra & ſcælera cō
miſit. At vero Caruilii graue & ſeueꝝ
Caruili⁹ dū ꝓ rep.pugnaret erute ſauci⁹
ſp̄ claudicauit & quū ē in publicū ꝓdire
erubeſceret:mr̄ facete:& ſeuere eū admo
nuit:ꝙ nihil timeret:ſed potius auderet
Nā ſi in publicū ꝓdiret:q̄tiens gradū fa
ceret:virtutis ſuæ ſibi veniret in mentē.
Et notādū ē dicēdi modus:q̄ Cice.inte-
rim vtit̄ vt alibi: Quū mihi illi⁹ diei veit
in mentē ſubintelligit̄ vel cōditio:vel ſta
tus:vel tale aliq̄d. Grauiter:graue eñ
vuln⁹ accepat. Clodicat.i. Clodio ſilis ē
nō corpe:ſed animo clodicat. Vtrunq̄ȝ:
videlicet & ſeruū Caruilii:& iocoſū Cal.
uinii. Vtrunq̄ȝ.i.in vtrunq̄ȝ claudū:& il
lud graue aiaduertendū in caruilio:& boc ridiculū in caluinio. Quid hoc nemo: Alteꝝ exēplū ē ridicu
li:q̄d ſumit̄ ex eodē gn̄e:ex mutatōe lr̄aꝝ. Primū ē ſeuerū:q̄a ſeuere iuſſit Neuiū ſcipio: Quū ſcipio in
piū hoiem:& ſocorde vidiſſet dixit:nihil iſto neuio ignaui⁹. At vero ridiculoſe dixit Philip.in quendā
mali ordinis hoiem. Quū q̄dā ad Philip.veniſſet male olētis ſpūs ita iocat⁹ eſt:nō couenior.inq̄t te ſed
circūuenior Couenire ē colloq.circūuenire aūt ſignat inſidioſe obſidere:q̄a malo a te odore circūuēt⁹ ſū
ta vt hic me libēter eripe:ſi mō liceret philip.ſ.inq̄t. Verbi ad lr̄am imutati:q̄a & mutat̄:& addūt lr̄æ:vt
in ſupiore. Silitudo:Silitudinē q̄ȝ facit nōnunq̄ȝ ridiculū facere poſſe:q̄d eiuſdē gn̄is etiā cū ſupiorib⁹
ivt videlicet ex eo nō ſolū iocus:ſed etiā grauitas:ridiculū hue facete dictū trahi poſſit:q̄d etiā exēplo de
mōſtrat. Ex ambiguo videlicet q̄ trahit̄ ex ambiguo. Argutiſſima:ſubtiliſſima:Sed ſilitudo: q̄a ſicut
etiā q̄ ſupius dixim⁹ ridicula:vtrūq̄ȝ hr̄e pn̄t grauitatē & iocū:ita etiā ſilitudo hr̄e poterit:& ꝓbat exem
plo. Aphricano illo maiori. Oñdit ſilitudinē ex ambiguo ductā poſſe facetū hr̄e in q̄ iocus ſi:grauitas
cōtinet̄:ꝓbat exēplo: Aphricanus ille ſupior in couiuio erat:& cū ipſo honoris grā. P. Licini⁹ varr⁹:vel
q̄dā alius coronā capiti imponeret: Coronari eñ epulari ſolebāt maiores & cū ea ſæpe frāgeret̄:erat eñ
ex frōdib⁹ ſerta:vn⁹ ex his q aderat r̄ndit: Noli inq̄t admirari ſi ſæpe frāgit̄. Caput eñ magnū ē:& iō cre
bro frāgit̄ iocat⁹ ē in ſcipionē his verbis:ſed hoc facete dictū ē laudabile:& graue.i.habet in ſe grauita-
tē. Caput magnū dixit.q̄a priceps ppl̄i romani:ſed hec ſilitudo ab ambiguo ducit̄. Nā ex eodē gn̄e no
tat̄ etiā caluicies:cū dicit magnū caput dico hoīs laudabile ē:poſſum⁹ q̄ȝ caluū irridere: Nam calui fere
oēs naturalr caput magna hn̄t:& caluiciē nouim⁹ datā fuiſſe turpitudini.aut re vera magnū caput dixit
q̄ſi cerebroſū. At. Sed calu⁹ ē etiā ex eodē gn̄e ſed ſi dixiſſȝ i caluū riſus fuiſſet pp caluiciē. Aliud exēplū
ex ābiguo poīt:ſed hoc ābiguū ꝓnūciatōe iuuat̄ de docto & idocto dici pt̄. ſed alteꝝ ab altero diſtiguit̄
hipodiaſtoli:q ē accēt⁹.q ſuppoſit⁹ dictōi eā ab alia diſtiguit. Nā ſi hoc mō legeris:ſatis ē q̄d didicit. Nā
nō parū mlta didicit.i.ſatis mlta ſi legeris cū grauitate:de docto intelliget̄: Sed ſi vis eū paꝝ didiciſſe ſic
dices ſatis ē q̄d didicit paꝝ & neꝑ nō mlta q̄a nō curauit. Satis.i.multū ē q̄d didicit ñ ē ꝯtēnēdū deide i

in turpiculis & q̄ſi deformib⁹ ponit̄ velut ī hiſdeȝ
verbis:et laudare frugi ſeruū poſſum⁹:& ſi ē neq̄
iocari. Ridiculū eſt illud neronianū vet⁹ ī furace
ſeruo: ſoluȝ eſſet:cui domi nihil ſit: nec obſignatū
nec occluſū:q̄d idem in bono ſuo dici ſolet:ſȝ hec
iiſdē verbis:ex iiſdē nūc locis oīa naſcūt̄. Nā q̄d
ſp.caruilio ḡuiter claudicāti ex vulnere ob rēpu.
accæpto:& ob eā cauſam verecūdanti in publicū
prodire mater dixit:q̄n ꝓdis mi ſpuri: & quotiēſ
cūq̄ȝ gradū facies: totiēs tibi tuaꝝ virtutū veniet
in mentē. Præclarū & graue ē: q̄d caluīnio glau
cia claudicanti:vbi ē vetus illud.nū claudicat. At
hic glodicat:hoc ridiculū ē:& vtrūq̄ȝ ex eo:q̄d in
claudicatiōe aiaduerti potuit:ē dictū: q̄d hoc ne
nio ignauius:ſeuere ſcipio.at ī male olentē video
me a te circūueniri ſubridicule Philip.at vtrunq̄ȝ
gen⁹ cōtinet verbi ad lr̄am īmutati ſilitudo:ex am
biguo dcā vl̄ argutiſſima putāt̄:ſȝ nō ſp̄ ī ioco ſæ
pe etiā ī ḡuitate verſant̄.aphricāo illi maior coro
nā ſibi ī couiuio ad caput accōmodāti: quū ei ſæ
pi⁹ rumperet̄.p.licinius varus: noli mirari inq̄t aī
cōuenit:caput.n.magnū ē & laudabile:& hoc ſtū

ſeras paꝝ ne multa dictū eē ſignificas:at ſi dixer° eo ꝙ ſupra dixi mō erit ſenſus:ſufficit ei ꝙ paꝝ didicit & nō mlta. Nullū cōcludit ğ ci.ex his ꝙ dicta ſunt faceta:nullū eē qđ n̄ ex oī gñe ridiculi:alia ſeria:alia iocoſa iterpꝛtari poſſint. Seuera ꝙ iocis ſunt cōtraria Atqꝫ hoc:ſed aliđ pcipit anqꝫ ad ipoꝝ ridiculoꝝ genera veniat. Dicit.n.hoc qꝙꝫ diligēter cōſeruādū ē:nō ſolū ex eodē gñe ridiculoꝝ ğuia dici atqꝫ iocoſa vegetiā n̄ ōme qđ ridiculū ē:id oīno facetū. Sæpe.n.multa ridicula ſunt:ꝙ nō ſunt faceta:hoc mō igit̄ diſtinguit̄ ſi facetū:ğ ridiculū:non ſi ridiculum etiā facetum. Samio:ſamiones dicti ſunt a ſamiis populis qui i dictis &

at ex eodē gñe ē caluus ſatis ē qđ didicit:parū ne multū. Nullū genus ē ioci.quo n̄ ex eodē ſeuera & grauia ſumant̄.atqꝫ hoc etiā aīaduertēdū ē nō eſſe oīa ridicula faceta:qđ.n.pōt eē tā ridiculū:ꝙ ſamio ē ſed ore vultu imitādus moribus:voce deniqꝫ ipo corpe ridet̄ ſalſū hūc poſſem dicere:atqꝫ ita vt nō eiuſmodi oratorē eē velim ſed vt mimū. Quare primū genus hoc.qđ riſum vel maxīe mouet non eſt noſtrū moroſum ſupſtitioſu; ſuſpitioſum glorioſum ſtultū naturæ ridētur ipſe ꝗs pſonas agitare ſolemus non ſuſtinere alterū genus ē imitatione ad modu; ridiculū ſ; nobis tantū licet furtim ſiquādo & curſim. alterum minime ē liberale. tertium oris deprauatio non digna nobis. Quartum obſcœnitatis non ſolū non foro digna ſed vix conuiuio liberoꝝ. Detractis igitur tot rebus: ex hoc oratorio loco facetiæ reliquæ ſunt ꝗ aut in re quēadmodu; ante diuiſi poſitæ vidētur eſſe aut ī verbo nā qđ ꝗbuſcūqꝫ verbis dixeris facetū tn̄ ē re cōtinet̄ qđ mutatis verbis ſalē amittit in verbis habet leporē omnē ambigua ſunt in primis acuta atqꝫ in verbo poſita nō in re ſed nō ſępe

factis fatui ſunt: & dn̄r ſamiones eo ꝙ in ſamo inſula naſcunt̄:qui a græcis dicunt̄ vt No. Marcello placet: & hi ſunt vt nani: vt gibi vt ſtrumoſi. Eiuſmodi eīn̄ hoīb° ꝗ interpolati ſunt natura delectari ſolēt principes. Vn̄ Teren. Solus:ſamio ſuat domū:& Ci.in ep̄lis li.ix.epiſtolarū ad papyriū petū:Salis ſatis ē ſamionū parū:& hi ſamiones ſunt ridiculi:nō tamen faceti: nā quum videm° riſum continere nō poſſum°:nō tamen faceti ſunt. Ore.ſ.deprauato:ſi latiori fuerit ore vultu ſi vultū diſtortū habuerint. Morib°: qui i eis ſunt morib° nōnunqꝫ:quū ab ore ſaliua; mittūt nares digit°:aureſqꝫ fodiūt.ꝙ aliis riſum aliis horrorē mouent. Corpe.i. ipa etiā breuitate & deformitate corpoꝛ. Salſum quia riſum moueret. Salſum hūc:ſed ſiqs fuerit ꝗ imitet̄ ſamionē:poterim° hūc dicere ſalſū n̄ tn̄ eē facetū. Nā facetia oratori cōuenit vero ſamiōes ſcurris:ac hiſtrionib° magis.nā ſi min° imitetur ſamionē:hoc ſibi congruet:& qđ erit officii ſui adipleuit. Non ē nr̄m.i.non ptinet ad oratores. Moroſum.i.difficilem & morib° puerſis. Supſtitioſū:ſine cauſa timidū ſupſtitioſus dicit̄ ꝗ deū timet ī reb° etiā nō timēdis. Vel ſuſpicioſum: vt nōnulli hn̄t qui ſimul ac viderit colloquētes continuo eos de ſe loqui ſuſpicātur. Glorioſum:iocabundum. Alteꝝ gen°. Et ratio oſtendit nō hmōi hoīes facetos: Non.n.oratores ſi viderimus aliquē hmōi homīnē:eū agim° illudēdo nō aūt ſuſtinem° imitādo. Agitare.ſ.illudēdo pſequi.* Suſtinere imitādo ſicut hiſtriones.& mimi in ſcena Nam qui perſonam aliquam imitatur:illius perſonam ſuſtinere dicit̄:ſicut eſt apud comicos. Alterum ſed hoc inquit genere debemus vti latenter & breuiter:quia ſimulac ingreſſi fuerimus ad imitationē continuo eam oportet ſuccidamus:vt Craſſus contra Domitiū:per tuā nobilitatē:p tuas ſtatuas. Furtim latenter. Curſim:celeriter. Alterum de quo pauloante dixi. Deprauatio:quod eſt ſamionū. Obſcœnitatis:quum obſcœnū aliquid dicimus:ſicut illud Appii quū in luſcum iocaretur:& ſi riſum ſatis dignum fuit:quū dixit cœnabo:vni.n.locū vacuū eſſe video. Liberale ꝗ faceta nō modo ſunt in foro tractāda ab oratore ſed vix in cōuiuio a libero homine dicenda vident̄. Liberale ꝗ tum ad vrbanū qui nihil dicit niſi libero dignum. Detractis:ergo quandoquidem quattuor genera facetiarum ſunt ex quibus tria ſunt ab oratore aliena videlicet deprauatio oris:nimia imitatio:& obſcœnitas: reliquū ē vt videamus vnde potiſſimū originē ridicula habeant:& ea p genera diuidit vt certam quandam viam habeat orator:tametſi multa ſint. Detractis videlicet imitatione oris deprauatione:& obſcœnitate. Ex hoc loco.i.ex hoc oratorio officio. Reliquæ diuiſit omnes facetias aut in re:aut in verbo. In re:ſi perpetua fuerit. In verbo:ſi breuis. Sed primo videam° quomodo diſtingui poſſint facetiæ ab his quæ ſunt in re:& in verbo:nā qđ quibuſcunqꝫ. Omne qđ quibuſcūqꝫ verbis ſtatim dicit̄ tn̄ facetū eſt in re poſitum. At vero qđ verbis mutatis aliud efficitur in verbo: vt ver.g. Quū Cice.dixit:quem fugiā habeo:quem ſequar nō habeo. Si dixiſſet ducem habeo cuius fugam imitari poſſum:non autem cuius virtute duci valeam mutatis verbis non mutarētur ſententiæ. Ergo hoc ridiculū dicit̄ eſſe in re:quia mutatis verbis remanet tamē ridiculu;. At vero quod mutatis verbis non eſt facetum id dicitur eſſe in verbo:quum dixit ille. Quid latras. Reſpondit quia furem video. Sed ſi mutares & diceres:quia video bonorum alienorum prædatorē non eēt facetum quia mutatis verbis deſineret eſſe iocoſum:neqꝫ coueniret. Nam quia latrare pprie eſt canum canes autē in fures latrant optima fuit reſponſio. Ergo ex hoc differentiā cogicere poteſtis iter facetias quæ in re & ꝗ in verbo ſunt. Leporē feſtiuitatē. Ambigua ſunt:nūc icipit tractare genera ridiculorū primum

magnū riſū mouent magis vt belle & litterate dicta laudanť vt in illuꝫ ticiniū q quū ſtudioſe pila luderet & idē ſigna facta noctu frangere putareť gregaleſq; quū i cāpuꝫ nō veniſſet: reqrerēt: excuſauit veſpa terētius ꝙ eū brachiū fregiſſe diceret. vt illud apbricani: qđ ē apđ luciliū: qd decius vnculā: an cōfixū vis facere inqt: vt tuus amicus craſſe g̃uius nō eē ſexātis: & ſi q̄ritis: is q appellať dicax. hoc gñe maxīe excellet: ſꝫ riſus mouent alia maiores. ābiguū p ſeipm ꝓbať id qdē vt añ dixi vel maxīe. Ingenioſi.n. vr̄: vi verbi: i aliđ: ac cęteri accipiāt: poſſe dicere: ſed admiratiōeꝫ magis ꝙ riſum mouet: niſi ſiqñ icidit in aliud genus ridiculi quę gña pcurrā eqdē. Sed ſcitis eē notiſſimū ridiculi genus quū aliud expectamus aliud dr̄. Hic nobiſmetipſis noſter error riſuꝫ mouet: ꝙ ſi admixtum eſt: etiā ambiguū fit falſius: vt apud neuiū: vr̄ eſſe miſericors ille q iudicatū duci vidēs: pcontať ita: ꝙti addictus. mille nūmū ſi addidiſſet tantūmō: ducas licet eſſet illud genus ridiculi prȩter expectatōeꝫ: ſꝫ qa addidit. nihil addo ducas licet addito altero ambiguo altero genere ridiculi fuit vt mihi quidē videť ſalſiſſimus hoc tamē eſt venuſtiſſimum quū in altercatōne arripiť ad aduerſario verbū & ex eo vt a catullo in philippū in eū ipm aliqd qui laceſſiuit. infligiť. ſed quum plura

genꝰ dr̄ eē qđ ſumiť ab ambiguo: de q̄ nō nihil ſupius tetigit ita efferunť: vt i diuerſas ſnias trahi poſſinť q̄ nō tā laudāť ꝙ ridicula ſūt: q̄ꝫ ꝙ falſa: & ſcita: acuta: ſubtilia: & ingenioſa: In verbo: qa vno verbo eiuſmodi dicta pficiunť. Ambigua. i. ridicula ex ambiguo dicta. Belle: eleganter. Litterate: ſcite & docte. Vt i illū ticiniū. Hoc potuit etiā riſū mouere belle: & lr̄arū ē tn̄ hꝫ i ſe ridiculū qđ riſu auditoribꝰ mouere poſſit. Ticiniꝰ qdā adoleſcēs optīe pila ludebat: ſed nocte etiā p vrbē laſciuiēs ſtatuas frāgebat: quū æq̄les eiꝰ i campū veniſſent & pila ludere cœpiſſent q̄rebāt vbi Ticiniꝰ eēt. Vnꝰ Terentius veſpa qui quū eo noctu fuerat rn̄dit nō adeſt quia brachiū fregit nō ſuū ſed ſtatuæ itelligebat: & ideo dixit: nō adeſt: quia brachium fregit Ludo pila: ludo teſſerꝭ ſp cuꝫ ablatiuo cōſtruiť: nam ludo ludum aliud ſignificat. Sigña ſacra. i. ſimulacra deoꝝ ſancta. Gregales. i. ſodales đ grege ſuo: qui pila ludebant Vt illud apbricani. hic locꝰ vr̄ obſcurior ſed pridiculꝰ. Vt ꝓ ſicut. Liciniꝰ itroducit Apbricanū his verbis vtentē. Quid deciꝰ Vnculā an cōfixuꝫ vis facere. Deciꝰ cum puella ſuſpectꝰ colloqbať: hūc quū vidiſſet apbricanꝰ ita locutꝰ ē: Vnculā an cōfixū vis facere. i. vtrū cogitas cōplecti an cōiūgi itelligiť: ſatis dixi. Nō eē ſextātis Hoc etiā ambigue dictū ſextantis: dupl̄r itelligi p̄t: nō ſufficere ſextantis vt ſint diuiſæ hæ dictiōes: ſed potuit etiā intelligere ſextātis. i. hois nulliꝰ pcii. Nā ſextās ps ē aſſis. Et ſi q̄ritꝭ: & ſi qs ē q ve lit cognoſcere dicacitatē i vno granio cognoſcere poterit. Sed riſus mouēt alia. Hec qdeꝫ ridicula: q̄ ex ambiguo ducūť ſalſa ſūt ac lr̄ata. Sed tn̄ alia ridicula magꝭ riſū mouere pn̄t: q̄ꝫ q̄ ex ambiguo ducūtur niſi forte hoc timebit: ne i aliđ ridiculi genꝰ trāſeant: hic oñdit magis mouere riſū: quū ab ambiguo ad aliud ambiguū trāſit. Maiores: q̄ꝫ ambigua. Q̄uis inqt ambigua ſint ſcita & lr̄ata. i. igenioſi ac litterati hois nō tn̄ tm̄ riſus mouēt q̄ꝫtū cætera ridicula. In his. n. magis igeniū dicētis admiramur: q̄ꝫ ad riſum concitemur. Alia p̄ter ea q̄ ex ambiguo ducūť Ambiguū p ſe videl: quū videmꝰ aliqueꝫ id qđ dictū ē i aliā ſignificatōnē ducere poſſe: q̄ꝫ is qui dixerat. Ingenioſi: nō quia ſit ridiculoſum. i. riſu plenū: ſed qa igenioſi videť eſſe poſſe verbū qđ dictū fuerit in aliā ſignificationē trahere q̄ꝫ dictū ſit. Ingenioſi. n. videť: ideo p ſeipm laudať ambiguū quia nemo niſi igenioſus facere poterit vt qđ dictū fuerit in aliud: q̄ꝫ qđ dictū ſit intelligatur. In aliud. i. in aliā ſignificationē. Sed admirationē magis ſed hoc acumē igenii i ābiguo magis ē admirationis q̄ꝫ riſus. Niſi ſiqñ. i. niſi forte cōtigit: vt i eo qđ ambiguū fuerit aliđ quoq; genꝰ ridiculi cōſpiciať quō añdixi. Que genera. i. gña q̄ ex ambiguo in aliud genꝰ ridiculi trāſeunt: pſeq̄r inqt iuliꝰ. Sed ſcitis eē notiſſimū primū genꝰ ambigui: qđ ad aliud ridiculū tranſit: eſt quū aliđ dr̄: & aliud expectať vt verbi gr̄a. Quū expectamꝰ ab eo qui loquiť aliqd & faceta orōe aliter atq; expectať rē exire pcipimꝰ: tūc nobis error nr̄ riſū aliqñ mouet: & ponit exēplū. Error nr̄. quia dicimꝰ inter nos ego crediderā illū aliđ dictuꝝ qđ mihi placeret: & nunc itelligo me mea ſpe eē deceptum. Etiā ambiguum. i. p̄ter q̄ꝫ ꝙ nobis p̄ter expectationē nr̄am cōtigit: ſi aliđ dictū fuerit tn̄ ambignum tunc fiet vrbanitas. Vt apđ Ne. didiciſtꝭ apđ Ti. Li. quō hic mos erat Romæ: vt qui ſoluēdo n̄ fuiſſent addicerenť fœneratori cui fuirēt: qad debitū pſoluerēt & hi nexi appellabātur. Ne. hic quū vidiſſet nexum q̄ndaꝫ æris alieni conuictum duci a fœneratore i ergaſcula Nā illuc mittebātur ad pſoluendum q̄ſi miſericors iterrogauit ab his: quāti æris alieni iudicatꝰ ē iſte reus: illi rn̄derunt mille nummis: & ſteterunt expectātes vt ipſius qui ducebatur miſeria ductus ſe ſponſorē ꝓ eo fateretur: ille reſpondit nihil addo ducas licet. Iudicatum. i. dānatum a prætore. Duci. ſ. in ergaſtula. Addictus: aſtrictus æris alieni fœneratoribus. Nā addicti dicebantur qui prætoris iuſſu quū ſoluendo non eſſent creditoribꝰ tradebātur vt tādiu detinerētur quoad exoluiſſent: aliqñ addictus ſignificat deſtinatum morti. Addicere etiaꝫ ē pcium deferre in actione

ſint ambigui gñа: ď qbus ē doctria q̄dā ſubtilior attēdere & aucupari verba oportebit: ī qbus ē vt ea q̄ ſint frigidiora vitem⁹. eteni cauēdū ne accerſitū dictū puteť ꝑmulta tñ. Alteꝝ genus ē qđ habet prauā verbi imitationē qđ in lr̄a poſitū greci vocāt   vt nobiliorē mobiliorē. Catoni videlicet: cū qdā dixiſſet: eamus deābulatū: & ille qd opus fuit de imo vero: qd opus fuit te ē aūt eiuſdē rn̄ſio illa: ſi tu & aduerſus & auerſus īpudicus es: & tñ interp̄tatio nois hēt acumē: quū ad ridiculū cōuertas: q̄obrē ita qs voceť: vt ego nup Mumiū diuiſorē vt neoptolemū ad Troiā: ſic illū ī cāpo martio nomē īueniſſe atq; hęc oīa verbo cōtineť. ſæpe.n. verſus facete īterponiť velut ē vľ paululū īmutatuſ: aut aliq̄ ps verſus vt ſatius ſcauro ſtomachāti: ex quo ſūt nōnulli q tuā legē de ciuitate natā Craſſe dicāt ſ; tacete qd hoc clamoris qbus nr̄ nec pr̄ ſit tāta cōfidētia eſtis auferte nūc iſtāc ſuperbiā: nā in cælio ſane ēt ad cām vtile fuit Tum illđ Antonii quū ille a ſe pecuniā profectā diceret teſtis: & hr̄et filium dedicatiorē abeunte ſā illo ſētin ſenē eē tactū. xxx. mimis ī hoc genus cōiiciunť ꝓuerbia vt illđ ſcipiōis quū aſellus oīs ꝓuincias ſtipēdia merētem ſe pagraſſe gloriareť

quū ali⁹ alio maius p̄ciū polliceť. Nihil addo. ſ. ad illud qđ obligatus ē vľ nihil addo. plura nō loq̄r. Addictus mille nummū: q ad defenſionē: ad accuſationē: ad abſolutionē ꝑtinēt: cōſtruunť cū genitiuo vt hoc loco plane videtis: addictus mille nūmū: ꝓ nūmoꝝ. Si addidiſſet. i. rn̄diſſet tn̄ nō. Præter expectationē qa expectabat ille vt miſcđia duct⁹ ꝓ eo ſpōderet: & hic dixit ducas licet. & falſus fuit: qa nihil addidit vltra: niſi qđ dixit: nihil addo: ducas licet. Nā ambiguū ē qa poſſum⁹ dicere nihil addo. i. nihil rn̄deo vel nihil addo æri alieno qđ debet: Hoc tamē ē venuſtiſſimū: q̄uis hoc ambiguū qđ dixit ſit falſiſſimu: tñ hoc qđ ſupius dixi: & nūc q̄q admonebo videť mihi aptius ad riſū: quū ex verbo aduerſarii p metaphorā rn̄ſum arripim⁹: ſicut illud Catulli ī philippū. Quid latras quia furē video: arripuit p metaphoram. In altercatione videlicet ī contentionē quia hæc magis ē cauillatio: q̄ ī verbo vel in dicto verſať. Nā altercari ē mutuo iurgia iactare. Ab aduerſatio. i. ab eo qđ dixerat aduerſari⁹ verbū p metaphorā duciť. Arripiť. i. raptim capiť ſine vlla excogitatōe quia dāda ē obnixe opa: ne excogitatū videatur qđ rn̄deť. Infligitur, īpingitur. Laceſſiuit: ꝓuocauit. Sed quū plura hoc p̄ceptū generale ē: vt in q̄cūq; genere ridiculi a nobis verba diligēter obſuāda ſint vt nō videātur a nobis q̄ſita: ſed vltro oblata ſicut ī dicto catulli ī philippū. Doctrina. ſ. ſophiſtarū q amphibologias tractare ſolent nā ambiguū ē ps dialecticę: ī q̄ amphibologiæ tractātur. Amphibologia.n. nihil aliud ē q̄ ambigue dictū. Aucupari. i. lateter & callide & q̄ſi p ī   dias īueſtigare. Vt q̄uis nō oīa dicam⁹ q̄ offerunť: ne qd īſulſius dicam⁹: qđ ſophiſtæ facere ſoleť. Sed diligēter aīaduertam⁹: ne qđ dictū fuerit videatur eē q̄ſitū: nō oblatū. Et.n. cauendū ē: Poſt hoc p̄ceptū generale ī oīb⁹ ambiguis ſuandū: trāſit ad aliđ gen⁹. Eſt autē eiuſmōi qđ in mutatōne lr̄æ cōſiſtit: & duo exēpla Catonis ponit q̄ ridicula cōſiſtunt ex ambiguo ꝑ mutationē lr̄æ: nobil' Fului⁹ ciuis Ro. appellabať fului⁹ nobilior: & quia leuitatis vitiū ſæpe incurrēbat Cato quū vidiſſet eum. O Fului igẽ mobilior magis q̄ nobilior. Alterū genus ē: & ē duplex. Quidā īuitauerat æq̄lē ſuū hoc mō Eam⁹ inq̄t deambulatū qui īuitat⁹ erat dixit. quid op⁹ ē de: qa tu dixiſti deambulatū nōne ſatis fuerit dixiſſe ambulatū Cato q tūc ibi aderat: audiuit hos inter ſe colloquētes & hui⁹ ſecūdi orōem excipiēs cōtinuo ait. Quid op⁹ ē de: & quū ille dixiſſet cur tū cato qa tu auerſus & aduerſus īpudicus es. In q̄ dicto maxia ē obſcænitas. Significat.n. ex anteriori & poſteriori ꝑte muliebria pati. ſed aliqs fortaſſe poſſ; Catonē arguere: q̄ hæc v̄ba tā ſcurrilia diceret hac vero excuſatione eū defendem⁹: q̄ quum ipē vir modeſtiſſim⁹ & tēperatiſſim⁹ eēt: libidinoſū: & īpudicū atq; intemperantē adoleſcentē: iure & merito: vľ his verbis rep̄hēdit. Te qa ſocietas tua nulli ē admittēda. Accerſitū: exq̄ſitum. i. ne ambiguū exquiſitū videatur eē: ſed ſua ſpōte poti⁹ nobis oblatum: qđ ī lr̄a poſitum græci vocāt   Tñ q̄uis hoc ridiculi gen⁹: qđ ꝑ prauā verbi mutationē fit: ſit vrbanum tñ plus vrbanitat̄ h; tunc oñdas alicui⁹ nois cauſā etiā ridendā ſicut fecit iuli⁹ Cæſar: quum vidiſſet quēdā numiū pueroꝝ corruptorē ita appellauit O numi ē qđ gaudeas tibi nomen īpoſitum fuiſſe diuiſoris. Nā ſicut pyrrhus ad Troiā fortiter pugnādo nomē neoptolemum ē cōſecut⁹ ita & tu in cāpo martio nomē cōparaſti diuiſoris. i. pueroꝝ corruptoris: Ci. ad papyrium petum plane oñdit ī hoc v̄bo ī eſſe obſcœnitatē his verbis. Quid.n. nō honeſtum ē verbum diuiſor At ī eſt obſcœnum cui rn̄det ītercapedo ꝓprie tñ diuiſores dicebāť: qui ī vnaq̄q; tribu p̄erant diuidendis æq̄liter oibus: q̄ tribu darentur: quos ꝑ largitionem corruptores fuiſſe Cicero ꝓ planco oñdere videť iis verbis. Sed tu doce ſequeſtrē fuiſſe conſcripſiſſe tribules decuriaſſe: vnā tribū delige: tu doce quod debes ꝑ ques ſequeſtrem: quo diuiſore corrupta ſit. De his Aſconi⁹ etiā hæc Verū legitimos hn̄t omnes tribus diuiſores ſuos quos plautus curiaꝝ magros in aulularia vocat iis verbis: nā noſter qui eſt magiſter curiæ diuideret argentum. Dicit ergo quēadmodū

agas aſellū & cætera: quare ea quoq; quoniā mu
tatis verbis non poſſunt retinere eādem venuſta
tem non in re. ſed in verbis poſita ducanť. Eſt aūt
in verbo poſitu; nō inſulſum genus ex eo quū ad
verbū nō ad ſnīam rē accipe videare: ex quo vno
gnē totus eſt tutor min⁹ verus oppido ridiculus
ſed ab eo a mimis tātu; genus hui⁹ ridiculi iſigni
aliq; & nota rr notari volo. Eſt autē ex hoc gnē il
lud qđ tu craſſe nup ei q rogaſſ; nū tibi moleſtus
eēt futurus ſi a te hn̄ ante lucē veniſſet: tu vero inq
ſiſti moleſtus nō eris iubebis igr̄ te inqt ſuſcitari
& tu certe negaras te moleſtū futurū. Ex eodem
hoc vet⁹ illđ ē qđ aiūt maluginēſem illū. M. ſcipi
onē: quū ex cēturia ſua renūciaret acidinū conſu
lem: præcoq; dixiſſet. dic de. L. Manilio virū bo
num inquit: egregiūq; ciuē eſſe arbitror. ridicule

Pyrrhus fortiter pugnādo Neoptolem⁹ dictus ē: ita tu pueros corrūpendo numi. i. diuiſoris nomē es cō
ſecutus. Habet acumen. i. nō ſine acumine fit. Quū ad ridiculū. i. quū alicuius nois cauſa; oñdis eſſe ri-
dendā. Sæpe n. verſus. Eſt etiā aliud gen⁹ ridiculi: qđ fit quū vl' verſus talis: qual' ē: aut parū admodum
imutatus: vl' oratio interponiť: de ea re: q̄ de agiť: nō ſolū ambigua facete dn̄r ſed etiā verſus facete iterpo
niť. Velut ē. ſ. vt ē a poeta ſcriptus. Vel paululū: vl' ſi nō ita. ſ. his verbis: vt ē ſcriptus a poeta. Aut ali-
qua ps: vl' ſi nō poniť verſus iteger: alia pars verſus: dūmō cōueniat rei de qua agiť. Vt ſati⁹ Scauro ſto
machāti. Negligētia hiſtoriæ facit huc lo
cū videri obſcuriorē. Cæteꝝ ita res ſe ha
bet. Varrus hiſpan⁹ tribu. plæ. legē tu-
lit: vt q̄rereť in eos quoꝝ ope conſilioue
italici ſocii cōtra popl'm romanū arma ſū
pſiſſent. Varrus tri. plæ. q hanc legē tule
rat vt gratificareť. L. cepioni: cui⁹ inimi-
cus erat Scaurus: ipm ad tribunal ſuū ad
eſſe iuſſit. Scaurus quum nondū a mor-
bo leuatus eēt: amicis diſſuadētibus: ne
vellet in ea valitudine & etate in inuidia;
ppli incidere: ille accerſit⁹ p viatorē: nobi
liſſimis iuuenib⁹ innixus in forū pdiit &
accepto dicēdi loco ſtomachās hæc ver-
ba dixit. Q u. Varrus hiſpanus dicit. M.
Scaurū principē ſenatus ſocios i arma cō
uocaſſe. Id Scauros princeps roman⁹ ne
gat teſt' ē nemo. Vtri vos q̄rites credere
o; ſatius. Neuii huc verſū iterpoſuit. Ta
cete: qđ hoc clamoris: quibus nec mater
nec pr̄ ē: tāta cōfidētia eſtis. Auferte iſtā
ſupbiā qui verſus i nobilitatē cōpoſit⁹ eſt
Nā totū illud: q̄bus nec mater nec pr̄ eſt
ſignificat nobiles eſſe: Hos. n. quib⁹ nec
mr̄ nec pr̄ erat terra natos fingebāt Sicut
etiā Liui⁹ nr̄ oñdit in pfatione opis ſui p
lem e terra natā mentiendo. Ci. etiā. Cn. Octauius. an. C. Corneli⁹ tu⁹ quidē familiar; ſummo genere na-
tus terræ filius. Craſſe. Hic. L. Craſſus de quo loquitur & Mutius conſules: quū ſumma cupiditate vr
bis Romæ tenerenť italici populi: & ob eam rem nonulli eorum ſe pro ciuibus gererent neceſſaria lex vi
ſa eſt: q̄ id eos vetaret: Erat autem lex de regundis in ſua ciuitate ciuibus: hanc ergo Craſſus & Muti⁹ re-
tulerunt: q̄ ita inſcribebatur: vt ait Cice. Legem liciniā: & mutiam de ciuibus regundis video conſtare in-
ter omnes: quā duo conſules omniū quos vidimus ſapientiſſimi tuliſſent non modo inutilem ſed pniti
oſam fuiſſe reipu. De ciuitate: vt ad ſuæ cuiuſq; ciuitatis ius ciues redigerentur: vt in hoc iudicio Scauri
qui productus erat a tribuno ad populum eo ꝙ ſocios ad arma conuocaſſet: qui ciuitatem romanā quæ-
rebant. id eſt qui ſe ciues romanos fieri cupiebant: ideo ex hoc iudicio natā nonulli dicunt exiſtimare hāc
legem Craſſi de ciuibus in ſua ciuitate regundis. Satius. ppriū nomen eſt. Tuam legem. id eſt legem
de regundis ciuibus in ſuis ciuitatibus. Nam in cœlio: Hoc quidem facete dictum fuit contra nobilitatē
Scauri & cæteroꝝ qui aderant. Sed hoc quod ſequiť. id eſt tunc hic verſus: quem in cauſa dixiſti eſt eiuſ-
modi. Cœlius: cui filius erat parum probatæ ac luxurioſæ vitæ teſtis productus erat in meretricem Quæ
adoleſcentes expilauerat. Quum igitur hic in iudicium productus eſſet: ita reſpondit ſe probe ſcire ꝙ pe
cuniam illam accæpiſſet: ꝙ videlicet a ſe profecta eſſet: quæ qu; dixiſſet: continuo abiit: & quum diſcede
ret Antonius verſum illum Terentii interpoſuit Sentin ſenem eſſe tactum triginta minis. In hoc gen⁹
coniiciuntur id eſt in hoc genere ridiculi quod fit per verbum facete dictum continentur & prouerbia vi
delicet quæ vulgo dicuntur: & vnius prouerbii ponit exemplum: quod eſt eiuſmodi: Quidam nomine
Aſellus ciuis Romanus oſtentatione quadam gloriabať: ꝙ omnes prouincias ſtipendia merendo pera-
graſſet. id eſt nullam prouinciam populi romani eſſe: in qua ipſe ſtipendia nō meruiſſet. Erat autē hic ob-
tuſi ingenii: & ſenex admodum quod quū audiret Scipio reſpondit. Agas Aſellū videlicet pelle nudādū
Et hoc ideo dicebat quia nonnulli ſunt iuuenes qui viribus multum valuerunt: ſenes autem nihil omino
nec virīū nec cōſilii habent: quēadmodū Aſellus iuuenis & ipſe multa onera & labores fortiter tulit quū
Senio autem confectus eſt nihil in ſe boni habet niſi pellem: igiť hoc puerbiū dici ſolet i obtuſos ſenes: q
in iuuētute ſua ſe maxima facinora ediſſe glorianť. In hoc gen⁹. ſ. ridiculi qđ in verbo cōſiſtit: vel qđ ad
uerſuū interpoſitionē ptinet. Aſellus nomē ppriū Romani. Merentē. i. rē militarē exercentē: vt apud
Iuue. Aere merēt paruo. i. militāt. Quare ea quoq;: & hæc ridicula q̄ ad verbū: vl' aduerſum interpoſitū
puerbia interpoſita ſpectant: ridicula in verbo dn̄r eſſe & nō in re quia ſi verba minueris: non retinent eā
dem vrbanitatem quā habebāt. Eſt etiā in verbo poſitū: dicit etiā gen⁹ ridiculi eē: quū ſniam referas ad
verbū nō ad rē: nō iprobandū: ſed nimis idoneū magis q̄ꝫ oratori: & hoc genere inimicū quēdā verſum

dicit plurimū valere igiť dicit ex hoc genere exēpla mimis nō oratori ſumēda. nos.n.oratoria agim⁹ nō
mimica. Nō iſulſum:imo vrbanū. Ad verbū.i.ſecundū verbū. Tutor nomē mimi. Ex q̄ vero gene
re:videlicet quū riſum accipiť ad verbū:nō ad ſniam. Tutor mimus:i hoc genere tot⁹ verſať tutor mi
mus. Oppido:valde ſignificat vt ſæpe didiciſtis apud comicos. Q uū.n.agricolæ veniētes ad vrbē quæ
rerenť:q̄ fœcūditas in agris eſſet:interrogati reſpondebāt oppido ſignificabāt bonā fœcūditatē eſſe q̄ vł
oppido ſufficeret:nō ſolū agro ſed etiā oppido & inde conſuetudo inoleuit vt oppido ſignificaret valde.

etiā illud. L.portius Naſica cenſori Catoni:quū
ille ex tui aī ſnīa tu vxorē babes.nō bercule inqt
ex mei anī ſnīa. Hæc aūt frigida ſunt:aut tū ſalſa:
quū aliud eſt expectadū:natura.n. nos vt ante di
xi noſter delectat error:ex quo quū quaſi decepti
ſumus expectatiōe:ridem⁹. In verbis aūt illa ſūt:
q̄ aut ex imutata orōe ducunť: aut ex vnius ver
bi trāſlatiōe:aut ex inuerſione verbo℞: ex imuta
tione:vt oli tuſca quū legē ferret annalē diſſuaſor
M.Seruilius:dic mibi inqt.M.pinari:nū ſi cōtra
te dixero mibi maledicturus es: vt ceteris feciſti
vt ſemētē feceris:ita metes inqt. Ex trāſlatiōe aūt
vt quū ſcipio ille maior corithis ſtatuā pollucēti
bus eo loco vbi alio℞ eēt impatorū: turmales di
xit diſplicere iuertunť āt verba:vt Craſſus apud
M.ppēnā iudicē ꝓ aculeone:quū diceret.aderat
cōtra aculeonē cratidiano. L. belalius Lamia de
formis vt noſtis:q quū iterpellaret odioſe:audiā⁹
inqt pulcbellū puerū Craſſus quū eēt ad riſuꝫ nō
potui mibi inqt Lamia formā ipe fingere: igeniū
potui. Tū bic:audiam⁹ iqt diſertū mlto ēt ad riſū
ē vebemētius ſūt ēt illa venuſta: vt i guibus ſniis
ſic i facetiis. Dixi.n.dudū materiā aliā eē ioci aliā
ſeueritatꝭ. Grauiū āt et ioco℞ vnā eē rōnē. Ornāt

Oppido quia ſolēt frequenter vti hoc
genere ridiculi qd nō ad ſenſū ſed ad ver
bū accipiť:ab eo: tutore mimo ac ſi dicat
mimi a mimis exēpla:nos a Craſſo:& ab
aliis oratorib⁹ exempla ſumam⁹. Non
inſulſum.i.venuſtiſſimū ſit hoc gen⁹ ridi
culi. Inſigni.i.volo a mimis ſumere inſi
gnis notæq̧ rei exēplū: & ꝙ mimis hoc
ridiculi genus magis cōueniat q̄ꝫ oratori
b⁹ exemplū ponit. Eſt aūt ex hoc gene
re illud Q uidā q̄ſiuit ex Craſſo dic mibi
craſſe:ſi ad te aā lucē venero moleſt⁹ ne ti
bi ero Tū ille:nō eris moleſtus. Ille rñdit
te igiť ſuſcitari iubebis:& hoc riſum de
dit:quaſi dixiſſet:ꝙ moleſtus eſſet. Ex
eode hoc vetus illud:nūc aliud exemplū
ponit ſcipio maluginēſis ex tribu ſua aci
dinū conſulē quū renūciaret Tū præco
dic mibi ſcipio qd cenſes de. L. Manilio
vt℞ tibi videať cōſul creād⁹ nec ne tū ille
egregi⁹ bonuſq̧ vir mibi eē vī rñdere.n.
debebat:aut ē creād⁹ aut ñ creādus. Ex
centuria ſua.i.ex ſuæ claſſis cēturia i qua
poſitus erat cenſor. Præco:qui præerat
ſuffragiis dixiſſet:nung d cenſes conſulē
eſſe creandū. Ciuē eſſe arbitror: nō decla
rauit verbis ſuis nunquid illum creandū
eſſe cenſeret an nō:& ideo riſus ē motus
bis qui aderant: ꝙ nō ad ſententiā illius
qui iterrogauerat rñdiſſe videtur. Ri
dicule etiā illud. Hoc quoq̧ ridiculū eiuſ
modi eſt:qd. L.portius naſica Catoni cē
ſorio dixit qui ſui villici filiā duxit vxo
rē. Cato maior quū admodum ſenex eti
am filiam villici ſui duxit vxorē:& quum
eſſet in campo martio dixit porti⁹ babes
inquit vxorem ex tua ſententia. Tū Ga
to:nō berde inquit.ille intelligebat babes ex tua ſentētia.i.q̄ꝫ maxime volebas:& Cato rñdit: nō berde in
quit babeo vxorem mibi conſentientem.i.male morigeram. Hæc autem frigida:eiuſmodi dicta quorū
ſententia accipiť ad verbum nō ad rem:partim frigida:partim ſalſa ſunt. Salſa quum ꝑter expectationem
dictum eſt:ſicut bæc omnia:q̄ ſupra memorauit:ſed ſi huic dicto reſpōderet ſicut expectabat interrogator
nullam in ſe feſtiuitatem baberet. Frigida.i.vulgaria & obtuſa. Aliud:q̄ꝫ reſpondetur. Natura.n.nos
vt ante dixi. At quum præter expectationem noſtrā aliquid reſpondetur:non poſſum⁹ facere quin natu
raliter moueamur ad riſum ſicut de fœneratore illo:qui ſeruuꝫ dicebat in ergaſtula:nibil addo:ducas licet
In verbis:non ſolum in verbis ridicula poſita ſunt & verbis q̄ ſupra diximus:ſed etiam quæ fiunt ex im
mutata oratione aut ex vnius tranſlatione:aut ex inuerſione verborum. Ex immutata oratione quū ora
tio reſpondentis non mutatur ab oratione interrogantis vel vnius vel plurium verborū. Ex imutatione:
vt olim ruſca. M. Pinari⁹ legē ferebat d annalib⁹ videlicet d libris vbi geſta ppłi romani cōtinebātur: vt in
bis diligēter ſcriberenť quū nōnulli cōtradixiſſent ei. Ille autem irat⁹ quū male oib⁹ dixiſſet tūc Seruili⁹
Dic mibi Ruſca nō mibi etiā male dixeris ſibi cōtradixero: Tū ille Sicut ſementē feceris ita metes qa ſi cō
tradicendo male dixeris male audies ē aūt ſementis ipſa latio. Ex trāſlatione. Scipio Apbrican⁹ ille ſupi
or:quū carthaginem tributariā populo romano feciſſet:ab omnib⁹ ciuitatibus quæ populo romano con
federatæ erāt bonores meruit:inter cæteros Corinthii pollicebātur ſe ſtatuam bonore gr̄a poſituros vbi
eſſent cætero℞ impatorū. Rñdit turnales.i.vulgares ſtatuæ.i.q̄ in ordine alio℞ poſitæ ſunt:ſibi diſplicere:
ac ſi diceret ſe nolle ſtatuā ſuā in cæterarū ordine poni:ſed in aliquo celebriori loco ſeorſum ab aliis quum
ipſe oim imperatorū p̄ſtantiſſim⁹ eſſet:ē tranſlatio a turmis eqtum.i.ab ordie eqtū:q ſocii & cōiūcti ſunt

igiẽ in primis oro͞nẽ verba relata cõtrarie: ꝙ idẽ
genus eſt ſæpe etiã facetuꝫ. vt ſeruius ille Galba.
quū. L. ſcribonio iudices. tr. pl. ferret familiares ſu
os: & dixiſſet libo: qñ tandem Galba de triclinio
tuo exibis: quuꝫ tu inquit de cubiculo alieno. A
quo gñe ne illud qdeꝫ plurimū diſtat glaucia me
tello villã in tyburte habes cohortẽ in palatio: ac
verboꝝ qdẽ genera q̄ eſſent faceta: dixiſſe me pu
to rerū plura ſunt: eaqꝫ magis: vt dixi ante ridentẽ
in qbus ẽ narratio res ſane difficilis. Exprimẽda
eñi ſunt & ponẽda ante oculos ea q̄ videãtur eſſe
veriſimilia qd̄ eſt ꝓprium narratio͞is: & q̄ ſunt qd̄
ridiculi ꝓpriū ẽ ſubturpia cui⁹ exẽplū: vt breuiſſi
mū ſit ſane illud qd̄ añ poſui Craſſi de mẽmio: &
ad hoc gen⁹ aſcribam⁹ etiã narratões apologoꝝ
trahiẽ etiã aliqd ex hiſtoria: vt quū ſex. titi⁹ ſe caſ
ſandrã eẽ diceret: mltos inqt anto. poſſuꝫ tuos aia
ces oileos noiare. Eſt ẽt ex ſilitudie q̄ aut collatõ
nẽ hꝫ. aut tãq̄ imaginẽ collatõis: vt ille gallus oli
teſtis i piſonẽ quū inūerabilẽ magio pfecto pecu
niã dixiſſet dataꝫ atqꝫ ſcaurus tenuitatẽ magii re
dargueret. Erras inqt ſcaure. ego. n. nõ magiū cõ
ſeruaſſe dico: ſed tã q̄ nudas nuces legeret. in ven
trẽ abſtuliſſe: vt illud. M. Cicero ſenex hui⁹ viri
optimi noſtri familiaris pater nr̄os hominis ſyro,

Inuertunẽ: mō docet: quō iuerſione fieri poſſit ridiculū. Craſſus apud ppennã impatorẽ defendebat aci
leonẽ accuſatū apd̄. M. ꝑtorẽ: cõtra hūc dicebat. L. Lælius Lamia ꝑ Gracidiano qdã amico ſuo: hic auteꝫ
Lamia erat deformis corpe quū Craſſus dicere cœpiſſet: hic ſæpe oro͞em ei⁹ iterpellabat. Craſſus quum
bis terqꝫ hui⁹ Lamiæ iportunitatẽ ſuſtinuiſſet: tandẽ idignatus ait. Audiam⁹ inqt pulchellum pueꝝ: riſus
cõtinuo mot⁹ ẽ. Tū Lamia: Nõ potui mihi formã fingere ingeniū potui. Tū ille audiam⁹ inqt diſertū: &
tūc multo maior riſus cõſecut⁹ ẽ. Qui. ſ. L. Lamia. Ingeniū: qa etiã ſi corp⁹ ſit deforme tñ ingeniū ẽ opti
mū. Mlto. ſ. qꝫ antea: qa ſicut deformis
erat ita icompt⁹ icule⁹ & idoctus i eloquẽ
do erat. Sūt etiã illa venuſta: quemadmo
dū ex ambiguo dixit duci eoſdem locos
ioci: & ſeueritatis: & multa exẽpla demõ
ſtrauit eodẽ mō fieri in his ridiculis q̄ ſu
pra memorauit: qa plerūqꝫ ioco: plerūqꝫ
ſerio dicere poſſum⁹. Vt in grauibus
.i. eoſdẽ locos ioci & ſeueritatis eẽ. Or
nãt igiẽ nūc aliud gen⁹ ridiculi tractatur:
qd̄ fit ex verbis contrariæ relatis: quū ali
qd dictū fuerit: & ecõtrario rñdeẽ: i quo
nõ ſolū eſt qdam qſi refutatio dicti: verū
etiã faceta nonūqꝫ & ꝑ vrbana: ſicut exẽ
plo patebit: Igiẽ qñquidẽ vna coꝝ ẽ rõ:
q̄ tã ridicule qꝫ ſeuere dñr. Qd̄ ideꝫ in
hoc inqt dicto duæ virtutes inſunt: vnū
qd̄ ornat orationẽ alteꝝ qd̄ nõ ſolum or
nat: ſed facetã & vrbanã reddit orationẽ.
Vt ſerui⁹ ille galba ſeruius galba cū ſcri
bonio trib. plæ. litẽ habebat: ſed ꝑ ſcribo
nio Libo dicebat. Ergo libo conditionẽ
fecit. L. galbæ daret iudices quos vellet:
ille iudices iuenit familiares ſuos cū qui
bus ſæpe cœnitare ſolebat & qa cõbibo
nes & ſodales iudices tulerat galba: q ꝑ
Scribonio tri. plæ. dicebat ita in eū iocat⁹
ẽ: qñ de triclinio exibis vbi videlicet cuꝫ
familiarib⁹ cœnitate ſolebat: ac ſi diceret:
nec i iudicio quidẽ obliuiſci potes cõbi
bonū tuorū. Tū ille. Ego iquit exibo de
triclinio. Quū tu de alieno cubiculo exi
bis. i. quū tu alienas vxores attrectare de
ſiſtes: & ita ille intẽperãtiã obiecerat: hic
ꝑ iocū adulteriū. De triclinio. i. de cõ
potatione. Nã apud antiquos hæc con
ſuetudo erat vt ſtratis trib⁹ toris epula
renẽ. De cubiculo. i. de cubili quum ali
enas vxores attrectare deſiſtes. in cubiculo. n. cubile ẽ. A quo genere: dicit huic generi: qd̄ ſupius dictū
ẽ ſimile eẽ hoc qd̄ ſequiẽ. Glaucia iocaẽ in metellū: villã in tyburte habes cohortẽ in palatio. Cohors. var
ro de lingua latina exponit ethymologiã cohort⁹. dicit. n. cohors qd̄ vt i villa ex plurib⁹ tectis coniungiẽ
ac quoddã fit vnū: ſic his ex manipul' copulaẽ cohors quidẽ i villa ꝙ circa eū locū pecus coerceẽ. Villã
in tyburte: obiiciebat ei factionẽ: ꝙ diceret cohortẽ militū i palatio cõtineri edicto Metelli: quotienſcunqꝫ
vellet & ſeditiões facere. Ac verboꝝ quidẽ. Nūc trãſitiõe vtiẽ oſtendẽs quib⁹ de reb⁹ dixerit: & qbus de
reb⁹ dictur⁹ ſit dixi de facetiis q̄ in verbo cõtinenẽ nūc de his q̄ in narratiõe cõtineãẽ dicã. Eaqꝫ: q̄ re cõ
tinenẽ. Magis qꝫ ea q̄ ante dixi. Res ſane difficilis: in his ridiculis: q̄ re continenẽ duo difficilia ſunt:
primūqꝫ: quia opteẽ narrationẽ veriſimilẽ eẽ: ſecundū ꝙ eandẽ opteẽ ſubturpẽ habere nõ nihil latẽtis tur
pitudinis. Nã ſi plane: & apte eẽt turpis: vrbanitatẽ nõ hrẽt. Exprimẽda: exponẽda auditorib⁹. Subtur
pia. i. q̄ latentẽ habẽt turpitudinẽ. qd̄ ẽ ꝓpriū ridiculi. Sub turpe. i. latenter turpe. id qd̄ natura turpe ẽ: ver
bis tamen honeſtis diciẽ. Veriſilia. i. ea q̄ ſumim⁹ ſi vera nõ ſunt ſaltẽ ſint veriſimilia. Cuius exemplū
exemplū hui⁹ ridiculi qd̄ narratione contineẽ: ſufficiat illud quod ſuperius de Mẽmio dixi q morſu Lar
gii. Lacertū dilacerauerat: nã exemplo illius alia quoqꝫ nobis fingere poſſumus. Exemplū. ſ. ridiculi qd̄ ẽ
in narratione. Et ad hoc genus: ſed ad narrationes ridiculi: quæ finguntur poſſunt etiam adiungi narra
tiones fabularū quæ ſunt nec vere nec veriſimiles: vt Fabulæ Eſopi de leone: de vulpe: apologi ſunt fabu
læ: in quibus bruta animalia introducuntur loqui. Trahitur ex hiſtoria: nonnunqꝫ etiã hiſtoria poterit
tibi ridicula ſubminiſtrare. Vt quū ſextus Titius. Nota ẽ hiſtoria quõ capta ẽ troia Aiax oile⁹ in tẽplo

Mineruæ Caſſandrã violauit: qua ꝓpter pœnas dedit. Irata eñ dea ipm̃ fulmine ad ſaxũ capbarei mon
tis affixit ſed quũ ſignificare vellet Sextus Titius ſe diuinare inſidias quas aduerſus ſe fabricarent: dixit
Caſſandra ſum. i. diuino. Tum anto. Et ego noiare poſſum multos Aiaces oilius Sex. Titius dicebat
ſe eſſe Caſſandrã: hoc eſt diuinare quẽadmodũ Caſſandra: q̃ denũciauit bellũ Troianũ. Hoc quũ audiſ
ſet Anthonius: Recte inquit te Caſſandrã appellas nam cognoſco multos tuos aiaces oileos: qui te ſtu
prauerũt: quẽadmodũ oileus aiax dr̃ Caſſandrã in templo palladis viciaſſe ipſi vero ſtuprũ obiiciebat.

rum venaliũ ſiles eſſe: vt qſq; optime grece ſciret
ita eẽ nequiſſimũ: valde aũt ridẽt etiã imagĩes q̃
fere in deformitatẽ: aut in aliqđ vitiũ corpis ducũ
tur: cũ ſilitudĩe turpioris: vt meũ illud ĩ Helmiũ
Manciã iã oñda; cuiuſmoĩ ſis: quũ ille oñde q̃ſo
demõſtraui digito pictũ gallũ ĩ mariano ſcuto ci
brico: ſub nodis diſtort̃ eiecta lĩgua buccis fluẽ
tibus: riſus ẽ cõmot⁹ nihil tã mãcie ſil̃e viſu; ẽ. vt
quũ teſtio penario mẽtũ in dicẽdo intorquẽti. tũ
vt diceret: ſi qd vellet: ſi nucẽ fregiſſet. Etia; illa q̃
minuẽdi: aut augẽdi cã ad incredibilẽ admiratio
nẽ efferũtur: vel vt tu craſſe ĩ cõtiõe ita ſibipſi ma
gnũ videri Mẽmiũ: vt ĩ forũ deſcẽdens: caput ad
fornicẽ fabii demitteret. ex quo gñe etiã eẽt illud
ide; qđ ſcipio apđ numãtiã quũ ſtomacharet̃ cũ
C. metello dixiſſe dr̃: ſi quintũ pareret mater eius
aſinũ fuiſſe pariturã. arguta etiã ſignificatio ẽ quũ
parua re: & ſæpe verbo res obſcura & latens illu
ſtrat̃ vt quũ. C. fabritio. P. Corneli⁹ hõ vt exiſti
mat̃ auarus & furax: ſed egregie fortis & bonus
impator gratias ageret quod ſe hõ inimicus con

Collationẽ. i. cõparationẽ int̃ collationẽ &
imaginẽ collatõis hoc itereſt qa collatõ
ẽ rex̃ q̃ vere ſũt: imago ãt q̃ nõ ſũt ſed eẽ
pñt. Vt ille gallus: gall⁹ teſtis ꝓduct⁹ ĩ
Piſonẽ qui accuſabat̃ repetundarũ hoc
mõ arguebat ꝙ Magio ꝑfecto ſucceſſo-
ri ſuo pecuniã maximã dediſſet ne iiuri-
as ſociorũ ad ſe delatas aperiret: ſed ſca-
urus qui piſonẽ defendebat ita argumẽ
tabat̃ ꝙ diceret illũ inopem & tenuẽ eẽ
nec ꝓpterea veriſimile videri: vt qui in-
opia & pauptate extrema laboraret tan-
tam pecuniã accepiſſet. Tunc gallus ſub
iecit Falleris inquit Scaure: Nam nõ di
co eam pecuniã Magiũ conſeruaſſe ſed
inopem oia cõſumpſiſſe. Ita inquit de te
nuitate magii diſputas q̃ſi dixerim pecu
niam ſibi datam conſeruaſſe quũ eas de
uoraſſe dicam quẽadmodũ qui nudus
nuces colligit nõ habẽt vbi reponat: eas
in ventrem mergere ſolet. Vt illud. M.
C. ſenex: hoc loco. M. Cicero: ciceronis
pater voluit nequiciã græcoꝝ p ſilitudi
nem mordere Dixit eñ eos qui optime
græce ſcirent eſſe ſyros venales nam fixi
ipſi ppli aſiæ p ſe improbi ſũt: ſed impro
biores efficiunt̃ diu cum grecis viuẽdo
nam quũ optime græce ſciũt deteriores
ſunt ſicut etiã dicebant de romanis ſil̃es
eſſe ſeruorum ſyrorũ quia quẽadmodũ
ſyrica ſeruitia cõſuetudine græcorũ ſeip-
ſis deteriores efficiũt̃ ita romanos igna
uos effici ſi græcã linguã ꝓbe tenuerint. i. ſi ꝯſuetudinẽ cum græcis habuerint nã nemo pegrinã linguã
diſcere põt niſi diu in eorum ciuitate verſatus fuerit quorũ linguã optime tenet. Vt quiſq; optime. i.
vt quiſq; diu cum græcis vixiſſet. Valde aũt rident̃ etiã imagines ſed hoc ridiculi genus eſt pulcherri
mum quod etiam breuiſſimũ eſt. Valde nõ ſolũ rident̃ quæ ex ſilitudine quandã collatione habent:
ſed etiam q̃ deformi alicuius vicio in deformius trahunt̃. Corpis: ideo dixit corpis: quia ſuperiora vi
tia in animo verſant̃ ſed hoc quod ſequit̃ in vitio corpis conſiſtit. In deformitatem deformitas eſt tur
pitudo corpis. Vitium vt cæcitas vel claudicatio: Vicium animi potius ẽ q̃ corpis: vt placet Venulio
veluti ſiquis mendax ſit ludoſq;: aut tabulas ſtudioſius velit ſpectare. Modeſtinus vero ait vitium eſſe
ꝑpetuum corpis impedimentũ veluti ſi luſcus ſit. Morbũ aũt eſſe tpalem corpis imbecillitatem: Cum ſili
tudine turpioris. i. quũ alicuius hois turpitudinẽ quũ maiori aliqua turpitudine cõparas. i. quũ turpis
imago in turpiorẽ ſilitudinem trahit̃. Vt meum illud in helmium. i. vt ego iulius cæſar iocatus ſum in
helmiũ. Cæſar quũ helmio mãcipio litẽ habebat: & quũ acrius obſtaret cæſar iratus iam inquit oſtendã
qualis es. Credebat Helmius iulium apturum flagitia. Rñdit oñde quæſo. Tunc cæſar oibus ibi aſtan
tibus ſcutum oſtẽdit quo vſus erat Marius cimbrico bello in quo gallus quidã depictus erat vinculoꝝ
anguſtia deſtortus qui p̃ nimio dolore linguã eiecerat & labia ꝓtuderat. Gallũ. ſ. captiuũ. Cimbrico q̃
vſus fuerat aduerſus cimbros. Diſtortis reuinctis. Buccis fluẽtibus. i. labiis ꝓminentibus. Nihil tam
Mancio ſil̃e q̃ gallus ille. Vt quum teſtio penario Teſtius quidã penaries hoc vicio laborabat: vt men
tum quæ loqueret̃ intorqueret. Tum Cæſar prius frange nuces: deinde loquære turpitudinem quum
maiori turpitudine cõpauit. Vt diceret ſi qd vellet. i. pri⁹ nucẽ frãgeret deinde loq̃ret̃. Etiã illa q minuẽ
di nõ ſolum quæ ſupradiximus venuſta ſunt ſed ea etiã quæ dicunt̃ p hyphole. Nam ea afferunt nõ ni-
hil feſtiuitatis quũ in tpe dicunt̃ & exemplũ ponit cuiuſdã Mẽmii: qui ſe adeo magnum putabat vt cũ
p arcum tranſiret. Fabiĩ inclinaret caput. Ita ſibiĩpſi magnum videri. Mẽmiũ: Mẽmius inquit adeo ma-
gnum eſſe exiſtimat: vt quum p fornicẽ fabii tranſit caput inclinet. Ad fornicẽ. i. ad arcum triumphalẽ:
quẽ fabi⁹ ad memoriã rerũ geſtarũ conſtrui fecerat. Illa. ſ. ſunt ridicula. Velut tu, Craſſe. Sic Craſſus au

ſulem feciſſet: bello præſertim magno & graui: nihil ẽ quo mihi grãs agas inqt ſi malui cõpilari ꝙ venire. Vt aſello aphricanus obiiciẽti luſtrũ illud infœlix: noli inqt mirari aphricanus. Is .n. q te ex ærariis exemit. luſtrũ cõdidit & taurũ ĩmolauit: tãta ſuſpitio ẽ: vt religione ciuitatẽ obſtrixiſſe videatẽ nr̃ Mumi⁹ ꝙ aſellu3 ignominia leuarit. Vrbana etiã diſſimulatio ẽ quum alie dicunẽ: ac ſentias non illo gñe de quo ante dixi cõtraria quum dicas vt Lamie Craſſus ſed quũ toto gñe orõnis ſeuere laudas quũ aliter ſentias ac loquare vt noſter Sceuola ſeptumuleio illi anagnino cui ꝓ. C. gracchi capite erat auꝝ repẽſum rogãti vt ſe i aſiã præfectum duceret. qd tibi vis inqt in ſane tanta maloꝝ ẽ multitudo ciuiũ vt tibi ego hoc cõfirmẽ ſi romæ mãſeris te paucis ãnis ad maximas pecunias eẽ vẽturũ. In hoc gñe ſanni⁹ in annalib⁹ ſuis aphricanũ hũc æmilianũ dicit fuiſſe & quũ greco verbo appellat ironiã. Sed vti ferũt q melius hoc norunt. ſocratẽ opinor i hac ironia diſſimulãtiaq3 longe lepore & humanitate oibus pſtitiſſe gen⁹ eſt pelegãs: & cũ grauitate ſalſu3 quũq3 oratoriis dictionib⁹ tum vrbanis ſmonibus accommoda

gendi cauſã dixit in iudicio quotienſcunq3 in forum deſcendit ad fabii fornicem caput demittit hæc verba dicebat illudẽs inanẽ ꝓceritatis gloriã mẽmii. Ad fornicẽ. i. ad arcũ in memoriã rerũ geſtarũ fabii fabricatũ. Adhuc etiã romæ nõnulli eiuſmodi arcus extãt. Demitteret inclinaret. Ex quo gñe etiã: ſcipio p hyphbolẽ habes momordit ingeniũ dicẽs. Si quint⁹ tibi part⁹ ſuccederet etiã tardioris igenii futur⁹ es adeo habes ingeniũ tuũ eſt: ac ſi diceret: cũ tu quartus adeo obtuſi ingenii ſis ſi quintũ peritura eẽ mater tua ꝓfecto aſinũ peperiſſet nã ex oibus fratribus ipſe Metellus quart⁹ tardiori erat ingenio: vt ſi quint⁹ ſequæreẽ tardiori futur⁹ eẽt. obtuſi quũ aliquẽ obtuſi ingenii oñdere volum⁹ aſinũ appellare ſolemus: vt iuue. Sed culpa doctoris. ſ. arguiẽ: ꝙ leua i pte mãmillæ. Nil ſalit arcadico iuueni. i. aſinino. Scipio. ſ. æmilian⁹ inferior. Ex q gñe: qd p hyphbolẽ ridiculũ facit. Stomacharetẽ. i. iraſceretẽ. Si qntũ qñquidẽ ex oib⁹ fratribus q̃rtus ipſe tardioris eẽt ingenii: ſi quintũ mr̃ peperiſſet aſinũ paritura erat. Arguta etiã ſignificatio illa etiã ſignificatio quæ nõ p hyphbolẽ fit ſed parua reſpectatẽ verbo declaratẽ res obſcœna arguta ẽ: & ſubtilis. Vt quũ. Cn. Fabritio P. Corneli⁹. P. corneli⁹ Scipio auaritia laborat & peculator erat. i. bonorũ publicoꝝ depdator quũ cãdidat⁹ cõſulatũ peteret: & bellum graue ac piculoſum eẽt cõtra Carthagineſes. C. fabricius cõſulatum ei demãdauit. Hic quũ ſibi obuiam fact⁹ eſſet grãs ægit: ꝙ q̃uis inimicus ſibi eſſet cõſulatũ demãdauerit. Tum ille: nihil ẽ qd admireris. Cõpilari enĩ malui q̃3 venire. i. cũ aliis ciuib⁹ pilari q̃3 victus venire ab hoſte. Nã quia belli pitus es: & bellum graue & piculoſum eſt malui abs te pilari: q̃3 ab hoſtib⁹ vendi. Fabritius q comitia habebat ſupioris anni conſul. Bello magno ex quo magnã gloriã cõſequi poſſet. Graui periculoſo. Cõpilari. ſ. a te victore cũ cæteris ciuibus expilari. Quã venire. i. venundari ab hoſte. Vt aſello aphricanus. Hoc q̃3 ridiculũ eiuſdẽ gñis eſt: nã verbis paucis aphricanus oñdit quã ſcœleſtus eẽt Mumius Scipio aphricanus inferior cenſurã ægit cũ hoc Mumio. Sed quũ ſibi forte dareẽ in cẽſura collega Mumius: ſicut apud Valeriũ Scipio dixiſſe ferẽ ſe oia ex dignitate ppli ro. geſturũ: ſi vel collegã dediſſet: vel nõ dediſſet vnũ cenſura dignũ vel nõ dediſſet hũc quia hic Mumius tam & ſi nobilis eſſet patricius tñ vitæ erat minus ꝓbatæ. & ideo ineptiis huic magiſtratui: igiẽ cenſoria nota ciues romanos notabãt hoc mõ qui ſenator erat ſenatu eiicereẽ: qui eques equũ publicũ pderet: qui plæbeius in ceritũ tabulas referetur: & ærarius fieret: & in albo nõ eſſet centuriæ ſue. Dd hæc ciuis nõ eſſet tm̃mõ ꝓ capite tributi noie ære pſolueret. Damnatus igiẽ a Scipione Aſellus erat & ærarius factus. Mumius collega hunc ærariũ a Scipione factum ex ærariis dum luſtrũ conderet liberauit ſed eo anno ciuitas peſtilẽtia laborauit. Quũ igiẽ Scipioni luſtrũ infœlix obiiceret aſellus Rñdit Scipio Nihil eſt ꝙ mireris luſtrũ illud infœlix fuiſſe Nam a Mumio cõditum eſt qui te ex ærario exemit vt oſtẽderet piaculum ingẽs cõmiſiſſe Mumium hoc ipſo ꝙ eum ex ærariis exemerat. Luſtrum appellabaẽ quia cõpleto quinquẽnio luſtrabãt ciuitatem & taurilia ſacra de ſue oue: & tauro faciebãt taurilia dicebanẽ a potiore hoſtia ſacra illa ſunt appellata. Infœlix quia peſtilẽtia illa multos ciues Ro. aſſumpſit: & quia pauca ciuiũ romanorum capita cenſa erant. Exemit liberauit te a cenſoria nota. Cerites ſcripti erãt nõ ciues romani: ſed tm̃mõ in cẽſu ponebanẽ: vt tributum penderẽt. Ex ærariis exemit. id eſt qui te ex ignominia eripuit: & damnatõe exoluit qua reip. obligatus erat. Tanta ſuſpitio. ſ. hoc verbũ immolauit. Taurum immolauit: idẽ eſt qd dixit luſtrũ cõdidiſſe. Vrbana etiã diſſimulatio. nũc aliud gen⁹ ridiculi ꝓſequiẽ qd græce ironia appellaẽ quũ aliud dicimus & aliud ſentimus. Ac ꝓ quã ſentias. Vt Lamiæ. ſ. Craſſus dixit audiamus pulchellum puerũ. Quũ toto genere. i. tota natura & forma orationis. Seuere grauiter. Aliter ſentias. i. alium ſenſum habeas q̃3 dicas: Cui ꝓ. C. gracchi capite: hyſtoriã hanc ſæpe diximus: quõ. C. Gracchus leges fr̃is ſui excitare voluit: cũq3. L. opimius facto grege bonoꝝ ciuiũ pſecutus ẽ donec i põte Mitulo dephẽdit

& occidit. Edicto aũt p̃miũ p̃poſuerat: vt qui caput ad ſe ferret tm̃ auri accipet quñ igiẽ Scipio pfectur⁹ eſſet in aſiã: & ab eo peteret ſcæuola: vt ſe cũ ipſo in aſiã duceret: dixit neſcis q̄d petas. Nã ſi romæ mãſe ris tanta ẽ multitudo ſeditioſoꝝ hoim: vt magnã pecuniã cõſequi poſſis. Ad maximas pecunias. ſ. oc cidẽdo eos: vt p capitibus tantundẽ auri repẽdat. In hoc gñe: dicit in hoc gñe ridiculi adeo pſtantẽ fu iſſe Scip. aphricanũ inferiorẽ: vt certo noie ironiã ipſam: & no ironicũ: ac ſi diceret nõ ironicũ ſed .i. p expſſionẽ ironiã ipſam appellet. In annalibus. i. in hyſtoriis ſuis: q̄s ſcripſit de reb⁹ geſtis. Annales

tum. & hercule oĩa hęc: q̄ a me de facetiis diſputã tur. nõ maiora foreñſium actionũ quã oĩm ſmonũ cõdimẽta ſunt. Nã ꝙ ante Catonẽ eſt ml'ta rettu lit. ex q̄bus a me exempli cã multa ponunẽ p mi hi ſcitũ videẽ. C. Publicũ ſolitũ dicẽ. P. Mumiũ q̄duis tẽpori hoiem eſſe ſic. pfecto res ſe hz nullũ vt ſit vitæ tp̃s ĩ quo nõ deceat leporẽ hũanitatẽq; verſari. ſ; redeo ad cætera ẽ huic finitiuũ diſſimu lationi: quũ honeſto verbo vitioſa res appellaẽ: vt quũ aphricanus cenſor tribu mouebat eũ cẽtu rionẽ: qui ĩ pauli pugna nõ affuerat quũ ille ſe cu ſtodiæ cã diceret in caſtris remãſiſſe q̄reretq; cur ab eo notareẽ. nõ amo inq̄t nimiũ diligentes acu tũ etiã illud eſt. quũ ex alterius orone aliud exci pias atq; ille vult vt ſalinatori maxim⁹: quũ taren to amiſſo arcẽ tm̃ liuius retinuiſſet: multaq; ex ea p̃lia p̃clara feciſſet: quũ aliquot poſt annos maxi m⁹. id oppidũ recẽpiſſ; rogaretq; tũ ſalinator: vt meminiſſet: opa ſua ſe tarẽtũ recẽpiſſe. q̄d ni inq̄t meminerim nũq̄ ego recẽpiſſem niſi tu amiſiſſes ſunt etiã illa ſubabſurda ſed eoipſo noie ſæpe ridi cula ñ ſolũ mimis p poppoſita ſ; ẽt q̄dãmõ nobis

eñ dicebãẽ: in q̄bus annua geſta cõtine banẽ. Græco verbo: q̄a græce latine nihil aliud ſignat niſi aliter dico: & aliter ſetio. Sed vt ferũt: q̄d hic d aphri cano ſentit: idẽ de ſocrate legiẽ. Nam in oibus opibus ſuis plato introducit So cratẽ loqui p ironiam: ſicut legimus in li bris de rep. vbi cũ Traſimacho diſputat & itidẽ vbiq; introducit ironice mſta di cere. Q ui meli⁹ hoc norũt: q̄ ſi ſe nõ val de doctũ lris græcis oñdat eſſe. Diſſi mulãtia q̄ expſſit q̄d ſit ironia. Præſtitiſ ſe excelluiſſe. Lepore: vrbanitate feſti uitate. Humanitate doctrina. Genus ẽ p elegans. Laudat hoc loco ironiã cæſar: dicit eñ plurimũ elegantie plurimumq; grauitatis habere cũ vrbanitate quadã nec ſolũ cõuenire ſermonibus q̄tidianis ſed etiã ppetuæ oroni quũ cauſæ aguntẽ Cũ grauitate ſalſum. i. habet vrbanita tem cũ grauitate quadã. Oratoriis dicti onibus. i. forẽſibus actõnibus. Vrbanis .i. q̄tidianis & familiaribus colloquiis. Accõmodatũ: q̄a vtriq; cõueniunt gñi dicẽdi. Et hercule oĩa hæc. Nũc dicit q̄d vtilitat' habeãt ridicl'a. ſ. ea nõ ſolũ orato ri cõuenire verũ etiã quotidianis ſermo nibus: ꝙ venuſtã reddere poſſint orõnẽ in cauſis forẽſibus venuſtũ etiã q̄tidianũ ſermonẽ in colloquiis q̄d etiã ſentire vi d eẽ. Cato dũ dixit. C. publicũ ſolitũ di cere Mumiũ q̄dvis tpi hoiem eẽ: ſignifi cat ipm in oi ſermone quẽdã hẽe leporẽ & vrbanitatẽ: q ipm faceret oibus iocun

diorẽ. Sed diligẽter aduertere debemus: vt fugiamus q̄ ridicula ſũt nõ aũt faceta: q̄d etiã ſupius ipſe do cuit: ne ſannionibus ſi'es efficiamur; & q̄q; nos ex opinione quorundã diximus ſupius Samiones a ſa mo inſula dictos. Lr̃a videẽ eſſe corrupta dicendũ eſt igiẽ ſannio. Eſt aũt ſannio: q diſtorto vultu & na ſo riſum mouere ſolet a ſanna dictus: vñ & ſubſannare. Foreñſium actionũ. i. nõ magis ornant orones: q̄ in foro habenẽ: q̄ ornãt ſermones quotidianos: q̄bus inter familiares vtimur: inter actionẽ & ſermonẽ hoc differt. Actio eñ eſt ppetua oro: ſermo vero quũ audimus & rñdemus. Nã ꝙ apud Catonẽ: pro bat auctoritate Catonis. Dicit eñ pſcitũ ſibi videri id q̄d dixit hoiem eſſe quid vis tpi. i. cuiuſlibet inge nii qui nõ inepte inſulſus eſſet. Perſcitũ p elegãs. Q uiduis tpi. i. hoiem cuiuſlibet p̃ci qui p tpe inſulſus nõ eſſet. i. qui vrbanitatẽ ſuã nõ p̃ter tp̃s accomodaret ſed eã cũ tpe afferret: vt oibus eſſet iocunda & io ctum illud Catonis: & erit ſenſus. Nullũ eſt: vitæ humane tp̃s in quo nõ poſſimus vrbanitate & facetiis vti. Nullũ ſiue publice ſiue priuate aliud agas. Leporẽ feſtiuitatẽ. Humanitatẽ. i. eruditionẽ. Sed re deo ad cætera. Nunc ad id redit q̄d omiſerat vt cætera ridiculorũ gñã pſequaẽ. Eſt huic dixi de ironia: nunc de alio genere: q̄d eſt huic pximũ dicemus quũ aliquid vitioſum aliquo honeſto verbo dicimus. Vitioſa res. i. res in q̄ nõ nihil eſt vitii honeſtari verbo. Vt quũ aphricanus cenſor Scitis q̄d etiã apud ti. Liuiũ ẽ quõ ad cannas vicũ apuliẽ Hãnibal magno exercitu cũ paulo æmilio: & Terẽtio Varronẽ cõ flixit: & quũ in aciẽ eduxiſſent milites inuito tñ paulo: & ibi vtrinq; acriter pugnatũ eſſet tandẽ romani ceſſerũt & multa milia romanorũ in ea pugna ceſa ſunt: nõnulli in caſtris relicti ſunt q quũ viderẽt iã la borare romanã aciẽ nõnulli fugerũt nõnulli in caſtris mãſerũt q̄ꝝ Mumi⁹ q̄dã centurio: quẽ aphrican⁹ cenſor ærariũ faciebat: ꝙ auxiliũ nõ tuliſſet: & quũ moueret e tribu: ille ſe purgabat dicẽs iõ in caſtris re mãſiſſe: ꝙ ibi in cuſtodia ab ĩpatoribus relictus eſſet. Tũ aphricanus nõ amo nimiũ diligẽtes: eo ꝙ in tanto p̃iculo opus nõ fuit tanta diligẽtia. Nã quũ videret laborare aciẽ romanã fuiſſet diligẽtior: ſi reli

bõ fatuus : poſtq̄ rē hr̄e cœpit:ē mortuus:quid ē tibi iſta mulier: vxor ſimilis medius filius: q̄ diu ad aquas fuit:nũq̄ eſt mortuus. Genus hoc leui⁹ vt dixi:mimi cũ: ſed habet nõnũq̄ aliq̄d etiā apđ nos ioci:vt vel nõ ſtultus: q̄ſi ſtulte quũ ſale dicat aliquid vt tibi Antoni mācia quũ audiſſet te cēſo rē a.M. Duronio de ābitu poſtulatũ aliq̄n inq̄t tibi tuũ negociũ agere licebit valde hæc ridenť: & hercule oia q̄ a prudētib⁹ q̄ſi p diſſimulationē nõ intelligēdi ſubabſurde ſaleq̄ȝ dicunť. Ex quo gñe eſt etiā nõ videri ītelligere:q̄đ ītelligas:vt põ tidius q̄lē extimas q in adulterio dep̄hēdiť. Tar dũ exiſtimo:vt ego q ī delectu. Metello:qũ excu ſationē oc̄loꝝ a me ñ accipet:et dixiſſet:tu igr̄ ni hil vides. Ego vero inq̄ a porta exq̄lina video vil lā tuā:vt illđ. Naſicæ:q quũ ad poetā enniũ veniſ ſet:eiq̄ȝ ab oſtio q̄rēti: enniũ ācilla dixiſſe domi ñ eſſe.naſica ſenſit illā dñi iuſſu dixiſſe:et illũ ītus eē pancis poſt dieb⁹ qũ ad naſicā veniſſet Enni⁹. &

ctis caſtris eis ſuccurriſſet:& iõ quā ille cuſtodiā. Aphricanus nimiā appellauit diligentiā. Tribu mo uebat.i.ærariũ faciebat.i. in ceritũ tabulas referebat:vt nõ eſſet in albo centuriæ:ſed p capite tm̄ cen'us tri buti noie æra penderet. Nimiũ diligētes.i.qui nimiũ diligētes eſſe volunt.i.ſegnes & ignauos. Ignauia quæ eſt res vitioſa honeſto.verbo.ſ.diligētia appellauit. Acutũ. Hoc etiā laudať:q̄đ ingenioſum eſt:cũ id q̄đ dr̄ aliter accipiť:vt Q u. Fabio Maximo:qui tarentũ ab Hānibale liberauit r̄ndiſſe dr̄ Salinatori q arcē amiſerat hyſtoria nota eſt:hoc idē in catone maiore retulit Cice. Amiſſo p ꝑditionē. Ex ea:quia retinuerat arcē. Præclara.ſ.i ꝑpulſandis hoſtibus:qui arcē oppugnabāt. Quid ni.q.d.obliuiſci nõ poſſum. Nam niſi p didiſſes nõ opus fuiſſet recuperari. Sũt etiam illa ſubabſurda:eo ipſo q̄ abſurda ſunt ridicula nõnunq̄ȝ efficiunť:q̄ tm̄ mi mis magis q̄ȝ oratoribus couenĩt. Hõ fatuus. Hoc ridiculum eſt ex eo gñe.q̄đ ſubabſurdũ eſt:nā primo ſubabſurdũ eſt hoiem fatuũ habuiſſe rem:deinde etiam abſurdũ hoiem dum paup eſſet vixiſſet poſtq̄ȝ diues factus eſt interiiſſe: nā ſi fa tuus eſt:quũ rē adept⁹ eſt deinde ſi paup viuebat quõ diues factus mortuus etiā. Rem.i.pecuniā verũ rei appellatio lati or ē q̄ȝ pecuniæ:vt paulus de ver.ſig.ſen tit:q̄ etiā ea q̄ extra cõputationē p̄ſmo nii nr̄i ſunt cõtinet:quũ ſignificatio pecu niæ ad ea referať:q̄ in p̄ſmonio nr̄o ſunt Quid eſt tibi iſta Scḋm exēplũ abſurdita tis dr̄ de moroſo hoie:q moroſam habe bat vxorē. Eſt moroſus quidā:qui conq̄ riť vxorē hr̄e moroſam.i.grauā & diffi cilē ipſe difficilius. Quũ ergo diceret ille moroſam habeo vxorem. R̄ndit mulier iſta vxor tibi ſilis eſt.i.quēadmodum tu moroſus es:& grauis ita vxor moroſa ē & grauis abſurdũ eñ eſt:vt q̄đ tibi ſile ē ſit modeſtũ. Si ergo vxor ſilis ē tibi quõ moleſta:q̄ ſi moroſo ergo ſilis ſm illud oĩe ſile appetit ſuũ ſile. Quid eſt:qui dicis te vxorē hr̄e moroſā Q̄ diu ad q̄s hoc ridiculũ in piſcatore infringiť. Quidā piſcator quo aduerſatus eſt in aq̄s vixit piſces ſp capiēdo vbi vero aq̄s exēptus eſt & diues factus cõtinuo interiit abſurdũ eſt. Leuius.i.minus graui tatis habet. Mimicũ.i.mimis idoneũ eſt ſicut ſupradictũ eſt. Leuius q̄ȝ oratori couenĩat. Vt dixi vbi dixi nõ ſolũ mimis ſed nõnunq̄ȝ oratoribus conuenire. Vt vel Sed aduertendũ eſt quũ volumus hoc gñe ridiculi vti ſimulare debemus nos nõ intelligere q̄đ dicamus:q̄a ſi oſtēderemus nos intelligere q̄đ diceremus nõ haberet tm̄ iocũditatis ac venuſtatis. Vt vel nõ ſtultus.i.tāq̄ȝ ſtult⁹ intelligere nõ videať ille etiā qui ſtultus nõ eſt:q̄ȝuis ſtultus nõ ſit:tm̄ ſtulte dicat:oportet tanq̄ȝ id q̄ dixerit non intelligere vi deať. V tibi anthoni.ſ.hoc nõ ſtulte:ſed quaſi ſtulte videť eſſe dictũ. Vt tibi anthoni. Vide quõ acri ter mordet antoniũ. Antonius cēſor ſæpe de moribus ciuiũ in cenſura ægerat ipſe deinde accuſatus cũ de ſuis moribus agendũ eſſet. Mancia in eũ ita luſit. O antoni aliq̄n tibi tuũ negociũ agere licebit quē admodũ quũ cēſor eras de alioꝝ moribus agebas:ita tibi nũc de tuis agendũ erit.i.aliq̄n de aliis nego cis agere deſiſtes & de tuo agere incipies. Poſtulatũ accuſatum. De ambitu: Ambitus & ambitio diffe runt. Nam ambitio in aio eſt ambitu in actu.qui eñ largitõe aliquē corrumpit:is ambitum cõmittit:ſed qui p̄ter modũ cupit honores aut laudem:ambitõe peccat. Valde hæc rideń Dixit ſupius hoc etiam ridiculi genus eſſe q̄đ mirifice placet quum aliquid videmur temere dicere:quum id tamen intelligam⁹ Sed hoc differt a ſuperiori q̄ in ſuperiori diſſimulamus intelligere quod intelligamus in hoc vero vi demur plane non intelligere & in illo ponitur abrutus ſermo quaſi inconſideratus.in hoc verbo graui⁹ ridiculum facit. Vt pontidius. Quidam pontidium interrogauerat:qualem exiſtimas qui in adulte rio dep̄hendítur. Reſpondit pontidius. Tardum.ſ.exiſtimo eſſe:& qui audiuit viſus intelligere ſegniti orem ad fugam:ſed hic intelligebat frigidum invenerē. Vt ego qui in delectu Metellus quũ delectũ accerrimum haberet:& quum citare iuſſiſſet Iulium cēſarē ille nomen ſuum nõ dabat:Tum ille. Quid nõ r̄ndes ad nomē. Tum Iulius q̄a nõ poſſum militiā agere:nā ſum obtuſiori acie. Tum ille:ergo nihil vides. Tum cæſar. Ego inquit a porta exq̄lina villā tuā video:& arguebat luxuriā ædiũ illius q̄ tāte cel ſitudinis eſſent vt vel cecutiēs videre poſſet. Delectu delectus militũ q̄s accerrime deligebat iuſſu ſena tus. Ego vero inquā q̄a excuſabā oculorũ aciē vt obtuſam dicerē. Ego r̄ndit q̄ſi cõſulte tu adeo ī ædi ficādo luxurioſus es:vt ego etiā cecutiēs domũ tuā a porta exq̄lina videre poſſim. Vt illud naſicæ aliđ

genus ridiculi:qđ eſt ſupiori ſile: Hoc exēplū p ſe intelligit:qđ ridiculoſiſſimū eſt. Naſica venerat ad ia
nuā Ennii q̄ pulſans magna voce clamabat:nunqđ domi eſſet. Ancilla ennio nunciauit Naſicā eſſe:illa
deinde rediēs dixit Naſicæ domi nō eſſe:naſica ſenſit dñi iuſſu dixiſſe:& illū intus eſſe. Haud ita multo
poſt ad naſicā ennius venit:& quū a ianua quæreret exclamat naſica ſe domi.nō eſſe tū ennius:qđ ego:
nōne vocē tuā agnoſco. Rñdit naſica impudētiſſimus hō es:qui mihi nō credas quū ipſe ancillæ tuæ cre
diderim te domi nō eſſe. Eſt bellū illud. Ad aliud ridiculi gen⁹ trāſit:quū id qđ dr in aliū:in eū q dicit re

eum a ianua q̄reret:exclamat Naſica:ſe domi nō
eē.tū ennius. Quid ego nō cognoſco vocē inquit
tuam hic naſica:hō es impudēs: ego quū te quæ
rerē ancille tuæ credidi te domi nō eē:tu mihi nō
credis ipi. Eſt bellū illud quoq; ex quo is q dixit
irridet in eo ipſo gñe:quo dixit:vt quū Qu. Opi
mius cōſularis q adoleſcētulus male audiſſet feſti
uo hoī ægilio:q videret mollior:nec eēt dixiſſet
qđ tu aegilia mea qñ ad me venis quum tua colu:
& lana nō pol. inquit audio nā me ad famoſas ve
tuit mater accedere. ſalſa ſunt etiā quę habēt ſuſpi
tionē ridiculi abſcōditam : quo in gñe ē illud ſicu
li:cui quū familiaris quidā quæreret .qui diceret
vxorē ſuam ſuſpēdiſſe ſe de ficu amabo te inquit
da mihi de iſta arbore quos feram ſurculos. Ita in
eodē gñe eſt quod Catullus dixit cuidam oratori
malo qui quum in epilogo miſericordiam ſe mo
uiſſe putaret poſtq̄ aſſedit rogauit hunc videret
ne miſcdiam mouiſſe ac magnā quidem inquit ne
minē enim puto eē tam durum cui nō oratio tua
miſerāda viſa ſit. Me quidē hercule valde illa mo
uēt ſtomachoſa & quaſi ſub moroſa ridicula : nō
quū a moroſo dicunt tū eñ nō ſal ſed natura ride
tur. In quo vt mihi vr pſalſū illud ē apud Neuiū
quid ploras pater nimiū ni cantē cōdēnatus ſum
huic generi q̄ſi cōtrariū ē ridiculi gen⁹ patiētis ac
lēti:vt quū cato pcuſſus eēt ab eo q arcā ferebat
quū ille diceret:caue.rogauit nuqđ aliđ ferret prę

trudi pē:qđ tale ē. Qu. Opimius in ado
leſcētia ſua parū pudice vixerat quū iam
cōſularis eſſet: Aegiliū quēdā laſciuum
& ob eam cām veluti molliorē muliebri
noīe appellās ait O ægilia mea qñ colu
lana inſtructa ſuccinct⁹ ad me venies. Tū
ægilius vetari ſe rñdit parētis impio: nō
audeo inqt:quia mr mea vetuit me ad fa
moſas accedere.i.ad mulieres q̄ infames
ſunt Obiiciebat ergo molliciē in eū quū
dixit impio mřis vetari ad famoſas acce
dere.i.infames. Qui adoleſcētulus ma
le audiſſet.i.de quo adoleſcēte mala fuiſ
ſet fama.i.cuius pudicitia ſuſpecta fuiſſet
& eſt honeſtus dicēdi modus. Feſtiuo:
vrbano. Mollior effœminatior. Famo
ſas.i.molliciē quā ſibi obiiciebat in eūdē
retruſit:q & fœminio gñe appellauit &
famoſam.i.impudicā. Cum tua colu la
na inſtructa:ſuccinct⁹. Salſa ſunt. Et hoc
quidē plurimū habet ridiculi atq; facetie
quū ita rñdemus: vt ſuſpitionē faciam⁹
auditoribus riſus:& feſtiuitatis plenā ſi
cut hoc loco:Sicullus quidā conquære
bat :q vxor ſua ſe de ficu ſuſpēdiſſet. Tū
hic Siculus:q moroſam habebat vxorē
Amabo .i.amice mi obſecro te da mihi
ex hac ficu ſurculos: vt ego q̄ ex hac in
horto meo habeā Ridiculū facit:q iō vi
det optare ex ea ficu ſurculos hre:vt vx
or ſibi moleſta ex eadē ficu pendeat. De
ficu. Ficus p arbore apparet q̄rtæ eſſe de
clinatōnis p fructu autem ſcđe vt Pli.ad
Octauiū Ruffum. Quæ nunc cū ficis:&
boletis certamē nōdum hñt:& in Cato
ne maiore Ci.ex tantulo grano fici:in q̄
declinatōe accipit etiam p arbore.iuue.
Ad q̄ diſcutiēda valēt ſteril mala robora
fici:& ē maſculini gñis. p morbo vero.i.
tuberculis in capite quartæ eſt declinati
onis quū a ſilitudine eiuſmodi fructus
denominet. Quo in gñe.ſ.ridiculi ab
ſconditi. In eodem genere eiuſdem generis eſt. Quidam malus & indoctus orator:quum ſuam oratio
nem peroraſſet per coquæſtionem:ipſe qui orauerat credebat magnam miſericordiā auditoribus com
mouiſſe:interrogauit ex catullo nunquid ōro ſua miſericordię plena fuerit. Tū ille:Maxime inquit. Nā
neminē audiſſe credo:qui nō eam miſerandā crediderit eo q inepta fuerat. In epilogo.i.in cōcluſione
nam quas nos cōcluſiones eas græci epilogos appellant. Miſerāda.i.adeo inepta erat vt oēs miſerati
ſint eam. Me quidē hercule. Aliud ridiculi eſt:quū aliquid moroſum ad ſtomachoſum dr:dūmodo nō
dicat ab eo qui moroſos ipſe ſit & ſtomachoſus. Nam ſiquis ſtomachoſus natura aliquid ſtomachoſum
diceret nō id ſed natura eius rideret. Quū vero ab hoīe qui natura eſt facilis & feſtiuus aliquid moroſe
dicit bene ridet. Neuius poeta inducit filium cōmiſeratōe ductum interrogare patrem quid ita ploret.
Filio pater rñdet:Mirum ni cantē:qui damnatus ſum:quaſi ineptā filii interrogationē rephendit pater
qui neſciat in damnatōe plorādum nō cantādum eſſe. Stomachoſa.i.quæ cum ita dici vident. In quo
vt mihi videt:ſ.genere ridiculi. Nimirū.ſ.eſt ni cantē:& cum ſtomacho quodā rñdit. Huic generi.ſ.vr
banitatis. Eſt aliud qđ videt cōtrarium:quum ab homie leto ac placido:vel patienti dicit.vt illud Cato
nis:Quidam humeris arcam geſtabat p medium forum:& Catonem obuium arca pcuſſit deinde di
xit caue. Tum ille:Eſt ne aliud qđ feras ac ſi diceret habes ne aliam arcā qua me percutias. Nā ab arca

mibi cauere nō poſſum:quia iam me pcuſſiſti:tale aliquid legit̃ de Diogene: vt eſt apud Laertiū. Nam
ad eum:a quo trabe pcuſſus fuerat ac poſtea dixiſſet caue ait. Num me iterum ferire vis. Lenti placi-
di Vnde.M.Cice.lente fert iniurias.i.placide. Etiam ſtulticiæ falſa. Etiam rep̄benſio quæ fit in ſtulticiis
plurimū vrbanitatis babet ſicut boc exemplo cōp̄bendit̃. Siculus quidā litē babebat: buic p̄tor patro
num dabat boſpitē ſuū nobilē quidem ſed valde ſtultum. Tū ille o p̄tor quæſo te:būc patronū aduerſa
rio meo dederis mibi aūt neminē: quia admodū ſtultus erat vt nō timeret eum. Mouēt etiam illa:etiā

ter archā. Eſt etiā ſtulticiæ falſa rep̄benſio vt ille ſi
culus: cui p̄tor ſcipio patronū cāæ dabat boſpitē
ſuū bominē nobilē:ſed admodū ſtultum. Quæſo
inquit p̄tor aduerſario meo ad iſtū patronū.dein
de mibi nemimē dederis: mouēt illa etiam q̄ cōie
ctura explanant̃: longe aliter atq̧ ſunt: ſed acute
atq̧ cōcinne: vt quū ſcaurus accuſaret Rutilium
ambitus quū ipſe eēt conſul factus ille repulſa tu
liſſet & in ei⁹ tabulis oñderet litteras. A.F.P.R.
idq̧ diceret eē aptū fide. P. Rutilii. Rutilius autē
añ factū poſt relatū. C. cāni⁹ eques ro. quū Ruf
fo adeſſet exclamat: neutrum illis litteris declara
ri.qd ergo inqt aemilius fecit plectit̃ rutilius. Ri
dent̃ etiā diſcrepātia qd buic abeſt niſi res & vir
tus Bella etiā ē familiaris reāſio q̄ſi errantis vt quū
obiurgauit Albius grauius. q̄ quū eius tabulis
qddam.a.albutio p̄batū videret̃. & valde abſo
luto ſcæuola gauderet: neq̧ itelligeret cōtra ſuas
tabulas eſſe iudicatū: buic ſimilis eſt etiā ad mo
nitio in cōſilio dādo familiarius: vt quū patrono
malo quum vocē in dicēdo obtudiſſet ſuadebat
grauius: vt mulſū frigidū biberet ſimulac domū
rediſſꝫ: pardā iqt vocē ſin id fecero meli⁹ ē inqt q̄

ſiquid ſcriptū p̄poſitum fuerit: qd inter
pretatur aliter atq̧ ſcriptū ſit ſolet moue
re aīos auditoꝝ ad riſum ſi nō fuerit acu
tum & cōcinnū. Scaurus & Rutilius cō
ſulatus cōpetitores erāt Rutilius Scau
ro cōſulatū ceſſit ſed Rutiliū nibilomin⁹
ſcaurus accuſabat crimine ambitus quo
agendo p̄duxit ipſius Rutili tabulas de
renunciatōe magiſtratus.i.cōſulatus ſui:
quarū p̄ſcriptio erat. A. F. P. R. Itaq̧ ar-
guebat̃. P. Rutilius in manibus ſuis ba-
buiſſe ſuffragia: & ita p̄ſcripſiſſet Rutili⁹
in renunciatōe cōſulatus: ſic em̄ interp̄ta
bat̃. Actū Fide publii rutilii. q̄ſi ipe ſcau
rus cōſul fieri nequierit nolente Rutilio
At rutilius bas lr̄as alio modo interp̄ta
bat̃: dicebat em̄ eas ſignificare Ante fa-
ctum. Poſtea Relatū.i.primo factum eē
deinde ad populum relatum eſſe vtrum
id populus fieri vellet an non. Sed Cani
nius qui patrocinabat̃ Ruffo: clamauit
neutrum illis litteris ſignificari: ſed illud
potius Aemilius fecit id eſt corrupit po
pulum plectit̃ Rutilius id eſt punit̃. Ex
planant̃: aperiunt̃ declarant̃. Atq̧ pro
quam. Concinne cōgrue: ad id de quo
agitur. Eſſet factus quia primo fit: dein
de renunciat̃. Repulſam tuliſſet.i.a quo
aīo tuliſſet vt ille conſul fieret. Adeſſet
id eſt patrocinaretur Ruffo. Aemilius
Patre. A. Aemilium ſignificari volebat:
nam æmilius p æ dipbtongum ſcribitur
Ridēt̃ etiā diſcrepātia: etiā illa quæ ſi
bi ipſi diſcrepant.i.diſſentiūt riſum mo-
uent. Eſt quidā qui quaſi vel laudare ali-
quem videt̃: & dicit. Quid buic abeſt dicere velle videt̃ ipſi omnia eſſe abunde.i.nibil deeſſe poſtea ſub
iungit niſi res & virtus: & plane oſtendit boni nibil adeſſe: res & virtus id eſt pecunia & ſcientia. Diſ-
crepantia: & illa etiam quæ inter ſe diſcrepare vident̃. Quid buic abeſt: videt̃ interrogare quaſi abun-
de omnia ſint. Niſi res & virtus. Hoc vero diſcrepat a ſuperiori: quia videbat̃ mibi deeſſe ſed quum
diceret niſi res & virtus ſignificabat nibil boni eſſe. Nam vbi non eſt res id eſt pecunia & virtus ibi ſine
dubio nibil boni poteſt eſſe. Bella quum Albutius quidam litem cum grauio baberet & quum cauſā
ſuam defenderet p̄bauit ſibi adiudicandam eſſe cauſam tabulis.i.legibus Scæuole. Quum ergo abſolu
tus eſt albutius Scæuole legibus: & Scæuola buic obuius factus cōgratulatus eſſet: q̄ ſuis legibus cau-
ſam obtinuiſſet bic grauius. Gaudes inqt ignominia tua: eo q̄ q̄uis tuis legibus bic cauſā obtinuerit
tñ tuæ leges a iudicibus iniuſte & iniquæ iudicatæ ſunt. bic igit̃ familiaris eſt rep̄benſio. Quod quū ei⁹
tabulis.ſ. Scæuole quid illud fuerit: quod in tabulis Scæuole ſcriptū fuerit ſciri nō poteſt: ſed fingamus
nos: vt ſi tabulas ſcripſiſſet in quibus iuberet primū qui iniuriarū conuictus fuerit carcere pœnas luito.
Deinde in aliis: qui cōuitii cōuictus fuerit detergo pœnas dato: quas oēs rep̄benderunt nam qui maio
ris criminis conuictus erat leuiore pœna plectabat̃ quæ ipſa quoq̧ nimium grauis: ac ſeuera iudicabat̃
Huic ſimilis: & boc eſt ridiculum ſuperiori ſimile granio conſulenti vt patronus quidā obtuſus voce
diutino ſermone multum frigidum biberet rñdit ille quid vis bibam. Nam ſi frigidum mulſum bibero
quicquid eſt vocis pœnitus amittam. Tum granius. Melius eſt vocem pdas q̄ tot reos. Mulſum fri-
gidū. mulſum eſt genus ſuauioris poculi ex aqua & melle cōfectū: & mulſū a p̄mulcēdo dictū q̄ boc ſi
calidū bibat̃ vocē pmulceat: ſi frigidū exaſperat. Melius eo q̄ multi eo defendēte cauſa cadunt. Bellū
etiā. Etiā bellū eſt quū in aliquem dr̄: qd ei cōueniat. Nam ſi dictum dixeris in aliquē: quod ei cōuenire
videatur: pōt riſum nō mediocrē mouere quēadmodū illud quod in ſcaurū dixit Caius Memmius: fa-

cetum fuit. Vt quum Scaurus. Scaurus hæreditatem habuerat cuiuſdam qui mortuus erat ab inteſtato
ex quo magnã ſibi inuidiam conflauerat. Quum igitur lis eſſet inter beſtiã: &. C. Mẽmium: & ſcaurus be
ſtiæ aduocatus eſſet: forte ita accidit: vt funus efferret: ergo Mẽmius vt Scauri inuidiam augeret: vbi iter
agendum cauſam duci pompam vidit: Surge inquit Scaure: funus effertur: vide ſi bonorũ eius potes eſſe
poſſeſſor. Hoc dictũ eſt: quod Scauro conueniret: quia ſicuti bona Pompeii frigionis ſine teſtamẽto arri
puerat: ita nunc vt eius auariciam denotaret eius mortui: cuius funus ducebatur bonorum poſſeſſorẽ fie
ri iubeat. Sine teſtamento quia hæres i
teſtatus hæreditatem adierat Pompeii.
Beſtiæ: qui accuſatus fuerat a Mẽmio.
Sed ex his oibus: De his inquit ridicu
lis: q̃ in re poſita ſunt: nullũ ẽ qđ magis ri
ſum moueat: qua illud qđ p̃ter expecta
tionẽ ꝓnunciat: qđ appellatur
vel vt noſter Cicero in epiſtolis.
Appellat. i. p̃ter expectationẽ
ſicut etiã ipſe multis exemplis ꝓbat. Nã
hæc omnis lectio conſumit̃ in exemplis
quæ in re poſita ſunt. In his oĩbus. ſ.
q̃ in re ſunt: hoc genus ridiculi: qđ ẽ præ
ter expectationẽ in vtroq; ẽ. i. in re: & in
dicto: ſiue in re ſiue in dicto fuerit: valde
ridetur. Vel appii maioris: ad differen
tiã minoris: ſicut A phrican⁹ ſuperior &
inferior: hic ẽ ille appius cæcus: qui pacẽ
fieri cũ Pyrrho vetuit. De agris public̃
. i. de lege thoria. Lex thoria eſt a thoro
ꝓprio noie quodã appellata Lex thoria
ẽ q̃ ꝓhibet cuiuſlibet pecus in agris pu
blicis paſci. Agebat in luciliũ: cui⁹ pecus
paſcua publica depaſceret̃: ibi aderant q
vtrãq; partẽ defenderent. Tũ appius ma
ior defendẽti ſimilis: nõ ſunt inquit pecora lucilii. Oẽs expectabãt cui⁹ eſſent. Tu3 ille: nam pecus illud
nullius eſt mancipiũ: ſed liberũ ergo libere paſcitur quia ꝓ libidine ſua vbi voluerit paſcit̃. Erratis fallimi
o patres conſcripti: ſi putatis pecora illa eſſe Lucilii. Qua libet. i. pro libidine & arbitrio vbicunq; volu
erit paſcitur. Liberũ. i. nullius hominis mancipiũ. Placet mihi etiam illud ꝓſequitur alia eiuſdẽ gene
ris referre exempla vt copioſiores eſſe poſſint: qui eiuſmodi tractare voluerint: & ꝓpoſitis multis exem
plis alia inuenire: & hoc quoq; exemplũ eſt ridiculi: quod p̃ter expectationem riſum mouet: Flaccus co
mes ſeditionis eius quã Tyberius Gracchus lege agraria concitauerat: quæ libertati populi romani peri
culoſa eſſe videbatur: ea beniuolentia & gratificatione inter ſibi ad regnum ſtruere videbatur & quũ con
ſules dixiſſent ſe nihil contra leges eſſe facturos. Tunc Scipio naſica iratus ait. Quandoquidem conſules
legibus obtemperando Tyberium tollere nolunt: quicunq; rempublicam vult eſſe ſaluam me ſequat̃: &
ſimul his dictis Brachio toga inuoluto in ſubſellia tribunorum cum bonis viris impetũ fecit: & parte ſub
ſellii fracta percuſſit Tyberium quo ictu eum interfecit. Multis obprobriis. Quum. C. Flaccus multa
obprobria iactaſſet in Naſicam: nec ei propter viri auctoritatem crederetur: dixit ſe iudicem Scipioni fo
re verborum ſuorum: & eum ſibi inimicum eſſe iurauit: iudicem inquit fero. P. Mutiũ: & iuro mihi inimĩ
cum eſſe patres labi cœperunt: & inter ſe muſſitare: vt fit: hoc quum ſentiret Scipio reſpondit: Ha patres
conſcripti: ille. P. Mutium ſibi inimicum eſſe iurauit: ego non illum mihi inimicum eſſe iuro: illi expecta
bant: vt aliquid diceret: cur oſtenderet eum eſſe bonum virum: deinde ſubiunxit ſed omnibus. ſ. iuro eſſe
inimicum. Ecce quomõ præter expectationem dixit Ha: ꝓhibentis interiectio: quaſi populum romanu3
caſtigat: q tam cito mutatus ſit: & aliquid ſiniſtrum de eo putauerint. Ab hoc: Aliud exemplum ei⁹ ge
neris. quod eſt præter expectationem & Craſſi dictum eſt: Piſo accuſabatur iniuriatum in ſocios: qđ p̃ter
expilaſſet ſocios Silus teſtis ꝓductus dicebat ſe audiuiſſe ab alio. Tum ſecuta eſt hæc interrogatio Craſ
ſi: p̃t ne inqt fieri vt q̃ hæc dixerit: iratus dixerit: Tũ ille ita p̃t etiã fieri: vt non recte id intellexeris: ille etiã
annuit quaſi ſe totum huic ſententiæ Craſſi daret: poſtremo ſubiunxit: poteſt etiam fieri: vt qđ te audiuiſſe
dicis nunq̃; audiueris: ille quia omnino conceſſerat rubore perfuſus negare nõ potuit. Poteſt fieri: Et ita
hoc Craſſus dixit: quaſi amice dixerit. Piſonẽ læſiſſet: quod præter ſocios expilaſſet. Vnde. i. a q̃: Virg.
Genus vnde latium. id eſt a quo. Obrueret: opprimeret confunderet. Nam per inductionem cogeba
tur hoc fieri prioribus conceſſis. Huius generis: Nouius tragœdiarũ ſcriptor in hoc genere ridiculi præ
ter expectationem plurim⁹ eſt: & laudat hoc genus ridiculi: dicit. n. vrbaniſſimũ eſſe. Familiaris vnde ri
diculũ familiariter ſumit̃: & ẽ aduertendũ: quia fallere poteſt: niſi quis diligẽter animaduertit hoc exẽplũ
quod ſeqtur: ſi algebis quũ ille hoc dixiſſet: expectabat vt ſibi remediũ aliquod frigoris afferret: ille vero

rem. Bellũ etiã eſt. quũ id cuiq; ſit concẽtaneũ. di cit̃. vt quũ ſcaurus nõnullã hr̃et inuidiã ex eo. q pugionis Põpei locupletis hoĩs bona ſine teſta mẽto poſſederat ſederetq; aduocatus reo beſtiæ cũ funus qđdã duceret̃ accuſator. C. Mẽmius. vi de inqt ſcaure mortu⁹ rapit̃ ſi potes eẽ poſſeſſor ſed ex his oĩbus nihil magis ridet̃: q̃ qđ ẽ prẹter expectationẽ cuius ĩnumerabilia ſunt exẽpla. vt̃ apii maioris illi⁹ q in ſenatu quũ ageret̃ de agris publicis: & de lege thoria: & p̃meret̃ lucilius ab iis qa pecore eius de paſci agros publicos: & de lege diceret. nõ eſt inqt lucilii pecus illud erratis: defendere luciliũ videbat̃. Ego liberũ puto eſſe q̃ iubet paſcit̃ placet etiã mihi illud ſcipiõis. illi⁹ q. T. gracchũ ꝑtulit quũ ei. M. flaccus m̃ltis pro bris obiectis. p. m. iudicẽ tuliſſ3 eiuro inqt iniqu⁹

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

ſubiunxit:tremes hoc eſt p̄ter expectationē:& ſi ſuſpendendū ē quū dixeris:ſi algebis:deinde facta expectatione:ſubiunges tremes. Sæpe etiā facete: Eſt etiā generis huius ridiculoꝝ p̄ter expectationē:quū aliquādo concedis aduerſario id qđ aliquando tibi detraxerit:vt quidā ſordido loco natꝰ dixerat Lelio nobili viro:indignus es maioribꝰ tuis & qđ detrahit lælio:Lælius concedit Vere inquit tu tuis dignus es.i. ſordidus es:quēadmodū maiores tui:Nā ille ſordido genere natus erat. Malo.i.ſordido loco. Vt.M. Cynthius:ſicut cornelius Cæltus dicit:legem de donis & muneribus tulit:qua cauſidici donū munuſue ob agendā cauſam accipere ꝓhiberētur. Hanc legē.M. cento grauiter ferebat:& ꝓdiit in mediū & ait: Quid Cynthiole i mediū fers tū ille cū ꝗuitate r̄ndit vt emas ſiq̄d vis.i.fero legē:q̄ te coget emere:quibus vti volueris:& ꝓhibebis dona accipere. Vt emas:quia quū eū lex a donis & mūeribꝰ ꝓhiberet:cogebat̄ p̄cio emere. Sæpe etiā falſe: Proſequit̄ alia q̄dam genera ridiculorū:quoꝝ primū ē quū ea optamꝰ q̄ fieri non poſſunt:vt hoc exemplo: Forte p̄ludia quædā in cāpo martio fiebāt adoleſcentū:vt in re militari fortiores ſimul & habiliores redderent̄.M. Lepidus forte in herba iacebat & aliis ſe exercentibꝰ in campo martio inquit: vtinā hoc eſſet laborare:hoc fieri non p̄ōt:vt labor ſedendo exerceatur. Vellē: optātis eſt. Salſum etiā ſalſuꝫ eſt:quū his q nobis irati ſunt:quærētibꝰ aliquid ex nobis reſpondemꝰ leniter & placide. Sicut hoc exemplo oſtendit:ſolet etiam riſuꝫ auditoribus cōmouere. Lepidus cenſor ademerat equū cuidam.M. Antiſtio pigenſi. Amici qui aderant magna voce clamabant:indigne eſſe ademptū equū & quū quærerent:quid patri reſpondebit q parciſſimus ē: Tū ille placido ac tranquillo animo reſpondebit.ſe nihil iſtoꝝ credere Quærētibꝰ: Quærere ē leuiꝰ q̄ꝫ p̄cōtari. Nā percontari ē diligēter aliq̄d ſciſcitari Atqꝫ exquirere: ſi ſpectet ad finem coarguendi:& ē tractum a cōtoptica:q̄ maris aut fluminis p̄funditas tentat̄. Læte.id ē patienter & placide. Vociferarentur id eſt magna voce clamarent. Amici.ſcilicet ipſius Antiſtii. Nihil iſtorū ſcilicet nec optimum:nec parciſſimuꝫ eſſe. Ad emptum: ſcilicet cenſoria nota. Colligūtur a græcis. Hic admonet Iulius alia etiam ridicula colligi: & in vnum compilari a græcis quæ tamen cum his generibus continentur:& ideo ſe prætermiſſurum eſſe. Satis eſt enim ſcire genera rerum quibus parati eſſe poſſimus ridicula alia confingere:ſi modo ingenium fuerit. Exercitationes:magis ex voce cognoſcuntur: quum aliquid intenſius dicitur. Admirationes:quum aliquid mirabundi dicimus:& in vultu & in geſtu melius cognoſcuntur. Admirationes:vt ſi increpare voluerimus aliquem:& exercitatiori voce vtamur riſum mouet vt verbi gratia. Quid vis bælua. Admirationes: quum aliquid mirabundi:aut minabundi dicimus:vt ſi dixeris: C q̄ꝫtum virtutis in homine apparet:ideo admirationes magis in voce cognoſcuntur:pari ratione ſi mihi non ſatiſfeceris:cognoſces qui vir ſiem. Nam illa quæ in verbo.ſcilicet ridicula quæ in verbo conſiſtunt:ſunt pene certa & diffinita:ambiguum.præter expectationem:mutatione litterarum interpoſitus verſus. Minationes:quum aliquid minabundi proferimus & exercitati (vt dixi) in voce magis continentur admirationes & minationes in vultu & geſtu. Laudari magis. Quia vt in ſup̄ioribus dixit:q̄ belle & erudite dicunt̄ magis laudari.ſolent:q̄ꝫ irrideri. Partibꝰ.i.ſpeciebus:qa pars ē veluti ſpecies:q̄ generi ſubiicitur. Generibꝰ:quia magis cōplectit̄: ꝓs quia ſi ſpecialiter cōplecti velueris:hæc ridicula innumerabilia erūt:ſed ſi generaliter:pauca admodū. Expectationibus:quum aliud dicere videmur:& aliud ſentimus:& ea cōmemorat:quæ in verbo & ſentētia poſita ſunt q̄ ſup̄iꝰ tracta

es quū eēt ad murmuratū at inq̄t p̄res conſcripti non ego mihi illum iniquū eiuro veꝝ oibus. Ab hoc vero Craſſo nihil facetiꝰ:cū leſiſſet teſtis ſilus piſonē: qđ ſe in eū audiſſe dixiſſet p̄t fieri inq̄t ſile vt is vn̄ te audiſſe dicis. iratus dixerit Annuit ſilus.p̄t eſſe vt tu nō recte itellexeris: id quoqꝫ toto capite annuit:vt ſe craſſo daret:p̄t etiā fieri inq̄t vt oīno qđ te audiſſe dicis nunq̄ꝫ audieris. Hoc ita p̄ter expectatōnē accidit:vt teſtes oīs riſus obrueret: hꝰ gn̄is plenus nouius ē:locus ē familiaris ſapiens: ſi algebis:tremes: & alia ꝓmulta. Sæpe ēt facete concedas aduerſario idip̄m: quod tibi ille detrahit: vt.C. Lelius quando ei quidā malo genere natus diceret indignum eſſe ſuis maioribus at hercule inquit tu tuis dignus ſæpe etiam ſententioſe ridicula dicunt̄: vt.M. cynthius quo die legem de donis & muneribus tulit: quum.c.cento prodiiſſet: & ſatis cōtumelioſe:quid fers cynthiole q̄ſiſſet:vt emas inquit cai.ſi vti velis. Sæpe etiā falſe quæ fieri nō poſſunt optant̄ vt.M. Lepidus quū cæteris in campo exercētibus: in herba ipſe recubuiſſet:vellē hoc etiā inquit laborare. Salſuꝫ eſt etiā querētibus & quaſi p̄contātibus: lente reſpōdere: quod nolēt vt ceſor lepidus.quū.M. antiſtio pigēſi equum ademiſſet amiciqꝫ quuꝫ vociferarent̄:& q̄rerēt;quid ille patri ſuo r̄nderet:cur adēptum ſibi equū diceret.quuꝫ optius colonus p̄ciſſimus,modeſtiſſimus.frugaliſſimus eſſet:me

it. Naturis:vt quū irridem⁹ vel gibbū vel ſtrumoſum:vel grippū. Similitudine turpioris:ſicut ille gal
lū in ſcuto marii depictū oſtendit ad ſimilitudinē illius. Subabſurda.i.q nō nihil abſurditatis habeāt. Et
ſtulta:quæ videantur temere dicta quæ omnia ſuperius dicta ſunt. Itaq; imbuendus eſt is:Nunc ḡ con
cludit:quādoquidē his generibus continentᷣ ridicula:danda eſt opa:vt orator his rebus inſtructus ſit:&
ſi ingenioſus fuerit facile hæc omnia quæ riſum mouere poſſint & aliqd falſum habeat:ſcire poterit. Q ua
ſi natura:ideo dixit natura:quia niſi ingeniū fuerit ad eiuſmōi ridicula pdiui⁹:nulla arte poterit vrban⁹ fie

iſtorum inquit nihil credere. Colligunt a grecis
alia nōnulla : exercitationes & admirationes mi
nationes. Sed hæc ipſa nimis mihi videor multa
in genera deſcripſiſſe: nam illa q̄ verbo:ratiōe: &
vi continentᷣ:certa vere ac diffinita ſunt:q̄ plerūq;
vt añ dixi laudari magis q̄ rideri ſolent. Hæc aūt
quæ ſunt in re. & ipſa ſnia ptibus innumerabilia:
gñibus pauca. Expectationib⁹ eñ decipiēdis et
naturis alioꝝ irridēdis:ipoꝝ ridicule iudicandis
& ſimilitudine turpioris:& diſſimulatōne & ſub
abſurda dicēdo:ſtulta rephēdēdo: riſu mouentᷣ.
Itaq; imbuēdus ē is:q iocoſe vult dicere:q̄ſi natu
ra q̄dā apta ad hæc gña:& morib⁹: vt ad cuiuſq;
modi genus ridiculi:vultus etiam accōmodentᷣ.
Qui quidē quo ſeruior eſt:& triſtior vt in te Craſ
ſe.hæc illa q̄ dicuntᷣ ſalſiora videri ſolent:ſed iā tu
Antoni q hoc diuerſorio ꝑmōis mei libēter acqe
turū te eē dixiſti:tanq̄ in pontinū diuerteris:neq;
amœnū : neq; ſalubrē locū cēſeo vt ſatis diute pu
tes te qeſce:& iter reliquū cōficē pgas. Ego vero
atq; hilare qdē a te acceptus inqt:& quū doctior
p te tū ēt audacior factus ſū:ad iocādū:nō.n.vere
or:neqs me ī iſto gñe leuiorē iā putet:qm̄ qdē tu
fabricios mihi aduectores : & aphricanos maxi
mos:catones lepidos ptuliſti. Sed habetis ea qui

ri. Natura:vt naturæ addatᷣ exercitatio
cū arte cōiuncta. Vultus etiā accōmo-
denᷣ: Qui.n.naturā ſuam ridiculis lōga
exercitatione accōmodauerit: hic vultuȝ
& geſtū accōmodabit vt nō minus geſtu
corpis valeat q̄ ridiculo. Q ui quidem
Accidit inquit:vt ſiquis ridiculū dixerit
quanto plus ſeueritatis:& triſtitiæ:tanto
id quod ridicule dictum fuerit:vrbanius
eſſe videbitᷣ. Salſiora:vrbaniora. Sed
iāȝ tum Antoni: Redit ad illud quod in
ppoſitione ſuæ orationis dixerat Anto
nius Ego a longa inquit diſputatione in
oratione Iulii Cæſaris: quaſi in diuerſo-
rio conquieſcam. Nunc etiā cōmemo
rat verba Antonii dicens. Scito iam nūc
tempus eē: vt poſt meā hanc diſputatio-
nem:in qua non valde gratū dixeram fo
re diuerſoriū ſed tanq̄ in pontinū veniſ-
ſes: & ita ad orationē ſuam progreditur
Antonius In pontinum:Sic finge ani
mo vt in hoc diuerſoriū oratiōis meæ ſit
Nam pōtina palus volſcorum eſt: vt Vi
bius ſcribit:haud longe e Tarracina: d q
Iuue.& pontina palus:& gallinaria pin⁹
Ibi Craſſiorē: & ppterea minus ſalubrē
aerem fuiſſe conſtat.

EGO VERO ATQ VE HILARE
Sic Cæſar quaſi diuerſorium ſuum.i. ora
tio ſua nō fuiſſet diuerſorium Antonio
dignum vbi conquieſceret. Nunc Anto
nius laudat orationem illi⁹ q̄ de facetiis
habuit dicens ſe in ea periocunde:& hila
riter conquieuiſſe: deinde ſe ad reliquaȝ
diſputationem præparat. Eſt autē caput
decimūquartum huius tractatus: q̄ ſint ī
oratione noſtra cuſtodiēda & q̄ in aduer
ſariorum refutanda. Prima pars huius ca
pitis erit:vt præcipiat tres illas virtutes diligentius eſſe perſpiciendas:videlicet docere conciliare:& mo-
uere deinde vbi ea diligenter & exquiſite conſiderauerimus:pcipit qd in vnaquaq; ſit faciendum. Ego
vero: Tu dicis orationem tuam de facetiis fuiſſe quoddā diuerſorium minime ſalubre:ſed ego dico hila
re fuiſſe. Hilare:certe iocunde:ſuaui.e⁊. Nam vnum ex his quæ pcipit requiruntur ab hoſpite eſt vultus
hilaritas. Hilare quippe qui in tua diſputatiōe de vrbanitate:ſalibuſq; tractaſti. Doctior: qa tria ge
nera iocandi in diſputatione tua ppoſuiſti: Audatior:quia oſtendiſti vrbanos virus fuiſſe: quorū digni
tas & auctoritas maxima fuit:vt ſi:tantæ grauitatis viri vſi ſint ſalibus:ego id audacius facere poſſim.
Non.n.& probat ſe eſſe factū audaciorē. Quoniā. Q uādoquidē inquit dinumeraſti maximos ciuitatꝭ
noſtræ viros:quin hac vrbanitate pſtantiſſimi fuerunt:ego quoq; videor in exemplo eorū hāc poſſe vr-
banitatem ſequi. Protuliſti:pnūciaſti in exemplis facetiarum. Fabricioſos:qui & ipſi vſi ſunt eiuſmo
di ſalibus. Sed habetis ea quæ voluiſtis:ſubaudi vt ad ppoſitū redeam. Nunc redit ad id qđ diſputan-
dum eſt Antonius:videlicet ad reliquum diſputationis ſuæ qđ intermiſerat diſputante Cæſare de facetiis
Accuratius:diligentius. Nam cætera: Vere inq̄ habuiſtis ex diſputatiōe mea:quæ maiori cura anim
aduertenda ſunt:quia ſequentia ſunt faciliora. Ego enim:& oſtendit ita eſſe. Poſtq̄ inquit conſidera-
ui in cauſa tria argumentorum genera eſſe. Primū quo docentur. Secundum quo conciliantur. Tertium
quo mouentur auditorū animi. Conſidero deinde quid cōmodi cauſa habeat mea:& primum quod vo-
luimus:& qd incōmodi ē illi⁹q aduerſariis noſtris reſiſtere poſſimus. Q uū mihi occurrit qđ cōmodū eſt
in his:moror.in his habito:nec vnq̄ ab eis diuellor:qđ vero obeſt nō refugio penit⁹: ſed illa pene obruo

vt vix apperere poſſint. Ego aggreſſus.i.cauſam ſuſcæpi a clientib⁹. Atq̃ omnia:q̃ in cauſa cõtinẽtur:
& argumenta declarat.i.tot locos de q̃bus octauo capite dixit vbi argumentoꝝ locos & ſedes explicauit
quia primo quidẽ locos docuit docẽdi:deinde cõciliãdi:poſtremo mouẽdi. Argumẽta.i.nõ ſolum ar-
gumẽta q̃bus cauſa ꝓbatur atq̃ docetur. Concilianť:ſi forte fuerint nobis infenſi. Permouenť:ad idi
gnatiõnẽ contra aduerſarios noſtros. Cõſtituo:diiudico:diſcerno diffinio: Boni.i.cõmodi ad ꝓban-
dũ. Mali.i.incõmodi ad refellendũ. Nulla.n.quia occurrebat illud:quõ nõ poteſt accidere vt aliq̃ ſit cau
ſa ſine incommodo:dicit nullam cauſam
adeo honeſtã eſſe:quæ nõ vtrũq̃ habeat
Diſceptationem:iuris controuerſiã fa-
cti. Refert ad rem pertinet. Vtrunq̃
ſcilicet bonũ & malum. Quantũ.ſ.bo-
ni & mali. Mea:hæc inquit mea ratio ẽ
in agenda cauſa:q̃ bona ſunt:ita tractem
vt ab his nũq̃ ferme diſcedã ea q̃ obſunt
opprimã: vt vix apparere poſſint:& ab
auditoribus cõphendi. Boni cõmodi.
Qđ habeat.i.qđ cauſa ſuggerit. Exor
nem.i.& verbis & rebus amplificẽ. Ex
ornem:verbis. Ibi:videlicet ĩ eo bono:
qđ ẽ in cauſa mea. Cõmorer:ne diſcedã
Habitẽ:ne relinquã. Hæreã:affixus
ſim. A malo:qđ malũ ẽ in cauſa nõ ita fu
gio:vt relinquã:ſed tango nõnihil: vt di
minuã:& nõ magni faciendũ ſit. Diffu-
gere:quaſi metuã ne cauſa turpis videa-
tur. Ornãdo:copioſi⁹ augẽdo:diutius
& ampli⁹ tractãdo. Et ſi cauſa ĩ argumẽ
tis:ſed ſi cauſa ei⁹ generis fuerit:vt vel cõ
ciliare ꝑ cõmiſerationẽ opteat auditorũ
animos:vel mouere ꝑ amplificationem:
tũc eaꝫ partẽ potiſſimũ capio q̃ mihi po
tior videť.i.ad cõmoditatẽ meam perti
net. In conciliatione:& ad miſericordi
am:& ad indignationẽ ꝑtinet:vtrũq̃ ẽm
cõplectiť. Sũma deniq̃ huius generis
hæc ẽ.Sed huc inquit:oĩs orõnis meæ
ratio conferť: vt ſi videro cauſam meam
magis cõfirmare poſſe q̃ aduerſarioꝝ re
fellere:oĩa tela in aduerſarios intendã ſed
ſi ecõtrario:vt mag⁹ refelli poſſint aduer
ſarioꝝ dicta: q̃ cauſam meã ꝓbari: oĩa
argumẽta mea conferam:vt eorum om-
nia dicta:vel rationes deleã atq̃ infirmẽ:
Daniq̃:Duo genera cauſarũ ſunt: vnuꝫ
genus:in quo nonnunq̃ poſſum⁹ argu-
menta noſtra probare q̃ aduerſariorum
infirmare. Alterum genus eſt in quo nõ
tam poſſumus refellere aduerſariorũ: q̃
noſtra confirmare. Omnia.id eſt non pugno vt me defendam:ſed vt aduerſarium vincam. Si noſtra: id
eſt ſi non tam poſſum refellere aduerſariorum argumenta:q̃ mea probare:in eo inquit occupatus: vt ani
mos auditorum:qui perſuaſi ſunt:eos ad mei commodum traducam:& in ea confirmanda totus inſiſtam
Abducere.id eſt remouere:quemadmodum illi cauſam ſuam confirmant validis argumentis quibus re
ſiſti non poſſit ita meam cauſam æque validis ac validioribus confirmem. Redargui:refutari:refelli:re-
præhendi. Duo illa:Nunc Cicero dicit quæ ſunt illa quæ pro ſuo iure ſumat:duo videlicet. Primum
inquit eſt:vt ſiquid moleſtum fuerit:non repetam:aut ſi difficile non penitus omittã:ſed per quandã diſſi
mulationem vtrũq̃ faciam & ſuum ſemper meritum extenuat Antonius: vt videatur in eloquentia non
eſſe tantus:quantum illum craſſus:& cæteri eſſe dicebant:Dicit enim. Pro meo iure. id eſt pro mea cõſue
tudine & poteſtate. Moleſto.h.d.ſiquis locus fuerit vel moleſtus vel difficilis:moleſtus cui moleſtia in
uit repetendi:difficilis cui inſit difficultas ſoluendi:aut illum omnino prætereo:aut parum admodũ attin-
go. Argumento:quia locus eſt ſedes argumẽti. Aliquis videlicet videor nõnullis iure irridẽdus:vl
q̃a moleſto vł difficili argumẽto nihil reſpondeã & vere inq̃ videor irridẽdus:ac ſi diceret:etiã ſine ꝓcepto
facere poterit:videlicet qđ moleſtũ fuerit nihil rñdeat. Sed tñ:ſed q̃d alii faciãt nõ quæro q̃d facere ſoleã

voluiſtis audire ex me. de q̃bus quidẽ accurati⁹
dicendũ.& cogitandũ fuit.nã cætera faciliora ſũt
atq̃ ex iis q̃ iam dicta ſunt.reliqua naſcunť oĩa
Ego ẽm quũ ad ad cãm ſum agreſſus:atq̃ oĩa co
gitãdo quoad facere potui ꝑſecutus:quum ad ar
gumẽta cauſæ & eos locos q̃bus aĩi iudiciũ con
cilianť:& illos q̃bus ꝑmouẽť:vidi atq̃ cognoui
tũ conſtituo q̃d hẽat q̃q̃ cã boni:q̃d mali. Nulla
ẽm fere põt res in dicẽdi diſcæptationẽ:aut cõtro
uerſiã vocari quæ nõ hẽat vtrũq̃: ſꝫ q̃ntũ hẽat:id
te fert:mea ãt rõ in dicẽdo hęc ẽẽ ſolet:vt boni qđ
hẽat:id ãplectar:exornẽ: exaggerẽ ibi cõmorer:
ibi hitẽ:ibi hæreã a malo ãt vitioſe cãæ ita recedã
nõ vt id me diffugere appeat: ſꝫ totũ bono illo or
nãdo:& augẽdo diſſimulatũ obruať: & ſi cã ẽ in
argumẽtis firmiſſima q̃q̃ maxĩa tueor ſiue plura
ſunt:ſiue aliq̃ñ vnũ: ſin aũt ĩ cõciliatiõe:aut ĩ ꝑmo
tiõe cã ẽ:ad eã me potiſſimuꝫ ꝑtẽ. q̃ maxĩe cõmo
uere aĩos hoĩꝫ ꝑt cõfero. ſũma deniq̃ h⁹ gñis hęc
eſt.vt ſi ĩ refellẽdo aduerſario firmior ẽẽ orõ:q̃ in
cõfirmãdis nr̃is reb⁹ ꝑt oĩa ĩ illũ cõferã tela ſi nr̃a
ꝓbari facili⁹ q̃ illa redargui pñt adducere aĩos a
cõtraria defenſione:& ad nr̃am conor traducere.
Duo illa q̃ facillima videť:qm̃ q̃ difficiliora ſũt ñ
poſſũ.mihi ꝓ meo iure ſumo. Vnũ vt moleſto aut
difficili argumẽto:aut loco:nõnũq̃ oĩno nihil rñ
deã:qđ forſitã aliq̃s iure irriſerit:q̃s.n.ẽ q̃ id facere
nõ poſſit. ſꝫ tñ ego đ mea nũc ñ de alioꝝ facultate

oſtendo. Confiteor: Et quū aliquid fuerit in aduerſarioꝝ rationib⁹ quod me graui⁹ vrgeat: ac ꝑmat facio
quēadmodū exercitus qui pugnā aduerſarioꝝ ſuſtinere non poteſt. Nō.n. abiicit omino: aut reiicit ſcutū
q̄ſi deſperet: ſed pedē ſenſim referēs ſe i tutiorē locū recipit: & ē trāſlatio a pugnātib⁹ pulcherrime ſumpta
Abiecto: qđ faciūt qui oino deſperāt. Reiecto: qđ faciūt hi: q non oino deſperāt. Fugere videar: quē
admodū acies pugnās: quū ḡuius oppſſa fuerit: pedē refert ſ̄uatis tā ordinib⁹. Speciē .i. ſoleo quandam
imaginē & oſtentationē defenſionis ꝓponere .i. oſtētationē q̄ndā defendendi ſpecioſam. Cōſiſtere hoc

điſputo. Confiteorq; me: ſiq̄ ꝑmat res vehemēti⁹
ita concedere ſolere: vt non mō non abiecto: ſed
ne reiecto qdē ſcuto fugere videar. Sed adhibere
q̄dā in dicēdo ſpēm atq; pompā: & pugne ſimilē
fugā: conſiſtere vero in meo ꝑſidio. ſicut non fu
giēdi hoſtis: ſ; capiēdi loci cā: cecidiſſe videar. Al
terū eſt illud: quod ego oratori maxime cauēdū
& ꝓuidēdum puto: quodq; me ſolicitare ſumme
ſolet: non tam vt ꝓſim cauſis elaborare ſoleo: q̄ vt
neq̄ obſim: non q enitendū ſit in vtroq;: ſed mul
to eſt turpius oratori: nocuiſſe videri cauſæ: q̄ nō
profuiſſe: ſed quid hoc loco vos: inter vos catulle
an hæc vt ſunt contēnenda: cōtemnitis. Minime
inq̄t ille ſed cęſar de iſto ipſo qdam velle dicere vi
debat̄. Me vero iubēte inq̄t Antonius: dixerit.
ſiue refellēdi cauſa: ſiue q̄rendi. Tum iulius. Ego
mehercule inq̄t Antoni ſemꝑ is fui qui de te ora
tore ſic prædicarē: vnū te in dicēdo mihi videri le
ctiſſimū ꝓpriumq; hoc eſſe laudis tuæ: nihil a te
nunq̄ eē dictū: qđ obeſſet ei: ꝓ quo diceres. Idq;
memoria teneo: quū mihi ſ̄mo cū hoc ipſo craſſo
multis audiētibus eſſet de te inſtitutus: craſſuſq;
plurimis verbis eloq̄ntiā laudare tuā: dixiſſe me
cum cæteris tuis laudibus hāc eē vel maximā: ꝙ
nō ſolū qđ opus eēt: diceres ſ; etiā qđ nō opus eēt
nō diceres. Tū illū mihi r̄ndiſſe memini: cętera in
te eē laudāda. Illđ vero iprobi eē hoīs et ꝑfidioſi:
dicere qđ alienū eēt: & noceret ei ꝓ quo q̄ſq; dice
ret. q̄re nō ſibi eū diſertū: qđ n̄ faceret videri ſ; ipro
bū: q faceret: nūc ſi tibi vr̄ ant. demōſtres velim q̄re
tu hoc ita magnū putes: nihil i cā mali facere vt ni
hil tibi i oratore mai⁹ eē videat̄. Dicā eqdē cęſar

ē in defenſionis meæ virib⁹. Ceſiſſe .i. ꝑ
teriſſe argumētū illđ valid⁹. Fugiſſe q̄
ſi victus. Locos .i. veniēdi ad locos eq̄
firmos vł firmiores. Alteꝝ: Nūc aūt al
teꝝ argumentū explicat: qđ ſe ꝓ ſuo iure
ſumere dicit: vt quū diligēter cauſam ſu
am cōſiderarit: illud magis omittere ela
boret: qđ cauſæ ſuæ obſit q̄ȝ id qđ proſit
nō enarrare. Si inq̄t duob⁹ ꝓpoſitis .ſ. q̄
faciēda ſint i cauſa clientū meoꝝ: vt ea q̄
ꝓſint & ea q̄ obſint nō tā laboro: vt ꝓſim
cauſis: q̄ȝ ne obſim. Obſim: quia vr̄ ſi ea
nō omiſerit q̄ obſunt: quaſi non ꝓfuiſſe.
Vtroq; .ſ. ne obſim & vt ꝓſim. Sed qd
hoc loco: & quū hæc dixiſſet Antoni⁹ ca
tullus: & Cæſar collat̄ capitib⁹ neſcio qd
inter ſe dicebāt. Hoc loco .ſ. qđ dixi eni
tendū eē ſūmope oratori: vt dicat quæ ꝓ
ſint & vitet q̄ obſint. Quærēdi iterrogā
di: ſiquid obſcuri⁹ dixero. Refellendi: re
futādi. Tū ego mehercule iquit Julius.
Quū Antoni⁹ diceret ſe in eo potiſſimū
elaborare: vt id omitteret qđ cauſæ obfu
turū videret̄: & i hoc magis diligentē eē
ipm̄ q̄ȝ vt ea diceret q̄ vtilia forent: cœpit
iuli⁹ cū catullo collatis capitib⁹ neſcio qd
dicere. Tū anto. vbi itellexit illos dicere
aliquid iterrogauit ex his quid eſſet illđ
qđ inter ſe cōferrent: Nūc Julius R̄ndet
hāc ſuā fuiſſe ſententiā: hoc in Antonio
fuiſſe mirandū: ꝙ nihil vnq̄ȝ in cauſa di
ceret: qđ clientib⁹ ſuis obeſſet: ſed quū vi
deret̄ de hac re ſ̄monē cū craſſo audiēti
bus pluriſq; habere: tū alteri fuiſſe ſenten
tiæ: nō eē laudandū eū: qui omitteret qđ
malū eſt: ſed qui qđ bonū ē exeq̄ret̄. Le
ctiſſimū: ꝓ electiſſimū ex cæteris. Idq;
.ſ. me dixiſſe quū aliq̄n cū Craſſo: & aliis
pleriſq; colloq̄rer. Quū mihi ſ̄mo inſti
tutus: id eſt ſ̄mo eſſe incœptus. Cū cæte
ris laudib⁹: id eſt ad cæteras tuas laudes
hoc etiā accederet: ꝙ nō ſolum diceres q̄
vtilia forent: ſed etiā omitteres: q̄ iutilia
futura eſſent. Tum mihi illum: & i hoc
tecum Antoni ſentiebam: qđ ſummū in
oratore videat̄: ea diligenter omittere q̄
cāæ nocitura eſſent: ſed Craſſus aliter ſen
tit. Tū craſſus mihi reſpōdit laudandos

eſſe eos: qui bene dicerēt nō q male nō dicerēt ꝓpterea ꝙ oēs ſciūt q̄ mala ſūt omittere: niſi forte iprudēs
fuerit. Nā vnuſq̄ſq; hoc facere pōt: ſed tacere q̄ mala ſunt. Boni aūt oratoris eē i cauſa quæ bona ſunt exe
qui: nō quæ mala omittere: quia vnuſq̄ſq; id facere pt. Quod alienū: a ſua cuiuſq; cauſa alienum. Im
probi: iniqui. Perfidioſi: q clientē ſuū ꝓderet: & nocerēt ei. Quare videlicet nō diceret q̄ aliena eſſent q̄
ue incommoda eēnt a defenſione cauſæ. Eū videlicet qui nō diceret ea q̄ incommoda eſſent: & quæ noci
tura cauſæ. Nūc ſi tibi: quādo igit̄ hæc ſentētia ē Craſſi vt non magnopere ſit laudandus orator: qui ea
omittat quæ obeſſe poſſunt: ſed nō magnopere laudandū vt q̄ ꝓſint ꝓſequat̄: nūc Anto. ſi tibi vr̄: dic cur
hoc tibi videt̄ eē magnū ac præſtās: Declarauit Julius Cæſar quæ cā eēt: ꝙ cū Catullo colloquæret̄. Nūc

ingt: qđ intelligã:ſed & tu & vos oẽs boc inquit memẽtote:nõ me de pfecti oratoris dĩtate q̃dam loqui:ſed de exercitatõis: & conſuetudinis meæ mediocritate:craſſi qdẽ rñſum excellẽtis cuiuſdã eſt ingenii:ac ſingularis cui quidẽ portẽti ſiſe eſſe viſum ẽ:poſſe aliquez inueniri oratorẽ: qui aliqd mali faceret dicẽdo:& obeẽt ei quẽ defenderet:facit.n.de ſe cõiecturã: cui⁹ tãta vis ingenii ẽ:vt neminẽ niſi cõſulto putet:qđ cõtra ſeipm ſit: dicere. ſed ego nõ de pſtãti q̃dã & eximia ſed ꝓpe đ vulgari:& cõi prudẽtia ligue diſputo vt apđ gręcos fertᷣ icredibili q̃dã magnitudie cõſilii atq̧ igenii atbeniẽſis ille fuiſſe Tbemiſtocles ad quẽ dictaʒ doctus bõ:atq̧ i patris eruditus acceſſiſſe dr:eiq̧ arte mẽoriæ: q̄tũ primũ ꝓferebatᷣ:pollicitũ eẽſe traditur: quũ ille q̃ſiſſet qdnã illa ars efficere poſſet.dixiſſe illũ doctorẽ.vt oĩa meminiſſꝫ.& ei tbemiſtoclẽ rñdiſſe.grati⁹ ſibi dixiſſe illũ eẽ facturũ ſi ſe obliuiſci.q̃ vellet.q̄ ſi meminiſſe docuiſſꝫ. Vides ne q̃ vis i boĩe acerrimi ingenii q̄ potẽs:et q̃nta mẽs fuerit.q̃ ita rñderit:vt itelligere poſſem⁹ nibil ex illi⁹ aĩo:qđ ſel eẽt ifuſũ.nũq̄ effluere potuiſſe:quũ qdẽ ei fuerit optabilius obliuiſci poſſe potius: qđ meminiſſe nollet q̄ qđ ſel audiſſet: vidiſſet ue meminiſſe.ſꝫ neq̧ pp boc tbemiſtoclis rñſuꝫ

ad illud reſpondet Antonius:ſed inter diſputandum id vobis velim ꝓponatis:me non loq de diuino cuiuſpiã oratoris ingenio:ſed mediocri quadã doctrina qua vti ſolit⁹ ſum. Dicã cæſar: Nũc ad eãdem q̃ſtione rñdet Anto.cũ ſumma moderatione:ſicuti ferme conſueuit:ſed iter diſputandũ id vobis velim ꝓponatis me non loqui de diuino cuiuſq̧ oratoris ingenio:ſed de mediocri exercitationis meæ mediocritatẽ. Memẽtote.i.boc vobis ſp ꝓpoſitũ ſit. Craſſi quidẽ:ſed id qđ tibi iuli cæſar Craſſus rñdit ad excellẽs qđdam ingeniũ ptinet:cuiuſmoi ipe ẽ. Non igitᷣ mirãdum ẽ:ſi boc craſſo ſiſe monſtri vĩ. Nã qđ in ſe ẽ etiaʒ in aliis deſiderat: quia ſiſe Craſſus portẽti eſſe exiſtimat:vt orator aliquis ſit: qui i mala cauſa aliq̃ aut icõmoda ſua dicat & id portentũ quoddã:& aliquid ſiſe monſtri eẽ exiſtimet.i.miraculo eſſe aſcribendũ: vt orator aliqđ incõmodum cãæ ſuæ ꝓferat:& ratio quia a ſe id alieniſſimũ eẽ cognoſcit. Facit:niſi ex eo qđ ẽ idẽ etiã in aliis exiſtimaretᷣ: vt ſi quis ibecillis ingenii fuerit: credere nõ poterit aliquid p̄ſtãti ingenio deprõptũ eſſe:nam de ſe ipſo coniecturã facit:& qđ in ſeipo eſt in aliis quoq̧ eſſe credit. Niſi:ars differt a prudentia aliis rõnib⁹.ſed in bac potiſſimũ:q̄ prudẽtia ſi forte aliquid offenderit voluntarie magis rep̄benditur:q̧ ſi inuite admiſerit:vt ſi prudens aliquid voluntarie peccauerit magis rep̄benditur qua ſi inuitus idem admiſerit: at econtrario ſi quis aliqua arte p̄dit⁹ eſt:& ſciẽs aliquid omittit qđ ad artẽ ptinet: nõ igr̃ãtia boc facit. A d vero qđ ad artẽ ptineat inuitus omiſerit:ignorãciæ ipſius aſcribendum ẽ. Nunc g̊ dicit Craſſi ſniam qui exiſtimat oratorẽ non poſſe aliquid dicere:qđ cauſæ ſuæ obſit niſi voluntarie. Naʒ ſi boc faceret inuitus non eſſet perfectus orator quod ignorantiæ eſſet aſcribendũ:& iuitus quæ ars præciperet:omitteret. Sed ego:ille quidem reſpondit:quia de perfecto quodam oratore:atq̧ ſublimi intelligebat. Præſtantis .ſ.oratoris in quem nõ poſſit error incidere: & exemplo bãc ſuam rationem confirmare intendit Antonius. Dicit enim quemadmodũ Tbemiſtocles fertur memoria tñ valuiſſe.vt quum ei diceretur quendam eſſe qui artem reminiſcendi doceret:reſpõderit cupere ſe qui doceret obliuiſci:non tamen quia ille ſingulari memoria fuerit contemnenda medioc⁹ memoria:a ſimili ergo dicit. Et ſi craſſus maximus eſt orator.non tamen mediocres contemnẽdi ſunt. Græcos ſcilicet Atbenienſes: vel etiam apud græcos.nam eius ingenium in oĩni græcia claruit: vt omnes græcos ſui nominis fama compleuerit. Inuẽnta.ſ.a Simonide. Mens:memoria: & græce locutus eſt:qui dicunt:q̄ ſignificat mentẽ & memoriam. Infuſum.inſitum. Q uum quidem ei fuerit:gratius ingt mibi feceris ſi obliuiſci quæ nolim docueris. Acerrimi ingenii.ſ. Temiſtoclis. Sed neq̧ propter boc Temiſtoclis reſponſum:nunc Antonius ſuſcepta diſputatione oſtendit:q̧ magnum ſit in oratore: ſi boc quoq̧ babuerit vt diligenter obſeruet:& obſeruata fugiat.quæ cauſæ poſſint eſſe detrimento. Sed nec ꝓpter boc:confert ſimilitudinem:quemadmodum præſtans illud ingenium Tbemiſtoclis:qui quæcũq̧ vel vidiſſet vel audiſſet facile retinere potuerit:non debemus tamen negligere artificium memoriæ:ita ꝓpter ſingulare ingenium Craſſi ea quæ in cauſis cauentur dicta prætermittere quaſi nibil facienda. Neq̧ enim:nullum exemplum attulerunt cuius auctoritate probarent:quod dicunt: ſed de ſeipſis cõiecturã faciunt:quid valeant:quia non omnia poſſumus omnes vt ait ille. Sed ſuam ſignificauit: nam ſi iuſta fortaſſe cauſa erat cur diſputationi ſuæ acquieſcerent.non tamẽ abſurdum fuit dicere:q̧obrem id faciendũ eſſe cenſerem. Cautio:vt ſibi caueat orator ne incurrat offenſionem. Etenim per multa ſunt:vere inq̧ cautionem meam & timiditatẽ nõ eſſe intelligendã.& ira ſenſim incipit oñdere q̃ in cauſa obeſſe poſſunt niſi diligẽter cautũ fuerit ab oratore. Offendas:delirãdo. Irruas:laceſſendo aut iſultãdo. Sæpe aliqd teſtis:vt ver.g. Si teſt ꝓduct⁹ fuerit. Teſtes.n.cuiuſmõi eẽ ſolẽt q ab auctoritate loc⁹ ſumitᷣ: vt gues:atʒ cõſtã

quid grauius dicere cōpelles in eū quē defendes. Niſi laceſſat. i. ꝓuocet. ad iram. Orat reus. Et qñ
dit hoc eſſe difficillimū: vt orator ſe contineat: ne ipſum teſtem laceſſat. Multi eñ ſunt inquit qui cau-
ſidicum vrgent & impellūt: vt velut hūc teſtem laceſſere & inſectari: & quanto maior eſt impulſio: tā
to magis cautior eſſe debet. Aduocati: aduocatus & patronus differūt. Aduocatus eñ appellatur q
cūq; adeſt alteri in cauſa officii gratia: etiā ſi nihil dicat: neq; agat: ſed qui tantū ſit paratus defendere.
Patronus autē is proprie eſt: qui agit cām: ſed accuſati non accuſantis. qđ etiam apud Quinti. ita eſſe

memoriæ nobis opa'danda nō eſt: neq; illa mea
cautio: & timiditas i cauſis: ꝓpter ꝑſtātē prudē
tiā Craſſi negligēda eſt. Vterq; ei iſtoꝝ nō mihi
attulit aliquā: ſed ſuā ſignificauit facultatē: etenī
ꝑmulta ſunt ī cauſis in omī ꝑte oratiōis circum-
ſpiciēda ne quit offendas: ne quo irruas: ſæpe ali
quid teſtis: aut nō lædit: aut minus lædit niſi la-
ceſſatur. Orat reus: vrget aduocati: vt iuebātur:
vt maledicamꝰ: deniq; vt interrogemꝰ: non mo
ueor: nō obtēꝑo: non ſatiſfacio: neq; tñ vllā aſſe
quor laudē: hoīes eī impiti faciliꝰ qđ ſtulte dixe
ris repħendere: q̄ quod ſapiēter tacueris: lauda
re pñt. Hic q̄tū fit mali: ſi iratū: ſi non ſtultum: ſi
non leuē teſtem læſeris. Habet. n. volūtatē nocē
di in iracūdia: & vim in ingenio: & pondus ī vi
ta: nec ſic hoc Craſſus nō cōmittit: ideo nō mul
ti: & ſæpe cōmittūt: quo quidē mihi videri tur
pius nihil ſolet: q̄ quū ex oratoris dicto aliquo
aut rñſio: aut rogatu ſmo ille ſequit̄: occidit ad
uarſariū ne: īmouero aiūt ſe: & eū quē defendit.
hoc Craſſus non putat: niſi ꝑfidia accidere poſſe
Ego āt ſæpiſſime video in cauſis aliquid mali fa
cere hoīes minime malos. Quid illud qđ ſupra
dixi ſolere me ſedere: vt & planius dicā fugere
ea q̄ valde cām meā præmerēt. Quū id non faci
ant alii: verſanturq; in hoſtiū caſtris: ac ſua preſi
dia dimittūt mediocriter ne cauſis nocēt: quum
aduerſarioꝝ adiumenta confirmāt: aut ea q̄ ſana
re nequeūt exulcerāt. Quid quū ꝑſonarū q̄s de
fendūt: rōnem non hñt: ſi quæ ſunt in his inuidi
oſa non mitigāt extenuādo: ſed laudādo & effe
rēdo inuidioſiora faciūt: quātum eſt in eo tādeꝫ
mali. Quid ſi in hoīes charos: iudicibuſq; iucū
dos ſine vlla ꝑmunitione orationis: acerbius &
cōtūelioſius iuehare nō ne abs te iudiceſ ab alie
nes. qđ ſi q̄ vicia aut incōmoda ſūt ī aliquo iudi
ce vno aut pluribꝰ ea tu ī aduerſariis exprobrā
do nō intelligas te ī iudices īuehi: mediocre pec
catū eſt: qđ ſi quū ꝑ altero dicas liteꝫ tuā facias.

ex ipſius verbis oſtēdimuſ: ſed ī mutuis
depoſitis: locato & conducto. ſimilibuſ
q; ea in re tam actor q̄ defenſor ſolet ap
pellari patronus. Vt inuehamur ſcꝫ in
ſtem. Maledicamus. ſ. teſti quaſi ſi: nřis
verbis territi fuerit: minꝰ offenſuri ſint
dientem: qđ plærūq; fit. Non eñ minis
noſtris terrent̄: ſed plærūq; irritant̄: vt
dicant id qđ non dicerēt. Nō moueor
ita quidē me impellūt: ego vero hac im
pulſione non moueor. Neq; tamē. Et
videtur eſſe difficilius: vt in quo nō lau
datur: ſed potiꝰ vituperatur orator: in eo
ipſe fortis & conſtās eſſe poſſit. & q̄uis
nō moueat illis impellētibus: rerum tñ
nullam inde aſſequor laudē: acſi diceret
pluris facio rei defenſionē q̄ laudē meā
Hoīes eñ imperiti. i. reꝝ ignari: ſiqđ
ſapiēter tacueris te ignorante dicūt. Di
cūt eñ nihil habet q̄ rñdeat. ſi vero ali-
quid temere dixeris: te ſtolidū appellāt
nec aliquid cū rōne dicere: Non ſtultū
quia teſtes vt plurimū producti ſolēt eē
graues: prudentes: conſtātes: alioqn te-
ſtimonio eoꝝ fides nō adhiberet̄. Ha
bet eñ ſingula ſingulis redde. In iracū
dia: ad id quod dixit: ſi iratum læſeris.
Et vim ī ingenio: ad id qđ dixit: ſi nō
ſtultum. Pondus in vita: ad id quod di
xit: ſi nō leuem læſeris. Nec ſi hoc. Et
q̄uis inquit Craſſus hūc errorem nō in
currat: multi tamen incurrūt. Quo q-
dem mihi: & hoc viciū eſt eiuſmoī: quo
nullū inueniri poteſt turpius: vt orator
dicat aliquid: ex quo ſermo iſte oriatur:
qui ſequit̄. Turpius vituꝑabiliꝰ. Hoc
ſcꝫ vicium ꝑfidiæ. qđ nūc erroreꝫ incur
rant oratores. Niſi perfidia. i. hoc fieri
nō poſſe arbitror niſi ab improbo & ꝑfi
do. At uero ego dico etiam hoc ab his:
qui perfidi no habent̄: ſepius incurri.
Minime malos. i. hoīes nō improbos
acſi diceret: hoīes qui oratores ſunt mō
improbi. Et hoc primū eſt: q̄ cauſ̄ plu-
rimū obeſſe poſſit: ne orator teſtes irri-
ter. Nūc ad aliud vitiū tranſit: in quod
orator ſæpiſſime ſolet incidere: ſi negli-
gens fuerit. Hoc inquit maximū eſt vi-
ciū: ſi orator inexpugnabilia aduerſario
rum argumēta expugnare contēdet. nā
vbi diutius īmorabit̄ in eo q̄ ſua vi re-
futari non p̄t. non ſuā ſed aduerſarii cau
ſam cōfirmare videbitur. Auditor eñ q
videbit eum argumentū illud circuire:
nec tamē ſoluere exſtimabit illū contra
veritatē tendere. & ideo minus auctori
tatis habebit: qđ plærīq; oratores vt cur

aut læſus efferare iracũdia: cãm relĩqs: nihil ne
noceas i quo ego nõ quo libẽter male audiã: ſꝫ
qa ego cãm nõ libẽter reliquo: nimiũ patiẽs &
lẽtus exiſtimor. Vt quũ teipm ſulpiti obiurga-
bã: ꝙ miſtratorẽ peteres: nõ aduerſariũ. Ex quo
illđ etiã aſſequor: vt ſiqs mihi maledicat petulãs
aut plane iſanꝰ cẽ videat̃. In ipis ãt argumẽtis ſi
qd poſueris: aut apte falſuꝫ. aut ei qđ dixeris: di
ẽturuſue ſis: cõtrariũ aut gñe ipo remotũ ab vſu
iudicioꝶ: ac foro: nihil te noceas: qd mĩta? Oĩs
cura mea ſolet ĩ hoc verſari ſp: dicã em̃ ſæpius ſi
poſſuꝫ: vt boni efficiã aliqd dicẽdo: ſi id minꝰ vt
certe neqd mali. Itaqꝫ nũc illuc redeo catulle in
quo tu me paulo añ laudabas ad ordinẽ collatio

runt. Et hoc loco ſatius eẽt: ſi firmius aut æque firmũ argumentũ adhiberent. Cedere. i. pedem refer-
re. Planius. i. manifeſtius dicam. Premerent. i. vrgerent. i. q̃ valde clienti meo nocere viderentur.
Verſantur. i. tentant oppugnare argumenta aduerſarioꝶ quæ refutari non poſſunt: nam quẽadmo
dum qui obuerſant̃ caſtris hoſtiũ ſæpe ea capere nõ poſſunt: quia foſſa: valloqꝫ circũdata ſunt: ita ora-
tores quia argumẽta inexpugnabilia refutare nõ pñt. nihil vtilitatis cõſequũtur. Præſidia. i. argumẽ-
ta æque valida: aut validiora: non ꝓferũt aduerſariis. Cõfirmant: qa diu imorando in argumẽtis: q re
futari non pñt: nihil eſt aliud q̃ꝫ aduerſa
rioꝶ cãm cõfirmare. Caſtris iexpugna
bilibus inuincibilibꝰ: illa trãſlatio a mili
tibus: hec a medico ſumpta eſt. Satiꝰ eẽ
oratori q̃ vinci non pñt. nõ oppugnare
ſicut etiã medico: que ſanari nõ poſſunt
nõ attingere: nã vlcus: ſi ſanari nõ põt:
ſatius eſſꝫ non attingere: & ſimul ac atti
geris nihil aliud feceris ꝙ niſi mortem
ægro acceleraueris. Quid. Et hoc quo
q̃ꝫ nõ mediocre malum eſt. nã ſi eum de
fendimus: cui ꝓpter potentiã: diuitias:
nobilitates: clientelas plurimi inuideãt
& eum laudare atqꝫ extollere inſtemus
maiorẽ ipſius inuidiã cõcitamus. Nã
ea que extenuare debemꝰ: ea etiã in ma
ius efferimus. Si em̃ nobilitate: & diui-
tiis aut potentia videat̃ eſſe cæteris ſu
perior: oñdere debet orator is vti eum
non ad alioꝶ inuidiã: ſed potiꝰ ad opeꝫ
atqꝫ pſidium: & hoc pacto poterit exte-
nuare inuidiã qua laborant. Ratio nõ
habent. id eſt non cõſiderãt. Mitigant
extenuãdo quia etiã ſi potẽtia & nobi-
litas magna eorum fuerit: non modo eam amplificare debemus: ſed leuare ac extenuare. Sed laudã-
do quia: ſi diceremus ipm nemini potentia: nemini nobilitate: nemini opibus: nemini clientis cedere
hoc eſt non tollere inuidiam: ſed potius augere. Quid tranſit ad aliud vicium: quũ orator aduerſa-
rios qui iudicibus chari ſunt atqꝫ iocũdi: grauiori oratõe inſectamur ex abruto. Nam primo quidem
facienda eſt ꝓconomia. i. preparata quædam: per quã tibi ad inuehendum iter facias. premunitõe ora
tionis. i. ratione vt ad obiurgandos aduerſarios auditoribus charos occulte venias. ſed ſi ex ebruto
veneris: auditoꝶ animos a te alienabis. Quid ſi qua. nũc tranſit ad aliud vicium: quod nõ minꝰ eſt
ſuperioribus: immo maius: quũqꝫ vitia ſunt in auditoribus: ea in aduerſariis noſtris oſtendimꝰ odiuꝫ
& auariciam quæ in auditoribus fuerint dixerimus: non poterũt non mediocriter moueri: quia iudi
ces quoqꝫ hoc vicio laborant. Inuehi. i. inſectari iudices. Quid ſi quũ pro altero. Ad alia pergit vi
cia: quæ obeſſe poſſunt cauſæ: vt ea magnopere vitemus. & id efficiat quod ſuperius dixerat: nõ mi-
nus laborandum eſſe oratori: vt ea declinet quæ nocitura ſunt. q̃ꝫ quæ profutura ſunt eligat & viciũ
hoc eiuſmodi eſt. Quũ orator a cauſa clientis ad ſuam ipius iniuriam tranſit. Hoc ideo nocet: ꝙ vide
tur potius odio q̃ꝫ rei variate compulſus: hanc cauſam ſuſcæpiſſe: ſi interdicẽdum cauſam defenſionẽ
clientis relinquas: & de tua ipius iniuria agere incipias. ꝙ ab aduerſariis iniuriam acceperis. plurimũ
cauſe obfueris: Iudices enim exiſtimabũt te potius odio q̃ꝫ rei varietate impulſuꝫ hoc facere: Si quũ
pro altero. i. a cauſa clientis: pro quo dicis ad tuam ipius iniuriam tranſeas: & non alienam: ſed tuam
cauſam agere videaris vel non alium defendere: ſed te vleiſci videaris. Efferare iracũdia: id eſt adin-
dignationem inciteris. In quo: & quũ inquit tale aliquid acciderit vt aduerſarii mei aliquãdo in me
inuehebantur: ego ita æquo animo fero maledicta: vt multi me nimium facilem exiſtiment: ac potius ſe-
nem: ſed hoc dedita opera facio: quia quũ homines hanc de me opinionem fecerint: vt patiens & fa-
cilis exiſtimet: quod plurimũ in agendis cauſis prodeſt. Siquis mihi maledixerit: omnes me defen-
dent: & illum improbum & inſolentem eſſe putent. Non quo libenter male audiam. i. non qa equo
animo maledicta alicuius ſuſtineam. Nam male audire: eſt alicuius maledicta ſuſtinere. ſiquis de me
maledixerit: tũc recte dixero: male de me audio. Non libenter relinquo. i. quia inuitus a cauſa diſce
do maledictis aduerſariorum reſpondendo. i. nolo inquit occupari reſpondendo. maledictis aduerſa-
riorum & cauſam clientis relinquere. Vt quũ teipm Sulpiti: ſicuti in ea cauſa quam ſuperius de Ce
pione habitam ſcitis: ꝙ tri. plæ accuſauerat Sulpitius ꝙ aduerſus Cepionem populum concitauerat:
hũc ipum Antonius defendebat. In ea cauſa Sulpitius inuectus eſt in anthoniũ. Anthonius id viſus
eſt lente ferre. Nihil enim aliud obiurgauit ſulpitiũ niſi ꝙ adminiſtratorẽ inquit Sulpiti inuadis nõ
aduerſarium. Non enim inquit aduerſarius ſum. ſed adminiſtrator. repræhẽdebã te ꝙ maledictis pa-
tronũ inſectando non aduerſariũ ſed adminiſtratorem inuadis. Adminiſtratores dicũtur accuſatores
ac defenſores: non potuit hũanius reſpondere. Obiurgebam repꝛehendebam te o Sulpiti. Non ad-

uerſarium:quia vterq̄ miniſtrat cam iudicibus quā ſuſciperēt. Peteres:inuaderes:& inſultares anīo
opprimendi vel offendendi. Miniſtratorē.i.me patronū & cauſe miniſtꝝ.in quo facile oñdi quam
eſſem patiens. Exquo etiā illud aſſequor.illud etiā boni ex hac patiētia mihi prouenit.ꝙ ſiquis me
grauiter inſectet̄:illum oēs improbū & inſolentē arbitrentur.nam q̄to patiētior ego ſum:tanto ille
petulans & improbus magis videtur. Petulans:improbus:ſicut No.Marcel.dicit hoc ip̄o loco.
In ip̄is autē argumētis:aliud vicium eſt:qđ plurimū cauſæ obeſſe poſſit:ſi in agenda cauſa:& præci-

neq̄ reꝝ ac locoꝝ.cui⁹ rō ē duplex. Altera quā
affert natura cāꝝ.altera q̄ oratoꝝ iudicio & pru
dētia cōpat̄.nā vt aliqd an̄ rē dicam⁹.deiñ vt rē
exponam⁹:poſt vt cā ꝓbem⁹ nr̄is p̄ſidiis cōfir-
mādis:cōtrariis cōfutādis:deīde vt cōcludam⁹
atq̄ ita porem⁹:hoc dicēdi gen⁹ natura ip̄a præ
ſcribit. Vtuero ſtatuamus ea q̄ ꝓbādi:docēdi:
perſuadendi:cā.dicenda ſunt quēadmodū com
ponamus.id eſt vel maxime ꝓpriū oratoris pru
dentiæ. Multa em̄ occurrūt argumēta multa:q̄
indicendo profutura videātur:ſed coꝝ ꝑtim ita
leuia ſunt vt contēnēda ſint:ꝑtim etiā ſiquid hñt
adiumēti ſunt nōnūq̄ eiuſmodi vt inſit in iis ali
qđ vicii.neq̄ tāti ſit illud:quod ꝓdeſſe videat̄.
vt quū aliquo malo cōiugat̄.quæ āt ſunt vtilia
atq̄ firma.ſi ea tm̄.vt ſepe fit valde multa ſunt ea
q̄ ex iis aut leuiſſima ſunt:aut aliis ḡuiorib⁹ con
ſilia.ſecerni arbitror oportere atq̄ exornatōe re
moueri. Eqdē quū colligo argumēta cāꝝ.nō tā

pue in argumētando.& in cā probāda
aliquid dixeris tibiipſi contrariū.aut ꝙ
ſuperiorib⁹ cohereat & inferioribus:qđ
potius cōfirmet.quia cauēdū eſt ne qđ
dicatur quod cām infirmet aut aliquid
dixeris ad qđ minime ſubiūgas. Apte
falſu3:quia ſi plane falſu3 eē cognoſcerēt
iudices:plurimū tibi obeſſet. Na3 vno
falſo vniuerſam cām falſam eſſe iudices
exiſtimabūt. Aut id ē nec cum ſupiori
bus coherens:nec cū inferiorib⁹. Aut
genere ip̄o.i.ip̄a vi:atq̄ natura ip̄ius ar
gumēti. Ab vſu:qđ etiā Cice.facit pro
Archia poeta:quū ip̄m defendit ciuita-
te donatū. Nā de ſtudiis lr̄arum diſſē-
ruit:qđ ideo ſibi licere ꝓbabat:ꝙ ꝑ eru
ditiſſimo viro dicebat:vnde ip̄e excuſa
tionē traxit:ꝙ longius de ſtudiis lr̄aru3
diſputaret. Quis inquit Cicero id æge-
rit cum rōne:quū diſputaret de ſtudiis
lr̄arum:quia ꝓ docto viro dicebat:non
tm̄ id omēs facere debēt. Quid multa:
nūc concludit dicēs.ne oīa ꝓſequere
que icidere poſſunt:q̄ cauſe nocere poſ
ſint:hæc mea ſnīa eſt:in agendis cauſ po
tiſſimū videar nihil dixiſſe:qđ cauſæ de
trimento eē poſſit. Verſari:morari:in
ſiſtere:poſita eſſe in hoc. Boni:ſed ſi nō
poſſum in cā mali nihil efficere Primū
inquit eſt aliquid boni efficere.ſecūdum vero nihil mali.Si illud aſſequi nō poſſumus:vt boni aliqđ
dicamus.atuero hoc aſſeq̄mur:ne aliquid mali. Itaq̄:Meminiſtis quū de tribus oraroris ꝓprietati-
bus dicturus eſſet Anthonius explicato exordio:vic3 de ꝓprietate docendi:mouendi:& conciliandi
Catullus dixit eum relinq̄re ꝑtem illam q̄ prius tractāda videbatur.ex eo queſiuit Anthonius:quid
eſſet? Cui Catullus r̄ndit diſpoſitionē eſſe. Tum Anthonius reddit rōnem:cur nōdum locus eēt tra
ctandi de diſpoſitōe:ſed de locis argumentoꝝ. Niſi em̄ prius cogniti fuerint loci argumentoꝝ:nō po
terūt ſuo loco diſponi ergo primo de locis argumētorum tractauit. deīde de diſpoſitōe quod nūc fa-
cere aggreditur. Itaq̄:qn quidē oſtendim⁹ que vicia oratoribus diligenter vitanda ſunt:& qđ obſit
cauſæ. Ad ordinē:& ita incipit quartus huius libri tractatus.vbi agitur de diſpoſitōe ꝑtium orōnis:
& de demonſtratiuo ac deliberatiuo ḡne cārum.quæ quaſi ex ſupfluo tractat Anthonius:ꝙ ea ſupe-
rius docuerit:quū ea conſtitutōibus iuridicialib⁹ cārum coniūcta eſſe voluerit:& quaſi exordiu3 ne-
ſcio qđ tangere videtur.Caput ergo primū huius tractatus eſt hmōi:vic3 duplicem eſſe diſpōnem:pri
mā ad ꝑtium orōnis ſecūda ad locoꝝ diſpōnem accōmodatam. Et primo qdem incipit dicere de par
tiū orōnis ordine:que duplex eſt. Vnus em̄ eſt naturalis.alter artificialis. Naturalis eſt:qui ex artis
inſtitutione proficiſcitur. Alter eſt ad cauſæ rōnem accōmodatus. Cuiuſmodi vterq̄ ſit:iā declarabit̄
Ad ordinem:vt eſt rerum. Collationemq̄:locorum. Ordo eſt ꝑtium orōnis diſpoſitio. Collocatio
eſt vt argumenta ſuo quæq̄ loco ponamus.ꝓut rō artificii exigere videbitur. Duplex natura cārum.
vic3 diſpō artis quā naturā appellant:qa ars imitatur naturā:ideo poſuit naturam ꝓ arte. Oēs ferme
cauſæ ita diſtingui volūt:vt in primo exordium.in ſecūdo narratio.in tertio diuiſio:in quarto cōfirma
tio.poſtea vero cōfutatio:poſtremo cōcluſio ſit.ſiue poratio. Altera vic3 q̄ ad caſum tp̄is accōmodat̄
Sæpe ei accidere poterit vt exordiū nō ſit in cā oratoris vtēdū id aūt fiet quū inſinuatōe vtēdū ē inſi-
nuatōe āt vtēdū ē.quū cā turpis fuerit q̄ auditoꝝ aīos a nobis alienat:aut quū defeſſi fuerit auditores
quū alii prius dixerint. Nam vt aliqd ante. Incipit prio declarare diſpōnē naturalem. Preſcribit:pre-
finit:& conſtituit. Ante rem:ꝑ exordium. Vt rem exponam⁹:ꝑ narrationē. Probemus:ꝑ cōfirma-
tionē.& cōfutationem. Confirmandis.ſ.argumentis. Confutādis:aduerſarioꝝ refellendis. Con
cludamus.i.ex concluſione quid fiet conferamus. Peroremus.i.finem dicēdi faciamus. Vtuero ſta-
tuamus ſed vt ea quæ ꝑtinent ad tres illas proprietates.ſ.docendi:cōciliandi:& mouēdi veniā. Hæc
inq̄t oratoris:iudicio relinq̄t atq̄ prudētiæ:vt itelligat quū auditoꝝ aīi nobis fuerit iſenſi:dem⁹ opā

ea nūerare ſoleo ꝙ̄ expendere:& qm̄ qđ ſæpe iā
dixi trib⁹ rebus nos ad nr̄am ſn̄iam ꝑducimus:
aut docēdo:aut cōciliādo:aut permouēdo:vna
ex oībus bis rebus:res præ nobis ē ferēda:vt ni
bil aliud niſi docere velle videamur:reliq̄ due ſi
cuti ſanguis ī corꝑibus:ſic ille ī ꝑpetuis oꝛ̄oib⁹
fuſæ eē debebūt:nam & pricipia:& cætere ꝑtes
oratōis:de q̄bus paulo poſt pauca dicem⁹:br̄e
bāc vim magnopꝑe debēt:vt ad coꝝ mētes apud
quos agetur mouēdas ꝑmanere poſſint. Sꝫ bis
ꝑtibus oratōis quæ & ſi nibil docēt argumentā
do:ꝑſuadendo tm̄ & cōmouendo ꝓficiūt pluri
mum.ꝙ̄ꝙ̄ maxime ꝓprius eſt locus:& in exor
diēdo:& in ꝑorādo.digredi tm̄ ab eo:qđ ꝓpoſu
eris:idq̄ agas.ꝑmouēdorū aīoꝝ cā ſæpe vtilē
eſt.Itaq̄ vel narratōe expoſita:ſepe datur ad cō
mouēdos aīos digrediēdi locus:vel argumētis
cōfirmatis.vel cōtrariis refutatis:vl' vtroq̄ vl' oī
bus ſi bꝫ cū cā dignitatē atq̄ copiā:recte id fieri
p̄t:bæq̄ cauſe ſūt ad agēdū & ad ornāduꝫ ḡuiſſi
me atq̄ pleniſſime.q̄ plurimos exit⁹ dāt ad eiuſ
mōi digreſſionē:vt bis locis vti liceat:qb⁹ aīoꝝ
impetus eoꝝ qui audiūtur:aut impellātur.aut

vt cōciliemus eos:ſeu quū aduerſariis beniuolos eſſe viderimus:auditores in eos cōcitemus. Vt ue
ro:ſed quū perſuaſi fuerint oratōe aduerſarioꝝ qui dixerint argumentū aliq̄đ contra eos afferre poſ
ſumus. Docendi:ad demonſtratiuū. Perſuadendi:ad deliberatiuū genus.quia quū aliq̄d delibera-
mus opus eſt cōcilio ac ꝑſuaſione. Id eſt.i.ꝑtinet ad prudentiā oratoris. Multa em̄ occurrūt. Et inci
pit nūc tractare de locis collocandis.quā dixit alteram ꝑtem diſpōnis eſſe.vt videamus quo queq̄
loco ponenda ſint argumēta.& ſicut in aliis ꝑtibus p̄cipit primo & vltimo loco validiſſima argumē
ta ponenda eſſe:in medio autē infirmi-
ora. Profutura.ꝓ confirmatōe noſtra.
Sed eoꝝ:boꝝ argumentoꝝ tria gene
ra ſunt. Vnū genus eſt validiſſimū:alte
rum leuiſſimū.tertium vero qđ partem
vtriuſq̄ cōtinet:ſed nō pars mala plus
nocebit ꝙ̄ bona ꝓderit. Sed ſi argumē-
tum fuerit validuꝫ:in p̄rio & in vltimo
loco ponendū erit. Si leue:vt nibil ma-
li babeat in medio. Si vtrius ꝑtē babue
rit:aiaduertendū erit vtꝝ plus boni:an
mali babeat:& ſi plus boni ꝙ̄ mali ba-
buerit:omittēdum erit. Eiuſmōi.i.ei⁹
generis atq̄ nature. Cōiugatur.i.com
pareť quū aliquo malo. Tūc em̄ cōiū-
gi aliquid diciť.quū compatur. Neq̄:
id eſt illud adiumēti tantā vim nō bēat
Malo.i. compareť quū aliquo vicio:
q̄đ in ipſo argumento ineſſe videatur.
ſenſus eſt. Si inquit ea quæ vtilia fuerit:
multa fuerint.arbitror ea eſſe deligēda:
ita vt ex bis quæ leuia eſſe videbunť a
cauſa penitus mouēatur:quæ grauiora
in cā tractentur. Quæ ſi ea argumenta
abūdauerint:boc fieri vult vt ſecernan-
tur a grauioribus:nā ſi nō eſſent multa
aliud p̄cipiendum videreť.vt nibil om̄i
no p̄termittereť vt mercatores qui cuꝫ
merces multas babuerint & vebere nō
potuerint:p̄cioſiores deligunt. Pari rō
ne vult oratores facere.vt quū ſibi ma-
xima copia argumentoꝝ firmiſſimorū
fuerit p̄cioſiora & firmiora deligāt. Cō
ſimilia:non tamē eius generis:q̄a aliud
eſt eſſe ſilē:& aliud idem. Equidem bo
no quaſi epylogo cōfirmat:quō id faci
endum ſit:quū ad argumenta cārum venerimus. Id q̄đ ego facio tibi quoq̄ faciendum precipiam:vt
argumenta potius numeres ꝙ̄ colligas.& iō dixit numeranda:deligenda meliora:nam qui numerat
precioſa deligit:qui colligit oīa ſumit. Numerare:trāſlatio ſumpta a nūmulariis & libripēdibus. Nū-
mularii qui pecuniā numerāt. Libripēdes:qui expendūt & librāt aurum vel argentū. Quēadmodū in
pecunia:iue nūmiſmate:inueniūtur nūmiſmate nullius p̄cii:ita etiā in multitudine argumētoꝝ multa
inueniūtur parui momenti:Sed in auro & argēto q̄đ pēditur:nulla fraus eſſe p̄t. Auꝝ q̄đ nūerať:plæ
rūq̄ minus eſt:q̄đ pēditur fallere nō p̄t. Ita ſi orator ea diligēter exquiſierit vt libripēs.quū auꝝ pēſet
ea eliget q̄ vtiliſſima erūt. Numerare ſoleo. Quū inquit argumēta cārum cōſidero:nō tāti argumēto
rum copiā ꝙ̄ grauitatē facio. Nō tam opam do.vt multitudo ſit ꝙ̄ grauitas. Et qm̄:dicit de collocati-
one cæteraꝝ partiū:vicꝫ cōciliandi & mouēdi. Simul em̄ de diſpōne eoꝝ dixerit.arbitrať bac ratōne.
Nā quia primū oratoris ē docere ad bāc ꝑtem q̄ſi primā reliq̄ due ꝑtes referūtur.vt ita orator doceat
q̄ſi nibil aliud ī tota cā agere velit:moueat āt vl' cōciliet ꝑut ſe locus ī tota oꝛ̄oe obtulerit.ergo ad boc
quaſi fundamētū due ille ꝓprietates referēde ſunt.ſ.cōciliare atq̄ mouere.eſt ergo ipaꝝ duaꝝ ꝑtiū bec
diſpō.vt vtrūq̄ arbitrio oratoris eē videať.vt mō cōciliet:mō moueat auditoꝝ aīos. Nō igiť bāc po
tius aut aliā illaꝝ ꝑtiū ꝓprietatē eſſe vult. Et qm̄ ſenſus ē:ꝙuis dixerim tres illas ꝓprietates docere:
cōciliare & mouere neceſſarias eſſe.tm̄ ita duab⁹ ꝑtibus ē vtendū.ſ.cōciliatōe & cōcitatione:vt ſꝑ vide
amur docere velle. Oēs.ſ. auditores. Trib⁹.ſ.docere:cōciliare.& mouere. Docendo:cōfirmatione:
confutatōe. Aut conciliādo.ſ.ad miſeriam. Aut permouēdo ad indignationē. Vna ſcꝫ docere. Fe
rēda pre nobis.i.p̄ferenda & oſtēdenda. Nibil aliud.i. debem⁹ vnā ex bis reb⁹ potiſſimū oñdere:&
cauſa cæteris anponere.& declarat quid ſit illud:vicꝫ docere. Relique due.ſ conciliare & mouere.
Sicuti ſāguis:quēadmodū inq̄t ſāguis toto corꝑe diffundiť.ita cōciliatio & cōmotio tota oꝛ̄oe diffu-

ſe eſſe debẽt. Nã & pricipia:& qa dixit ſicut in corpe ſanguis fuſus:ita duas illas ptes i oroe optere
eẽ incluſas:& ita dicere videẽ:nũc i pricipio nũc i narratoe nũc i cõfirmatoe:nũc i cõfutatiõe nũc i cõclu
ſione.ideo ita diſtinguit Cicero dicẽs:cõciliare & mouere exordii:& cõcluſionis ꝓpria ſunt & ꝗꝙ in
omi orone.i.in omibus ptibus oronis facienda ſunt:tñ potiſſimũ in pricipio & cõcluſione hoc fieri ſo
let. Hãc vim.ſ.cõciliãdi & mouẽdi. Permanere:ptrãſire & plabi. Vel pmouere:ſiue ad miam p cõ
ciliationẽ ſiue ad indignationẽ p cõcitationẽ. Sed his ptibus:ſed nõ negauerim inqt Cicero ꝓprium

reflectãtur: atqꝫ etiã in illo rephẽdẽdo eos:q ꝗ
mime firma ſũt:ea pria collocãt. In quo illos ꝗꝫ
errare arbitror:q ſiqñ id qđ mihi nunꝗ placuit:
quũ pluris adhibẽt p̄ronos:vt i quoqꝫ eoꝝ mini
mũ putãt eſſe ita eũ primũ volũt dicere. Res.n.
hoc poſtulat: vt eoꝝ expectatõi:q audiũt:ꝗ ce-
lerrime occurratẽ:cui ſi initi n ſatiſfactũ nõ ſit: mt
to plus ſit in reliꝗ cã laborãdũ. Male em̃ ſe res
hꝫ:quæ nõ ſtatim vt dici cœpta eſt melior fieri vi
detur. Ergo vt i oratore vt optim⁹ quiſqꝫ eſt: ſic
in orone firmiſſimũ qđqꝫ ſit primũ:dum illud tñ
in vtroqꝫ teneatẽ:vt ea quæ excellũt:ſeruentẽ eti
am ad porãdum:ſi que erũt mediocria:nã vicio
ſis nuſꝗ eſſe oportet locum:in mediã turbã:atqꝫ
in gregẽ cõiiciũtur. Hiſce oibus rebus cõſidera
tis:tum deniqꝫ id qđ primũ eſt dđm: poſtremo
ſoleo cogitare.quo vtar exordio:nã ſiquãdo id
primũ inuenire volui:nullum mihi occurrit:niſi

locũ haꝝ duaꝝ ptiũ eſſe pricipiũ & con
cluſionẽ nõnunꝗ a narratõe:cõfirmatí
one:& cõfutatione digredi põt orator
& ad hãc pmotionẽ pertrãſire. His pti
bus.ſ.cõmotioni & cõciliationi. Argu
mẽtãdo:qa cõmoueret:& cõciliaret au
ditoꝝ animos:& nihil de cã doceret.
Perſuadẽdo:qđ eſt cõciliantis. Com
mouẽdo:qđ eſt concitatõis. Ab eo qđ
ꝓpoſueris.i.ab eo qđ ꝓpoſitũ fuerit in
argumẽtatõe:& poſtea tractare incœpe
ris:vt nõ ſolum in exordio & cõcluſiõe
ſed etiã in confirmatõe facias. Itaqꝫ nar
ratione expoſita:in narratõe potes etiã
mouere aios auditoꝝ. Vel argumentis
cõfirmatis:in confirmatõe. Refutatis:i
cõfutatõe. Vel:qa ad veritatẽ diſiũctio
nis:ſufficit alterã ptem eẽ veram:iõ ſub
iũxit:vel in vtroqꝫ loco. Oibus:vicꝫ in
pricipio:narratõe: confirmatõe:cõfuta
tione:& cõcluſione. Si hꝫ:poſt cõfirma
tionẽ & cõfutatiõem: etiã poſt narratio
nem quoqꝫ oportet anim⁹ auditoꝝ cõ
moueri. Recte id fieri pt. Dicit cõſide
randã eſſe qualitatẽ & ꝗtitatẽ: vicꝫ nũ
qđ copioſa & vber ſit materia:an econ
tra Nã ſi copioſa fuerit materia:poterit
in quacũqꝫ pte oronis fieri.vt auditoꝝ
anios cõmoueas & cõcilies. Neqꝫ cau

ſæ ſunt & gña eaꝝ cãrum in qbus poſſum⁹ ad cõmouendũ & conciliãdum auditoꝝ anios ſæpe digre
di vbera:& copioſa eſſe conſueuerũt:alioqn non copiam & dignitatẽ habuerũt. Ad agendũ:ſingula
ſingulis redde. Ad agendũ:ad grauitatem. Ad ornãdum:ad vbertatem. Grauiſſimæ:ad dignita
tem. Pleniſſime:ad copiam. Exitus:a cã ad hmõi digreſſionẽ:& cõmouendi & conciliãdi. Impellan
tur.ſ.ad indignationẽ contra aduerſariũ concitando. Reflectanẽ: a nobis conciliãdo. Atqꝫ etiam in
illo:poſtqꝫ dixit de diſpõne mouẽdi & concitãdi:nũc redit ad collationẽ argumentoꝝ quæ triparti
to diuiſit:ſ.alia eſſe leuia:alia grauia:alia vero grauiorib⁹ ſilia:non tñ ipa grauia. Nunc ergo dicit:quo
hęc gña locoꝝ ſunt ordinẽ diſponẽda:& prio qdem rephendẽdos eſſe dicit q prio loco confirmatois
queqꝫ leuiſſima ꝓponũt. Nã quũ auditores parati ſint ad audiẽdum aliqd graue,ipſe vero dixerit ali
quid leue friuolũqꝫ aios auditoꝝ a reliꝗ orone alienabit & iõ dicit argumẽta grauiſſima in principio
oronis eſſe ponenda:quẽadmodum inqt rephendo oratorẽ:q prio confirmatõis loco leuia argumẽ
ta p̄ponit:pari rõne rephendo eos:qui quũ plures p̄ronos ad cãm habuerũt:iubent vnũquẽqꝫ leuiſſi
mũ primo locũ dicere. Nã ſi plures ſunt p̄roni:prim⁹ locus ad dđm dãdus eſt vehemẽtiorib⁹ & potẽ
tioribus:q plurimũ copia & ornatu in dicẽdo valẽt. Qđ mihi nunꝗ qa nõ ſunt i vna cã plures adhi
bendi p̄roni. Rõ qa alius aliter cãm tuã probat quo fit:vt ꝗ vnus p̄ronus dixerit:alius infirmet. Vt
quoqꝫ eoꝝ i quẽadmodũ vnũquẽqꝫ eoꝝ leuiſſimũ ꝓponi oportuerat. Res em̃.& reddit rõnem:cur
prio loco validiora quæqꝫ argumẽta poni debeãt:qa q audiũt expectãt:vt aliqd dicas,quo cãm tuam:
firmiter defendas. Sed ſi leue aliqd dixeris:auditores ſpe ſua fruſtratus fueris.& iõ a cã tua abalienabis
In reliꝗ cã.i.in reliquo cauſæ.i.in fine. Male em̃ res ſe hꝫ.& reddit rõnem. Melior:probabiliorẽ
& honeſtior:& firmius cã corroborãdo. Ergo vt in oratore. Quẽadmodũ inquit i oratore volo: vt
optimus quiſqꝫ orator ſit prim⁹ in dđo:ſic i orone volo qđ firmiſſimũ ſit argumẽtum præponatur.
In vtroqꝫ.ſ.in oratore:& in orone. Vt ea quæ. Nolo inquit vt i pricipio tantũmõ:ſed etiam i confir
matõne oia argumenta firmiora ponas:ſed quibuſdã in confirmatõe poſitis:aliqua etiam i fine ponas
valida. Quẽadmodũ em̃ auditor expectat:vt validũ aliquid dicas in pricipio:ita etiam i fine quia po
ſtremo dictum magis inheret anis auditoꝝ. Quare firma argumenta i pricipio ponenda ſunt:vt ex
pectationi auditoꝝ ſatiſfacias:i fine vt memoriæ eorum ratõem habeas. Quiſqꝫ:ſiue orator fuerit:ſi
ue argumentum.id eſt idem de oratoribus dico:quod de argumentis:vtriuſqꝫ em̃ eadem ratio eſt ad
porandum. Si quæ erũt mediocria:ecce qũo nunc docet leuia:& mediocria in medio eſſe ponenda:

quæ ſi ſepatim ponerent̄:parum virium haberent.i.parum aut nihil valerent.ſi in medio nonnihil ta-
men valeret. Hoc etiã Quintilian⁹ præcipit faciendũ libro q̃nto inſtitutionũ:vbi de rõne argumēto
rum pcepta tradit. In turbã.i.in multitudinē argumentoꝝ.i.vilium argumentoꝝ. Grægē. Quēad-
modum grægē hominũ multitudinē ignobilē intelligim⁹.ita intelligit de imbecillib⁹: ac infirmis ar-
gumentis. Hiſce oibus rebus. quia dicturus de diſpoſitōe præcipit quo quæq; ps orōnis loco ponē
da ſit. fortaſſe admirari quiſpiã poſſet. q̃ nõ a principio ſumpſerit diſpōnis præcepta: ſed a confirmati

aut exile:aut nugatoꝝ:aut vulgare:aut cõe. Pri
cipia ãt dicēdi ſp quũ accurata:& acuta:& iſtru
cta ſentētiis apta verbis:tum vero cãꝝ ppria eē
debēt. prima eſt em̃ q̃ſi cognitio & cõmentatio
orōnis in principio:quæq; cõtinuo eum qui au
dit:pmulcere atq; allicere debet. in q̃ admirari
ſoleo:nõ equidē iſtos qui nullã huic rei operam
dederũt:ſed hominē in primis diſertũ atq; erudi
tum philippũ:qui ita ſolet ad dicēdum ſurgere:
vt quod primũ verbũ habitur⁹ ſit:neſciat & ait
idem quũ brachium cõcalefecerit:tum ſe ſolere
pugnare. Neq; attēdit eoſ ipos:vñ hoc ſimile du
cat:illas primas iactare haſtas:ita leuiter:vt &
venuſtati vł maxīe ſuiãt & reliqs virib⁹ ſuis cõ
ſulant:nec ē dubiũ q̃n exordiũ dicēdi vehemēs
& pugnax non ſæpe eē debeat. Sȝ ſi in ipſo illo
gladiotorio vitæ certamine:quo ferro decernit̄
tñ añ cõgreſſum multa fiũt:quæ nõ ad vulnus:ſȝ
ad ſpēm valere uideãtur:q̃to hoc magis in orō
ne ſpectãdum:in q̃ nõ vis potius ſed delectatio
poſtulatur:nihil ē deniq;. In natura reꝝ oim:qđ

one & confutatōe:& ab illis tribus pro
prietatib⁹:docendi:mouendi:& conci
liandi:reddit rõnem cur de diſpōne pri
cipii poſtremo loco agat. Ergo inq̃t ita
facere conſueui:vt excogitē poſtremũ
quod eſt primũ.i.quod primo dicēdũ
eſt. Nam quia principiũ cũ cauſa cohæ-
ret: vt videatur ex ipſius cauſæ viſceri
bus ductum:omēs partes diligēter pri
us conſiderãtur. Principia em̃ debent
cauſæ accõmodari:qđ fit quũ diligēter
cauſam exquiſiuim⁹ & explorauim⁹.
Hiſce oibus rebus. vicȝ confirmatiōe
& argumentis ipius cauſæ. ex trib⁹ ora-
tionis pprietatibus. quas ſupra memo
rauimus. Omibus rebus. quibus con
firmantur noſtra:vel refutant̄ aduerſari
orum argumēta. Nam ſiquãdo. Quã-
do inquit principia inuenire voluero:
anteq̃ cauſam diligēter ptentauerim:q̃
cunq; principia mihi occurrũt:ita mihi
occurrũt:quæ ſunt vel cõmutabilia: vel
cõmunia:vel vulgaria:quæ non magis
huic:q̃ alie couenient cauſæ: Poſtremũ
ſcȝ quũ confirmationē & confutationē
& reliquas partes diligenter conſide-
rauerim. Exile:cõmutabile. quo aduer
ſarius leuiter cõmutato vti poſſet. Exi
le:ergo paupertate verboꝝ. Nugato-
rium. nimis longum:qđ eſt inopia rerũ
Illa oratio dicitur nugatoria:quæ ver
bis quidem abũdat:ſententiaꝝ autē in-
ops eſt. Vulgare.i.quod ad plures cau
ſas põt accõmodari. Cõmune:quo tam accuſator q̃ defenſor vti poteſt. quæ vicia in exordiis vitan-
da ſint etiam in arte noua docet. Accurata:ne quid temere dicamus. Acuta. ne longe vagemur.
Inſtructa:ad id qđ dixit nugatorium. Apta verbis:ad id quod dixit exile. Tum vero cauſarum.
propria eſſe debent.ſ. ipſius de qua agitur ſint propria. vt nulli alii cauſæ couenient:q̃ illi de qua agi-
mus. Prima e[illegible]im:& reddit ratōem:cur debent eiuſmodi eſſe principia. Nam principium eſt pri-
ma quædam cognitio totius cauſæ de qua agitur. Si igitur exordium eſt & eſſe debet:quaſi prima co-
gnitio eius rei:de qua agitur ipm vero principium ſit a cauſa alieniſſimũ:quõ eius pprietatem ſerua-
bit: pfecto erit a cauſa valde alieniſſimũ. Cognitio:quia cognoſcere incipit auditor qđ dicere velit
orator. Permulcere ſ. beniuolentiã compãdo p rectum exordium. Allicere:attentũ faciendo per
inſinuatōem. In qua. Hoc loco p exemplum rephendit vicium hoc coꝝ:qui anteq̃ ad dicendũ veni
ant nil oino conſiderant quid primũ:quid ſcđm:quid vltimũ ſit:ſed ex abruto pdeunt ad orãdum ni-
hil oino dicere poſſint:qđ cohærere videatur & dicit in hoc vicio verſari philippũ:& hec ſimilitudo ē
a gladiatorib⁹ ſumpta:quã oſtendit nõ eſſe cõgruam:quia nõ ipſi quidem gladiatores ſine rõne tela
mouent:nec vires profundũt:& tamē philippus hoc dictũ ſæpius in exordienda cauſa vſurpare ſole-
bat. vicȝ quũ dicendo incaluiſſet:tum demũ brachium fortius iactare. Iſtos ſcȝ vulgares. Neſciat.i.
cauſa prius conſiderata atq; perſpecta:& ideo nec verbum quidem qđ primũ dicat ſcire poteſt. Bra
chium.i.quũ dicendo incaluerit. hoc dictum a gladiatoribus philippus in exordienda cauſa vſurpare
ſolebat. quũ brachium calefecero. tũc optime pugnabo. Sumit ipſe a gladiatoribus ſimilitudinem:&
tamen non aduertit. Et eſt ſenſus. Vt ipſi etiam gladiatores:a quibus hanc ſimilitudinem ſumit Phi-
lippus in pugnando:non ſolent tela iacere:nec vires omnes vno impetu profundere: quod tamen
ipſe quaſi gladiatorum ſimilitudine ductus:illud dictum in agenda cauſa vſurpat. Gladiatores ſunt:
quos nunc dimicatores dicimus. Ipſi autem ſiue haſtis : ſiue gladiis dimicent:non temere haſtas iaci-
unt. ſed quadam aptitudine & arte:vt non ſolum viribus:ſed & venuſtati conſulant. Solent enim pri
us corpus huc & illuc haſtis vel gladiis iacere:vt is qui viderint ſuauē quendã motum faciant anteq̃

ad rem veniant:& vti faciunt illi ita oratoribus faciendum eſt vt in principio aliquid dicant quod ma-
gis auditores delectare poſſet:ꝗ̃ aduerſarios offendere. Leuiter:apte & concinne. Et reliquis viri-
bus ſuis conſulant.i.ne vires omnes in principio profundant:ne procedente pugna vires deficiant.
Nec eſt dubium i manifeſtum eſt exordium orationis non debere eſſe vehementia quedã veluti pu-
gna inſtructum. Sæpe eſſe debeat. Quia aliquotiens cauſa ita requirit quum contra eos dicimus:qui
facinus tetrum aliquod fecerint incipiamus ab indignatione. Sed ſi in ipſo illo. Si inquit multa faciunt

ſe vniuerſum ꝓfundat:& qđ totũ repēte euolet.
ſic oĩa que fiũt queq̃ agũtur acerrime leuiorib⁹
principiis natura ipa ꝑtexuit. Hæc autē in dicē
do nõ extrinſecus aliũde quærēda:ſed ex ipſius
viſceribus cauſæ ſumēda. Idcirco tota cauſa per
tētata:ac ꝑſpecta:locis oĩbus inuētis atq̃ inſtru
ctis:cõſiderãdum eſt quo principio ſit vtēdum
ſic & facile repietur:ſumetur em̃ ex his rebus q̃
ſunt vberrimæ:vel in argumētis vł in iis ꝑtibus
ad quas dixi ſæpe digredi oportere. Ita:& mo
menti aliquid afferrēt quũ erunt pene ex intima
defenſione deprõptæ. & appebit eos nõ mõ eſſe
cõmunes:nec in alias cãs poſſe transferri:ſʒ pe-
nitus ex ea cã quæ tum agatur defluxiſſe. Om̃e
autē principium aut rei totius quæ agetur ſigni
ficationē habere debebit aut aditum ad cãm &
munitionē aut quoddã ornamētum & dignita
tem:ſed oportet vt ædibus ac templis veſtibula
& aditus:ſic cauſis principia ꝓportione rerum
ꝓponere. Itaq̃ in paruis atq̃ frequētibus cauſis
ab ipſa re eſt exordiri ſæpe cõmodius. Sed quũ

gladiatores que ſpectatorib⁹ placeãt an
teq̃ ad congreſſionem venerint quan-
to magis facere debet orator vt in prin
cipio aliquid dicat iocundum quod au-
ditoribus placeat deinde ſenſim ad cau-
ſam veniat:& incipit aduerſarius vrgere
Gladiatorio vitæ certamine:id eum in
illa vita gladiatorum: qui quotidie cer-
tant. Ferro decernitur:id eſt nõ verbis
decernitur apud gladiatores ſicut apud
oratores ſed ferro. Ante congreſſum:
id eſt anteq̃ pugna committatur. Ad
ſpeciem:id eſt ad venuſtatem:hoc eſt qđ
dixit ſuperius:vt venuſtati ſeruirēt. Vis
quia auditores oratiõe delectari magis
ſolēt:ꝗ̃ vi aliquid eis ſuaderi. Nihil eſt
nunc etiam naturali quadam oratione
hoc ita faciendum eſſe probat rerum na
tura ita ſe habet. Quemadmodum om
nia natura quadam & certa ratione facit
ſi herbas iſpicias. eas videbis ſenſim pu
lulare ſi arbores anteq̃ ad debitam ſuã
proceritatē aſcendant longo ſpacio ger
minare videbis. Quod igitur natura fa
cit id ita faciendum oratori dicit. Deni
q̃ vt breui complectar. Euolet.i.vt
a terra germinant arbores: non repente
ad ſummum aſcendũt ſed ſenſim:& cer-
to quodam modo. Sic omnia: Etiam
que vehementiam quandam requirũt
principiis ſolent fieri leuioribus etiã ſi
cauſa vehemens fuerit tamen principia
leuiora poſtulabit:& hoc per ſimilitudi
nem rerum oſtendit. Fiunt:ſ.natura. Aguntur:ſ.ingenio conſilio & ratione. Acerrime.i. quæ acri-
moniam quandem deſiderat. Pretexuit:incœpit:exorſa eſt tranſlatio a textoribus:& in ipa tranſlatio
ne remanet id fieri videmus: Textores enim quum telam texere cœperint leniter primo trahunt ſta-
mē quum vero denſiorem fecerint grauiori manu vtuntur: Hec autem. Sed hæc quæ vt dixi primo le
uiter tractari debent ideo principia debent ad ipſa cauſa ſumi:ne videantur eſſe alie[illegible]a prin-
cipio diximus. Extrinſecus:extra cauſam. Aliunde:id eſt ex alia re quæ ad cauſam non pertineat.
Ex ipſius viſceribus:id eſt ex probatione quæ diuiditur in confirmationem:& confutationem. Nam
vt ait idem Cicero tota ſpes vincendi ratioq̃ perſuadendi in confirmatione: & confutatione poſita eſt
Hæc enim ſunt quaſi firmamenta cauſæ. Iccirco tota cauſa pertentata:& hæc cauſa cur poſtremo cogi
tem quod primum eſt dicendum. Et ſimul reddit rationem:cur primum de diſpoſitione argumentorũ
præcipiat: Pertentata:id eſt perquiſita:& veſtigata. Perſpecta:id eſt precognita. locis ſcilicʒ argumē
torum quæ ad confirmationem:& confutationem pertinent. Inſtructis:id eſt ordine diſpoſitis. Et
id eſt quod precipimus quomodo locari debeant argumenta. Sumetur:ſcilicet confirmatione con-
futatione:& commotione. Vberrime:quæ copiam quãdam habent. His partibus:videlicet in com
motione:aut concitatione: aut confirmatione:quia has intelligit partes mouere docere:& conciliare.
Ita & momenti aliquid afferent:Nunc reddit rationem cur ex his cauſæ viſceribus ſint ſumenda prin-
cipia:vel a locis probandi in quibus beniuolentiam conciliatur probandi:id eſt confirmandi. Si ex his
locis inquit principia ſumpta fuerint nullum ſuperiorum viciorum incurrere poterit orator vt exor-
dium vel commune:vel nugatorium ſit ſed propriũ ipius cauſæ de qua agitur. De promptæ:excæpte
& exhauſte. Communes:quibus aduerſarii nihilominus vti poſſunt.
In alias cauſas:vt ſint vulgares. Defluxiſſe:duplici tranſlatione: defluxiſſe tanquam a fluuio deri-
uaſſe:& tanquam a flore pululaſſe. Omne autem principium. Nunc latenter ipſius principii partes
tangit:quæ ſumuntur a partibus:mouendi:conciliandi & docendi. Aut rei totius:videlicet per par
tes docendi nam quum in principio ſignificamus quid dicturi ſumus primum a parte docendi:quia

docere nihil aliud eſt ꝙ oſtendere id qđ probare volumus. Aditū ad cauſam: per conciliationē: quū auditoꝝ aīos nobis cōciliamꝰ latenter. Quoddā ornamētū:& hoc ꝑ amplificatiōꝫ:& ſimul tres ꝓprietates exordii tāgit:quū attētū beniuolū: & docilē facimus auditorē. Aditū.ſ. beniuolētiā cōciliādo ꝑ principiū & inſinuatiōꝫ:q̄ latēter ad exordii cōmoditatē nos venire facit: ꝗ qdā q̄ſi ꝓnunciatio faciē da eſt anteq̄ꝫ ad cām veniamus.ꝑ quā beniuolentiā cōparamus. Quoddā ornamētū.i.attētos facien do: Tūc em̄ attentos facimus quū oñdimus nos magna noua:& inuſitata dicturos eſſe. In qbus qdā dignitas eſſe vr̃:ita vt intelligamur. nō diſſentiūt hæc ꝑcepta ab his q̄ Cicero in arte noua tradit. Hic dicit ſumēda eſſe principia a tribus his ꝓprietatibus oratoris:ſed in aliis tribꝰ ꝓprietatibꝰ.ſ.docēdi:mouēdi:& cōciliādi:quia per ptēꝫ cōciliandi beniuolos faciamꝰ:ꝑ ptē docēdi dociles: ꝑ ptē cōcitādi & comouēdi attētos. Sed oportet vt ædibus Nūc docet quō nugatoriū exordiū ſit fugiēdū ꝑ ſiitudinē q̄madmodū veſtibuluꝫ ſit ædibus ꝓ magnitudine ipſaꝝ ita etiā principia oronis ꝓponi debēt ꝓ magnitudine eaꝝ.pari rōne ſi domus fuerit anguſta & breuis veſtibulū anguſtiꝰ & breuius eſſe debet:q̄ ſi ampla veſtibulū amplū eſſe debet. In ædibꝰ.ſ. hoim.Nam ædes plurali numero hoim ē: in vtroqꝫ numero deoꝝ. In tēplis deoꝝ veſtibula:introitꝰ.Et dicta ſunt veſtibula: eo ꝙ veſtiāt ianuā vel ꝙ ea pars ſit veſte cōſecrata:vel a ve.i.diu.& ſtādo: Vt Gellio placet: Proportiōe reꝝ.i.ꝑ quātitate rerū. Itaqꝫ ergo in frequētibus.i.inuſitatꝭ & paruis cāis ſepe comodius eſt ordiri ab ipſa re: quia cauſe parue & vulgares: nō requirūt longitudinē exordii:quippe quæ ab omnibus notæ ſunt ideo omiſſo exordio ab ipſa re nonnunq̄ꝫ incipimus. Frequentibꝰ.i. vſitatis atqꝫ vulgaribus. Sed quum principio erit vtendum.i.quum grauiores erunt cauſe. Quod plerumqꝫ erit:quia ex maiore parte cauſe ſunt eiuſmodi:vt exordium requirant.aut ex reo. aut ex aduerſario:aut ex his apud quos agetur. Ex reo Diceret aliquis vr̃ Cicero hoc loco ſibi diſſentire.Naꝫ quū ante dixerit principia ex ipſis viſceribus.ſ.docendi:mouendi:& conciliandi ſumenda eſſe: nūc dicit principii proprietates eſſe ſumendas:aut a reo:aut ab aduerſario:aut a re:nō tñ aliud dicit ꝙ ſup dixerat.Nā ſi beniuolentiam nobis conciliare volumꝰ neceſſe eſt vt ex his locis principia ſumamꝰ quū aut officium noſtrū:aut clientis laudamus:aut odiū:vel inuidiam concitamus. Hæc igitur ſumitur a reo quū auditores contra aduerſarios concitamus:Rurſus attentionē facimus:quū oſtendimus breuiter quibus de rebus dicturi ſumus & ita ſumimus ex re que pars eſt docēdi.Sꝫ diceres fortaſſe.Ergo eſt iteratis nō eſt.Nā quū dixerit a tribus partibus principia eſſe ſumēda.ſ.mouendi:docēdi:& cōciliandi.Docuit & quibus locis ducerent̃.Nūc aūt q̄madmodū faciendū ſit oſtendit. Ex reo.Oñdit quō a perſona noſtra vel clientis poſſumus ſumere principiū vicꝫ a parte cōciliandi:nō em̄ reū appello eū qui dānatus eſt ſed ad quē res ꝑtinet.Reos appello quoꝝ res eſt ꝑ parentheſim legēdū eſt.Siue illi nocētes ſint ſiue innocētes rei dr̃:de quoꝝ re agit̃. Quoꝝ res eſt.i.eos quoꝝ res intereſt de q̄ agit̃: Virū bonū.Ergo hæc pars eſt cōciliandi:quū officiū noſtrū ſine arrogātia laudādo extollimꝰ ſicut Ci. docet in arte noua.A pſona nr̃a beniuolētiā cōpabimus:ſi officiū nr̃m ſine arrogātia laudabimꝰ.Calamitoſuꝫ quū inopiā:ſolitutinē & calamitatē nr̃am ꝓferimus.Miſericordia quū iudices dicimꝰ eſſe demētes:& ab his petimꝰ vt nr̃i miſereant̃. Ex aduerſario ſi oñdimꝰ aduerſariū improbū auarū potētē & crudelē. Ex re ſi ꝑ āplificationē & cōcitationē & ſimul etiā ꝑ cōciliationē. Crudelis cōtra ius humanū. Nefanda contra ius diuinū.& quū ius diuinū & humanū violat̃.Et hic locꝰ eſt amplificatiōis quū crudele oñdimus eſſe id qđ aduerſarius defendit. Preter opinionē Hic locus eſſe poterit cōmiſerationis ſi oñdemus preter opinionē ab iis nō offēdi a quibus minie oportebat vel bona ex his ſperaſſe:& aduerſa nobis eueniſſe:qđ plurimū ad cōmiſerationē valet vt apud Virg.oñdimus in cōploratiōe matris Euriali:Tu ne illa ſenecte Sera meæ requies potuiſti linquere ſolam.Crudelis nec te ſub tāta pericula miſſum Aſſari extremū miſere data copia matri &c. Immerita vicꝫ ſi oñdemus nos ab his læſos eſſe a quibus minie oportebat. Miſera ſi oñdemus nos ab his diuelli:q nobis chari ſunt & eſſe debēt

Ingrata:ſi ab his nos offendi oñdemus de qbus benemeriti ſumus. Indigna ſi maiores ab inferioribus aliquid indignū acceperint. Noua:ſi ea nō vulgaris:aut nobis id priꝰ nūq̄ꝫ euenerit: vt oñdamꝰ nūq̄ꝫ id nobis antea factū fuiſſe & hoc plurimū valet ad amplificationē: quū peccatū tale eſſe oñdimꝰ

erit vtēdum pricipio:qđ plærūqꝫ erit aut ex reo aut ex aduerſario:aut ex re.aut ex eis apđ quoſ agit̃ ſnīas duci licebit.Ex reo:reos aūt appello quoꝝ res ē.q̄ ſignificēt viꝝ bonū q̄ liberalē q̄ calamitoſuꝫ q̄ mīa dignū q̄ valeāt cōtra falſam criminatione.Ex aduerſario:hiſdē ex his locis fere cōtraria ex re ſi crudel'ſi nephāda ſi p̄ter opionē ſi īmerita:ſi miſera:ſi īgrata:ſi īdigna:ſi noua:ſi q̄ reſtitui ſanariqꝫ nō poſſit Ex iis āt apđ quos agetur:vt beniuolos:bñ exiſtimātes efficiamus qđ agēdo meliꝰ efficit̃:ꝙ rogādo ē id qđem ī totā oronē cōfundēdū nec mīme ī extremā ſꝫ tñ multa pricipia ex eo gñe gignūtur.nā & attētū monēt græci vt pricipio faciamꝰ iudicē & docilē q̄ ſūt vtilia ſꝫ nō pricipii magis ꝓpa ꝙ reliq̄ꝝ ptiū faciliora etiā ī pricipiis ꝙ & attēti tū maxīe ſunt quū oīa ſpectāt & dociles magis initiis eſſe pñt.

vt nullo remedio ſanari poſſit. Ex iis. Et oſtēdit iam a reo: & ab aduerſario: & a re ipſa ſumi poſſit. nūc a iudicibus. Ex iis. ſ. duci licebit ſententia. Bene exiſtimantes. i. bene de nobis opinantes. Sed quō hoc fieri poterit. Quod agendo. i. tractando cauſam. Nā quū cauſam tractamus: & eā oſtādimus bo neſtā eſſe. dignāq; bono: proboq; viro: incipiunt bene de nobis eſtimare iudices. Qd. ſ. bonā de no bis eſtimationē habere. Rogando. ſ. ſuppliciter tractando vt noſtri miſereantur. Eſt id quidē. Hoc vicē vt beniuolos reddamus auditoꝝ animos: debemus per totam orationē efficere. Sed hoc quidē pluri

Illuſtriora. n. ſūt q̄ in pricipiis q̄ꝑ q̄ ī mediis cauſ dicūtᷓ: aut arguēdo: aut refellēdo. Maxia āt co pia pricipioꝝ ad iudicē: aut alliciēdū: aut icitā dū ex his locis trahitᷓ: q ad mot⁹ aīoꝝ cōficien dos inerūt i cā quos tn̄ totos explicare i princi pio nō optebit: ſ; tn̄ ipelli iudicē; prio leniter vt iā iclinato reliq̄ incūbat oro. Cōnexū aūt ita ſit pricipiū cōſeq̄nti orōni vt nō tāq̄ꝑ cythare di pre miū affictū aliqd ſed coherēs cū oī corpe mem brū eſſe videatᷓ. Nā nōnulli: quū illud meditati ediderūt ſic ad reliq̄ trāſeūt vt audiētiā ſibi fieri velle videātur. At eiuſmōi illa pluſio debet eſſe nō vt ſanitiū q vibrāt haſtas an̄ pugnas qbus i pugnādo nihil vtūtur: ſ; vt ipis ſententiis: qbus pluſerūt: vel pugnare poſſint: narrare vero rem qd breuiter iubēt: ſi breuitas appellāda eſt: quū verbū nullū redūdet breuis eſt. L. Craſſi oro ſi tū eſt breuitas quū tantū verboꝝ eſt q̄ꝑtū neceſ ſe eſt nōnunq̄ꝑ id opus eſt: ſ; ſæpe obeſt vel ma xime i narrādo: nō ſolū qd obſcuritatē; affert: ſ; etiā qd eam virtutē quæ narratōis eſt maxime: & iocūda & ad pſuadēdu; accōmodata ſit tolli videtᷓ. illa nā poſtq̄ꝑ exceſſit ex ephebis q̄ꝑ lōga

mū principiis cōuenit. Cōfundēdū per miſericordiā. In extremā. i. p oratione & cōcluſione potiſſimū. Multa. ſ. beni uolētiæ: qa maior pars principioꝝ hoc habere ſolet vt beniuolos ſtudeant red dere auditores. Nā vere inq̄ plurimus orator debet elaborare in principiis: vt beniuolos ſtudeant reddere auditores. Nā. Vere inq̄ plurimū orator debet ela borare i principiis: vt beniuolos reddat auditores. Nā græci etiā volūt: vt & at tētos: & dociles faciam⁹ auditores quo rū neutrū mihi faciendū eſſe videtᷓ i pri cipiis: quia alteꝝ ex iudicib⁹ ducitᷓ: alte rū ex ipſius exordii claritate cōficitᷓ quū igitᷓ expectatione ſua attēti ſunt ipſorū exordioꝝ claritate dociles efficiūtᷓ au ditores Quæ ſunt vtilia. i. quæ nō neḡa uerim eſſe vtilia. Sed nō vere inq̄nā nō ſunt in principiis neceſſaria immo ſunt a principio aliena Illuſtriora clariora. Arguēdo. Quia nō dubiū eſt ergumen ta: ſiue confirmādi: ſiue cōfutandi obſcu riora eſſe q̄ꝑ principia ideo quia nō pnt tāta claritate tractari: aut arbuēdo nrā ar gumēta cōfirmādo. Refellendo. i. argu mēta aduerſarioꝝ refutādo. Maxia aūt copia: Vere inquā & beniuolētia princi piū ſumitᷓ: ſed precipue ex ea parte cōci liationis: aut cōcitationis: quæ a vi cauſe nobis offeruntᷓ ſenſus eſt. Quū a beni uolentia principiū ſumitᷓ: vel cōcitādo: vel cōciliando quoꝝ vtrūq; ex reo: req; ipſa efficitur: id potiſſimum eſt quod ex vi cauſæ ſumitur. Vult ergo tametſi beni lentia per concitationem ſiue conciliationem trahatur ex reo tamē ex re ipſa. i. ab his potius: que ſunt in cauſa de qua agitur. Alliciendum ſcilicet conciliando nobis. Incitandum cont[illegible]rios. Ad motus animorum: ſcilicet conciliandi & concitandi. Non oportet inquit vniuerſos locos conci tationis: aut conciliationis ſimul exponere vt ſint quaſi quædam ſemina quæ in oratione tractabun tur. Inclinato labefacto. Et eſt ſimilitudo a mole. quam qui euertere tentat ſemel commotam: ma iore deinde impreſſione vrget. Sic ergo qui primum animum iudicis attigerit: deinde grauius impel lit. Impelli: per exordium. Incumbat. inſtet. Connexum. Nunc docet non eſſe a proemio ex ab rupto ad narrationem tranſeundum: ſed ita narrationem oportere proemio coniungi: vt ipſi⁹ proemii narratio eſſe videatur. & per ſimilitudinem oſtendit hoc vitium rhetorum. Faciunt inquit vt citbare di: qui primum digitis: & pectine cordas percutientes conuocande multitudinis cauſa: modos dant qui tamen cum reliquo cantu minime conueniunt: & q̄uis hoc non conueniat cum reliquo cantu nō tamen ita debet eſſe oratio: ſed ita debet conuenire cum proemio quodammodo ipſius pars eſſe vide atur. Coherens. i. vt proemium videatur eſſe relique orationis membrum nam exordium eſt mem brum ipſius orationis. Nam nonnulli. Quum inquit acurate principium peregerint: ita deinde tranſe unt ad reliquā orationē vt videantᷓ ſe nolle audiri eo quia oro videtᷓ eſſe a principio: & ideo quia ita dnt faciunt auditores eſſe alienos. Atq; eiuſmōi alia ſilitudine per cōtrariū vtitᷓ Sannites antiquā ma nū cōſerā haſtas q̄tiunt alienas a pugna nā diuerſis haſtis aliis meditantᷓ aliis faciūt. S; nō ita inq̄t faci endū eſt oratori vt q̄madmodū ille priæ haſtæ a vera pugna ſunt aliene: ita etiā reliquū orōis alienū ſit ab ei⁹ pricipio. Preluſio. i. pemiū ſiue pludiū. vtrū q̄ a pludēdo dr̄. Haſtas. ſ. alienas a pugna preludiū eſt pſatio cuiuſlibet rei. Ipſis ſentētiis q̄s in principio oratores poſuerūt. Pugnare: in argumētādo ad perſuaſiō;. Narrare vero: poſt q̄ ſatis pcepit quō & q̄liter principia ſumere debeam⁹ nūc trāſit ad nar rationē quomodo cauſam noſtrā narrare debeamus. i. qualis eſſe debeat narratio nam oportet vt nar

ratio ſit breuis dilucida & veriſimilis: que aūt vicia fugienda ſint: partim hoc loco docet: partim in prio rhetoricoꝝ explicat. Sed Quintil. de narratione copioſius. qmadmodum de oībus precepta tradidit.
Iubēt. ſ. rhetores. Duplici aūt modo rem aliquā breuē narrare poſſumus. Quū nullum verbū redundet laudat nūc Craſſi breuitatē: cui⁹ narratio ſicut verbis nō abūdabat ita ēt nō carebat. ita ipe narrat: vt nullū verbū ſupfluū in orōne ponat. Qui ſupflua nō ponit neqꝫ etiā neceſſaria relinquit ſ; ſi inquit breuitas dicēda eſt quū nullū verbū niſi neceſſariū ponit̄: ea aliqn̄ vti debemus. Nō negauerim inqt hac breuitate eſſe vtendū. ſ; nō ſp. Nōnūqꝫ .i. aliqn̄ duobus vic; tpibus aut quū res nota fuerit auditorib⁹ aut nulla narratione indigeat quū narranti paꝝ cōmoda videat̄. Sed ſæpe. Vel qa quū breuior fuerit obſcurā faciet orō;. vel ꝙ etiā ea q̄ in orōe eſſe debet iocūditas ad pſuadēdū accomodata. in tāta breuitate orator eā cōſeq n̄ poterit: qa quū breuitati ſtudet orator obſcurior efficit̄. Illa. Et vult oñdere p exēplū nō ſp vtēdū eſſe oratori hac breuitate orōnis: vt nullū verbu; niſi neceſſariū ponat. Nā & poeta optimus Terē. narratiō; facit: nō tāta breuitate circūſcriptā: ſed aliqn̄ plixiore;. vt pote q ſtudebat etiā venuſtati orōis. Soſia: q eſt apud Terē. In illa. ſ. narratione.
Vultus. ſ. puelle: quā amabat pāphil⁹. Sororis q̄ credita eſt falſo ſoror Chriſiſidis: Iucūde: qa varietas affert iocūditatē: & ideo recte dixit: qa vnū ſeqt̄ ax altero. Nā varietate perſonaꝝ iocūditas q̄dā reddit̄ q̄ ſatietatē fugat. Percūtatio. ſ. Soſie q interrogat heꝝ ſuū: & interrogationē: tacit orō; minie moleſtā: ſed potius iocūdā. Per uarie. ſ. locutiōe perſonaꝝ. Iocū de varietate ſermonū. Qd̄ ſi pbat hoc loco Cicero id qd̄ dixit. ſ. terentiū nō ſtuduiſſe breuitati. Effert̄ qd̄ eſt porie funeris. Imus pſequimur ad ſepulcrū vbi ſepeliēda erat. Totū. ſ. perfice orationē vniuerſam. Qꝫ. In hac pte effert̄ &c. dixi breuitatē eſſe ſed tamē potius eſt cōciſio. i. ornatio verbi que fit p articulū. Articulus eñ eſt quū ſingula verba interuallis diſtinguntur conciosā oratione & huiuſmodi articuli: quam conciſionem appellat.

eſt narratio: mores adoleſcētis ipius: & huilis pcōtatio mors chryſidis: vult⁹ & forma: & lamētatio ſororis: reliq̄ puarie iocūdeqꝫ narrat̄. Qd̄ ſi hāc breuitatē q̄ſiſſet effert̄ fun⁹ ad ſepulchrū venim⁹: i ignē poſita ē: i bis vero decē verſicul' totū conficere potuiſſ;: ꝙꝙ hoc ipm: effertur & imus: cōciſu; ē ita vt nō breuitati ſuitū ſit ſ; magis venuſtati. Qd̄ ſi nihil fuiſſ;: niſi ignē poſita ē tñ res tota cognoſci facile potuiſſ;: ſed & feſtiuitatē h; narratio diſtincta pſonis: & interpuncta ſermōibus: & ē probabilius quod geſtum eē dicas: qn̄ queādmodū actū ſit exponas & multo aptius ad intelligēdū ſi ſic cōſtituit̄ aliqn̄ ac nō iſta breuitate pcurrit̄. Aptā ei narrationē tā eē oportet: ꝙ cæteras orōnis ptes. ſ; hoc magis in hoc elaborādū. qd̄ & difficili⁹ ē nō eē obſcuꝝ i re narrāda ꝙ aut i pricipio aut i argumēto: aut in purgādo aut orādo. Et maiore piculo hæc ps orōnis obſcura ē ꝙ cæteræ vel qa ſi quo alio i loco ē dictū qd̄ obſcuri⁹ tm̄ id perit: qd̄ ita dictū ē narratio obſcura totā obcecat orōnem. vel ꝙ alia poſſis ſemel. ſi obſcuri⁹ dixeris. dicere. alio loco planius: narrationis vnus eſt in cauſa locus

Conciſum: vt ſummatim comprehendi poſſit. Quod adhuc magis confirmat non magis venuſtati ꝙ breu[illegible]ſiam ſi breuitati ſeruiet: breuius dicere potuiſſet videlic; in ignem poſita eſt. Ex hoc intelligi potuerant omnia ſuperiora ſ. effertur. Imus ad ſepulcrum &c: Ergo quum breuius dicere potuiſſ; apparet eū nō tā breuitati ſtuduiſſe: ꝙ venuſtati: Diſtīcta perſonis ſcilicet: Simone & Soſia. Inter puncta ſermonibus. i. inter locutione conſtituta: & ſermonū varietate. Et probabili⁹ ꝑterea etiā alia ratio eſt quia probabilius narratur quum non ſolum aliquid egeſtum eſſe dicas: ſed etiam quemadmodum geſtum ſit exponas. nam ſi poeta dixiſſet in ignem poſita eſt non feciſſet rem probabilem. Eſt probabilius. i. magis probabile erit ſi narrabis: vt non ſolum geſtum eſſe dicas ſed etiam quemadmodum geſtum ſit exponas. Ex quo apparet verum eſſe quod Horatius dixit. Vincit Therentius arte quod geſtum dicas. ſ. in ignem poſita eſt. Quemadmodum actum ſit: vt effertur: imus: ad ſepulchrum venimus. Et multo apertius ad intelligendum. nunc rationem reddit: cur eiuſmodi facienda ſit narratio in cauſis: ꝙ ſi longior fuerit multo apertiorem cauſam faciet. Si ſic conſtituitur: ſcilicet narratio interpoſitione perſonarum. Iſta breuitate: ſermonis: vt factum eſt a Terentio. Pulchra differentia inter conſtituere & percurrere. conſtituere enim eſt diligenter aliquid componere: precurrere autē eſt aliquid vel negligentius: vel curſum pertranſire.
Percurritur. i. celeriter pertranſitur. ergo ſi vt conſtitui narratio erit aperta: valet ad claritatem ipſius: Aperta autem debet eſſe narratio non minus ꝙ cætere partes orationis: & non parum poterit conferre: ſi eam apertius compoſuerimus. Apertam. i. dilucidam eſſe narrationem. Dixi non minus: ſed fortaſſe etiam magis: quod multis rationibus probabit. Nam ea quæ dicuntur in narratione poſſunt plus obſcuritatis habere: ꝙ ea quæ in cōfirmatione & vbi difficultatis maior eſt in re declarāda ibi etiā multo plus diligētie eſt adhibendū. Difficilius Hic dicit principia: & argumēta facili⁹ intelligunt̄: ꝙ

narratio. Ergo quia illa facilius intelliguntur: ꝗ̄ hæc: debemus prius ſtudii ac diligentiæ in narratione
ponere: que nõ tam facile intelligitur. In argumẽto.ſ.confirmando. In purgando: confutando obie
cta ab aduerſariis.ſ.in confutatione. In perorãdo.i.in concludẽdo. Hæc pars orõnis: Aliã rationẽ ad
ducit: quia ſi narratio intellecta non fuerit: non poterũt facile reliqua intelligi. Vel quia ſi in principio
aliq̃ꝫ ſententiã dixeris obſcurius tm̃modo ei parti obeſt. Rurſus ſi in argumẽto aliq̃ꝫ partẽ dixeris ob
ſcurius illa pars tm̃modo nõ erit intellecta. At ſi narrationẽ obſcurã feceris: non illa pars tm̃mõ ſed ne

Erit ãt ꝑſpicua narratio: ſi verbis ſuſcitatis: ſi or
dine tp̃m cõſeruatio: ſi nõ ĩterrupte narrabit̃. ſꝫ
qñ vtẽdũ ſit aut nõ ſit narratõe: idẽ conſilii: neq̃ꝫ
ei ſi nota res ẽ nec ſi nõ dubiũ ſit: qd̃ geſtum ſit
narrari optet. Nec ſi aduerſariꝰ narrauit niſi ſi
refellemꝰ. Ac ſi qñ erit narrãdũ: nec illa q̃ ſuſpi
tionẽ & crimẽ efficiẽt: cõtraq̃ꝫ nos erũt: acriter
ꝓſeq̃mur. & qcq̃d poterit detrahamꝰ ne illđ qđ
craſſus ſiqñ fiat ꝑfidia nõ ſtultitia fieri putat: vt
cauſe noceamꝰ accidat. Nã ad ſũmã totiꝰ cauſe
ꝑtinet: caute an cõtra demonſtrata res ſit: ꝙ oĩs
orõnis reliq̃ fons ẽ narratio. Seq̃t̃ vt cã ponat̃:
in quo videndũ ẽ quid in controuerſiã veniat:
tũc ſuggerẽda ſunt firmamẽta cauſæ coniuncta

reliq̃ quidẽ oratio poterit intelligi. Vel
ꝓ etiã.i.maiori ẽt cũ ꝑiculo narratio ob
cecat: ita vt intelligi nõ poſſit. Planiꝰ ag
tiꝰ. Qđ alia: q̃ ꝑtinẽt ad pricipiũ. Quo
loco: aut in principio: aut in argumẽto.
Perit.i.tm̃mõ nõ intelligitur. Narra
tio: Sed narratio obſcura nõ ſibi tm̃ no
cet ſed etiã vniuerſe cauſæ: Alia ratio eſt
cur periculoſius ſit obſcurã facere narra
tionẽ: q̃a ſi vel in principio vl' in argumẽ
to nõ ſatis planũ dixeris: poteris redire
& repetere & id planius dicere. At nõ
ita i narratiõe fieri debet. Nã vbi ſemel
narraueris cauſaꝫ non tibi licebit rurſus
ad cauſaꝫ redire. Dixeris.ſ.aliq̃ꝫ q̃ perti
nent ad principiũ vel ad argumentũ pla
nius vt intelligat̃ qđ antea minꝰ cogni
tũ fuerit. Erit aũt ꝑſpicua. Q̃nquidẽ in
q̃t tm̃ cõmodi affert narratio breuis: atq̃ꝫ
dilucida tãtũq̃ꝫ incõmodi obſcura vide
amꝰ q̃bus modis ꝑſpicua poſſit eẽ nar
ratio. Perſpicua: dilucida & idem dicit
hoc loco qđ in arte noua ſꝫ aliis verbis

Vſitatis ne quid noue dicamus. Ordine temporum: conſilii vt res exponãtur: vt geſtæ fuerint: aut
vt fieri potuiſſe videantur. Si non interrumpatur.i.ſi non ad aliam rem tranſeamus. Sed quãdo ſit vtẽ
dum aut non. Nunc tangit tria tempora eſſe quibus narratione vti non eſt opus: vel ſi res ipſa per ſe
clara fuerit & aperta iudicibus: aut quum facilis ſit intellectu: vel quum ipſa nobis narratio obeſſe poſ
ſit. Et docet quid facere debet orator quum narratio nocere nobis videbitur. Debemus enim narrati
onis partem capti narrare: & narrando diluere: quum partem vnam rei propoſuerimus illam dilueri
mus: & ſimiliter aliam. Nota: quum iudicibus vel auditoribus nota erit res de qua agitur non enim
tunc opus erit narratione. Nec ſi aduerſariis quia partim diluendo refellemꝰ: quod ab aduerſario no
bis obiectum fuerit. Ac ſiquando. More ſuo poſtq̃ꝫ docuit quid faciendum docet quid faciendũ nõ
ſit. Neq̃ꝫ enim ſatis eſt bona ſequi: niſi mala etiam aufugeris. Si quando erit narrandum.i.ſi aliquãdo
narratione opus erit. Noceamus.i. detrimenti aliquid afferamus. Et qui: quid.i.ſuſpicioſum crimino
ſum: & contrarium nobis. Ne illud: id de quo ſuperius dicit videlicet quum Antonius dixit: non ſo
lum ſolere quæ in cauſis vtilia eſſent ſed etiam ea vitare quæ nocitura eſſent. Et Craſſus ei reſpõdit: nõ
ſibi magni oratoris videri non tam qui ea vitaret quæ neceſſaria eſſent: ꝗ̄ qui diceret que vitia forent
Perfidia quia perfidi eſſe dicebat oratoris qui id faceret. Nam caute quia a narratione vnius inquit
cauſa dependet: ergo ſi narratio aut caute: aut temere tractata fuerit vniuerſe cauſe aut prodeſſe: aut
obeſſe poterimus. Prodeſſe ſi caute. Obeſſe: ſi temere. Contra ſ.non caute: ſed temere. Quod omnis
reliqua. Et quamobrem dicit pertinere ad vniuerſam cauſam: qualis fuerit narratio aut temere: aut cau
te dicta quia narratio eſt fons: & origo quedam totius orationis.

SEQVITVR VT CAVSA. Hec eſt ſecunda pars huius capitis in qua docetur quomodo ſit ꝑti
enda & confirmanda cauſa. Et partitio cauſe bene ſubiungitur narrationi: quia prima pars orationis
eſt exordium: ſecunda narratio: tercia diuiſio eſt. Ergo narratione perorata. ſequit̃ vt de partienda cau
ſa.i.de deuiſione dicat. Fons origo: quia ex narratione omnia confirmande cauſe argumenta ſumũt̃.
Vt i cauſa ponat̃: confirmandi cauſa. Poſitio cauſe eſt quam diuiſionem appellant. Ponat̃ diſtigua
tur ſm eos qui quadripartitã eſſe voluerunt confirmationem: quia diſtributio in duas partes diuidit̃
Prima pars eſt quid nobis conueniat cum aduerſariis. Alia eſt diſtributio que diuidit̃ in enumeratio
nem: & expoſitionẽ. enumeratio eſt quũ numero dicimus: quot de rebus dicturi ſumus. Cauſa autem
non oportet niſi tribus partibus contineri. expoſitio quum exponimus quibus de rebus acturi ſu
mus per expoſitionẽ eñ nõ modo cauſam noſtram diuidimus: ſed ſimul etiam demonſtramus: quibꝰ
de rebus in tota cauſa dicturi ſumus. ergo quum dicit ponatur cauſa: ſignificat per diſtributionem: aut
numerando: aut exponendo. In quo videndum eſt. & deinde oſtendamus quid nobis cum aduerſa
riis conueniat: & in quo cauſe controuerſia verſatur. eo enim omnis vtriuſq̃ꝫ orationis ratio conferen
da eſt. nam controuerſia eſt in eo quod aduerſarii a nobis diſſentiunt vt quoddam quaſi obiectum ha
beamus: quo omnes vires orationis noſtre intendamus. & hoc vltimũ dicit nõ valde eſſe neceſſariũ

& quid in controuerſia ſit oſtẽderis
Tunc.i.poſt apertam cauſe controuerſiam.i.vbi diuiſeris cauſam:
Coiũcta: Vult cõfirmationẽ & confutationẽ quaſi vnã partẽ orõis tractari:quia ſicut ſupra diximus
fuerũt nõnulli:qui quadriptito orõnẽ diuiſerũt:quos nũc ſequit᷑ antoni⁹.ſ.exordiũ:narrationẽ argu,
mẽtationẽ:& pororõnẽ.Nã ſicut videris argumẽtatiõi:& cõfutationi diuiſionẽ pmiſcet & vult diuiſiõẽ
eſſe qſi quandã ppoſitionẽ cõfirmationis.nã ppoſitio eſt p quã exponim⁹ id qđ pbare volum⁹ & p
pterea p ſilitudinẽ qndã vult diuiſionẽ eſſe pte confirmatiõis.quẽadmodũ ppoſitio eſt pars argumẽ
tationis:ita etiã vult vt diuiſio ſit ppoſi
tio ca⁊ rerũ quas cõfirmaturi ſum⁹. In
firmandis.i.refellendis. Vult pbationẽ
eſſe quoddã quaſi gen⁹: deinde partes
ſint cõfirmatio.& cõfutatio.nã oratio q̃
tuor partes habet exordiũ narrationẽ
pbationẽ:& perorationẽ. Et pbatiõis
partes deinde volebat eſſe confutatiõẽ
& confirmationẽ. Ratio.i.preceptio.
Quæ ad pbandũ.i.quã pbatiõẽ appel
lamus. Reprehenſionẽ querit.i. confir-
mationẽ cõtinet.& confutationẽ tãq̃
ſuas partes. Sed quia:Quari inqnit vo
lumus has duas partes ſub vno genere
contineri:quia cõiuncta ſunt & vi:& na
tura:vtilitate & ratione vt altera ab alte
ra ſeiũgi:ac ſeparari nullo modo poſſint
Reprehendi:refelli & cõfutari: quia tã
confirmatio q̃ confutatio perſuadet au
ditori:qđ volumus ergo eandẽ vim ha
bet. Vtilitate quia nihilomin⁹ vtile eſt
confirmare tua argumẽta q̃ refellere ad
uerſariorũ. Tractatione: qa altera ſine
altera tractari non poteſt quia tua cõfir-
mari nõ poſſunt niſi aduerſario⁊ refel-
leres. Oĩa aũt:Nunc docet quõ ſit per
orandũ.i.oratio claudẽda ſit.Et qđ ſepi
us dixit hoc loco etiã admonet quũ in
omni orõne audito⁊ animos aut cõci-
tando:aut miſerando deducas id potiſ
ſimũ in peroratione conſiſtere. Plærũ
q̃.i.pro maiori parte:quia aliquando ſit per enumerationẽ & tunc ea breuiter petem⁹ que præximus
Cõcluſio autẽ ſit per amplificationẽ per cõmiſerationẽ:per enumerationẽ.per amplificationẽ concitã-
do iudicũ animos.per cõmiſerationẽ conciliando. Agendis ſ.criminibus. Inflãmando per amplifi-
cationem: Mitigando.ſ.iudicis animos.per queſtionem vbi quos defendimus iudicibus cõmenda-
mus. Omnia.i quecunq̃ in tota confirmatione cauſe noſtræ dicta fuerint. Permouendas concitan-
do. [illegible]n noſtram vocandas.ſ.conciliando.

& infirmãdis cõtrariis:& tuis cõfirmãdis Nãq̃
vnaĩ cauſ᷑ rõ q̃dã ẽ ei⁹ orõis:q̃ ad pbãdũ argu-
mẽtationẽ valet:ea ãt & cõfirmationẽ & rephẽ
ſionẽ q̃rit:ſ; qa neq̃ rephẽdi q̃ cõtra dicunt᷑ pñt
niſi tua cõfirmes neq̃ hæc cõfirmari niſi illa rep
hẽdas:idcirco hæc & natura:& vtilitate:& tra-
ctatione:cõiũcta ſũt. Oĩa ãt concludẽda plærũ
q̃ reb⁹ augẽdis.vl' inflãmãdo iudice vl' mitigã
do oĩaq̃ quũ ſupiorib⁹ orõnis plærũq̃ locis tũ
maxĩe extremo:ad mẽtes iudicũ q̃ maxĩe pmo
uẽdas:& ad vtilitatẽ nrã; vocãdas:cõferẽda ſũt
neq̃ ſane iã cã videt᷑ ẽẽ cur ſecernam⁹ ea præce
pta:q̃ de ſuaſionib⁹ tradẽda ſũt:aut laudatiõib⁹
ſunt eĩ plæraq̃ cõia ſed tñ ſuadere aliq̃d:aut diſ-
ſuadere g̃uiſſime mihi pſone videtur eſſe:nã &
ſapiẽtis eſt conſiliũ explicare ſuũ de maximis re
bus & honeſti & diſerti vt mẽte puidere aucto
ritate probare oratõe; pſuadere poſſit:atq̃ hæc
in ſenatu minore appatu agẽda ſunt:ſapiẽs eñ
eſt conſilium multiſq̃ aliis dicẽdi relinquẽdus

NEQVE SANE:Caput quartum huius tractatus:in quo agitur:quæ precepta ſeorſum dãda ſunt
in deliberatiuo genere cauſarum.Et primo oſtendit deliberatiuum:& demonſtratiuum genus cauſa-
rum ita eſſe coniunctum:vt non magnopere videatur ſeparari poſſe alterum ab altero. Sed tamen nõ
nulla particulariter dici poſſe videntur quæ antonius hoc loco agredit᷑. Et primũ quid ſeorſu; in de
liberatiuo genere perfici poſſit deinde ad demonſtratiuum genus tranſit. Neq̃ ſane ſenſus eſt Adeo
inquit demonſtratiuum & deliberatiuum genus inter ſe coniunctum eſt vt non videantur alterum ab
altero poſſe ſecerni.nam qui ſuadet laudat quod perſuadere nititur qui diſſuadet vituperat id. Ergo ſi
in conſulatione ſuadentes laudamus ſequitur vt diſſuadentes vituperemus.Sed laudare & vitupera-
re propria ſunt demonſtatiui generis igitur alterum ab altero ſeiungi non poteſt. Sunt plæraq̃ com
munia.Sed quod ſeparatim precipi poteſt de deliberatiuo genere primum illud tenendum eſt quod
ad perſonã pertinet pluriũm valere ſi dignitatẽ habuerit cũ ſapiẽtia coniunctam quia parum eſt ſcire ni
ſi fidem facere poſſit id ita eſſe. Suadere faciendum. Diſſuadere non faciendum. Grauiſſimæ conſtã
tiſſimæ Grauem enim dicimus eum:qui non facile a re&p diuelli poteſt ſed tanq̃ immobile ſaxum in
propoſito perſiſtit quemadmodum leues econtrario vocantur. Explicare ſiue ſuadeat:ſiue diſſuade-
ad & reddit rationem: Vt mente ſingula ſingulis referenda ſuut. Mente quia ſapientis. Auctorita-
te quia honeſtatis. Honeſti ſapientis. Deſerti facundi.Nam honeſtus eſt ille qui ſapiẽtia & auctori
tate preditus eſt. Prouidere quantum ad memoriam. Probare ad eloquentiam. Perſuadere ad in-
telligentiam conſilium ſenatus. At p hæc in ſenatu Hæc eſt ſecunda pars principalis huius capitis:
in quo oſtendit horum duorum generum primam eſſe cauſam deliberatiuam nam primum vademus
& diſſuademus grauem eſſe oportere.nunc autem admonet aliter in ſenatu agendum eſſe aliter in cõ

tione:quia in ſenatu nõ nimis ornatõe vtendũ eſt:ſed in cõtione omni apparatu:& maiori ornatõe vten
dum eſt. Sapiens:quia ſatis eſt vt dicas ex dignitate ſenatoris. Vitanda eſt. Alia ratio cur in ſenatu pau
cis tranſigenda ſit ſniam:quia vitanda eſt ſuſpitio oſtentatõis ingenii:ne ſi magna ſniam tuam pompa di
cere volueris:quodãmodo ingenium tuum oſtẽtare velle videris. Multiſq; aliis:primam rõnem reddit
cur nõ accurata nimis:& exquiſita orõne ſit vtendũ:quia ſenatus conſiliũ ſapiens facile ꝑuidet. Si appa-
rata nimis orõne vſi fuerimus nos potius eloquẽtia q̃ ſeueritate fractos fuiſſe arbitrabaẽ. Contio ergo

locus vitãda ẽt igenii oſtẽtatõiſq; ſuſpitio. Cõtio capit oẽm vĩ orõnis & grauitatẽ varietatẽq; deſiderat. Ergo ĩ ſuadẽdo nihil ẽ optabilius q̃ dignitas. Nã q vtilitatẽ putat:nõ qd maxĩe velit ſuaſor ſed qd interdũ magis ſeqt̃ videt. Nemo ẽ.n. p̃ſertim in tã clara ciuitate: qn putet expetẽdã maxĩe dignitatẽ. ſ; vicit vtilitas plerũq; quũ ſubeſt ille timor: ea neglecta. ne dignitatẽ qdẽ; poſſe retineri cõtrouerſia aut ĩter hoĩm ſnĩas: aut ĩ illo ẽ vtrũ ſit vtilius:aut ẽt quũ id cõuenit:certatẽ vtilitati potiꝰ an honeſtati cõſulẽdũ ſit. Quę qa pugñre ĩter ſe ſæpe videt̃: q vtililitatẽ defẽdit enũerabit cõmoda pacis opũ:potẽtię:pecuuię:vectigaliũ:p̃ſidii militũ:vtilitates cæterarũ rerũ quarũ fructu; vtilitate metimur. Itẽq; ĩcõmoda cõtrarioꝝ q ad dignitatẽ ĩpellet maioꝝ exẽpla q̃ erũt vł cũ piculo glioſa colliget poſteritatis ĩmortalẽ memoriã augebit: vtilitatẽ ex laude naſci defẽdet ſpẽq; eã cũ dignita

id qđ ſenatus non patiẽ cõtio deſiderat: vt eam audiẽdo erectam tenere poſſis:ẽ aũt cõtio ppli multitudo cõgregata: vel ex magiſtratus iuſſu:vel publici ſacerdotis:vel ſua interdum auctoritate:interdũ ipa orõ contio appellaẽ. Accipiẽ autem hoc loco ꝑ eo qđ græci dicũt

Oſtẽtatõis oſtẽtatio ꝓprie eſt quædam glorioſa inaniſq; iactatio. Omnẽ vim.i.apparatũ oẽm dicẽdi:q̃tũcũq; adhibere poſſimus. Grauitatẽ ſniaꝝ. Varietatẽ:verborũ. Ergo in ſuadẽdo:qñq dẽ ſapiẽtis eſt conſiliũ explicare de maximis rebus:& honeſti ac diſerti viri ſeqẽ ꝙ orator nihil magis in ſuadẽdo vel diſſuadendo optare debeat: q̃ cauſæ honeſtatẽ. Optabilius:qđ magis optare debet orator. Nam qui vtilitatẽ putat:vere inquã optãda ẽ oratori honeſtas. Nã hoĩes etiã q ad vtilitatẽ ꝓni ſunt:ſine honeſtate cauſæ nõ attendunt qđ ſuaſor dicat:ſed ſi cã fuerit honeſta:tam & ſi cupidus fuerit tñ honeſtatẽ cauſæ conſiderabit. Quã dignitas.i.honeſtas:nã dignitas ꝑ honeſtate poniẽ. Quid interdũ magis ſequaẽ.ſ.dignitatẽ q̃ honeſtatẽ.

Nemo eſt eñ ꝓbat optãdã eſſe dignitem his qui in oĩ ciuitate orãt & p̃cipue
quæ rerum potiaẽ:vt vrbs Roma. Nemo eſt eñ qui nõ putet magnifaciendã eſſe honeſtatẽ:nam in ciui
tate q̃ magnũ habet impium ſemp honeſtas anteferẽ. Sed vincit vtilitas ſed incidere põt nonũq; vt vti
litas p̃ferat dignitati. & hoc tñ dignitas ſine vtilitate retinere poterit:ſed ſi dignitas ſeruari poterit: non
magnope vtilitatẽ reqret. Quũ ſubeſt.i.qñ latẽter timẽt auditores. Ea.ſ.vtilitate ergo recte dicit op
tan dã eſſe honeſtatẽ ſcđo vtilitatẽ:qa nõ ſemp ineſt cauſæ honeſtas quin etiã cõtra honeſtatẽ vtilius op
taẽ vere inquã optã da eſt dignitas ꝑ quẽ vtilitas deſideraẽ:nam ſi dignitas ſine vtilitate retineri poſſet
nullã rõnem vtilitatis haberemus. Controuerſia aũt.ſed cõtrouerſia q̃ incidere põt ſuadẽdo aut diſſua
dendo aut eſt quũ p̃cipiẽ vtrũ vtilius ſit id qđ nos ſuademus:aut qđ aduerſarius:aut vtrũ ſit honeſtius
aut quũ honeſtũ videaẽ ab vtili diſſentire. Quũ id cõuenit.i.qđ ſit honeſtũ:nam cõuenire eſt honeſtũ
eſſe. Vtrũ honeſtati videlicet quũ honeſtas ab vtilitate diſſentire videẽ. Quæ quia ſæ
pe vtilitas cũ honeſtate pugnare videẽ:ſapiẽter locutꝰ eſt dicẽs videẽ nam & ſi aliter ſapiẽs tñ ĩ vulgo cõ
ſidereẽ:plerũq; id qđ vtile ſit nõ apparebit honeſtũ:& ꝙ honeſtũ nõ ſit vtile:ſed falluñẽ. Qui.i.qui vti
litatem defendit:enumerabit cõmoda pacis &c. Oſtẽdit eñ ſi forte inciderit vtrũ bellũ inferendũ ſit car
thagineñſibus:ſicut in ſenatu. M. Cato ſuadebat eſſe ſumendũ. Scipio aũt naſica diſſuadebat. Enume-
rabit cõmoda:ꝓponit loca vtilitatis. Pacis:ſi fecerint auditores id qđ eis ſuademus:Opum:auxiliorum
Vectigaliũ tribunoꝝ. Potẽtiæ imperii:q̃ oia dicere poſſet ſeruãda necne abiicienda. Cæterarũ rerũ
ſicut agriculturæ mercaturæ:& cæterarũ rerum q̃ in pace magnũ fructũ afferũt. Itemq; incõmoda.ſ.enu
merabit:videlicet incõmoda belli:inopiæ egeſtatis:& cæterarũ hmõi rerum. Qui ad dignitatẽ impellet
ecce qđ dixit dignitatem intelligendã eſſe honeſtatem. Quæ erunt.i.qbus oſtendeẽ honeſtatẽ vtilitati
fuiſſe ꝑpoſitam. Vel cum piculo:quia diceret aliquis maiores noſtros nunq; piculũ aut laborem ſub-
terfugiſſe vt magnã gloriam cõparare poſſent:& nõ tm̃ vtilitati q̃ dignitati reipu.conſuluiſſe:quia Ca
to dicebat Si carthagineñſes ſubegerimus:ſempiternã gloriam cõparabimus. Deide adiiciebat maximã
quoq; vtilitatem cõſequemur quia victoriã hanc aſſerebat cum honeſtate eſſe cõiunctã. Sed quid fie
ri poſſit:nunc alia docet quæ magnope ſunt cõſideranda in recto & honeſto & in vtraq; aut qd fieri poſ
ſit aut nõ poſſit & quid ſit neceſſe:aut nõ neceſſe.i.facultatẽ aut difficultatẽ:poſſibilitatẽ & neceſſitatem
ergo quid fieri poſſit facultatẽ oſtẽdit:quid nõ poſſit difficultatẽ quid neceſſe ſit neceſſitatẽ aut non ſit
poſſibilitatẽ. Vbi cõſiderandũ eſt ſummã facultatẽ & neceſſitudinẽ eẽ incolumitatis:mediocrẽ vtilita
tis leuiſſimã vtilitatis:ſic etiã poſſibilitatis:& e diuerſo eadẽ ſequẽda rõ. Vtraq;.ſ.in re honeſta & vti-

te eſſe cōiunctā. ſed quid fieri poſſit an nō poſſit:
quicq̄ etiā ſit neceſſe: aut nō ſit: in vtraq̄ re maxi
me ē quęrēdū. Incidit̄.n.oīs iā deliberatō: ſi intel
ligit̄ nō poſſe fieri: aut ſi neceſſitas affert̄ ei quid
docuit: non vidētibus aliis: is plurimū vidit. Ad
conſiliū autē de rep. dādum caput eſt noſſe rēpu.
Ad dicendū vero ꝓbabiliter: noſſe mores ciuita
tis: q qa crebro mutant̄ genus quoq̄ orōnis ē ſæ
pe mutāduz: & q̄q̄ vna fere vis ē ſæpe eloquētiæ
tn̄ qa ſumma dignitas eſt ppl'i grauiſſima cā reip.
maximi motus multitudinis: gen⁹ quoq̄ dicēdi
grādius quoddā & illuſtrius eē adbibēdū vr̄ ma
ximaq̄ ps orōnis admouēda ē ad aīoꝝ mot⁹ nō
nunq̄ aut cobortatiōe: aut cōmēoratiōe aliq̄: aut
in ſpez aut i metū aut ad cupiditatē aut ad gloriā
cōcitādos: ſæpe ēt a temeritate iracūdia ſpe iiuria
inuidia crudelitate reuocādos. Fit āt vt qa maxi
me q̄ſi oratoris ſcæna videatur concionis natura.
ipſa ad ornati⁹ dicendi genus excitet̄ bēt.n.mul

ſi: & etiā ſalubri. Et bōc loco tm̄modo de duobus dicit quia incolumitas ſub vtilitate cōtinet̄. Nibil em̄
ſine incolumitate vtile eſſe pōt. Non ſit ꝑpter difficultatē & impoſſibilitatē. Incidit̄: qa etiā ſi aduer
ſarius oſtēdiſſet id qd̄ ſuadere vult vtile eſſe vel boneſtū vel etiā incolume nos aūt ecōtrario oñderem⁹
aut difficulter fieri poſſe: aut fieri nō poſſe illius rō pœnitus tolleret̄. Q d̄ em̄ videret̄ vtile: aut boneſtū
aut etiā ſalubre ꝓpoſitū eſſe ab aduerſariis: id aut impoſſibile: aut difficulter fieri poſſe oñdemus. Inci
dit̄: tollit̄. Aliis.ſ.aduerſariis: in quo etiā magis laudādus eſt: q̄ alie nō videāt ipſe videat. Ad cōſiliū
autē de repu. Primo quidē de dignitate
oratoris dixit: quū p̄cepta q̄dā daret ſe,
orſum deliberatiuo gn̄e cārū dixit autez
oportere cā eē grauiſſimā.i.bīe ſapiam
cū grauitate cōiūctā: vt videlicet & ſapi,
ens eēt: & boneſta atq̄ diſerta. Nūc re,
petit tria illa.ſ.docere mouere & cōcilia,
re: oñdens quō orator ea cōſequi poſſit
primo quidē quū i ſenatu dicēda ē ſnia
ad cōſulēdū: videlicet quū nō in cāpo vl̄
etiā in roſtris ad ꝓbabilitatē valet qd̄ eſt
boneſti atq̄ officioſi viri Sed quēadmo
dū illū oportet noſcere oēs reip.ꝑtes: ita
etiā varietatē eaꝝ & mutatione attēdere
Caput.i.principiū & ſūma: greci
dicūt.i.ſummā. Noſſe rēpu.i.cogno
ſcere ꝑtes reipu. videlicet ſtatū & cōditi,
onē reipu. Nemo em̄ de rep. ꝯſulere po,
terit.i.ad dicendā in ſenatu ſniam: qd̄ eſt
ſapiētis caput. Niſi qs nouerit rēpu. cui⁹
ipſe ciuis fuerit nunq̄ recte de ea cōſule,
re poterit. Probabiliter noſſe qd̄ ē bo
neſti atq̄ diſerti. Mores: qb⁹ morib⁹ &
inſtitutis ciuitas cōtineat̄. Q uia crebro
mutant̄ ſed qa nō ſp iidē mores ſūt in ci
uitate ſed ꝓ q̄litate tpis mutant̄: iō etiā
attēdendū ē oratori vt ſp orōnē ad mo,
res ciuitatis & ꝯditionē referat. Mutāt̄
qa ſicut apud Ti.Li.reſp. quū primū in
libertatem veniſſet fuit ſub cōſulibus ſine appellatione deinde ſub cōſulibus cum appellatōne poſtea tri
buni militum cōſulari ptāte: poſtremo etiā decē viri creati ſunt. Et q̄q̄: ſenſus eſt in oibus ferme cauſis
vna adbibēda eſt virtus: vt moueamus auditorū aīos: ſed illud p̄cipue faciendū eſt quū in campo ad po,
pulum: vel in curia ad ſenatū: vel in roſtris ad plæbem orōnem babemus bæc vero in campo bæc in ro,
ſtris: bæc in curia: In eiuſmodi inquā cauſis nr̄a orō illuſtrior eſſe debebit: q̄ ex magna & ornata verborū
cōpoſitōe cōſiſtat. Erit aūt ornata: ſi aīos auditorū ꝓ dignitate cauſæ: & cōciliare & mouere ſtudebimus.
Q̄z q̄q̄ vna fere vis.ſ.mouere auditorū aīos. Ferme inquit in oibus cauſis bæc vna virtus adbibēda: quia
plurimū valet ad ſuadendū Diceret aliquis. Si in bis orōnibus cōmouēdi ſunt auditorū animi quæ vel
ad ppli [illegible] vel in curia ad ſenatū: vel in roſtris ad plæbē nōne etiā in foro id agendū eſt. Dicit nō
ita: nam aliud eſt boc qa in foro cauſæ pecuniariæ agunt̄. Reipu. quū in ſenatū ſniam dicimus. Grandi
us.i.grauis figura babēda eſt q̄ cōſtat ex magna & ornata verborū cōpoſitōe. Grandius: q̄tū ad magnā
Illuſtrius q̄tum ad ornatā. Ad mouēda eſt: vt moueant̄ animi: vel ppli: vel patrum cōſcriptorum vel
plæbis. Aut cobortatōe: quū cobortamur ad aliquid vel p cōciliationē ad miſericordiā: vel p concita,
tionem ad inuidiam concitamus. Cobortatione magis refert̄ ad populum. Commemoratione: a dſena
tum. Aut in ſpem: ad populum. In metum q̄tum ad ſenatum. In ſpem alicuius vtilitatis. In metū
alicuius incōmodi. Sæpe etiam a temeritate. Hoc ad plæbem maxime ſpectat mouēdā: quia ſæpe mul
titudo ſolet temeritate ad iracundia ꝑmoueri: vt aliquid faciat periculoſum. Temeritate ne videlicet ali
quid inconſulte agant. Iracundia ne noceant. Iniuria: ne oderint. Crudelitate: ne ſcœuiāt. Hæ em̄ ani
mi perturbationes in plæbem maxime incidere ſolent. Fit autem vt: & ſi nulla inquit p̄ceptio noſtra eſ,
ſet: vt in eiuſmodi orōnibus grande dicēdi genus adbiberemus: tn̄ natura ipſa deberet nos admonere.
Maxima em̄ multitudo quæ ad audiendum conuenerit bortat̄ nos vt maiori vi atq̄ copia oratiōis vta
mur: & pulcbra vtitur ſimilitudine quemadmodū tibicē in locis deſertis nō canit. Maxime quaſi orato
ris ſcæna: nam ſicut in ſcæna ad ſpectaculum bomines conueniunt: ita ad oratorem in campo conciona,
turum ad audiendū bomines vndiq̄ concurrunt. Ornatius dicendi: amplificandi. Habet em̄ multitu,
do quia multitudo: nos impellit vt amplioribus verbis vtamur. Vt quemadmodū: ſic inquit ferme fi
eri ſolet vt nō aliter multitudo oratorē ad dicendū concitet q̄ tibicinē ad canendū & ecōuerſo. Sine ti,
biis canere.i.ſine cœtu boim: ſi in loco deſtituto ac ſolitario fuerit tibicē animus nō ſuppetit ei ad canen,

dum. Tibicen quū alia nōia a cano cōpoſita penultima correpta ꝓferri debeāt: vt liticē & fidicē. tñ ti-
bicē penultima ꝓducta ꝓferri debet: quia due lr̄æ breues in vnā longā p ſyneresim cōuertunt̄. Sine ti-
biis qa animus cadit oratori vbi viderit ſe a pauc̄ audiri nec magnope curat an oīo ſua magna ſit an būi-
lis dumō id exponat qđ in aio ſit dicere. Et quū ſint. Hactenus pcepit qd oratori ſit faciendū dicturo ſi-
ue in campo ſiue in ſenatu ſiue in roſtris nunc more p̄cipiētis admonet etiā q̄ vitia vitāda ſugiēdaq; ſint
Et qa inquit ſæpe orator offendere poſſet & errare: diligētius aduertendū eſt ne qua in re auditores of-

titudo vim quādā talē: vt quēadmodū tibicen ſi-
ne tibiis canere; ſic orator ſine multitudine audiē-
te eloquēs eē non poſſit. Et quum ſint populares
multi: variiq; lapſus vitāda eſt clamatio aduerſa
populi: quę aut oīonis peccato aliquo excitatur:
ſi aſpere: ſi arroganter ſi turpiter: ſi ſordide: ſi quo
quo ani vitio dictū eē aliqd videat̄: aut boīm of-
fenſione vel inuidia q̄ aut iuſta ē: aut ex crimiatio-
ne atq; fama: aut res ſi diſplicet: aut ſi eſt in aliquo
motu ſuę cupiditatis: aut metus: multitudo: bis q
q̄ttuor cauſis totidē medicinæ opponunt̄. Tum
obiurgatio ſi eſt auctoritas quū admonitio q̄ſi le-
nior obiurgatior: tū ꝓmiſſio ſi audierint ꝓbatu-
ros: tū dep̄catō qđ ē infimū: ſʒ nōnūq; vtile nōnul-
lo loco plus facetiæ proſunt: & celeritas & breue
aliqđ dictū: nec ſine dignitate: & cū lepore. Nibil
enim tā facile: q̄ multitudo a triſticia: & ſæpe ab
acerbitate cōmode ac breuit̄ et acute & bilare di-

fendat: & in qua re offendere poſſit ora-
tor docet. Variiq; lapſus q in pplo cō-
mittunt̄: ſæpe em̄ varieq; labunt̄ orato-
res in pplo. Acclamatio: quia cauendū
eſt ne clamorē ppli aduerſus nos exuſci-
temus. Aduerſa bñ dixit qa etiā accla-
matio eſt nō ſolū aduerſa ſed etiā pꝑit a:
quū ppl's oratori applauſerit. Quæ aut
oīonis docet vitandū eſſe aduerſū ppli
clamorē: ſed videamus quō vitare ac fu-
gere poſſimus. Cā cognita vitare pote-
rimꝰbis rōnibus. Peccato: declarat pec-
cata oīonis. Si aſpere bis modis in po-
pulū labi poterit orator & clamorem ad-
uerſū exuſcitare. Aſpe inſectādo pplm
Si arrogāter: licētiæ nimiū ſibi aſſumen-
do. Turpiter: p̄ter boneſtatē. Sordide:
p̄ter dignitatē ſuadēdo: Si quoquo ani-
mi vitio. i. ſi cū malicia quadā dixerit. Of-
fenſione: quū offenderimꝰ auditoꝝ ani-
mos. Inuidia. i. odiū qđ aduerſus ſe cō-
citet. Iuſta veritate. Excriminatione
obtrectatorū. Fama: rumoris qui ſæpe
orit̄. Si diſplicet: videlicet ſi tunc potiſſi-
mū ad pplm dicere cōtigerit: quū pplus
vel cupere vel metuere videbit̄ tñ: cauē-
dum eſt diligentiſſime neqnid dicamus
qđ metum eius augere poſſit. Obiur-
gatio: opponit̄ offenſioni: quia in quo offendi populus videbitur: leui quadam repræbenſione vtemur.
Si eſt auctoritas: quia non omnibus conuenit obiurgari: ſed bis tantummodo qui auctoritate præ-
ſtant. Admonitio inuidiæ opponitur vt admoneamus eos non nos ea dixiſſe: vt aliquid eis moleſtum
faceremus. Quaſi lenior obiurgatio. id eſt quaſi quædam obiurgatio quæ plus lenitatis babeat q̄ʒ ſupe-
rior. Tum promiſſio: ſi res diſplicet quia ſic dicet̄. Scio quirites banc rem nobis diſplicere ſed tñ vobis
boc polliceor q̄ ſi me audire volueritis faciam vt quæ nunc nobis moleſta vident̄: eadē paulopoſt om-
nibus vobis magnope comprobet̄. Tum dep̄catio: quantū ad metum & cupiditatē: Audite iudices:
ne tantū cupiditati: aut metui nr̄o tribuatis. Qđ eſt infimū: ſed nonnunq; vtile q̄uis infimū: dep̄catio:
quū dep̄cabunt̄: vt æquis auribus quæ dicturi ſunt audire velint. Dep̄catio: nō eſt depulſio aut execra-
tio quædā: aut abominatio: ſed vt dr̄ p̄catio & imp̄catio: ſed dep̄catio Præcor tibi bonum: īp̄cor tibi malū
Nam conſtruunt̄ in bac ſignificatione cum datiuo ita dep̄cor liberationem dep̄cor pœnam illam vt po-
tiar banc vt vitem. Significat igit̄ dep̄cor a quo fit dep̄catio: aliquid vel dicto vel facto recuſo. Nonnul-
lo loco plus facetiæ. i. quū eſt aliquid facete dictum quum moti fuerint auditorum animi qa facetiis vul-
gi animus mouet̄: vt etiam ſi irati fuerint dicto aliquo faceto lemant̄. Ex celeritas vnū ex reliquo ſeq̄t̄
quia ſiquid breue dictū eſt: celere eſt. Nec ſine dignitate: vt nō nibil grauitatis babeat. Nibil em̄ tam
facile qa inquit nibil mobilius eſt ipſa multitudine vulgi q̄ plærūq; vno dicto iocūdiore a mœrore & tri-
ſticia deducit̄. A triſticia: ad id qđ dixit metum. Et ſæpe ab acerbitate ad id qđ dixit inuidiam ſiue odi-
um. Nibil tam facile. i. nibil eſt tam mobile eo qđ buc & illuc facile impelli pōt multitudo: ſi orator cau-
tus fuerit & prudēs. A triſticia: ſi metuit. Ab acerbitate: ſi cupit. Cōmode: ad iocunditatē. Cōmode
. i. apte rei de qua agit̄.

EXPOSVI Fere vt potui. Hoc eſt quintū caput: in quo fere de genere deliberatiuo p̄traſitū & quaſi
p̄ter inſtitutū ſuū p̄cæpta dant̄. Et in oī laudatōis ac vitupatōis genere materiæ. Primum igit̄ repetit rō-
nes cur nō putauerit ſupius in boc genere p̄cæpta laudandi aut vituperandi ſeorſum danda eſſe deinde
cās adducit: cur de boc quoq; nō nibil pcipe velit deinde ad ipſius demonſtratiui generis p̄cepta deſcē-
dit. Hactenus inq̄t declaraui vobis: qđ in iudiciali genere ac deliberatiuo cauſarū facere ſolerē i quo do-
cui nō mō qđ mibi faciendū videt̄ ſed etiā admonui qđ vitandū eſſe cenſerē in quo & ſi illud genus vi-
tupatōis aut laudatōis nō ſit neceſſe diſiungere quū ſit vt dixit natura cōiunctū: Sed tñ qa accidere poſ-
ſet vt laudemus & laudē ſcribamus: qđ & initio fecit: & nos quoq; feciſſe fatemur. Hic locus non oīno

ꝯto ɗducit̃. Expoſui fere vt potui: vobis ĩ vtroꝗ gñe cãrũ: q̃ ſequi ſolerẽ: q̃ fugere: quæ expectare: quaꝗ oĩo ĩ cãis rõne verſari. Nec illud tertium laudatõis genus ẽ difficile: qɗ ego initio q̃ſi a præceptis nr̃is ſecreuerã: ſʒ & qa mlta ſũt orõnũ gñra: & maiores copiæ de qbus nemo fere p̃ciperet & qɗ nos laudatõib⁹ nõ ita multũ vti ſolerem⁹ totũ hũc ſegregabã locũ. Ipſi.n. greci magis legẽdi: & delectatõnis: aut hoĩs alicui⁹ ornãdi: q̃ꝙ vtilitatis hui⁹ forẽſis cã: laudatiões ſc̃ptitauerũt: quoꝝ ſũt libri quibus themiſtocles. Ariſtides. Ageſilaus. Epaminundas. Philipp⁹. Alexãder. alii laudãt̃ nr̃e laudatiões qbus ĩ foro vtimur: aut teſtimonii breuitatẽ hñt nudã atꝗ inornatã. aut ĩſcribũt̃ ad funebrẽ contionẽ q̃ ad orõnis laudẽ minĩe accõmodata eſt. ſed tñ quoniã ẽ vtẽdũ aliqñ nõnunꝗ etiã ſcribẽdũ velut. P. Tuberoni. Aphricãi auũculũ laudãti ſcripſit. C. Cælius. Velut noſmetipſi ornãdi cã græcorũ more ſi quos velimus laudare poſſum⁹ ſit a nobis quoꝗ tractat⁹ is locus. Perſpicuũ eſt igit̃ alia eſſe in hoĩe optãda alia laudãda genus forma vires opes diuitie cæteraꝗ q̃ for

videt̃ prætermittẽdus quin aliquid de eo quoꝗ tractem. In vtroꝗ genere: videlicet iuridiciali & deliberatiuo. Quæ ſequi ſolerẽ: multa em̃ ſupius docuit: q̃ ipſe faceret & a qbus ſibi caueret. Spectare. i. cõſiderare. i. q̃ ois meæ orõnis rõnẽ cõferre ſolerẽ. Nec illud terciũ Et his ꝓpoſitis relinquit̃ illud genus terciũ: qɗ nihil difficile eſt & ꝓpterea alterũ ſepauimus videlicet demõſtratiuũ: q̃ſi nõ eſſet valde neceſſariũ oratori. Sed & qa multa: & reddit rõnẽ: videlicet alia rõne etiã ſegregatũ ẽẽ. Non ſolũ em̃ id gen⁹ videt̃ animis nr̃is cõuenire: verũetiã ꝙ multa ſunt genera orõnis de qbus nõ ſũt ſepatim p̃cepta tradendæ. Argumẽtat̃ a ſimili: quẽadmodũ nec de aliis gñib⁹ dicendi p̃cepta dareñt: ita nec ẽt de vitupatione: ſiue laudatõe contractãdum: vt nec de cohortationibus: nec de conſolationibus nec de teſtimoniis: nec de hyſtoriis ſepatim traduñt ab oratoribus: ita nec mihi de laudatõe ſiue vitupe ratione ſepatim p̃cipiendũ eſſe videtur. Sed & quia repetit breuiter id qɗ ſupi⁹ mltis verbis diſputauerat ipſe de demõſtratiuo gñe cãꝝ. nõ videt̃ oratori eſſe laborãdũ. Multa gñra grauiora vt cohortatões cõſolatiões teſtimonia legatiões. Maiores copiæ: vt hyſtoria q̃ maiorem orõnis grauitatẽ: & copiã quã laudatio deſiderat. Neceſſe eſt em̃ vt late vagetur ſcriptor hiſtoriæ: & varia loca deſcribat: & geſta: quõ h: quõ alibi res geſta fuerit Segregabã: a rhetorice p̃ceptis. Sed hoc inſtitutũ nr̃m eſt: vt de forẽſibus reb⁹ dicam⁹. Hoc igit̃ laudatõis gen⁹ a nr̃a diſputatõe ſepandũ videbat̃. Ipſi em̃ græci. Si qs mihi obiiceret rhetores græcos ſcripſiſſe p̃cepta laudandi & vitupandi. Rñdebo hoc feciſſe græcos magis cã legendi: aut ornãdi: aut laudandi cuiuſpiã hoĩs q̃ꝙ hoc oratori neceſſariũ videret̃ Quorũ ſũt libri qb⁹ Temiſtocles &c. Hi oẽs principes athenieſes fuerunt: & inter ſe emulatiõe quadã: & obtrectatione grauiter infenſi. Sed bello qɗ xerxes geſſit cũ athenieſibus recõciliati in amicitiã rediere. Ariſtides aũt ſua probitate iuſtus ẽ appellatus. Themiſtocles: princeps athenieſis: q bellicis ac domeſticis rebus p̃ſtans fuit. Ariſtides: ꝙ adminiſtratõe reipu. excelluerit cui nomen ſapie indicium eſt. Ageſilaus: rex Lacedæmoniæ: ꝙ plurimũ belli gloria cæteros anteierit. Epaminũdas: rex Thebanorũ ꝙ primus ex lacedæmoniis victoriã cõſecut⁹ fuerit: Philippus: rex macedoniæ ꝙ magnæ græciæ partẽ impio ſuo ſubegerit. Alexander: ꝙ totã aſiã domuerit. Noſtræ laudationes. Et poſt qɗ dixit: videlicet eiuſmodi laudatões ſingulis ꝑſonis magis accõmodatas eſſe q̃ꝙ cauſis forenſibus. i. quæ in foro tractant̃. Nam ſi incidit eiuſmodi orõ ferme eſt: aut quũ laudamus teſtẽ: aut etiã quũ in funere laudatões ꝓſeqmur: q̃ nõ valde ad laudẽ oratoris ꝑtinẽt. Laudant̃ aũt teſtes ab auctoritate: a fide ꝙ neminẽ vnꝗ dictis factiſꝗ decepint: a vita: ꝙ in oĩ vita eorũ ſemp iuridici fuerint: & hæc laus breuiſſima eſt vt ꝓpterea nullis p̃ceptis indigeat. Nudã: ſine vllo ornatu verborũ. Inornatã: ſententiis: qa tm̃mõ laudamus teſtimoniũ: quantũ ſatis eſt ad fidẽ faciendã. Ad funebrem: p̃terꝗ laus agitur in cauſis: agit̃ in funere quũ pompa in funere alicui⁹ magni viri celebrat̃: q̃ cõſuetudo manet ad hoc vſꝗ tp̃s. De orõne funebri Cicero in legib⁹ ita inqt. Honoratorũ virorũ laudes in cõtione memorant̃: eaſꝗ ad cantus: ad tibicen ꝓſequunt̃. Et. L. Marcellus inqt. M. Marcellũ patrẽ cõſulẽ interfectum laudauit. Contio. i. multitudo q̃ funus in pompa ꝓſequit̃. Quæ ad orõnis laudẽ. i. in qua laude funeris nõ valde laudat̃ orator. Oĩs em̃ oratoris laus in foro erat. Sed tñ. Q̃ꝗ his rõnibus nõ videat̃ magnopere vt ad oratorẽ ꝑtinere gen⁹ demonſtratiuũ tñ quia nõnũꝗ incidit ſcribẽdo aliquẽ laudemus ſicut. P. Tubero: qui laudauit aphricanũ eius auunculũ: & Lælius & nos aliqñ fecimus: non videt̃ hic locus oĩno p̃termittẽdus: quin de eo ſeparatim p̃cæpta tradamus. Sed tñ vtendum. ſ. hoc genere laudis. Nonnũꝗ etiã ſcribendũ: nõ ſolũ dicendũ: ſed etiã pleruꝗ ſcribendũ: ſicut. P. Tubero. Is locus. ſ. demonſtratiui generis. Perſpicuũ eſt igit̃. Nũc aggredit̃ ipſius p̃cepta laudãdi: & vitupandi: q̃ in bonis corpis & animi & extrenis. i. fortune cõtinent̃: A tribus em̃ locis laus oĩs ſumit̃. A bonis corpis: vt agilitas a bonis aĩ: vt ingeniũ a bonis externis: vt fortunæ diuitiæ: Perſpicuũ eſt igit̃. Qñquidẽ hunc laudãdi locũ volum⁹

nõ eſſe in tractatũ. Laus earũ rerũ: q̃ ab aio ꝓficiſcunt̃: vera eſt: & ſoli virtuti debet̃. At vero bona exter
na & corpis magnã ſibi ptẽ fortuna vendicat: & iõ optãda ſunt ea q̃ nulla animi induſtria compari pñt: q̃
aũt nos met ingenio acquirere poſſumus: nõ tam ſunt optãda. q̃ꝫ cõpanda. Ergo recte dixit: alia optã
da: & alia laudẽda. Duo aũt ſunt optandorũ. ſ. fortunæ & corpis. Fortunæ ſunt iſta: opes: diuitiæ: amici
hoſpites: clientes: ſodales: & nobilitas. Corpis aũt: vires: valitudo: forma & dignitas. Laudãdorũ vnũ eſt
ingenii. i. animi: vt ſapiam: fortitudinẽ: iuſticiã: modeſtiã: temperantiã: pietatem: & his ſilia. Alia optanda

tuna det: aut extrĩſecus: aut corpi: nõ hñt in ſe ve
rã laudẽ: q̃ deberi virtuti vni putat̃. Sed tñ ipſa
virtus in earum rerũ vſu: ac moderatiõe maxime
cernit̃: tractanda in laudationibus etiã hæc ſunt
naturæ: & fortunæ bona: in q̃bus eſt ſumma laus
nõ extuliſſe ſe in poteſtate: non fuiſſe inſolentẽ in
nõ ſe prætuliſſe: aliis propter abundantiã fortunę
vt opes: & copiæ nõ ſupbiæ videant̃: ac libidini:
ſed bonitati: ac moderationi facultatẽ & materiã
dediſſe. Virtus aũt quæ eſt p ſeipſa laudabilis: &
ſine qua nihil laudari põt: tñ habet plures partes
quaꝝ alia eſt ad laudationẽ aptior. ſunt. n. alię vir
tutes q̃ vident̃ in morib⁹ hoim & q̃dã cõitate ac
beneficẽtia poſitæ. Aliæ q̃ in ingenii aliq̃ faculta
te aut ani magnitudine: ac robore. Nã clementia
iuſticia: benignitas. fides fortitudo in piculis cõ
munibus iucũda eſt auditu in laudationib⁹ oms
em̃ hę virtutes nõ tã ipſis q eas ĩ ſe hñt q̈ generi

refert̃ ad bona corpis: & externa. Alia
laudãda: ad bona animi. Neqꝫ em̃ laus ẽ
aut vitupatio: ſiquis formoſus fuerit aut
deformis ſiquis nobilis aut ignobilis: ſi
ue diues: ſiue paup: & cætera hmõi. Nec
vitio tribuunt̃ nec laudi quæ in naturæ
ptãte poſita ſunt at vero aliquẽ eſſe ſapi
entem intelligẽtem fortem: pſeuerantẽ:
patientẽ: conſtantem: cõtinẽtem: & mul
tarum rerũ memoria p̃ditum eſſe: & cæ
teræ hmõi virtutes: eo q̈ in ſtudio & in-
duſtria noſtræ ſunt poſitæ plurimũ inde
laudis ſumere poſſumus ſicut ẽtrario
plurimũ ignominiæ. Optãda: vt bona
fortunæ & naturæ. Laudãda qua virtu
te cõpant̃. Genus forma: hæc oia quæ
vel a natura dant̃ vel a fortuna nõ habẽt
laudẽ: vlla q̃ hoiem vere laudabilem red
dant. Genus: qđ ſummo loco natus fu
erit. Nam in gñe: patria parẽtes cognati
cõtinent̃. Forma: ſi dignitatẽ quandã: &
venuſtatẽ a natura cõſecutus fuerit. Vi
res: ſi vis animi ac robur cum corpe exti
terint. Opes ſi diuitias magnas cõſecu
tus fuerit. Opes in clientelis conſiſtunt: ſi
clientelas & magnas factiones habuerit.
Diuitiæ: ſi p̃dia lata: & magnũ auri pon
dus poſſederit. Extrinſecus: vt genus

opes: diuitiæ: Nam vires & fortitudo ſunt intrinſecæ: q̃a ſunt in corpe. Virtuti vni quæ laus ſoli virtuti
deberi putat̃: ab oibus laudat̃. Laus em̃ vera eſt eorum qui vere laudari merent̃. Sed tñ. Sed quõ inq̃t
poterimus laudare quẽpiam a bonis fortunæ: & naturæ & vſu: videlicet ſi oñderimus aliquẽ: his bonis
fortunæ: aut naturæ: modeſte: iuſtæ: & fortiter: & ſapienter vſum fuiſſe tunc laudem ex hmõi rebus: qua
nihil ad animũ ptinẽt ad virtutem hac rõe trahere poterimus. Nam igit̃ laus eſt in illis: ſed q̈ virtus eas
ornatiores reddiderit: vt ꝓpterea laudem meruiſſe videant̃ & ideo nihil ad ornãdum conferre poterit.
Sed ſiquis dicat ecõtrario nobilitate p̃ditum arrogãtia vſum fuiſſe: & diuitem ideo ſupbum: & opibus
p̃ditum ideo facinoroſum: tm̃ abeſſe: vt illa bona laudãda eſſent in eo q̈ plurimũ vitupatõis compara-
ret. Vſu: qualis fuerit: in nobilitate: in potẽtia in diuitiis in viribus corpis aut forma. Moderatiõe: ſi in
his rebus moderati fuerint: vt modum quẽdam his rebus adhibuerint: quæ plerũq̃ hoies extollere ſo
lent vt ſuiipſius homines obliuiſcant̃. In quibus eſt ſumma laus. Et oſtẽdit quõ poſſimus virtutẽ his
rebus adhibere: vt veram laudem pficiamus: Si his rebus virtutem oſtẽderis eſſe cõiunctam laudabis:
q̈ ſi cum eiſdem vitium eſſe cõiunctum oſtẽdere vitupabis. Non extuliſſe ſe in ptãte. i. ſi opes fuerint:
oſtẽdemus illum nõ extuliſſe ſe. i. nõ ſupbum fuiſſe in ptãte. Inſolentem arrogãtem in pecunia. Nam
quãto pecunioſiores ſunt tanto inſolentiores eſſe conſueuerũt: quia pecunia inſolentiores ſolet redde
re homines. Terẽtius. Quia paululum acceſſit pecuniæ: ſublati animi ſunt. Non p̃tuliſſe ſe: id eſt nõ an-
tepoſuiſſe ſe aliis ꝓpter abũdantiam fortunæ: eo q̈ bona fortunæ cõſecutus fuerit nõ ob eam ſe aliis præ
poſuiſſe vt ex opibus atqꝫ diuitiis non ſupbus: atqꝫ inſolens ſed modeſtus & humanus videat̃ euaſiſſe
Bonitati: vt quãto ditior: quãto nobilior: quãto copioſior fuerit tanto modeſtior eſt ac melior. Vir-
tus aũt quæ eſt p ſe &c. Hic nonus tractatus diligẽter eſt attẽdendus & tenaciter memoria tenẽdus: plu
rimũ em̃ hac ætate ꝓdeſſe poteſt. Nullo em̃ in genere noſtro tpe verſat̃ oro niſi in hoc vel deliberatiuo
ſed hæc duo ſunt quadam inter ſe rõne coniuncta. Quum igit̃ ſupius de his virtutibus dixerit: q̃ quũ
naturæ fortunæqꝫ bonis cõiunctæ eſſe dicunt nunc de virtute dicit: quæ ipſa p ſe ſola laudari digna eſt:
& vt inde laus duci debeat oſtẽdit. Virtus. Virtus quæ p ſe cõſiderat̃ nõ cõiuncta nobilitati nõ digni
tati: nõ diuitiis nõ viribus corporis non pulchritudini non cæteris hmõi rebus: hoc modo conſiderari
debet: videlicet ab ipſis virtutibus & a partibus earũ. Per ſeipſa. i. nullo extrinſecus loco aut fortunæ:
aut naturæ conſiderato. Et ſine qua quia ne illa quidem bona ſupra memorata ſine virtute laudantur.
Alia eſt. Et ſicut iã videbitis duo genera virtutũ ponet & alterũ laudib⁹ aptius eſſe mõſtrabit. Sũt em̃

alie virtutes:eſt genus vnũ virtutis. Aliæ q̃ ingenii:ſcđm genus eſt. In moribus boim. Mores boim dr̃
pliciter cõſiderãt. Vno mõ in cõſuetudine quotidiana: videlicet qualẽ ſe quiſq; habeat in quotidiana:
cõſuetudine boim: an ſuauis: & iocũdus: an ecõtra. Alio mõ cõſideratr̃: q̃lis ſit quiſq; in dandis bñficiis:
aut accipiẽdis bñficiis. Vnũ igit̃ ad ſuauitatẽ: alterũ vero ad benignitatẽ nature ptinet. Cõitate.i.ſua-
uitate nature.q̃ in quotidiana cõſuetudine apparet. Bñficẽtia.i.benignitate naturæ q̃ in dandis bñficiis
habet̃. Aliæ q; in ingenii aliqua facultate.i.aliqua ptãte & vi ingenii: vt inueniẽdi: intelligendi: remini
ſcẽdi: puidẽdi: cõſulẽdi & cæteris hmõi
virtutibus: q̃ ad ingeniũ ptinent. Aut
animi magnitudine.i.appetẽdo magna
Quã aliquis magna appetit clarus eſt.
Ac robore.ſ.fortiter gerẽdo: qa non ſa
tis eſſet magna appetere: niſi etiã ſuſce-
pta fortiter gereres. Nã clementia: ali
quid clemẽter: iuſte benigne fortiter face
re: habet quandã cum iocũditate laudẽ.
Qui eñ has virtutes in aliquo homie
poſitas videt quadã iocũditate in eis au
diendis afficit̃. Oẽs eñ hæ virtutes. Et
reddit rõnẽ: cur ſint hæ virtutes quæ in
boim magis animis q̃; in ingenio conſi-
derant̃ aptiores ad laudẽ: quia eiuſmodi
virtutes magis delectãt auditores quũ
in aliquo eſſe dicunt̃: ppterea q eius na
turæ ſunt: q potius aliis q̃; iis qui habẽt
fructuoſiores eſſe putant̃. Fructuoſe:
vtiles: & iõ ſunt aptiores laudationi: q̃;
quæ ſequunt̃. Sapia & magnitudo ani
mi. Quia tam & ſi ſapia & magnitudine
animi res oẽs gerãt quũ his ipſis q eas
poſſidẽt plus laudis aſſequit̃: q̃; qui eas
audiũt aliqd vtilitatis afferãt. Et econ-
uerſo: quia nõ nihil ſupbiæ: & arrogãtiæ
afferre vident̃. Tenues: eo q ſapientia
& magnitudo animi videt̃ potius arro-
gantiã: & inſolentiã pſe ferre: q̃; benigni-
tatem hoibus. Putant̃.ſ.ab his qui au
diunt. Et in excogitãdo vis quædã in
genii: quantũ ad facultatẽ ingenii. Et ip
ſa eloquẽtia: quantũ ad magnitudinẽ &
fortitudinẽ animi: hæc oia q̃ ptinẽt ad magnitudinẽ animi & ſapiãm & ingenii excellentiã quandã: hñt
plus admiratõis quã vtilitatis. In excogitãdo: vt aliquis ſit pmptus ad inueniendũ cõſilia. Sed tñ lau
dando. Non hoc iõ dixerim cur alterũ tñmõ genus virtutis in eo pdicari velim quẽ laudandum eſſe di
xerim. Sed iõ hanc drĩam poſui: vt intelligatis: qua maiori iocũditate auditores afficiãt. Nam ſunt am-
bo [illegible]dando. Tñ: q̃uis alia aliis ad laudẽ aptiora: tñ ſunt iniũgenda inuicẽ hæc duo gene
ra virtutũ. Feriũt eñ aures boim: quia patiunt̃ aures auditorũ mõ ab his mõ illis virtutibus laudari.
Quũ illa quæ iocũda: ſcđm primũ illud genus Tum etiam illa q̃ mirabilia: ſcđm alterũ virtutis gen⁹
ſupra memoratũ. Quæ iocũda & grata. Differt inter iocundũ & gratũ q iocundũ in re leta dr̃. Gratũ ve
ro in aduerſa: qđ teſtimonio quũ aliorũ tum maxime ipſius Ciceronis apparet: a quo diligẽtiſſime eiuſ
modi drĩa obſeruat̃. Mirabilia: vt ſapia & magnitudo animi. Et qm̃. Nũc incipit pcipe quõ & qua via
ex vnaquaq; virtute laus duci debeat. Nam ab oibus virtutibus: & generaliter & particulariter oſtẽdit
quõ poſſimus deducere laudẽ. Scimus eñ gña virtutũ quatuor eſſe: iuſticiã: prudẽtiã: fortitudinem &
modeſtiã: & ſuã quãq; partẽ hre: quas explicabit. Et primo incipit quõ aliquem a iuſticia laudare poſſi-
mus: ac debeamus. Certaq; officia alterũ alterius eſt expolitio qa aliud officiũ eſt prudẽtiæ aliud iuſti-
ciæ: aliud fortitudinis: & aliud temperãtiæ. Debet̃: qa alio mõ a iuſticia: alio a prudẽtia: alio a fortitudine
alio a temperãtia laudemus quẽpiã. Quid cũ fide. Ecce iam fides eſt vna ps iuris naturalis: q̃ appellat̃
veritas vt in arte veteri ius naturale eſt reip. gubernãde cũ veritate. Ad veritatẽ ptinet fides. Ille eñ fidẽ
ſeruare dr̃ qui a veritate nõ diſcedit. Cum fide ad veritatẽ. Quid cũ æquabilitate Aequabilitas eſt ps
iuris cõſuetudine. Nam ſicut ibidẽ etiã tractauit triplex genus ẽ iuris: nam eſt ius cõſuetudine ius lege
ius nature ius naturale tetigit quũ dixit Cũ fide: nũc tãgit ius cõſuetudine q̃ appellat̃ ex pari: nã ius cõ
ſuetudine dr̃: quũ pactũ par iudicatũ: factum eſt. Pactũ: qđ duo vel plures inter ſe pepigerint: par qđ ex
æquo & bono conficit̃ iudicatũ: de quo ſapiẽtes viri aliqñ iudicauerint. Quũ igit̃ a iuris conſuetudine
cum laudabimus: quẽ laudandum ſuſcepimus. Laudabimus cũ q nunq; ab eo qđ pepigerit diſceſſerit

hoĩm fructuoſe putant̃. ſapĩa: & magnitudo ani:
q̃ oẽs res hũane gerũt̃: tenues & p nihilo putãt̃
& in excogitãdo vis q̃dã igenii: & ipſa eloq̃ntia
admirationis habet nõ minus: iucũditatis minus
ipſos.n. magis videt̃ quos laudam⁹: q̃; illos apđ
quos laudamus: ornare: ac tueri: ſed tñ laudando
iungẽda ſunt etiam hæc gña virtutũ. feriũt eñ au
res hoĩm: quũ illa q̃ iucũda & grata: tũ etiã illa q̃
mirabilia ſunt in virtute laudare & qm̃ ſingulaꝝ
virtutũ ſunt certa q̃dam officia: ac munera: & ſua
cuiq; virtuti laus ppria debet̃ erit explicãdu; in
laude iuſticiæ: qđ cũ fide: qđ cũ eq̃bilitate: qđ cũ
eiuſmodi aliquo officio: is q laudabiliter: fecerit.
Itẽq; i ceteris res geſtę ad cui⁹ virtutis gen⁹ & vi
& nomẽ accõmodabũt̃. Gratiſſima aũt laus coꝝ
factoꝝ hẽtur: q̃ ſuſcepta videt̃ a viris fortib⁹ ſine
emolumẽto: ac pmio: q̃ vero ẽt cũ labore: & picu
lo ipoꝝ hæc habẽt vberrimã copiã ad laudãdũ.
qđ & dici ornatiſſime poſſunt & audiri facillime
Ea eñ deniq; virtus eſſe videtur pſtantis viri q̃ ẽ
fructuoſa aliis. Ipſi autẽ laborioſa: aut periculoſa

Q uí cum eiuſmodi officio: quod ad iuſticiam pertinet: namvt de iuſticia ita etiam de aliis intelligendum
eſt partibus iuſticiæ. Vt cum pietate patrem: ac deos & parente: colluerit. Gratia: vt bene merẽtibus præ
mium: male merentibus pœnam. Obſeruantia: vt debitum dignioribus reddiderit. Itemqꝫ cæteris. Ad
monet quum res geſtas alicuius quem laudandum ſuſcæperimus narrare cœperimus oſtendamꝰ eas non
aliter: ꝙ cum virtute factas eſſe. Non enim ſunt tam laudabiles: ſi magis fortuna ꝙ virtute geſta eſſe vide
anturvt ea quæ geſſerit fortiter: prudenter moderatæ: manſuete: iuſte: pie fecerit alioquin fortuitu potius

aut certe gratuita. Magna etiã illa laus & admira
bilis videri ſolet: tuliſſe caſus ſapiẽter aduerſos: ñ
fractũ eẽ fortuna: retinuiſſe ĩ verbis aſperis digni
tatẽ. Neqꝫ tñ illa nõ ornãt babiti bonores: decre
ta virtutis ꝑmia: res geſtæ iudiciis boĩum cõpro
batæ: ĩ qbus etiã fœlicitatẽ ipſam deoꝝ ĩmortaliũ
iudicio tribui laudatõis eſt. Sumẽdę aũt res erũt
aut magnitudĩe præſtabiles: aut nouitate primæ
aut genere ipſo ſingulares: neqꝫ enim paruę neqꝫ
vſitatæ: neqꝫ vulgares admiratione: aut omnino
laude dignæ videri ſolẽt. Eſt etiã cũ ceteris ꝑſtan
tibus viris cõpatio in laudatione ꝑclara. De quo
gñe libitũ mibi eſt paulo plura ꝙ oñderã dicere:
nõ tã ꝓpter vſũ forẽſem: q ẽ a me in oĩ boc ſmõe
tractatꝰ. ꝙ vt boc videretis: ſi laudatõnes eẽnt in
oratorꝭ officio: qđ nẽo negat oratori virtutũ oĩm
cognitionẽ: ſine q̃ laudatio effici ñ poſſit eẽ neceſ

ꝙ conſilio geſſiſſe videri poſſet. In cæ
teris. ſ. laudibus quemadmodum de lau
dibus iuſticiæ. Officio: quod vel ad fidẽ
vel ad æquabilitatẽ ꝑtineat. Genus vt
res geſtas ſuas: nunc ad iuſticiam nũc ad
fortitudinem nunc ad prudentiam: nunc
ad temperantiam: accõmodemus. At
tendendum eſt quid dicat genera virtu
tum quattuor ſunt: prudentia: fortitudo
iuſticia & temperantia. Vim. i. ad vim
vniuſcuiuſqꝫ virtutis. Vnaquæqꝫ aũt vir
tus ſuas partes babet. Nam ſi dixerimꝰ
aliquẽ prudentem fuiſſe ſumemus argu
menta a partibus prudentiæ: quæ ſũt me
moria: intelligentia: & prudentia: & dice
mus: & in gerendo memoria præterito
rum & intelligẽtia præſentium: & proui
dentia futurorum vſum fuiſſe. Nomẽ
ad vtrũqꝫ nam vnum nomẽ etiam gene
ra babet: & ptes. Fortitudo babet nomẽ
ſuum: id eſt fortitudo: patientia vero: tol
lerantia: perſeuerantia bæ partes ſunt for
titudinis: ad quas partes accõmodantur
res geſtæ laudati. Gratiſſima autẽ laus.
Nunc præcepta dat laudis quæ ſumitur
a fortitudine. Dicit enim quum oſtendi
mus aliquem fortiter: & cũ labore aliqd
ſuſcæpiſſe quod non tam ſibi ꝙ aliis prodeſſet: gratiſſimam laudem babere videbitur: Nam & ſiquis ali
quid laborioſum ſuſcæperit faciendum ſpe magni præmii propoſita: non tam videtur laudandus: quia ni
ſi ſpes proprii commodi fuiſſet non buic periculo ſe expoſuiſſet: & ideo quia nec proprie vtilitatis ratio
ne conſiderata periculum ſubierit: ille laude dignus erit. Emolumento ſcilicet proprio id eſt ſpe vtilita
tis quia niſi ita eſſet potius temeritas appellanda eſſet quia fortitudo eſt periculorum ſuſcæptio & labo
rum cum rationis vtilitate perpeſſio. Quæ vero. Ita quidem magnam præ ſe ferunt laudem: quæ fortiter
ſunt lata ſine ſpe proprie vtilitatis & premii: ſed ea multo maiorem quæ non ſolum ſuſcipiũtur ſine emo
lumento ac præmio: ſed etiam cum maximo labore ac ſalutis diſcrimine. Ea enim maximam babẽt laudã
di materiam. Nam ea lata patent ſiquis oſtendi poterit: nunqꝫ quod vixerit in periculis belli paciſqꝫ reipu
blicæ difuiſſe. Labore ad patientiam. Periculo ad magnitudinem animi. Copiam. Et quia inquit ali
quando orator poteſt in eiuſmodi materia late vagari & amplificationibꝰ quibus voluerit vti deinde eti
am auditores benignos babebit. Omnes enim æquiſſimis auribus audient: qui nõ ſua [illegible] orum & cõ
muni vtilitate pericula ſubierit. Fructuoſa. i. eſt vtilis ſi illi qui ea ſuſcæperit: fuerit laborioſa & periculo
ſa. Laborioſa ad patientiam. Perículoſa ad magnitudinem animi. Certe gratuita: ad liberalitatem
Gratuita. id eſt ſine præmiis nam gratuitum dicitur illud quod quiſqꝫ facit ſine ſpe premii. Magna etiã
laus: laudauit a partibus iuſticiæ a magnitudine laborum a periculis & a gratia: nunc laudat a perſeueran
tia quæ magna pars eſt fortitudinis. Tuliſſe caſus ſapienter: boc totum eſt perſeuerantiæ quia ita ꝑſeue
ranter in omni fortuna caſus tulerit buiuſmodi: vt ſemper virtutem voluerit eſſe ſuperiorem. Retinuiſ
ſe. id eſt noluiſſe vnqꝫ ſe ſubiicere alicui rei quæ ſibi periculo eſſe poſſet. Neqꝫ tum non ornant laus ſumi
tur a recto & laudabili. Nam boneſtum diuiditur in rectum & laudabile. Rectum eſt quod cum vir
tute & iuſticia fit. Nam rectum diuiditur in quattuor illas virtutes prudentiam iuſticiam fortitudinem &
modeſtiam. Laudabilem eſt quod conficit & præſentem & conſequentem commemorationem bone
ſtam. Et docet quomodo loci laudandi ab bis rebus ſumantur. Heqꝫ non ornant. id eſt ornant ſenſus eſt
Quãuis dixerim ſumi ex virtutibus laudationes: tamẽ etiam bæc exornant q̃ ad bonores quæ ad digni
tates: & ad res geſtas pertinent: quum præſertim eiuſmõi ſint vt iudicio bominũ ſint cõprobatæ. Habiti
bonores nã quũ oſtendimꝰ eũ q laudatꝰ a nobis magno ĩ bonore ſp fuiſſe: & ab bis qdẽ g bonorati & ipſi
fuerũt nõ paꝝ laudis ſequitꝰ. Decreta virtutis ꝑmia pari rõne ſi oñderimꝰ eũ quẽ laudabimꝰ publicꝭ aliqñ
beneficiis affectũ fuiſſe boc quoqꝫ laudẽ eiꝰ nõ mediocriter cõmẽdabit. Res geſtæ ſi oſtẽdere poterimꝰ il

ſariā. Iā vituperādi præcepta cōtrariis exvitiis ſu
mēda eē perſpicuū eſt. Simul & illđ ante oculos:
nec bonū virū proprie & copioſe laudari ſine vir
tutū: nec improbū notari ac vituperari ſine vitio
rū cognitiōe ſatis inſigniter atq₃ aſpere poſſe. At
ꝙ ſis locis & laudādi & vituperādi ſæpe nobis ē
vtendum in oīni genere cāſū. Habetis de inue
niēdis rebus diſponēdiſq₃ quid ſentiā: adiūgam
etiā de memoria vt labore Craſſum leuē. neq₃ ei
quicquā aliud de quo diſſerat: reliquā: niſi ea qui
bus reb⁹ hec adornentᷣ. Perge vero inquit Craſ
ſus: libēter em̄ te cognitū iā artificē: aliqñ euelatū
illis integumētis diſſimulatiōis tuæ: nudatūq₃ p
ſpicio. Et ꝙ mihi nihil: aut ꝙ ñ multū reliqs. pco
mode facis: eſtq₃ mihi gratū. Iam iſtuc q̄ntu₃ tibi
ego reliq̄rim inq̄t Antonius. erit in tua poteſtate
Si em̄ vere agere volueris: oīa tibi relinquo. ſin
diſſimulare: tu quēadmodu₃ his ſatiſfacias. vide
ris. ſed vt ad rem redeā nō ſum tāto inq̄t ingenio.
quāto Themiſtocles fuit. vt obliuiōis artē. ꝙ me
moria mali. grām q₃ habeo ſimonidi illi chio quē
primū ferunt artē memoriæ ꝓtuliſſe. Dicūt enim

lū aliq̄d: aut domi aut foris p̄clarū geſſiſſe. Cōprobatæ: ꝙ videlicet ea q̄ geſſerit is quē laudare ſuſceperi
m⁹: dicem⁹ ſp a ſapiētiſſimis viris fuiſſe cōprobata. In q̄bus etiā fœlicitatē: accedit etiā vt ſi ad virtutes
fortunā quoq₃ acceſſiſſe dicam⁹: vt eā q̄dā rōne obſecutā fuiſſe ſtudiis ei⁹ q̄đ Cic. facit in pōpeio: fortunæ
cōiūxit belli gerēdi prudētiā. Deoꝝ imortaliū iudicio tribui laudatiōis ē ptinet ad laudationē: q̄đ diui
na quadā ꝓuidētia factū fuiſſe dicam⁹: & q̄đcūq₃ geſſerit ſibi ꝓſpere ſucceſſerit. Sumēdæ autē res erunt
ſed q̄a dixit oñdere q̄s es attribuere debeam⁹ ei quē laudam⁹: ſi forte incidet vt aliquid geſſerit: attendē
dū ē cuiuſmōi aut q̄les fuerint res geſtæ:
q̄a ſi tales erūt vt laudationē mereāť eas
mediū ꝓferam⁹. Sin vero hūiles ꝓut ea
erūt argumēta ſumam⁹: q̄ ipi rei de q̄ agi
tur couenire videam⁹. Magnitudīe: di
ctū ē quū de locis tractareť trib⁹ modis
quid cuiq₃ p̄ſtat: & q̄ rōne aut vi: aut ſpe
cie aut numero: aut etiā affectione ad illā
rem de qua agim⁹: nā dicit q̄bus rōnib⁹
p̄ſtare dicāť res ei⁹ quē laudabim⁹. Ma
gnitudine: nūero quū oſtendim⁹ i nume
ra fuiſſe. Nouitate: affectione q̄a magis
afficimur ad res nouas q̄ꝫ ad vſitatas. Sin
gulares ſpecie: q̄a oſtendim⁹ res geſtas il
lius eiuſmōi eē q̄ illi apud poſteros imor
talitatē compare pn̄t: & ſpecie dicimus p̄
ſtare ea q̄ ſtabilia ſunt. i. q̄ potiora ſunt: vi
delicet ea q̄ amitti nō pn̄t. Neq₃. n. pue: a
cōtrariis eiuſmōi res etiā eē dicem⁹ in eo
quem laudabim⁹. Parue ad id q̄đ dixit
magnitudīe p̄ſtantes. Vſitatæ: ad id q̄đ
dixit: aut nouitate primæ. Vulgares: ad
id q̄đ dixit: genere ipſo ſingulares. Eſt
etiā cū p̄ſtantibus viris: hoc etiā non ē p̄
termittendū ab alicui⁹ compatiōe lauda
ri poſſe eū quē ornemus: ſed ē attenden
dū nō eē faciendū: q̄đ multi vitioſe faciūt
vt i cōpatiōe duoꝝ alteꝝ vitupent alterū
vero laudēt. Neq₃. n. ex vitupatiōe alteri⁹
aliū laudare poterꝭ: ſi ſeq̄ris Homerū aut
virgiliū. homer⁹ achillē vir. Aeneā laudat
hic virg. Aeneā turno: Homer⁹ Achillē
Hectori p̄fert. In compatione igiť fuan
dū ē: vt quū duos laudam⁹ alterū alteri p̄
ponendū eē oſtendam⁹. Cū p̄ſtantib⁹. ſ. eū de q̄ dicim⁹ laudādo p̄claris viris compans. De quo generē
hic oſtendit rationē: cur tam multa de laude diſputauerit: quū etiā ſupius dixerit hāc nō eſſe a cætera dicē
di ratione ſaparandū: q̄a fortaſſe obiici poſſet: q̄đ tā multa dixiſti nūc Cice. de hac laude: quū ſupius dixe
ris ab his nō eſſe ſeparandā: ideo dixit nō ꝙ eā magnope ad vſum foreſem ptinere exiſtimaret: ſed ꝙ oſtē
deret nemīne poſſe laudare niſi virtutū cognitione teneat: nā quū oīs laus a virtute ꝓficiſcať: nemīnē lau
dare poterim⁹: ſi nō virtutū gen⁹ oīne tenuerim⁹. Omniū cognitionē: quū ſupius oñderet Anto. q̄đ in
oībus cauſis facere ſoleret. Iam vituperādi p̄cepta: De vitupatione nō magnope p̄cepta danda ſunt. ſi
quis de laudatione p̄cepta didicerit. ſ. ſi q̄s laudandi p̄cepta cognouerit: idem ecōtrario vituperādi p̄cepta
nouerit. Vbi. n. laudādo aliquid iuſte factū dixerim⁹ ita iniuſte factū vituperandū fuiſſe dicem⁹. Siml
& illud ante oculos. ſ. ē. Proprie notādū ē diligēter: vt laus cū laudato cōſentiat. Sūt. n. nōnulli qui laudā
tes aliq̄s potius eos vituperanť. Sunt n. qui aliq̄ alicubi tribuūt. q̄ potius illuſio q̄dā appellanda ē Pro
prie: vt cū laudato laus ipa conſentiat. Copioſe: p amplificationē: quū ei⁹ quē laudare voluerimus: res ge
ſtas amplificauerim⁹. Inſigniter expſſe. Aſpe: acerbe p indignationē: exaggerādo vitia ei⁹ quē vitupe
ramus. Notari ignominia affici. At q₃ his locis. Et hi loci q̄ꝫuis nō ſint ꝓpri cauſaꝝ: tñ nōnūq₃ incidūt
vt quū accuſamus etiam vituperamus: aut quum defendimus laudamus quoq₃.
HABETIS: De inueniēdis diſponēdiſq₃ reb⁹ q̄đ ſentiā. Hic ē quint⁹ & vltim⁹ tractat⁹ hui⁹ voluminis i
q̄ agiť quib⁹ rebus artificialis mēoria cōſiſtat. Et q̄đ hoc recte ſubſequēter tractat. Nā quū q̄nq₃ ſint rheto
ricæ artis ptes ītegrales. ſ. inuētio: diſpoſitio: elocutio: memoria & ꝓnūciatio. Supius Anto. de inuentiōe
& diſpōne tractauit: Craſſus etiā i ſua diſputatiōe de ꝓnūciatione ſatis dixit. Couenīeter ergo de hac me
moria artificiali p̄cipit. Sed primū caput cōtinet quis primus artificioſe memoriæ inuentor fuerit: deinde
de locis & imaginibus tractat q̄bus artificioſe memoria cōtineť. Vt labore. i. craſſo laborē diminuā de
elocutione diſputaturo. Neq₃ ei. niſi elocutionē quæ docet ornare inuēta & cōponere: Hæc adornentᷣ

ſcilicet elocutio q̄ docet adornare iuenta:diſpoſita & cōfirmata. Perge vero inqt Craſſus:ſenſus ē: pge inquit & diſputationē tuā pfice:iā.n.cōſecut?ſum qd mibi magnope placuit:vt te cognouerim buius artis peritiſſimū:quis tu diſſimulaueris eloquentē eſſe:exercitatione poti?& diuturna cōſuetudine q̄ꝫ arte Et oia q̄ facis natura poti? q̄ꝫ arte facere dixeris. Euelatū.i.detectū. An.n.delituiſti:qſi imperit?bui? artificii. Tranſlatio ſumpta ē a mulierib?:quo velo caput & faciē tegūt. In tegumētis.i.illis inuolutionibus quia te inuoluebas quodāmō:& imperitū eſſe ſimulabas.

quū cœnaret Granone in Tbeſſalia Simonides apud Scopā fortunatū boiem & nobilem:cecinisſetqꝫ id carmē.qd in eū ſcripſiſſet:in quo multa ornādi cā: poetarū more in caſtore ſcripta & Pollucē fuiſſent nimis illū ſordide Simonidi dixiſſe:ſe dimidiū eius:ei qd pactus eēt:p illo carmie daturū reliquū a ſuis Tyndaridis:quos æque laudaſſet peteret ſi ei videret̄:paulopoſt eē fuerūt nūciatum ſimonidi:vt pdiret:iuuenes ſtare ad ianuam duos quoſdā:q cū magnope vocarēt:ſurrexiſſe illū ipm pdiiſſe:vidiſſe neminē:boc interi ſpatio conclaue illud vbi epularet̄ ſcopas concidiſſe:ea ruina ipm oppreſſum cū ſuis interiſſe:quos quū bumare vellēt ſui nec poſſent obtritos iternoſcere vllo mō:ſimonides dicit̄ ex eo q̄ meminiſſet:quo coꝝ loco qſqꝫ cubuiſſet.demōſtratorē vniuſcuiuſqꝫ ſepeliēdi fuiſſe. Hac tū re admonit? inueniſſe fert̄:ordinē eſſe maxīe:q mēorię lumē afferret. Itaqꝫ iis q bāc partē īgenii exercēt:locos eſſe capiēpos.& ea q̄ maxīe memoria tenere velint. effingēda anio.atqꝫ in bis locis collocāda ſic fore vt ordinē rerū locorū ordo ſeruaret:res aūt ipſas rerū effigies notaret. Atqꝫ vt locis p cæra ſimulacris p līs vteremur:Qui ſit aūt oratori memorię fruct?:q̄nta vtilitas:q̄nta vis:qd me attinet dicē.tenere q̄ didiceris ī accipiēda cā:q ipē cogitar̄.oēs

Diſſimulationis tuæ:ac ſi diceret nūqꝫ deinde diſſimulare poteris te rudē eſſe. Iā iſtuc:paulo poſt inquit oñdes nūqd magnū an paruū ſit qd tibi reliqrim. Erit in tua ptāte.i.iudicio tuo relinquendum arbitror. Si.n.vere agere volueris.id ē ſi tractare voluer̄ ſicut vis atqꝫ natura rei poſtulat:de qua diſputatur?es. Oia naꝫ in elocutione vis ois oratoria conſiſtit. Diſſimulare.i.volueris occultare rei magnitudinē. His ſatiſfacias.ſ.qui te audituri ſunt. Nā niſi de elocutione tractaueris:quemadmodū tua dignitas expoſtulat:pfecto bis qui te audire deſiderāt minime ſatiſfeceris. Sed vt ad rem redeam:nūc ſe ad ppoſitū redire dicit Antoni?:vt de memoria artificiali dicat. Et primo dicit:quis prim?fuerit inuētor memoriæ artificialis:deinde qbus reb?cōtineatur.ſ.locis & imaginib?:vt ego inqt a pposito nō diſcedā:nō ego excellēda q̄dā ingenii ſunt ſicut Tbemiſtocles fuiſſe pbibet̄:qui quū audiſſet quēdā pfiteri artē memoriæ:rñdiſſe dr̄:malle ſequendaꝫ qui doceret artē obliuiſcēdi:ego vero nō ita,ſed babeo gratiā Simonidi:qui eā inuenit. Tbemiſtocles:is teſte Quintiliāo vnū intra annū optime locut? ē proiſice. Simonidebio:Plini?ſecūdus poſtqꝫ exempla multoꝝ qui excellēti memoria fuerūt ppoſuit:Ars poſtremo inquit ei rei facta & inuēta ē a ſimonide medico:conſummata a Metrodoro Sceptio:vt nibil nō iiſdem verbis redderet̄ auditū. Protuliſſe tradidiſſe:aperuiſſe. Dicunt em̄ boc idē & Quiti.libro inſtitutionū.xi.refert ſed boc ampli?addit. Eſt aūt inqt magna iter auctores diſſenſio:Glaucone cariſtio an leocrati:an Agatarcho:an ſcopæ ſcriptū ſit iſtd carmē:& pbarſali fuerit bæc dom? vt ipē q̄dā loco ſignificare Simonides vr̄. Atqui Apollodor?:& Eratoſtbenes:& Eupborion:& Lariſſeus euripylus tradiderūt:an granone vt Appollas Calimacbus quē ſecutus Cicero banc famā latius fudit:Scopum nobilē Tbeſſalū periiſſe i eo cōuiuio conſtat:adiicitur ſororis:filius:& infra.Q uamquā mibi totū de Tbindaridis fabuloſum videtur:neqꝫ omnino bui? rei meminit vſqꝫ poeta ipſe profecto non taciturus de tanta ſua gloria:ex boc ſimonides facto notauit. Granonem:vt ſi diceres Cartbagine:& eſt oppidū Tbeſſaliæ. Fortunatū.i.diuitē & nobilem. More poetarū:quia cauſa laudādi & amplificandi ſæpe ingrædiunt̄. Sordide.i.auare:vn̄ auaricia ſordes dicimus. Tyndaridis.i.Apolluce:& caſtore Tyndari filiis. Tyndaridis:inuidioſe dixit p ignominiā nam Tyndarus fuit vir Lædę cū qua iuppiter:cōcubuit i forma cygni inde nata ſūt gemina oua ex vno caſtor & belena nati ſunt:ex altero pollux & Clytenneſtra paulopoſt.id ē ſub bac reſponſione Scope. Conclaue illud cōclaue locus ē quod græco vocabulo dicit̄ tridinion a tribus ſtratis lectis.Naꝫ Quint.vbi de cadē re tractat:ſic ait vix eo limen egreſſo tridiniū illud ſupra conuiuas corruit:& cōclaue magis eſt generale:quippe quū ſignificet noruūqꝫ partē quandā in penatib?remotiorē:in qua vl' viri colloqui:vel mulieres cōfabulari ſolent. Humare:ſepelire. Pli.in na.biſt.bis verbis differentiam facit inter bumare & ſepelire.Sepultus inquit intelligitur quoquo mō cōdit? bumat? vero terra intect?. Obtritus cōfractos ruina ita vt nec os nec facies dignoſceret̄. Simonides.regit̄ a verbo meminiſſet. Ordinem cē maxime.i.ordinē plurimū valere ad memoriā renouandā. Hanc.ſ.memoriā artificialem.Memoria.n.

eſt ps ingenii. Nā ſine igenio mēoria effici nō pt. Effingēda.ſ.imaginibꝰ locoꝝ in ſua qbuſq; loca. Ima-
gines ſunt q̄dā q̄ſi lr̄e q locis ipoſitæ admonēt nos qd memoriæ coueniat. Locoꝝ ordo.ſ.teneamus:pri-
mū:ſecundū:tertiū:quartūq; locū:& ſic deinceps.i.vt q ordine in locis imagines diſpoſuerimꝰ earū ſimili-
tudine etiā res imaginū notatas tenaciter recordemur. Vt locis ꝓ cæra: vt loci eſſent tanq̄ cæra. Vt eñ
in cæratis tabulis lr̄æ ſcribunt̄:ita etiā in locis imagines effingunt̄. Antiqui.n.cæratis tabulis ſcribebant.
Qui ſit autē. More eiꝰ q de aliq̄ re ꝑcipit:primo facit attentos. Laudat.n.hanc artē memoriæ. Scimꝰ eñ
quū attentos facere volumus auditores
pollicemur nos dicturos de re magna &
invſitata. Dicimꝰ.n. de re magna: quū eiꝰ
fructū oſtendimus: de re inuſitata quum
raram ꝓmittimus. Dicit. Quid opus eſt
vt de commoditate & vtilitate memoriæ
dicā? Nā ſiue a re: ſiue ab accuſatore: ſiue
a teſte aliquid ꝑdiſcere voluerint: ſiue ille
rn̄dere optimū erit. atq; ꝑclarū hāc artem
tenere oratorē: vt nō mō audiri q dicant̄
ſed corde inſigniri: & imprimi videātur.
Quid me attinet dicere: ac ſi diceret: res
manifeſta ē: vt dici nō opteat. Fructus:
ꝑcipiēdo. Vtilitas: vſu in dicendo: vis
in retinēdo: qa facit memoria vt q ſemľ ꝑ
ceperimꝰ tenaciter retineamꝰ. In accipi-
enda cauſa.i.in diſcēda cauſa a reo quum
diens cauſam oratori declarat: & eam ita
declaratā retinet. Rationē.i.nō ſolū ſentē-
tias: ſed verba q deſcripta dicere paraue-
ris: in animo retinere. In pectore: i aio
Vnde a q diſcas: vt genus vnde latinū.
Nō infundere: vt quū loquūtur: non vi-
deant̄ auribꝰ tuis oratione obiicere. In-
ſcribere: quia tu ea verba ꝓnūciata: ſiue a
reo ſiue ab aduerſario ita imaginibꝰ qui-
buſdā in animo notabis: vt quodāmō in-
ſcripta videātur eſſe. Infundere dicēdo
Inſcribere: q̄ſi notādo. Itaq; olim: er-
go qa hæc oīa bn̄ficia p̄ſtat memoria ſeq-
tur: vt hi ſoli cæteris ſint anteponendi: q
memoria valeant. Sic ſunt.n. omnia quæ
ad cauſam ꝑtinent. Quid & quatenus: q
pacto omēs cōplectitur partes orationis
Quid ad eſſentia rei: vt ita dicā. Qua-
tenus ad quantitatē. Et quō: ad ordinē
ipius rei. Cui reſponderint.ſ.aduerſariis
Quid ſupſit.i.reſtet ad rn̄dendū: qa oms
ꝑtes retinet memoria oro̅is: q̄s aduerſa-
rius dixerit: ideo ſingulis argumētꝰ ordi-
ne rn̄det: & cū duobꝰ aut tribꝰ cōtraxerit
memoria retinet quæ nam ſupſint argu-
mēta aduerſarioꝝ refellēda. Ideq;.ſ. oratores: q memoria ingenti ſunt: ſciūt accōmodare rōnibꝰ ſuis: & q
ab aliis viderint: quæq; ipi egerint. Quare qn̄ quidē tn̄ boni habet memoria: nullo pacto videt̄ eē negli-
gēda: ſed reſpondendū cuidā obiectioi. Sūt qui dicāt memoriā vniuerſam i natura cōſiſtere & neminē poſ-
ſe memorē eſſe qui nō id a natura cōſecutꝰ ſit: ego vero nō negauerim magnā partē ſibi naturā vendicare
ſed tn̄ artificio maxime iuuari. Earū reꝝ: quia dixi fruſtra oratorē ſi natura ſibi aduerſa fuerit: Neq; eni
naturā vincere: ſed eā quidē nō nihil corrigere poſſumꝰ. Sed hæc tota ars ſenſus ē: equidē dixerim artē
nō eē matrē rerū: q ingeniis noſtris inſitæ ſunt ſed natura. Ars vero ē nutrix & conſeruatrix: nō dico q pe-
riat ea q inſita ingeniis noſtris fuerint. Primo quidē inſunt ingeniis: deinde q creata ſūt a natura: ea ars cō-
ſeruat atq; confirmat. Pars nulla ſit: quia id quod ingeniis noſtris inſitum eſt ars nunq̄ pare ac gignere
poterit. Si enim memoria nobis inſita non eſſet nunq̄ ars excitare poſſet. Veruntamen eſt ſenſus: me-
moria naturalis: nec ſi prompta fuerit arte multum: nec ſi tarda cum arte nonnihil valebit. Fere: fere di-
xit ꝓpter paucos admodū: qui tam ſingulari memoria fuerūt: vt quæcūq; viderint: vľ audierint: nūq̄ ob-
liuiſcerentur: ſicut apud athenienſes Themiſtocles: apud romanos Lucullus: & L. Scipio. Exercitatio-
ne.i.ab arte q omīs in exercitatione cōſiſtit. Vidit.n. hoc prudēter: & ē ratio. Diceret aliqs. Quæ cā ē cur

fixas eē in pectore ſentētias: omnē deſcriptu; ver-
boꝝ apparatū ita audire: vel eū vnde dicas: vľ eū
cui reſpōdēdū ſit: vt illi nō infundere i aures tuas
orōnē: ſed in aīo videātur inſcribere nō medio-
cris ſ; boni laus oratoris videt̄. Itaq; ſoli ii q me-
moria vigēt ſciunt qd & q̄tenus & quomodo di-
cturi ſunt reſpōderint: quid ſupſit: idēq; multa ex
aliis cauſis aliqn̄ a ſe acta: multa ab aliis audita
meminerūt. Quare confiteor equidē huius boni
naturā eſſe principē: ſicut earum rerū: de quibus
ante locutus ſum omniū: ſed hæc ars tota dicēdi:
ſiue artis imago quædā: & ſilitudo eſt: habet hāc
vim: vt nō vt totū aliquid: cuiꝰ in igeniis noſtris
pars nulla ſit. pariat & procreet. verū vt ea: q ſunt
orta iā in nobis: & ꝓcreata. educet. atq; confirmet
Veruntamē neq; tā acri memoria fere quiſq̄ ē vt
non diſpoſitis notatiſq; rebus ordinē verboꝝ: at
ſentētiarū cōplectat̄: neq; vero tā hebes. vt nihil
a cōſuetudine. & exercitatiōe adiuuet̄. Vidit eñ
hoc prudēter ſiue Simonides: ſiue alius qs inue-
nit, ea maxime anīs effingi nr̄is: q eēnt a ſenſu tra-
dita. atq; impreſſa. Acerrimū aūt ex omibus no-
ſtris ſenſibus eſſe ſenſum vidēdi: q̄re facillime aīo
teneri poſſe: ſi ea q ꝑciperētur auribus aut cogita-
tione etiā oculoꝝ cōmēdatiōe aīs traderēt̄ vt res
cecas. & aſpectꝰ iudicio remotas: cōfirmatio q̄dā
& imago. & figura: ita notaret vt ea q cogitādo
complecti vix poſſemus intuēdo q̄ſi teneremus

ſantum memoria artificialis iuuc naturalē: Dixit ex omnibus ſenſibus: ācrius ē ſenſus oculoꝝ. Non.n.tā
cōplectimur qđ audim⁹ q̄ꝫ qđ ſenſu oculoꝝ pcipimus ſed memoria facit vt qui prius videbant: ſenſu au-
riū nūc ſenſu oculoꝝ videant videri: vt qbuſdā imaginib⁹ ad ea quodāmō accōmodās nō ſolū audiam⁹ ꝗ
etiā videam⁹: Ergo ita exiſtima: vt ſi quā artē iuenire poſſem⁹: q̄ faceret: vt nō ſolū audirem⁹: ſed etiā vide
remus. potiſſimam eſſe ad memoriā confirmandā. Senſum: vel oculorum. vel aurium vel etiam tactus
Acerrimū autem. ſ. vidit. i. cæterorum quidem ſenſum falli poſſe: oculorum vero nullo modo. Quare

His aūt formis: atꝙ corporibus: ſic oībus: q̄ ſub
aſpectū veniūt memoria nr̄a admonet̄ atꝙ exci
tat: ſed locis opus ē. eteni corpus ītelligi ſine hoc
loco nō poteſt quare ne in re nota: ꝑuulgata mul
tus & inſolens ſim: locis eſt vtendum multis: illu
ſtribus: explicatis: modicis īteruallis. Imaginib⁹
aūt ingētibus: acribus: inſignitis: q̄ occurrere: ce
leriterꝙ ꝑcutere animū poſſint. Quā facultatē &
exercitatio dabit: ex quæ cōſuetudo gignitur: ſi
milium verborū conſeruata: & īmutata caſibus:
aut traducta ex parte ad genus notatio: & vnius
verbi imagine: toti⁹ ſentētiæ informatio pictoris
cuiuſdā ſūmi rōe: & mō formarū varietate: locos
diſtiguētis. Sed verboꝝ mēoria: q̄ min⁹ ē nobis
neceſſaria: maiore imaginū varietate diſtinguit̄.

facillime. ſ. vidit ille: qui hanc artem inue
nit. Si etiam cōmendatione: vt ea non
ſolum audiſſe: ſed etiā vidiſſe videremur
Vt res cæcas: ecce quomodo exprimit
vim atꝙ naturam memoriæ: quæ facit vt
viderit videantur ea quæ audiuerimus.
Res cæcas: videlicet ea quæ ſignifican-
tur verbis: quia ſunt inuiſibiles & incor-
poreæ: & quia ſunt inuiſibilia & incorpo
rea cæca ſunt. Facit memoria: vt verba q̄
ſunt cæca: ea quaſi corpus accipere videā
tur: tunc quum imaginibus deſcripta fu
erint: & quaſi animo inſignita. Vel iu-
dicio: quia iudicari non poſſunt. Cæ-
cas: Noue dixit: vt Virg. Memorē iuno
nis ob iram Nam iræ non eſt memoria:
ſed multa ſunt: quæ contrario intelligun
tur: Memorem Vir. dixit. i. ob iram me-
mori mente Iunonis permanentē confir
matio quædam & imago nam imago &
figura vtraꝙ pars eſt formæ: imago con
cipitur: figura fingitur in mente noſtra: q̄
lem volumus aliquem eſſe. His autē
formis: Voluit inuentor huius artis his
formis quibuſdam quaſi corporibus: excitare memoriam vt quæ locis collocaſſet: ea quodammodo q̄ſi
videre exiſtimares. Atꝙ corporibus: quia neceſſe eſt imagines corporeas nobis fingamus. Sic om-
nibus. Quemadmodum inquit omnibus corporibus: quæ ſub aſpectu veniunt: ita etiam his formis. id ē
imaginibus memoria noſtra admonetur ſicut viderit. Quicquid enim fuerit id quod in aſpectum noſtrū
venerit: ad memoriam tranſit. Corporibus. ſcilicet imaginum: quia imagine quaſi ſimilitudine vel res:
verba comprehēdere poſſumus: ſicut imagines corporum: vt verbi gratia: Si virginem violatam memi-
niſſe voluero: in eo loco ponam virgam quādam: & in hac violas: & virga corpus: ſicut forma violæ cor-
pus eſt. Quum igitur iam locos poſuero: & in altero virgam: & in altero violam videbor quodammodo
videre quaſi inſcripta Nam & virga erit littera quæ admoneor virginem: & viola erit quaſi nota quædā
quæ me admonebit violatam: vt aliis omnibus rebus viſibilibus admonebor: & excitatur memoria no-
ſtra. ita etiam his formis quaſi corporibus admonetur. Sed locis opus eſt: non ſolum imaginibus ora-
tori opus eſt ſed etiam locis: quia vnum ſequitur ex altero. Etenim corpus non ſolū eſſe nō poteſt cor
pus ſine loco: ſed nec intelligi quidem poteſt. Locis multis: nam quia multa meminiſſe volumus multis
quoꝙ imaginibus vtendum eſt. Illuſtrib⁹: vt apparere poſſint. Nam ſi eſſent obſcura memoriam potius
obfuſcarent. Explicatis: diſtinctis: ne confuſa ſint loca. Modicis: id eſt mediocribus interuallis vt com-
ꝓhendi poſſint. Imaginibus autem: ergo eiuſmodi debent eſſe loci illuſtres: diſtincti. d Ingentib⁹: ne par
uitate euaneſcant: vt ſimilium locare vellemus ſua paruitate euaneſceret. Acribus: id eſt no mutis: vt ex-
citare poſſint memoriam. Inſignitis: non vulgaribus: vt inhærere poſſint: quia rara magis inhærent ani
mis: q̄ꝫ vulgaria. Percutere animum: id eſt recenſere animo poſſimus. Quā facultatē: ſenſus eſt ex hac
exercitatione præceptionis naſcuntur imagines: quæ duplices ſimilitudines habent: vnas verborum: alte
ras rerum. Quam facultatem: ſcilicet eligendi imagines: ac ſi diceret non ſolum ars: ſed etiam exercitatio
dabit illam facultatem. Ex qua conſuetudo gignitur. i. ex qua exercitatione aſſueſcim⁹ ſiītudines inue-
nire: quibus verba collocemus. Conſeruata: Quia neceſſe eſt: vt hæc conſuetudo ſicut caſus inciderint
rerum: quæ meminiſſe velimus: ita immutentur imagines: quia neceſſe eſt: vt ſimilitudo verborum con-
ueniat cum imaginibus: quia illa ſimilitudo facit: vt ipſa verba reminiſci poſſim⁹. Traducta. i. ex hac ex
ercitatione non ſolū verba: ſed rem totā ſimilitudine imaginū cōꝓhendim⁹. Nā res tota ē tanꝗ gen⁹: p
tes autē tanꝗ ſpecies. Ex parte. i. ex verbis ad totū genus qđ continet partes. Et vnius verbi imagine
Probat qđ ſuperius dixerat videlicet ſæpe etiā rem totam in imagine cōꝓhendi. Vnius verbi imagine
ſæpe totius rei ſententiā compræhendimus. Varietate: Nam vt varia ſunt quæ meminiſſe volum⁹: ita
etiam oportet varietatem eſſe imaginum. Varie autem imagines locis diſponi non poterunt: ſi ipſa inter
ſe loca cōfuſa fuerint ergo quia oportet varias eē imagines: quia varia etiā ſunt: quæ meminiſſe volum⁹.
ꝗ cū ipſis ſimilitudinē habeāt: varie autē diſponi nō poſſunt ſi ipā inter ſe confuſa ſunt: ſequit̄ ergo: vt va-

Multa enim ſunt verba: quæ quaſi articuli conne ctunt membra orationis: quæ formare ſimilitudi ne nulla poſſunt eorum fingendæ ſunt nobis ima gines: quibus ſemꝑ vtamur: rerū memoria ꝓpria eſt oratoris eā ſingulis ꝑſonis bn̄ poſitis notare poſſumus vt ſn̄ias imaginibus: ordinē locis com prehēdamus: neqꝫ verꝫ eſt qđ ab inertibus: dicitᷣ: opprimi memoriā imaginū pondere: & obſcura ri etiā id qđ ꝑ ſe natura tenere potuiſſet. Vidi. n. ego ſūmos hoīes: & diuia ꝓpe memoria athenis. Carneadē. in aſia quē viuere hodie aiūt. Sceptiū Metrodorū: quorū vterqꝫ tāq̄ litteris in cera: ſic ſe aiebat imaginibus in his locis: quos hr̄et. q̄ me miniſſe vellet preſcribere: Quare hac exercitatio ne nō eruēda memoria eſt. ſi eſt vlla naturalis. ſed certe. ſi latet euocanda eſt. Habetis ſermo nem bene longum hominis: vtinā non impuden tis: illud quidē certe non minus verecundi. q qui dem. quum te Catulle: tum etiā. L. Craſſo audiē te. de dicēdi ratione tam multa dixerim. naꝫ iſto rum ætas minus me fortaſſe mouere debuit: ſed mihi ignoſcetis profecto ſi modo q̄ cauſa me ad hanc inſolitā mihi loquacitatē impulerit: accæpe ritis. nos vero inqt Catullus eteni ꝓ me hoc. & ꝑ meo fratre ſpondeo nō mō tibi ignoſcimꝰ. ſed te diligimꝰ. magnāqꝫ tibi habemus grāꝫ. et quū hu manitatē. & facilitatē agnoſcimus tuā. tū admira mur iſtā ſcientiā & copiā. Eqdē hoc me aſſecutū puto. qđ magno ſiꝫ leuatus errore & illa admira tione liberatus. qđ multis cū aliis ſemꝑ admirari ſolebam: vnde eſſet illa tanta tua in cauſis diuitas

rietate imaginū eas confirmet. Formaꝝ. i. imaginū: quia ſi loci eſſent inter ſe cōfuſi: varietates imaginū tolerari non poſſunt: ſed varietas formarū facit: vt inter ſe diſtincta ſint. Sed verboꝝ ſenſus eſt. Opter in quit maiorē eſſe varietatē imaginū quibꝰ verba ac dictiones meminiſſe volumus. Nā res ſæpe vna pluri bus dicēda ē verbis. Quot aūt ſunt verba: tot ferme imagines ſunt. Ergo quia vna res dicēda ē pluribus verbis & ſingula verba ꝓprie ſuā habēt imaginē ſequitᷣ id qđ dixi: maiorē opterē eē varietatē imaginū in verbis ac dictionibꝰ. Neceſſaria: ſed tu diceres dubito: hoc facile ꝓbabit: minꝰ neceſſariā eē memoriam verboꝝ q̄ꝫ memoriā rerū: quia res đ qua agitᷣ: ſemꝑ memoria tenēda ē: at verba n̄ ita: nam aliis verbis eadē res agi poteſt ſi ſentētia forte exciderit. Si tenuer/ rē: cau ſam agere poteris: etiā ſi verba nō tenue ris: qa verba nō ſꝑ eadē in eadē cauſa ne ceſſaria ſunt igitᷣ maior ēvſus rerū q̄ꝫ ver borū. Propterea ſeqtur illud vt memoria reruꝫ maior eſſe debeat q̄ꝫ verborum: & ideo hæc minus ē neceſſaria. Multa. n. ſunt verba. Probat maiorē eſſe varietatē imaginū in memoria verboꝝ hoc modo Vere inquā in memoria verboꝝ maior eſt varietas imaginū. Sunt. n. pleraqꝫ ver ba qbus nihil ſimile inuenire poſſumus ſicut ſunt aduerbia & cōiunctiones vt: & qꝫ: ac: aſt: bn̄: male: pulchre: fortiter: & cæ tera hmōi verba ſunt: vt nihil eoꝝ ferme ſimile iuenire poſſumus. Et neceſſe eſt ſi hæc verba meminiſſe volumꝰ vt earū re rū q nuſq̄ꝫ ſunt imagines nobis cōfinga mus: vel reminiſcamur. Multa. n. ſunt verba: q q̄ſi articuli. ſ. cōiunctiōes aduer bia: interiectiones: hæc ſunt qdem q̄ſi ar ticuli: & q̄dam q̄ſi iuncturæ: qbus orōis verba cōiunguntᷣ & colligātᷣ. Quæ for mari ſimilitudine eoꝝ q nullo modo for mari poſſunt. ſ. &: qꝫ: ac: aſt: &c. Perſonis ꝑſona ſignificat q̄litatē: q aliꝰ ab alio diffe runꝰ: tū in animo: tū in corpe: tum in ex ternis. q a rhetoricis numerātᷣ in attribu tis ꝑſonæ. Vnde forme varios hominū vultus repſentātes: dn̄r ꝑſonæ: & hiſtrio nes in ſcæna ꝑſonas accipiunt diuerſorū hominuꝫ vultus: & mores agētes. Vt ſentētias: ꝓpter ſilitudinem: id eſt quæ ſi miles erant rebus: q̄s memoriæ mādare voluerimꝰ. Ordinē: ꝓpter diſputatio nē locoꝝ: qđ primo: qđ ue ſecundum di cere debeamus. Neqꝫ verum eſt: Nunc quorundā opinionē refellit: qui dicebāt artificialem hanc memoriā nocere magꝭ q̄ꝫ ꝓdeſſe: qđ ꝓbat exemplis. Obſcu rari: quia ipſis imaginibus memoria ob ruitur: Et ꝓbat exemplo falſam eſſe illo rum opinionem. Vidi: & nō audiui qa auditus nonnūq̄ꝫ falli poteſt viſus autem nūq̄ꝫ. Carneadem: de quo ſuperiꝰ tam multa dixit. Sed certe ſi latet. Sed ſi illa naturalis memoria latet: deſuetudine quadam excitanda & excuſcitanda hac exercitatione eſt.

HABETIS SERMONEM: Hoc eſt ſecundū & vltimū caput huiꝰ tractatus: in q primo qdem con tinetur: quō totū ſuæ diſputationis locū Antonius modeſtiſſime cōcludit: deinde in ſecunda pte: quomō Catullꝰ Antoniū mirifice laudauerit: in tertia & vltima: quō oēs Craſſū retinere inſtātes ad diſputationē cohortati fuerint. Pria igitᷣ ps ē: i q ſue diſputationis locū modeſtiſſime cōcludit. Bene: id eſt valde. Naꝫ bene ꝓ valde ſæpiꝰ ponitᷣ in cōmētariis Cæſaris. Illud quidē. ſ. affirmauerim. Scio. n. in hac diſputatione verecundiā ſeruaſſe. Quū te Catulle: Vere inquā nō nimis verecundi ſmo fuit. Nam tātis talibuſqꝫ vi ris audientibꝰ: q̄lis ē Craſſus: & tu Catulle: non debuerā de hmōi artificio diſputare. Inſolitam mihi: lo

quacitatē:Quia nō cōſueui in hmōi diſputationibus ſermonē meū iniicere. Nos vero inquit Catullus
& quū dicturus eſſet cām:ſermonē eius interripuit Catullus:iō impulſus ſum: ne videlicet occaſionem
Craſſo pberem recuſandi diſputationē ſuā :Eteni p me hoc:& reddit rōnē cur dixit nos: quū ſolus eēt
qui loqueretur qa p fratre cæſare etiā rñderet. Scientiā multarū rerū:qa de rōne dicēdi diſputaſti. Et co-
piam:verborū. Equidē etiā:eſt & alia cā:cur te libenter audierim:quia antea mirabar cur tantū valeres
q ſicut dicebas artes nullas didiciſſes. Nunc vero ſcimus te:& latina & græca oia volumina verſaſſe:vt
in hunc errorē poſthac incurſuri nō ſimꝰ

nec em̄ te iſta attigiſſe arbitrabar: q̄ diligētiſſime cognoſſe: & vndiq3 collegiſſe: vſuq3 doctū parti correxiſſe video:partim cōprobaſſe. Neq3 eo minus eloq̄ntiā tuā: & multo magis virtutē: & diligentiā admiror: & ſimul gaudeo iudiciū aīi mei cōprobari: q ſp ſtatui neminē ſapientię laudē: & eloquētiæ ſine ſūmo ſtudio & labore & doctrīa cōſeq poſſe. Sed tn̄: qd nā eſt id qđ dixiſti fore vt tibi ignoſceremꝰ ſi cognoſcemus q̄ te cā in ſermonē intuliſſet. Quæ ē em̄ alia cā niſi qđ nobis horū adoleſcētiū ſtudio: q te attētiſſime audierīt morā gerere voluiſti. Tū ille. Adimere inq̄t oēm recuſationē Craſſo volui: quē ego paulo ſciebā: vl̄ pudētius: vl̄ initius. nolo em̄ dicere de tā ſuaui hoīe. faſtidioſius ad hoc genus ſmonis accepere. qd. n. poterit dicere cōſularē ſe hoīem & cēſoriū. eadē nr̄a cā ē. An ætatē afferet. q̄drīēnio minor ē. An ſe neſcire. q̄ ego ſero. q̄ curſim arripui. q̄ ſucceſſiui opis vt aiunt iſte a puero ſūmo ſtudio. ſūmis doctoribus: nihil dicā de ingenio: cui par nemo fuit etenim me dicentē q audierit: nemo vnq̄ tam ſui deſpiciēs fuit: qn ſperaret. aut meliꝰ: aut eodē modo ſe poſſe dicere. Craſſo dicente. nemo tam arrogans. qui ſimiliter ſe vnq̄ dicturum eſſe confideret. Qr̄obrem ne fruſtra hi tales viri venerint. te aliquando Craſſe audiamus. Tum ille Vt ita iſta eſſe cōcedam. inq̄t Antoni. q̄ ſunt lōge ſecus. qd

Errore:q te credebamus neſcire artem
Qđ multis cū aliis vn eſſet illa:Quia ſi
cut opinionem oibus feceras: ita & nos
opinabamur te nullā illarū ſniam tenere:
quos te pbe tenere aiaduertimus. Atti
giſſe: nec leuiter libaſſe putabā hæc ſtu-
dia:& hanc doctrinā rerū:quas nō mō li
baſti:verūetiā optime cōphendiſti. Vſu
expientia. Correxiſſe.ſ.q̄ accepas a gre
cis & latinis ſcriptoribus:Sicut videlicet
theſin oratori eē cōſiderādā: qđ oēs ſer-
me rhetores negabāt. qa correxit illā:&
theſim praticē oratori conuenire dmon-
ſtrauit. Comprobaſſe:qa nōnulla etiā
ſcriptorū antiquorū pcepta pbuiſti. Ne
q3 eo minꝰ:hac re q videlicet partim cor
rexiſti partim cōprobaſti. Et ſil̄ gaudeo:
& ſil̄ etiā accedit ad vtilitatē:q̄rex tua di
ſputatiōe cōſecutꝰ ſum. Qđ ſtatui:An-
tea quū te audiebā: q̄ſi rudē doctrine &
bonarū artiū putabā aliquē ſuopte inge
nio eloquentē:eſſe nunc em̄ poſtq3 intel
lexit te pitiſſimū eſſe:cōfirmata ē opinio
mea neminē poſſe doctrinā bonarū arti
um cōſequi ſine ſummo ſtudio. Statui:
cōfirmaui. Sine ſūmo ſtudio:ex ſtudio
labor:ex labore doctrina ſequit̄. Sed tn̄
qđ nam eſt: Nunc rñdet ad illud qđ di-
xit:Sed pfecto mihi ignoſcetis &c. Sed
tn̄ q̄uis tibi non mō ignoſcimus:& tibi
magnā gratiā habemꝰ ſed etiā plurimū
diligimus. Quid nā ē:ego em̄ nullā aliā
prius cām vidi:q̄ te ad hanc diſputatio-
nē ipellere potuerit:niſi vt nobis & his
ſatiſfaceres. Tum ille:Hæc cā fuit:q̄ me
in hac diſputatōe longiorē fecit:vt vide-
licet oēm recuſandi opportunitatē Craſ
ſo adimerē: q a principio videt̄ inuitus
hanc diſputatōnē eſſe ſumpturus:& cū
tam lōnga diſputatiōe de hac dicēdi rōe

diſſeruerim:nō poterat recuſare:qn illud idē faciat:& nullā cām habebit:qn ipſe q3 in mediū afferat. No
lo em̄ dicere:tanta em̄ in hoīe ſuauitas ē vt nefas ſit dicere faſtidioſius. Quid em̄ poterit dicere: Vere in
quā nolui oportunitatē recuſandi pbere Craſſo nūc quū tn̄ in diſputatōe hmōi immoratꝰ ſim. Conſu
larē ſe hoīem:Dicet fortaſſe: Vir ſum cōſularis & cenſoriꝰ:nō decet tante auctoritatis virū de ea re diſpu
re:q̄ ad adoleſcētes ptinet:ſed & ego q3 eadē rñdebo:eadē etiā nr̄a cā eſt:qa cōſularis & cenſoriꝰ q3 ſum
. An ætatē afferet:Dicet ſenior ſum:& ppterea de his rebus q̄ nullā grauitatē deſiderāt diſputādū non
eſſe:ſed q̄driēnio minor eſt:q3 ego ſum. An ſe neſcire:An fortaſſe dicet ſe ignorare hæc:q̄ ad hāc diſpu-
tationē ptinēt:quū ille a pueritia vſq3 ad hāc ætatē in eiuſmodi ſtudiis verſatus ſit ego aūt q̄ſi p ſomnum
arripui: Curſum:cū feſtinatōe quadā. Succeſſiui opis.i.breuiſſimi:& expeditiſſimi opis:q̄ſi p expe-
ditionē facti. A puero.i.ab ineūte pueritia. De ingenio:Diceret fortaſſe aliqs:eſt ingenio obtuſior:
Rñdet neminē ei fuiſſe a pueritia parē. Sui deſpiciēs:Nemo fuit tam abiectus:tam hūilis: q me orantē
audiret:q nō ſperaret ſe poſſe vel me ſupiorē eſſe:vel certe æqualē. Quin ſperaret.i.q nō cōfideret. Aut
melius.i.aut eſſe mihi ſupiorem:aut æqualem. Qui ſilr. Qualiter Craſſus dixerit:ne dicā excellētius.
Ne fruſtra venerint.i.ne fruſtra tuā expectauerim diſputationē. Tū ille:incipit rñdere Craſſus Anto
nio:ad ea q̄ ille dixerat:vt craſſus diſputare deberet:& primo quidē oñdit nō eſſe cui diſputare velit:aut

debeat: quandoquidē oia q̄ ad hanc artem ptinerēt ipſe Antonius in ſua diſputatōe eſſet plene executus: de
inde quū rurſus obiiceret Craſſo Antonius tm̄modo de inuentōe dixiſſe: Craſſum aūt nunc de diſpoſi
tione diſputare debere: illis ſubiūxit exiſtimare illū de vtraq̄ re dixiſſe. Nam ſicut ego exiſtimo me audē
tione diſputare debere: illis ſubiūxit exiſtimare illū de vtraq̄ re dixiſſe. Ille vero inſtat ſe cum illo fœdus iniſſe:
uiſſe te non ſolum de inuentione ſed etiam de elocutone dixiſſe. Ille vero inſtat ſe cum illo fœdus iniſſe:
vt ipſe de inuentiōe diſputaret: & Craſſus de elocutōe diceret: & quum illi inſtarent: & Catullus pcipue
hanc diſputationē negare nō poſſe: niſi violata fide: tādē coactus pmiſit ſe illis obſecuturū: ſed poſt me
ridiē recreatis corpibus redeūdū eſſe: &
ita oēs cōprobarūt. Vt iſta inqt cōcedā
fac ita eſſe vt dici. Antoni: qd tn̄ tibi mi
nime cōcedo: vt ego oibus eloquētia p
ſtem & copia: tu: tn̄ ita diſputādo cōple
xus es: vt nihil mihi dicendū reliqueris.
Longe: valde. Saluſti. Longe: alia mihi
mens eſt ptes cōſcripti. Sæpe ego. Vo
luit dicere audiuit: deinde ſe correxit &
dixit. Quid. i. cur dico ſæpe: Qui. id ē
quō potui audire ſæpe: Qui puer: q ab
ipſa pueritia rebus gerendis occupatus
fuerit. In forū: tunc videlicet quū admo
dum iuuenis. Carbonē accuſauit. Sæpe
eñ & oſtēdit rōnem cur non potuerit ſæ
pius phos audire. Quæſtor. ſ. in grecia
hoc tps tm̄modo intermittēdū fuit qui
cauſas forēſes agerem: quo quæſtor fui
in græcia. De his ipſis rebus: videlicet
quæ ad dicendi rōnem ptinēt. Neq̄ ve
ro quiſq̄: & tn̄ o amici mei ɔfirmare poſ
ſum neminē horū phoꝝ quos in aſia vel
in græcia audierim cū hoc Antonio poſ
ſe cōferri. & latenē ſe laudat Cice. Neq̄
eñ fuit antonius: ſed Cicero. Copioſiꝰ
ad vbertatem orōnis. Neq̄ ſubtilius:
ad elegantiam. Qd ſi eſſet aliter: Sed ſi
manca fuiſſet orō antonii: ſiue diſputatō
vt aliquid in ea deſiderari poſſet: nō vte
rer hac inhumanitate: vt nō ſupplerem
ea: quæ nobis placere intelligerē. Ali
quid ptermiſſum: videlicet qd ad hāc ar
tem ptineret. Tum Sulpitius: Quid ē
inquit Sulpitiꝰ: qd ita dicis Craſſe: quū
fortaſſe obliuioni tradidiſti: qd ab initio
dixerit antonius: vt ipſe de inuentōe rerū diſputaret: tu vero de exornatōe verborū diceres. Inſtrumē
tum. i. orō: videlicet quō inueniretē orō. Nam inſtrm̄ orōnis eſt inuentio: ſicut vidiſtis quō orōnis ptes
inueniri poſſent oſtēdit videlicet exordiū: narratiōnē diuiſionē cōfirmationē. cōfutationē: & cōcluſionē
Nā quū hæ orōnis ptes ſint: quid aliud eſt orō niſi oratoris inſtrm̄: Diſtinctionē: varietatem vñ etiam
hoc loco quaſi pictoris varietatem appellauit. Nam diſtinctionem ſignificat exornationē verborum &
ſententiarū q̄ quibuſdam coloribus orōnem diſtinguūt. Nam quēadmodum varietas colorum pictu
ram exornat. ita varia verba diuerſæq̄ ſententiæ orōni inſertæ totam orōnem exornant. Hic ille primū:
ptunc. Ad hoc argumentū Sulpitii Craſſus ita rñdet. Quis inquit tm̄ licentiæ: tm̄ auctoritatis Antho
nio cōceſſit: vt primū ipſe partes faceret: deinde ex partibus vtrā vellet eligeret: primo quidē partiri de
buerat: deinde optionem facere. Deinde: Primo quidem iuſta rō fuit: vt partitis rebus vtram vellet ex
his eligere. Sed eſt & alia rō cur diſputare nō debeam: quia ſi recte ipſius Antoni diſputationē intellexi:
pfecto de vtraq̄ re diſputauit: & de inuentione: & de elocutiōe. Ille vero inqt Cotta: Cotta & ipſe par
tes ſuas pagit: vt oſtēdat rōnem eſſe: cur diſputare debeat Craſſus vide inquit quid dicas Craſſe: erras:
Nam quod ad rōnem dicendi ptinet: nō tetigit antonius. Ornamenta. ſ. elocutionem. Eam laudem:
elocutionem: ex qua nomen inuenit eloquentia. Nam ab elocutione eloquentia eſt appellata. Verba
igitur inquit. Adhuc in propoſito perſiſtit: vt non diſputare velit: quid eſt inquit cur diſputare debeam
ſi ipſe res dixit: & mihi verba reliquit: quandoquidē qui bene noſcit res verba facillime ſciet: ſed oia que
ad inuentionem ptinent eſt executus: nihil relinquit niſi verba. Igit ſi res aſſumpſit mihi verba reliquit
ſed qui res tenuerit: & verba facillime cōiungere poterit: nō ego mihi diſputādū eſt. Tum Cæſar: ſi qd
difficilius: Vide quō p cōplexionem: quæ eſt argumētatio neceſſaria cōuertit Craſſum diſputare debe
re. Tu dicis antonium ſumpſiſſe facilia: ſed videamus an ita ſit: vel reliquit qd ē difficilius vel qd eſt faci

mihi tu tandē hodie: aut cuiq̄ hoī: qd dici poſſit
reliquiſti. Dicā eñ vere amiciſſimi hoies qd ſen
tio: ſæpe ego doctos hoies: qd dico ſæpe. imo nō
nunq̄ ſæpe eñ q potui. qui puer in foꝝ venerim:
neq̄ inde vnq̄ diutius: q̄ quęſtor abfueri. Sed ta
mē audiui: vt heri dicebā & athenis quū eēm do
ctiſſimos viros: & in aſia iſtū ipm Sceptiū metro
dorū: quū de his ipſis rebꝰ diſputaret. Neq̄ vero
mihi quiſq̄ copioſius vnq̄ viſus ē: neq̄ ſubtilius
in hoc gn̄e dicendi: q̄ iſte hodie eē verſatus qd ſi
ſi eſſet aliter: & aliquid intelligerē ab Antonio p
termiſſum non eſſem tā inurbanus. & pęne inhu
manus: vti eo grauarer. quod cupere vos ſentirē.
Tum ſulpitiꝰ: An ergo inqt oblitꝰ es Craſſe An
toniū ita partitū eſſe tecū. vt ipſe inſtrm̄ oratoris
exponeret. tibi eius diſtinctionē: atq̄ ornamētū
relinq̄ret. Hic ille. primū quis Antonio pmiſit in
quit vt ptes faceret. vt vtrā vellet. prior ipſe ſume
ret. deinde ſi ego recte intellexi. quū valde liben
ter audirē. mihi cōiūcte eſt viſus de vtraq̄ re dice
re. Ille vero inqt Cotta ornamēta orationis nō at
tigit: neq̄ eam laudē ex q̄ eloquētia nomē ipſum
inuenit. Verba igitᷓ inquit Craſſus mihi reliquit

ius. Si qđ eſt difficilius reliquit: eſt cauſa cur te audire velimus. Sin qđ eſt facil/ius: nulla cã eſt cur non diſ
putes. Facile erit tibi de re facili diſputare: nam libẽtius faciliora tractanda ſunt: q̃ difficilia. Et Catullus
qđ qđ dixiſti: Dicit veniam recuſandi poſſem tibi craſſe cõcedere: niſi hæc tua recuſatio contra deos eſſet
Nõne putas: nihil ptinere ad fidẽ: vt ꝓmiſſis ſtare nolis: Tum cotta: añq̃ ille rñderet: cotta aliã rõnem
ſuggerit. Ridẽs: qa rem facetã dicturus erat. Veniã recuſandi tibi cõcedere poſſẽ o Craſſe: niſi hæc tua
recuſatio cõtra deorũ religionẽ eſſet: ſed impie agere contra deos id magnope cauendũ eſt: quũ pſertim

Antonius: rem ipſe ſumpſit. Tum Cæſar: ſi quod difficilius eſt id tibi reliquit: eſt nobis inqt cã: cur te audire cupiam⁹: ſin qđ facilius: tibi cã nõ ẽ cur recuſes. Et Catullus: Quid qđ dixiſti inqt craſſe: ſi hic hodie apud te maneremus: te morem nobis eſſe geſturum. nihil te ad fidẽ tuã putas pertinere Tum cotta ridens Poſſem tibi inquit Craſſe cõcedere. ſed vide nequit Catullus attulerit religionis: hoc ſenſorium opus eſt: id autē cõmittere vide q̄ ſit homini turpe ſenſorio inquit. agite vero ille inquit vt vultis. ſed nunc quidem. quoniaꝫ id temporis eſt: ſurgendũ cenſeo & requieſcendum: poſt meridiẽ ſi ita vobis eſt cõmoduꝫ loquemur aliquid niſi forte ĩ craſtinũ differre maluitis. Oẽs ſe vel ſtatim. vel ſi ipſe poſt meridiẽ mallet. q̄ primũ tamen audire velle. dixerũt.

M. T. Ciceronis ad Qu. fratrẽ in dialogorũ de oratore Librum tertium præfatio.

Nſtituenti mihi Quintus frater eũ ſmonẽ ferre. & mãdare huic tertio libro quẽ p⁹ ãtoni diſputatõeꝫ craſſus hũiſſet acerba ſane recordatio. veterẽ aĩ curaꝫ moleſtiãq̃ renouauit. naꝫ illđ ĩmortalitate dignũ ingeniũ. illa hũanitas. illa virtus. L. Craſſi morte extincta ſubito eſt. vixit diebus decẽ poſt eũ diẽ

hoc facere ñ poſſis: q cẽſoria nota dign⁹
videaris. Sed qui aliqñ cẽſor fuerit: vide
ri cenſoria nota dignus nõ põt non im
probus ciuitati videri. Religionis. Re
ligionẽ metũ deoruꝫ intellige hoc loco.
Fides em̃ ad religionẽ ptinet: veritas au
tem q̃ ad fidẽ ptinet: ps eſt iuſticiæ. Op⁹
hoc cenſoriũ: videlicet corrigere & repre
hendere eos q cõtra fidẽ faciũt. Nã ſi cẽ
ſor alios notat peccãtes cenſoria nota ip
ſe dignus fuerit: multo magis ipſe repre
hẽdẽdus eſt quũ ipſe ſeipm ſuo iudicio
cõdẽnet. Id tpis. i. meridies. Surgẽdũ
cenſeo: Quia ſub Platano cõſiderãt oẽs
vt antoniũ diſputantẽ audirent. Se vel
ſtatim: Oẽs rñderũt: ſe velle nũc audire:
ſed ſi placeret poſt meridiẽ expectatibi
mus. Vel ſtatim. i. q̃ primũ ſine mora
te audire cupimus.

Voluminis ſecundi finis.

i NSTITVENTI MI
HI. In hoc tercio volu
mine primũ quideꝫ agiẽ
de morte Craſſi: deinde
p̃oeconomia quædã fit. i.
p̃patio ad reliquũ diſpu
tatiõis: caput primum in
tres ptes diuidi p̃t. In prima pte cã agiẽ:
quæ craſſo mortẽ attulerit. In ſecunda
ipſius craſſi mors deploratẽ. In tercia ve
ro deploratio mortis craſſi finiẽ: & in cõ
ſolatõis rõnẽ cõuertiẽ. Primũ igiẽ vide
amus quõ mortẽ: ſiue cãm mortis Cice
ro declarat. Dicit em̃ quũ vellẽ ad te diſ
putationẽ a craſſo habitã: in hoc tercio
libro Quĩte frater ſcribere: mihi memo
ria oblata eſt craſſi illius hoĩs diſertiſſi
mi & ſapiẽtiſſimi: quẽ oẽs immortale eẽ
voluiſſent. Nam decimo die poſtq̃ diſ
putatio ſupioris & huius diei de quo nũc loquiẽ habita eſt quũ rediſſet Romã craſſus: & rempu. inue
niſſet ſeditõne equæſtris ordinis: & ſenatus pturbatã: & philippũ cõſulẽ multa accæpiſſet aduerſus ſena
tum dixiſſe: poſtq̃ vocato ſenatu a tri. plæ. Druſo: ipſe cũ aliis frequẽtibus venerat in ſenatũ: Druſuſq̃ in
ſenatũ rettulit de inſectatõe cõſulis: multa dr̃ diuinit⁹ verba feciſſe craſſus. Quũ Druſus cõgreẽ de inui
dia cõſulis & ſenatus ipſe q̃ſi patronus: tũ craſſus grauiſſime inſectatus ẽ cõſulẽ. Hac igiẽ ai acerbatiõe
craſſus affectus quũ domũ rediiſſet: cœpit febricitare: ita vt nũq̃ poſtea cõualuerit. Inſtituẽti: deliberã
ti: petẽti mihi. Eũ ſermonẽ. i. eã diſputationẽ. Mandare: cõmẽdare. Acerba: moleſta. Veterem. i. anti
quã ai ſollicitudinẽ. Recordatus em̃ ſum ingenii illius ꝓpe diuini qđ nobis tã ſubito ſublatũ eſt. Hoc in
quit grauius ferendũ eſt: q̄ ſubito a nobis ereptus eſt Craſſus: q̃ſi adhuc nobis ſupeſſe potuerit: niſi ita
mẽtis agitatõe pturbatus fuiſſet: vt dolori reſiſtere nequerit. Veterẽ: qa adoleſcẽte cicerone mortuus ẽ
craſſus. Immortaltate dignũ: qa tm̃ pſtabat ingenio craſſus: vt dignus fuiſſet: q morte nõ interciperetur
Vixit diebus decẽ: ad diſcretionẽ heſterne: & pñtis diſputatõis dixit: Qui hoc: videlicet poſt hancvl
timã diſputationẽ illã dixit: nam ſi poſt illũ diẽ decẽ vixit: ſequiẽ vt poſt vltimã octo vixerit. Romã re
diit. ſ. e tuſculano: vbi habita fuerit diſputatio. Extremo. i. quintodecimo die. Ludorũ ſcænicorũ die:
ludi ſcænici dñr theatrales: q etiã circeſes. i. magni ludi appellabanẽ: nã ludi ſcænici quintodecimo die fi
niebanẽ: q dies appellabaẽ ærarius: eo q̄ de publica collatõe fiebãt. Et ludi ſcœnici ſũt de qbus etiã Vir
gilius intelligit: vbi dicit: centũ quadringos agitabo ad flumina currus. A Pphilippo: cõſule. Aliud conſiliũ